

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Erklæringer, Breve og Forestillinger,

General-Prokureur-Embedet vedkommende,

af

H. S t a m p e

Ridder af Dannebrog-Ordenen, Geheimeraad og Stats-Minister.

II. Deel

fra 1757 til 1759 inclusive.

Kjøbenhavn, 1794.

Trykt paa Gyldendals Forlag.

Indholdet af anden Deel.

No.	Side
I. Erklæring over Krigs-Cancelliets Pro-Memoria, i Anledning af min Erklæring (see 1ste Deel No. 67.) og angaaende visse Indretninger ved Politie- og Commerce-Collegio.	3
II. Betænkning, i Henseende til en Forordning om Misbrugs Affkæffelse med Brændeviinsbrug.	6
III. Erklær. i Anledning af en Angivelse over en Person, at han havde begaaet adskillige grove Misgjerninger, og angaaende Politie-Adjutantens Opsørsel derudi.	7
IV. Erklær. over de Deputerede i Landmilitiens Session, deres Begiering, at deres Domme maatte af Hans Majestæt allernaadigst worde approberede, og ikke indstævnes for Høieste Ret.	15
V. Erklær. over endeel Groshandlere i Kiøbenhavn deres Ansøgning, om, at Arrest paa Hans Majestæts Eilande i Amerika enten maatte blive reent ophævet, eller i det mindste fastsat, at Arrest ikke skulde virke nogen Ret til præfereret Betalning i de arresterede Effecter, dersom Debitor, inden Execution skede efter Dom, blev erklæret fallit.	21
VI. Erklær. over Kiøbenhavns Magistrats Forespørsel, om visse Poster i Forordningen af 23 Julii 1756, om fattige Børns Antagelse i de Latinke Skoler, deres Forskæelfe.	34
VII. Erklær. over det Spørgsmaal, hvor et Qvindemenneste skal tiltales for 4de begangen Leiermaal, enten paa det Sted, hvor hun er besvangret, eller hvor hun haver gjort Barsel.	37
VIII. Erklær. over det Spørgsmaal, om en Herregaard, der er bortsolgt fra et Grevskab, som er adskilt, bør forblive under Grevskabets Birketing, der nu er bleven til et Proprietair-Birk.	40

Indhold.

No.	Side
IX. Erklæring, om Amtmanden paa St. Croix i Amerika, bør ligesom Amtmændene i Danmark, forrette Skifter efter Vedkommende paa Landet.	43
X. Erklær. over Kjøbenhavn's Magistrats og Bøefogdens Forslag, at ingen, uden dem det er tilladt at gaae i Rejste, maatte levere Documenter ic. til Tinghyning, og, at ingen uden Borgere og Embedsmand, maatte ved Skifter ic. møde, som Løsgæbørge for Enker.	46
XI. Erklær. hvorledes der paa Færøe skal forholdes med dem, som efter Forordningen maae dømmes til Lugthuus, for begangen Leiermaal, før de bleve confirmerede.	52
XII. Erklær. over en Ansøgning fra en Kyster, der var Arving efter en afdød Mand, men formener sig ved Skiftets Behandling, i hans Traværelse at være fornærmet, og ikke er istand til at løse Skiftet, om at Skiftet til Eftersyn maatte udlaaues til ham eller tvende gode Mænd paa hans Vegne ic.	54
XIII. Indvendinger mod Conclusionen i min Erklæring angaaende Arrester, see foran No. 5..	64
XIV. Svær paa Horegaaende.	69
XV. Replique angaaende det samme.	86
XVI. Dupleque i samme Materie.	91
XVII. Erklær. over det Spørgsmaal, om en Bonde i Fyen, bør svare Tiende af hans Hør- og Hampe-Sæd.	97
XVIII. En Relation til Kongen og Betænkning over en General-Krigs-Rets Dom, over en Capitain paa Dagslibet.	102
XIX. En Ditto Relation og Betænkning, over en combineret Rets Dom.	113
XX. Erklær. over en Norsk Bondes Klage, i Anledning af et Skiftet-Brev, hvilket Corenskriveren havde givet alt for vidtløftig og uforsvarlig beskrevet.	125
XXI. Erklær. over et Forslag, at ingen tiensdygtig Bondekarl maatte sætte Gaard, førend han, i det mindste i 3 Aar havde tjent som Landsoldat.	127
XXII. Erklær. angaaende Biskopen i Ribe, hans Ret til at bestikke Kirke-Jurater og Fattiges Forstandere i Torning Lehn.	135
XXIII. Erklær. angaaende nogen Forandring og Tillæg til den om Bryggerne og Ligningen udfomne Forordning.	144

I n d h o l d.

No.	Side
XXIV. Erklæring om en reformeert Officeers Enke, der boer i Kribericia, kan i Folge Privilegierne, føre en Summa Penge ud af Landet, uden deraf at erlægge 6te og 10de Penge.	145
XXV. Erklar. over det Spørgsmaal, naar en Delinqvent, som har begaaet Tyverie paa et Amt og af samme forfølges, skal ved at bringes til og fra Tinget allene passere giennem et andet Amt; hvilket Amt der da skal afgive Befordringen.	147
XXVI. Erklar. angaaende Høieste-Rets Stævningers Expedition, en nye Underret eller Byting, og Skifters Administration paa de amerikanske Gilande.	150
XXVII. Betænkning, hvorledes den Livsstraf, der er sat for dem, som dræbe Børn eller andre, allene for at blive skilt ved deres Liv, kunde forandres til en anden vedbærende og daglig Røbselse og Bestraffelse.	153
XXVIII. Erklar. angaaende Indgreb i Jurisdictionen, som Haderstebhuus Amts Betientere klage, at være stæet af Riberhuus Birketings Betientere.	163
XXIX. Erklar. over Magistratens Besværing i Helsingøer, at dem blev nægtet Skiftesalarium af en Mand, som havde oprettet et reciproque Testamente med hans forrige Hustru, og nu vilde indlade sig i nyt Ægteskab.	173
XXX. Erklar. over Stiftamtmanden og Bysfogden i Bergen deres Forsikking og Forespørgsel, i Henseende til den den Franke Consul i Bergen foruindte Bevilling, at hans Meubler og Effecter skulde være frie for Arrest og Execution.	180
XXXI. Erklar. om det tilkommer Sorenskriveren eller Provsten at forrette Skifte efter en Klosters Enke i Norge.	187
XXXII. Erklæring over Kiøbenhavns Magistrats Forslag, at Opbudsbøer i Kiøbenhavn altid maatte blive administrerede af de ordentlige Skiftesforvaltere.	194
XXXIII. Erklar. angaaende Skifter efter Joderne i Kiøbenhavn, hvem det tilfalder samme at forrette.	206
XXXIV. Erklar. over Amtmandens Forespørgsel angaaende en Bønde, som Anno 1733 havde dræbt en anden, og derfor Anno 1735 var dømt til at miste Livet, men var undveeget af Hængeselet, og nu igjen var paagrebet.	210

Indhold.

No.	Side
XXXV. Svar til Stiftamtmanden og Biskopen angaaende det Spørgsmaal, hvem det tilfaldt at forrette Stifte efter en Mand, som havde boet og var død i et Hus paa St. Jørgens Bierg i Koeskilde, hvilket han, paa offentlig Auction, havde tilkjøbt sig uden Forbeholdenhed, men hvoraf han, efter en Dom havde svaret 2 Mark Hoveriepenge aarlig.	219
XXXVI. Erklær. over det Spørgsmaal, hvem de Pengte skal tilhøre, som efter Forordningen af 23 Julii 1756, ere oplagte for en Discipel i Skolen, naar saamme dør, strax efter at han er bleven Student.	221
XXXVII. Betænkning til Kammeret over Dommen med videre i en Kammer-Advocat: Sag, som efter Kammerets Ordre, var anlagt mod Borgemeesteren i Holbek, Just:raad Schougaard.	224
XXXVIII. Et Brev til Kammeret, i Anledning af foregaaende Betænkning.	244
XXXIX. Erklær. over Amtmandens Forestilling, angaaende en Person, der var heilig mistænkt for et grovt Mord ic.	246
XL. Erklær. til Kammeret, angaaende Ens Boeslods Forbrydelse, som formeentes at have drufnet sig selv.	247
XLI. Erklær. over en Ansøgning fra Christianiæ Magistrat, at de i en vis Sag, som angik mangfoldige Personer, maatte lade Dommen egeqvære, endog efter Aar og Dags Forløb, uden at tage Fornøielses Dom ic.	251
XLII. Erklær. over det supra Pag. 40 anførte Spørgsmaal, efter at Vedkommendes Erklæringer vare indhentede.	252
XLIII. Erklær. angaaende en Bysfoged, som da Mag:straten havde hjemviist en Sag til ham, paa hans Beføielse, fordi han ikke havde dømt endelig, havde, Ord fra Ord, afsagt den samme Dom, som forhen.	258
XLIV. Erklær. angaaende Extra-Tings Anordnelse i de Sager, som reise sig af Misbrug med Brændeviinsdrikken, mod Anordningen af 8 Martii 1757.	260
XLV. Erklær. angaaende, at Læmperetten, ligesom andre Retter, kan muttere Procuratorer, der forsee sig.	261
XLVI. Erklær. angaaende en Tiener, der blev besyldt for at have holdt Lotterie og det paa en Helligdag.	264

I n d h o l d.

No.	Side
XLVII. Erklæring angaaende Tyves Straf og Delinquent, Sagers Omforskninger paa Island, med videre.	269
XLVIII. Erklær. hvem det tilfalder at forrette Auction over nogle Riabstæd-Jorde, som paa Stiftet efter en Præst nogle Aar tilforn, vare udlagte til hans Børn.	288
XLIX. Erklær. over den supra No. 35. Pag. 219. anførte Dvæstion.	291
L. Erklær. over det Spørgsmaal, om en Amtmand kan uden Husbondens Vidende, bestikke en Proprietairs Ridesfoged til Actor eller Defensor i en offentlig eller Delinquent, Sag.	298
LI. Erklær. angaaende Dagtholdet over en Delinquent, af hvem den skal besørges, naar man ikke kan faae Folk til Leie, for den i Forordningen ansatte Tært.	306
LII. Erklæring over det Spørgsmaal, hvem det tilfalder at forrette Stifte efter en Møller, som selv eier Bygningen, men Proprietairen eier Grunden.	310
LIII. Erklær. angaaende de Falsmaals Bøders Eftergivelse, med videre, som Major Køplings Domestiquer vare dømt til at svare (see No. 68.)	314
LIV. Erklær. angaaende hvilken Sorenskriver det tilfalder at forrette Auction over nogle Gaarde, som ligge i et Fogderie, men tilhøre en Esterboé i et andet Fogderie.	325
LV. Erklær. til Kammeret, angaaende en Sorenskrivers Kiendelse, som han, uagtet Bedkommendes Protest, havde affagt i et Stykke af en Sag, som tvende Commissarier vare befalede at undersøge og paafiende.	328
LVI. Erklær. angaaende, hvilke Stifter det paa Rytter-Godserne, tilfalder Regimentsskriveren, og hvilke det tilfalder Amtmanden at forrette.	339
LVII. Erklæring til Oekonomie-Collegium angaaende et Stifte, som de formeente alt for tidlig til Skade for de particulære Creditorer at være sluttet, og hvorledes denne Feil kunde rettes.	353
LVIII. Forslag til en Forordning angaaende Forandring i Lovens 3 B. 13 Cap. 13 Art., til Landvæsenets Forbedring og Fælledskabs Ophævelse.	367
LIX. Erklær. angaaende Assessorernes Antal i Ober-Retten paa Eilan: det St. Thomas, Instruction for samme Ret, med videre.	369

I n d h o l d.

No.	Sibe
LX. Erklæring over det Spørgsmaal, om en Debitor maae for flere og forskellige Sielids-Fordringer søges under een og den samme Sag.	375
LXI. Erklær. over en anonym Angivelse i Almuens Navn, og et derafter af Hørligheden anordnet Inquisition's Forhør.	384
LXII. Erklar. angaaende en Byefoged, der havde ladet En arrestere for Tyverie, og siden uden at melde noget derom til Stiftsamtmanden, havde ladet ham løs af Arresten, derefter han havde begivet sig andensteds hen, og der paa nye havde staalet.	396
LXIII. Erklar. over en Klage, at naar Skifter forrettes ved Samfrænder, beløbe Skiftebrevene, de fleeste Tider, kun 1 à 2 Ark; og Begiering, at det maatte fastsættes noget vist, som i slige Tilfælde, skulde betales for Skiftebrevets Beskrivelse.	402
LXIV. Erklar. over en Ansøgning om Kornløse paa en Bøvels Obligation som var over 10 Aar gammel.	410
LXV. Erklar. over det Spørgsmaal: hvem det tilfalder at forrette Auction over en Herregaards Ladegaards Besætning, som tilhører en geistlig Mands Sterboe.	415
LXVI. Erklar. over det Spørgsmaal, hvem det tilfalder at forrette Skifte efter en Møller som havde Møllen til Gæste af en anden, men selv for største Deelen, eiede et lidet Huus ved Møllen, hvorudi han havde boet.	423
LXVII. Erklar. til Oekonomie- og Commerce-Collegium, angaaende en Prioritets-Decision, som af Skifteforvalteren var affagt i en afsød Fabriqueurs Sterboe.	429
LXVIII. Erklar. angaaende en Smedker, som var flyttet fra en Kjøbstad, hvor han havde været Mester, til en anden, og Laugget i denne sidste Kjøbstad, uanset Magistratens og Stiftsamtmandens Befalning, ikke havde villet imodtage.	452
LXIX. Erklæring over Vice-Stattholderens Forslag i Henseende til den ovenfor No. 44. Pag. 26b anførte Dværgion.	454
LXX. Erklæring over det Spørgsmaal, om en reformeert Haandværksføvend, kan, i Folge de Reformeredes Privilegier, paaaaane at blive Primester i et eller andet Laug.	465

Indhold.

No.	Side
LXXI. Erklæring over det Spørgsmaal, naar Hiemtings-Dommen; ved Over-Retten er hiemstift til loosligere Behandling, om Actor da ikke paa nye Kist begynde Sagen, skiont Over-Rets Dommen har overstaaet Fatalia, og det uden at søge Op- reisning.	465
LXXII. Betænkning til Geheime: Conseil over visse Qvæstioner angaaen- de de Franske og Engelske Priser, som bleve opbragte i Norge og i Særdeleshed, hvor og hvorledes det Spørgsmaal skul- de afgjøres, om en saadan Pris var gjort nærmere end en Mæl ved Landet, eller ei.	468
LXXIII. Erklar. over en Klage fra Jarlsberg Grevskabs Bønder over Greven, som gaaer ud paa, at de ville have Commissarier til at forlige eller fiende og dømme paa en Sag, som i Maret 1751, var paakjendt ved Over: Hofretten, samt, om de paa denne Dom burde nyde Opreisning.	485
LXXIV. Erklar. over det Spørgsmaal, enten det tilfaldt Risbenhøns Magistrat eller General-Auditeuren at forrette Skiftet efter afgangne Geheimeraad og General-Lieutenant Kappe, der bestandig havde staaet i Militair-Reglement, men været Stiftamtmand i Christiania, og siden Over-Præsident i Ri- senhøns, hvilket Embede, han resignerede nogle Aar førend han døde, og forbeholdt sig en Pension.	493
LXXV. Erklar. over det Spørgsmaal, enten det tilkommer Stifts- amtmanden i Sieland eller Over: Hofmesteren paa Corse (un- der hvilken Corse Bye ved Academiets Grundag er henlagt) at revidere og approbere en Regel over Delinquent: Om- kostninger, som ere giorte i Corse, men maae ligned paa samtlige Stiftets Riidssteder.	495
LXXVI. Erklar. over Forstaaelsen af den Clausul i Commissarier, paa et for Parterne, men i Særdeleshed for den Indstævnte, beleiligt Sted: om den og bør anvendes i Henseende til fora specialia, f. Ex. forum Contractus &c.	508
LXXVII. Erklar. over det Spørgsmaal, hvor en Delinquent sag skal ud- føres, naar den Skyldige er grebet paa et Amt, og derfra loveret til et andet, og der modtaget, men siden ved Under- segning befunden at henhøre til det første Amt.	502

Indhold.

No.	Side
LXXXVIII. Erklæring over en Dispute mellem Over-Bergamtet og Sørensfriverne om at forrette Skifter efter Arbejderne ved Jernværkerne og andre.	506
LXXXIX. Erklær. over en Stiftamtmands Klage over en Foged, som efter hans Ordre, ikke havde villet modtage en Delinquent og lade ham actionere.	509
LXXX. Erklær. over Over-Bergamtets Klage over de tvende Schlagsbuscher, som havde grovelig angrebet dem, og Begiering, at General-Fiscalen maatte indtræde i Sagen, som stod for Høieste Ret, og tiltale dem.	511
LXXXI. Erklær. over en Amtmands Begiering om at faae tvende Vidner her afhørte i den offentlig Sag.	512
LXXXII. Erklær. paa en Klage over en Procurator, der var gaaet ind i en Esterboe, og havde brødt Rettens Segl, samt udtaget et og andet, under Foregivende, at det tilhørte ham.	514
LXXXIII. Erklær. over det Spørgsmaal, hvem det tilfalder at forrette Skifte efter en Fæstebonde, som har forpagtet en Herregaard og dør der.	516
LXXXIV. Erklær. over det Spørgsmaal, om en Bonde, som efter erholdt Beneficium Paupertatis, har begyndt en Proces om Jorden til hans i Fæste havende Gaard, og under Processen afsaaet Gaarden til en anden, kan indstævne den affagte Dom, som den nye Fæster er fornoiet med.	521
LXXXV. Erklær. om en Professor ved Maler-Academiet, som tillige er Hoffeldrer, bør fortere under Borg eller Hof-Retten.	525
LXXXVI. Erklær. angaaende Vante-Protocollerne ved Kiøbenhavns Bysæting, at faae forandrede og bedre indrettede.	531
LXXXVII. En Relation til Kongen, angaaende Doctor Weders Botaniske Werk med videre.	534
LXXXVIII. Et Forslag angaaende den fordeelagtigste Maade, paa hvilken Hans Majestæts Gods i Ods Herred kunde bortfælges.	545
LXXXIX. Et nyere Brev i samme Materie.	562
XC. Erklær. over en Amtmands Begiering, om at faae vidimeret Copie af et Reskript, som længe tilforn var gaaet til en Stiftamtmand, og hvorved det var ham tilladt, at dictere skisdesløse og selvraadige Betiente en liden Mulet.	568

Indhold.

No.	Side
XCI. Erklæring over, hvem det tilkommer at forrette Ekisterne med videre i Skanderborg Bye, da de tilforn ere forrettede af Amtsforbakteren, men Birkedommeren over Rytterdistriktet mener, at det tilfalder ham.	572
XCII. Erklær. over det Spørgsmaal, hvem det tilfalder at forrette Skifte efter en Pante-Enke, som i hendes Enkestand, har været Oldfrue ved Walløe-Elot, men var derfra dimitteret, og døde i en Kirkelade, hvor hun boede.	577
XCIII. Erklær. over Byefogden i Kiøbenhavn hans Besværing, at han fornærmes i sine Indkomster ved Forordningen af 5 April 1754 og mod Reskriptet af 10 Febr. 1682 dets Bydende.	581
XCIV. Erklær. over et Forslag, om at faae en Laane- og Pante-Protocol paa Hirschholms Amt, som skulde holdes af Amtsforbakteren.	586
XCV. Erklær. over adskillige Disputer mellem Byefogden og Byeskriveren i Friderichshald, angaaende Auctions-Directeur-Tjenesten og deraf flydende Forretninger og Sportler med videre.	592
XCVI. Erklær. over en Herredsfogeds og Herredsskrivers Forslag, om at holde Herreds Tinget engang om Maanedens, isteden for engang om Ugen.	595
XCVII. Erklær. over en Begiering, om Bevilling paa at føre Bidner paa Ord, efter Mars Forløb.	599
XCVIII. Erklær. over en Ansøgning for Wemmelstøffe-Kloster om. at blive berettiget til selv at forrette de der forefaldende Skifter.	606
XCIX. Erklær. over det Spørgsmaal, om en Amtmand kan paastaae Skifsesalarium af en Enke, som har giort Accord med hendes Svigersøn og taget Afkald af ham for hans Kones Møderne-Årv, da ham forhen, efter Enkens Ansøgning var betaget Raadighed over hans Kones Hæderne-Årv.	611
C. Erklær. over det Spørgsmaal, hvem de Leiermaals-Bøder tilkomme, som faide paa Præstegaardens Grund, naar Karten saavel som Vigen ere af Proprietairernes Gods.	618
CI. Erklær. over en Klage over en Birkedommer, som et allene havde tilladt Bidner at føres, men og strax modtager Sigtesføds-Eed, uden nogen foregaaende Dom, og uden at Bedkommende engang være stævnedes dertil.	626

I n d h o l d.

No.	Side
CII. Erklæring over det Spørgsmaal, huem der bør forrette Auction over Kishvad-Jorder, som tilhøre en der i Byen boende Præste-Enke, naar de enten skulde bortleies eller bortsalges.	633
CIII. Betænkning over en Dom i en Prise-Sag, i Anledning af Reskripterne (see supra No. 72 Pag. 468) af 23 Februarii og 9 Martii og det Spørgsmaal, om den derudi nævnte Seemil bør regnes fra det faste Land, eller fra de uden for liggende Skær.	639
CIV. Erklar. over en Klage fra Amtmanden paa St. Croix, Com-mandeur-Capitain Goltz over General-Gouverneuren Con-ferensraad Præst.	646
CV. Erklar. over endeel andre Klager fra samme Eiland.	654
CVI. Betænkning over trende Domme affagte over nogle Bønder, som Amtmanden havde ladet tiltale, fordi de havde slaaet Wa-rehalm, og Amtmandens dermed følgende Forslag om Lovens Skierpelse i den Post.	656
CVII. Erkl. angaaende en Kongl. Bektent, som var dømt til at bøde sine Woldsbøder, og havde indstævnet Dommen for Over-Hofret-ten, men da Sagen imidlertid var bleven forliget, havde ladet det blive derved, hvilket nu af en anden blev angivet.	663
CVIII. Erklar. over et Forslag til nye Privilegier for Bragenæs og Strømsø Bye.	666
CIX. Skrivelse til Kammer-Collegium angaaende den Dvæstion, hvor-vidt Vedkommende kunde faae Hævd paa Kongens Umin-dingslove i Norge, og hvarledes Worske Lov derudi kunde være at forandre og forklare.	670
CX. Erklar. over det Spørgsmaal, om General-Gouverneuren over St. Croix ic. var forbunden at suspendere Landsdommeren, fordi en anden, som havde anlagt en Injurie-Sag imod ham, paaflød det.	691
CXI. Erklar. over det Spørgsmaal, hvem det tilkommer at forrette Auction hos Forpagteren paa en Gaard, som har Birke-Rettighed, Birke-dommeren eller Heuredsfogden?	694
CXII. Erklar. over en Landsdommers Forslag Landsstinget angaaende, og hvarledes der skal forholdes med En, der umiddelbar er bekliftet til øverste Landsdommer, men ikke har Landsdom-mer-Sage.	696

Indhold.

No.	Side
CXIII. Erklæring angaaende Byfoged-Embedet i Friderichsstad paa St. Croix, og Tjenestens Deelning mellem begge Byfogder, Skifterne &c.	700
CXIV. Erklær. over det Spørgsmaal, hvorvidt General-Gouverneuren paa St. Croix &c. maae udstæde Commissoria, Contra-Commissoria &c.	705
CXV. Erklær. over General-Gouverneurens Begiering om Tilladelse at mulctere de Betiente paa 20 Rdt. &c., som ikke indsende de af dem forlangte Erklæringer, inden 14 Dage med videre.	711
CXVI. Erklæring over de tvende Spørgsmaale, 1) om Umyndiges Midler ikke bør have den samme Prioritet i Gælt og Opbudshøer, som efter død Mand? 2) om de ikke bør være prioriterede for de i slige Boer giorte Arreste?	714
CXVII. Erklær. over Borgemeester Sasmers Begiering, om at tiltræde sit Borgemeester-Embede i Bergen, da de mod ham anlagte Sager vare til Ende, og paadømte.	719
CXVIII. Erklær. over det Spørgsmaal, om en Material-Kundsk ved Fredensborg Slot, som tillige med flere havde været arreteret for et begangen Drab, men paa deres Hustruers Andragende, at de vare gandske uskyldige og ikke engang havde været paa Stedet, vare, efter Kongelig Bevilling, løsladte og tilladte at blive i deres Tjeneste, maae endnu gaae ledig og løs, eller bør anholdes, da han er stærk græberet, og saa godt som tilfælde overbeviist.	722
CXIX. Erklær. over en Præstes og Amtmands sællede Besværinger mod hinanden og Klager over hinanden.	726
CXX. Erklær. angaaende nogle pro forma Bøxeler, og den i den Anledning, anlagte Fiscal-Actiens videre Forsøgning.	727
CXXI. Erklær. over adskillige Disputer, som ved Skifternes Behandling, Auctioner og Skiftebreves Beskrivelse, vare forefaldne mellem Magistraten og By- og Raadsue-Skriveren i Christianssand.	730
CXXII. Erklær. over nogle Spørgsmaal fra Amtmanden i Finmarken, angaaende dem, der leve i Løbsagtighed.	735

Indhold.

No.	Side
CXXIII. Svar til Kammer-Collegium, angaaende tvende Sager, som være anlagte og paadømte ved en Commission, mod En, der havde hugget og skaaret flere og tykkere Breder, end Placaten tillod, og mod en Foged for ulovlig Skodhugt i Hans Majestæts Almindingskøbe, om disse Domme burde indstævnes for Over-Hofretten, hvortil de Skyldige allerede have taget Stævning, eller til Kammer-Retten, hvor Angi- bereren formeente, at de henhørte.	739
CXXIV. Svar til Grev Holstein, hvorfor der, i Følge af min Erklæ- ring af 19 September (see supra No. 46) ikke burde udgaae en Forordning, men have sit Forblivende ved det proponer- ede Reskript.	751

Erklæringer, Breve og Forestillinger,

General-Prokureur-Embedet vedkommende,

af

H. S t a m p e.

I.

Erklæring over Kammerherre og Ober-Krigs-Secretair Grev Ahlefeldts Skrivelse til Geheimeraad Greve af Holstein af 11 December 1756, derudi han melder, at han af Geheimeraadens Skrivelse til ham af 20 Novbr. (NB. denne Skrivelse var en Extract af min Erklæring af 2 Novbr. 1756,) omstændeligen havde erfaret, saavel de Uleiligheder der vilde skyde af, om Politie- og Commerce-Collegii Domme over Militaire, naar de angif deres Ære eller Fæstnings- Arbeide, skulde for Publicationen, giennem Krigs-Cancelliet Hans Majestæt foreskilles, som og hvorledes der efterdags, til det forehavende Hiemeds Opnaaelse kunde forholde, og han ikke kunde nægte de derudi anførte Grunde sit Bifald, saa havde han og formaaet Hans Majestæt til at billige de derudi anførte Midlers Iværksættelse (conf. Conclusionen i min forrige Erklæring, hvor dette Middel findes,) derhos han proponerer:

a) At de Militaire Assessorers Antal i Politie- og Commerce-Collegio til 4 à 5 Personer maatte formeres, saasom en Obrist, en Obrist-Lieutenant, en Major, en Capitain og en Lieutenant, som alle 3 Maaneder kunde afveyle.

b) At i de Sager, hvor en Borger ved Politie- og Commerce-Collegio dømmes til en Mulct af nogle Rigsdaler, der maatte gemene Soldater og Under-Officerer dømmes alternativ enten til en Pengemulct, eller til en proportio-neret Straf paa Kroppen s. Ex. til 1 Rdr. eller til at staae til Pæls med Skoe udi en Time, eller at ride paa Træhesten, eller udi visse Timer at krum-slutte, til 10 Rdr. eller at løbe 6 Gange Evidsrod igiennem 300 Månd, og saa videre Forholdssåis indtil 20 Rdr. inclusive, men udi slige Tilfælde, som medføre høiere Mulct, maatte alene staae dømmes Straf paa Kroppen. Bedes derhos, at, ifald disse Forslag fandt Bifald, Hans Majestæts allernaadigste Approbation da derover maatte indhentes, og det derpaa tilkiendegives Politie- og Commerce-Collegium.

* * *

Eigesom det er vel, at Krigs-Cancelliet er blevet enig med det, som tilforn fra det Danske Cancellie blev foreslaaet, i Henseende til de Politie- og Commerce-Collegii Domme, hvorved Militaire blive dømte

paa deres Tre eller til Fæstnings-Arbejde, saa veed jeg ei heller noget imod de tvende af Hr. Kammerherre og Ober-Krigs-Secretair Greve af Ahlefeldt nu atter giorte Forslag, i Henseende til de militaire Assessorers Antal, og den alternative Straf for Underofficerer og Gemene.

At de militaire Assessorer, som hidindtil i Politie- og Commerce-Collegio kun have været trende, deres Antal bliver formeret til 4 eller 5, kan ikke skade, da de civile Assessorers Antal dog er langt større, men kan mueligt have den Nytte, at flere af Magistraten jævnligen møde i Retten herefter, end tilforn skeet er.

Af hvilke Classer i Militair-Etaten, disse militaire Assessorer skal udnævnes, kan man efter mine Tanker, overlade til Krigs-Cancelliet at bestemme.

At disse militaire Assessorer først efter trende Maaneders Forløb, ved andre omkøsties, og at det Dagen forhen, naar de skal møde i Retten, bekendtgjøres Commendanten, paa det de, ved Parolen kan tilsiges, er meget godt, og beqvemt saavel for dem, der tilsiges, som dem, der skal lade dem tilsiige.

At gemene Soldater og Underofficerer, i de Sager, hvor en Borger slipper med en ringe Mulct, blive dømt alternativ til, enten at betale en lige Mulct, eller i Mangel og Proportion deraf, at straffes paa Kroppen, det er i sig billigt, og kommer i alle Maader overeens med de Sætninger, hvorpaa Forordningen om Bøders Inddrivelse af 6 Decemb. 1743 er grundet. Det var ubilligt, at en Soldat enten skulde løbe Spidsrod eller ride Træhesten, naar han baade kunde og vilde betale den Mulct, som en Borger, der paa samme Maade havde været indviklet i samme Handling, var dømt til at betale. Derimod er det og vist, at en Soldat eller Underofficerer ikke kan taale at miste noget af deres Mundportion, og at altsaa den Soldat, som ikke haver andet end hans Lehning at leve af, ikke kan betale Bøder eller Pengemulct; vil man da forebygge, at deres Uformuenhed ikke skal give dem Frihed til, ustraffet at synde, saa maae man, isteden for Mulctten, sætte en forholdsmaessig Straf paa Kroppen.

Da der saaledes kan være de Tilfælde, hvor en Soldat, ikke uden at fornærmes, kan ligefrem dømmes til at lide paa Kroppen, og der igien ere andre Tilfælde, hvor en Soldats Misgjerning vilde blive reent ustraffet, om han allene blev dømt til at betale en Pengemulet, saa er intet rimeligere end det, Krigs=Cancelliet foreslaaer, nemlig, at en Soldat i siige Tilfælde, dømmes alternativ, til enten at betale en Mulet, eller i Mangel deraf at lide en proportioneret Straf paa Kroppen.

Endelig skulde jeg formene, at hvad herudi bliver fastsat, i Henseende til Land=Staten, deraf burde gaae Communication til Sø=Staten, og dem tillige overlades, om de forlangede, at med deres Stat skulde forholdes paa samme Maade.

Hvad de trende Poster angaaer, hvilke Krigs=Cancelliet foreslaaer, som noget, hvorudi de ere enige med det Danske Cancellie, da kan jeg ved de tvende første deriblant, saa meget mindre have noget at erindre, som samme i alle Maader komme overeens med Conclusionen i min allerunderdanigste Erklæring af 2 Novemb. 1756; ligesom det og er noget, som forstaaer sig selv, saa der, i den Henseende, neppe behøvedes noget nyt Reskript eller Anordning.

Men da den tredie Post fastsætter: at alle Underofficerer og Gemene i Almindelighed, skulde være frie for at betale noget til Protocollen i Politie- og Commerce=Collegio, saa skulde jeg, i Overeenstemmelse med bemeldte min allerunderdanigste Erklæring, derved indstille, om det ikke var billigt: at isteden for Underofficerer og Gemene i Almindelighed, blev brugt den Indskrænkning: De Underofficerer og Gemene, som ikke have andet end deres Lehnig og Gage at leve og betale af.

Da denne Post ikke er af stor Betydning, og dette Tilfælde vil sielden hænde, man og i alt det øvrige, er enig med Krigs=Cancelliet, saa skulde jeg allerunderdanigst formene, at man kunde overlade det til Krigs=Cancelliets eget Godtbefindende, om de ikke fandt billigt, at denne Indskrænkning blev tillagt, da Politie og Commerce=Collegium paastaaer,

at blant de i Filouterie i Spil implicerede Soldater, have de allene været dømte til at betale noget til Protocollen, som enten ved Spil, eller paa andre Maader havde erhvervet sig noget, saa de, uden at røre deres Mundportion, og uden at tage det af deres Gage og Lehnning, heel vel vare istand til at betale det, de saaledes vare tildømte at lægge til Protocollen. Kiøbenhavn den 28. Januarii 1757.

I Cancellie-Collegio resolveret:

Indskilles til Hans Majestæt efter Erklæringen.

Men i Conseillet faldt saadan Resolution:

Herom Pro-Memoria til Krigs-Cancelliet i Mening med og Relation til General-Prokureurens Erklæring.

II.

Var en Betænkning til Geheimeraad Zolst og Kammeret, over Maaden paa hvilken man best kunde opnaae Hans Majestæts allernaadigste Hensigt ved den Forordning, der skulde udgaae om at afskaffe Wiidbrugen med Brændeviinsdrik udi Danmark. Jeg foreslog derudi visse Poster, og anførte tillige Mærtsagen, hvorfor de, for Tiden, maatte være saaledes, og ei kunde være anderledes, da man med Tiden mueligt kunde gaae videre. De af mig foreslagne Poster, som alle bleve fulgte, udgiere følgende Artikler i Forordningen, som udkom fra Kammeret den 1 Febr. 1757, nemlig den 2den Artikel eller egentlig den sidste halve Deel deraf, som forbyder Bonden at sidde og drikke i Kroen, og sætter 1 Mark Straf for ham. Den hele 3die Artikel. Noget sinaae Forandringer ved den 4de, 5te og 6te Art. Den 7de Art. hvoraf dog den første Periode var foreslaet. Den 8de Art. samt Slutningen af Forordningen fra de Ord: Men i Særdeleshed, hvor dog er udeladt, som stod i mit Forslag: vore Fogder paa Landet, hvilket jeg til Execution agtede fornødent, men man havde i Kammeret ved vore Fogder foreslaet Regiments-Skrivere, hvorover det blev udeladt. NB. denne Betænkning og Forslag fik jeg ikke Tid at tage Copie af; thi da Geheimeraad Thot den 17 Jan. havde derom været i Conference med Geheimer-Conseillet, og den 18de derpaa havde leveret Geheimeraad Zolstein et Pro-Memoria angaaende det, der var fastsat, eller kunde fastsættes eller tilsigtes og eragtes at vedkomme det Danske Cancellie, blev dette Pro-Memoria mig af Geheimeraad Zolstein leveret om

Efter.

Eftermiddagen, med Begiering, at jeg saasnart muligt maatte gibe min Betænkning og Forslag derover. Hvoorpaa samme Betænkning og Forslag blev ham tilsendt den 19de om Morgenen tidlig, som var paa 2 Ark Papiir; dateret den 18 Januarii 1757.

III.

Beklæring over en Memorial af 14 Jan. 1757 fra trende Borgere i Kjøbenhavn, navnlig: Valentin Peder Jalsen, Hans Wiingreen og Daniel Westling Meincke, derudi de andrage, at en Person navnlig: Hans Riiber, (som, saasnart dette var indkommet ubi Cancelliet, blev i Følge Grev Solsteins Skrivelse til Kjøbenhavns Magistrat af 15 Jan. indsat i Stadens Arresthuus) ei altsene 1) for Notario her og i Hamborg har giort en falsk Forklaring om et strandet Skib, og tillige søgt at forføre andre til at giøre lige Forklaring og derfor budet dem Penge, ligesom han selv var lovet 2000 Rdr., men og havde sagt, 2) at han havde talt med Ober-Hofmarskalk Grev Moltke, hvor hans Majestæt selv var nærværende, da han af Greven havde faaet Ordre til alt, hvad han i denne Sag havde foretaget; hvilket hans Foregivende var usandsfærdigt, og endelig 3) havde han talt bespottelige Ord imod Gud og Sacramenterne, og ført fornærmelig Tale imod Hans Kongelig Majestæt og Regieringen, til hvilket alt at bevise, der med samme Memorial fulgte et Byetings, Borgrets og Combineret Rets Vidne, samt nogle Breve og Attester.

* * *

At den i Stadens Arresthuus til Forvaring indsatte Hans Riiber, er et skarnagtigt, formasteligt, ugudeligt, og i det borgerlige Selskab høist farligt Menneſke, derom kan ingen Tvivl være.

At den Forklaring, han haver giort for Notarius Publicus, saavel her i Dhen som i Hamborg, er usandsfærdig og opdigtet, det er høistrimeligt. Alle Omstændigheder bidrage, til at bestyrke den derfor værende Formodning, saasom: 1) At Riiber selv har været nærværende, da samtlige Skibsfolkene den 1 Maji 1755 for Retten i Norge, gjorde en ganske modsat og eedelig Forklaring, og da ikke, i mindste Maade, ladet sig merke med, at det forholdt sig anderledes. 2) Har han fra den Tid af, tiot fælle et heelt Aar, indtil den 6 Maji 1756 da han gjorde

gjorde sin Forklaring for Notarius Publicus her i Kiøbenhavn, efterat der først dets angaaende, havde i April Maanet været nogen Mellemhandling, mellem ham og Politie-Adjutant Prosch paa Kiøbmand Singers Begne. 3) Haver han, i indeværende Tid, i hans Skrivelse til Hr. Wiingreen af 3 October 1755, tydelig og frivillig erklæret, at det i alle Maader forholdt sig, som Skibsfolkene i deres Vidnesbyrd havde forklaret, og at han var villig til, derpaa at aflægge sin Eed, naar det af ham maatte blive forlangt. 4) Er der endog Modsigelse mellem den Forklaring, han den 6 Maji 1755 har gjort for Notarius Publicus her udi Byen, og den, han den 1 Sept. samme Aar, har gjort for Notarius i Hamborg, saa man deraf seer, at han er gaaet Gradeviis frem, og har læret, ligesom han fik Penge til, da han først her har begyndt med at vove en maadelig og ei saa aldeles haandgrikelig Vægn, men deraf er gaaet frem til at frembringe en heel Kiæde af de allergroveste og høistnærgaaende Opdigtelser, som sigtede til at spille ærlige Folks Hæder; Ære og Bøjsker; og endelig: 5) Det, som allermeest graverer ham, er, at han baade har begiert og faaet en anseelig Summa Penge, for at giøre disse Forklæringer, og, efterat han havde gjort dem, har iligemaade budet andre, skjønt forgieves, Penge, for at stadfæste dem; thi at Hans Riiber har villet forlede Skibsfolkene til at frasalbe deres forhen aflagte Vidnesbyrd, og derimod rette sig efter hans Forklaring, og derfor har budet eller lovet dem Penge, det erfarer man af bemeldte Skibsfolks for den combinerede Ret giorte eedelige Udfigende.

Den, som ikke agter at vidne andet end Sandhed, han hverken vil, eller tør begiere eller imodtage Penge, for at aflægge sit Vidnesbyrd; den, som ikke har vidnet andet, end Sandhed, han byder ikke andre Penge for at stadfæste hans Vidnesbyrd, allermindst anmoder han dem derom, som han veed allerede tilforn at have aflagt Vidne i samme Sag og om samme Ting.

Men naar det og tilfulde var beviist, at Hans Riibers Forklaring for Notarius Publicus, her og i Hamborg, var opdigtet og usandsfærdig,

færdig, saa kunde han dog ikke ansees, som et falsk Vidne, og derfor straffes efter Lovens 1ste Bogs 13 Cap. 9 Art. siden samme Artikel alene er anvendelig paa dem, der for en siddende Ret, efter aflagt Vidnes-Ced have, med frie Villie og fuld Forsæt, gjort en løgnaatig Forklaring eller Bekjendelse; da derimod Hans Riiber allene har gjort en simpel og ubeediget Forklaring for Notarius.

Men hvor det gaar, saa tidner denne Hans Riibers Opførsel og Omgang til at give et Begreb om hans moralske Character; og at vise hvad han er istand til at foretage sig, og hvor farligt et Menneffe det er.

Den Tale, som Hans Riiber den 6 December 1756, i Følge Notarius Publicus og hans Guldmægtigs Attest, skal have ført i den Førstes Huus, afgiver et Beviis paa dette Menneffes formastelige Dumdriftighed, men kan forresten ikke, efter mine Tanker henregnes blant de Misgierninger, for hvilke der, i vores Lov, er sat en vis og bestemt Straf.

Derimod kan det ikke nægtes, at jo de Ord, som Hans Riiber, i Følge Johan Henrich Theffens og hans Hustrues Charlotta Augusta Theffens Vidnesbyrd, i deres Huus, og i andre Personers Huse og Overværelse, skal have udtalt, ere saadanne, som indeholde Crimen Læse Majestatis saavel Divinæ, som Humanæ.

Vores Danske Lov anseer det for Blasphemie, naar nogen taler bespottelige Ord imod Sacramenterne, og 6te Bogs 1ste Cap. 7de Art. sætter derfor den allerhaardeste Livsstraf.

De Ord, som Hans Riiber, saavel i Følge af Mandens, som fornemmelig i Følge af Konens Vidnesbyrd og Svar paa første Overretion, skal have talt, ere visselig saadanne.

Den Tale, han efter begges eenstemmige Udsigende, skal have ført om Tilstanden i Norge og een der, af ham selv opdigtet, forestaaende Rebellion, er af det Slags, for hvilke Lovens 6te Bogs 4de Cap. 9de Art. sætter Straf ei allene paa Uere og Guds, men og paa Livet.

Imidlertid kan det ikke nægtes, at herved jo var adskilligt at erindre, fornemmelig, naar Hans Riiber blev tiltalt til at lide den ordinaire Straff, som i Loven er sat for disse Misgjæringer.

Jeg tvivler om, at nogen her eller andensteds, nu er af den meget haarde og mere farlige Mening, som adskillige Tydske Jurister tilforn have villet forsvare, nemlig: *quod Crimen Blasphemix tam sit execrabile, ut quis de Blasphemia inculpatus statim debeat puniri, nec ei ulla defensio, et reprobatio contra Testium Personas, et eorum depositions concedatur.*

Utsaa maatte det være Hans Riiber, ifald han blev tiltalt, tilladt at anføre, hvad han havde til hans Undskyldning og til at elidere Actionen og Beviset, og saalænge det ikke er ham selv tilladt at tale, maae det af andre ikke forbigaaes.

Foruden det, at man i Almindelighed bør være meget vaersom i at tilfinde den ordinaire Straff for Blasphemie, fornemmelig hos os, da vores Lov, i dette Tilfælde, er haardere, end de fleste, mig bekendte Borgerslige Love, saa er her meget imod det foransførte Beviis at indvende; saasom: 1) ere de tvende mod Hans Riiber i denne Post førte Vidner, just et Par Tegtesfolk, Mand og Kone, om hvilke man allene af Byetingens Vidnet erfarer, hvor de boe, men ikke hvem, eller hvad Slags Folk de forresten ere. 2) Skjønt deres Vidnesbyrd temmelig kommer overeens, i Henseende til de Ord, der skal udgiøre Crimen læsæ Majestatis, saa ere de derimod ikke overeensstemmende i de Ord, som angaae Crimen Blasphemix.

De allergroveste og meest bespottelige Ord, som Konen, i hendes Vidnesbyrd, forklarer sig af ham at have hørt, taler Manden intet om in specie. Dog maae jeg derhos tillige erindre, at der ei heller er nogen Modsigelse mellem deres Vidnesbyrd, men at det ene heel vel kan bestaae med det andet, og at just denne Forskiel, som er imellem deres Udsegende, viiser, at de ikke have vidnet efter Formular, ei heller med hinanden i Forveien overlagt hvad de ville vidne, ligesom disse Vidners Forklaring og i visse Henseende bestyrkes ved Politie-Adjutant Prosches

sches Udfigende for Borgretten, og det Svar, Riiber engang skal have givet ham, da han foreholdt ham, at det var Synd at bande saa hæslig; nemlig: hvad! er det Synd at bande: det er ikke Synd at flaae Folk ihjel: da dette Svar allerede giver os et Begreb om en Person, som man vel kan troe i Stand til at tale saadanne Ord, som de der af disse Vidner ere ham tillagte. 3) Maae jeg formode, at Hans Riiber har været lovlig støvnet til at høre disse Vidner, skient jeg af den herhos følgende Udskrift af Døttings-Protocolen ikke kan erfare det, da det derimod kommer mig for, som at Hans Riiber paa den Tid maae have været i Hamborg, skient jeg tillige finder, at kort derefter, nemlig den 2 September 1756, da han ganske vist var i Hamborg, er en Procurator mødt for ham ved Borgretten, hvoraf jeg slutter, at han og maae have havt en Procurator i den Sag, der blev ventileret for Døttinget. Endelig 4) da hverken Hans Riiber, eller nogen paa hans Vegne, er mødt ved disse Vidners Førelse, og der saaledes ingen Contraquestioner ere giorte Vidnerne, saa ere visse Omstændigheder ikke saa noie oplyste, som skee burde. I Særdeleshed er der ikke meldt det allermindste om Tiden, naar disse høist strafværdige Ord skulde være udtalte. Men, saavidt jeg af Omstændighederne kan slutte, saa maae de være udtalte langt over Aar og Dag, førend disse Vidner bleve afhørte; og i saa Fald havde det, i Følge Lovens 1ste Bogs 13de Cap. 22de Art. ei engang været tilladt derom at føre Vidner.

Blant disse Exceptioner er den sidste, saafremt den virkelig finder Sted, den vigtigste, da de øvrige efter al Anseende, ved en nye Undersøgning, kunde afhjælpes, og det saa meget mere, som der skal have været flere Personer nærværende, da disse straffædige Ord ere talte.

Men, i hvor det end gaar, saa understaar jeg mig ikke, allersunderdanigst at raade Deres Kongl. Majestæt til at lade nogen saadant noiere eller videre Undersøgning i denne Sag anstille.

Begge Crimina, nemlig Crimen læse Majestætis, saavelsom Crimen Blasphemiz, ere af det Slags, som man saa meget mueligt, skal bogte sig for at udsprede, da en fuldkommen Upidenhed om deres Tilværelse,

relse, saavelsom deres Muelighed, i Almindelighed haver den allerbedste Virkning.

Hos os ere disse Crimina, Gud være lovet, hidindtil mere ube-
kiendte, end næsten paa noget andet Sted. Denne lykfsalige Uvidenhed
skal man ikke søge at drage den gemene Mand udaf.

Derfom disse høist straffældige Ord ikke allerede stode i Bøetings-
Protocollen, da var det at ønske, at de aldrig komme, eller vare komne
til at staae der; men da de nu eengang udi Protocollen ere indførte,
og man ikke just med Visshed kan sige, at Bøefogden, ved at tillade
dem at indføres, har forseet sig imod Lovens Bydende, saa skulde jeg
ei heller raade til at gjøre nogen Foranstaltning til deres Udsettelse.

Den største Hob veed ikke at saadanne Ord enten kunne tænkes,
eller tales; men enten Sagen bliver nøiere undersøgt, eller og det bliver
befalet, at disse Ord af Protocollen skulde udsettes, saa faae flere ders-
ved at vide at de baade ere tænkte og talte.

Men da her er et Menneſke, der er saa meget mere farlig, som
han paa den ene Side er virksom, forvovent og dumdriftig, og hvis
Ondskab, paa den anden Side, ikke standses eller indskrænkes ved nogen
Religion eller Moral; et Menneſke, der baade selv er istand til at fo-
retage de allerſkammeligste Ting, og at forføre andre dertil, og ende-
lig et Menneſke, hvis ſkammelige Forhold tildeels er bleven saavidt
bekiendt, endog paa fremmede Steder, saa vilde det ei allene være af
en farlig Følge, men og forarsage megen Eſtortale, om han skulde
slippe uden nogen følelig Straf.

I den Henſeende formener jeg det bedste Middel at være, at Hans
Riiber uden videre Undersøgning ic. blev paalagt en saadan extraordinair
Straf, hvorved Publicum kunde sættes i Sikkerhed for ham, uden at
hans Misgierning blev alt for meget bekiendt, og han selv rettes, ifald
der ellers kan være nogen Forbedring af ham at vente.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille: om det allernaadigst
maatte behage Deres Kongl. Majestæt at befale: At Hans Riiber,
skal hensættes til Sætnings-Arbejde i Fridericia eller en anden
fralig.

fraliggende Sætning, hvor Commandanten vel tillige kunde besaales, at have et vaaget Væ med ham, og give agt paa hans Opførsel.

Den Kongelige Befaling kunde efter mine Tanker lyde paa Livstid, men da det i Henseende til de forhen anførte Exceptioner, og deres Uvished, ei er afgjort, hvad Straf Zans Riiber kunde bleven dømt til at lide, isald han, ved ordentlig Lands Lov og Ret var bleven tiltalt; saa skulde jeg endnu allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt, efter nogen Tids eller nogle Aars Forsløb, isald det befandt, at han havde opført sig skikkelig og givet noget Haab om Forbedring, da allernaadigst at tilgive ham, og lade ham løsgive, imod at han enten blev advaret; at tage sig i agt og opføre sig skikkelig, eller og, at han efter Omstændigheder blev forviist Landet.

Hvad Riibmand Singer angaaer, da er det vel beviist, at han baade har budet og givet Zans Riiber Penge, for at giøre saadan Forklaring; men det er derimod ikke godtgjort, at han enten haver tænkt eller vidst, at denne Forklaring var falsk og opdigtet; altsaa skønner jeg ikke, at nogen offentlig Action efter særdeles Kongelig Befaling mod ham bør anlægges; men det faaer overlades til Vedkommende at lade ham tiltale, isald de finde sig dertil besøiede.

Derimod erfarer jeg af Politie-Adjutant Prosches eget Udsigende for Borgretten, at han har ladet sig bruge som Commissionair for bemeldte Singer til at accordere med Zans Riiber, og hnde ham Penge for at vidne om, at Skibet med frie Forsæt var tilfat.

Saadan Commission og Forretning er, efter mine Tanker, heel uanstændig og ganske upassende med det Embede, bemeldte Prosch, som Politie-Adjutant, eller Ober-Politiebetient, er anfortroet. Det kan være af en farlig Følge, om Politiets Betiente begynde at give sig af med, at skaffe Folk Vidner for Penge.

Vel kan til Prosches Undskyldning siges det samme, som om Riibmand Singer tilforn er anført, nemlig, at han ikke vidste, at den Forklaring Riiber agtede og lovede at giøre var falsk, men maaskee

tænkte, at det forholdt sig saa udi Sandhed ligesom jeg og maae tilstaae, at han i hans Udsigende for Borgretten, har viist sig ganske upartisk, og ikke synes at have tielt eller forbigaaet nogen Omstændighed, som kunde grave enten Hans Riiber, eller hans Committent Singer.

Men dette er ikke nok; thi det er i sig en utilladelig Sag at byde et Vidne Penge for at giøre en vis Forklaring, da enhver er forbunden til uden Betalning, at udsige Sandhed, naar han kræves til at vidne; og man kan slutte at den, der begierer saa anseelig en Summa, for at bevidne et vist bestemt Factum, ikke just agter i sit Udsigende, at binde sig saa noie til Sandheds Regler, men mere seer paa at vinde og fortiene den belovede Summa, end paa at bevidne det, han tilfulde veed saa at være.

Saadan Idee havde Prosch saa meget mere Ansag til at giøre sig om Hans Riiber, som han selv tilstaaer i samme hans Udsigende, at have hørt af et almindeligt Rygte, at Hans Riiber skulde være et ugudeligt Menneske, hvilket og kom overeens med det forhen ommeldte Svar, som Prosch selv forklarer, at Hans Riiber engang skal have givet ham.

Paa det derfor at det kunde erfares, at saadan Omgang af en Politie-Betient ikke fandt Bifald eller betragtedes som ligegyldig, men blev vedberligen anseet, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille: om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Kjøbenhavns Magistrat, eller Politimesteren Etatsraad Torm: at de have at kalde Politie-Udjutant Prosch for sig, og alvorlig at irettesætte ham for hans herudi viste utilladelige, mistænkelige og en Politie-Betient aldeles uanstændige Forhold, samt advare ham, Efterdags bedre at tage sig vare, og afholde sig fra slige Commissioner, saafremt han ikke vil vente derfor at blive anseet. Kjøbenhavn den 7 Martii 1757.

I Conseillet paa Christiansborg af Hans Majestæt resolveret:
Approberes efter Erklæringen.

IV.

Erklæring over et Pro-Memoria fra Krigs-Cancelliet af 29 Jan. 1757, hvormed fulgte en Memorial fra de Deputerede i Land-Militiens Session for det Norder Jydsk National-Regiment af 30 September 1756, i derudi de Klage over de Chicaner og Fortrædeligheder, dem tilføies af adskillige Proprietairer og Fogder, og i særdeleshed af Forbatter Kasch ved Lundens Stamhuus, som til Høieste-Ret har indstævnet dem, for een deres i Sessionen affagt Resolution; hvorfor de begiere, at samme Resolution maatte af Hans Kongl. Majestæt allernaadigst worde approberet, da de ellers nødes til at begiere Beneficium Paupertatis med frie Procurator. Samt en anden Memorial fra bemeldte Deputerede af 21 Martii, og et Pro-Memoria fra Krigs-Cancelliet af 29 Martii, derudi de erindre om det samme.

Det Forordningen om Land-Militien af 4 Februarii 1733 dens 6 Artikel fastsætter: at enhver, som med Sessionens Resolution eller Affigt ikke er fornsiet, skal forundes Friebed at appellere efter Lands Lov og Ret, er efter mine Tanker, saa viselig og med saa god Betænksumhed anordnet, og i sig saa billigt og nyttigt, og saa overensstemmende med vores Statsforfatning og de hos os værende Indretninger, saa jeg aldeles ikke understaaer mig allerunderdanigst at raade Deres Kongelige Majestæt til derudi at giøre nogen Forandring, men holder derimod for, at det vilde være af en farlig Følge og forarsage megen Misforsnielse, Fortred og Besværlighed, om de Deputerede i Land-Militiens Sessioner, skulde komme i Vane med at indsende deres saakaldte Resolutioner, eller Affigter, til Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Approbation, og derved betage Vedkommende, som fandt sig ved slige Affigter fornærmede, den Ret, Forordningen giver dem til at appellere efter Lands Lov og Ret.

Mine Grunde ere følgende:

1) Har jeg tilforn ved mere end een Anledning viist, at der neppe er noget Privilegium, Friebed eller Rettighed, som Deres Majestæts Undersaatter i Almindelighed høiere agte og mere ere indtagen af, end den

Den Ret, enhver, som formener sig at være fornærmet ved en ergangen Dom, har til at indstævne den for Høieste-Ret, og ikke at acquiescere, uden ved en Høieste-Rets Dom.

Neppes kan de vøres paa et enpfindligere Sted, end naar denne Rettighed betages dem. Enhver troer i flige Tilfælde, at han virkelig er fornærmet ved den fældede Dom, enten det i sig er saa eller ei, og at han ved Overmagten hindres fra at komme til sin Ret igien, ved det at det betages ham at appellere. Den, som ellers maaskee aldrig havde tænkt paa at appellere, han faaer Lyst dertil, og tænker at vinde meget derved, naar den Ret dertil betages ham, som ellers er almindelig for alle og enhver.

Jeg holder mig saaledes forvissset om, at det ikke kan være Deres Konglige Majestæts allernaadigste Villie, enten i Henseende til Sessions eller andre Under- og Oberretters Domme, at Vedkommende, som derved formene sig fornærmede, skulde betages deres Ret til, at appellere, med mindre det enten maatte befindes, at den yderste Nødvendighed udfordrede det, eller og at det kunde bevises, at det almindelige Bedste derved umiddelbar blev befordret.

2) Naar alle Omstændigheder betragtes ved Land-Militiens Sessio-
ner, skal det uden Tvivl befindes, at det er een af de Retter, hvor
man allerstidst bør betage Vedkommende deres Ret til at appellere de der
affagte Domme.

Land-Militiens Session dømmer i første Instans, afgjør Sagen
brevi Manu, og lader sig de fleste Tider nøie med, at have hørt den
ene Parts Klage, og den anden Parts Svar derpaa.

De Sager, der skien-
de paa, angaae Proprietairernes Ret til det
unge Mandskab, en Nøvstion, som ofte er af yderste Bigtighed for
Eiere af Jordegods.

Dommerne i denne Ret ere Obristen, Amtmanden og Krigs- og
Land-Commissarierne. Af den Første kan man ikke paastaae, at han skal
forstaae Lov og Ret. Enhver, som veed Omstændighederne i Danmark,
maa

maaе tilstaaе, at det let kan træffe sig, at den Anden og Tredie ere ligesaae ukyndige i Lov og Ret som den Første.

At betage Bedkommende Ret til at appellere disse Domme, det vilde være, at forbinde dem til, at acquiescere ved Domme, som udi første Instans i temmelig betydelige Sager, efter en kort Procedure vare fældede af Dommere, der meesten vare ukyndige i Lov og Ret.

Jo større Tillid Publicum haver til de Dommere, der sidde i en Ret, og jo større Idee, der haves om deres Ærlighed og Indsigt, jo lettere goaer det an, at forbinde Bedkommende til acquiescere ved deres Domme. I dette Tilfælde gaaer det vel an, at den, der var overbevist om, at han havde Ret, bliver derimod overtydet om, at han maae have havt Uret, naar han seer, at Dommen gaaer ham imod.

Men jo mindre denne Tillid er, jo større Vanskelighed finder det at nægte Bedkommende Appel. Enhver Part troer da, at han begriber Questionen og Lovens Disposition ligesaae godt, som Dommene; altsaa lader han sig ikke ved deres Dom, bringe paa andre Tanker.

Skient jeg ikke af Erfarenhed, og af det jeg i Høieste Ret har mærket, har Marsag til at klage over Land-Sessionernes Domme, saa er det dog let at begribe, at det ikke er den Ret, hvortil Publicum kan have den største Tillid.

Det, som haver givet de Deputerede i Land-Militiens Session dette Begreb, er uden Tvivl det, som er fastsat i Henseende til Skov- og Jagt-Sessionerne, at deres Domme ikke maae appelleres, men skulde, naar de angaae en vis Sum, allerunderdanigst forestilles Deres Kongl. Majestæt til allernaadigst Approbation. Grunden dertil har, efter al Anseende været, at disse Sager gierne ere af saare liden Betydning, og de fleste Lider angaae Deres Majestæts egne Bønder.

Dog maae jeg tilstaae, at om det ikke var skeet, og jeg var bleven værdiget, at give min Betænkning derover, saa havde jeg ikke raadet dertil, i Henseende til de Sager, som angik en tredie Mand, og hvor summa var appellabilis til Høieste Ret.

Vi have i Høieste-Ret havt Sager, hvor Skov og Jagt-Sessionen var gaaet uden for den dem allernaadigst anfortroede Jurisdiction, og havde dømt i en Eiendoms Sag, hvorfor og Høieste-Ret fandt sig berettiget og beføiet til, for saavidt at tilsidefætte deres Dom.

Derfom Høieste-Ret havde afviist Sagen, hvortil Anordningens rene Ord kunde givet temmelig god Anledning, saa var deraf flødt, at en privat Mand, i en privat og civil Sag, var bleven nødt til, per viam supplicationis, for ganske uvedkommende Dominere, at føre sin Sag og bevise sin Ret, hvilket er en Feil, som for Undersaatternes Sikkerheds, Koeligheds og Eiendommenes Visheds Skyld, saa meget mueligt bør undgaaes. Men det samme vilde langt oftere hænde, om det, som er fastsat, i Henseende til Skov- og Jagt-Sessionerne, endnu blev udvidet til Sessionerne for Land-Militien.

4) Begge Collegier, saavel det Danske Cancellie, som Krigs-Cancelliet, vilde, om dette blev fastsat, deraf finde megen Uleilighed og Besværing.

Jeg vil ikke tale om de mange Ansøgninger, de vilde blive foruleiligede med, enten om Bevilling paa at indstævne Sessionens Dom for Høieste-Ret, eller om at den maatte vorde Deres Majestæt allerunderdanigst forestillet til Forandring og Rettelse. Af slike Ansøgninger vilde der altid langt flere indkomme, end der nu forlanges Stævninger til Høieste-Ret.

Der spørges allene, fra hvilket Departement disse Domme skulde Deres Majestæt allerunderdanigst refereres? Det synes at skulde tilkomme det Danske Cancellie, siden de tvistende Parter egentlig sortere derunder. Men da Driften tillige demmer, og Sagen angaaer Land-Militien; saa vilde Krigs-Cancelliet vel og have noget dermed at besiklle. Der maatte altsaa af begge Departements visse Personer udnævnes til at undersøge og giennemgaae Sagen og conjunctim forfatte Relationen. Naar nu disse Personer ikke kunde blive enige om Conclusionsen, saa blev der vel dog tilsidst ei andet for, end det som er nu, nemlig, at Sagen kunde indstævnes for Høieste-Ret.

5) Den hos os værende Indretning ved Jurisdictionerne, saavel som Collegierne, taaler ikke og forudsætter endnu langt mindre, at Domme i private Sager, giennem Collegierne blive Deres Kongl. Majestæt alserunderdanigst refererede, enten til Approbation eller Forandring.

Et Beviis derpaa er, at der i det Danske Cancellie, som dog egentlig er Justiz-Departementet, ikke er nogen Betient, hvis Embede medfører, at giennemgaae sige Acter, og derover forfatte en ordentlig Relation af Species facti, Qvæstio, Rationes dubitandi et decidendi og Conclusionen.

Om det samme, og den Confusion der vil følge af, om man forholder sig anderledes, kan man endnu tydeligere blive overbevist, naar man betragter, hvor nøie Øvrigheds og Dommer-Embeder hos os overalt ere adskilte, ikke just i Henseende til Subjectet, da de ofte udøves af een og den samme Person, men i Henseende til Subordinationen, Remedia coactiva, og den Bei enhver bør gaae, som har at besvære sig over En, enten i det ene eller i det andet Embede.

En Dommer, som Dommer, det er hos os, for saavidt han har Jurisdictionem contentiosam, staaer allene under hans Over-Dommer, og den, som derudi vil besvære sig over ham, bør paa den i Lov og Ret foreskrevne Maade, frembringe sin Klage for Over-Dommeren. Over-Dommeren staaer paa samme Maade, under Høieste-Ret. En Øvrigheds Person derimod staaer, udi de af samme Embede sthydende Forretninger, under de høiere Øvrigheds Personer, og de igien under de høie Collegier, som efter Omstændighederne, referere Sagen for Deres Kongl. Majestæt.

En Herredsfoged, Byefoged eller Birkedommer, er Dommer for saavidt han er autoriseret til at kiende og dømme i de for hans Ret forebragte og indstævnedes Processer og Sager; men han er tillige Øvrighed, for saavidt han er Deres Majestæts Foged, og i den Qualitet bør have Indseende med, at Deres Majestæts Lov og Forordninger, i det ham anfortroede District efterleves, god Skik og Orden vedligeholdes &c.

I hans Dommer-Embede staaer han under Landsdommerne, eller hans andre Overdommere, og de igjen under Høieste-Ret, men udi hans Øvrigheds Embede, staaer han under vedkommende Amtmænd og Stiftammænd, og de igjen under Collegierne.

Ligesom det nu ikke vedkommer Landsdommerne at mulctere en Underdommer for hans Opførsel som Øvrighed uden for hans Dommer-Embede, og uden for den Sag, som er indstævnet for Landstinget, saa vedkommer det ei heller en Amtmand eller Stiftammænd, at tilrettefætte En ham som Øvrigheds-Person underordnet Dommer, fordi han kan have affagt een efter hans Tanker, uretviis Dom eller Kiendelse.

Og ligesom en Amtmand eller Stiftammænd alletider forløber sig, naar han enten vil give sig af med at rette en affagt Dom, eller med at instruere eller befale en Dommer, hvorledes han skal dømme eller forholde sig, i Henseende til andre Actus Jurisdictionis contentiosa, saa er det og efter mine Tanker en Uorden, naar Collegierne foretage sig, i en privat og civil Sag at forestille en Dom, som staaer under Appel, til Deres Kongelig Majestæts allernaadigste Approbation eller Forandring.

I slige Tilfælde forværles Dommer- og Øvrigheds-Embede, Magistratur og Jurisdictio contentiosa.

Man bør saaledes tage sig vel vare, for at giøre det mindste Skridt til en Forandring, som allene sigter til at kuldaste en vel og viselig fastsat Indretning, sammenblande forskjellige Ting, og sætte deres Majestæts Undersaatter i Uvisshed; men dertil blev visselig giort et vigtigt Trin, naar man foretog sig, til Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Approbation at forestille en Dom, som ei allene kan og maae appelleres, men og virkelig er appelleret for Høieste-Ret.

Hvad det andet angaaer, som de Deputerede i Sessionen in subsidium forlange, nemlig, at dem maae forundes Beneficium Paupertatis og frie Procurator, da er det noget, som dem efter mine Tanker, gierne kan bevilges, skjønt jeg ikke kan see, at de behøve det, derom man vel og kunde give Krigs-Cancelliet Anledning til at underrette dem.

Jeg skulde saaledes formene, at Krigs=Cancelliet paa deres Pro-Memoria kunde svares:

At man ansaae det for en Sag af en farlig Indflydelse, der vilde foraarsage en almindelig Misforngielse, og drage mange fortrædelige Sølger efter sig, om de Deputerede i Sessio-nerne for Land-Militien skulde komme i Vane med, at indsende deres Domme eller Resolutioner til Hans Kongl. Majestæts al-lernaadigste Approbation. Derimod kan dem, saavel i denne ene, som andre slige Tilfælde, efter derom givrende allerunderdanig-ste Ansøgning, vel forundes frie Procurator med videre; skönt man ikke skønner, at det i dette Tilfælde behøves, siden det af Stævningen erfares, at Dommen ligestrem og uden nogen Cha-racteer, er indstævnet til Underkiendelse, og Dommerne allene indstævnedes til at forsvare deres Dom, saa der efter denne Stæv-ning ikke kan skee nogen Paastand over de Deputerede i Sessio-nen som Dommere, til Mulct, Reparation, Omkostninger eller i andre Maader; saa de vel i den Zensende gjorde best i, at acqviescere ved det, som de ordinaire Dommere i slige Tilfælde pleie at nøies med, nemlig at den Part, som haver vundet Sa-gen, hans Procurator og for Zieste-Ret forsvarer Dommen. Kjøbenhavn den 10 Maji 1757.

Herpaa resolveret i Cancellie-Collegio:

Krigs=Cancelliet tilskrives efter Erklæringen.

V.

Erklæring over et Brev fra de Deputerede i General-Land-Oekonomie- og Commerce-Collegio, til Geheimeraad Greve af Solstein af 7 Maji 1757, derudi de udbåde sig hans Betænkning over tvende Memorialer fra endeel Grosserere her af Staden, som handle paa de americanske Eilande. Den første af 22 December 1756, derudi de begiere, at Arrest i Gieldes-Sager paa disse Eilande, maatte aldeles forbydes, og det derimod befæles, at det skulde have sit Forblivende ved Dom og Execution. Den anden af 29 Martii 1757,

derudi de igientage forrige Begiering, men ifald det ikke kan lade sig gjøre, da begiere de, at Arrest ikke maae medføre nogen Ret til fortrinlig Betaling i de beskrevne Effecter, naar Debitor, førend Execution efter Dom er fæet, maatte blive declareret fallit; men alle Creditorer da at have lige Udgang til Boet efter deres Fordrings Bestaenhed.

* * *

Aldeles at affkaffe Arrester i Gielde-Sager, enten for de amerikanske Eilande i Særdeleshed, eller for begge Deres Majestæts Riger i Almindelighed, er noget, som jeg ikke understaaer mig allerunderdanigst at raade Deres Kongl. Majestæt til, da jeg ikke veed at gjøre Forslag paa noget andet Middel, som kunde sættes isteden for Arrest, og hvorved det samme kunde opnaaes, som Lovens 1 B. 21 Cap. 9 Art. intenderer med Arrest, nemlig: at sætte en Creditor istand til at hindre, at en uvederhæftig og slet Debitor ikke skal faae Leilighed til at afhænde, eller forstikke hans Gods til hans Creditorers Fornærmelse og for at besdrage dem.

Det hænder sig ofte, at en Debitor, naar han seer, at han er geraadet udi større Gield, end han er istand til at betale, da søger underhaanden, enten at afhænde, eller forstikke, eller og at pantsætte hans beste Gods og Effecter, for derved enten at forskaffe de Creditorer, han best under, deres fulde Betaling, paa de andre Creditorers Bekostning, som derudover faae desmindre, og ofte slet intet; eller og vel at betale den Gield, han aldrig er skyldig, for at have noget i Behold, at tage til i hans slette Omstændigheder, eller at have noget at begynde med paa nye, naar hans Fallit- eller Opbudsbøe engang nogenledes er bragt til Ende.

Intet kan være tungere for en retmæssig Creditor, end naar han veed flige Omstændigheder, og maae see derpaa og taale det, uden at være istand til at hindre det.

Intet kan være farligere for den almindelige Credit, end at betage en Creditor det eneste Middel, Loven giver ham, til at hindre saadan svigagtig og for alle retmæssige Creditorer, høisfornærmelig Omgang.

Dom

Dom og Execution er, i dette Tilfælde, intet tilstrækkeligt Middel; thi førend en Creditor, efter udtagen Stævning, har erhvervet Dom, og efter Dommen kan komme til at lade giøre Execution, kan en Debitor 10 Gange afhænde, forstikke eller pantsætte hans beste Gods og Effecter.

Arrest bliver altsaa det eneste lovlige Middel, som en Creditor i flige Tilfælde har at betiene sig af. Og ligesom dette er det egentlige Tilfælde, hvilket Lovgiveren, i Lovens 1 B. 21 Cap. 9 Art. har havt for Sinene, saa er dette og det eneste Tilfælde, udi hvilket vores Lov i Almindelighed, og uden Henseende til Fordringens eller Gieldens Beskaffenhed, tillader at giøre Arrest hos Indenbys-Dirks eller Herreds-Mand, hvilket og kan veilede os til at udfinde, hvad det er for en Arrest, vore Lovgivere egentligen have tilsigtet at indføre og tillade udi Danmark og Norge.

Den Nytte og Nødvendighed, som Arrester i flige Tilfælde medføre, synes Supplicanterne, de en Gros Handlende, her udi Byen og tildeels at have indseet.

I den Henseende have de ei heller ladet det blive ved den Begiering, at Arrester paa de americanske Eilande i Gieldts-Sager aldeles maatte forbydes, men tillige in subsidium gjort en anden Begiering, hvorved deres Hensigt er, at Arrest ikke skulde ansees som et Pignus Judiciale, eller som noget, der gav den Arresterende Panterrettighed i de arresterede Effecter, saaledes at han, i Folge af Arresten, skulde være berettiget til, frem for alle de øvrige Creditorer, at søge sin Betalning i samme Effecter, for saavidt de kunde tilstrække, men at derimod denne Panterrettighed ikke skulde tage sin Begyndelse, uden fra den Tid af, da den Arresterende efter erhvervet Dom, gjør Execution i de Effecter, han tilforn havde ladet arretere; hvoraf da følger, at naar Ens Gods er arresteret og han da, efterat Arresten er gjort, men førend der er skeet Execution efter erhvervet Dom, bliver fallit, saa bør det arresterede Gods, tilligemed alle Debtors øvrige Effecter, komme til Concurs og pro rata, deles mellem samtlige Creditorer, uden at den, som har gjort Arresten,

Arresten, dertil kan paastaae nogen særdeles Prioritets-Ret frem for de øvrige Creditorer.

Endnu synes Supplicanterne, ved denne Ansøgning, at have havt en anden Bihensigt, nemlig: at det maatte blive fastsat, at, naar der var skeet Arrest paa Nogens Person eller Gods, og een af den Arrestes redes øvrige Creditorer derpaa declarerede ham fallit og begierede af Rettens Middel, at de vilde antage sig hans Boe, som en fallit Boe, han da og fra samme Tid af at regne virkelig Skulde ansees for fallit, og hans Boe administreres som en fallit Boe.

Ansøgningen i begge disse Poster, drager jeg saa meget mindre i Betænkning allerunderdanigst at raade Deres Kongl. Majestæt til allernaadigst at bevilge, som den baade er fordeelartig for Handelens Befordring og den almindelige Credits Vedligeholdelse, og, efter mine Tanker, kommer overeens med vores Lovs Disposition, og det, som har været Lovgiverens Hensigt ved at fastsætte og tillade Arrester; Skiont det ikke just i alle Maader kommer overeens med det, som tildeels in praxi bruges, og Tid efter anden, uden for Lovens Disposition, er indført.

Saaledes som det nu, efter den meest almindelige Mening, forholdes med Arrester, saa kan en Kjøbmand ikke staae ved at give en anden Kjøbmand nogen stærk Credit, paa den Grund, at han haver anseelige Effecter, som ikke ere behæftede.

Man skulde tænke, at en Kjøbmand, som veed om en anden Kjøbmand, at han vel er i endeel Gield, men veed tillige, at han haver ubehæftede Effecter for 40 à 50000 Rdr. vel med nogen Slags Sikkerhed kunde give ham Credit paa en 8 à 10000 Rdr., og være forvisset om, at, hvor det gik, vilde han altid, for største Delen, komme til sin Betalning, og ikke komme til at tabe uden en liden Deel deraf.

Men ved Arrest efter det Begreb, som de fleste gjøre sig derom, kan det hænde, at han ikke faaer 1 $\frac{1}{2}$ af den ganske Summa, og det omendskiont hans Debtors Effecter virkelig beløb sig til mere end $\frac{2}{3}$ eller $\frac{3}{4}$ Deel af det, han var bortskjyldig.

Det kan træffe sig, at kort efter at denne Credit er givet, kommer een af den samme Mand's øvrige Creditorer, som maaskee har en maadelig Summa tilgode hos ham, og begierer, samt erholder Arrest i hans Gods og Effecter: saasnart det spørges, falde de øvrige Creditorer iligemaade til, og gjøre hver for sig Arrest, jo før jo heller. Det kan da hælde sig, at inden denne sidste og største Creditor kommer i Kundskab derom, faaer requireret og erholdt Arrest, er der allerede i Forveien gjort Arrester for saa mange og saa store Summer, at samtlige Debtors Effecter ikke strække sig videre, end til at betale samme med derpaa gaaende Omkostninger.

Virkingen deraf bliver da, at de Creditorer, som kom først og gjorde Arrest, faae deres hele Fordring med samtlige paagaende Omkostninger godgjorte, da derimod denne sidste Creditor, hvis Fordring maaskee baade var den største og den meest retmæssige, ikke faaer en Skilling, men har allene den Ære at bidrage til at betale ei allene de andre Creditors Fordringer, men og de Omkostninger, de have gjort paa at komme ham i Forveien og betage ham hans Ret.

Enhver skønner lettelig, hvor usfordeelagtig sligt er for den almindelige Credit, og hvor skadeligt det er for Regociens Flor og Fremme: At jeg ikke skal tale om de Collusioner det kan give Anledning til, mellem vedkommende Creditorer og Rettens Betiente, som det tilfalder at gjøre Arresten, og som derved ofte ere istand til at begunstige een Creditor og fortrædige en anden; ei heller, om de farlige og heistskadelige Følger, som det kan drage med sig, at den Creditors Wilkaar blive de beste, som først angriber hans Debitor, og, ved at gjøre Arrest hos ham, spild: ei alene hans Credit, men og ofte hans Bølfærd.

Det er let at begribe, at de Uleiligheder, der sthyde af saadan Slags Arrest, mere maae foruleilige dem blant Grossererne her udi Byen, som handle paa de americanske Eilande, end nogen anden blant de her Handlende.

Det er bekiendt, at de, d. r. vilde gjøre nogen anseelig Handel paa disse Eilande, maae give de fleste, blant de der værende Plantage-Eiere, store Crediter.

Da de ere saa langt fraværende, og umuelig kunde altid være tilfulde underrettede om vedkommende Debitorens Omstændigheder, saa kunne de ei heller, i paa kommende Tilfælde, være blant de første til at giere Arrest. Og om de end der paa Stedet have Commissionairer, saa kan man dog neppe vente, at en Commissionair altid med samme Narvaagenhed skal iagttage hans Principals Fordeel, som hans egen. Desuden kan en Commissionair ei alletider vove det, som Principalen selv nærværende kunde faae i Sinde, eller finde tienligt.

Det var derfor at ønske, saavel for disse Groshandlers, som fornemmelig for Handelens Fordeels Skyld i Almindelighed, at denne saa mærkelige Virkning af Arrest til saa megen Fordeel for den Arresterende og til saa stor Skade og Fornærmelse for den Arresteredes øvrige Creditorer, maatte blive noget indskrænket.

Men jeg formener, at man herudi og for at opnaae dette, allene behøver at følge Lovens rene Disposition og Lovgiverens Hensigt.

Efter mine Tanker, have vi laant den Arrest, som i vores nuværende og ældre Love er beskrevet og fastsat, af Jus Lubecense, som i den Materie om Arrester, kommer overeens med Jus Commune i Tyskland; men in Praxi har man Tid efter anden forbyttet denne Arrest med Arrestum Juris Saxonici, og paa den anvendt visse Princip, som ikke finde Sted, uden efter den Saxiske Ret.

Efter Jus Saxonium er Arrest et Pignus Judiciale, som Dommeren stiller en Creditor i Debtors Effecter; hvorved bemeldte Creditor eller Arrestans, faaer et Jus in re eller Panterettighed i samme Effecter, saaledes, at han er berettiget til at søge sin Betalning i dem, frem for alle andre Creditorer, som ikke have en ældre eller bedre Panterettighed derudi.

Enhver skionner lettelig, at denne Arrest er overmaade fordelagtig for den Arresterende, som derved, isteden for en simpel Creditor, bliver til en Panthaver, og at Fordelen er størst for den Creditor, som først gier Arrest, da det let kan hændes sig, at han kommer til sin fulde

Betal-

Betalning, i det Sted, at de andre Creditorer, eftersom de ere komne tidligere eller sildigere, enten faae lidet eller slet intet.

Men det er iligemaade let at begribe, at denne Arrest ikke kan være synderlig til Fordel for Handelens Floer og Creditsens Vedligeholdelse, da her ikke spørges, hvilken Creditor, der har den største, meest billige, eller meest retmæssige Fordring? ei heller hvorvidt Debtors Effecter kunne strække til, pro rata og i et vist Forhold, at fuldeste gjøre samtlige Creditorer, men det kommer allene an paa, hvilken Creditor der først har angrebet hans Debitor med Arrest; thi han faaer alt, og de andre slet intet.

Derimod, efter Jus Commune og Lubecense virker Arrest for sig ikke nogen Pante-Rettighed til de arresterede Effecter; men allene et Jus retentionis, eller en Ret, i Følge hvilken den arresterende Creditor er berettiget til at paaftaae, at de arresterede Effecter ikke af Debitor maae bortflyttes, pansættes eller afhændes, men skulle blive tilstæde, at han siden, efter erhvervet Dom, kan derudi gjøre Execution; og fra den Tid af, at denne Execution skeer, begynder først Creditors Jus in re, Pante- eller Eiendoms-Ret til de arresterede Effecter.

Ved saadan Arrest sørger en Creditor ligesaa vel for de øvrige Creditorer, som for sig selv; thi han erholder derved allene, at Godset skal blive tilstæde, og ikke maae forflyttes eller afhændes. Kommer det imidlertid til Concurs, saa er Godset der, og kommer samtlige Creditorer til Beste: kommer det ikke til Concurs, saa er den Arresterende berettiget til at lade gjøre Execution derudi, efter at han først har erhvervet Dom; men det samme er og enhver af de øvrige Creditorer tilladt, og det kommer allene an paa, hvem der først erholder Dom, og altsaa først er istand til at faae Execution.

Endnu haver denne Arrest en anden Virkning, i Henseende til de Debitorer, der boe i en anden Bye eller Provins, og altsaa høre under en anden Jurisdiction; nemlig at den virker prorogationem Jurisdictionis, saaledes at omendskient Debitor, hvis Gods er arresteret, boer paa et andet Sted, saa kan dog den, som har gjort Arresten, forfølge

samme paa det Sted, hvor den er giort, og der indhænde Dom over Debitor, saavel til Arrestens Confirmation, som til at betale det, han er skyldig.

Denne Virkning kan ikke tilsigtes ved Arresten, uden hvor den skeer paa dens Gods og Effecter, som boer paa et andet Sted, og hæ- rer under en anden Jurisdiction, da Effecterne derimod findes paa det Sted, hvor Creditor selv boer, thi i Henseende til den, som boer i samme Dye, behøver en Creditor ikke Prorogationem Jurisdictionis, da han desuden best og beqvemst kan søge ham for hans egen Ret.

Derimod kan den første Virkning tilsigtes ved alle Arrester i Al- mindelighed, saavel hos Indenbyes- som Udenbyes-Mand.

I den Henseende er det og, at disse Love giere stor Forskiel paa Arrest hos Indenbyes- og Udenbyes-Mand, og ere langt villigere til at til- lade Arrest hos de sidste, end hos de første.

Saa snart Udenbyes-Mand ikke holder sin Forskrivning til rette Tid, men lader Terminen gaae over, saa er det Creditor tilladt at giere Ar- rest i de samme Debitor tilhørende Effecter, som findes paa det Sted, eller under den Jurisdiction, hvor Creditor selv er boende.

Ratio er denne: Lovene have anseet det som noget særdeles tungt for en Creditor, der har reen Forskrivning, at han skal nødes til, for en anden og fremmed Ret, at søge en Debitor Morosus. I den Hen- seende have de tilladt ham Arrest, som et Mittel, hvorved han kan sættes istand til at faae Dom over en saadan Morosum og Execution i hans Effecter, uden just at være forbunden til at søge ham der, hvor han boer.

Hvad derimod Indenbyes-Mand angaaer, hvor denne Ratio ikke kan finde Sted, da er det ikke tilladt at giere Arrest paa hans Person, med mindre han er mistænkt for at ville undvige, ei heller paa hans Gods og Effecter, med mindre der er Formodning for, at han søger at forstikke og afhænde dem. Thi da den eeneste Effect, som denne Ar- rest har, er at Godset ikke kan forflyttes eller afhændes; saa nytter den ikke, uden i det Tilfælde, hvor Creditor har Marsag til at frygte for, at Debitor, medens Processen varer, vil afhænde eller forstikke hans
Effect-

Effecter, saa at, naar Creditor endelig har faaet Dom, forefinder han intet for sig, at giøre Execution udi, og søge sin Betalning af.

Denne Arrest er det, efter mine Tanker, som vores Lovs 1ste Bogs 21 Cap. handler om, og har villet indføre i Danmark.

Det bemeldte Capitels 8de og 9de Artikler fastsætte, i Henseende til Arrest hos Indenbyes- og Udenbyes-Mand, kommer i alle Maader overeens med foransførte Principia af Jus Commune og Lubecense. Naar man vil antage, at Arrest hos os er et Pignus Judiciale, og virker Panterrettighed i det arresterede Gods, saa kan man ei lettelig udfinde Grunden til den Forskiel her gøres mellem Indenbyes- og Udenbyes-Mand, og endnu mindre til de mange Requisita, Loven sætter forud, førend den vil tillade at giøre Arrest hos Indenbyes- Virks- eller Herreds-Mand; hos den der har samme Forum domicili, eller hører under samme Jurisdiction, i Henseende til Stedet. Derimod seer man af adskillige Artikler i bemeldte Capitel og andre, at Arrest ikke vil sige andet, end Forvaring, og at arresteret Gods ikke vil sige andet end forvaret Gods, og endelig viser Forordningen af 28 October 1702, dens 2den Artikel, ganske tydelig, at Arrest for sig ikke er et Pignus Judiciale, eller giver nogen Panterrettighed i de arresterede Effecter; da den udtrykkelig fastsætter:

Og skal ingen Arrest, Beslag eller anden Forsølgningssmaade, hvorpaa ei Dom, førend Salliten undvigte, falden er, nyde nogen særdeles Prioritet, de andre Med-Creditorer til Natdeel &c.

Derfor Arrest for sig gav Panterrettighed til de arresterede Effecter, saa kunde en Creditor ikke, ved hans Debtors Undvigelse, tabe den Panterrettighed, han engang paa lovlig Maade havde erhvervet.

I øvrigt giver denne Forordning Anledning til at slutte, at kort efter at Loven var kommen ud, eller vel tilførn, har man allerede begyndt med at anvende den sarsiske Rets Grundsetninger paa vores Arrest, og at ansee den, som et Slags Pignus Judiciale. Dette er gaaet saavidt, at naar en Creditor havde gjort Arrest, og hans Debitor, som ikke saae sig istand til at betale, strax derpaa undvigte, og blev fallit, (hvorom man dog paa den Tid ikke havde nogen vis Lov) saa paa stod

den Creditor, som havde gjort Arresten, frem for alle de øvrige Creditorer, at være berettiget til at nyde sin fulde Betalning af de arresterede Effecter, og at samme Effecter ikke kunde komme til Concurs, før end han for sin Fordring var fornøiet.

Denne saa ubillige, med vores Lovs Hensigt og Grundsatninger stridende, og for den almindelige Credit skadelige Paastand, som dog vel undertiden fandt Bifald, har Forordningen af 1702 søgt at standse og forebygge.

Ligesom denne Forordning i sig er meget god og nyttig, saa havde den været endnu nyttigere, og for største Delen ophævet den Misbrug, som tilforn gik i Svang med Arrester i Fallitboer, og Supplicanterne havde allerede derved erhholdet omtrent det samme, som de nu begiere, dersom den ikke Hændelsevis, saavel in rubro, som ellers overalt havde forbundet de Ord: at fallere og at undvige: samt hist og her nævnet, den Undvigte, isteden for Falliten: og derved givet Anledning til at slutte, at ingen efter denne Forordning kan ansees for fallit, før end han er undvigt.

Dette har givet vedkommende Debitorer, eller rettere sagt, deres Procuratorer, et Middell til at eludere Forordningens Hensigt og Blydende; nemlig

Naar en Creditor gjør Arrest i hans Debtors Effecter, og tillige troer, at samme Debitor ikke er istand til at fyldestgjøre samtlige hans Creditorer, og alisaa efter al Anseende, vil blive fallit, da gjør han tillige med Arrest paa Debtors Person, og lader ham paa et sikkert Sted forvare.

Saalænge Debitor saaledes forvares, kan han ikke komme til at undvige; men saalænge han ikke er undvigt, paaستاes der, at han ikke i Følge Forordningen, kan ansees som fallit. Naar han da vedbliver saaledes at anholde sin Debitor, i det mindste, indtil han har faaet Dom paa Arresten, saa paaستاer han, frem for alle de øvrige Creditorer at være prioriteret til at nyde sin Betalning af de arresterede Effecter, og at samme Effecter ikke kan komme til Concurs, siden han haver erh-

erholdet Dom paa Arresten, førend Debitor undvigte, og altsaa førend han blev fallit; og det, uanseet, at alle den samme Debtors øvrige Creditorer, imidlertid og have anfaldet ham: at een eller anden blant disse Creditorer og kan have erklæret ham fallit, og begiert af Rettens Middel, at de vilde antage sig hans Boe: at Debitor maaskee selv kan have erklæret sig fallit, og gjort samme Begiering til Rettens Middel; og endelig, at man tydelig seer, at alle Debtors Effecter ikke kan strække til at betale $\frac{1}{3}$ eller $\frac{1}{4}$ Deel af det, han er bortskuldig.

Enhver seer lettelig, hvor lidet dette kommer overeens med Lovens og Forordningens Hensigt, da enhver, som bedrager sine Creditorer, og hois Effecter ikke strække til at betale dem, naar de antaquerede ham, er fallit, enten han er nærværende eller fraværende, enten han er undvigt eller hindret fra at undvige, ved det han er bleven anholdet.

Lovgiveren har formodet, at den, der blev angrebet af sine Creditorer, og ikke var istand til at betale eller fornøie dem, gierne strax løb sin Wei og undvigte. Det er og rimeligt, at saadan En ikke bier ret længe med hans gode Willie, da han veed, at det staaer til enhver af hans Creditorer at kaste ham i Slutteriet. Men Lovgiveren har just ikke forestilt sig det Tilfælde, at saadan En bliver arresteret og anholdet, og derved mod hans Willie, nødt til at bie.

Disse Opfindelser, som een og anden undertiden har taget sin Tilflugt til her i Landene, merker man og at være komne i Brug paa de americaniske Eilande.

Det kan ikke seile, at saadant jo maae medføre stor Skade for de Grosserere herudi Byen, som handle paa bemeldte Eilande; da de paa den ene Side ere langt fraværende, og paa den anden, ere forbundne til at give Indvaanerne anseelig Credit.

Det er saa meget mere billigt, at de og andre beskynes imod slike Opfindelser, som dertil ei behøves andet, end tydelig at erklære det, som efter mine Tanker har været Lovens og Forordningens Hensigt.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille: om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til General-Gouverneuren over de americanske Eilande:

At, da Arrest for sig ikke giver den, som har ladet den gisre, nogen Pante- eller Prioritets-Rettighed i de arresterede Effecter, men allene en Ret til at paaatae, at samme Effecter ikke maae forflyttes eller afhændes ic., men skulle blive tilstæde, paa det han, efter erhvervet Dom, kan derudi gisre Execution, fra hvilken Tid hans Prioritets-Ret, frem for de andre Creditorer, til at nyde sin Betalning af samme Effecter, først begynder, saa følger deraf end videre: At dersom en Creditor gisr Arrest, enten i hans Debtors Gods allene eller paa hans Person og Gods tillige, og det hænder sig, førend Creditor efter erhvervet Dom, har erhholdet Execution i de arresterede Effecter, at Debitor bliver fallit, enten ved det at han undviger, eller ved det, at een ellet anden af hans Creditorer paa deres eget Ansvar erklære ham fallit, og begiere af Rettens Middel, at de ville antage sig hans Boe, eller og ved det, at Debitor selv gisr saadan Erklæring og Begiering, da skal saadan Arrest ikke nyde nogen særdeles Prioritet, de andre Med-Creditorer til Forsnærmelse; men de arresterede Effecter skulle, ligesom Debtors øvrige Effecter, komme til Concur, og efter Kravets og Boets Bestaaffenhed, og den i Lov og Forordninger foreskrevne Ordning og Maade, komme samtlige Creditorer til Nytte.

Det kunde maaffee have sin Nytte, om dette, isteden for et Reskript, blev bekiendtgjort ved en Forordning for begge Rigerne. Men, foruden at der ikke er nogen Klage indkommen, i Henseende til Danmark og Norge, saa indeholder dette Reskript egentlig kun en Forklaring af Loven og Forordningen.

Da nu den forhen ommeldte Mening om Arrester og den Pante-Rettighed, de give, just ikke er ganske almindelig, saa er det at vente,
at

at samme efter Haanden, vil af sig selv berrfalde, naar Vedkommende mærke, at der er en authentisk Forklaring for det Modsatte, saa at der i den Henseende ikke vil behøves nogen Forordning, og om det endelig skulde komme dertil, saa kan det dog ikke ske, at Vedkommende dertil i Forveien ved et Reskript ere forberedede.

Endelig maae jeg allerunderdanigst erindre, at denne Sag allene vedkommer det Danske Cancellie, saa at derfra baade bør skee allerunderdanigst Forestilling derom til Deres Kongl. Majestæt og Expeditionen besørget, da det forstaaer sig selv, at General-Land-Oekonomie- og Commerce-Collegium, som haver indleveret Ansøgningen, og faaer Communication af, hvad derudi allernaadigst resolveres. Kiøbenhavn den 23 Maji 1757.

Herpaa resolverede Cancelliet saaledes:

Indstilles til Conseillet, om ikke denne Obæktion, som ansees for at være af stor Betydning og synes at sigte til Forandring i den indførte almindelige Praxis i Rettergangsmaaden, kunde sendes til Lov-Commissionens Erklæring.

I Conseillet faldt følgende Resolution:

Ligeledes, til hvilken Ende derom tilsendes Copie af Documenterne, undtagen af Erklæringen.

Lov-Commissionen svarede:

At der, efter Commissionens Formening, kunde for Eilanbene befales, at ingen Arrest paa Person eller Gods skulde medføre Præference eller hindre de andre Creditorer at erklære Debitor fallit, saa længe Udlæg efter Dommen ikke lovsig er begjært eller forfulgt, eller og Dommen, formedelst Indstævning efter Lovens 1 Bog 24 Cap. 22 Art. for Rettens Middele forkyndt, thi efter den Tid bør ingen Fallit have Sted.

Derpaa resolverede Cancelliet:

Erpederes efter Lov-Commissionens Betænkning.

VI.

Erklæring over en Memorial fra Kiøbenhavns Magistrat af 14 Febr., hvorudi de forespørge sig om Forordningen af 23 Julii 1756, angaaende fattige Børns Antagelse i Skolerne dens Forstaaelse, og begiere, at det uanfæet samme Forordnings 6te Art. herefter, som hidindtil maatte have sit Forblivende ved Foundationerne, og Disciplerne i Kiøbenhavns Skole, freindeles gives Klæder, Skiorter og Skoe in natura.

* * *

Det er en egen Bane, Kiøbenhavns Magistrat paa nogen Tid er kommen udi, at spørge sig for, om Forordninger skulde holdes?

Nyelig saaes en Forespørgsel om en Forordning, som var udfommen for hele Danmark, uden nogen Undtagelse, og fornemmelig angik Kiøbstæderne, og skulde gielde i Kiøbenhavn? ret ligesom det var et Problem om Kiøbenhavn laae i Danmark?

Nu spørge de sig tildeels for, om en Forordning, som er udfommen angaaende de offentlige latinske Skoler i begge Rigerne, og skal iagttages i Kiøbenhavns latinske Skole.

Den allegerede Forordnings 6 Art. siger udtrykkelig: At da der ved endeel Skoler ere visse Legater til Brød, Badmel, Skoe og Strømper at uddele ic., saa skulde slige Distributer aldeles ophøre, og Stifternes Hensigt dog opnaaes, ved det, at hver Skilling af slige Legater skal komme Disciplerne til Nytte, men i rede Penge leveres deres Forældre, Formyndere ic.

Ikke bestomindre antager Magistraten, at Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Hensigt er, at slige Foundationer stricte skulde holdes og efterleves, ved det, at Disciplerne blive ved in natura at nyde Klæder, Skiorter og Skoe: at maae saaledes vedblive.

Foruden Forordningens rene Ord, kunde og den Ratio Legis, som tillægges i bemeldte Artikel, og som i sig er ligesaa rigtig, som almindelig og tydelig, nemlig: at det er Studeringer til liden Alge og Ære, og at endeel Bettelarme derved loffes og drages til de nederste Lectier; let overtødet dem om det Modsatte

At

At uddelse Brød, Strømper, Skjorter, Skoe ic. til Disciplerne i en Skole, det er at formode dem saa Bettelarme, og saaledes blottede for al Hielp af Forældre, Venner, eller Slægtinge, at de ikke ved deres Understøttelse ere istand til at forskaffe sig de allernødvendigste Ting.

Det er for det offentlige Beste langt nyttigere og tienligere, at slige Folk bruges ved Agerdyrkningen, Fabriquer eller Haandwerker, end at de studere: man forlanger altsaa ikke, at de skulle søge de offentlige latinske Skoler; Kiøbenhavns Skole ligesaalidet, som nogen anden: meget mindre vil man, ved slige Destribuher lokke og drage dem dertil, eller vise dem, at det egentlig er for slige Personer, de latinske Skoler ere indrettede.

Den Grund, Magistraten anfører til deres Begiering, er, at Disciplerne ere bedre tiende med at nyde disse Ting in natura, og derved kunde spare noget, hvilket de bevise med Skoene.

Jeg troer, at dette Beviis har sin Grund i en Skriversfeil, og at dets Styrke bortfalder, naar samme rettes. Magistraten siger, at Skomageren for hvert Par Skoe kun betales $3\frac{1}{2}$ Mark; men af Professor Schades Brev, saavel som Beregningen, at der for 100de Par Skoe betales 70 Rdr. 3 Mk. erfarer jeg, at der virkelig betales for hvert Par Skoe $4\frac{1}{2}$ Mark, hvilket just ikke kan kaldes saadan overmaade stort Baadefisk, naar betragtes, at de fleste blant dem, der faae Skoe, ere smaa og halvvoerne Børn; saasnart de faae Penge isteden, og de da vil give de Største 5 Mark, men de Mindste 4 Mark, saa troer jeg ikke, at de kan anses derved at have tabt noget.

Det Argument duer intet, som tages af Forordningens 9de Art., der befaler, at Rectores i enhveres Testimonio skulde melde, om han som Fattig har af Skolen nydt Kost, Klæder eller andre Beneficia ic.; thi de Fattige, som hidindtil have søgt Skolerne, og efter ethvert Steds Brug, nydt et eller andet Slags Klæder, skulle og have Testimonia, og i deres Testimoniis her meldes alt hvad de i Skolen have nydt og oppebaaret, enten det er Klæder eller andet.

Det forstaaer sig selv, at hvad der af slige Ting var indkøbt eller bestilt, førend Forordningen udkom, det bør uddeles og ikke ligge Vedkommende til Last; hvilket Magistraten og selv haver indseet.

Det eneste jeg saaledes skønner, at Magistraten har været nogensledes beføiet til at gjøre allerunderdanigst Forespørgsel om, ere de sorte Klædes Klæder, som aarlig eller hver andet Aar pleie at uddeles til visse blant Disciplerne i Kiøbenhavns Skole; siden Klæde ikke nævnes i Forordningen; man ei heller just kan sige, at det er til Foragt for Studeringer, om en Skoles Discipel, hvert eller hvert andet Aar gives en sort Klædning.

Da en sort Klædes Klædning er en anstændig Dragt for en Skoles Discipel, og nødvendig for de fleste Discipler i Kiøbenhavns Skole, siden de i Kirkerne maae opvarte ved Sengen, hvortil for Tiden, da Ulden-Fabriquerne hos os endnu ere i deres Fødsel og Fremvæxt, kommer en Biaarsag, nemlig, at en Fabriqueur kan være tient med, paa et Bræt mod contant Betaling, at sælge nogle hundrede Alen Klæde, og dog staae ved Magt med at levere det for langt bedre Kiøb, end det ellers kunde faaes i Kramboden, saa skulde jeg allerunderdanigst formene, at det derved for Tiden og indtil videre kunde have sit Forblivende. Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille: om det allernaadigst maatte behage deres Kongl. Majestæt at reskribere til Kiøbenhavns Magistrat: At det, hvad Skoe og Skjorter angaaer, bør forblive ved Forordningen, hvis 6 Art. befaler, at slige Distribuzer aldeles skulde ophøre, og de rede Penge derimod leveres til Disciplernes Forældre eller Værger 2c. allene, at det, som førend Forordningen udkom, enten var indkøbt eller bestilt, i dette Aar in natura kan uddeles; men hvad de sorte Klædes Klæder angaaer, da kan med deres Uddelelse herefter indtil videre forholdes, ligesom hidindtil brugeligt været haver. Kiøbenhavn den 30 Maji 1757.

Herpaa blev i Cancellie-Collegio resolveret:

Ordre til Magistraten efter Erklæringen.

VII.

Erklæring over Stiftamtmandens i Sieland og Amtmandens over Koeskilde Amt Hr. Geheimeraad Scheels Memorial af 19 April, derudi han andrager, at et fremmed Qvindemeeneste i et Huus paa Koeskilde Amt havde faaet tvende Pigebørn, og ved et derober holdt Forhor, tilstaaet, at det var hendes fjerde Leiermaal, og at hun var bleven besvangret i Kiøbenhavn, hvor hun i 51 Aar havde tiend; hvorpaa Stiftamtmanden havde tilskrevet Byefogden i Kiøbenhavn om at lade hende afhænte og tiltale; men faaet til Svar, at det ikke tilfaldt ham, men Husbonden af det Sted, hvor hun havde giort Barsel, at tiltale hende; hvorfor Stiftamtmanden beder, at han dertil maae faae Ordre, og at erstatte Vedkommende de paa hende anvendte Omkostninger, siden Afhæntelsen af ham blev requireret: tilligemed Kiøbenhavns Magistrats Erklæring af 9 Maji, derudi de ere enige med Byefogden.

Udi denne Sag kan jeg ei andet end være enig med Stiftamtmanden Hr. Geheimeraad Scheel. Hans Begiering til Byefogden er saa billig og har saa god Grund i Lov og Ret, og de af Byefogden, saavel som Magistraten derimod anførte Argumenter ere saa flette og medføre saa liden Rimelighed, saa jeg undrer over, at de have villet fremsætte dem.

Da Loven befaler, at det Qvindfolk, som tredie Gang begaaer Leiermaal, uden al Naade skal straffes til Kagen, og Forordningen af 19 Martii 1751 forandrer denne Straf til at hensesættes, paa 6 à 8 Aar i Tugthuset, saa kan det ikke nægtes, at jo saadan trende Gange gien tagen Leiermaal er en Misgierning; men er det en Misgierning, saa gielder forum delicti commissi, i Henseende til denne, saavel som alle andre Misgierninger, i Følge af Lovens 1ste Bogs 2det Cap. 24 Art. og Forordningen af 3 Junii 1746; og det Steds Øvrighed, hvor Misgierningen er begaaet, bør lade den, som har begaaet den, tiltale til at lide Straf.

Dette er det, Stiftamtmanden har begiert af Byefogden, og hvorefter udi Byefogden har ladet sig finde uwillig, samt siden af Magistraten faaet Medhold.

Magistraten kan ikke troe, at denne er blant de Forbryndelser, som i Følge den allegerede Lov og Forordning, bør forfølges og afstraffes paa det Sted, hvor Gierningen er begaaet. Jeg ønskede at vide, hvad for et forum, der da, efter deres Formening bør gjælde i disse. Udi nærværende Tilfælde ville de, at forum deprehensionis skal gjælde, og at Delinquentinden skal tiltales og afstraffes paa det Sted, hvor hun er fundet og har tilstaaet Misgierningen.

Jeg maatte gjerne vide, hvad for en Lov de have derfor, eller hvor det er, at vores Lov, i Henseende til visse delicta frem for andre, fastsætter forum deprehensionis.

Vil de sige, at denne ikke er en offentlig, men en privat Misgierning, hvilket dog af sig selv bortfalder, da de maae tilstaae, at Dørigheden eller Husbonden bør paatale det; saa kunde de af Lovens 1 B. 2 Cap. 19 Artikel erfare, at forum delicti commissi, efter vores Lov, endog gjelder private Misgierninger.

Det Magistraten, saavel som Byefogden, erindrer, at der allerede er anlagt Sag imod hende ved Ransøe-Thune Herreds-Ting, er vel ei anderledes at forstaae, end, at der er ført et Tingsvidne eller holdt et Forhør, for at faae udgiort og opløst, hvor hun var bleven besvangret, og hvor Sagen saaledes egentlig henhørte. Af dette Slags er det af Stiftamtmanden indsendte Forhør, og andet finder jeg ikke i Sagen; det kan gjerne være, at Delinquentinden tillige er stævnet til at lide Dom; thi dersom det ved Forhøret var befunden, at hun paa samme Sted var bleven besvangret, og at det altsaa var forum delicti commissi, saa havde de, i Følge af samme Stævnamaal, villet gjøre Paastand over hende til Strafs Lidelse.

Byefogden beraaber sig paa, at dersom dette Qvindfolk havde haft noget at betale med, havde det Steds Herskab, hvor hun har giort Barsel, uden Tvivl, oppebaaret Bøderne af hende. Det kan vel være, men der spørges, om det og i saa Fald havde været ret giort? I Følge af Lovens 6 B. 13 Cap. 1 Art. bør de, der begaae Leiermaal, Mands- saavel som Qvindespersoner, betale Bøderne til deres Herskab.

Ved

Ved det, at et Qvindemenneske paa een eller flere Dage eller Nætter forbliver hos en Proprietairs Huusmand, og der, Hændelsevis, i samme Tid, gior Barsel, kan Proprietairen ikke blive hendes Herskab (ligesom han ei heller derved var bleven berettiget til Barnet om Vornede-Rettigheden endnu stod ved Magt: see 3 B. 14 Cap. 5 Art.) og altsaa ei heller Ret til at paaftaae Leiermaals-Bøder af hende.

Derimod, da dette Qvindemenneske i 5 Aar har tient i Kiøbenhavn, og der har begaaet Leiermaal, eller ladet sig besvangre, saa er det klart, at det tilkommer Bysfogden i Kiøbenhavn, paa Deres Majestæts Vegne, at paaftaae og oppebære Leiermaals-Bøder af hende.

Det, som i sig er Uret, kan, skjønt det ofte hændes, ikke legges til Grund for en Regel eller Decission.

Jeg vil gierne troe, at Bysfogden i Kiøbenhavn,ielden eller aldrig faaer Leiermaals-Bøder af de Qvindemennesker, som i Kiøbenhavn lade sig besvangre, og dernæst gaar paa Landet, for at giøre Barsel.

Ratio er, at deielden have noget at betale med; og i Fald det engang træffer sig, at de kunde betale, kan det vel hende sig, at Vedkommende enten selv oppebære Leiermaals-Bøderne, eller i det mindste ikke tilmelde Bysfogden det.

Var det et onus, isteden for et commodum, fik han det uof at vide.

Blev det ham tilmeldt, at et saadant Leiermaal var begaaet, og at Qvinden var istand til at betale Bøderne, gjorde han ilde, om han ikke krævede dem.

Endelig formener Bysfogden, at det ikke er godtgiort, at hun er besvangret her i Staden.

Hun har selv bekiendt det, det er og rimeligt, siden hun haver tient her i Bhen; altsaa er der nu Præsumption derfor, hvilken man maae følge indtil det Modsatte bevises.

Jeg vil ikke tale om de flemme Følger, den Mening kunde føre med sig, som Magistraten og Bysfogden her søge at indføre, nemlig: at naar et besvangret Qvindemenneske kom til en Huusmand eller Gaardsmand

mand paa Landet, og der gjorde Børsel, saa skulde samme Bondes Husborde være forbunden til at lade hende tiltale og afstraffe, isald det befandtes, at det var hendes 3die eller 4de Leiermaal. Blev det fastsat, vilde Proprietairerne maaskee reent forbyde deres Bønder at indtage flige fattig- og frugtsummelige Qvindemennesker; hvoraf let kunde flyde, at saadant et usfelt og ynkværdigt Qvindemenneske ikke engang kunde faae Huuslye, men maatte paa aaben Mark gjøre Børsel, og der mueligt tillige med Børnet omkomne. Det værste derudi var endnu, at det, som burde opvække Medynk med saadant et elendigt Menneske, just blev det, som gjorde, at ingen torde vise Medynk og hjælpe hende.

Siden der saaledes intet i denne Sag er for Byfogdens og Magistratens Paastand at sige: Saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongelig Majestæt at reskribere til Kiøbenhavns Magistrat, efter Stiftamtmandens Forestilling. Kiøbenhavn den 4 Junii 1757.

Herpaa resolverede Cancelliet:

Expederes efter General-Profkureurens Erklæring og Notits til Stiftbefalingsmanden.

VIII.

Erklæring over Byfogden i Mariager og Herredsfogden i Gierløv-Herred, hans Ansøgning af 7 Febr. 1757, at da Sødringholm og Demstrup Gaarde tilforn have hørt til Løvenholms Grevskab, men for nogle Aar siden derfra ere bortfolgte, og Birkedommeren i bemeldte Grevskab nu er død, bemeldte Gaarders Godser, som ligge i Gierløv-Herred, da og nu maatte blive henlagte under Gierløv-Herredsting og adskilte fra Løvenholms Birketing. Tillige med Amtmandens Conferensraad Trappauds Erklæring af 12 Martii, derudi han ønsker, at de mange smaa Birker maatte blive afskaffede, men derhos allene indstiller, hvorvidt dette kan lade sig gjøre, da Grevskabet Løvenholm er i private Folkes Hænder, og deelt blant adskillige Eiere.

* * *

Jeg er ganske enig med Amtmanden Hr. Conferensraad Trappaud, i Henseende til de Uleiligheder, der flyde af de mange her og
der

der i Landet vorende smaae Birker, og det Dusske, at deres Tal efterhaanden, maatte blive formindsket, og de, om mueligt, tilfist, reent afskaffede. Men Spørgsmaalet bliver om Maaden, paa hvilken dette kan erholdes.

Ligesrem at betage Folk deres vel erhvervede og udi Loven selv besteedte Ret, er noget, som deres Kongl. Majestæt ikke er tilbøielig til, og jeg aldrig skal allerunderdanigst raade til, omendskjont jeg forud maatte see, at der kunde komme endeel godt af.

En anden Sag er det, at forbinde Folk til at bruge den dem forundte Rettighed saaledes, at Publicum og Rettens Pleie ikke derunder skal lide.

I Folge dette Princip, kunde disse Ueistigheder mueligt forebygges, og Birkernes Tal efterhaanden formindskes, om det blev fastsat: At de Proprietairer, som havde Birke-Rettighed og vilde udøve den, skulde være betænkte og forbundne, til Birkedommere at forskaffe og ansøge saadanne Personer, som vare dueelige, og havde vedbarlig Attest om deres Bequemhed til et Dommer-Embede, i den Henseende de og maatte være betænkte paa at tillægge de af dem udnævrende Birkedommere saadant Salarium, saa de med nogen Slags Rimelighed, kunde gjøre sig Haab om at faae dueelige Personer dertil; hvilket Salarium og maatte nævnes i den til dem udstædte og til Kongelig Confirmation indsendende Bestalling.

De Proprietairer, som enten ikke kunde, eller ikke fandt deres Regning ved at tillægge deres Birkedommere i det mindste et vist Salarium, (som maatte fastsættes) skulde det staae frit for, at eftergive deres Birke-Rettighed; men isald de ikke aldeles vilde det, maatte de, ved foresældende Vacance, til Birkedommer udnævne enten Herredsfogden, i det Herred, hvor Birket var beliggende, eller en anden, der i Nærvoerelsen vorende Bne- eller Herredsfoged.

Ved saadan Foranstaltning vilde de smaae Birkers Antal efterhaanden meget formindskes, og i de Tiloversblivende vilde man, efter

mine Tanker ikke synderlig merke til de nu af Birkkerne flydende Meiligheder; og dog seer jeg ikke, at nogen Birkherre derved kunde siges at være fornærmet, eller betaget den ham tilkommende Birk-Rettighed.

Hvad det i Særdeleshed angaaer, som Supplicanten Herredsfoged Bierre gjør allerunderdanigst Ansøgning om, da finder jeg mig langt fra ikke noksom underrettet til at kunne derudi gjøre nogen tilforladelig Slutning.

Løvenholm har tilforn været et Grevskab, men er, ved Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Tilladelse, adsplittet, og een af dets tilhørende Gaarde solgt til En, en anden til en Anden. Dog skal vist Løvenholm indtil videre have beholdt endeel af de et Grevskab tilkomende Immuniteter og Frihedet.

Det var billigt, at de ved Grevskabet værende Birk-Betiente ikke ved denne Adskillelse afgik noget i deres Indkomster, saalange de levede; men da de nu skulle være døde, saa begierer Herredsfogden i Bierløv-Herred, at Demstrup og Sødringholms Gaarde og Godser, som ere separerede fra Løvenholm og have en privat Eier, maae udtrages fra Løvenholms Birk, og henlægges under Bierløv-Herredsting, da de i samme Herred skulde være beliggende.

Denne Ansøgning er i sig ganske retmæssig og billig, saafremt hverken Løvenholms, eller Demstrups og Sødringholms Eiere, have noget derimod med Rette at indvende.

For at blive forvissnet herom, maatte man i Forveien vide

1) Om Eieren af Demstrup og Sødringholm er enig med Ansøgningen? og i saa Fald, om han holder sig berettiget til at unddrage disse sine Gaarde og Godser fra Løvenholms Birketings Jurisdiction? eller, isald han er imod Ansøgningen, om han da holder sig og sine Godser forbundne til fremdeles at sortere under Løvenholms Birk? og paa hvilken Grund.

2) Om Eieren af Løvenholm haver noget mod Ansøgningen, at indvende? og i saa Fald, paa hvilken Grund han da formener sig berettiget

rettiget til at paastaae, at de Gaarde og Godser, som tilforn hørte til Løvenholm, da det var et Grevskab, men nu ere adskilte derfra, fremdeles bør sortere under Løvenholms Birketing.

3) Hvorledes det for Tiden forholdes med Løvenholms Birk, og hvorledes samme ansees, enten, som et greveligt Birk, hvis Domme indskævnes lige for Høieste-Ret, eller som et simpelt Proprietair-Birk?

Da jeg nu om foregaaende Poster ikke finder nogen tilforladelig Underretning enten i Ansøgningen eller i Erklæringen, saa skulde jeg allers underdanigst indstille: om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt, at Amtmanden blev tilskrevet, over disse Poster at indhænte vedkommende Proprietairers Erklæring, da det siden bliver let at slutte, enten disse Gaarde fremdeles bør sortere under Løvenholms Birk, eller og de igien bør falde under Herreds-Linget, som de have lagt under, førend dette Birk blev oprettet. Kiøbenhavn den 12 Junii 1757.

Cancelliet resolverede:

At Amtmanden skulde tilskribes efter Erklæringen.

IX.

Erklæring over Commandeur-Capitain Zolst, som var beskippet til Amtmand over de americanske Eilande, hans Memorial af 22 November 1756, hvorudi han begierer Resolution, hvem det tilfalder at forrette Skifterne paa Landet paa disse Eilande, siden han er beskippet til Amtmand, uden nogen Undtagelse, og Forordningen af 31 Martii 1755 iligemaade, uden nogen Undtagelse, fastsætter, at Byfogden paa disse Eilande skal forrette Skifterne.

* * *

Da Danske Lovs 5 Bogs 2 Cap. 90 Art. fastsætter, at Nattens-Middel, som Skifterne skulde forestaae, er paa Landet Kongens Amtmand, og Supplicanten Commandeur-Capitain Zolst allernaadigst er beskippet til Amtmand over de americanske Eilande, hvilke sortere under den Danske Lov, for saavidt ikke derudi, ved Forordningen af 31 Martii 1755 eller andre Anordninger, er skeet nogen Forandring, saa

shues han, med nogen Slags Føie at kunne paaftaae, at det tilfalder ham, at forrette de paa Landet, paa bemeldte Eilande, foresaldende Skifter.

Men da Forordningen af 31 Martii 1755, om Justitiens Administration paa disse Eilande i dens 8 Art. udtrykkelig, og uden nogen Undtagelse fastsætter, at Bysfogden skal forrette Skifterne, og det i Almindelighed heder: *specialiora derogant generalioribus*, saa skiennes tættelig, at Bysfogden der paa Landet derved haver faaet saadan Adkomst til at forrette alle de der paa Landet foresaldende Skifter, som ham ikke kan betages; og at derimod Amtmanden derudi er i samme Tilfælde som Amtmændene udi Norge, om hvilke Norske Lov siger det samme, som Danske, men da det siden, deels ved en Forordning, deels ved et Reskript er fastsat, at Sorensskriveren skal forrette Skifte efter Almuen paa Landet i Norge, saa have Amtmændene nu faa eller ingen Skifter at forestaae, og dog kan en Amtmand i Norge, fordi hans Bestalling er uden Undtagelse, ikke paaftaae, at det i Følge af Loven tilkommer ham at forrette disse Skifter.

Der kan saaledes ikke blive nogen Tvivl om Skifterne paa de amerikanske Eilande, saalænge de nu værende Bysfogder leve, som ved den for kort Tid siden, og in specie om Jurisdictionen paa disse Eilande, allernaadigst udgangne Forordning, have faaet saa tydelig og høitidelig en Adkomst til at forrette dem.

Men Spørgsmaalet bliver, om derudi ved foresaldende Vacance af Bysfogeds-Embedet (som vist for Tiden, enten tildeels eller ganske, skal være ledig paa Eilandet St. Croix,) bør skee nogen Forandring, og om Amtmanden da kan agtes beføiet til at paaftaae, at der bør gøres Forskiel mellem de i Kjøbstæderne og paa Landet foresaldende Skifter, saaledes, at de første tilfalde Bysfogden, men de sidste Amtmanden at forrette.

Foruden den Uleilighed, som mueligt vilde slyde af, om een og den samme Detient skulde forrette alle Skifterne paa Landet, over alle trende Eilande, blant hvilke de tvende ere temmelig langt fra hinanden beliggende; saa vil dette fornemmelig komme an paa den paa disse Eilan-

de i Almindelighed værende Indretning, og Amtmands-Embedets Beskaffenhed.

Jeg tvivler høilig om, at disse Eilande, ligesom en Provinds i Danmark, just ere inddeelte i Stifter og Aanter, i Kjøbstæder og Landsbyer, at der i Kjøbstæderne er Byefoged og Magistrat, hvis Jurisdiction strækker sig over Kjøbstaden og ei videre, og som, for saavidt samme angaaer, allene staae under Stiftamtmanden, eller General-Gouverneuren, at Amtmandens Jurisdiction derimod allene strækker sig over Landet, uden at han haver noget med Kjøbstæderne at bestille, og at han, for saavidt hans Jurisdiction over Landet angaaer, liden eller ingen Forbindelse haver med General-Gouverneuren.

Naar Indretningen var saadan, og Amtmandens Embede saaledes beskaffet, saa var der nogen Rimelighed udi, at disse Eilande, endog herudi behandledes, som en Provinds i Danmark, og at Amtmanden altsaa, i Følge den Danske Lov, beholdt Stifterne paa Landet, i det mindste paa det Eiland, hvor han selv boede, og den meste Tid opholdte sig.

Derimod, efter det Begreb, jeg har gjort mig om disse Eilande, og den der værende Indretning, kan ethvert Eiland ansees som en heel Kjøbstad, og Eilandet St. Croix mueligt som tvende Kjøbstæder, hvilke udgiøre og indbefatte hele Landet og alle dets Beboere. Den Forskiel, som herudi Landet gaaes mellem Kjøbstæderne og Landet, i Henseende til Consumptionen, Indvaanernes Næringsmaade, Friheder og Rettigheder ic. er der ubekjendt.

I hver Kjøbstad er en Byefoged, hvis Jurisdiction strækker sig over det hele eller halve Eiland. Han staaer igien, i Henseende til hans Dommer-Embede, under en Over-Ret, som har Jurisdiction over hele Landet, men i Henseende til hans Øvrigheds-Forretninger under det Secrete-Raad, udi hvilket General-Gouverneuren præsidereer og Amtmanden tillige har Sæde. Amtmandens Jurisdiction og Embede strækker sig ogsaa over hele Landet, uden nogen Forskiel i Henseende til Kjøbstad og Landsbye, og han staaer i alle hans Embeds-For-

retninger, under General-Gouverneuren som den høieste Øvrighed det paa Stedet og over alle trende Eilande.

Naar det forholder sig saaledes, saa skienes lettelig, at den Forskiel mellem Kiøbstæder og Landsbyer, som paa disse Eilande i Almindelighed, er ganske ubekendt og uanvendelig, ei heller kan anvendes paa Skifterne: ja det vilde ei allene forudsætte en nye Indretning, men og forefinde megen Vanskelighed, og maaskee Umuelighed paa disse Eilande, at sætte de rette Grændser for det, der skulde høre til Kiøbstæden, og det, der skulde høre til Landet; da de Characteres distinctivi, som udgiøre denne Forskiel hos os i Danmark og Norge, og let falde i Øinene, der ei allene ere hidindtil ubrugelige, men ei engang kunne finde Sted.

Men, da jeg om alt dette ikke haver nogen saa tilforladelig Underretning, som jeg ønskede, og den sikreste Esierretning derom kan faaes hos Kammer-Collegium, som har været med at forfatte Indretningen, har i Forveien været consuleret angaaende Forordningen af 31 Martii 1755 og selv givet de fleste Momenta dertil, og i Særdeleshed til den 8 Art. og hvorfra Amtmandens Bestalling er expederet; saa skulde jeg indstille: om det ikke maatte eragtes fornødent eller tienligt, herover i Forveien, at indhente Kammer-Collegii Betænkning *). Kiøbenh. den 28 Junii 1757.

Efterat Cancelliet herom, i Følge General-Prokureurens Erklæring, havde fort Brevvevling med Rentekammeret.

Blev der i Cancellie-Collegio resolveret saaledes:

Forbliver ved Forordningen.

X.

Erklæring over Kiøbenhavns Magistrats Ansøgning af 14 Martii 1757, hvorudi de, i Anledning af et Brev til dem fra Bysfogden Justitsraad Lassen af 4 Martii

*) Da Kammeret ikke havde noget herimod at erindre, og allene formeente, at Questionen var dem uvedkommende, saa forblev det efter Erklæringen.

4 Martii foreskille, at her opholde sig saa mange af de saa kaldede Commissionairer, hvilke bedrage de eenfoldige Borgere og Enker, deels ved det, de paa Skifterne møde for disse, under Navn af Laugværge, deels ved det de paatage sig at lade Skøder og Obligationer tinglyse, og, naar det er skeet, tilbageholde Documenterne, indtil Bedkommende have betalt dem, hvad de forlange. I den Henseende begierer Magistraten, at det maatte blive anordnet, at ingen maatte levere Documenter til Tinglysning, uden dem det er tilladt at gaae i Kette for sig selv og andre; saa og, at ingen, uden virkelige Borgere og Embedsmænd maatte paatage sig ved Skifter at være Laugværge for Enker, eller for dem at møde i Skifteretten.

* * *

Jeg vil gjerne troe, at det forholder sig, som Magistraten tilligemed Bysfogden Justitsraad Lassen andrage, at eenfoldige Borgere, Enker og andre, ofte blive bedragne ved de saa kaldede Commissionairer, som løbe om og tilbyde deres Tjeneste, allene i Tanke, at vinde noget og at trække dem op, som betiene sig af dem.

Jeg har nogle Gange havt Leilighed at iagttage, at naar en saadan jævn Borger enten skal annamme Penge, mod at extradere sin Pante-Obligation, eller betale Penge, imod at faae sin Pante-Obligation paategnet tilbage, medbringer han gjerne en saadan Commissionair, som søger at giere sig nødvendig, og haver adskillige intet sigende Grundringer, allene for at vise sin Nidkierhed, og siden at kunne fordre desto større Betalning. Jeg haver og ofte, i Commissionairens Overværelse, sagt Borgeren, hvor lidet han enten behøvede, eller var tient med saadan En, og at han ikke burde lade sig narre til, for hans Umage at betale ham ret meget, da han kun havde fortient faare lidet.

Men Spørgsmaalet bliver at udfinde et tilstrækkeligt Middel derved imod, uden at samme skal gravere andre.

Det er ei let at udgive en Lov, hvorved eenfoldige, men myndige Folk kunde hindres, og, saa at sige, tvinges fra at lade sig bedrage, eller at betroe sig til dem, som baade ville og kunne bedrage dem.

Det af Magistraten og Bysfogden foreslagne Middel er, efter mine Tanker, baade ubilligt og utilstrækkeligt. Det gaaer der ud paa,

at

at ingen maatte tillades, at levere Skiøder eller Obligationer til Tinglysning, uden dem, som efter Lovens første Bogs 9 Cap. ere tilladte at gaae i Rette for sig selv og andre.

Jeg vil ikke tale om, hvor tvetydig saadan Anordning vilde blive, men allene erindre, at der, ved at levere et Skiøde eller Obligation til Tinglysning, efter vores Lov, ikke er mere at iagttage, end det enhver, som har almindelig Mennekesforstand, kan lære paa een Time, nemlig: at han skal levere Dokumentet i Retten, at han derfor skal betale det Forordningen tilholder, at han siden skal fordre det tilbage, og da see efter, at Byefogden og By-Skriveren have tegnet derpaa, at det er læst og protocolleret.

Overalt er det Rettens Sag, herved at iagttage det Fornødne, og det Eneste, som af vedkommende Commissionair kan fordres, er at han skal eftersee, om Rettens-Betiente have gjort hvad de burde, hvilket man ei engang bør antage at kunne mangle.

Det kan ikke feile, at jo een og anden eenfoldig Mand, som just ikke selv forstaaer det, ofte faaer det forrettet ved en god Ven, uden at betale ham det mindste derfor.

Saa ofte jeg paa Universitetets Vegne haver af slige Folk imodtaget eller til dem udleveret Pante-Obligationer og andre slige Documenter, haver jeg allestider, fornemmelig naar de ikke have medbragt en Commissionair, ved min Fuldmægtig, ladet Tinglysningen eller Udsetningen af Protocollen, for dem besørge, uden at de derfor have betalt det mindste; jeg tænker, at mange andre gjøre det samme. Overalt besørger en Creditor Hypothecarius gjerne selv Pante-Obligationens Tinglysning, hvormed Skiødet gjerne tillige følger, og bliver tinglyst, saafremt det ikke tilforn er skeet; thi skjønt Tinglysningen bør skee paa Debtors Bepfostning, saa dog, da Creditors hele Sikkerhed beroer paa et saadant Document, saa udleverer han det ikke rettelig igien til Debitor eller hans Commissionair, for at lade det læse og protocollere, men besørger det selv, imod at Debitor betaler Læsnings-Pengene.

Udi alle disse Tilfælde ere Vedkommende, enten det er eenfoldige Borgerfolk eller andre, frie for at betale noget til den, som besørger deres Documenter tingløste; men naar de skulde nødes til at betiene sig af en Procurator, vilde han ganske vist have hans Umage betalt.

Altsaa blev saadan en Anordning en virkelig Byrde for alle dem, der ere i Stand til at faae sigt forrettet, uden at betale noget derfor, og jeg er vis paa, at de fleste ere i den Stand.

Fordi visse Folk eller nogle faae lade sig bedrage af andre, end Procuratorer, gaar det ikke an at forbinde alle i Almindelighed til at betiene sig af Procuratorer i de Tilfælde, hvor de uden deres Hielp, og uden at det skal koste dem noget, kan faae deres Anliggende ligesaa godt og sikkert forrettet ved En eller Anden, som ikke er Procurator.

Naar saadan Anordning først var skeet, vilde de flette Procuratorer, som intet andet have at bestille, uden Tviol, passe paa ved Byetinget, og excipere mod dem, der indleverede slige Dokumenter til Tingløsning og Protocollering, og det uden nogen Henseende til, enten de gjorde det for intet, eller derfor toge Betalning.

Enhver veed, af hvad Betydning det er, at et saadant Dokument, i rette Tid bliver til Ting løst og protocolleret; det vilde være arrigt, om Dokumentet blev leveret tilbage, og Tingløsningen forsømt, fordi det var indleveret ved en uberettiget Person.

Procuratorer ere, hos os, allene bestemte til Actus Jurisdictionis contentiosæ, man skal ikke søge at udstrække Deres Embede til Actus Jurisdictionis voluntariæ, som, til Lykke, her i Landene, ikke udfordre større Kundskab og Indsigt i Lovkyndighed eller Lands Lov og Ret, end de fleste gjerne kan have, og om de ikke have den, ere istand til at erhverve paa een Time, naar de komme i det Tilfælde, at de skulle benytte sig deraf.

Ligesom jeg nu haver viist, at dette Forslag medfører nogen Ubilighed, for saavidt, at det vilde paalægge adskillige Folk en Udgift, de nu ere befriede for, saa er det og ganske utilstrækkeligt til at opnaae

den, i sig gode og lovlige Hensigt, som Magistraten og Bøfogden dermed tilfægte.

Samme er, at hindre eensfoldige Borgersfolk fra at blive bedragne.

Men Spørgsmaal: vare de derfor betryggede, naar de betroede sig til en af Stadens Prokuratorer?

Jeg kiender af Rngte, og ved det, jeg i Cancelliet og Høiestes Ret har havt Leilighed til at erfare, nogle af disse Folk, for hvilke jeg tør indestaae, at de ligesaa godt, som den beste Commissionair, skulde trække den op, der falder i deres Hænder, og som i Henseende til deres Fattigdom, ligesaa lidet, som den fattigste Commissionair, ere siden i Stand til at indemmisere den, de have bedraget; og disse blev det just efter al Anseelse, som vilde komme til at træde i Commissionairenes Sted i Henseende til disse Forretninger, thi en bekiendt ærlig og due-slig Prokurator, som Folk ere vant til at søge paa Haanden, han løber ikke om og gier sig nødvendig, for at tilveiebringe sig en eller anden ubetydelig Forretning; men de flette Prokuratorer, som intet have at bestille, og som bekiendte Folk hverken ville betroe en Sag, eller anbefale til andre, de maae see til at løbe om og giøre sig hndede ved at prale noget og tilbyde deres Tieneste, fornemmelig hos de Eenfoldige, som hverken kiende dem eller ere istand til at skionne om dem, eller have Forstand og Esfirtanke nok til at underrette sig om deres Opførsel og Credit, særønd de betroe sig til dem.

Naar sige Prokuratorer bleve satte isteden for de saa kaldte Commissionairer, som ikke ere Prokuratorer, saa blev rimeligviis hele Virkningen af denne Foranstaltning, at de eensfoldige Borgere, som allene lade sig snafke noget for og ingen Klogskabsregler vide at søge, bleve optrukne ved privilegerede Bedragere, isteden for, at det nu skeer ved uprivilegerede. Men dette blev kun en flet Trøst for den, som var trukket op, og ikke vidste at komme til nogen Erstatning.

Underreits-Procuratorerne maae anderledes drifies, førend man, med nogen Slags Sikkerhed, kan til dem henviſe de eenfoldige Folk, ſom man vil betrygge for at blive bedragne.

Pf ſamme Beſkaffenhed er det andet, Magiſtraten foreſlaaer, nemlig: at ingen uden virkelige Borgere eller Embedsmænd, maatte paa- tage ſig ved Skifter, at være Laugværge for Enker, eller for dem at møde i Skifteretten.

Jeg ſeer ingen tilſtrækkelig Grund til at indſkrænke den Frihed, ſom Lovens 3die Bogs 17 Cap. 41 Art. giver en Enke, at hun maae ſig Laugværge tage, hvem hun vil af ſine Frænder, eller anden god, ærlig og fredſommelig Mand ic. fornemmelig, da den ſølgende 42de Art. giver Øvrigheden et ganſke godt og tilſtrækkeligt Middel mod en trættekier eller for Enken ſkadelig Laugværge, nemlig: at Øvrigheden kan forbyde Enken at bruge hans Raad, og hende en anden god Mand i hans Sted forordne, ſom hun kan være tient med.

Desuden vilde og her det af Magiſtraten foreſlagne Middel, blive ganſke utilſtrækkeligt, til at opnaae deres Henſigt, da det ikke er at tvivle paa, ſaaſnart dette blev faſtſat, at jo enhver Commiſſionair, ſom er kommen i Beſiddelse af denne Næring, og vant til at vinde noget, ved at være Laugværge og Fuldmægtig for Enker, ſtrar vilde ſøge at vinde ſit Borgerskab, hvilket ei heller blev ham nægtet, under hvad Paaskud han det og begierte, hvorved han da blev berettiget til at beholde ſin Næring og drive ſamme Haandværk, ſom tilforn, ſkient jeg heilig tvivler om, at hans Gemøts Beſkaffenhed, ved denne Handling blev forandret eller forbedret.

Derſom Enkerne juſt ikke vælge ſlige Folk til Laugværge, men dog betiene ſig af dem, og lade dem møde for ſig i Skifteretten, da, ſom Skifteretten er en virkelig Ret, hvor de forekommende Tretter imellem Arvinger og Creditorer afgiores, ſaa haver Magiſtraten et godt Middel imod dem i Lovens 1ſte Bogs 9de Cap.

Jeg ſkiener ſaaledes ikke allerunderdanigſt, at der ved dette Forſlag er noget at giøre, men ſkulde derimod formene, at Magiſtraten

og Hvesooden langt bedre opnaae deres Hensigt, dersom de, ved alle foreskaldende Forsigtigheder, foreholde sig eenfoldige Borgere, hvor ilde de handle imod sig selv, ved at betyge sig til saadanne flette og ubekjendte Folk, og naar de finde, at en saadan Commissionairs Opførsel har været usforsvarlig, anbefale Borgeren til at nyde Beneficium Paupertatis, og naar de derztil see Anledning, alvorlig reyse Commissionären.

Er dette Middel noget langsommere, saa er det derimod baade tikstræffeligere og uskyldigere, end det af Magistraten foreslaagne. Kjøbenhavn den 6 Julii 1757.

Herpaa resolverede Cancelliet:

Magistraten tilskrives i Mening af Erklæringens Slutning.

XI.

Erklæring over Stiftamtmanden over Island og Færøe, Kammerherre Grev Otto Mandrup Røngaars Forestilling af 23 (uden Maaned) 1757, hvorved han indsender Laugmanden paa Færøe S. Debes hans Forespørgsel af 1 Sept. 1755 angaaende Forordningen af 2 Sept. 1745, som sætter Lugthuus-Straf for dem, der begaae Leiermaal for deres Confirmation, siden der ingen Lugthuus er der paa Landet, de ei heller, uden stor Besværing og megen Uleilighed kan bortsendes, og mener, der enten kunde indrettes et Slags Lugthuus paa Torshavn eller sige betale dobbelte Leiermaals Bøder og straffes paa yderste Formue, tilligemed Landsfoged Hammershaimbs Erklæring af 12 Junii 1746 derudi han formeener, at Forordningen for Island af 3 Junii 1756 dens 13 Art. bedre, end Forordningen af 2 Sept. 1745, kunde være anvendelig paa Færøe, allene at isteden for at sættes i Gæbestoffen, maatte sættes dobbelt Leiermaalsbøder.

* * *

Forordningerne af 2 Sept. 1745 og af 3 Junii 1746 dens 13 Art., som begge forbyde og sætte Straf for dem, der begaae Leiermaal for deres Confirmation, eller med dem, som ikke ere confirmerede, den første i Henseende til Danmark og Norge, den anden i Henseende til Island, sige eet og det samme, og komme overeens udi alt det øvrige, uden

uden Straffen for dem, som saaledes have begaaet Leiermaal; uden Egteskabs Bøfte, og uden at ægte hinanden, hvilken Straf, efter den første Forordning, bør være at hensættes til Arbejde i nærmeste Tugthuus paa et heelt eller halvt Aar; men efter den sidste at sættes tvende Søndage i Kad, naar Folk komme af Kirken i Gabestokken.

Da nu begge disse Straffer, saavel efter Laugmandens, som Landfogdens Sigende ere uanvendelige paa Færøe, hvor der hverken er Tugthuus eller Gabestok, ingen af Delene uden stor Vanskelighed kan indrettes, og Bedkommende ei heller uden største Besværlighed og Fare for at misse deres Helbred kunne hensesendes til et uden for Landet værende Tugthuus; saa er det fornødent, at en tredie Straf sættes isteden for een af disse tvende: da det, som er en Forbrudelse paa de øvrige Steder i Deres Majestæts Riger, og faaer være det paa Færøe.

Forresten kan det være ligemeget, hvilken af de allegerede tvende Forordninger, de i dette Tilfælde, der paa Landet holde sig efterrettelig.

Da nu den af Laugmanden, saavel som Landfogden proponerede, men af den sidste fornemmelig paadrevne Straf, nemlig at betale dobbelt Leiermaalsbøder, og maaskee tillige straffes paa yderste Formue, kommer mig noget mistænkelig for, jeg ei heller finder Billighed udi, at de, der begaae Leiermaal i det andet eller tredie af de forbudne Leed, og de, der begaae det for Confirmationen; eller med en Uconfirmeret, just skulde straffes paa een og den samme Maade, saa skulde jeg være enig med Stiftammanden derudi, at den Straf, der best og beqvemest kunde sættes isteden for at sidde udi Tugthuset, eller staae i Gabestokken, var at sidde i nogle Dage paa Vand og Brød.

Jeg maae tilstaae, at denne Straf ei er ret felelig for en fattig Mands eller Qvindesperson paa Færøe, som maaskee ofte desuden ei nyde anden Kost, da derimod dobbelte Leiermaalsbøder, naar jeg og abstraherer fra yderste Formue, kan ansees for en meget haard Straf der paa Landet, hvor de flegste enten ikke ere istand til at betale dem, eller ved at betale dem, maae blive aldeles ødelagte.

Men jeg holder og for, at man maae være meget vaersom i at bestemme Straffen for denne Forbrydelse, hvor man i de tvende allegerede Forordninger tildeels har maattet antage et Princip, som er lige tværtimod de, der ellers in criminalibus, og ved at fastsætte Straffers Grad, pleier at iagttages; nemlig, at isteden for, at Ungdom og Uvidenhed ellers undskyldte, og give Anledning til at formilde Straffen, saa søge de her baade Forseelsen og Straffen.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille: om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Stiftamtmanden:

At det, i Zenseende til dem, som paa Sørgø begaae Leiermaal enten før deres Confirmation, eller med dem, der ikke endnu ere confirmerede, skulde forholdes efter Forordningen derom af 2 Sept. 1745; dog, at de som i Sølge af samme Forordning, burde, paa et heelt eller halvt Aar, hensættes til Arbeide i nærmeste Tugthuus; i den Sted, sidde i otte Dage paa Vand og Brød hos Syffelmanden. Kjøbenhavn den 10 Julii 1757.

Herpaa resolverede Cancelliet:

Indstilles til Hans Majestæt efter Erklæringen.

Og i det geheime Stats-Raad paa Fredensborg saaledes: Approberes efter Erklæringen.

XII.

Erklæring ober endeel (i alt 11 eller 12, den første af 12 August 1755, den sidste af 19 April 1757, som var paategnet at skulde refereres.) Memorialer, fra en Cuirasser ved Grev Schmettraus Regiment Casper Christophers Zos eller Zoeborg, som tilforn havde været Præst i Nalborg Stift, men var bleven dømt fra Kald og Kiortel, derudi han foreskilder, at hans Morbroder Hr. Mag. Mathurin Castensen Provst og Præst i Riber Stift, skal have efterladt sig endeel Midler, efter Eigende, henimod 40,000 Rdr., at Skiftet er sluttet i hans Gravværelse i fremmede Lande; at han aldrig af den ham tilfaldne Arvepars har faaet, uden 100 Eldr.; at han efter hans Hiemkomst, ikke har kunnet faae nogen Underretning om, hvorledes dermed

er tilgaart, siden han ikke er istand til at løse en Gienpart af Skiftobrevet, og Prousten ei engang vil lade ham faae det at see, uden han forud leverer Penge til saadan Gienpart. I den Henseende har han begiert, i de tvende første Memorialer, at Skiftobrevet uden Betalning, maatte ham til Eftersyn blive ekstraderet. I de tvende derpaa følgende: at Skiftobrevet med Caution, maatte blive leveret til tvende bekendte Mand, en Provst og en Raadmand, som deraf ville ekstrahere, hvad der kunde tjene til Supplicantens Oplysning. I de 5 sidste, at ham maatte forundes Opriisning (siden Skifterettens Decision, der var af 1749, alt havde overstaet Fecalia Appellationis) og Beneficium Pauperatis til at paaante Skifteretningen; og i den aller sidste Memorial, som var paaategnet at skulde refereres, begierer han det, paa egne, Medarvingers og de Fattiges Vegne, og til at undersøge Skifterettens Behandling. Med disse Memorialer fulgte foruden adskillige Pro-Memories fra Krigs-Cancelliet, og Recommendationer fra Grev Schmettau, en Erklæring fra Provstian af 16 Sept. 1755, og tvende fra Biskop Broxson, den første af 26 Sept. 1755, den anden af 16 August 1756, derudi de ere Supplicanten ganske imod, og paaastaae, at det Ansøgte aldeles ikke kan nytte ham, men allene sigter til at giøre dem og andre Fortrød, da Hr. Math. Cestentien, som havde facultatem testandi og selv har anslaaet sine Midler til 2000 Rdr. havde giort saadan Disposition, at de 5000 Rdr. deraf skulde tilfalde hans Arvinger, men de øvrige de Fattige under Stiftamtmandens og Biskopens Bestyrelse. Af de 5000 Rigsd. havde tildeels Supplicanten selv, tildeels i hans Gravarelse, hans fattige efterladte Hustru og Børn, faaet hans Andeel og derfor giødt Qvittering. Det øvrige var rigtig leveret Stiftamtmanden og Biskopen. Paa Skiftets Behandling var ei heller noget at udsette.

Næsten alle disse Memorialer havde været i Cancellie-Collegio, og vare aflagne; men da den sidste med Paaategning, blev leveret, blev tilligemed beskalet, at jeg derover skulde give min Erklæring, hvorpaa samtlige Documenter bleve mig tilsendte.

* * *
 Af de mig tilsendte Documenter er det mig umueligt med nogen Bished at kunne erfare, hvorvidt Supplicanten haver Grund for sig eller ei, og hvorvidt han kan giøre sig rimeligt Haab om, at faae den, for mange Aar siden affagte, Skifterets Decision unde:kiendt, isald det bliver ham tilladt at indstævne samme for Landemodet og Høieste-Ret.

Hvor

Hvor mange Midler afgangne Provst Mag. Mathurin Castensen haver efterladt sig? hvorudi den af ham giorte Disposition egentlig og in specie har bestaaet? hvorledes, og med hvilke Formaliteter og Cauteler samme Disposition er forfattet? derom haver jeg ingen tilforladelig Kundskab.

Af Provst Frises Erklæring til Biskopen af 16 Sept. 1755, seer jeg, at bemeldte Provst Castensen skal have havt Facultatem Testandi: Uetsaa kommer det an paa, om han har giort nogen saadan Disposition hvoraf hans sidste Willie klarlig har været at erfare. Af samme, saavel som Biskop Brorsøns tvende Erklæringer, den ene af 26 Sept. 1755, den anden af 26 August 1756 erfarer jeg, at han først, saa Dage før hans Død, skriftlig til Stiftamtmanden og Biskopen, og dernæst faae Timer før hans Død mundtlig, i Vidners Paahør, skal have erklæret hans sidste Willie at være, at af hans Midler, som han selv anslog til 20,000 Rdr. skulde de 5000 Rdr. tilfalde hans Arvinger, men de øvrige tilhøre de Fattige under Stiftamtmandens og Biskopens Beskyrrelse.

Af disse 5000 Rdr., som Arvingerne vare tillagte, skal Supplicanten tildeels selv, tildeels i hans Fraværelse hans fattige efterladte Hustru og Børn have faaet hans Andeel, hvilket Supplicanten selv ikke synes at nægte. Provsten siger, at Magister Castensen har giort et beviidligt Testamente, som af Skifteretten er paakiendt og anseet for gyldigt; Biskopen erklærer, at hans sidste Willie er tilstrækkelig oplust og fuldkommen beviist, og at Skifterettens Decision forsvaree sig selv, og ikke kan ventes at blive underkiendt.

Forholder det sig saaledes, saa kan jeg just ikke sige, at Supplicanten er skeet Uret, kan ei heller see, hvad han videre kan vente at opnaae.

Men saalænge jeg ikke er forvissat om, at Supplicanten er skeet Uret, og at han kan giere sig rimelig Haab om at faae Skifterettens Decision underkiendt, ifald han fik Dpreisning paa at indstævne den, og Beneficium Paupertatis til at udføre Sagen; saa understaar jeg mig ikke

ikke allerunderdanigst at raade deres Kongl. Majestæt til allernaadigst at bevilge Supplicanten enten det ene, eller det andet.

Degge Dele ere af større Digtighed, end de maaskee ved første Oplysning, kunde synes at være.

Her er en Eksterets Decision, som er affagt i Aaret 1749, og altsaa for omtrænt 8 Aar siden. Den har saaledes ei allene overstaaet fatalia Appellationis, men er og langt over den Tid, inden hvilken Opreisning i Cancelliet pleier at bevilges, nemlig 3 Aar. I Følge Forordningen af 29 Febr. 1717, burde Ansøgning om Opreisning, efter saadan Tids Forløb, ei engang i Cancelliet imodtages eller forestilles; men hvor det gaaer, bør Opreisning, efter at saa lang Tid er forbigaaet, ikke bevilges, uden i meget extraordinaire Tilfælde, hvor der ere beshynderlige Omstændigheder, saa at det ei allene er klart, at den, der begier Opreisning, er sseet aabenbare Uret, men og, at det tilforn har været enten moraliter eller physice umueligt for ham, at paatale det, og derved komme til sin Ret.

Det er saa langt fra, at her ere slike Omstændigheder, saa at her endog mangle de Requisite, som Lovens 1 B. 6 Cap. 14 Art. i Almindelighed sætter forud, førend nogen Opreisning bør forundes.

Her er en myndig Mand, som paa den Tid, da hans Morbroder Provst Castensen døde i Aaret 1747, i det mindste maae have været nogle og 30 og henimod 40 Aar.

Han kan ikke undskyldte sig med Censfoldighed og Ukyndighed i Lov og Ret; thi han haver været Præst, og er dømt fra hans Kald, ikke for Mangel af Kundskab og Værdom, men for slet Opførsel, hvoriblant og allegeres een af ham under en Sag brugt Finte eller Løvfrog; men det er kun Bønder og de allereenfoldigste Folk, som en Ignorantia Juris ikke altid bør tilregnes; om alle andre heder det: Ignorantia Juris non excusat, sed nocet.

Han kan ei heller undskyldte sig med Uvidenhed, og at han ikke vidste, at hans Morbroder var død; thi foruden, at han ikke burde derom være uvidende, og at saadan Uvidenhed ikke kunde nytte ham,

efter de lovlige Midler, som Skifteretten har berient sig af, ved at bekiendtgjøre Dødsfaldet, og indkalde Arvingerne, saavel i Uviserne, som ved Proclama; saa har han og virkelig vidst det, thi han har i Aaret 1748, imedens Skiftet endnu vedvarede, og førend Skifterettens Decision var falden, været hos Skifteforvalteren, og af ham annammet endeel af den Arv, ham paa Skiftet kunde tilfalde. Da han saaledes var myndig, nærværende, og vidste saavel at hans Morbroder var død, som at han var hans Arving, saa var det hans egen Sag at møde paa Skiftet, for der at iagttage hans Tare og giøre Indsigelser imod det, som han formeente at kunde være ham til Fornærmelse. Vilde han reise bort, var det atter hans egen Sag at committere en anden til at møde paa Skiftet, i hans Sted og paa hans Vegne. Ikke desto mindre har Skifteretten desuden brugt den, i Henseende til Supplikanten, overflødige Forsigtighed, at constituere en Kongl. Justits-Berient og Øvrigheds Person som Curator for de fraværende Arvinger ved Skiftet.

Udi denne Omgang finder jeg saaledes ikke det allermindste, enten imod Skifte-Retten, eller og for Supplicanten at sige, saa at, ifald han og i et eller andet ved Skiftet maatte være fornærmet, kunde man dertil ei sige andet, end at han maatte takke sig selv derfor, at han ei bedre havde passet paa og vaaget for hans egen Fordeel.

Men med alt dette har man endnu ikke den allermindste Visshed om, at han virkelig er fornærmet; ei heller har man Aarsag til at antage det.

Skjønt det erfares, at han haver haft adskillige Medarvinger i denne Sterboe, hvilke i Henseende til det, han fornemmelig har i Sindet at paatale, ere i samme Tilfælde, som han, og have fælleds Fordeel med ham, saa har dog ingen af dem paaanlet Skifte-Rettens Decision og Behandling, ei heller er nogen Klage derover fra nogen af dem indkommen.

Derimod ere de, som Supplicanten fornemmelig synes at besvære sig over, i langt andre Omstændigheder.

Jeg vil ikke tale om Skifteforvalteren og Dommeren, som, omend-
 skiont Supplicanten fik Opreisning, har Sikkerhed nok for sig i Lovens
 4 B. 6 Cap. 14 Art., men om Stiftammanden og Biskopen.

Skifte-Rettens Decision er affagt imellem dem og den afdøde
 Provst Castensens Arvinger.

De have ikke ført deres egen Sag, eller søgt deres egen Fordeel,
 men de have handlet paa Embeds Vegne, og søgt de Fattiges Fordeel.

Saa snart Skifte-Rettens Decision havde overstaaet *fatalia appella-*
tionis, og altsaa erhholdet *vim rei judicatae*, have de ei allene imodtaget
 de af den Afdøde efterladte, og til de Fattiges Nytte, under deres Be-
 styrelse bestemte Midler, men og derved i alle Maader holdt sig be-
 tryggede og berettigede til at gjøre saadanne Indretninger, som de erag-
 tede meest nyttige og tillige meest overeenstemmende med den Afdødes
 Hensigt og Willie.

Den Sikkerhed, Skifte-Rettens Decision gav dem, da den havde
 erhholdet *vim rei judicatae*, blev ganske paalidelig og uden al Exception,
 da Decisionen endog havde overstaaet den Tid, inden hvilken Opreisning
 pleier at bevilges, og i Følge Forordningen af 20 Febr. 1717, maae
 begieres, nemlig 3 Aar; efter den Tids Forløb, sætter bemeldte Forord-
 ning andre Reters Domme lige ved Høieste-Rets Domme, og synes
 dermed at ville sige, at de første sætte Bedkommende i den samme Sik-
 kerhed, som de sidste.

Dersom Stiftammanden og Biskopen, efter at denne Tid var
 forbi, have fundet tiensligt, som Directeurer af dette Legat, at opføre
 en Bygning, at lisebe et Huus eller Gaard, at love visse Fattige og
 Nødtrengende en bestandig aarlig Pension, eller at gjøre nogen anden
 vedvarende Indretning; da kan man ikke sige, at de derudi have gjort
 andet, end det de vare berettigede til, og de Fattige, som have faaet
 saadant Løfte af dem, have derved ei allene faaet et Haab om at nyde
 saadan Pension bestandig, saa længe deres Omstændigheder ei bleve for-
 ændrede, men og en Slags Ret til at paastaae det.

Skulde Supplicanten nu, efter 8 Aars Forløb, faae Opreisning paa at indstævne denne Skifte-Nets Decision, hvorpaa Vedkommendes hele Sikkerhed beroer, saa vilde deraf flyde, at de af Stiftammanden og Biskopen seiede Foranstaltninger og giorte Indretninger maatte standse og sættes i Tvivl, at Pensionerne til de Fattige, (hvoriblant skal være Supplicantens Hustru og Børn) maatte ophøre, og de blive uviste om, nogensinde mere at faae dem, og endelig, at Stiftamtmanden og Biskopen ei allene vilde faae megen Fortreb, men og maafkee staae til noget Ansvar og lide nogen Skade for den Uimage, de have havt med at indtale og forvalte dette Legat.

Kunde Stiftamtmanden og Biskopen foreslå sig, at der, efter saa læng Tids Forløb, vilde blive Spørgsmaal om Opreisning paa denne Skifte-Nets Decision, og at de altsaa derved ikke i alle Maader kunde være betryggede, da er det ikke at tvivle om, at de jo for at erholde fuldkommen Sikkerhed, paa de Fattiges Vegne, havde strax indstævnet den til Confirmation, til Over-Retten og Høieste-Ret, og i saa Fald havde der ikke været noget tilovers for Supplicanten.

En af de vigtigste Ting i den Borgerlige Stat, og som de Borgerlige Love meest bør sørge for, og ansee som en Hoved-Grundsætning, er: at alle menneskelige Handlinger og Processer i Besynderlighed bør have en Ende. Denne Udgang eller Ende, som Trætter og Processer maae have, skal just ikke alletider forudsætte den Høieste-Rettes Dom i et Land, men den bør kunne erholdes ved enhver Unders eller Over-Nets Dom, som har faaet vim rei judicata, og er bleven saa gammel, at den efter Landets Love og Anordninger ikke mere kan eller maae paatales.

Bores Lov haver derfor sørget saavel, som nogen Borgerlig Lov i Europa, da den mod en affagt Dom ikke tilstaaer uden et eneste Middel, nemlig Remedium Appellationis, fastsætter den Tid, inden hvilken samme bør iværksættes, og bestemmer de Tilfælde, i hvilke En, efter samme Tids Forløb, kan vente efter Ansøgning at blive hiulpen og befriet fra at tabe.

Det vilde være af en slem Følge, om Folk her i Landet kom i den Tanke, at de ikke havde Sikkerhed nok ved en Under- eller Overrets-Dom, i hvor gammel den end var bleven, men, at de, for at være ganske betryggede, endelig maatte have en Høieste-Rets Dom. Virkningen deraf vilde blive, at naar En havde vundet en nogenledes betydelig Sag for en Under- eller Overret, da, omendskjønt hans Contrapart, som havde tabt Sagen, acqviiescerede ved Dommen, og ikke vilde appellere den, saa maatte han dog indstævne den til Overretten og Høieste-Ret til Confirmation, hvorved da vedkommende Parter bleve bragte i unyttige Omkostninger, og Overretterne, men i Særdeleshed Høieste-Ret forarsaget megen usødvendig Ophold.

Til alt dette kommer i nærværende Tilfælde endnu een Uleilighed, som bestaaer derudi, at isald denne Skifte-Rets Decision skulde appelleres, maatte den, i Følge af Lovens 1 B. 6 Cap. 6 Art., indstævnes for Landemodet, hvor Stiftamtmanden og Biskopen dommes; Men da de selv ere Parter i denne Sag, og altsaa ikke kunde domme derudi, saa vilde det, i saa Fald, være fornødnt, at en Stiftamtmand og Biskop blev constitueret til at domme derudi, hvilket baade er usædvanligt, og for Stiftamtmanden og Biskopen vilde være heel ubehageligt.

Som jeg da har viist: 1) At Dpreisning paa en Dom, som er over 3 Aar gammel, i Almindelighed er et ondt Exempel og af en farlig Følge, og altsaa ikke bør bevilges uden hvor der maatte være særdeles vigtige og tillige heel usædvanlige Omstændigheder, som maatte udkræve det. 2) At her langt fra ikke ere sige Omstændigheder, som kunde bevæge Deres Majestæt til at giere en Undtagelse i den almindelige Regel og de saa vel bestemte Grundsetninger, som man maae være saa vaersom i at røre ved eller giøre nogen Undtagelse fra. 3) At man endnu, indtil denne Time, ikke har nogen Slags Formodning, end sige Bished om, at Supplicanten ved det, under Skiftet efter hans Morbroder foregaade, er fornærmet eller sleet Uret; saa holder jeg mig allerunderdanigst forvissat om, at Deres Kongl. Majestæt ikke vil bevilge den ansøgte Dpreisning.

Uden Opreisning kan Beneficium Paupertatis ikke nytte Supplicanten, men desuden vilde det og, i nærværende Tilfælde medføre nogen Ubillighed og foraaarsage en Deel Vanskelighed.

Skiftebrevet udgjør 600 Rdl. efter Provstens Eigende. Quæstionen blev, hvem det med Billighed kunde paalægges at give det gratis beskrevet, eller at betale en 30 à 40 Rdl. eller mere, for at lade det afskrive.

Ved den geistlige Jurisdiction forrettes Skifterne af Provsten tilige med tvende tiltagne Præster, som Assessorer, af hvilke den Yngste gjerne fører Protocolen. Paa visse Steder forholdes det saaledes, at den Præst, som fører Protocolen og giver Skiftebrevet beskrevet, og oppebærer hvad derfor betales. Paa andre Steder deler Provsten Skifte- og Skriver-Salarium med de tvende Præster, saaledes at Provsten tager den ene Halvdeel og de tvende Præster dele den anden imellem sig.

Den Præst, som haver ført Protocolen ved afgangne Provst Castensens Skifte, om han endnu lever og er i Herredet, har allene været Skriver ved denne Forretning, altsaa kan det ikke nu, efter saa mange Aars Forløb, paalægges ham at give Skiftebrevet gratis beskrevet; er han død eller borte af Herredet, kan det endnu mindre paalægges en anden.

Derfor den Provst, der har forrettet Skiftet, enten er død, eller har resigneret, kan det ikke paalægges den nu værende Provst, uden Betalning, at skaffe en Gienpart af et Skiftebrev, som han ikke har faaet Betalning for, og hvis Beskrivelse mueligen vilde koste ham mere, end han i al den Tid, han er Provst, ved Skifter kan fortjene. Lever den samme Provst endnu, og er i Embedet, (hvilket jeg slutter af hans Erklæring) vilde det dog være tungt for ham, om han for denne Gienparts Beskrivelse skulde udgive den største Deel af det Skifte-Salarium, han for Forretningen har faaet og fortient. Da et Provste-Embedet er intet mindre end fordeelagtigt, saa kunde det vel hælde sig, at han hellere nedlagde samme, end underkastede sig denne Byrde; at jeg endelig ikke skal tale om, hvor usadvanligt det er, at et Skiftebrev skal,

uden

uden Betalning, gives beskrevet, hvoraf da sees, at Beneficium Paupertatis, endog for sig, vilde i denne Sag medføre nogen Banskfelijkheid.

Dette, nemlig Beneficium Paupertatis og Opreisning, er det Supplicanten har gjort allerunderdanigst Ansøgning om, i de mangfoldige af ham i dette Aar indgivne Memorialer, hvorved jeg maade erkjende, at hans Begiering er allermest overdreven i hans sidste allerunderdanigste Memorial af 19 April h. a., som i Følge den ffekte Paategning, bør Deres Kongl. Majestæt allerunderdanigst refereres, siden han derudi gjør Ansøgning om Opreisning, og Beneficium Paupertatis, ei allene paa egne, men og paa hans Medarvingers (som dog aldrig have klaget, han ei heller har viist sig at have nogen Fuldmagt fra) og paa de Fattiges Begne, og herhos begierer Tilladelse at lade undersøge, hvor mange Midler hans El. Morbroder har efterladt sig, og hvorledes Skiftet er behandlet; saa at ifald denne Ansøgning blev bevilget, kunde han derefter lade anstille Inquisition og agere Fiscal over Skifteretten, Stiftammanden, Biskopen og alle andre, som havde havt noget, enten med Skiftets Behandling eller Legatets Administration at bestille.

Utsaa skjønnes lettelig, at der paa disse Memorialer ikke kan være noget at reflectere.

Skulde det derimod være Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Hensigt, at Supplicanten, saavidt mueligt maatte begunstiges, saa finder jeg den Begiering langt mere taaleli, som han har fremsat i hans allerunderdanigste Ansøgninger af 6 December 1756 og 20 Jan. h. a. nemlig: at Skiftet maatte blive udleveret til Provsten Hr. Jørgen Bang Sognepræst til Denberg og Herning Menigheder og Raadmand Ebbe Claus Lyster Herredsfoged i Hamrum Herred, imod, at de derfor bleve ansvarlige, og paa det, de deraf kunde extractere og give Supplicanten Oplysning om det, han behøvede.

Ihi skjønt det er Supplicantens egen Skyld, i Fald han ikke har Underretning om, hvad der er foregaaet paa Skiftet efter hans Morbroder, saa er der dog nogen Billighed udi, at saadan Underretning ikke bør ham nægtes, naar han kan erholde den, uden andres Fornærmelse,

og uden at andre derved, mod deres Willie, bliver paalagt et dem uødsommende Arbejde. Ei heller seer jeg nogen Fare ved, at Skiftebrevet til bemeldte tvende Mænd bliver udleveret, imod at de derfor blive ansvarlige, da den ene af dem, nemlig Provsten Hr. Jørgen Bang i Sørdeleshed er bekiendt for en fornuftig og vederhøftig Mand.

Jeg veed saaledes ikke noget imod, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Biskopen i Ribe:

At han havde at besørge, at Skiftebrevet efter afgangne Provst Mag. Mathurin Castensen, blev udleveret til Provsten Hr. Jørgen Bang Sognepræst til Deyberg og Zerning Menighed: og Raadmand Ebbe Olaus Lyster Herretsfoged i Samrum Herred, imod at de give deres Bevill. derfor at være ansvarlige, og det, inden en vis Tid, at tilbagelevere, paa det de (da de dertil skal findes villige) deraf kunde ekstrahere og give Supplicanten Oplysning om det, han i Henseende til bemeldte Skifte formener sig at behøve Underretning om.

Det eneste, som herved har forarsaget mig nogen Tvivl, er at Supplicanten uden Tvivl, har i Sinde at betiene sig af bemeldte tvende Mænds viderur, for derefter atter at overløbe Deres Kongl. Majestæt om Opreisning og Beneficium Paupertatis, hvilket ham dog, i denne Sag, neppe kan eller bør bevilges. Kiebenhavn den 17 Julii 1757.

Denne Erklæring er formodentlig blot afgiven for at underrette Hans Majestæt om Sagens Sammenhæng, da ingen Resolution siden sammes Afgivelse forefindes i Cancelliet.

XIII.

Efterat min Erklæring angaaende Arrester (see No. 5) af 23 Maji var indgivet, vare de andre i Cancellie-Collegio (som paa den Tid allene bestod af Etatsraad Lurdborff, Hielmstjerne og mig) ikke enige med mig, i Henseende til Lovens Forklaring, da der vare adskillige Høieste-Rets Domme for den modfatte Mening, som derved blev fuldkastet; hvorover Resultatet blev, at Memorialen skulde sendes til Lov-Commissionen (som bestaaer af Geheime-
raad

raad Reventlow, Conferensraad Schoubo, Etatsraad Falsen, Lurderph og mig) og dem tilskrives, at give deres Betænkning over, hvorvidt Supplicanterne i Oberensstemmelse med Loven, kunde favoriseres. Da Etatsraad Lurderph lovede tillige at opslutte de Grunde, han havde for at være af anden Mening. leverede han mig den 8 Junii følgende Skrift, hvorudi disse Rationes indeholdes.

* * *

Spørgsmaal,

om den eller de, som lade deres Skyldners Gods behæfte, kan ved saadan Hæftelse, naar den lovlig forfølges, erhverve sig større Ret og Rettighed til samme Gods, end andre, som ligeledes have forstrakt ham Penge, men ingen Hæftelse have ladet gjøre? Her- til svares uforgribelig Ja, og det paa Grund

1) af Sagens Natur og Billigheden.

2) Af Lovens og Forordningernes rette Mening og Forstaaelse.

1) Det er usfridigt, at intet foretages i Rettergang, uden til en vis Hensigt, og at, naar Loven tillader et eller andet Middel at maae bruges, saa vil den og, at et vist Diemærke derved skal kunne opnaaes, hvorfor den foreskriver Maaden, paa hvilken det tilladte Middel skal bruges, nemlig: paa det at det kan have den Virkning, der udfordres til at erholde det foresatte Diemærke.

Loven tillader Arrest paa Gods at maae legges i Boys 21 Cap. Spørges nu, hvad Virkning saadan Arrest skal have, og hvad dermed sigtes til, da kan det vel ikke være andet, end at Creditor bliver sat i saa meget større Sikkerhed for sin Betaling; thi Hensigten er ikke at faae Dom paa Krav og derefter Indførsels Ret, siden det er en Sag, som jeg skal søge under Hovedsagen, ved at stævne Debitor til sit Værnning; ikke heller er det den egentlige Hensigt at komme desto hastigere til min Betaling (skiont det vel underriden kan give en Slags Anledning dertil) efterdi Loven dog ikke tillader mig at gjøre mig betalt af det behæftede Gods, førend Dom i Hovedsagen falden er.

Spørges videre, hvori den Sikkerhed skal bestaae, eller hvor den skal søges? Hvad er da naturligere, end at svare: den bestaaer i, at det Gods er behæftet, og maae ei forflyttes, og den skal søges just i det behæftede Gods, med mindre man vilde sige, at der var gjort Arrest i nogens Gods paa eet Sted, for derved at søge Sikkerhed i andet uarresteret Gods paa et andet Sted. Skal nu den, der har ladet Gods behæfte, ikke have større Adgang eller nærmere Ret til samme Gods, end alle andre, som ikke have brugt dette Lovens Middel, saa synes alt det, som om Arresten i Loven meldes, at være forgiæves. Nu siges vel, at en Arrest har ligesu:dt sin store Nytte, i det den hindrer Debitor at forstikke sit Gods, saa at det bliver tilstæde baade til den Arresterendes og hans Medcreditorers Nytte; men dertil svares: Loven er upartisk; den deler lige stor Bæstfærdighed, lige stor Ret, lige gode Vilkaar, ud til dennem, som befindes i lige Omstændigheder. Omstændighederne igien beroe paa enhvers Opførsel og Omgang, ligesom den er mere eller mindre forsigtig og lovsig til; men naar en Arrest ikke skal have anden Virkning, end her formenes, saa bliver Vilkaarne lige der, hvor Omstændighederne ere ulige. De, som forsomme Lovens Midler, og ere skodesløse i at iagttage deres Tare, faae den samme Fordeel, som de, der følge Lovens Forskrift, og vaage for deres Ret. Ja det er siensynligt, at disse faae ulti-
 flertene Vilkaar end hine. For Exempel: jeg boer i Bye med en Mand, som er mig 1000 Rdr. skyldig, har Gods i Byen for 10,000, men er 4 Gange saa meget skyldig bort til Udenbyes: mærker jeg, at han forstikker sit Gods, saa maae jeg efter Loven behæfte hans Gods. Jeg taler nu ikke om den Bekostning paa Arresten, som jeg allene til mine Medcreditorers Nytte skal tage paa min Regning; men jeg spørger kun, hvori skal jeg gjøre Arrest? Lader jeg for en Fordring paa 1000 Rdr. arrestere Gods for 10,000, saa kan jeg omtrent forud spaae mig, hvad Udfald saadan Omgang vil faae, og hvad Reparation jeg kom til at give Debitor
 ved

ved Høieste-Ret. Foruden det, at jeg ikke engang kan faae Lov dertil; thi, saasnart Debitor anviser mig saa meget Gods, som er tilstrækkelig til min Betaling, giver ingen Rettens Detient mig Arrest i mere; naar derimod jeg enten selv ikke begierer eller mig ikke bliver bevilget Arrest i mere, end der kan forslaae til min Fordring, og Debitor imidlertid forstikker det øvrige, saa kommer Medcreditorerne bag efter og dele det mellem sig, som jeg har gjort Arrest udi.

2) Lovens i Bogs 21 Cap. §. 14. siger, at den, som lader anden Mand's Gods udkomme fra sig imod Arrest, skal selv betale Godset, saavidt Sagsøgeren deraf tildomt vorder; altsaa supponerer Loven, at Creditor faaer Dom paa det arresterede Gods frem for Debtors øvrige Effecter.

Ibid. § 7 og 19. Den, som stiller Forsikring, eller gjør Betaling, naar arresteres paa Gods. Altsaa er Arrest tilladt til Sikkerhed, isteden for anden Forsikring eller Betaling. Skal nu Medcreditorerne have Deel i Arrestens Virkning, saa ville det finde deraf, at de ogsaa burde have Deel i Forsikringen eller Betalingen.

Forordningen af 17 Maji 1690 gik ud, for at forekomme, at ei endeel Creditorer, saasnart Debitor fallerer og undviger, skulle, førend de andre Creditorer engang derom kunde have Efterretning, først og Forlods ud ved NB. Arrest eller Indførsel bemægtige sig den fornemmeste Deel af den Undvigtes Midler &c.

Altsaa var den Gang det Principium antaget, at Arrest giver Fortrin, og til den Ende foretogte Forordningen, at slige Arrester ikke herefter kunde skee.

1701 den 10 September blev denne Forordning igienkaldet, siden den af Debitorer blev misbrugt, Creditorerne til mærkelig Skade, folgelig blev alting sat paa den gamle Fod, og enhver tilsladt at giøre sit Bedste.

Endelig udfom Forordningen af 28 October 1702, som klarlig siger: Og skal ingen Arrest, Beslag, eller anden Forsøgningssaaede, hvorpaa ei Dom, førend Falliten undvigte, falden

er, nyde nogen særdeles Prioritet, de andre Medcreditorer til Nachdeel &c.; altsaa skal den Arrest, hvor paa der er falden Dom, førend Falliten undvigte, jo visselig nyde særdeles Prioritet, og være Medcreditorerne til Nachdeel.

Men herimod indvendes, at den Dom, Forordningen taler om, er Dommen i Hovedsagen, og ikke saadan en Dom, som Praxis, eller rettere Misbrug, skal have indført, i det enhver Arrest strax stævnes til Confirmation, og bliver virkelig paadomt, undertiden længe førend Hovedsagen.

Det bliver da at undersøge om denne Praxis har sin Grund i Loven eller ikke.

Efter Lovens 1 Bogs 21 Cap. §. 8. maae udenbyes Mands Gods arresteres i Byen, hvor det antreffes. Efter §. 9. maae indenbyes Mands Gods paa visse Bilkaar ogsaa arresteres. Enhver Arrest skal strax forfølges §. 20., og der kan ingen Tvivl være, at den jo skal forfølges paa det Sted, hvor den er giort, og paa dommes ved den Jurisdiction, hvorunder det arresterede Gods blev antruffen. Befindes nu baade Debitor og Godset under een Jurisdiction, saa er Sagen reen; thi da kan Creditor i een og samme Stævning indkalde Hovedsagen og Arresten for Dommeren, som da kiender paa begge Dele under Eet; men naar det nu skeer, at Debitor er under een og Godset under en anden Jurisdiction, saa maae man enten fastsætte, at Arresten i saa Fald ikke skal forfølges, hvælket dog Loven befaler, eller at Arresten skal paakiendes af een, og Hovedsagen af en anden Dommer; thi hverken kan den ene Under-Dommer kiende paa den anden Under-Dommers Forretnings Lovlighed, ikke heller kan en Debitor dommes til Betaling ved den Ret, hvor under han ei svarer, og altsaa udfordrer dette Tilfælde; endog ex analogia legis, tvende Domme, den ene i Hovedsagen, og den anden aparte paa Arresten til dens Confirmation, qvoad formalia.

XIV.

Soar paa foregaaende Etatsraad Lurdorps Skrift, som jeg den 17 Junii tilsendte ham skrevet med min egen Haand, efter at jeg først havde taget Copie deraf, som jeg siden lod her indføre.

* * *

Qvæstionen, som her ventileres, er temmelig tydelig fremsat i min Erklæring af 23 Maji h. a. eller i det mindste let deraf at erfare.

Derimod er den i dette Pro-Memoria opgivne Qvæstion temmelig ubestemt, saavel i Henseende til Rettigheden i sig, som fornemmelig i Henseende til Tiden, naar denne Rettighed begynder, og synes at kunde omtrent bejaes af enhver, i hvad Mening han end er af, i Henseende til den anden og rette Qvæstion.

For derfor at undgaae al Æquivocation og deraf flydende Logomachie, maae jeg her endnu eengang tydelig fremsætte den egentlige Qvæstion, som her ventileres. Samme er følgende:

Om Arrest hos os er et Pignus giudiciale? eller om Arrest for sig (efter vores Lov) giver den Arresterende Pante-Rettighed i de arresterede Effecter, saaledes at han, i Følge af den giorte Arrest, er berettiget til at søge og nyde sin Betalning af samme Effecter, fremfor alle andre Creditorer, i hvad Bessaffenhed deres Fordring end er af, naar de kun ikke have en ældre Pante-Rettighed i samme Effecter?

Jeg neqter dette, og staurer derimod, at Arrest, for sig, ikke virker nogen Pante-Rettighed i de arresterede Effecter, men allene et Jus detentionis eller en Rettighed, i Følge af hvilken den Arresterende er berettiget til at paaastaae, at de arresterede Effecter ikke maae forflyttes, pantsættes, eller afhændes, men skulle blive tilstæde, paa det han, efter erhvervet Dom, kan derudi giøre Execution. Og fra den Tid af, at denne Execution skeer, formener jeg, at hans Pante-Rettighed, eller Ret til at nyde sin Betalning af de arresterede Effecter, frem for alle andre Creditorer, først begynder.

Naar disse Principer er det Forslag grundet, som jeg har gjort til et Reskript til General = Gouverneuren over de Amerikanske Eilande.

Den, som holder et saadant Reskript for farlig og stridende imod Lovens Hensigt og Mening, han maae nægte disse Sætninger, og ders imod bekræfte den forhen fremsatte Qvæstion.

Den, som gjør det, og saaledes tilstaaer, at Arrest virker Pante = Rettighed eller en prioriterlig Ret i de arresterede Effecter, frem for alle andre Creditorer, han bør og fastsætte, fra hvilken Tid af denne Pante = Rettighed tager sin Begyndelse, thi at tilstaae, at Arrest giver Pante = Rettighed, og ikke tillige fastsætte, fra hvilken Tid af denne Pante = Rettighed tager sin Begyndelse, det er at lade Folk i Uvisshed, og give Anledning til utallige Disputer og Proceffer.

I den Henseende har og Jus saxonicum, (da det ansaae Arrest som et pignus giudiciale) fastsat:

- 1) At dette jus pignoris, som Arrest gav, skulde regnes à tempore im-petrati arresti.
- 2) At Dommeren, naar nogen requirerede Arrest hos ham, skulde give den Requirerende et Beviis derfor, og derudi præcise, ei allene i Henseende til Dag og Time, men og til Qvarter og Minut, melde Tiden, da Arresten blev begieret.
- 3) At Dommeren skulde gjøre Arresterne i samme Orden, som de af ham vare blevne begierede.
- 4) At Dommeren skulde være Requirerenten ansvarlig for al den Ophold, der skeede, efter at Arresten var requireret, inden den blev gjort.

Om disse Poster, fornemmelig de tvende første, findes ikke det mindste i vores danske Lov, da det dog ere saadanne, som nødvendig bør bestemmes i enhver Lov, der anseer Arrest som et pignus giudiciale.

Jeg har af samme Aarsag dannet Qvæstionen saaledes: om Arrest, NB. for sig, giver den Arresterende Pante = Rettighed; thi ifald nogen vil statuere, at Arrest vel giver Pante = Rettighed, men at denne Pante = Rettighed ikke tager sin Begyndelse fra den Tid af, at Arresten skeer, men allene fra den Tid af, at den ved Dom bliver confimeret, da til-staaer

staaer han, at Arrest for sig ikke giver Pante:Rettighed; og, naar han forstaaer det om den Dom, hvorved Arresten, saavel i Henseende til dens Materialia, som Formalia, bliver justificeret, saa skal det bestaae, at vi kun lidet afvige in Principiis, og endnu mindre i den Conclusion, her ventileres.

At Arrest giver den Arresterende Pante:Rettighed i de arresterede Effecter, eller Prioritets:Ret til at nyde Betalning deraf frem for alle de andre Creditorer, det søger man at bevise: 1) af Sagens Natur og Villigheden: 2) af Lovens og Forordningernes rette Mening og Forstaaelse. Det første Argument er taget af det almindelige Principium jurisprudentiæ civilis, og er ligesaa vel anvendeligt paa andre Nationers Love, for saavidt de handle om Arrester, som paa Borens.

Man argumenterer saaledes:

Naar Loven tillader et eller andet Middel, saa maae det og være et vist Mærke, som efter Lovens Hensigt ved dette Middel skal kunne opnaaes: men Loven tillader Arrest, ergo.

Dette tilstaaer jeg i alle Maader; deraf inferererer man videre:

Er der et vist Mærke, som efter Lovens Hensigt, ved Arrest, skal kunne opnaaes, saa kan dette Mærke ei være andet, end en Pante: eller Prioritets:Rettighed, som den Arresterende ved Arresten erhverver i de arresterende Effecter.

Denne Skation nægter jeg aldeles, og for at bevise dens Urigtighed behøver jeg allene at spørge:

a) Hvad er da Jus detentionis, eller en Rettighed, i Følge af hvilken den Arresterende er berettiget til at paastaae, at de arresterede Effecter ikke maae forshyttes, pantsættes, eller afhændes, men at de skulle blive tilstode, paa det han efter erhvervet Dom kan gjøre Execution derudi? Er denne Rettighed noget, eller er den intet?

Tilstaaer man, at denne Rettighed er noget, saa har man jo her et Mærke, som efter Lovens Hensigt, skal kunne opnaaes ved Arrest, og altsaa gaaer det ikke an at argumentere: at enten maae Pante:Rettighed være Mærket ved Arrest, eller der er slet intet Mærke derved.

Naar

Paastaar man derimod, at denne Rettighed er slet intet, da vil jeg bede, at man med Eftertanke vil forestille sig det Tilfælde, som Lovens 1 Bogs 21 Cap. 9 §. har havt for Dine.

Jeg antager: En er mig 1000 Rdr. skyldig, og haver Effecter nok til at betale mig, men jeg merker, at han under Haanden søger at afhænde eller forstikke sit Gods ic. ; strøvner jeg ham og tager Dom paa ham, er alt Godsset borte, inden jeg kan faae Dom, saa jeg kan ikke vente at forefinde noget at giøre Execution udi; jeg giør derfor strax Arrest hos ham, og erholder derved, at Effecterne maae blive tilstæde, da jeg efter erhvervet Dom, giør Execution udi dem, og faaer deraf min fulde Betalning.

Mon den Rettighed, jeg ved Arresten erholdt til at paastaae, at Effecterne skulde blive tilstæde, var slet intet? Jeg mener, den var mig saa god, som 1000 Rdr., og at jeg altsaa har Ursag til at ansee den for noget.

Jeg skulde saaledes tænke, at man vel tilstaaer mig, at dette Jus detentionis og er noget; men er det noget, saa kan det og være Hensigten med Arresten; og altsaa er Pante-Rettighed ikke den eneste Hensigt, som Loven dermed kan tilfigte.

Men man exciperer herimod, at dette Jus detentionis dog er saa godt, som slet intet, siden det nytter de øvrige Creditorer ligesaa meget som den, der har giort Arresten.

Herpaa svarer jeg:

1) Er det ikke mueligt, at Arrestans kan være Debitors eeneste Creditor? I det Tilfælde nytter Arresten ham allene.

Det er og mueligt, at han kan være hans største og fornemste Creditor; og da nytter den ham fornemmelig.

2) Gaaer det vel ikke an, at fastsætte, at fordi en Gierning, og det, derved opnaaes, nytter andre ligesaa vel som mig, saa er den unyttig, og saa godt som slet intet. Jeg mener, at enhver Creditor dog heller ensker, at baade han og de andre Creditorer maae faae noget pro rata, end at de samtlige skulde faae slet intet. At en anden Creditor

og faaer noget af det, han haver tilgode, kan dog vel i sig ikke anses som noget Ondt. Jeg sætter i forhen ommeldte Tilfælde, efterat den ene Debitor havde gjort Arrest for 1000 Rdr., vare et Par Debitorer komne, blant hvilke hver havde 100 Rdr. til gode, og havde tillige med ham faaet Dom paa den Eshdige. Jeg sætter end videre, at da Effecterne ikke strækkede til at betale dem alle 3, maatte enhver tabe 10 pro Cento. Mon den, der havde gjort Arresten, vel vilde sige, at det ikke nyttede ham, at han havde gjort Arrest; thi omendstiant han derved havde erhholdet 900 Rdr., hvoraf han ellers ikke havde faaet noget, saa havde derimod hver af de andre tvende Creditorer derved erhholdt 90 Rdr., da de ellers ikke havde faaet 1 $\frac{1}{2}$. Mon han hellere skulde ønsket, at Debitor havde beholdt Leilighed til at forstikke samtlige Effecter, saa der ikke var blevet noget at faae enten for den ene eller for den anden.

En Creditor i en Fallitboe, som gjør sig Umage med at udfinde en Fordring, Fallitten hos een eller anden kan have, mon han ikke arbejder for samtlige Creditorer? Og mon han troer, at hans Bestræbelse er forgieves, fordi Nyttten deraf er tilfælles for andre?

3) Er det ikke altid sagt, at dette Jus detentionis nytter de andre Creditorer ligesaa meget, som den, der har gjort Arresten; thi naar det ikke kommer til Concours, kommer det an paa, hvem der først faaer Dom, og altsaa først er i Stand til at gjøre Execution i de arresterede Effecter. Da nu den, der gjør Arrest, gierne tillige, eller sraap derpaa, stævner, saa er det rimeligt, at han og først faaer Dom, saasremt hans Fordring er liquid; men er den ikke liquid, da var det ubilligt, om han ved Arresten skulde blive præfereret for andre, der have liquide Fordringer.

Hvorudi det bestaaer, at de Creditorer, der gjøre Arrest, deres Vilkaar blive flettere, end de Creditorers, der ingen Arrest gjøre, kan jeg ikke begribe, naar det ikke skal bestaae udi de Omkostninger, Arresten udfordrer, og som ei er meget mod en stor Fordring at regne.

Jeg mener, at isald det kommer til Concours, ere alle Creditorers Wilkaar lige gode efter deres Fordringers Beskaffenhed; og dette holder jeg for det Allerbilligste og at være Hovedhensigten, saavel i vores Lov, som andre Love, der have den almindelige Credits Vedligeholdelse for Dinene.

Kommer det ikke til Concours, kan det endda hælde sig, at adskillige Creditorers Wilkaar ere lige gode, enten de have gjort Arrest eller ei, men sædvanligviis blive de Creditorers Wilkaar best, som først have gjort Arrest, siden de efter al Rimelighed og coeteris paribus først faae Dom, og altsaa først kunne giøre Execution.

Jeg veed ikke, hvad det Exempel egentlig skal bevise, som er taget af den Creditor, der har 1000 Rdr. tilgode hos en Debitor, der eier Effecter for 10,000 Rdr., men er 40,000 Rdr. bortskuldig. Skal det bevise, at saadan Arrest ofte er unyttig for den, som gier den, da er det en Sætning, som gierne kan tilstaaes; men den gjelder og om Arrest i hvad for Begreb jeg end forbinder med den. Jeg behøver derpaa kun at anføre et Exempel. Naar een eller flere Creditoree giøre Arrest hos en Debitor, og han strax derpaa undviger og bliver fallit, hvad Nytte mon de da have af Arresten? For det øvrige maae jeg erindre, at denne Casus, saaledes som den fremsættes, og efter det, den supponerer, ei vel er dåbils; Thi naar den ene Creditor har gjort Arrest for sine 1000 Rdr., da enten træde de øvrige Creditorer strax til, og angribe Ekdnderen tillige, eller og de tie stille og sfierte sig selv.

Træde de strax til, da kan det vel ikke feile, at de jo og arrestere hans øvrige Effecter, sein han, efterat den første Arrest var sfeet, ikke har været i Stand til at forsfytte, pantsætte eller afhænde, vid. § B. 3 Cap. 18 Art., og altsaa maae, hvor det gaaer, samtlige Debtors Effecter komme til Concours.

Lig de øvrige Creditorer derimod stille, saa kan det ikke vel feile, at jo den Creditor, der har gjort Arrest, førend nogen af de øvrige, faaer Dom, og derpaa gier Execution i de arresterede Effecter, hvoraf han da nyder sin fulde Betalning.

Der gives vel ikke Creditorer, som ere fornoiede med at tabe $\frac{2}{3}$ Dele af deres Fordring, all ne for at mage det saaledes, at en anden Creditor kan komme til at tabe ligesaa meget, eller noget meer.

b) Da dette Argument er taget af Sagens Natur og Billighed, og altsaa lige saavel maae passe sig paa andre Nationers Love, for saavidt de tale om Arrester, som paa vores Lov:

Saa spørges: hvad man da statuerer om de Love, som tillade og beskriue Arrest, og dog ikke tillægge den nogen Virkning af Pantestrettighed, men allene et Jus detentionis, eller en saadan Ret, som jeg tilforn har beskrevet? Og om man holder for, at Arrest i disse Love intet Mærke har? At alt det, som i disse Love om Arrester meldes, er forgieves? At de ikke ere upartiske, og ikke dele lige stor Beskiermelse, lige stor Ret, og lige gode Vilkaar ud til dem, som befindes i lige Omstændigheder? Og endelig, at, efter disse Love, faae de, som forsømme Lovens Midler, og ere skiodesløse i at iagttage deres Tare, den samme Fordeel som de, der følge Lovens Forskrift og vaage for deres Ret.

Mon alle disse Characterer passe sig paa det gamle, meget berømte, og paa saa mange andre Steder antagne Jus Lubecense, fordi det der hedder: Arrestum per se non tribuit Arrestanti aliquod jus prælationis ante alios creditores, nec jus pignoris aut privilegium, quod concreditor habet, aufert. Og siden: Arrestum unius creditoris omnibus proficit creditoribus, nemini præjudicat vid. Mevii Comment. in jus Lubecense Lib. III. Tit. 1. Art. 4. §. 1 et 10.

Mon de passe sig paa den i vore Tider saa bekjendte Codex Fridericianus Marchicus eller Preussiske Lov, fordi den derudi kommer overeens med de forrige Constitutiones Marchici, og fastsæter: Der anseegte Arrest soll in unsern Ehur-Landen, wie bishero, also auch fort hin, keine Hypothec noch anderes Vorzugs-Recht operiren, vid. Project des Codicis Fridericiani Marchici Part. III. Tit. 42. §. 28.; og endelig, mon de passe sig paa de fleste handlende Nationers Love, fordi de til

Creditens Vedligeholdelse og Handelens Befordring have fundet saadan Disposition tjenlig?

Jus Saxonicum er efter mine Tanker den ældste blant de Love, der ansee Arrest som et pignus judiciale, og jeg tænker, at de Love, som statuere det samme, have laant det af Jus Saxonicum.

Men da de i Saren have erfaret og indseet, hvor skadelig og hinderlig for den almindelige Credit denne Lov var, saa have de for nogen Tid siden forandret den, og derimod fastsat, at Arrest ikke virker andet, end et Jus retentionis. vid. Chuur=Sachs. Verbes. Proc. Ordning. Tit. 48.

Underligt er det, at da de i Saren, hvor der i nogle hundrede Aar har været en udtrykkelig Lov derfor, have forladt denne Mening, som noget de ansaae for ubilligt og skadeligt, saa skal det i Danmark, hvor der aldrig har været nogen tydelig Lov derfor, endnu hede, at det er noget, som flyder af Sagens Natur og Billighed.

Herved maae jeg erindre, at jeg, endog hvad vores Lov i Særdeleshed angaaer, langt fra ikke er enig med de Grundsaetninger, som man i denne Materie synes at tillægge den.

Man synes at antage, at Lovens Hensigt har været at opmuntre Creditorer til at giøre Arrest hos deres Debitorer, og at forbinde Pantekættighed med Arrest som et Motiv, for derved at opmuntre Creditorerne til at være hurtige, og kappes om, hvem der kunde komme først og giøre Arrest hos deres fælles Debitor, da den, som kommer først, i Følge af denne Pantekættighed, kan vente at faae sin hele Fordring godgjort, naar den anden kun faaer lidet for sin Fordring, og de svrige slet intet for deres; og det, omendskjønt de Sidstes Fordring mest liget kan være langt mere fortrinlig, end de Førstes.

Naar disse ere de rette Grunde, hvorpaa den Afhandling om Arrest i vores Lov er bygget, da har man ret i at sige: at de Creditorer, som først giøre Arrest, følge Lovens Forskrift og vaage for deres Ret; og at derimod de Creditorer, som enten aldeles ikke giøre Arrest, eller
ikke

ikke ere blant de Første i at giøre den, forsømme Lovens Midler, og ere skidesløse i at iagttage deres Tare; og at de Sidstes Omgang ikke er, enten saa forsigtig, eller saa lovlig, som de Førstes.

Jeg holder derimod for, at Lovgiverens Hensigt har været at understøtte den almindelige Credit, at skaffe alle Creditorer lige god Ret og lige gode Vilkaar, alt efter deres Fordrings Beskaffenhed, at mage det saaledes, at enhver Creditor kunde være vis paa at nyde sin fulde Betalning, naar hans Debtors Gods og Effecter kunne tilstrække, men naar de ikke kunde tilstrække, at enhver Creditor da skulde nyde Betalning pro rata og tabe pro rata, alt i et vist Forhold og efter Fordringens Beskaffenhed. Dette kommer overeens med de Sætninger, hvorpaa Lovens 5 Bogs 14 Cap. og adskillige Forordninger ere grundede.

Ved at tillade Arrest troer jeg ikke, at Lovgiveren har villet give en Creditor et Mittel, hvorved han kunde sættes i Stand til at forekomme de øvrige Creditorer, og betage dem den Ret, de have, til at paastaae Betalning pro rata, for saavidt deres Debtors Effecter kunne tilstrække; men jeg troer, at han fornemmelig har tilsigtet at forskaffe Creditorer et Remedium mod en uvederhæstig og tillige svigagtig Debitor, som befindes at afhænde eller forstikke sit Gods NB- til at bedrage sine Creditorer, see Lovens 1ste Bogs 21 Cap. 9 Art.

Naar disse ere de Sætninger, hvorpaa denne Materie i Loven er grundet; saa tør jeg ikke sige, at de, der giøre Arrest, just følge Lovens Forskrift, fornemmelig, da de selden, eller aldrig bekymre sig om at bevise, at det af Lovgiveren antagne Tilfælde er for Haanden; meget mindre tør jeg sige, at de Creditorer, der ikke giøre Arrest, forsømme Lovens Midler og ere skidesløse i at iagttage deres Tare. Jeg finder ikke, at Loven nogensteds har befaleet eller paabudet Arrest; thi i saa Fald var den skidesløs, der forsømte at giøre den. Det er vist, Lovens 1ste Bogs 21 Cap. beskriver Arrest; men Loven beskriver mange Actus, som den derfor hverken befaler eller anbefaler.

Den Regel: *Jura vigilantibus scripta*, og den deraf, vi *oppositorum*, flydende *poena negligentiae* afgive et meget godt Princip i den

Materie om Hævd, og hvor en Slags Præscription kan have Sted; men man maae ikke anvende dem, uden hvor der er en virkelig Eligdesløshed, og allermindst paa de Actus dubios, hvorved en anden let kan blive fornærmet, og hvor den Handlende selv kan komme til at give Reparation.

Jeg mener saaledes at have bevist, at det ikke skyder af Arresters Natur, og endnu mindre af Billighed, at Arrest, for sig, maae give den Arresterende Pante-Rettighed i de arresterede Effecter; men at Arrest heel vel kan have en anden Hensigt og Bemerke, nemlig Jus detentionis; og at Billighed snarere tilsigter det Modsatte, naar man vil tilstaae det at være billigt, som det almindelige Bedste og den almindelige Credits Bedligeholdelse udfordrer.

Det andet Argument angaaer vores Lov i Særdeleshed, og er taget af de Steder i Lov og Forordninger, hvoraf man vil inferere, at Arrest for sig giver den Arresterende Pante-Rettighed i de arresterede Effecter.

Jeg maae herved i Forveien erindre tvende Ting:

- 1) Af Ordet selv skyder ikke noget saadant; Arrest, Beslag og Zæftelse bruges i vores Lov som Synonyma. Disse Ord ville ikke sige andet, end at noget anholdes, saa det ikke maae forflyttes, udleveres ic, men skal blive tilstæde, eller paa det Sted, hvor det er.
- 2) Pignus judiciale er en Ting af den allernyderste Betydning, og er tillige meget farligt, siden alle de andre Creditorer derved betages den Ret, de have, til at søge deres Betalning af de, deres Debitor tilhørende Effecter, og derved virkelig komme til at tabe mere, end de ellers havde tabt; altsaa bør det in dubio ikke præsumeres, men skal bevises, og maae ikke statueres, uden hvor der er en udtrykkelig og tydelig Lov derfor.

Spørgsitionen bliver altsaa: om vi have nogen saadan Lov, der udtrykkeligen befaler og fastsætter, at den, som gjør Arrest, derved faaer Pante-Rettighed i de arresterede Effecter.

De i den Henseende allegerede Steder ere følgende:

1) Lovens 1 Bogs 21 Cap. 14 Art. Da Arrest er en Hæftelse, saa er det billigt, at den, som handler imod samme Hæftelse, og det ifølge deraf, hos ham gjorde Forbud, ved at lade Godset bortkomme, han bør godtgjøre den, som lider derunder, den Skade, han derved tager. Enten Arrest virker Jus pignoris, eller allene Jus detentionis, saa bliver dog det arresterede Gods under samme Sag ikke Sagsøgeren tildømt; thi han faaer derved ikke Eiendoms Dom dervaa, bliver ei heller ved Dommen Eier deraf, men faaer allene Ret til at gjøre Execution derudi, og søge sin Betalning deraf. Altsaa er det klart, at de Lrd: saavidt Sagsøgeren deraf tildømt vorder, ikke vil sige andet, end saavidt Sagsøgeren ved Dommen bliver berettiget til deraf at søge sin Betalning, eller derudi at gjøre Execution.

Sagsøgeren kan efter Dommen, naar han har vundet Sagen, gjøre Execution i hvilke han vil af Debtors Effecter, men de arresterede Effecter ere de, han egentlig kan gjøre Regning paa, siden han ved Arresten er bleven forvissat om, at de maae blive tilstæde til Sagens Udbrug.

2) Lovens 1 Bogs 21 Cap. 7 og 19 Art. Enten Arrest virker Jus pignoris eller allene Jus detentionis, saa er det klart, at Arrest ikke kan have Sted, naar Debitor enten paa een eller anden Maade fyldestgjør Creditor, eller skaffer ham Forsikkring; thi da behøver han hverken Pant eller Hæftelse; og dette er alt hvad disse Artikler fastsætte.

3) Forordningen af 17 Maji 1690, som er gienkaldet ved Forordningen af 10 September 1701. Denne Forordning omtaler i Indledningen visse errores pragmaticos, og deriblant fornemmelig: at det endog befindes, at indeel Creditorer, saasnart deres Debitor faller og undviger, førend de andre Creditorer kunde vide noget deraf, først og Forlods ud, ved Arrest, eller Indførsel bemægtige sig den Undvigtes Midler, saa at lidet eller intet til de øvrige Creditorers Betalning skal overblive. Derimod Forordningen vil, at den ene Creditor saavel som den anden, kunde

Kunde efter deres Breves og Dokumenters Bestaaffenhed nyde lige Ret.

Alt hvad vi heraf lære, er det, jeg i min forrige Erklæring har erindret, at adskillige Creditorer, allerede paa den Tid have søgt at ville tilvinde sig en Slags Pante- eller Prioritets-Ret ved Arrest; at de dermed ere gangne saavidt, at de endog have gjort Arrest i dens Guds, som allerede var falleret og undvigst.

Men da de ikke have været forvissede om ved Arrest at erholde saadan Ret, som de tilsigtede, saa have de i Flæng betient sig af de Ord: Arrest eller Indførsel, og saaledes med Villie blandet tvende ganske forskellige Actus judiciales, hvortil Grunden let er at begribe, nemlig: at de paa Arrest gierne have villet anvende det, som gielder om Indførsel, da det ikke kan negtes, at jo Indførsel er et pignus judiciale.

- 4) Forordningen af 28 October 1702. Dette Argument tilstaaer jeg ganske. Efter denne Forordning synes det rimeligt, at den Arresteres Pante-Rettighed i de arresterede Effecter bør tage sin Begyndelse fra den Tid af, at Dom paa Arresten er falden. Naar dette tilstaaes, saa tilstaaer man tillige, at Arrest for sig ikke giver nogen Pante-Rettighed.

Jeg har holdt for, at naar disse Qvæstioner cengang for alle Skulde afgjøres, var det rettere at fastsætte, at denne Pante-Rettighed Skulde tage sin Begyndelse fra den Tid af, at der, efter erhvervet Dom, skeer Execution i de arresterede Effecter, siden dette kommer overeens med det, som andre Nationers Love i den Henseende fastsætte, og tillige er det, hvorom Supplicanterne have gjort allerunderdanigst Ansøgning, ligesom man og af en Execution kan begribe, at En har faaet Jus in re, eller Pante-Rettighed i de ham udlagte Effecter, hvilket derimod ei lettelig lader sig begribe af en Dom, som de fleste Tider hverken nævner Prioritets- eller Pante-Rettighed, men allens demmer Debitor til at betale og confirmerer Arresten. Forresten kommer det, i Henseende til Virkningen, omtrent ud paa eet og det samme

samme, enten denne Rettighed beregnes fra Dommens eller fra Executionens Dato, siden den, der først har erhvervet Dom og først kan erholde Execution, uden at nogen anden imidlertid kan komme for ham.

Men nu opkommer her en Qvæstion, som jeg ikke havde ventet, nemlig, her spørges: hvad det er for en Dom, som dette er at forstaae om?

Naar en Arrest er sseet, bør den strax justificeres: det skal bevises og paakiendes, at den er lovlig. Denne Paakiendelse beroer paa tvende Qvæstioner, af hvilke den første angaaer Materialia, og bestaaer derudi, om Creditor virkelig havde de Penge til gode, han gjorde Arrest for, og var berettiget til at kræve dem den Tid, han gjorde Arresten? Den anden angaaer Formalia arresti, og bestaaer derudi, om ved Arresten er iagttaget de i Loven foreskrevne Formaliteter, som dog hos os ere saare faa, og let ved enhver Arrest kunne iagttages.

Blant disse tvende Qvæstioner er den første den vigtigste og fornemteste; thi naar Creditor ikke har havt det til gode, han gjorde Arrest for, kan Arresten aldrig blive lovlig, i hvad Formaliteter der ved end maatte være iagttagne, altsaa bør denne Qvæstion først og fornemmelig udgjøres, da den anden let falder af sig selv.

Vor Lov har ikke tydelig nok bestemt forum justificationis arresti eller den Ret, for hvilken Arresten skal forfølges, og dens Lovlighed bevises.

Naar Debitor boer paa det samme Sted, hvor Arresten er sseet, er Tingene klar, men naar Debitor boer paa et Sted, og Arresten er sseet paa et andet, kan det forarsage nogen Vanskelighed.

Lovens 1 Bogs 21 Cap. synes at antage, at Arresten skal forfølges for den Ret, hvor den er gjort; men da den ikke siger det tydelig, og Lovens 1 Bogs 2 Cap. 3 Art. i Almindelighed fastsætter, at ingen skal drages fra hans Værneting, undtagen i de Tilfælde, som herefter ommeldes, og de følgende Artikler i samme Capitel ikke tale om forum arresti, saa synes en Debitor i saa Fald, berettiget til at excipere fo-

rum; naar da denne Exception finder Dommerens Bifald, er Creditor forbunden til at søge ham og forsøge Arresten for hans Bærning.

Imidlertid haver dette givet visse Procuratorer Anledning til en nye Opfindelse, som fornemmelig sigter til at eludere Forordningen af 28 October 1702, dens Bydende i dens anden Artikel, nemlig: Naar en Arrest er skeet, stævner Arrestans strax, saasnart han kan faae Stævning udtagen og forkyndt til det Ting, hvor Arresten er skeet, til Arrestens Confirmation; saasnart Stævningen er kommen i Retten, faaer han og Dom NB. ikke paa, at Arresten er lovlig, men paa, at den er lovlig forfulgt, han faaer Dom paa, at han har stævnet, dernæst anlægger han Sag for Debtors Bærning, hvor han søger at bevise, at han virkelig har havt de Penge tilgode, hvorfor han gjorde Arrest med videre, og at Arresten altsaa har været lovlig. Naar denne Objection for samme Ret $\frac{1}{4}$, hafot eller heelt Nar har været ventileret, gaaer der endelig Dom, hvorved enten Debitor dømmes til at betale, og Arresten kiendes lovlig og confirmeres, eller og Debitor freifindes, og Arresten kiendes ulovlig, da Creditor tillige dømmes til at give Reparation.

Enhver seer lettelig, at den første blant disse tvende Domme ikke er andet, end et blot Spilfægterie. En stævner for at faae en Dom: de eneste Dokumenter han fremlægger i Retten, er Arrest=Forretningen og Stævning:en, af hvilke det første, nemlig Arrest=Forretningen, snart kun pro forma fremlægges, eller i det Høieste, for at vise, at en Arrest er skeet. Paa Grund af Stævningen faaer han og rigtig en Dom; men samme Dom siger ei heller andet, end at der er stævnet. Et stævne er i dette Tilfælde et opus operatum, og Dommen er allene et Deviis paa, at dette opus operatum rigtig er præsteret.

Det hedder vel, at der stævnes til Arrestens Confirmation, men under Sagen spørges der ei engang, om Arresten er lovlig og bør confirmeres, langt mindre fremsføres i den Henseende, noget Deviis. Der spørges allene, om det, som Stævningen beviser og Dommen siger, nemlig: at der er stævnet, hvilket man i Dommen udtrykker med den Talemaade, at Arresten er forfulgt.

Et Hovis paa, at der under denne Sag ikke spørges, om Arresten er lovlig, er dette, at naar denne Dom er gaaet, kan Arresten siden ligesuldt ved den anden Dom kiendes ulovlig; hvilket endog kan have Sted, omendffiont Gielden findes retmæssig, og Debitor dømmes til at betale. Ja man har Exempler paa, at den selvsaunne Dommer som før har dømt, at Arresten var lovlig forfulgt, siden har kiendt den ulovlig.

Jeg tvivler paa, at man i det gamle Jus Romanum med alle dets Subtiliteter og Fictioner, skal finde en Opfindelse, som kan staae ved Siden af den, man herudi vil tilregne vores Danske Lov, hvis Hoved Characterer er Jævnhed og Simplicitet.

Saa længe man lod denne smukke Dom gielde for det den var, nemlig slet intet, saa kunde det endda være ligegyldigt, og den eneste skadelige Følge deraf var, at Folk undertiden gjorde Omkostning paa at erhoide en Dom, som ikke kunde nytte dem, og ikke sagde noget; men det bliver en ganske anden Sag, naar man paa denne Dom, vil anvende det, Lovens i Bogs 21 Cap. 20 Art. fastsætter, at den Arresterende strax skal forfølge Arresten, og giøre Sagen anhängig til næste efterfølgende Ting, som han kan faae Stævning til; og det Forordningen af 28 October 1702 Art. 2 tilsigter, naar den fastsætter. At ingen Arrest, Beslag, eller anden Forfølgningsmaade, hvor paa ei Dom, førend Salliten undvigte falden er, skal nyde nogen særdeles Prioritet, de andre Medcreditorer til Nachdeel. Thi da bliver denne Dom af den allerstørste og yderste Betydning, og deraf følger: 1) at, saasnart denne Dom er erholdet, er Arresten lovlig forfulgt, og der er faldet Dom paa den, saa at, i hvor længe Creditor end siden bier, inden han anlægger den anden Sag, under hvilken Fordringens Beskaffenhed og Arrestens Lovlighed først bevises, saa kan han dog ikke siges, at have handlet imod den allegerede Lovens i Bogs 21 Cap. 20 Art., og Arresten bliver derved ikke ophævet, 2) at ved denne Dom erholder Creditor Arrestans Pante-Rettighed i de

arresterede Effecter, og de andre Creditorers Rettighed til at paaflaae, samme Effecter burde komme til Concurs, bliver derved affkaaret.

At forfølge en Arrest vil i Danmark sige det samme, som det man i Tydskland kalder: at justificere den, det er: at bevise, at den, saavel i Henseende til dens materialia, som dens formalia, er lovlig, at faae Dom paa Arresten, det er at faae en Dom, som stadfæster, at Arresten, i begge Henseende, er lovlig. Jeg kan saaledes ikke troe, at det kan kaldes, at forfølge Arresten, og faae Dom paa den, at man udtager en Stævning, og, paa Grund af samme, faae en Dom, som ei heller siger andet, end at der er stævnet, og for Resten lader det uafgiort, om og hvorvidt Arresten enten er lovlig eller ulovlig; meget mindre kan jeg begribe, at den, som har gjort Arresten, kan ved saadan en Dom faae Pante-Rettighed i de arresterede Effecter, og de andre Creditorers Rettighed til samme Effecter derved blive affkaaret.

Det er efter mine Tanker, at tillægge en Dom, som i sig selv slet intet siger, men kun er en unyttig, og en mod Lovens Hensigt opspunden Formalitet, den allerbetydeligste Virkning.

Lovens 1ste Bogs 21de Cap. 20de Art. confereret med den følgende 21de Art. viser tydelig nok, hvad der bør forstaaes ved Arrestens Forfølgning, nemlig Forfølgning til at erholde Dom, som enten confirmerer Arresten og kiender den lovlig, eller og kiender den ulovlig, og da tillige dømme den, der har ladet Arresten giøre, til at give den anden Reparation.

At denne Praxis har sin Grund i Loven, vil man imidlertid bevise af følgende Sætninger:

1) Arrest skal strax forfølges.

Dette tilstaaes saaledes, og med den Indskrænkning, som Lovens 1 Bogs 21 Cap. 20 Art. tillægger, nemlig: at Sagen skal gøres anhängig til næste efterfølgende Ting, som der kan faaes Stævning til.

- 2) Arresten skal forfølges paa det Sted, hvor den er gjort, og paa dømmes ved den Jurisdiction, hvorunder det arresterede Gods blev antruffen.

Jeg tror og, at det har været Lovens Hensigt, at Arrest skulde virke Prorogationem Jurisdictionis, og altsaa forfølges for den Ret, hvor den er gjort; men da Loven ikke tydelig siger det, saa veed jeg ikke, hvorvidt jeg tør understaae mig at statuere en Undtagelse i den almindelige Regel, som Lovens 1ste Bogs 2det 3die Art. fastsætter.

- 3) Dersom nu denne Praxis skulde sættes til Side, saa følger af Foregaaende, at i det Tilfælde, hvor Debitor boede paa et Sted, og Arresten blev gjort paa et andet Sted, der blev enten Arresten ikke forfulgt, eller og den ene Under-Dommer kom til, at kiende paa den anden Under-Dommers Forretnings Lovlighed.

Jeg svarer herpaa:

- 1) Arresten forfølges eller justificeres der, hvor dens Lovlighed bevises; der hvor det ventileres og bevises, at Creditor havde de Penge tilgode, han gjorde Arrest for, at han, i Følge af Loven, var berettiget til at giøre Arrest derfor, og at han ved Arresten har iagttaget det, Loven befaler. Dette maae altid skee, og hvor det skeer, der bliver Arresten forfulgt, enten det er for Debtors Bærning, eller for forum arresti.
- 2) Enten der først gaaer Dom paa, at Arresten er lovlig forfulgt, eller ei, saa kiender den ene Under-Dommer i det Tilfælde, her antages, altid paa den anden Under-Dommers Forretnings Lovlighed. Det er den Dommer, for hvilken Hovedsagen (som man kalder den) føres, der ved sin Dom enten kiender Arresten, som er den anden Dommers Forretning, lovlig og confirmerer den, eller og kiender den ulovlig.

I sidste Tilfælde kan han ikke allene dømme Creditor, som har ladet Arresten giøre, men og, i det mindste in subsidium, Dommere, som har gjort den, til at giøre Debitor Reparation. Altsaa

Kan man vel ikke negte, at han jo kiender paa den anden Dommers Forretnings eller Arrestens Lovlighed; og den første Dom gjør her intet til Sagen, da den i det Høieste, kun beviser, at Creditor har gjort det, han burde, ved det, at han strax har udtaget en Stævning; og, enten han havde gjort det, eller ei, kan ikke vedkomme Dommeren. Forresten maae jeg herved erindre, at naar en Dommers gjør Arrest, gjør han det ikke som Dommer men som Kongens Foged.

3) Det er med denne Praxis, som vel ikke er meget over 20 Aar gammel, kommen saavidt, at den nu omstunder ikke allene finder Sted, naar Debitor boer paa et Sted, og Arresten gjøres paa et andet, men og, naar Debitor boer paa samme Sted, hvor Arresten gjøres.

Man har mange Exempler paa, at den samme Dommers først har kiendt, at Arresten var lovlig forfulgt, og siden, efter Omstændighederne, har kiendt den enten lovlig eller ulovlig.

Jeg maae tilstaae, at jeg holder det for farligt at ophæve denne Praxis i det ene Tilfælde og tillade den i det andet.

Forresten er det mig ligemeget, hvad man om denne Praxis statuere, naar man allene ikke vil paastaae, at en Arrest derved er lovlig forfulgt, og at Creditors Pante-Rettighed i de arresterede Effecter fra denne intet sigende Dom af taget sin Begyndelse, men tilstaaer, at det allene kan være at forstaae om den Dom, hvorved Arresten, saavel i Henseende til dens Materialia, som Formalia, kiendes lovlig. Kiøbenhavn, den 15 Junii 1757.

XV.

Noogle Dage efter at Etatsraad Luydorff havde faaet foregaaende Svar paa hans fremsatte Tvivl mod min Mening om Arrester, leverede han mig atter følgende yderligere Deduction af hans Mening, og Svar paa det mig af ham leverede.

Det kan vel være, at jeg ikke har havt Gave til at forklare mig tydelig, men enhver, som forud er au fait af Qvæstionen, og veed, at jeg ved større og mindre Rettighed ikke har kunnet forståe andet, end Rettighed til mere eller mindre Betaling, kan dog vel ikke bejae begge disse Sætninger.

- 1) A. som har gjort Arrest har større Ret til det arresterede Gods, end B. som ingen Arrest har gjort, men som har ligesaa stor en Fordring, som A, og dog skal
- 2) B have Halvparten af det arresterede til sin Betaling og A ikkun Halvparten.

2.

Naar det Principium: arrestum unius proficit omnibus &c. antages, saa kan man ikke simpliciter sige, at Arrest er givet, paa det at han, Arrestans, i det Arresterede kan gjøre Execution, men det maae hedde, paa det samtlige Creditorer derudi kan gjøre Execution.

3.

Men er dette ogsaa et godt Principium, da deraf prono alveo flyder,

- 1) at jeg maae ikke sørge for min Ret, uden at nødes til at befordre en andens Ret tillige, og det ei allene imod min Billie, men endog uden den andens enten Forlangende eller Vidende, ja til min Afgang og Skade.
- 2) At nogen kan acquirere en Ret, som han ei har forlangt, ved dens Gierning, som han ei har givet Fuldmagt dertil, og, som saa langt fra ei kan supponeres at have havt Intention til at acquirere ham noget, at man meget mere maae troe, at han har Sindelas til at præcludere den anden.
- 3) At, naar den, hos hvem jeg begierer Arrest, vil befrie sig deraf, ved at deponere den Sum, han er skyldig, eller stille Caution

tion indtil Sagens Uddrag, saa skal mine Medcreditorer have Deel i samme, efterdi det er kommet isteden for Arresten.

- 4) At jeg, isald jeg ophæver Arresten, kan siges at have fornærmet mine Medcreditorer, efterdi jeg har ophævet det, som for dem var proficuum.

4.

Jeg troer gierne, at Riibmænd og commercerende Byer og Stater finde best deres Regning ved, at deres Love ingen Arrester authorisere; men jeg seer derhos ikke rettere, end at det odieuse i en Arrest er i deres Vine ikke den Præference en Creditor kan derved faae frem for den anden, men just dette Jus detentionis i Almindelighed, som man dog vil have at skal vedblive, efterdi det er just det, som kan standse Handelen.

Da de nu (som jeg forestiller mig Sagen) haver holdt det alt for betænkeligt pludselig og paa eengang at forbyde Arrest, saa have de i den Sted brugt det expedient at betage Folk det største Motiv, de tilforn havde til Arrester, og saaledes sagt: Det er ingen forbudt at giøre Arrester, men de skal ingen Nytte have deraf; ligesom Loven endnu siger: Det staaer enhver frit for at laane en Umyndig, eller at creditere i Spil, men de faae ingen Betaling.

5.

At jeg holder det Jus detentionis, som allene i saa Fald, bliver tilbage af Arrestens Virkning, for en blot notio decepatrix, dertil bevæges jeg af den store Uvished, Arrestans stedse maae være i, om og Arresten kan nytte ham eller ei; thi jo flere Creditorer der emergere som Paddeløg, jo mindre faaer jeg efter min Arrest. Naar jeg kun fik at vide, hvor Debitor forstak sit Gods, saa holdt jeg heller gode Miner og skyndede mig at faae Dom; thi saa kunde jeg snarere vente at faae Indforsel deri, seend de andre Creditorer fik Nys om, hvor det var, end naar jeg ved en soleenn Arrest

rest gav tilkiende, hvor Debtors Gods var, at de andre kunde have des lettere at finde det.

Jeg mener ogsaa efter det forhen af mig anførte Exempel, at jeg, vi axiomatis: Arrestum unius &c., har Lov til at gjøre Arrest i 10 Gange saa meget, som jeg har tilgode; thi jeg kan jo ikke vide, hvor mange Creditorer min Debitor har, foruden mig, hvilke, naar jeg kun gjør Arrest for saa meget, som min Fordring beløber til, og Debitor forstikker sit øvrige Gods, falde mig alle paa Halsen og dele med mig.

Men den modus procedendi (nemlig, at jeg, fordi jeg ikke kan blive betalt for 1000 Rdr., betager min Debitor Raadighed over Effecter for 10,000 Rdr.) troer jeg hverken blev tilladt imod Debtors Exception, eller, om den end blev tilladt, da af Dommerne anseet for lovlig.

6.

Men, naar man nu enten ophæver Arrest, eller beholder den cum solo effectu juris detentionis, og supponerer tillige, at dette jus er ikke det, ubi nihilam mentitur aliquid, saa spørger jeg, om dette tiener til at befordre den almindelige Credit? Exempla illustrant, non probant; og ligesaa lidet, som jeg er au fait af den Indretning, der er i Lübeck, eller af de andre Præcautioner, som de, der have opfundet *contra principium*: arrestum unius &c., ligesaa lidet er jeg i Stand til at sige, hvad det skal koste vor Nation for at pliere sig efter dette samme Principium, og hvortil det skal vare, inden vi udfinde de rienslige Præcautioner, for at eludere den Lov, vi ikke ere dannede til, (thi man maae gjøre hvad Slags arbitraire Love man vil, saa skal altid Geniet af Nationen vide at corrigere dem. Derfor har jeg saa stor Respekt for *communio bonorum*, fordi den er indført i vor Lov, og NB. vi dog see meget faae *Chè-Pachter*, hvilket er Tegn til, at dette Principium kommer overeens med vor Tænkemaade).

Men dette synes mig: ingen laaner Penge ud, uden at han tænker at see Appearance til at blive betalt in solidum; jo flere Moyens han har til at blive betalt, jo villigere er han til at laane; jo flere Moyens man retrancherer ham, jo flere Betænkninger gjør han sig, jo flere Difficulterer formerer han, inden han laaner ud. Vi have ikke allene Commercantere, men endog Rentiers (og flere af disse) og en Commercant behøver altid en Rentier. Gjør vi Hovedet kruset paa en Rentier, saa lader han Kjøbmanden spille Banqueroute, ved at lukke sin Pengekielder til for ham.

7.

Jeg veed ikke rettere, end at vor Lov sano sensu udfordrer det samme, som Jus saxonicum; thi

- 1) siger den, at en Arrest, som ei lovlig er forfulgt, er ophævet, ergo var den noget før, enten Jus detentionis eller jus pignoris judicialis (isald dette ikke er Indførsel. vid. *struv. qui sententiæ parere recusat*) Paa den Tid det ene begynder sc. Jus detentionis, begynder og det andet sc. jus pignoris; allene de derom har jeg altid været i Tvivl, om det skal begynde (som Jus detentionis ustrisdig skal) fra den Tid, Arresten er impetreret, eller fra den Tid, Stævningen kommer i Rette. Dette første (NB. alt efter mit Principium) skulle have Sted i Henseende til tempus computationis reparacionis, isald Arresten var ulovlig, og i Henseende til de Creditorer, som kom paa samme Tid og gjorde Arrest; det andet, i Henseende til de Creditorer, som kom efter første Tingdag.
- 2) Loven siger uden Tvivl, at Rettens-Betiente skal gjøre Arrest NB. naar det af dem begieres. Alt Loven ei foreskriver: a) at der skal gives Beviis, b) at det skal see efter Time, Minut &c.; det mener jeg er a) fordi Loven ei supponerer, at en Foged tør nægte at have faaet en Arrest-Requisition, eller at saadan en Requisition jo er dækket, b) fordi den et andet Sted supponerer, at to Domme kan være lige gamle, følgelig supponerer, at, lige saavel, som tvende Domme, der paa samme Dag ere affagte,
ere

ere lige gamle, saa ere og tvende Stævninger, der samme Dag komme i Rette, lige gamle.

8.

Den Praxis med Confirmations-Domme var gammel allerede for 18 Aar siden, da jeg blev Landsdommer. Maaskee har den begyndt, da Forordningen 1702 udkom.

Jeg har tidt tænkt paa, om det ei var bedre, at enhver Dommer, som en Arrest blev begiert hos, skulle blot give Arrest-Forretningen bekræftet, som skulle fremlægges under Hovedsagen med de andre Dokumenter; dog derhos at iagttage, at Arrestans, hver Gang Arrest under Hovedsagen blev gjort, maatte tage Continuations-Stævning for det forum, hvor Hovedsagen blev tracteret, for at tilkiendegive Debitor, nu er der gjort Arrest i Sieland, nu i Jylland, nu paa St. Croix &c.; men de mange Exceptioner, som en Debitor, i det Capitel om Arrester, har Lov til at fremsætte, har jeg ikke vidst, hvem der i saa Fald skulle paakiende, eller for hvem Riendelsen skulle indstævnes, naar Debitor ville appellere.

XVI.

Svar paa Foregaaende, som jeg leverede Etatsraad Lurdorphy nogle Dage efter at jeg havde faaet det.

* * *

Da de blant Grossererne her i Byen, som handle paa de Amerikanske Eilande, havde i en allerunderdanigst Memorial beklaget sig over den Fornærmelse dem blev tilføjet, ved det, at Arrest blev anseet som et pignus judiciale, og i den Henseende begiert, at det for bemeldte Eilande maatte fastsættes, at Arrest ikke skulde virke nogen Pandtes eller Prioritets-Rettighed i de arresterede Effecter, førend fra den Tid af, at der, efter erhvervet Dom, var skeet Execution, declarerede jeg, i min derover indsendte Erklæring.

- 1) At jeg ansaae denne Begiering, som noget der var fordeelagtigt og nyttigt for Handelens Floer og Befordring, og den almindelige Credits Vedligeholdelse.
- 2) At samme, efter mine Tanker, kommer overeens med vores Lovs Hensigt og Mening, skjønt ikke med den hos os vedtagne Praxis.

Jeg gjorde mig ikke meget Umage med vidtlaeftig at demonstrere disse tvende Sætninger, fordi

- 1) var jeg udtrykkeligen befalet, saasnart mueligs, at indsende min Erklæring, siden Deconomie-Collegium ønskede, at der snart maatte falde Resolution, paa det at samme med de først til Vestindien afsaaende Skibe kunde blive affendt.
- 2) Hvad den første Sætning angik, da ventede jeg ikke, at den havde fundet Modsigelse, og i saa Fald tænkte jeg, at det, indtil videre, kunde være nok, at jeg havde de fleste handlende Nationers Love for mig, og at de Handlende hos os nu begierde det samme; rimeligvis slutter man saaledes: det de fleste handlende Nationers Love medføre, og de Handlende selv paa et andet Sted begiere, at maae, som en bestandig Lov, fastsættes, det maae dog nok være tienligt til Handelens Befordring.

Den, som ikke vil antage denne Slutning, bør dog, hvor det gaaer, anføre Grunde for det modsatte.

- 3) I Henseende til den anden Sætning havde jeg tilstaaet, at jeg havde en næsten almindelig Praxis imod mig, og at de fleste vare af anden Meening, altsaa maatte jeg derudi vente Modsigelse; men jeg tænkte derhos, at den Dispute snart var at afgjøre, thi da pignus judiciale ikke bør præsumeres, uden hvor der er en udtrykkelig Lov derfor, saa kom det allene an paa at anføre mig denne Lov; saasnart jeg saae den var jeg færdig at frasælde denne Mening.

Da man i Cancelliet ikke var enig med mig, og Ansøgningen af samme Marsag blev sendt til Lov-Commissionen, troede jeg endnu, at det allene var den anden Sætning, man holdt for urigtig; men da en Ven havde den Godhed at meddele mig sine rationes dissentienti, fandt

fandt jeg, at det fornemmelig var den Førstes Rigtighed man drog i Tvivl.

Man vilde af Tingens Natur og Billighed bevise, at Arrest maatte virke Pante-Rettighed i de arresterede Effecter. Det, som Billighed udfordrer, dets Modsatte kan umueligt være fordeeltigt for Handelens Befordring og Creditens Vedligeholdelse.

Herhen hører og dette sidste Skrift, som samme Ven har communiceret.

Jeg har i mit forrige Svar allegeret et Par Steder af jus Lubecense, for at vise, hvad den statuerer om Arrester, og deriblant dette: *Arrestum unius creditoris proffit omnibus creditoribus, nemini præjudicat*; jeg bør svare til, at det staaer paa det Sted, jeg har anført. Vil man gjøre Indvendinger derimod, eller uddrage Følger deraf, vedkommer det ikke mig.

Foresten anseer jeg ikke disse Følger for farlige; thi

- 1) supponeres et Principium, som jeg ikke antager, nemlig: det, hvoraf andre, ligesaa vel som jeg, kan have Nytte, det er for mig unyttigt.
- 2) Naar min Debitor stiller mig Caution for min Fordring, da enten det er cautio fidejussoria, eller pignoratitia, saa er det klart, at jeg, og ingen anden, derved faaer Sikkerhed.
- 3 og 4) in jure, ligesom in vita civili, kan den eenes Foretagende gierne være en andens eller fleres nyttig, og han beholder dog ligesuldt allene Ret til at ophæve samme, eller frasalde den, uden at spørge de andre ad, skjønt de derved hændelsevis tabe den Nytte, de deraf kunde havt.

Man forestille sig en personel Arrest. En Debitor har paa et Sted 8 à 10 Creditorer, er istand til at betale dem, men har i Sinde at smige sig bort, uden at betale. En Creditor, som faaer Nys deraf, lader hans Person arrestere; det kan hændes sig, at de andre Creditorer faaer derved deres Penge, som de havde mistet, om han var kommen bort; imidlertid beroer det paa den Creditor, der har ladet Arresten giøre, at relaxere den, og lade ham gaae sin Vej, uden at de andre

Creditorer derved kan sige sig fornærmede, skönt de derved maaskee tage noget; thi vilde de have Ret til at paastaae, at han skulde blive tilstæde, burde de og ladet ham arrestere. Qui jure suo utitur, alteri injuriam non infert. Paa samme Maade kan det jo og forholdes ved Arrest paa Gods.

4.

Er det saa, (hvilket jeg dog ikke troer) at de handlende Byer og Stater finde best deres Regning ved, at deres Lov ingen Arrester tilstæde; da vilde jeg ønske, at vores Lov ei heller tillod nogen; thi jeg mener, at vores Stat er en handlende Stat; er den det ikke, da ønsker jeg, at den snart maae blive det, siden den, efter dens Situation, virkelig kan og bør være det.

5 og 6.

Jeg har spurgt, om Jus detentionis, eller en Ret til at paastaae, at det arresterede Gods skal blive tilstæde, og ikke maae forflyttes, pantsættes, eller afhændes, var noget, eller slet intet? Det synes ligesom man vil bevise, at det er slet intet, og kun en notio deceptrix. Jeg har viist, at der ere Tilfælde, hvor dette Jus detentionis virker saa meget, at Creditor faaer sin fulde Fordring betalt, isteden for, at han ellers ikke havde faact 1 ø., og dog er det en notio deceptrix; var jeg en rig Mand og havde mange Debitorer, vilde jeg ønske alletider, at blive affpiist med slige notiones deceptrices, og ved saadant slet intet at komme til min Betaling. Men maaskee hedder det Exempla non probant, sed illustrant. Jeg mener, at naar der er Spørgsmaal, om noget er umueligt, ugjorligt, unyttigt ic. saa bevise Exempla eller fakta ikke allene noget, men alts; thi ellers nyttede det ikke, om man viiste en Kongs Nytte i nok saa mange Tilfælde.

Det Tilfælde jeg har allegeret er ikke rart eller usædvanligt; thi det er just det samme, som Lovens 1 Bogs 21 Cap. 9 Art. har for Dine og udtrykker, naar den tillader Arrest hos indenbyes Mand.

Ere der Tilfælde, hvor en Creditor bedre finder sin Regning ved, ingen Arrest at giøre, saa kan han jo lade det være, da der er ingen
Lov,

Lov, som forbinder ham dertil; dog maae jeg erindre, at det icke altid er nok for ham, at han veed, hvor hans Debitor forstikker hans Gods; thi hvad, om Debitor tillige afhænder eller pantsætter det, saa kommer han forsildig, naar han siden vil giere Execution derudi, og erfarer da, at Arrest icke havde været unyttig, omendskjønt den kun virkede et Jus detentionis.

Forholdet imellem vor National-Characteer og den Sætning: Arrest bør operere Pante-Rettighed i de arresterede Effecter, kan jeg icke fatte, eller forestille mig. Det skal være mig kiert at faae at vide, hvori den bestaaer.

Jeg kan ellers icke vel overtale mig til at troe, at National-Charakteren udfordrer det, siden den Lov, som først indførte Arrester hos os, icke er meget gammel; den Lov, som først gjorde dem almindelige hos os, endnu er langt yngre, og den Lov, som tydelig tillægger dem den Virkning af Pante-Rettighed, har jeg, i det mindste endnu, icke seet.

I Sagen, hvor Loven, i den Henseende, var baade ældre og tydeligere, have de fundet deres Regning ved at forandre den.

I England vil man icke troe; at Loven bør begunstige Rentene: rere: saadanne Gøld, som allene sætte deres Penge paa Rente, og icke anbringe dem i Jordegods, Handel, Fabriquer eller Manufacturer re. De fleste mig bekiendte oekonomiske Auctorer ere af samme Mening.

Hvad Creditorer i Almindelighed angaaer, da tænker jeg, at de ere nok saa vel tjente med en Lov, der giver dem alle lige god Ret, og vil, at enhver, efter hans Fordrings Beskaffenhed, pro rata skal nyde Betalning, for saavidt hans Creditors Gods og Effecter kunne tilstrække, som med en Lov, der giver Creditor et Middell, hvorved han sættes i Stand til at spille de øvrige Creditorer et Puds, og at magedet saaledes, at uden nojen Henseende til Fordringens Beskaffenhed, nyder han hans fulde Betalning, da de andre Creditorer derimod faaet lidet eller icke intet, af deres Fordring godtgjort.

Jeg kan ikke begribe hvad fornuftig Grund der kan anføres til, at Arrest endelig skal være saadan en fortreffelig Gierning, at den, der har den Fortieneste, først at have gjort Arrest, hans Vilkaar endelig skal være saa ulige bedre, end alle de andre Creditorers, skient deres Fordringer i det øvrige vare af samme Betskaffenhed, og de Sidstes maaskee fortrinligere end den Førstes.

7.

Jeg tænker, at naar det ansees som udgiort, at Arrest giver Pante-Rettighed, burde det og være udgiort, fra hvad Tid samme Pante-Rettighed tager sin Begyndelse; naar det Første sættes forud, kan Uvished om det Sidste ei andet end foraarsage mange Processer og Disputer.

Underligt er det, da den Lov, som skal have tillagt Arrester denne Pante-Rettighed, er i det mindste over 70 Aar gammel, det da endnu kan være et Problem for vore beste Jurister, fra hvilken Tid af denne Pante-Rettighed bør tage sin Begyndelse.

Jeg sætter, at A støvner sin Debitor og faaer Dom paa ham for en liquid Fordring. Strax for eller strax efter, at samme Dom er falden, gjør B for en anden Gield Arrest hos samme Debitor, støvner ham derpaa og faaer først Dom efter nogle Ugers, eller Maaneders Forløb. Imidlertid, og længe førend B faaer Dom, kommer A og vil have Execution efter den af ham erhvervede Dom, og da han intet finder uden de af B arresterede Effecter, begierer og erholder han Execution i samme.

Der spørges da, hvem der bør være prioriteret til at nyde Betaling af disse Effecter, enten A, som først, efter erhvervet Dom, har gjort Execution derudi, eller B, som allerede tilforn havde gjort Arrest i dem? Giver Arrest Pante-Rettighed, veed jeg ikke hvad jeg skal svare derpaa; ligesledes veed jeg ikke, hvad jeg skal statuere om tvende, eller flere, Creditorers Ret, blant hvilke den ene har begiert Arrest en Time efter den anden, eller den ene om Formiddagen, den anden om Eftermiddagen, eller den ene strax efter at Arresten paa den andens Requisition

tion var begyndt, eller flere nogle Dage efter hinanden, dog saa, at alle deres Stævninger paa een og den samme Dag ere komne i Retten ic. Qvæstioner, som let kan og maae reise sig, saa længe det sættes forud, at Arrest giver Pante-Rettighed, men det dog ikke er nsiagtigen udgiort, fra hvilken Tid denne Pante-Rettighed tager sin Begyndelse.

Naar Arrest allene virker jus detentionis, finde disse Qvæstioner ingen Sted; altsaa kan man, i det Tilfælde, udfinde Grunden til, at Loven ikke har talt derom.

8.

Herved har jeg intet at erindre, men er omtrent enig med det Fremfattede.

Ligesom jeg allene har skreven dette og Foregaaende, af Agtelse for den Ven, der har havt den Godhed at meddele mig sine Tvivl, og hvis Meening virkelig er af stor Vægt hos mig, saa agter jeg ikke i denne Materie at skrive mere, da det kommer mig for som at vi for meget afveje i Hovedsætningerne, og Ventilationen vilde blive alt for vidtløftig, om den, fra disse af, skulde tage sin Begyndelse. Kiøbenhavn 2 Julii 1757.

XVII.

Erklæring over Soanepræsten for Sandager og Hølebad Meenigheder i Fyen, Hr. Peder Wind, hans Ansøgning af 9 Decemb. 1756, derudi han andrager, at da en Bønde ikke vilde svare Tiende af hans Hør- og Hampe-Sæd, og han desaarfag havde været nød til at slævne ham, havde Herredsfogden friefunden Bønden, paa den Grund, at Lovens 2 B. 23 Cap. 1 Art. ikke nævner Hør- og Hampe-Sæd, hvilket han formener at være imod Loven, Reskriptet til Biskopen i Fyen af 3 October 1685, som tilkiender Præsterne i Fyen Hør- og Hampe-Tienden, en Kongl. Decision af 1 Maji 1744 ang. Thorebye i Lolland, og Forordningen af 17 April 1688 Art. 4, som viser, at der bør tiendes af Bønner og Lindsler, skiont samme ikke nævnes i Loven; tilligemed Stiftamtmandens og Biskopens Erklæring af 29 Jan. 1757, derudi de og formene, at Præsten ved denne Dom er fornærmet, skiont Herredsfogden har formeent nsiagtigen at følge Lovens 2 B. 23 C. 1 A.

Det var at ønske, at der i Danmark og Norge, enten forfra var truffen, eller endnu kunde træffes en anden Indretning med Tiendtagen og Yden, saa at Tiende just ikke alletider skulde være et Baand paa Landmandens Bindfælibelighed, og at en Bønde eller Landmand, som anvender Tid, Arbejde og Omkostning paa at rydde, berede og dyrke en tilforn udyrket Jord, ikke strax, saasnart han seer mindste Frugt af hans Arbejde, og af Jorden faaer nogen Afgrøde, skulde nødes til, af samme Afgrøde, at give $\frac{1}{10}$ Deel til dem, som ikke paa nogen Maade, have bidraget det allermindste til at frembringe den.

Det vilde, efter mine Tanker, have sin store Nytte, om Tiendesfrihed kunde fremsættes, tildeels som en Belønning, tildeels, som en Bevæggrund, for derved at bringe Landmand og Agerdyrkere til at udrette Moser og Morasser, at rydde Heeder og gamle Skovpladser, og i Almindelighed at benytte sig, dyrke og forarbejde den Jord, som tilforn har lagt udyrket og ikke bragt nogen Nytte, som og til at anvende Flid og Meie paa at frembringe de Slags Afgrøde, som vi i Landet baade bruge og behøve, og vores Jord, efter al Anseende, er istand til at frembringe, men vi dog maae hente hos Fremmede, fordi vore Agerdyrkere ikke forstaae ret at omgaaes dermed, og at behandle Jorden paa den rette Maade, saasom: Hør, Hamp, Kommin, Humle, Hør-Hampe, og Røe-Frøe ic.

Men dette forudsætter en nye og almindelig Indretning, og kommer ikke overeens med vores Lovs Aand og Hensigt.

Skjønt Lovens 2 B. 23 Cap. 1 Art., naar den fastsætter, at der skal betales Tiende, allene opregner de Slags Kornvare og Afgrøde, som Indvaanerne, paa den Tid, i en eller anden Provinds her i Landet, vare vantte til at faae, saa er det dog klart, at Lovgiveren ikke derved har tilstøttet at udelukke visse Slags, som Indvaanerne siden have kunnet falde paa at faae og frembringe, men, at hans Meening har været, at der af alt hvad, som faaes, skulde svares Tiende; hvilket kan sluttes, saavel af det den 2den Bogs 23 Cap. 1 Art. auordner,

at alle, som nogen Bonde-Jord besaae, skulle tiende; saasom Afgrøden falder paa hvert Stykke Jord eller Ager, hvilket synes at tilkiendegive, at hvor der er saaet, og findes en industriel Afgrøde, der skal af samme Afgrøde svares Tiende, som af det, at Slumingen af samme Artikel allene frietager den Bonde-Jord, som ikke saaes, fra at svare Tiende. Men det samme bliver endnu klarere, naar man med bemeldte Artikel i den Danske Lov, vil conferere den parallelle Artikel i den Norske Lov, nemlig den 2den Bogs 22 Cap. 1 Art., som, efter at den har fastsat, at der skal svares Tiende, og opregnet, omrent de samme Slags, som den Danske Lov, tillægger: og alt hvad som saaes, ligesom den og siden taler om Tiende af Hamp og Lin. Hensigten hermed har ikke været at forbinde dem i Norge til at svare Tiende af visse Slags, som ikke gave Tiende i Danmark, men Anledningen dertil har været, at der, i den Tid, efter at den Danske Lov var udkommen og førend den Norske Lov udkom, var opkommet Trætte, om der og skulde betales Tiende af de Arter, som ikke i Loven vare specificerede. I den Henseende har man da tillagt forberørte Clausul i den Norske Lov, for derved saavel at forebygge slige Trætter i Norge, som at give Vedkommende Anledning til at fortolke den Danske Lov, og slutte dens Meening af den Norske.

Jeg holder saaledes for, at naar Herredsfogden mere havde seet paa Lovens Aand end paa dens blotte Ord, han da havde været besejret til at dømme anderledes, end skeet er, fornemmelig da han havde Reskriptet angaaende Sjens Land, af 3 Octob. 1685, for sig, som tydelig nok antager, og ikke eengang sætter i Tvivl, at der bør betales Tiende af Hør og Hamp; da der paa den Tid allene har været Spørgsmaal om, hvem det tilkom at opbevare denne Tiende, og hvordan den skulde deles? hvilket sætter forud, at den bør svares.

Men skjønt jeg saaledes med Stiftammanden og Biskopen er enig derudi, at Præsten ved den affagte Dom er fornærmet; saa skulde jeg dog ikke allerunderdanigst raade deres Kongl. Majestæt til, allernaadigst at cassere samme, for ikke at vænne Deres Majestæts Underfaatter til

at gaae den Wei, og derved bringe dem paa de Tanker, at der, mod en affagt Dom, var andet Middel, end Remedium-Appellationis.

Derimod skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Stiftamtmanden og Biskopen i Syen: at, skjønt Danske Lovs 2 B. 23 Cap. 1 Art. naar den befaler at give Tiende, allene opregner de Sorter Afgrøde, som Indvaanerne i en eller anden Provinds i Riger, paa den Tid, da Loven udgik vare vante til at saae og indhøste; saa dog da bemeldte Artikel fastsætter, at der skal tien-des, som Afgrøden falder paa hvert Stykke Jord eller Ager, og allene fritager den Bøndejord, som ikke saaes, fra at give Tiende; ligesom Reskriptet angaaende Syen af 3 Octob. 1685, og Forordningen, angaaende Lolland, af 17 April 1688 Art. 4 anta-ger og viser, at der og bør svares Tiende af de Arter, som ikke i bemeldte Lovens Artikel ere opregnede; saa er det klart, at denne Opregnelse ikke bør forstaaes privative eller saaledes, at af de der opregnede Arter allene og af ingen anden skulde svares Tiende, men, at Lovens Hensigt har været den samme, som tydelig udtrykkes i Norske Lovs 2den Bogs 22de Cap. 1 Art., nemlig: at der skal svares Tiende af alt hvad som saaes, saasom Afgrøden falder.

Naar Præsten haver et saadant Reskript for sig, som ikke indeholder nogen nye Lov, men allene forklarer Loven, beroer det paa ham selv, isald han eragter det fornødent, at indstævne Herredsfogdens Dom for Landstinget, hvor han da kan være vis paa at saae den underkiendt. Dersom han dertil behøver enten Oppreisning eller Beneficium Paupertatis, bør det ham ikke nægtes, isald Bonden, efterat et saadant Reskript er ham foreviist, ikke vil godvillig bekvemme sig til at betale.

Da her egentlig ikke har været Qvæstion om, hvorledes Tienden af Hør og Hampe skulde oppebæres og deles, om Præsten skulde beholde den udeelt, eller om den, ligesom Korn-Tienden, skulde deles i 3de lige

lige Dele? Saa mener jeg, det og er best at forbigaae denne Qvæstion, skiont Stiftamtmanden og Biskopen synes at forlange samme decideret.

Vel seer jeg af Præstens Memorial, at han formener det at være klart af Reskriptet af 3 October 1685, at Præsten allene bør oppebære denne Tiende, uden at Eierne af Konge- og Kirke-Tienden deraf kunne paaستاae nogen Andeel. Da bemelte Reskript, saavelsof Lovens 2 B. 23 Cap. 4 Art. beraaber sig paa det, som tilforn har været Skik og Brug, saa seer jeg iligemaade, at Biskopen i Gjen den Tid har foredraget, og tildeels ved gamle Breve og Dokumenter beviist, at Præsterne derudi Stiftet fra gammel Tid af allene havde oppebaaret og nydt slig Tiende.

Men, naar jeg og antager, at det virkelig i forrige Tider har forholdt sig saaledes, og at Præsten allene har oppebaaret hele Tienden af Hør og Hamp &c. paa de Tider, da de fleste Bønder ikke vidste at behandle det, og man neppe saae en Bonde at befatte sig med at saae sligt, uden maa skee i en Kaaalhauge, et lidet indhængnet Bønge, eller Tomt &c. saa at Tienden deraf ei fortiente nogen Opmerksomhed, saa følger dog deraf ikke, efter mine Tanker, at dermed bestandig, paa samme Maade skal forholdes, naar Bønderne, efter Haanden, bedre lære at omgaaes dermed, og saadan Sæd derover bliver mere almindelig, saa at det let kan træffe sig, at en Bonde besaaer hele Agre og en anseelig Deel af hans Marker med Hør eller Hamp &c.

Præsten har i denne Sag mod Bonden betient sig af det ganske rigtige Argument: at, naar de i Loven unævnte Sædearter skulde være frie for at tiende, saa kunde en Bondegaard alletider blive til en tiendefrie Sædegaard, naar Bonden fik i Sinde at besaae al sin Jord med slige. Dit samme Argument kunde bruges imod Præsten, isald der blev Dispute om samme Tiendes Deling, nemlig: isald en Bonde fik i Sinde at besaae sin hele Jord med slige Sorter, mistede Kongen og Kirken derved deres hele Tiende af saadan en Bonde, og Præsten fik derimod den Hele, hvoraf han ellers kun burde nyde en Trediedeel.

Jeg kan ikke udfinde Grunden til, at, naar en Bonde faaer et Slags, skal Tienden deles i 3de lige Dele mellem Kongen, Kirken og Præsten, men, naar han faaer et andet Slags, skal de tvende Første slet intet nyde, men den Tredie derimod have 3 Gange saa meget, som ham ellers kunde tilkomme.

Derfom det befandtes, at Markene i et eller andet Sogn vare særdeles beqvemme til at saae Her, Hamp eller RoesFrøe ic. udi, saa at Bønderne fandt deres Regning ved at besaae alle deres Marke ders med, saa vilde deraf flyde, at Kirken paa saadant et Sted, fik ingen Tiende, da dog Tienden paa Landet ei allene er Kirkens beste, men og næsten eneste Indtægt; at den der eiede og havde købt Konge-Tienden, eiede slet intet, og at Præstens Kald derimod blev mere, end dobbelt saa godt, som det havde været.

Jeg mener saaledes, at det er best, med denne Qvæstion at lade det forblive in statu quo; thi saa længe derom ikke opkommer nogen Dispute, saa er det et Tegn til, enten at der med Deelingen forholdes efter Lovens 2den Bogs 23 Cap. 4de Art. eller og, at Tingen ikke er af nogen Beyndenhed, og at der kun snaes lidet af slige Arter. Men skulde man i Fremtiden finde, at derom jævnlig opkom Trætte, vilde det, efter mine Tanker, være fornødent ved en almindelig Forordning at fastsætte, at der, med Tiendens Deling af slige Slags Ead, skulde forholdes paa samme Maade, som med Korn-Tiendens Deling, efter Lovens 2 B. 23 Cap. 4 Art. Kiøbenhavn den 19 Julii 1757.

Herpaa er i Cancellie-Collegio resolveret:

Erpeberes efter Erklæringen.

XVIII.

Nelation til Hans Majestæt over en General-Krigs-Rets Dom ved Essee Staten, hvorved Capitain Krogh var dømt til at degraderes til yngst Capitain-Lieutenant, paa Hans Majestæts Naade, fordi han ikke saa nøiagtigen som see burde, havde efterkommet een ham tillagt Ordre, om at arrestere et Skib i Beltet; ligesom han og formeentes at have nogen Skyld udi, at samme

samme Ordre, allerede for Skibets Ankomst, var bleven bekendt i Nyborg. NB. Anledningen til at forfatte denne Relation var, at jeg af det combinerede Collegio ved en meget høflig Skrivelse, var ombedet som General-Auditeur (i General-Auditeur Justisgraad Kosods Ehygdom, som udi samme Embede fulgte mig, da jeg blev General-Prokureur) at indtræde udi General-Krigs-Ketten og derefter forfatte Relationen.

* * *

Uf hosfølgende General-Krigs-Kets Dom maatte det allernaadigst behage Deres Kongl. Majestæt at fornemme, hvorledes Kapitain Friederich Wilhelm Krogh er dømt til at degraderes til yngst Kapitain-Lieutenant paa Deres Majestæts Naade, fordi han ikke saaledes, som see burde, har efterlevet den ham tillagte Ordre, om at arrestere Skipper Wiegelsens Skib, og ikke tillade det mindste, under hvad Skin det være maatte, at føres fra Borde.

Factum forholder sig saaledes, som det i General-Krigs-Kets Dommen er anført; nemlig: at Ordren, om strax at stoppe og anholde Skipper Wiegelsens Skib, naar det kom i Beltet, og ikke tillade noget at føres fra Borde, den 26 Maji mod Aften er bleven Kapitainen leveret ved hans Qvarteermeister, som havde faaet den paa Posthuset, at Kapitainen strax derefter tilligemed Lieutenanten og Styrmændene er gaaet om Borde, at en Skipper i Nyborg, navnlig Christen Simonsen, selsomme Aften Klokken 10 Slet har udsendt en Førgeskarl navnlig Knud Lerche, for at advare de kommende Skippere; at bemeldte Christen Simonsen har om Morgenen derefter, skient Knud Lerche ei endnu var kommen tilbage, udsendt en Baadsfører navnlig Thyge Christensen, med Ordre, at han skulde gaae lige til Lübeck, og isald han traf Skipper Wiegelsen, hvis Navn han af samme Marsag havde paa en særskilt Seddel, paa Weien eller i Havnen, da at advare ham; at denne Thyge Christensen og virkelig i Søen traf Wiegelsen, som, efter at han havde talt med ham og set Seddelen, gif tilbage til Lübeck og ydloffede endeel Contrebande Wahre, han havde indse, at Wiegelsen der paa igien gif til Segls, og kom den 1 Junii om Natten imellem

imellem 11 og 12 paa Nyborg Reed, men blev først arresteret om Morgenen derefter imellem Klokken 8 og 9, og endelig, at saavel Skipperen, som Passagererne, siden, efter at Skibet var arresteret, ere nogle Gange gangne i Land.

Da man heraf erfarer, saavel, at Christen Simonsen om Aftenen, nogle Timer efter at Ordren var ankommen, har havt nogen Slags, og om Morgenen derefter en temmelig tilstrækkelig Kundskab om dens Indhold, som og at Wiegelsens Skib har lagt 8 à 9 Timer paa Nyborg Reed, førend det blev arresteret; saa er og Kapitain Krogh paa en dobbelt Grund bleven tiltalt. 1) Som den, der enten middelbar eller umiddelbar har aabenbaret sin Ordre, hvilken han dog var befalet at holde hemmelig. 2) Som den, der ikke har efterlevet sin Ordre ved strax at anholde Skibet, og ikke tillade, at noget, under hvad Skin være maatte, blev ført fra Borde.

Udi den første Post har General-Krigs-Retten friesunden Kapitain Krogh.

Jeg maae tilstaae, at jeg ikke har mindste Tvivl om, at jo Ordrens Indhold er bleven mistænkt og bekendt paa den Maade, som Christen Simonsen og de øvrige i Nyborg afhørte Vidner have forklaret, nemlig: at Christen Simonsen først fik nogen Mistanke om, at der maatte være noget paa Færde, da han saae Kapitainen tillige med Lieutenanten, Styrmænden og hele Mandskabet om Aftenen, som just var en Hellig-Aften, at gaae om Borde, hvilken Mistanke gjorde saa meget større Indtryk hos ham, som han just selv ventede nogle Contrebande Wahre fra Lübeck. At denne Christen Simonsens Mistanke er bleven forsøgt ved det, han strax derpaa hørte af Knud Lerche, at Kapitainen samme Eftermiddag havde faaet et Brev fra Admiralitets- eller Kammer-Collegio, ved hvis Giennemlæsning han var bleven meget opmærksom, ligesom han og strax og endnu samme Aften, efter at han tillige havde aabenbaret sin Mistanke for Throensen, Lemming og Hans Nielsen udsendte Knud Lerche, og endelig, at bemælte Christen Simonsen er kommen efter, hvem den Skipper var, der egentlig sigtes

sigtedes til, da han om Morgenens derpaa af Told-Inspecteur Bruuns Guldmægtig Throensen fik at høre, at Kapitainen om Aftenen, førend han gik om Borde, havde spurgt Told-Inspecteuren, om der ikke var en Skipper ventende, som heed Jens Wiegelsen; hvorpaa Christen Simonsen og strax har udsendt Thyge Christensen for at advare bemeldte Wiegelsen.

Vel haver Kapitain Krogh ved tvende Vidner villet bevise, at det ikke kunde forholde sig saaledes, og at Knud Lerche ikke var nærværende, da Ordren blev Kapitainen leveret og af ham læst. Men, foruden at det ene af disse Vidner har i sit Udsigende været temmelig ustadig, saa kommer denne Christen Simonsens Forklaring i alle Maader overeens med Knud Lerches, Throensens, Lemmings og Told-Inspecteur Bruuns Udsigende; blant hvilke de tvende Sidste ikke paa nogen Maade have været indviklede i Sagen, og altsaa nødvendig maae ansees som Testes omni exceptione majores.

Det var vel mueligt, at Christen Simonsen, da det blev ham overbeviist, at han havde udsendt Knud Lerche og Tyge Christensen og han skulde forklare, hvorledes han havde faaet den Kundskab om Wiegelsens Anholdelse, da kunde digtet, at han paa saadan Maade var kommen derefter, men i saa Fald havde han ikke været i Stand til med 4 à 5 Vidner at bevise, at han samme Aften, som Ordren ankom, med dem havde confereret, og for dem havde aabenbaret saavel hans Mistanke, som den hele og eneste Grund, hvorpaa samme beroede. Skal Christen Simonsens Forklaring være urigtig, maae disse Vidners Udsigende være usandsfærdig. Desuden kommer Christen Simonsens Forklaring heel vel overeens med hans eget Foretagende. Af det, han havde seet og hørt om Aftenen den 26 Maji, kunde han ei slutte videre, end at der uden Tvivl var noget paa Færde, som angik en Skippers Anholdelse. Men Knud Lerche, som han samme Aften udsendte, havde ei heller anden Ordre, end at han skulde advare alle Skipperne, som maatte være i Farvandet. Om Morgenens derimod fik han af Throensen at vide, at Kapitainen havde spurgt om Wiegelsen,

hvoraf han sluttede, at Wiegelsen maatte være den Skipper, de havde Die paa; men Thyge Christensen, som han strax derpaa udsendte, havde og Ordre, i Særdeleshed at advare Wiegelsen.

Hadde Christen Simonsen paa en anden Maade erhholdet Kundskab om Ordrens Indhold, maatte han nødvendig have vidst det samme om Aftenen, som om Morgenen; og da havde han ikke havt nødig først at udsende een med een Ordre, og dernæst en anden med en anden Ordre, endnu mindre havde han havt nødig at lade andre Skipper end Wiegelsen advare.

Men skient det saaledes, efter mine Tanker, er soleklart, at Ordrens Indhold paa denne Maade er blevet bekendt, saa følger dog deraf ikke, at det kan tilskrives Kapitain Kroghs Uforsigtighed.

Det, som herudi skulde grave ham, er de 3de Fakta, hvoraf Christen Simonsen har fattet sin Mistanke og draget sine Slutninger. 1) At han, strax han havde faaet Ordren, tilligemed Lieutenanten og Styrmanden gik om Borde. 2) At han den Tid, han læste Ordren i Knud Lerches Overværelse, som havde bragt ham et Brev med Bankof Sedler udi, forskrækkede sig saaledes, at Knud Lerche kunde mærke det. 3) At han, omtrent paa samme Tid, og ferend han gik om Borde, spurgte Told-Inspektur Bruun, om der ikke var en Skipper forpøntende, som hedde Jens Wiegelsen?

Hvad det første angaaer, da have samtlige Lemmer udi General:Krigs-Retten været enige udi, at Kapitainen derudi gjorde Ret og Vel, altsaa kan det ikke tilskrives nogen Uforsigtighed hos ham.

Det andet er, efter mine Tanker, heel uvist og uferretligt. Intet kan være mindre paalideligt, end en gemeen og uerfaren Mands Udsigende om, at en anden har ved et vist Foretagende forskrækket sig. Saadan En vidner ikke saa meget om det, han har seet, som om det, han har sluttet eller indbildt sig, at have merket. Det var mueligt, at Kapitain Krogh kunde have forskrækket sig, uden at Knud Lerche enten havde observeret eller troet det, det var og mueligt, at Knud Lerche kunde troe og slukke det, omendstønt det ikke forholde sig saaledes:

des:

des: ja det er mueligt, at Knud Lerche aldrig har tænkt derpaa, førend Christen Simonsen fortalte ham hvad han havde merket, og hvad Mistanke han deraf havde fattet. Gemene Folk ville, ved saadan Leilighed, gierne paaستاac, at de og have iagttaget noget usædvanligt, fornemmelig saadant, som kan tiene til at bestyrke den andens Forgivende eller Mistanke. Men enten han nu virkelig havde merket det eller ei, saa gjorde det lige stor Indtryk paa Christen Simonsen, og var lige meget istand til at forsøge den Mistanke, han allerede forhen havde fattet. Endelig, naar det og var reent udgiort, at Kapitainen ved at læse Ordræn, virkelig havde forskrækket sig, hvilket vel var mueligt, siden han just ventede nogen Provision med den Skipper han fik Ordræ at arrestere; saa seer jeg dog ikke, at han for demme, som ingen frie, men en nødvendig Gierning, just kunde straffes, men det, som vilde flyde deraf var, at han ikke var den meest bequemme til at udføre en hemmelig Expedition.

Det tredie Factum synes meest at skulle gravere Kapitain Krogh. At Kapitainen virkelig har sagt disse Ord til Told-Inspecteuren, derom kan neppe være Tvivl.

Ved Tings-Bidn's Førelse i Nyborg, da Told-Inspecteuren gjorde Forklaring derom, trøstede Kapitainen, som var nærværende, sig ikke til at negte det.

Det er ei let at begribe, hvorfor Told-Inspecteuren, som ellers ikke befindes at være indviklet i Sagen, skulde digte noget saadant til Kapitainens Fornærmelse.

Dersom Kapitainen ikke havde gjort dette Spørgsmaal til Told-Inspecteuren, kunde Told-Inspecteuren ikke samme Aften fortalt det til hans Fuldmægtig Throensen, og denne kunde ei heller om Morgen den derpaa fortalt det til Christen Simonsen; altsaa bestyrkes Told-Inspecteurens Forklaring ved Throensens og Christen Simonsens Udsegende. Det kan og ikke nægtes, at det jo var en overmaade stor Uforsigtighed og Fremfusenhed af Kapitainen, isald han havde gjort dette

Spørgsmaal til Told Inspecteuren, efter at han havde faaet Ordren om at anholde Wiegelsen, og at holde det hemmeligt.

Men ligesaa vis som man kan være paa, at Kapitainen har giort dette Spørgsmaal til Told-Inspecteuren, ligesaa uvis er man, i Henseende til det Klokkeslet, da det er skeet, og om det er skeet før eller efter, at Kapitainen fik sin Ordre. Told-Inspecteuren siger, at Klokken var omtrent 8, da Kapitainen talte med ham. Naar man og tager dette pro rato, saa kan man dog ikke med nogen Slags Wisshed udfinde, om Ordren er bleven Kapitainen leveret for eller efter Klokken otte. Da Kapitainen ventede nogle Wahre med Skipper Wiegelsen, og derom kort tilforn havde talt med Lieutenanten, saa var det vel mueligt, at han ved hans Hiemkomst fra Raschenberg, hvor han havde været om Eftermiddagen, saasnart han kom ind i Huset, og førend han endnu havde faaet Ordren, kan have spurgt Told-Inspecteuren, som var hans Bert, om Skipper Wiegelsen var ventendes.

J saa Gald skionnes lettelig, at dette Spørgsmaal ikke kan eller bør gravere ham. J denne Wisshed bør man følge det bekiendte Axioma:

Omnis præsumptio debet esse delicti exclusiva.

Og som jeg saaledes ei skionner rettere, end at General-Krigs-Retten herudi med Rette have frifundet Kapitainen, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille: Om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at approbere General-Krigs-Rets Dommen i denne Post.

Udi den anden Post er Factum ustridigt, og indbefattes i følgende Sætninger.

Den 1 Junii om Aftenen imellem 11 og 12 kom Skipper Wiegelsen paa Nyborg Reed, og lagde sig ved Slipshavns Broe, efter at han havde passeret Bagtskibet forbi, uden at blive anraabt. Udi Dagbrækningen bleve de paa Bagtskibet Wiegelsens Skib vaer, da de strax gav Kapitainen det tilkiende, som befalede, at Jollen skulde fare om Bord paa Skibet og spørge, hvem Skipperen var, og hvor Skibet

var

var fra? hvilket og skeede, da Skipper Wiegelsen tillige leverede den Mand i Jollen en Pakke og Foustage, han havde med sig til Kapitainen paa Bagtskibet. Noget efter at Jollen var faret bort, gif Skipper Wiegelsen i Land for at gjøre sin Angivelse paa Toldboden. Ved Jollens Tilbagekomst til Bagtskibet, blev det Kapitainen meldet, at den ankomne Skipper var Jens Wiegelsen, og at Jollen havde bragt en liden Foustage og Pakke tilbage med sig til Kapitainen, hvorpaa han strax stod op, klæde sig paa, lod Chalouppen sætte ud, og foer om Bord til Wiegelsens Skib, men da han hørte, at Skipperen var gaaet i Land, roede han bort igien, men satte sin Quartermester til Bagt paa Broen, ved Siden af Skibet, med Befalning, at han ikke maatte tillade noget at føres fra Borde.

Klokken henimod 8 kom Skipperen tilbage igien tilligemed Toldbetientene, som forseglede Lugerne paa Skibet.

Medens Toldbetientene endnu vare om Bord, kom Kapitainen anden Gang til Skibet og forkyndte Arrest derpaa, samt lagde det siden hen under Bagtskibets Canoner. Efter at Skibet var arresteret, tillod Kapitainen Skipperen saavelsom Passagererne nogle Gange at gaae i Land; dog skal han have ladet dem vistere, førend de gif i Land.

Af Passagererne er een, nemlig: en Buntmager = Svend, bleven borte, og har ikke siden indfundet sig.

Herved har General = Krigs = Retten fundet, at Kapitainen har forseet sig i de 4 i General = Krigs = Rets Dommen opregnede Poster.

Det kan ikke nægtes, at jo Kapitainen ved enhver af disse Begivenheder havde viist en større Forsigtighed, Arvaagenhed og Nøiagtighed, om han havde forholdt sig saaledes, som General = Krigs = Retten synes at udfordre. Men det kan ei heller nægtes, at der jo ved enhver af disse Poster kan ansøres adskilligt til Kapitainens Undskyldning, som vel ikke reent ophæver Forseelsen, men dog meget formindsker den Grad af Forseelse, som Kapitainen kan tilregnes saasom:

1) Af det, at Wiegelsens Skib er imellem 11 og 12 gaaet Bagtskibet forbi, og een af Wiegelsens Passagerer vidner, at de kunde

see Vagtsfibet; da de dog paa Vagtsfibet ikke have seet Wiegelsens Skib, førend i Dagbrækningen, sluttes, at Kapitainen ikke har holdt den fornødne Vagt, som siige Omstændigheder udtrævede.

Saavidt erfares, har Kapitainen den Nat holdt den ordinaire Vagt, som altid pleier at være paa Vagtsfibet; mere veed jeg ikke, om af ham kunde paastaaes. Det er sandt, Kapitainen havde viist en større Marvaagenhed, dersom han enten selv, eller hans Lieutenant, som han havde aabenbaret Ordren, jævnlig, naar Vinden var god, havde været paa Udkik; men han kan og svare derpaa, at sligt, saavel som Vagts Formereelse, havde foranrsaget Mistanke hos Mandskabet. Nogle Officerer i General:Krigs:Retten, som selv tilføren have haft Vagtsfibet, have forklaret at det vel var uueligt, at de paa Wiegelsens Skib kunde see Vagtsfibet, omendskiønt de paa Vagtsfibet ikke kunde see dem; siden Vagtsfibet er større og desuden laae i det Hjørne fra Coffardisfibet, hvor Solen var gaaet ned.

Naar alt dette overveies, synes denne Forseelse ei at betyde meget.

2) Da det i Dagbrækningen blev Kapitainen meldet, at et Skib var kommen, og han vidste at Vinden var god fra Lübeck, havde han visselig viist større Marvaagenhed, om han enten selv strax var faret hen til Skibet, for at erfare, om det var det rette, eller i det mindste var staaet op, og havde klædt sig paa, samt ladet Chalouppen giøre færdig, medens Jollen var borte, for i al Fald, at være parat ved Jollens Tilbagekomst.

Men jeg veed dog ei heller, om det kunde paastaaes af en Skibs:Chef, at fra den Tid af, han havde faaet saadan en Ordre, skulde han hvert Nat, naar Vinden var god, og det blev ham meldt, at et Fartoi var kommet, strax staae op, og enten selv fare om Bord, eller, i det mindste, holde Alting dertil færdigt.

Kapitainen fik Ordren den 26 Maji; Skibet kom først 6 à 7 Dage efter, nemlig om Natten mellem den 1ste og 2den Junii. Hvor mange Skibe der imidlertid Sønder fra ere komne i Væltet veed jeg ikke; men dersom Kapitainen ved hvert Skibs Ankomst om Natten, havde

havde gjort saadanne Anstalter, saa havde Skibets Mandskab deraf let kunnet slutte, at et Skib, som kom Sønder fra skulde anholdes.

Dette maae jeg dog erindre, at da Kapitainens Ordre lydede strax at stoppe og anholde Skibet, saa burde han ikke tabt et Dieblik fra den Tid af, at han fik at vide, at det var det rette Skib, der var ankommen; altsaa, da han hverken selv eller hans Chaloupe ved Jollens Tilbagekomst var færdig, saa burde han strax sendt Jollen tilbage igien, med Befaling til de tvende Mænd, som vare i Jollen, at forblive paa Wiegelsens Skib, til han selv kom derhen, og imidlertid ikke tillade, at nogen drog fra Borde, eller ferte noget bort.

3) Da Kapitainens Ordre lydede: strax at stoppe og anholde Skibet, saa har han visselig forset sig derudi, at han ikke, da han første Gang om Morgenens kom til Skibet, strax arresterede det, og satte Vagt derpaa.

Det, som herudi til Kapitainens Undskyldning kan anføres, er: a) At da Skipperen var den Hoved-Person, som Arresten angik, saa troede Kapitainen, at han burde være nærværende ved Arrestens Forkyndelse. b) Da Kapitainen forestilte sig, at den eneste Hensigt med Arresten var denne, at Skibet ikke skulde komme bort, eller noget af de contrebandede Vahre, Skipperen havde inde, blive udpracticeret, saa formeente Kapitainen, at denne Hensigt kunde opnaaes ved det, at han satte en Vagt paa Broen ved siden af Skibet, og forbød samme Vagt at tillade noget at feres fra Borde: ligesom det og maae tilstaaes, at, dersom Skipperen ikke allerede i Lübeck havde udloffet sine contrebandede Vahre, saa havde han neppe faaet Leilighed til at udpracticere noget deraf i den Tid, fra Kapitainen første Gang var om Borde, indtil han anden Gang kom igien.

4) Da Kapitainens Ordre medførte: at han ikke maatte tillade, at det ringeste, under hvad Skin det og være maatte, blev ført fra Borde, saa har han og forset sig derudi, at han har tilladt Skipperen saavel som Passagererne at gaae i Land. Havde han, i den Henseende, havt

havt nogen Tvivl om Ordrens Forstaaelse, havde han alletider handlet klogeft udi, først at forespørge sig.

Det, som herudi synes at aggrave Kapitainens Forseekt, er, at hans Lieutenant har herom dømt anderledes og rettere end Kapitainen; thi da Lieutenanten eengang var om Borde paa det arresterede Skib, og nogle af Folkene vilde gaae i Land, vilde han ikke tillade dem det, førend han fik at vide, at de dertil havde Kapitainens Tilladelse.

Det, Kapitainen herudi har anført til hans Undskyldning, er at han ikke tænkte, at Ordren burde strække sig til Folkene, men allene til Skib og Gods, og ikke frygtede, at Skipperen skulde forlade hans Skib og Gods; ligesom det og maae tilstaaes, at deraf ikke er flodt nogen Uleilighed, da saavel Skipperen som Folkene ere blevne tilstæde, og have giort deres Forklaring, og af Passagererne een allene er bleven borte, som er gaaet bort, fordi han intet havde at leve af.

At Kapitain Krogh med Skipper Wiegelsen havde en liden Provision af Thee, Sukker og Caffebønner til hans Cahytte, kunde for sig neppe graveret ham, da disse Wahre ikke skulde passere no:ret Toldsted, og altsaa ikke behøvede, enten at fordølges eller udpracticeres. Men overalt er det en Kammerfag, som ikke hører herhen.

Da det saaledes af Foregaaende er klart, at Kapitain Krogh virkelig i en og anden Post haver forseet sig, og kunde handlet forsigtigere, men det og maae tilstaaes, at der til hans Undskyldning meget kan siges, og at hans Forseelser ikke ere af de groveste; saa at det paa den ene Side er ligesaa ret og tienligt, at han liden nogen Straf, paa det andre deraf kan lære ved sliqe dem tillagte Ordres Eftertevelse, at bruge den yderste Forsigtighed, Arvaagenhed og Nsiagtighed; som det paa den anden Side er billigt, at han ikke straffes for haardt, eller ligesaa haardt, som den, der enten med frie Villie og Forsæt, eller af en overmaade Dumhed, har handlet urettelig; men den ham dicterede Straf fornemmelig er haard derudi, at han ikke veed, hvortil den skal vare, eller, naar han kan gjøre sig Haab om, at blive restitueret in integrum, saa

faa skulde jeg allerunderdanigst indstille: om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt, at approbere den ergangne General-Krigs-Rets Dom, saaledes: at Kapitain Krogh tillige maatte nyde nogen Formildelse, for saavidt, at Tiden, i hvilken han skal være degraderet til yngst Kapitain-Lieutenant, allernaadigst bliver fastsat. Hvilken min allerunderdanigste Formening, saaledes allerunderdanigst indstilles til Deres Kongelig Majestæts nærmere allernaadigste Godtbefindende og Resolution. Kiøbenhavn den 26 April 1757.

Herpaa faldt Kongl. Resolution den 5 Maji:

Hvorved Dommen blev approberet og Tiden, i hvilken Kapitain Krogh skulde være degraderet, fastsat til et Aar.

XIX.

Relation til Hans Majestæt (i foregaaende Anledning, da Justitsraad Kofoed, med Kongl. Tilladelse, var reist til Pyrmonter-Brønden) over en combineret Rets Dom, hvorved 3 Matroser, for Opsætighed mod deres Officerer paa et Coffardieskib vare dømt til at Arbeide i Jern i Citadellet, den ene paa Livstid, og de toende andre i 3 Maaneder.

Uf hosfølgende den combinerede Rets Dom, maatte det allernaadigst behage Deres Kongl. Majestæt at erfare:

1) Hvorledes Vaadsmand Math. Ole Magnussen, for hans, paa Reisen til Guinea og Vestindien, med Skibet Kronprinds Christian udviste Opsætighed og stiftede Sammenrottelse, er dømt til at Arbeide i Jern i Citadellet hans Livstid, og have hans tilgode havende Gage forbrudt.

2) Hvorledes Matros Theodorus Marcusen og Bødler Jens Rjbe, saavel for andre Forseelser, som fornemmelig for deres udviste Vægring i at erkiende Strymand Gionge som Kapitain og adlyde hans Kommando, da han efter Kapitain Juuls Død var den øverste Officer paa Skibet, som Kommandoen altsaa, efter Artillerne, tilfaldt, ere dømt til at arbeide i Jern i Citadellet i 3 Maaneder.

Skvad Matros Ole Magnussen angaaer, da kan det ikke negtes, at han jo, den hele Reise igiennem, haver viist sig at være et uroeligt, opførsigt, til Sammenrottelse tilbøieligt, og altsaa inden Skibsborde høistfarligt Menneffe.

Blant de ham foresatte Skibsofficerer har der næsten ikke været nogen, som han jo, enten har viist Opsætighed, eller i det mindste Mangel af den dem skyldige Ærbødighed imod.

Da Kapitain Ole Reinholdt, som han var gaaet fra Kiøbenhavn med, til Straf for en begangen Forseelse, vilde lade ham tampe for Kanonen, vægrede han sig for at udstaae sin Straf; og da det ikke hialp, sagde han Kapitainen under Vinene, at han da vel fik være den tredie Mand, som Kapitainen havde ladet tampe ihjel, hvorfor Kapitainen paa Fortet Christiansborg lod ham stille for Forhør og Krigs-Ret, skient der ikke gif Dom i Sagen.

Kort efter at dette var passeret, og Kapitainen dog, med Forbeholdenhed af Directionens Godtbefindende, havde eftergivet ham denne Forseelse, da Styrmand Gisinge engang straffede en Qvartermester med Tamp, har Ole Magnussen bebreidet ham det, sigende: at en Officeer ikke burde straffe en Underofficeer offentlig for Mandffabet.

Men det, som allermest graverer Ole Magnussen, og som i sig er en grov Misgierning, det er hans Opsørsel paa Eilandet St. Thome, hvor Skibet samme Tid var beliggende, og hvormed det, i Følge af Skibets Protocol, og de for Skibs-Raadet strax paa Stedet eedelig afhørte Vidner, forholder sig saaledes, som i Dommen omformeldes: nemlig: at Ole Magnussen, som Qvartermester, var i Land med Chalouppen, at Kapitain Juul, som da efter Kapitain Reinholdts Død, var kommen i hans Sted, befalede ham, at forlade Chalouppen for at roe om Bord.

At Ole Magnussen da svarede Nei, han vilde blive i Land, og ikke mere gaae om Bord, og hermed opsa:de sin Tjeneste, saasom han havde hørt, at Kapitainen vilde lade ham sætte i Bønen, at samtlige Chaloupe-Roerne, som Ole Magnussen, efter al Ansæende, tilforn havde

afstalt

aftalt det med, derpaa raabte og bandede, at de og vilde blive, hvor deres Officeer Ole Magnussen var, og ikke gaae om Bord uden han befalede det, at Kapitainen derpaa maatte leie Portugieser til at fore ham om Bord.

At Ole Magnussen tilligemed Chaloupe-Koerne, som nu udgjorde et Complot, derpaa gif hen til tvende Reebslagere, som vare i Land og arbejdede, og overtalede dem til at forlade deres Arbejde, og at begive sig i deres Complot med. At de derpaa samtlige gif hen til det Sted, hvor Slaverne bleve forvarede, og der huserede ligesom de vilde, drak, bandte og skeldte, trak ud og truede, at de vilde slaae Arme og Been i tue paa Styrmand Meyer, der havde Opfigt med Slaverne, der vare bragte i Land, at de lodde sig merke med at de vilde see til at practisere Baaden fra Skibet, og dermed gaae bort.

At de, og i Særdeleshed Ole Magnussen, Dagen efter, da Baaden kom i Land overtalede Quarttermesteren og trende Matroser til at følge med dem og forlade Baaden, at de havde aftalt, at isald de bleve arresterede og med Magt bragte om Bord, vilde de ikke tage imod nogen Straf, men alle som een Mand forsvare sig til det yderste.

At de, da Kapitainen der efter kom i Land, gif ham i Møde, besegnede ham uheffig, og Ole Magnussen i Særdeleshed forlangede af ham, at han skulde give ham skriftlig, at han ei vilde lade ham straffe, naar han kom om Bord. At de strax derpaa af Gouverneuren bleve arresterede og bragte om Bord, hvor Kapitainen led de fornemteste blant de øvrige afstraffe, hver med 60 Slag for Canonen; men Skibs-Raadet resolverede, at Ole Magnussen, som Hovedmanden for det hele Complot, skulde i Følge af Artiklerne forblive i Arrest indtil de kom til Kiøbenhavn.

Enhver skønner lettelig, hvor dumdriftigt, formasteligt og farligt, tillige dette Ole Magnussens Foretagende haver været, og hvor nødvendigt det er, for de Handlendes og Søfarendes Sikkerhed, at saadan en Gierning til Exempel for andre bliver straffet.

Efter Skibs-Protocollen var dette Complot allerede været til 13 Personer, og der var Fare for, at det daglig maatte tiltage. Kapitainen havde med det øvrige Mandskab neppe været i Stand til at tvinge dem, saa at, dersom Kapitainen ikke håndsevis havde faaet Assistance af Gouverneuren, der lod disse Opsætsige arrestere, havde Skib og Ladning efter al Anseende været forloren, formedest dette Ole Magnussens opsætsige Foretagende.

Ole Magnussen kunde af Skibs-Artiklerne, som ofte paa Skibet vare oplæste, vide, at der var sat Livsstraf, ei allene for den, der viiste Opsætsighed mod den commanderende Officeer paa Skibet, men og for den, som uden Directionens Minde og Samtykke forlod Compagniets Tjeneste; altsaa vidste han og, at det ikke gik an, at opsigte hans Tjeneste til Kapitainen, og derpaa at forlade Skibet.

Skiont Ole Magnussen nu fra den Tid af blev holdt i Arrest omtrent i fire Maaneder og vidste, hvilken farlig Sag der stod ham naaben for, naar han kom til Kjøbenhavn, og altsaa, langt mere end nogen anden, havde Aarsag til at tage sig vare, og vogte sig for alt det, som kunde have mindste Skin af Opsætsighed; saa dog da Kapitain Juul, kort for sin Død, efter Mandskabets Begiering, havde ladet ham løs af Arresten, dog uden at antage ham igjen i Tjeneste; saa har han, efter bemeldte Juuls Død, ei allene været een af de fornemteste blant dem, der have nægtet at antage Styrmand Gisinge som Kapitain, og lytstre hans Kommando, skiont han var den første Officeer i Skibet, men han har og siden, i Drukkenskab, skjeldet og truet bemeldte Styrmand, men er af andre bleven hindret fra at fuldbyrde hans Trusel; deraf man da sees, at dette Menneffe ikke lettelig er at forbedre.

Det, som ved forommeldte Poster kan siges til Ole Magnussens Undskyldning er følgende:

1) Man finder ikke, hvad Forseelse han havde begaaet, da Kapitain Reinholdt vilde lade ham afstraffe; Kapitainen melder, at det var for Klammerie, men saavidt man erfarer, har samme Klammerie allene bestaaet

bestaaet i noget Sladder, og ikke i Skieldsord eller Haandgemenge. Ole Magnussen troede saaledes ikke, at han havde fortient at straffes, og begierede, i den Henseende at stilles for Forhør, enten paa Skibet, eller og sættes i Arrest, indtil han kunde forhøres paa Christiansborg; dette burde Kapitainen ei vel have nægtet ham.

Da Kapitainen dog endelig vilde lade ham affstraffe for Kanonen, har han i Arrighed og Utaalmodighed derover udtalt de Ord, hvorved Kapitainen fandt sig fornærmet; han har siden paa Christiansborg bedet Kapitainen om Forladelse, og tilstaaet, at disse Ord vare talte i Ubefindighed og Angst over den forestaaende Straf; at han ikke dertil vidste nogen rede, og at det aldeles ikke forholdt sig saaledes, som han havde sagt.

Man seer og af det Brev, som Gouvernementet tilskrev Kapitainen den 22 Martii 1755, da de sendte ham Ole Magnussen om Borde, at de ikke saa aldeles billigede hans Dpførsel i denne Sag, siden de derudi bede ham: At han ikke herefter vil høre saa meget efter Dretndere og Bagvaskere, som kun opirrer Kapitainen og Folkene, men gaae rigtig efter Instrux og Artiklerne og forhøre Sagen vel, paa alle Sider, førend han straffer.

2) Hans Dpførsel mod Styrmand Gjønge, da han tampede en anden Quarttermester, findes ikke antegnet i Protocollen, saa der enten ikke maae være klaget over, eller og Kapitainen og Skibs-Raadet ikke maae have fundet, at den fortiente at straffes.

3) Hans opfættige Dpførsel paa St. Thoms mod Kapitain Juul, der var kommen i Kapitain Reinholdts Sted, er for grov til, at den kunde undskyldes; dog ere der Omstændigheder, som synes noget at formindstke Misgierningens Grad, saasom:

a) Befindes Ole Magnussen og hans Complot ikke at have fuldført de grove Ting, hvormed de truede; de befindes ikke at have tilskiet Styrmand Meyer eller nogen af dem, der passede paa Slaverne, noget Ondt, ei heller at have borttaget noget af det, der forefandtes. De ere ikke deserterede eller have practiseret Skibsbaaden bort, skiont

de dertil havde Leilighed; tværtimod, da Kapitainen kom i Land, ere de gangne ham i Møde, og Ole Magnussen haver begiert af ham, at han skriftlig vilde forsikke, ikke at lade ham straffe; saa man vel seer, at hans Hovedhensigt ikke har været at desertere, eller at forføre andre dertil, men allene at blive frie for Straf.

Vel hedder det, at de beegnede Kapitainen uheftig, men man seer tillige, at Uheftigheden bestod i forømmelste Begiering, som ei heller var af de heftigste; og endelig have de ikke, i nogen Maade stift sig til Modværge, eller gjort Modstand, da de inden Skibsborde bleve afstraffede.

b) Synes den nu afdøde Kapitain Juul at have givet nogen Slags Anledning til dette Ole Magnussens Foretagende. Af det Evar han gav Ole Magnussen, da han sagde, at han ikke vilde gaae om Bord, fordi han frygtede for at blive straffet, maae man slutte, at Kapitainen virkelig havde truet med at lade ham sætte i Jern i det sorte Hul næst ved Slaverne. Man finder dog ikke, at Ole Magnussen den Tid havde begaaet nogen Forseelse, som fortiente saadan Medhandling. Styremand Gisinge, som succederede bemeldte Kapitain, har forklaret, at han var alt for esterladen i at straffe Mandskabets Forseelser, og at han ofte havde forholdt ham, at saadant let kunde have onde Følger. Det synes altsaa, at denne gode Mand maae have været noget for lemsældig i at straffe, og derimod maaeske alt for hastig til at true; hvilket just ikke er den beste Maade at holde den gemene Mand i Tvang paa.

c) Merker man, at næsten hele Skibs-Mandskabet har været af de Tanker om de Officerer, som kommanderede Skibet efter Kapitain Reinholdts Død, at de ikke forstode deres Haandverk saaledes, som de burde, og ikke vare i Stand til at præstere det, de gave sig ud for. Man maae og tilstaae, at denne deres Tanke ikke var uden al Grund. Efter at de den 7 April 1755 havde forladt Christiansborg paa Guinea, for at seile til Vestindien, forfaldt de trende Gange igien under den afrikanske Kyst, nemlig: den 2 Maji under Kysten ved Grand
Basa,

Basa, den 13 Junii under Kysten ved Cap Appellonia og den 14 Julii under St. Thome. Da de endelig, efter at de den 8 August havde forladt St. Thome, kom den 17 October til Vestindien, skal de have seilet St. Thomas og St. Croix forbi, og ere, uden at vide det, komne ned til Portoriko, hvorfra de ikke igien kunde komme op til St. Thomas.

Dette kunde ikke give Mandskabet store Tanker om deres Kapitains og Styrmands Duclighed. Dertil kommer, ifald det forholder sig, som nogle af Folkene have udsagt, at Kapitain Reinholdt i hans Svaghed skal have ladet sig merke med, at, ifald han døde, var der ingen, som kunde føre Skibet til Vestindien, og at Kapitain Juul og Styrmand Gisinge, nogle Gange skal have været i Trette og bebreidet hinanden deres Uvidenhed.

Nu er det vel saa, at omendskiont en Officeer eller Foresat ikke just forstaaer sit Haandverk saa godt, som han burde, saa blive de ham subordinerede derved dog ikke fritagne for at adlyde ham, eller berettigede til at vise Opsætsighed imod ham; men imidlertid viser dog Erfarenhed, at den gemene Mand aldrig saa godt lader sig holde i Aue og styre af den, de formene sig at kunne overse, og de merke paa, at han ikke forstaaer hvad han bør, som af den, de troe og maae tilstaae om, at han endog i Henseende til hans Kundskab og Erfarenhed, fortjener og er istand til at styre og befale over dem. Denne Meening er neppe i nogen Stand mere almindelig, end hos de til Koffardies farende, hvor een Matros gierne troer, at Marsagen, hvorfor han kun er Matros, en anden derimod Styrmand og den tredje Kapitain, fornemmelig er denne, at Styrmanden forstaaer Navigationen bedre, og har større Erfarenhed, end han, og Kapitainen derimod mere end Styrmanden; merker Matrosen, at Kaptainen og Styrmanden, enten forstaae mindre, eller ikke mere, end han selv, kan han ikke føre det i sit Hoved, at de skulle anses, som Kapitain og Styrmand, og have at befale over ham.

Denne

Denne Meening maae nu være rigtig eller urigtig, saa er den dog saaledes roedfæstet hos de til Koffardies Søfarende, saa det neppe er mueligt reent at udrydde den, eller at hindre, at den ikke undertiden yttres sig ved een eller anden Virkning.

Det maae og tilstaaes, at om den end medferer een eller anden Uleilighed i Henseende til Subordinationen, saa har den derimod adskillige gode, og for Handelens og Søfartens Befordring fordelagtige Virkninger; saasom: at adskillige blant de Gemene, som dertil have Lust, Hoved og Leilighed, søge at lære Navigationen, og stræbe at blive duelige, siden de ansee dette, som det eneste Middel til at forfremmes, og at derimod Skippere, Styrmand, Kapitainer ic. have nogen Frygt for at paatage sig det, de ikke ere vorne og ikke forstaae, siden de da ei kan vente andet, end at blive foragtede, og begegnede med Opsætsighed af deres Subordinerede.

Utsaa, omendskjont Officerernes Uoidenhed ikke kan undskyldes Ole Magnussen, saa viser det dog, at hans Misgjerning ikke har havt den allerværste og allerstrafværdigste Anledning, men at adskillige Omstændigheder snarere have bidraget til at forlede ham.

Endelig kunde der maaskee, i Henseende til Formaliteten, være noget paa denne Giernings Deviis at udsætte; thi omendskjont Ole Magnussen var paa Skibet i Arrest, da Bidnerne derom for Krigs-Raadet bleve afhørte, saa har han ikke, eller nogen paa hans Vegne, været nærværende ved Forhøret, meget mindre var det dem tilladt at give Contra-Quæstioner til Bidnerne.

Utsaa, omendskjont der habes Wisshed nok om Faktum selv, saa er det dog mueligt, at een eller anden Omstændighed, som maaskee kunde være til Fordeel for Ole Magnussen, ikke er saaledes oplyst, som den kunde været, fornemmelig Kapitain Juul, som egentlig var hans Contrapart og den Fornærmede, selv præsiderede i Forhøret.

4) At han haver været een af Hovedmændene for dem, som es-
ter Kapitain Juuls Død negtede at erkiende Styrmand Gjønge som
Kapi-

Kapitain, er ikke saa tilfulde beviist, da adskillige af Bidnerne undskyldte ham, og sige, at han skjattede sig selv; derimod kan det ikke nægtes, at han jo haver bandet, truet og skjældet Styrmand Gionge, skiont det tillige sees, at det skeede i Drukkenskab.

Ligesom det derfor af Foregaaende erfares, at Ole Magnussen, virkelig har fortient den Straf, han ved den ergangne Dom er dømt til at lide, saa skulde jeg dog formene, at her ere saadanne Omstændigheder, som mueligt kunde bevæge Deres Kongl. Majestæt til at sætte en vis Tid, s. Ex. 6 Aar, isteden for Livstid.

2) Matros Theodorus Marcussen og Bødler Jens Riibe; disse tvendes Forseelse kan ingenlunde staae ved Siden af Ole Magnussens.

Det de fornemmelig tiltales for, bestaaer derudi, at da Skibet laae ved St. Louis og Kapitain Juul var død, og Styrmand Gionge, som den næste Officeer efter ham, blev Mandskabet paa Skibet foreslået, som deres Overhoved eller Kapitain, erklærede de alle eensstemmig, at de ikke vilde erkiende ham for Kapitain, men foreskree adskillige Bilskaar, blant hvilke den fornemmeste var, at han skulde skaffe dem en anden Kapitain, der kunde føre Skibet til St. Thomas og hjem, da de i saa Fald, lovede at være lydige, stræbe og arbeide. Da Gionge sagde, at han nok skulde føre Skibet til St. Thomas, gif de derpaa til den Franske Commissair, og bade ham, at han vilde skaffe dem en Kapitain, der kunde føre Skibet til St. Thomas; hvilket Commissairen og lovede dem, og imidlertid tog Kommandoen fra Styrmand Gionge og leverede den til den anden Styrmand Cornelius Arabbe. For denne Handel skal disse tvende, tilligemed Ole Magnussen og en Matros Hans Mandal, have været Hovedmand; saa skal de og, i samme Tid, nogle Gange være komne drukne om Bord, og der have yppet Klanmerie, og have nægtet at forrette, hvad Styrmand Gionge befalede dem. Dog er Jens Riibe, i Henseende til alt dette mere graveret, end Theodorus Marcussen, om hvilken Lømsmermand Peder Jversen (som var med i Skibs-Raadet, og har underskrevet Protocollen) for den combinerede Ret har forklaret, at han

ikke var tilbøielig til Drif, og ikke heller var saa meget medskyldig i saadan Opsørsel imod Styrmand Gisinge, ligesom Baadsmands-Math Knud Torgesen og synes noget at undskyldte ham.

Omendstiont nu dette Mandskabs Foretagende kunde have nogen Ansæende af Opsætsighed, sonemmelig for saavidt, at de skal have nægtet at arbejde, naar Gisinge befalede dem det, hvilket de dog nægte og ikke tilfulde er beviist; saa maae dog derimod tilstaaes, at her mede adskillige Omstændigheder, som synes ei allene at undskyldte, men og næsten at retfærdiggjøre samme.

Af det, som tilforn er anført om Skibets Seilads fra Christiansborg til Vestindien, havde Mandskabet ikke Marsag til at gjøre sig store Tanker om Styrmand Gisinges Duelighed og Erfarenhed.

Naar der tillegges den af Kapitain-Lieutenant Frisch (som førte Skibet hjem fra St. Louis og altsaa best var istand til at demme derom) udgivne Attest, som medfører, at Styrmand Gisinge vel forstod Navigationen, som en Styrmand tilkommer, men tillige var ubekendt paa de Fjærvande; saa maae man tilstaae, at Mandskabet har havt temmelig god Grund til at troe, at Styrmand Gisinge ikke var istand til at føre Skibet hjem. Naar dette sættes forud, saa synes det, at Omfarg for Skibet og Godsset saavel som deres egen Redning, ei allene tillod, men og forbandt dem til at begjere en anden Kapitain, der kunde føre Skibet hjem.

Jeg maae herved tillige erindre, at Skibs-Raadet paa den Tid, foruden Styrmand Gisinge selv, allene findes at have bestaaet af trende Personer, nemlig: Cornelius Krabbe, som ført tilforn maae være bleven anden Styrmand i Styrmand Meyers Sted, Baadsmands-Math Knud Torgesen, og Lemmermand Peder Jversen; blant hvilke de tvende sidste synes at have været enige med Mandskabet i at begjere en anden Kapitain, og den første just er den, som Commissairen har betroet Kommandoen, da han tog den fra Styrmand Gisinge.

Den Fremgangsmaade, dette Mandſkab har brugt, kan jeg ei heller ſige at have været meget uordentlig eller laſtværdig.

De have først henvendt ſig til deres fornemmeſte Officere Styrmand **Gisnøge** ſelv, og da det ikke hjalp, der ei heller var nogen **Danſk** Conſul eller Commiſſair der paa Stedet, ſaa have de vendt ſig til den **Frænſke** Commiſſair, ſom og har underſøgt Sagen, ſaavidt han var iſtand til, og derpaa har lovet Mandſkabet at ſkaffe dem en anden Kapitain, ſamt imidlertid, og indtil det ſkede, betroet Styrmand **Krabbe** Kommandoen, hvorved han altsaa ſynes ſtiltiende at have bifaldet Mandſkabets Begiering og Foretagende. Skiont det nu ikke er at roſe hos diſſe tvende Arreſterede og Tilſtalte, at de ere anſeete ſom Hovedmænd for denne Handel, ſaa kan det dog ei heller ſaa meget grave dem, da dette allene beſindes at have beſtaaet derudi, at de meſtendelen have ført Ordet for de øvrige, og vet derimod ikke er dem overbeviſt, at de have tiſkyndet Mandſkabet til at afſlaae Styrmand **Gisnøges** Kommando, eller viſe Udydighed imod ham

Foruden det Foranferte ſkal **Theodorus Marcuffen** endnu, da Styrmand **Gisnøge** eengang befalede ham, at ſikke et Ankertoug, have ſvaret, at han ikke vilde røre ſin Haand derved. Saa opførte ſom diſſe Ord og lade, ſaa finder man dog, at derudi ligger mere Uheſſighed og Studſhed end Opførſighed, ſiden han tillige tillagde: at Styrmanden ſkulde ſkaffe dem Arbeide, ſom de vare iſtand til at forrette, hvoraf man ſeer, at han dermed egentlig har villet ſige, at de ikke vare Folk nok til at forrette dette Arbeide, ligesom **Widnerne** og have tiſtaaet, at iſald de Folk, der vare friſke og om Bord, havde kunnet overkomme dette Arbeide, ſaa havde det og været alt.

Endelig har **Bødker Jens Ribe** været een af de **Chalouproere**, ſom paa **St. Thome**, eſter **Ole Magnuffens** Anſtiſtelse, forlode **Chalouppen**, nægtede at gaae om Bord med Kapitainen, paa Landet foretoge adſkillige Uordener, men truede med flere.

Men da **Jens Ribe**, ſaavel ſom de øvrige Implicerede, **Ole Magnuffen** allene undtagen, derfor allerede, inden **Skibsborde**, eſter

Skibs-Raadets Bestutning, ere afstraffede med 60 Slag for Kanonen, og de øvrige nu ikke mere derfor tiltales, saa kan han ei heller derfor nu paa nye straffes, skjønt det derimod ikke kan nægtes, at denne eensgang viiste Opsætighed aggraverer de siden af ham begangne Forseelser.

Ligesom det nu maae tilstaaes, at disse tvende Personer med deres Egentraadighed og Studshed vel kunde have fortient nogen Straf, saa have de og virkelig udstaaet saadan Straf, da den ene, nemlig Theodoros Marcussen, har siddet over et Aar, og den anden Jens Ribe over 6 Maaneder, hvilket for den Sidste, som dog er meest graveret, kan efter mine Tanker, ansees for Straf nok, og for den Første, som er mindst graveret, er mere end tilstrækkelig Straf.

Den combinerede Ret har og i sin Dom anseet denne lange Arrest som en Straf, og i den Henseende dicteret disse tvende saa mild en Straf. Men saa mild som den og er, saa vederfares dem dog en stor Naade, naar de derfor blive befriede; thi enten de have arbejdet i Citadellet, 3 Maaneder eller 3 Aar, saa er det altid en Plet at have været i Citadellet i Jern; desuden er det og mueligt, at een endog paa kort Tid der kan blive fordærvet, hvilket skulde være ilde, fornemmelig for Theodoros Marcussen, som er et ungt Menneske paa 22 à 23 Aar, har, som forhen er viist, et godt Skudsmaal, at han ikke er tilbøielig til Drik, og har den hele besværlige Reise igiennem, aldrig enten været syg, eller lagt sig syg, men bestandig giort Tjeneste og forrettet sit Arbejde.

Det kan, efter mine Tanker være nok, at disse tvende see, at deres Opsørsel ikke bifaldes, og at de fritages for videre Straf, allene fordi de allerede ere straffede.

Jeg skulde saaledes, i Følge af foransførte Sagens Omstændigheder, allerunderdanigst indstille: om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt derhen allernaadigst at approbere og formilde den combinerede Rettes Dom: At Ole Magnussen bør Arbejde i Jern i Citadellet i 6 Aar, og have hans tilgodehavende Gage tkl Deres Kongl. Majestæt forbrudt. Men Jens Ribe og Theodoros Marcussen

cussen i Henseende til den allerede udstandene og velfortiente lange Arrest, for videre Straf fri at være. Hvilket saaledes allerunderdanigst indstilles til Deres Kongl. Majestæt nærmere allernaadigste Resolution og Godtibefindende. Kiøbenhavn den 17 Julii 1757.

Heraa faldt Hans Kongl. Majestæts Resolution den 11 August:

At Ole Magnussen skulde arbejde i Jern i Citadellet, indtil videre, men de andre tvende være frie for videre Straf.

XX.

Eklæring over en Memorial fra en Bønde i Trundhjemts Amt Joen Gudmundsen Sjøset, forfattet af en Procurator i Trundhjem navnlig Dollmand, af 7 August 1756, hvorudi han besværer sig over et af Sorenskriver Niemand, efter Supplicantens Etimoder udstædet Skiftebrev, ved hvis uforfarlige og alt for vidtløftige Skrivning, Supplicantens Fader og umyndige Sødfænde ere bleve fornærmede, og beder, at det maae dem godtgjøres; tillige med Stiftamtmand Kangous Erklæring af 18 Sept., derudi han viser, 1) at der paa Siderne sædvanligviis kun ere 20 à 22 Linier: 2) at Marginen overalt er for bred, og saavidt Udlægget gaaer, er der foruden den sædvanlige endnu en anden unyttig og unødvendig bred Margin; 3) mange Linier bestaae kun af 4 à 5 Bogstaver: 4) Creaturer og andet ere beskrevne vidtløftigere, end fornødent giortes, saa Skiftebrevet er voxen til 19 Ark, da derfor og for Sienparien (siden det er paa et Dragon:Qvarteer) er betalt 14 Rdr.

* * *

Vel maae jeg tilstaae, at Concipistens Navn ikke har givet mig den fordeelagtigste Idee om denne Klage, da samme allene er mig bekiendt af en Angivelse, man fra ham har seet i Cancelliet, som indeholdte adskillige, tildeels urigtige, tildeels vranget fortolkede Omstændigheder, og hvorudi han af Stiftamtmanden fik nogen mere Medhold, end Tingens Beskaffenhed syntes at fortiene. Efter al Anseende, har han og større Andeel i denne Klage, end Supplicanten selv, som ikke har været Arving paa det omtvistede Skifte, og altsaa ikke kan være bleven fornærmet

nærmet ved Skiftebrevets Vidtløftighed, men allene klager paa hans Faders og umyndige Sødskendes Begne.

Men med alt dette kan det dog ikke nægtes, at jo dette Skiftes brev er ganske usforsvarlig skrevet, og derved er bleven langt vidtløftigere og kostbarere, end det ellers burde været, saa at vedkommende Arvinger have, i den Henseende, i alle Maader været beføiede til at besvære sig derover.

Blant de af Stiftamtmanden ved dette Skiftes brev giorte Anmærkninger, finder jeg den 2den og 3die og tildeels den 4de at være ganske rigtig og at have gode Grunde. Saavidt jeg kan skienne, er Skiftesbrevet derved i det mindste blevet $\frac{1}{3}$ Deel større og vidtløftigere, end det ellers burde været.

Denne ulovlige Fordeel bør Sorensskriveren ikke beholde, men erstatte dem, som den paa en uretmæssig Maade er fratagen; desuden er det billigt, at han, til en Erindring for Fremtiden, betaler en liden Mulct, og desuden faaer en Advarsel.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Stiftamtmanden i Trundhiem: At, da det af Sorensskriver Jacob Tersin Niemand efter afgangne Karen Christophers-Datter Frøset udstædte Skiftesbrev af 23 Martii 1756, befindes at være ganske usforsvarlig skrevet, og ved adskillige Opfindelser at være trukket langt længere ud, og giort meget vidtløftigere, end det ellers burde været; saa haver bemeldte Sorensskriver Niemand ei alle ne til Vedkommende at tilbagelevere $\frac{1}{3}$ Deel af det Skriver-Salarium, han for dette Skiftesbrev og Gienspart deraf har oppebaaret; men og at betale ligesaa meget, som samme $\frac{1}{3}$ Deel beløber sig til, i Mulct til Justiz-Cassen. Desuden haver Stiftamtmanden at advare Sorensskriver Niemand, at han lader dette tiene sig til en Erindring, og efterdags tager sig vare for, at give Vedkommende Anledning til at besvære sig over hans vidt-

vidtløstige Skrivning og andre Inventioner til at trække et Skiftebrev eller andet Document langt ud; da han ellers kan vente derfor at blive tiltalt, og efter Fortieneste afstraffet.

Et saadant allernaadigst Reskript vil, efter mine Tanker, have sin gode Virkning, saavel hos Sorenskriver Niemand, som andre Sorenskrivere, der mueligt, paa samme Maade, ere vante til at trække Almuuen op, og vel ved Leilighed faae at vide, hvorledes det er gaaet ham, der nu, foruden en ubehagelig Erindring og Trusel, kun beholder $\frac{2}{3}$ Dele af det, han har faaet i Skriver=Salario for dette Skiftes brev at give beskreven. Hvortil kommer, at de af dette Exempel lære, at Almuuen kan faae i Sinde over saadan deres Behandling at føre Klage. Kiøbenhavn den 22 Julii 1757.

Herpaa resolverede Cancelliet:

Ordre til Stiftsbefalingsmanden efter Erklæringen.

XXI.

Erklæring over Kammer Collegii Skrivelse til Geheimeraad Greve af Solstein af 4 Junii 1757, hvormed fulgte et Forslag fra Amtmanden over Friderichsborg og Cronborg Amter, Hr. Geheime Conferensraad von Gram, af 6 Decemb. 1756, som blant andet medførte, at det, for at betage det unge Mandskab paa Landet, den utidige Frygt og Banghed, de have for at enroulleres til Landsoldat, maatte fastsættes paa Friderichsborg og Cronborg Amters Rytter Districter, at ingen til Enroullering tiensdygtig Bondekarl, skulde tillades at sætte nogen Gaard paa Friderichsborg og Cronborg Rytter Districter, førend han, i det mindste en 3 Aars Tid, som Landsoldat havde været enroulleret: hvilket Forslag, som Hans Majestæt vilde at skulle allerunderdanigst forestillis, Kammer Collegium sendte til det Danske Cancellie; siden de, om Land Militien udgangne Forordninger alle derigennem ere expederede.

* * *

For saavidt dette Forslag allene angaaer Rytter Districterne enten paa Friderichsborg og Cronborg Amter i Særdeleshed, eller og Deres Majestæts Ryttergods i Almindelighed, saa skionner jeg ei rettere, end
at

at det er det Danske Cancellie i alle Maader uvedkommende; ligesom det og er klart, at det heilvolige Kammer = Collegium baade best og allene er istand til at skionne, hvorvidt det paa bemeldte Steder kan være anvendeligt, og at forskaffe de i den Henseende, fra vedkommende Regiments = Skrivere, Forvaltere og andre Amts = Betiente behøvende Efterretninger.

Vel er det saa, at de fleste, Landmilitien angaaende Forordninger, giennem det Danske Cancellie ere expederede; men samme Forordninger, for saavidt herhen hører, bestemme allene hvor mange Landsoldater der skal anskaffes af et vist Antal Hartkorn, hvor mange Lønder Hartkorn, der udgjør et Læg, hvorledes og i hvilken Orden, flere Ciere, som i samme Læg ere lodtagne, skulle bidrage til at præsentere en Landsoldat for Lægget, hvorledes det præsentierende Mandskab skal være beskaffet, med videre. Derimod, hvem det helst bør præsenteres til Landsoldat, af de flere tienstdygtige Bønderkarle, som findes paa samme Gods og samme Læg? hvorfor een hellere dertil bør vælges, end en anden? og hvilke Motiver Vedkommende ville betiene sig af, for at gjøre Mandskabet villigt til at lade sig præsentere? dette er noget, som paa Proprietairernes Gods er overladt til Proprietairernes egen indvortes Huusholdning, og altsaa paa Deres Majestæts Gods allene vedkommer Kammer = Collegium, som Directionen over samme og dets Dekonomie allernaadigst er anfortroet.

Men, isald Hensigten med dette Forslag maatte være, at det overalt, endog paa Proprietairernes Gods, skulde indføres, og ved en almindelig Forordning for hele Danmark fastsættes, da bliver min allerunderdanigste Erklæring derover følgende:

For saavidt min Erfarenhed strækker sig, har jeg iagttaget det samme, som Hr. Geheime-Conferensraad og Amtmand von Gram medder, nemlig, at det unge Mandskab paa Landet, over Hoved, har en stor Frygt for at enroulleres til Landsoldat og hivaane de militaire Øvelser. Dog ligesom denne Frygt er meget forskiellig, og større paa et Sted og i een Provinds, end i en anden, saa kommer det mig og for
som,

som, at den, efter Haanden, noget aftager. Det kan ei heller vel være andet, end at den efter Haanden maae aftage, ligesom det unge Mandsskab gives Leilighed at erfare, at de Bønderkarle, der ere enrullerede til Landsoldater, ikke have det værre, end andre Bønderkarle, og ikke mere end de behandles ilde med Hug og Slay ic.

Derimod bliver det neppe mueligt at betage det unge Mandsskab denne Frygt, saalænge de jævnlig have Leilighed at see, at de Enrollerede, paa Exercerpladsen, og, naar de skal lære Exercitien bankes og prygles; thi enhver haver Frygt for at blive banket og pryglet, altsaa maae han og have Frygt for det Haandverk, som han merker at føre saadan Medhandling med sig.

Det værste derved er, at naar en Enrolleret prygles, hedder det enten, at han er saa dum, at han ikke kan lære Exercitierue, eller og, at han er saa haardnakket og halstarrig, at han ikke vil lære dem; det sidste indetrefter selden efter mine Tanker, men derimod frygter jeg, at Skylden ofte ligger hos den, som skal lære dem Exercitiene, at han enten ikke selv tilfulde forstaaer dem, eller i det mindste, ikke forstaaer ret at lære dem fra sig, ved at detaillere og vise de unge og til sigt uvante Bønderkarle de enkelte Haandgreb, hvoraf Exercitierne bestaae og ere sammensatte. I den Henseende burde det iugensheds være dem mere om duelige Underofficerer at gjøre, end ved Landmilitien; men, om de og der allestider have de Duelligste, veed jeg ikke.

For saavidt nu Frygten haver sin Grund i denne Medhandling, bliver den neppe at have, uden ved at forvisde Medhandlingen, saa meget mueligt.

Men da denne Frygt er temmelig almindelig, endog paa de Steder, hvor de paa det lemsældigste beegnes, saa er det et Tegns til, at den endnu maae have en anden, i sig meest utidig og indbildt Grund.

Da Landmilitien er en hyppelig, og for Landets Forsvar, ganske nyttig og nødvendig Indretning, men det altid er bedre at have villige end tvungne Folk, foruden mange andre Uleiligheder, som denne

Syngt medfører, saa var det visselig at ønske, at samme kunde det unge Mandskab i Almindelighed betages.

Der er ingen Tvivl om, at det jo vilde være et godt og tilstrækkelig Middel dertil, om man med det, at være Landsoldat, kunde som et Motiv, forbinde noget saadant, som det unge Mandskab i Almindelighed ønsker sig og anseer som et stort Gode.

Dette er og Hr. Geheime-Conferensraad Grams Hensigt. Men Spørgemalet bliver: om det af ham foreslagne Motiv, nemlig: at være istand til at sætte Gaard, og derudi at nyde Fortrin for andre Bønderkarle, ogsaa er noget saadant, som det unge Mandskab i Almindelighed ønsker sig, og anseer, som et stort Gode?

Hvad Deres Majestæts eget Geds angaaer, fornemmelig hvor Bønderne ere ganske frie for Hovorie, der troer jeg gjerne, at en Bøndekarl i Almindelighed anseer det som en stor Lykke, og som hans non plus ultra, at han kan faae en Gaard i Fæste.

Hvor Bønderkarlene tænke saaledes, der er det ikke at tvivle om, at jo det foreslagne Motiv vilde være ganske tilstrækkeligt til at frembringe den tilsigtede Virkning.

Dersom alle eller de fleste Bønder i Danmark, enten vare Eiendoms-Bønder, eller i det mindste frie for Hovorie, saa troer jeg, man skulde finde, at Bønden næsten overalt tænkte paa samme Maade.

Men, naar man betragter Proprietair-Godserne saaledes, som de nu paa mange Steder ere beskaftne, da vil man finde, at Bønden der ofte tænker langt anderledes, og ikke anseer det som en Lykke, men, som en utaalelig Byrde, at faae en Gaard i Fæste.

Skønt min Erfarenhed ikke strækker sig meget vidt i Landvæsenet, saa veed jeg dog mangfoldige Steder, hvor en Proprietair ofte har meget ondt ved at faae en Bøndekarl til at antage en ledig Gaard, saa han i den Henseende, baade maae betiene sig af Løtter og Trusel.

Proprietairen, som strikto Jure ikke kan tvinge en Bøndekarl til at antage en Gaard, seer sig i slige Tilfælde forbanden til at betiene sig

sig af den Frygt, han veed, at Bondekarlen har for at blive Landsoldat, og foreslaaer ham i den Henseende, alternative, at modtage Gaarden, eller at blive enrolleret som Landsoldat. Det hender ofte, at Bondekarlen blant dette Alternativ, vælger det sidste og hellere vil være Landsoldat end modtage den ham tilbudne Gaard.

Man seer heraf, at en Bondekarl vel i Almindelighed har Frygt for at blive Landsoldat, men, at han tillige har ofte ligesaa stor ja større Frygt for at fæste en Gaard.

Enhver skienner lettelig, hvor lidet dette Forslag paa flige Steder vilde være anvendeligt, og hvor mange Uleiligheder det vilde medføre. Saaom:

1) Vilde det just virke det Modsatte af hvad, man dermed sigter til. Dette er, at det unge Mandskab derved skulde betages den utidige Frygt, de have for at blive enrollerede, men man seer strax, at paa flige Steder, vilde denne Frygt just derved blive fordoblet, og isteden for, at den nu er enkelt, da blive dobbelt, siden en Bondekarl ei allene vilde frygte for at blive Landsoldat, for saavidt han anseer det i sig som noget Ondt, men og for saavidt, at det banede ham Veien til, at faae en Gaard i Fæste, hvilket han atter haver Uffrygt og frygter for.

Den Bonde derimod, som undgik at blive Landsoldat, vilde ansee sig som dobbelt lykkelig, ved det, at han ei allene slap for det, han frygtede for, men og alletider havde en gyldig Undskyldning for sig, ifald hans Husbonde vilde have ham til at antage en Gaard.

Vil man betage Folk den Frygt, de have for noget, skal det ikke skee ved at forbinde dermed noget andet, som de have ligesaa stor eller større Frygt for.

2) Vilde det ei være ret længe, førend man derover fra vedkommende Proprietairer, vilde høre Skrigen og Klagen, ligesom man og maatte tilstaae, at de dertil kunde have nogen Feie; thi da de nu ofte have ondt ved, at faae en Karl til at antage en ledig Gaard, skiennt de have deres Gudses hele Mandskab at vælge iblant, saa vilde det blive langt sværere for dem, naar de kun fik en Halvdeel eller en Trediedeel

diedeel af dem, nemlig dem, der allerede havde været Landsoldater, at vælge iblant.

Intet kan være mere skadeligt for Landmilitiën og dens Vedliges holdelse (at jeg ikke skal tale om Deres Majestæts og Landets Fordeel i Almindelighed) end at adskillige Bøndergaard, efterhaanden komme til at staa øde; thi jo flere Bøndergaard der staa øde, jo mindre Bøndefamillier ernæres der, jo færre Bønderbørn avles der, og jo større Trang maae der med Tiden blive paa tjenstdygtige Bønderkarle, som til Landsoldater kunne præsenteres; altsaa favoriseres Landmilitiën ikke ved et Middel, som tillige medfører, at Bøndergaard lettere end tilforn, kunne komme til at staa øde; men jo sværere det givres for Proprietairen, at faae en Karl til at antage en Bøndergaard, jo lettere kan Gaarden komme til at staa øde.

Vil man sige, at Proprietairen og kan tage en anden Bønderkarl, der ikke har været Landsoldat, og sætte ham til Gaard, naar samme Bønderkarl allene betaler 6 Rdr. til Cassen; da svarer jeg, at 6 Rdr. er en anseelig Capital for en Bønderkarl, som ved at have tiend i mange Aar, og stedse været sparsommelig, maaskee neppe nok har havt Leilighed til at samle 8, 10 à 12 Rdr. En Halvdeel eller $\frac{2}{3}$ Deel af det, En eier, er alletider en stor Summa for ham at betale. For 6 Rdr. kan en Bønde, som kommer til en Gaard, købe en Hest, et Par Køer &c. maae han betale de 6 Rdr. til Cassen, faaer han hverken Hest eller Koe, hvilket maaskee i Længden allene kan ødelegge ham.

Vel maae jeg tilstaae, at adskilligt af det, jeg her haver antaget, ikke just gielder om alle Proprietair-Godser, og maaskee ei engang om de fleeste iblant dem, men fornemmelig kun om de stætteste Godser; men det er og de stætteste Godser, man meest maae tage sig vaere for at gjøre stettere.

Det er hverken Deres Majestæts Hensigt eller Fordeel, ved een eller anden Foranstaltning, at forringe Underfatternes Eiendomme, og deres Priis, og derved gjøre Underfatternes selv fattigere, ja maaskee ødelegge nogle blant dem. Jeg sætter, at en Mand haver købt et maade-

maadeligt Jordegods for 20,000 eller 24000 Rdr., at han selv paa Kjøbsummen, ikke har betalt mere end 4 à 6000 Rdr., men laant Resten, og derfor givet Vedkommende Prioritet i Gaarden. Af dette Slags, som ikke selv eie mere end $\frac{1}{5}$ eller $\frac{1}{7}$ ja $\frac{1}{8}$ eller $\frac{1}{10}$ Deel i deres Jordegods, ere der mange blant Deres Majestæts Underfaatter. Men saadan en Mand er ødelagt, saasnart den Gaard, han eier, ved een eller anden Anordning eller Anledning, taber $\frac{1}{5}$ eller $\frac{1}{7}$ Deel af dens Priis.

Dette og andet saadant gier, at man maae være heel vaersom i at røre ved en Proprietairs indvortes Deconomie med hans Bønder, og i at betage ham noget af den Ret, som Lov og Forordninger i den Henseende tilstaae ham.

3) Vilde dette Forslag paa Proprietair-Godserne noget nær være umueligt at sætte i Udøvelse. Hr. Geheime-Conferensraad Gram, som allene taler om Friderichsborg og Cronborg Rytter-Districter, har selv indseet, at den Anordning han foreslaaer, endog der, ikke kunde eller burde være almindelig, men nødvendig maatte indeholde en Slags Undtagelse; hvorfør han og foreslaaer, at dette allene skulde fastsættes: med mindre der maatte være saadanne høistbillige Aarsager, at enten Gaarden, eller en gammel, svag udlevet Bønde, hans Enke eller Familie derover kunde vedligeholdes, da derpaa, efter Omstændighederne, at burde reflecteres.

Denne Exception forudsætter i paakommende Tilfælde, en præliminair Kiendelse, som bør fastsætte, om denne Casus necessitatis er for Haanden eller ei.

Paa Deres Majestæts Rytter-Gods vilde det dermed ikke forefinde nogen Vanskelighed, siden ei allene Amtmanden og Regiments-Skrivaren, men og hele Sessionen i den Henseende kunde anses, som competent og upartiske Dommere.

Men paa Proprietairernes Gods blev det en ganske anden Sag; thi der maatte det enten overlades til Proprietairen selv at paaskønne, om denne Casus necessitatis var for Haanden, og, i saa Fald vilde hele Foranstaltningen blive plat nyttig, siden det alletider beroede paa

ham selv at undvige den, eller og det skulde ankomme paa Cessionens Kiendelse, og da vilde Proprietairen besvære sig over, at der skede Indgreb ubi den ham allene og udelukkende, tilkommende Huusholdning med hans Bønder og Bøndergods. Ligesom det og maae tilstaaes, at det var tungt for en Proprietair, der selv skal være ansvarlig for Skatterne og Afgivterne af hans Bøndergods, om han skulde nødes til for Cessionen (der desuden ofte bestaaer af Folk, som kun have maadeligt Begreb om Jordegods, og dets Bestyrelse) at bevise og godtgjøre, at en vis Gaard ikke kunde vedligeholdes, med mindre den eller den Bønderkarl fik den i Fæste, og at en vis gammel og svag Mand eller Enke, maatte bringes til Bettelstaven, med mindre deres Søn eller Svigersøn icke blev dem, i Henseende til Gaardens Fæste og Besiddelse, adjungeret.

Slige Ting forudsætter en tilstrækkelig og paalidelig Kundskab om en vis Persons moralske og physiske Character og Beskaffenhed, hvilken en Proprietair vel kan have, men derfor just ikke er istand til, juridice og for Retten at bevise.

Som jeg da 1) har erindret, at jeg ikke understaaer mig, angaaende dette Forslag, at give nogen tilforladelig Conclusion, for saavidt det allene angaaer, enten Friderichsborg og Cronborg Amtet, i Særdeleshed, eller deres Majestæts Rytter-Districter i Almindelighed, da jeg vel sees at de fleste Uleiligheder, som det paa Proprietair-Godserne vilde medføre, der ikke kunde finde Sted; men det høiløstige Kammer-Collegium, i det øvrige, langt bedre end jeg er istand til at skienne, hvad Virkning det paa Rytter-Districterne i Særdeleshed kunde og maatte have.

2) Haver viist, at naar dette Forslag overalt, endog paa Proprietair-Godserne, skulde indføres, det da ei allene, paa adskillige Steder vilde virke det Modsatte af det, man dermed tilsigter, og hindre det, man derved søger at befordre, men og, forårsage miggen Klagen af vedkommende Proprietairer, som derved maatte finde sig fornærmede, og endelig blive unuellig at udøve i Henseende til den Undtagelse, der nødvendig i eet og andet Tilfælde maatte gøres fra den almindelige Regel; saa

saar næst at abstrahere fra Deres Majestæts Rytter-Districter, understaar jeg mig ikke allerunderdanigst at raade Deres Kongl. Majestæt til, allernaadigst at approbere dette Forslag, for saavidt det øvrige og Proprietair-Godsrne angaaer. Kiøbenhavn den 3 Aug. 1757.

Herpaa resolverede Cancelliet saaledes:

Dette communiceres Kammeret.

XXII.

Erklæring over en Memorial fra Biskop Brorson i Ribe af 4 Martii 1755, hvorudi han i Anledning af en Memorial til det Lydske Cancellie (som ikke var mig tilsendt) fra nogle af Reisbys Eognemænd, i Thorning Lehn i Hadersleb Amt, om at et Par af dem maatte bestikkes til Kirke-Jurater, isteden for, at Biskopen dertil havde bestikket Præsten, begierer at maae blive forsvaret ved den Ret at bestikke Kirke-Jurater, som han og hans Formand a'tid have haft, og det Lydske Cancellie selv i deres Pro-Memoria har erklæret, at de ikke for Tiden disputere ham, og forestillir at disse Bønders Ansøgning enten er allene efter andres Tilskyndelse (ligesom den og er skrevet paa det Lydske Sprog, som de fleste af dem ikke forstaae) eller allene er en Modvillighed, da de ikke kan have mindste Fordeel, men megen Hinder og Ophold af at være Kirke-Jurater; da det derimod vilde være af en betydelig Følge for Biskopen, der allerede har bestikket Præsten til Kirke Værge, og hans Embede, om hans Omgang, i saa Naade anføres som uforførlig. Hvad Fattiges Forstanders Bestikkelse angaaer, da tilbyder Biskopen sig at sammentræde med Amtmanden i Hadersleb, og conjunctim derover forfatte et Reglement. Tillige med Amtmanden i Hadersleb Kammerherre Klingenberges Erklæring af 18 Oct. 1755 og det Lydske Cancellies Pro-Memoria af 29 Jan. 1757, derudi de fornemmelig brøve, at det tilfalder Amtmanden i Hadersleb, enten ene eller i det mindste conjunctim med Biskopen, at bestikke Kirke-Jurater i Thorning Lehn, og bede, at det derved maae blive, og de Reisbys Mænds Ansøgning bevilges.

*

*

*

Hvad de Fattiges Forstanders Bestikkelse i Thorning Lehn angaaer, som er den ene Post, Biskopen i denne allerunderdanigste Memorial melder om, da som Biskopen haver foreslaget, at han tillige med

med Amtmanden i Hadersleb, maatte befales at sammentræde og conjunctim forfatte et Reglement, angaaende det fattiges Væsen og dets Bestyrelse, hvilket til Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Approbation kunde indsendes, og derpaa tiene til en bestandig Regel for Fremtiden, og det Kongl. Tydske Cancellie ikke haver noget derimod at erindre, saa skulde jeg allerunderdanigst formene, at Deres Kongl. Majestæt derved allernaadigst vil lade det have sit Forblivende, og at i Dereveensstemmelse dermed bliver allernaadigst reskriberet til Biskopen i Ribe, fra det Danske, og til Amtmanden i Hadersleb, fra det Tydske Cancellie.

Derimod, i Henseende til Kirke-Juraterne eller Kirke-Børgernes Beskikkelse i dette Lehn, findes Biskopen i Ribe og Amtmanden i Hadersleb omtrænt ganske modsigende.

Biskopen i Ribe paastaar, at det tilkommer ham eene at beskikke disse Kirke-Jurater; derimod formener Amtmanden, at det enten eene, eller i det mindste conjunctim med Biskopen, tilkommer ham at beskikke dem.

Af de mig tilsendte Documenter, nemlig: Biskop Brorsons Memorial af 4 Martii 1755, Amtmandens Hr. Kammerherre Klingenberg's Erklæring af 18 October 1755 med tvende Bielager, og det Kongl. Tydske Cancellies Pro-Memoria af 29 Jan. 1757, er jeg langt fra ikke noksom underrettet til at kunde herudi give nogen tilførelselig Conclusion.

Biskop Brorson har, som hans Memorial af 4 Martii 1755 udviser, af det Kongl. Tydske Cancellies ham tilsendte Pro-Memoria taget Anledning til at supponere, at hans Competence til ene at beskikke Kirke-Jurater, i Thorning Lehn, i det mindste for denne Gang, ikke blev ham disputeret.

Derimod har Amtmanden i Hadersleb Hr. Kammerherre von Klingenberg, i hans Erklæring over bemeldte Memorial, ei allene, ved adskillige Argumenter beviist, at det tilfalder ham, i det mindste conjunctim med Biskopen i Ribe, at beskikke disse Kirke-Jurater, men
og

og med Exempler opløst, at Amtmanden i Hadersleb een gang, for 28 Aar siden, har allene beskiftet en Kirke-Jurat, i dette Lehn, og at Kirke-Skriveren, paa Amtmandens Vegne, siden ofte conjunctim med Biskopen har beskiftet dem.

Hvad Biskopen i Ribe haver mod disse Argumenter og Exempler at indvende, veed man ikke, siden han ikke har seet denne Erklæring, og altsaa endnu troer, at denne Competence ikke gøres ham stridig.

Det kan ikke nægtes, at jo de af Amtmanden Hr. Kammerheere **Klingenberg** anførte Argumenter synes at medføre megen Rimelighed. Men foruden at man ikke veed, hvad Biskopen har imod disse Argumenter, og hvorvidt han er istand til at giendrive dem, saa maae det og tilstaaes, at der er endeel for Biskopen at sige.

Saa længe disse Kirker (som Biskopen beretter) have lagt under Capitelet i Ribe, er det ikke vel mueligt, at Amtmanden i Hadersleb kan have havt noget at bestille med at beskifte Kirke-Værgere for dem; men af det, at de siden ere henlagte under Biskoperne i Ribe deres Inspection, kan man ei heller vel begribe, at Amtmændene i Hadersleb skulde have faaet saadan Rettighed, med mindre derfor maatte være nogen udtrykkelig Kongl. Befalning, som man ikke har seet, og altsaa ikke kan formode.

Naar det herudi med disse Kirker forholder sig saaledes, som Biskopen andrager og Amtmændene ikke synes at modsig, saa er Biskopens Udkomst, til at beskifte Kirke-Jurater i Thorninge Lehn, ustridig; vil Amtmanden i Hadersleb paastaae Rettighed til, derudi at concurrere med ham, bør han fremvise hans Udkomst dertil.

Reskriptet af 6 October 1727, synes vel derudi at favorisere Amtmandens Paastand, men jeg veed dog ikke, om det kan ansees, som en nye Udkomst for Amtmanden, naar det tilstaaes, at han dermed tilforn ikke har havt noget at bestille.

Men naar jeg og abstraherer fra dette Spørgemaal, (som jeg desuden ikke er istand til at opløse) nemlig: hvorledes Kirke-Juraterne i Thorninge Lehn for Eftertiden bør beskiftes, og hvem det tilfalder at

beskikke dem? Saa seer jeg ingen tilstrækkelig Grund, til at gjøre nogen Forandring i det, som af Biskopen allerede forhen og uden Bedkommendes Modsigelse er foranstaltet, ved enten at affatte een af Biskopen beskiftet Kirke-Jurat, eller ved at adjungere ham en anden, imod Biskopens Willie. I Henseende til:

1) Er det klart, at Biskopen er i Possession af at beskikke Kirke-Jurater i dette Lehn; altsaa har han baade formeent, og havt god Grund til at formene, at det var ham tilladt at beskikke Præsten i Neisbye til Kirke-Jurat ved bemeldte Kirke. 2) Naar det beroer paa Biskopen, at beskikke til Kirke-Børgere hvem han vil, saa er det ikke at undre paa, at han paa et og andet Sted, hellere beskikker Præsten, naar han dertil vil lade sig bekvemme, end een eller tvende af Sognemændene; da en Kirke-Børgere ofte, fornemmelig ved foresaldende store Reparationer, maae betroes temmelige Summer, og det let kan træffe sig, at der just ikke blant Sognemændene findes saadanne, som Biskopen baade tør betroe siige Summer, og tillige er forvissset om, at de, troeligen og vel, baade vilde og kunde forrette Børgemaaket; hvortil kommer det, som Biskopen erindrer, at, naar saadanne blant Sognemændene, som ere beskikkede til Kirke-Børgere, enten vise sig opsætsige og ikke ville adlyde Biskopens Ordre, eller ikke administrere Børgemaaket saaledes, som de burde, eller og vægre sig ved, derfor at aflægge vedborlig Rigtighed, da maae Biskopen klage over dem for Umyndanden i Hadersleb og Herredsfogden der paa Stedet, hvilket baade er vidtlesigt og ubehageligt for Biskopen; thi skönt det ikke er at tvivle om, at han jo paa den Maade kan faae Ret over dem, saa maae det dog tilstaaes, at det ikke er den letteste eller bekvemmeste Maade, da det er klart, at en Øvrigheds Person, som maae beskikke en anden, til at forrette noget under hans Opsigt, og paa hans Ansvar, hellere ønsker, selv at have Evangemidler mod saadan en Person i Hænderne, eller i det mindste, at kunne faae Ret over ham paa det Sted, hvor han selv boer, end at være forbunden til i den Henseende, at tage sin Tilflugt

til en anden og fremmed Øvrighed og Jurisdiction. Men, i Henseende til Præsterne, har Biskopen adskillige saadanne i Hænderne.

Skald Biskopen i Ribe begierde at blive frietaget fra Inspectionen med disse Kirker; hvoraf han, efter al Anseende, maae have endeel For- tred og Møie, og derimod, saavidt mig er bekendt, ikke haver mindste Fordeel, eller Beqvemmelighed, saa tvivler jeg om, at han derudi blev føiet; ligesom jeg og tvivler om, at Kirkerne i saa Fald, dermed vilde være vel tjente; men saalænge man ikke vil befrie ham for denne Byrde, bør man, saa meget mueligt, søge at gjøre ham den let, og vare sig for, at gjøre ham den vanskeligere og besværligere.

Saa længe Biskopen i Ribe skal have Inspection med disse Kirker, og derfor staae til Ansvar, og altsaa er forbunden til, paa hvert Sted at beskikke een eller flere Kirke=Værgere, som under hans Over- opsyn kunde have Indseende med Kirkens Bedlizeholdelse, Istandsættelse &c. saa er intet rimeligere, end at man lader ham Frihed, dertil at udvælge den eller dem, som han anseer dertil at være best skikkede; og selv staaer til Ansvar for, og intet kan være meer ubehageligt, end om man derudi vil omstøde, hvad han i en god Hensigt kan have gjort og foranstaltet.

4) Begriber jeg ikke hvad Ursag de Keisbyske Mænd kunne have til at klage; men maae tilstaae, at jeg ikke kan andet end være enig med Biskopen derudi, at denne deres Klage enten er at tilskrive en andens Lidskyndelse, eller og har sin Grund i en blot Haardnakkethed.

De klage ikke paa Kirkens Vegne, da de ikke driste sig til at foregive, at Kirken bliver fornærmet ved den af Biskopen beskikkede Kirke=Værges, nemlig Præsten, og at det mangler hannem enten paa Beqvemhed eller Redelighed; og ifald de foregave noget saadant, maatte det bevises, siden en Præst, hvor det gaaer, saavel i Henseende til hans Beqvemhed til en saadan Administration, som til hans Redelighed, endelig maae have den samme Præsumption for sig, som en Bonde.

Det er altsaa, paa deres egne Vegne, disse Keisbyske=Sognemænd klage; og da spørges, hvorudi de ere fornærmede?

Det er, som Biskopen skriver, at en Kirke-Væрге kan af Kirkens Værgemaal, naar han ærlig og redelig vil administrere det, ikke have mindste Fordeel, men vel megen Ophold og Hinder.

Det forholder sig med Kirkens Værgemaal, ligesom med andre Værgemaale, at det er en Byrde. I den Henseende har Loven maattet fastsætte, hvem der skulde være forbunden til at bære denne Byrde, og ikke maatte undslaae sig derfor, naar den blev dem paalagt. Dette er Sognmændene, som de, for hvis Skyld Kirken er og bør vedligeholdes; altsaa, naar een eller tvende af Sognmændene beskilles til Kirke-Værgere, maae de paatage sig det, og kunne ikke paastaae derfor at være befrieede, derimod en tredie Mand, som enten boer uden for Sognet, eller ikke kan regnes blant Sognmændenes Tal, kan det ikke mod hans Villie paalægges; men en anden Sag er det, om han godvillig vil lade sig overtale til at paatage sig det.

Heraf fødes en Rettighed, i Henseende til Kirkens Patron eller Inspecteur, og en Forbindtlighed, i Henseende til Sognmændene, saaledes, at han kan paalægge visse af dem, som han anseer for de dueiligste dertil, Kirkens Værgemaal, og de ere forbundne til at paatage sig det; men jeg seer ikke, at deraf vice versa, flyder en Rettighed for Sognmændene, og en Forbindtlighed, i Henseende til Kirkens Patron eller Inspecteur; saaledes at de kunde paastaae af ham, at han skal beskille visse af dem til Kirke-Værgere, og at han er forbunden til at efterkomme deres Paastand; tvertimod, da Kirkens Beste og Vedligeholdelse er den eneste Hensigt med denne Indretning, saa holder jeg for, at om Kirkens Patron eller Inspecteur blant Sognmændene i et Sogn ikke fandt nogen, som han ansaae for beqvem til at være Kirke-Væрге og turde betroe Værgemaalet, og han derimod i næste Sogn vidste En, som baade var oplagt dertil, og han kunde overtale til at paatage sig det, saa beroede det paa ham at beskille saadan En dertil, uden at Sognmændene vare berettigede til, derimod at giøre nogen Indvending eller derover at kunne besvære sig.

Saaledes haver Biskopen i Ribe formaet Præsten i Keisbye til at paatage sig Kirkens Børgemaal, skjønt Biskopen, som Kirkens Inspecteur ikke kunde paalegge ham det, eller tvinge ham dertil. Da Kirke-Børgeriet er en Byrde, som ikke medfører nogen Fordeel, saa er det let at begribe, at Præsten ikke havde paataget sig det, uden efter Biskopens Begjæring og for at søie ham. Naar Biskopen var befriet for Inspectionen med disse Amtet, tvivler jeg om, at Præsterne lode sig overtale til at paatage sig Kirkernes Børgemaal.

At Biskopen dertil kan have havt god Æsie, og at hans Hensigt dermed allene har været at søge Kirkens Bedste, slutter jeg end ydermere af det, som mig er bekendt, i Henseende til Universitetets Kirker, hvor Vedkommende altid ansee det som en stor Fordeel, naar de kan faae Præsten til at oppebære og indkræve Kirkens Indkomster, og at have Opsigt med Kirkens Bedligholdelse, og besørge den fornødne Reparation; hvor Præsten ikke vil lade sig overtale til at paatage sig denne Omsorg, der, omendskjønt det er en Bønde, som pro forma har Navn af Kirke-Børger, saa tør vedkommende Patroner eller Inspecteurer dog sjelden betro ham disse Forretninger, men maae enten selv reise, eller have en god Mand der i Egnen, som paa deres Vegne besørger det. Det maae og tilstaaes, at ingen i Almindelighed, bedre kan besørge slige Ting og dermed have Opsigt end Præsten, hvis Forretninger desuden medføre, at han jævnlig skal besøge Kirken, og oppebære adskillige af dens Indtægter.

Jeg skjøner saaledes ikke rettere, end, at de Keisbye Mænd klage for at klage, da det eneste, de have at klage over, er, at de ere fritagne for en Byrde, som viffe af dem havde været forbundne til at bære, naar den var bleven dem paalagt. Endelig

5) Holder jeg for, at de heie Collegier, saa meget nueligt, bør forsvare en Øvrigheds-Mand, være sig Christelig eller Verdselig, i hans Embede og Myndighed, saalænge han håndler med en god og redelig Hensigt, og ikke foretager sig andet, end det, hvortil han med god Grund og Æsie har formeent og kan formene sig at være berettiget; fornemmelig,

saalænge ingen ved saadan hans Foranstaltning, kan sigge sig at være fornærmet, man deraf ikke merker nogen betydelig Uleilighed, og man ei heller ved at forandre den, kan love sig nogen kiendelig Nytte og Fordeel. Dette er hvad her finder Sted.

Det er beviist, at Biskopen med god Føie har kunnet formene sig berettiget til at beskikke Præsten i Reishye til Kirke-Turat; deraf følger, at Biskopen har handlet bona fide.

At hans Hensigt har været god og redelig, og at han allene har havt Kirkens Bedste for Sinene, det bør baade formodes, og er i nærværende Tilfælde, af alle Omstændigheder klart og tydeligt. Jeg har viist, at Sognemændene, som ere de, der klage, ikke i nogen Maade, kunde ansees at være fornærmede ved Biskopens Foranstaltning. Jeg seer ikke, at deraf kan flyde nogen Slags enten betydelig eller ubetydelig Uleilighed; tvertimod synes alle Omstændigheder at vise, at det maae være til Kirkens Fordeel og Nytte. Endnu mindre kan jeg finde eller forestille mig den allermindste Nytte eller Fordeel, som kunde flyde af at forandre Biskopens Foranstaltning saaledes, som Sognemændene vilde have det.

Den eneste Virkning, som man, efter mine Tanker, og saavidt min Indsigt strækker sig, deraf vilde erfare, var: at Biskopen fik en Ydmørgelse, som han ikke har fortient, og som han i hosfølgende Memorial faa mindelig beder, at han maae blive forskaanet for, at Reishye Sognemænd vilde faae Anledning til at prale af, at de havde bragt det derhen, at Biskopens Foranstaltning var kast over Ende, og at man, efterhaanden, vilde faae ligesaadanne Ansøgninger fra endeel af de øvrige Sognemænd i dette Lehn, da det ikke vilde feile, at jo den, som har tilskyndet Reishye Sognemænd til at indgive saadan Klage, og vilde opmuntre de øvrige, naar han merkede, at han dermed kunde udvirke noget.

I Følge af foranstøttede Omstændigheder, skulde jeg allerunderdanigst formene, at Deres Kongl. Majestæt allernaadigst vil lade det have sit Forblivende, for den forbigangne Tid, ved de af Biskopen i Ribe antagne

antagne og beskaffede Kirke=Jurater; da jeg derimod tænker, at Biskopen i Ribe, og Amtmanden i Hadersleb, som begge formodes at ville, og at være fornøiede med det, de finde og skienne at være tienligt og billigt, naar de om Sagens Beskaffenhed tilfulde ere underrettede, vel mellem sig skulde komme overeens om, at forfatte et Reglement, samme angaaende, for den følgende Tid.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt fra vedkommende Cancellier at rescribere til Biskopen i Ribe, saavel som Amtmanden i Hadersleb: At det i alle Maader skulde have sit Forblivende ved de af Biskopen i Ribe hidindtil bestiftede Kirke=Jurater, eller Kirke=Værgere i Thorninge Lehn. Derimod Biskopen i Ribe og Amtmanden i Hadersleb have at sammentræde, og 1) undersøge, hvorledes det hidindtil og fra gammel Tid af har været forholdet med Kirkerne i dette Lehn? hvem Inspectionen derover har været betroet? og paa hvem det har beroet at bestikke Kirke=Jurater? 2) samlede at forfatte et Reglement angaaende Kirke=Juraternes Bestikkelse for den følgende Tid; hvilket de tilligemed allerunderdanigst Relation om Foregaaende, have at indsende til Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Approbation.

Jeg tænker, at, naar den første Post tilstrækkelig er oplyst, saa at Biskopen og Amtmanden komme overeens i Henseende til Faktum, hvorudi de nu temmelig synes at afvige, de da og lettelig vilde blive enige om at forfatte et Reglement for den følgende Tid; og, ifald ders ved end skulde yttre sig nogen Uovereenstemmelse mellem dem, saa vil det ikke være særdeles vanskeligt at afgjøre, naar man først har tilførelig Underretning om, hvorledes dermed hidindtil har været forholdet. Kjøbenhavn den 13 August 1757.

Cancelliet har herpaa resolveret saaledes:

Erklæringen, hvortil man sig refererer, communiceres det Tydske Cancellie.

XXIII.

Erklæring over en Memorial fra Kiøbenhavn's Magistrat af 13 Julii 1757, angaaende disse Poster, som udi de om Brygger-Lauget udgaaene Forordninger ikke vare næie nok bestemte, saasom: Straf for dem, der udføre nedsat *Øl*, Tiden inden hvilken Prøve-Kammerets og Kommissionens Kiendelser skulde efterleves, og af hvem Executionen skal forrettes, hvorhos de tilige foreslaae Maaden, paa hvilken samme Poster, efter deres Formening, best kunde afgjøres.

* * *

Mod det af Magistraten Foreslaagne, har jeg ikke det allermindste at erindre, men holder for, at samme i alle Maader, kommer overeens med Forordningerne af 28 Decemb. 1739 og 13 Junii 1755 deres Hensigt, og til deres desto bedre og næiere Efterlevelse nødvendig behøves.

At den Brygger, som understaar sig at udføre og sælge nedsat *Øl*, som fra Laugshuset bør anvises Brændeviinsbrænderne til Paasæt, i det mindste lider den Straf, som er sat for dem, der udføre uvræget *Øl*, det er ganske billigt.

Da Prøve Kammeret og Commissionen derudi komme overeens med Politie-Retten, at Sagerne paa begge Steder, kortelig og summariter bør forhøres og paakiendes; saa er det rimeligt, at den samme Tid og sættes for disse Kiendelsers Efterlevelse.

Endelig forstaaer det sig selv, at disse Kiendelser hos Bryggere og andre Borgere bør erøveres af den samme, som det tilfalder at forrette Execution efter andre Over- og Under-Rets Domme ved Stadens Jurisdiction, nemlig Underfogden.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille: om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestet at reskribere til Magistraten, efter Ansøgningen. Kiøbenhavn den 15 August 1757.

Canclliet resolverede:

Ordre herom efter Forestillingen.

XXIV.

Erklæring over Kammer-Collegii Skrivelse til Geheimeraad Breve af Goltstein af 29 Decemb. 1756, derudi de melde, at Major d'Esclaur Enke i Fridericia har begiert Tilladelse ubehindret at udføre med sig til Brandenburg det lidet, hun endnu eier; som Kammeret melder at beløbe sig til 550 Rdr., i den Henseende Kammeret begierer Brevens Betænkning: om hun som en Officers Enke, der dog er Boesiddende, og eier Huus i Fridericia, i Følge Fridericias Privilegier af 11 Martii 1682 Art. 5, 6, og de Reformeredes Privilegier af 15 Martii 1747 Art. 22, kan paastaae at flytte bort af Riget med hendes Midler uden deraf at betale 6te og 1ode Penge.

* * *

Foruden det, at jeg ikke veed, hvorkænge afgangne Major d'Esclaur har været her i Landet, og i Hans Majestæts Tjeneste? om det er under eller over 20 Aar? saa er det heel uvist, om den 21de og 22de Artikel i de Reformeredes Privilegier allene bør anvendes paa Borgere, Rishænd, Haandværkere, Manufacturister og andre, som indkomme og nedsette sig her i Landet, for at bruge en vis Haandtering, og deraf at ernære sig; eller og de tillige ere anvendelige paa de Fremmede, som indkomme her i Landet, for at søge Tjeneste, og virkelig blive anbragte i Hans Majestæts Tjeneste, ved Civil-Hof- eller Militair-Statem.

Det første synes at være det rimeligste, naar Hensigten betragtes med at forunde disse Privilegier. Derimod bliver det sidste det retteste, ifald de Reformertes Privilegier kan og bør forklares af de senere, som den 29 November 1748 ere udfomne og givne alle Fremmede, som indkomme og boesætte sig her i Landet.

Den 6te Artikel i Fridericias Byes Privilegier nævner udtrykkeligen Borgere, som have taget deres Borgerskab, aflagt deres Borger-Eed, og siden igien opsigte deres Borgerskab og flytte bort. Det er og uvist, om Hensigten i denne Artikel har været at tale om 6te og 1ode Penge af dem, som reise udaf Landet, eller allene om dem, som flytte bort fra Byen og nedsette sig et andet Sted i Hans Majestæts Riger og Lande.

Det kunde maaffee have betydelige Følger, om en bemidlet Mand, som fik i Sinde at reise udaf Landet, ikke behøvede videre, end at kobe et Huus eller Gaard i Fridericia, og boe der pro forma, et Aar eller to, da han derefter kunde paastaae at føre alle sine Midler udaf Landet, uden at betale 6te eller 10de Penge.

Derimod er den 5te Artikel i bemeldte Fridericia Byes Privilegier forfattet i saa almindelige Udtrykke, saa det maae tilstaaes, at den og paa Major d'Esclaux Enke er anvendelig. Da hun er Enke, eier Gaard og Huus og boer i Fridericia, saa kan det ikk: nægtes, at hun jo er en Indvaaner der i Byen.

Af Kammer-Collegii Skrivelse seer jeg, at hun haver en Datter i Brandenburg, om hun haver flere Børn, veed jeg ikke. I fald denne Datter er hendes eneste Arving, er det klart, at om Frue d'Esclaux døde, denne Datter da, i Følge berørte 5te Artikel i Fridericia Byes Privilegier, var berettiget til at paastaae, at Moderens hele Efterladenskab maatte hende udleveres, uden deraf at betale 6te og 10de Penge. Det synes saaledes ei vel Umagen værd, at gjøre Moderen Bausfelig-
hed i Henseende til det, som Datteren efter hendes Død, har Ret til at paastaae.

Jeg veed ikke, om Major d'Esclaux, indtil hans Død, er forbleven i hans Majestæts Tjeneste, eller, om han nogen Tid, før han døde, har forladt samme og derpaa sat sig ned i Fridericia. Hvor det gaaer, kunde det i sidste Tilfælde, ikke nægtes, at han jo var en Indvaaner i Fridericia. I saa Fald er Datteren, naar hun formodes at være eneste Arving, allerede berettiget til at paastaae den halve Boe, som hende er tilfalden i Arv efter hendes Fader, udleveret, uden deraf at betale 6te og 10de Penge.

Da der saaledes, hvor det og gaaer, er endeel for Supplican-
den at sige, det er kun en ringe Capital, hun begierer Tilladelse at ud-
føre, og Halvdelen af samme Capital allerede kan ansees at tilhøre en
udenlandsk Arving; saa skulde jeg raade til, at den begierte Bevilling
blev hende allernaadigst tilstaaet, og det, uden at indlade sig i det Spørgs-
maal,

maal, hvorvidt hun i Følge, enten af de Reformeredes eller Fridericia Dyes Privilegier, kunde være berettiget til at paastaae saadan Undtagelse fra den almindelige Regel. Kjøbenhavn den 17 August 1757.

Herpaa resolverede Cancelliet:

Kammeret tilskrives efter General-Prokureurens Erklæring.

XXV.

Erklæring over Stiftamtmanden i Aalborg Geheimeraad Golcks Memorial af 13 Junii 1757, derudi han foreskilder, at da en Delinquent, som havde begaaet Tyverie paa Aalborghuus Amt, og var indsat i Randers som næste Kjøbstads Arrest-Huus, skulde føres fra Randers, som ligger i Dronningsborg Amt, til Overgaard's Birketing, som ligger i samme Amt, havde han begiert af Amtmanden, at foranstalte hendes, samt Actors og Defensors Befordring giennem Dronningsborg Amt, men faaet til Svar, at siden Delinquentinden ikke henhørte under hans Amt, kunde han ikke paalægge Bønderne Befordring; hvorfor Geheimeraad Golck begierer, at den Sag maae Hans Majestæt til allernaadigst Resolutions Forventelse, allerunderdanigst foreskildes.

* * *

Saavidt jeg kan skionne, er Hr. Geheimeraad og Stiftamtmand Baron Golcks Begiering i alle Maader overensstemmende med Forordningen af 13 Jan. 1747 dens Hensigt.

Bemeldte Forordnings 5te Art. fastsætter: at i de Tilfælde, hvor Omkostningerne paa Delinquent-Sagers Udførsel, bør lignedes paa Aaret, der vil Deres Majestæt allernaadigst, paa det at Omkostningerne faa meget mueligt kunde bespares, at Actors og Forsvars, saavel som Delinquentens Befordringsskab maae in Natura ved Omgangsreiser, efter Amtmandens Foranstaltning forrettes.

Forordningen synes altsaa at sætte denne Befordring eller disse Reiser ved Siden af andre Omgangs eller Kongereiser, som, saavidt mig er bekendt, alletider maae forrettes af det Amt, hvorigiennem Passagen falder, og ikke just af det Amt, for hvis Skyld Reisen foretages.

eller hvor den Rejsende henhører, hvortil kommer, at det er hele Landets Sag, at de Misgjæringer, der forstyrre den almindelige Sikkerhed og Rolighed, blive straffede, og derved hindrede, omendskiønt det for at undgaae adskillige Vanskeligheder, og desto lettere at opnaae Hensigten, er fastsat, at Omkostningerne, isteden for alletider at lignes paa hele Landet, hver Gang skulle lignes paa det Amt, hvor Misgjæringen er begaaet. Altsaa kan intet være mere rimeligt, end at Befordringen præsteres af det Amt, hvorigiennem Passagen falder, da samme lettest og med mindst Besværlighed kan forrette den, og det ene Amt saaledes derudi kommer det andet til Hielp.

Det kan ei heller vel være andet, end at Befordringen maae skee paa saadan Maade; thi naar det Sted, hvorfra Delinquenten skal befordres, ligger 4, 5 à 6 Mile eller længere fra det Amt, hvor Misgjæringen er begaaet, da er det ikke at forlange, at en Bonde skal giøre en Reise frem og tilbage af 8, 10 à 12 Mile, for at skaffe en Befordring af 1, 2 à 3 Mile.

Dette er just Tilfældet her, thi saavidt jeg kan slutte, maae Randers Bys ligge en 4 à 5 Mile fra det yderste af Aalborghuus Amt; derimod kan Overgaardts Birketing neppe ligge meget over et Par Mile fra Randers, altsaa naar Aalborghuus Amts Bønder skulde skaffe denne Befordring, maatte de kiøre frem og tilbage 8 à 10 Mile, for en Befordring af 2 Mile; derimod kunne de af Dronningborg Amts Bønder, som boe omkring ved Randers, uden nær saa megen Besværlighed, Omkostning og Tidsspilde, giøre denne Kiørsel.

Betaling for saadan Befordring kunde Dronningborg Amts Bønder ei heller paastaae, siden sligt vilde stride mod Forordningens Hensigt og Bydende: at Reiserne skulle præsteres in Natura, for at spare Omkostninger; der bliver saaledes ei andet tilovers, end at de maae giøre disse, ligesom andre Konge- eller Ungangsreiser: uden Betaling.

Det eneste, som herimod kan indvendes, er, at paa den Maade kan eet Amt blive uslige mere betyngt med slige Reiser, end et andet. Men foruden, at det samme kan siges om alle Kongereiser, hvormed de

Amtet

Amter blive meest betyngede, giennem hvilke den meeste Passage falder; saa troer jeg dog ikke, at dette kan gaae ret vidt, eller være af megen Betydning, saalænge Spørgsmaalet allene er om Delinquentens samt Actors og Defensors Befordring til og fra Underretterne; da det vel fielden hender, at en Delinquent, som har begaaet en Misgierning paa et Amt, sidder arresteret i en Kiøbstad, som ligger temmelig langt borte i et andet Amt, og tillige bliver taltalt for en Ret, som ligger i det andet Amt.

En anden Sag var det, isald der blev Tvist om Delinquenters Henbringelse til Over-Retten, eller Landstinget, fornemmelig i Inlånd, hvor det vel kunde træffe sig, at det Amt, som ligger nærmest omkring Viborg, med nogen Slags Føie, kunde besvare sig over, at det, frem for andre Amter, blev betyngt med Delinquenters Befordring til Landstinget; ligesom det og, i saa Fald, maaffee vilde være nødvendigt, at udfinde et Slags Løttelse for samme Amt.

Men denne Marsag har ei Sted, saalænge Grunden til den Befordring, et andet Amt maae skaffe, allene indeholdes derudi, at Delinquenten findes arresteret i en Kiøbstad derpaa Amtet, og at Tinget, hvor Delinquenten bør tiltales, og ligger i samme Amt; siden dette vel kan engang indtræffe, men derfor ikke altid eller ofte finder Sted.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Stiftamtmanden Hr. Scheimeraad Zoltz, og Amtmanden Hr. Conferensraad Trappard:

At, da Forordningen af 13 Junii 1747, Art. 5, fastsætter, at i de Delinquent-Sager, hvor Omkostningerne bør lignedes paa Amtet, eller tages af Deres Majestæts Sagfalds Cassa, der maae Actors og Forsvars, saavelsom Delinquentens Befordring, for at spare Omkostninger, in Natura, ved Omgangs-Reiser, efter Amtmandens Foranstaltning forrettes; men det undertiden skal hende, at en Delinquent, som har begaaet en Misgierning paa et Amt, og der bør forfølges, findes arresteret i en Kiøb-

stæd i et andet Amt, og, saavel som Actor og Defensor, derfra, til og fra Rætterne, maae befordres giennem samme Amt, hvor det andet Amts Bønder, som det ellers i sig tilfaldt, formedelst de ere saa langt fraliggende, ikke uden største Vanskelighed og Besværlighed, kunde forrette Befordringen; saa bør det ene Amt i slige Tilfælde, komme det andet til Zielp, og Amtmanden over det Amt, giennem hvilket Passagen falder, efter den anden Amtmands foregaaende Requisition, foranstalte Befordringen af Amtets Bønder ved Omgangs-Reiser forrettet.

Da denne Quaestion ikke findes tilforn at være forefalden mellem de øvrige Amtet i Jylland; (thi i de andre Provindser i Danmark kan den ei lettelig finde Sted) saa skulde jeg tænke, at det kunde være nok, at derom til de tvende vedkommende Amtmænd allernaadigst blev reskriberet, uden at der, i den Henseende, behøves noget almindeligt Reskript til alle Amtmænd. Kiøbenhavn den 19 August 1757.

Cancelliet resolverede saaledes:

Expederes efter Erklæringen.

XXVI.

Erklæring over tvende Memorialer eller Skrivelser til Grebe af Holstein fra General-Gouverneuren i Amerika Conferensraad Proct, den 1ste af 14 Maji 1757, derudi han melder at have faaet Grevens Skrivelse af 2 Oct. 1756; (i Følge min Erklæring af 1 Sept. 1756, see 1 Deel No. 152) og derefter foranstaltet, at Secretariatet ikke mere afgiver sig med at expedere Høieste-Rets Stævninger, indstiller derhos: naar Vedkommende til ham indlevere Ober-Rets Acten og Concept til Høieste-Rets Stævning, om han da ikke kan give dem en Attest, som kunde hindre Execution, indtil Stævningen selv indløb. Den anden af samme Dato, derudi han melder, sig at have faaet Grev Holsteins Skrivelse af 3 Sept. 1756 (i Følge min Erklæring af 2 Julii 1756, see 1 Deel No. 137) og 1) svarer paa og oplyser de Grundringer, der vare giorte ved en nye Under-Rets Indrettelse der paa Landet, og erklærer, at Byeskriver Kesslberg er fornsiet med at blive Byesfoged og By-skriver tillige i Christiansstad, da derimod den nye Under-Dommer

mer kan kaldes Bysfoged i Friderichsstad: 2) indstiller: om det ikke ved GouVERNEMENTETS Foranstaltning, angaaende Skifternes Administration efter de Kongl. Betingelse, maae have sit Forblikvende, eller om det endelig skal forholdes efter Forordningen af 31 Martii 1755 uden Undtagelse.

* * *

Det General-Gouverneuren over de Amerikanske Eilande Hr. Conferensraad Baron Prøck, i hans Skrivelse af 14 Maji 1757, foreskriver, angaaende Høieste-Nets Stævningers Expedition med videre, kan jeg saa meget mindre have noget imod at erindre, som samme, i alle Maader, kommer overeens med min allerunderdanigste Erklæring af 1 Septembris 1756, ligesom jeg og til Vedkommendes Sikkerhed, og paa det at de ikke med Execution skulle blive overlede, finder det tiensligt og billigt, at General-Gouverneuren, naar Over-Nets Acten og Concept til Høieste-Nets Stævning, eller Ansøgning derom til ham er indleveret, bliver autoriseret, til at indgive et Beviis eller Attest, som kunde hindre Execution, indtil Stævningen selv indløb. Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til General-Gouverneuren efter bemeldte Forestilling, hvorved da General-Gouverneurens Forhold, i Henseende til de Stævninger, der allerede hos ham ere forlangede, tillige allernaadigst bifaldes.

Udi min allerunderdanigste Erklæring af 2 Julii 1756 har jeg allerunderdanigst tilkiendegivet, at jeg anfaae den foreslagne Forandring med at faae tvende Under-Retter paa Eilandet St. Croix, isteden for een, for ganske nyttig og tienslig, naar allene a) Den nu værende Bys-Skriver Zesselberg derved ikke blev fornærmet, men erklærede sig dermed at være fornøiet. b) En nye Forligelses- og Gieldts-Commission iligemaade blev anordnet. c) At den nye Bysfoged, saafremt han skulde have med Skifterne at bestille, iligemaade ved Skifternes Administration, blev af det Secrete-Raad adjungeret tvende vederhæftige Mænd, som tillige med ham, under det Secrete-Raads Opsigt, og subsidiale Tilsvær, kunde staae til Ansvar for Sterboernes og de Umyndiges Midler.

Da

Da nu General-Gouverneuren, i hans Skrivelse af 14 Maji 1757 Litra B, har i alle Maader opfyldt disse Fordringer, ved at erklære, at Byskriveren, naar han bliver Bysfoged og Byskriver tillige over den ene Deel af Landet, med denne Forandring er fornøiet, at en nye Forligelses- og Gieldes-Commission paa den anden Ende af Landet skal blive oprettet, og at Bysfogden paa samme Sted tvende vederhæftige Mænd ved Skisternes Administration skulde vorde adjungerede, saa kan jeg nu ikke have videre mod samme i sig nyttige Indretning at erindre, men skulde allerunderdanigst indstille: om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt, ved et allernaadigst Reskript til General-Gouverneuren, at fastsætte samme, paa de anførte Bilklaar, og i Overeenstemmelse med Forordningen af 31 Martii 1755.

Hvad Skisternes Administration, efter de der paa Eilandene værende Kongl. Betiente angaaer, da haver jeg, udi bemeldte min allerunderdanigste Erklæring af 2 Julii 1756, viist, at det Secrete-Raad havde taget feil udi det, de meente, at derom ikke var nogen Anordning, da det dog af Forordningen af 31 Martii 1755 var klart, at det tilfaldt Bysfogden at forrette disse, saavelsom alle andre der paa Stedet forefaldende Skifter. Forresten har jeg meent, at det i sig kunde være temmelig ligegyldigt, hvem der forrettede disse Skifter, naar allene den nødvendige Forsigtighed for Sterboernes og de Umjødiges Midler derved blev brugt.

Da nu det Secrete-Raad har foranstaltet, at disse Skifter skulde forrettes af Secretairen i det Secrete-Raad, hvilket, i Compagniets Tid, skal have været brugeligt; General-Gouverneuren endnu beider, at det ved samme det Secrete-Raads Foranstaltning maae have sit Forblivende, og derhos tilkiende giver, at Ansvar for disse Skifter ligger paa det Secrete-Raad, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille: om Deres Kongl. Majestæt allernaadigst vilde tillade, at det ved bemeldte det Secrete-Raads og General-Gouverneurens Foranstaltning maatte have sit Forblivende saaledes: at disse Skifter fremdeles blive forvaltede af Secretairen, dog saa, at det hele Secrete-Raad bliver til Ansvar
for

fordisse Sterboers, og de derved existierende Myndingers Midlert. Kjøbenhavn den 21 August 1757.

Herpaa har Cancelliet resolveret saaledes:

Indstilles til Hans Majestæt efter Erklæringen.

Og i Conseillet paa Fredensborg faldt en saadan Resolution:

Dette approberes.

XXVII.

Bed det, at der paa kort Tid efter hinanden forekom adskillige Exemppler paa saadanne, som havde dræbt et Barn eller voxent Menneske, alene for at blive frikt ved deres eget Liv, gif der den 17 Junii 1757, Ordre til Lov-Commissionen (som bestod af Geheimeraad Reventlou, Conferensraad Skouboe, Etatsraad Salsen, Lårdorph og mig) at overveie og foreslaae, hvorledes saadanne Delinquenters Straf, til mere Skæk og Afsky for den gemene Mand og slige andre Mennesker, kunde bestemmes og indrettes til anden vedbaarnde og daglig Reueelse, Bestemmelse eller Livelse i andre Maader. Da Geheimeraad Reventlou strax derpaa reiste bort, blev ei videre tænkt paa dette Forslag, som syntes at udfordre, at hele Lov-Commissionen maatte være samlet. Hvoepaa Geheimeraad Grev Holstein den 30 Julii tilfrev Commissionen, at, da tvende Donue over slige Delinquenter vare Hans Majestæt allerunderdanigst refererede, havde han resolveret, at det skulde udsættes, indtil Lov-Commissionens Forslag var indkommen; hvorpaa Hans Excellence tillige lod Commissionen vide, at Hans Majestæt ventede dette Forslag.

Som jeg da saae, at Lov-Commissionen ei lettelig inden October Maaned kunde blive samlet, saa opfattede jeg strax, efter at foregaaende Brev var mig tilsendt, efterfølgende Forslag, hvoraf jeg leverede Grev Holstein en Copie, og sendte en anden, med Posten til Geheimeraad Reventlou den 25 Aug.

Den Hensigt, man i de borgerlige Selskaber har med at straffe, er at stadfæste den almindelige Sikkerhed og Rolighed, som hele Selskabet eller den heieste Dyrighed bør forskaffe enhver Borger eller Lem af Selskabet, og som, ved en forøvet Misgjerning, ansees at være forstyrret.

Naar en Borger, paa hans Liv, Lemmer, Ære, Gods &c. bliver beskadiget, maae enhver anden Borger forestille sig, at det samme kunde mødt ham; altsaa er den almindelige Kølighed og Sikkerhed sat i Tvivl, og i den Sted frembragt en almindelig Frygt og Uro. Denne Frygt og Uro er det, man ved Straffen søger at bortjage, og i dens Sted indføre den almindelige Sikkerhed og Kølighed.

Dette er det man fornemmelig og næsten allene har at see paa ved at give Straf-Love og bestemme de borgerlige Straffe, nemlig, at denne Hensigt derved kan erholdes, og ligesom den Indretning i Almindelighed bør anses for den viseste, som er den beqvemteste til at opnaae det, man dermed har tilsigtet, saa følger og, at, jo beqvemmere en Straf er til at opnaae denne Hensigt, jo visere er den bestemt og jo sukdommere er den Lov, som har fastsat den.

Derfor det kunde være nok at skaffe det Almindelige, nemlig den Fornærmede, saavel som alle andre, Sikkerhed for den Person, der havde begaaet en Misgjerning, og derved beskadiget en anden, da kunde denne Hensigt let opnaaes paa een af tvende Maader, nemlig: enten ved at forbedre den Skyldige (heraf komme Poenæ emondatrices) og indprænte ham en virkelig Affkye for saadan Misgjerning, og altsaa betage ham Villie til oftere at begaae den; eller og, ved at sætte ham i den Stand, at han ikke mere kunde begaae saadan Misgjerning, om han end havde Villie og Begierlighed dertil, og altsaa betage ham Evnen til at begaae den.

Men dette er ikke nok. Naar En begaaer en Misgjerning, og derved fornærmer en Anden, maae man antage, at der og kan være andre Egesindede, der ligesaa vel, som Delinquenten, kunde være istand til at udøve en saadan Gjerning, naar de dertil maatte finde Leilighed.

Det er for disse Folk Publikum og ved Straffen skal sættes i Sikkerhed.

Denne Hensigt kan neppe opnaaes paa anden Maade, end ved at paalegge den Skyldige saadan Straf, som hos andre Egesindede kan opvække Skælg og Affkye for den Gjerning, der drager saadan Straf efter sig.

Herhen

Herhen høre de saa sådne Pœnæ exemplares, som i de borgerlige Selskaber ere de meest almindelige, som i Følge af deres Hensigt, bør være ganske offentlige, og som paalægges den Skyldige ikke saa meget for hans egen Skyld, som for at tiene til Exempel og opvække Afsky hos andre, ligesom det og i den Henseende, gierne pleier udtrykkelig at meldes i Dommen.

Da Hensigten med disse Straffe udfordrer, at de skulle gjøre et hæftigt Indtryk paa dem, der ellers kunde være istand til at begaae en saadan Misgjerning, men en Straf eller et Onde ikke altid gjør samme Indtryk, eller har ligesaa hæftig Virkning hos En, som hos en Anden; saa er det nødvendigt, at man ved at bestemme disse exemplariske Straffe, saa meget mueligt udstuderer de adskillige Gemyts-Beskaftenheder, og vel overveier, hvad det er for Gemytter, der snarest og lettest kunne forledes til at begaae een eller anden Misgjerning, hvad det er, der meest frister dem, og hvad det derimod er, de have sterkest Frygt, Skæk og Afsky for?

Da en Straf skal hos Vedkommende opvække en Afsky for den Gierning, med hvilken den forbindes, saa maae den, naar Hensigten dermed skal opnaaes, bestaae i noget, hvilket de ansee som et stort og ufordrageligt Onde: men om Ondt og Godt og dets Grader, have alle Mennesker ikke de samme Tanker; det een anser som et overmaade stort Onde, holder den anden for et maadeligt Onde, og den tredie maa see for noget Godt.

Altsaa kan den samme Straf ikke sættes for alle Misgjerninger, (sendskjønt de i sig kunde synes at være lige grove) men den Straf, som i eet Tilfælde og for eet Slags Misgjerninger er ganske beqvem, kan maa see i et andet gjøre enten slet ingen, eller en modsat Virkning.

Blant de borgerlige exemplariske Straffer ansees Livs-Straf i Almindelighed som den haardeste, ligesom det og er den, man ikke lettelig bør tage sin Tilflugt til, saalænge Straffens Hensigt paa en anden Maade, og ved en anden mildere Straf kan opnaaes. Det maa

og tilstaaes, at de fleste Mennesker have derfor saadan Stræk og Affkye, saa man i Almindelighed kan være nogenledes forvissnet om, dermed at naa den Hensigt, man har med de exemplariske Straffer.

Men saa almindelig, som dette og synes at være, saa haver det dog sin Undtagelse, og det er Tilfælde, hvor det ikke finder Sted.

Der gives adskillige, som melankoliske og tungsindede Mennesker, hvilke ansee Livet, ikke som noget Godt og Duffeligt, men som en tung og ubælelig Byrde, under hvilken de daglig mere nedtrykkes.

Uf disse Menneskers Maade at tænke paa følger, at de maae ansee det som noget Godt, der kan være et Mittel til at stille dem ved denne Byrde. Da nu Livs-Straf er et saadant Mittel, saa følger, at de for saavidt ikke ansee den, som noget ondt, men som et Gode.

De handle og overeenstemmende med disse Begreber.

Derfor de, enten ikke have Mod nok til at legge Hænder paa sig selv, eller og de, ved Religions Princip, derfra holdes tilbage, saa udvælge de en Misgjerning, ikke fordi det er en Misgjerning, ei heller for at tilføie en anden noget Ondt, men allene for saavidt den er et Mittel til at paadrage dem Livs-Straf, hvilken igien er et Mittel til at stille dem ved Livet.

At lade slige Mennesker miste Livet, efter at de have begaaet en saadan Misgjerning, som der er sat Døds-Straf for, det er, efter des res Maade at tænke paa, ikke at straffe dem, men det er at opfylde des res Duffe, og tilstaae dem en Belønning for den forsøvede Misgjerning.

Det er ikke nok, at Straffen her ikke beforder den Hensigt, man i Almindelighed i de borgerlige Selskaber bør have med at straffe, men den virket og imod samme, og just det Modsatte.

Naar et saadan melankolisk og tungsindet Menneske, som har taget Livet af en Anden, og derfor selv er dømt til at miste sit Liv, henledes til Ratterstedet, og andre ligesindede, nemlig melankoliske og tungsindede Mennesker, da blant Tilskuere ere tilstede, hule de ham ikke, eller ansee ham som en Ulykkelig, men de prise ham lykkelig, at han

faa hastig bliver skilt ved den Byrde, under hvilken de dagligen sulke, og finde, at han haver handlet viselig, i at udvælge saa sikkert et Middel til at opnaae denne Befrielse.

De gaae saaledes fra Ketterstedet, langt mere stemte til at følge den Afstraffedes Exempel, end de vare tilforn; og Straffen selv, som skulde indjage dem en Skræk og Affhye for saadan en Gjerning, er just det, der opmuntrer dem til at begaae den.

Dersom man betragter dette Slags Misdædere efter deres moralske Charakter, og den virkelige Ondskab, de besidde, da finder man mere Anledning til at ynkes over dem, end til at vredes paa dem, da den største Feil stikker i deres Forstand, og ikke i deres Villie.

Men det er ikke deraf eller af Ondskabens Grad at Straffen skal bestemmes. Det man i den Henseende pleier at sige, at Misgjerningen skal forsones, siger slet intet; thi ved Straffen bliver en Misgjerning ikke ugiort, ved det, at Manddraberen dræbes, faaer den Dræbte ikke sit Liv igien. Den Eetning om Forsonelse er god, saalænge der er Spørgsmaal om Resarcitio damni dati; men den har ingen Sted, naar det kommer an paa at bestemme den offentlige Straf.

Jeg har tilforn viist, at den almindelige Roeligheds og Sikkerheds Etablerelse er det, man med Straffen tilsigter, og at Straffen bør fastsættes saaledes, som det kan komme overens med denne Hensigt, og den udfordrer det.

I Følge deraf er det den groveste Misgjerning, som meest forstyrer og kuldfaster den almindelige Sikkerhed og Roelighed.

Naar man paa denne Kant betragter disse Misdædere, maae man ansee dem som de allerfarligste Mennesker i det borgerlige Selskab, og værre, end Mordere og Røvere, som ellers pleie at holdes for de allerværste.

Mordere ere istand til, paa en lumsk og glubsk Maade, at overfalde og dræbe dem, de ere vrede paa og have noget imod.

Slige Mennesker ere baade farlige og skarnagtige. Men de dræbe dog ikke uden deres Uvenner, og, hvor det gaaer, er dog den i Sikker-

hed for dem, som ved, at han ikke har gjort nogen imod, og ingen Vøenner har.

Røvere og Stiemænd overfalde dem, de antræffe paa offentlig Veie, og fratage dem, hvad de have, samt dræbe dem, paa det de ikke ved dem skulle blive røbede.

Disse Folk ere Forstyrre af den almindelige Roelighed og Sikkerhed, og ere ei mindre skarnagtige, end de Foregaaende. Men hvor det gaaer, ere dog de i Sikkerhed for dem, som enten intet have, eller ikke vove sig paa slige Veie, uden at være ledsagede.

Derimod de melankoliske og tungsindede Mennesker, som ere kiede af deres Liv, og dræbe En, allene for at bane sig selv Veien til at miste det, kan ingen, i hvem det og maatte være, siges at være i Sikkerhed for.

Det er med dem, som med en gal Hund, der loper Udskillige forbi, og endelig, uden at give eller bieffe, og uden at vise nogen Bredes eller Arrigheds Tegn, stiltiende anfalder og bider En.

Da disse Mennesker allene dræbe, for at dræbes, og det altsaa er dem ligemeget, hvem det træffer paa, de ei heller selv have nogen Bææggrund, som kunde bestemme dem til, hellere at dræbe En, end en Anden, saa er det umueligt, at nogen kan sig sig frie og sikker for dem.

Naar det spørges, at En, paa en skammelig Maade er dræbt, enten af Røvere, eller af en Anden, som har lagt paa Luur efter ham, saa opvækker det en almindelig Frygt; imidlertid trøste Folk sig tildeels ved, at de ingen Vøenner have, som ere istand til at giere saadant, tildeels ved, at de ikke ere forbundne til at komme paa de Steder; men naar det spørges, at et tungsindet Menneske har skudt en Forbizzgaaende ihjel, eller skaar Halsen over paa et Barn, maae enhver skjelve for sig selv og sine, og tilstaae, at det samme kunde hende ham eller hans Børn, uden at han, i den Henseende, er istand til at bruge tilstrækkelig Forsigtighed.

Da det saaledes er klart, at dette Slags Misgjerninger ere blant de allerfarligste for den almindelige Sikkerhed og Roelighed, og, at den

den Uro og Frygt, som deraf opkommer, strækker sig til alle og enhver, saa her det saa meget mere være den høieste Øvrighed om at gjøre, at see dem forebyggede og affkaffede. Jo mindre det er enhver privat Person mueligt at forskaffe sig og sine Sikkerhed for slige Mennesker, jo mere bør Øvrigheden stræbe efter at skaffe alle i Almindelighed denne Sikkerhed, hvilket neppe lader sig iværksætte, uden ved at udfinde en Straf, som hos slige Mennesker, efter deres Gemynts Beskaffenhed og Maade at tænke paa, kan gjøre det behøvende stærke Indtryk, og opvække en virkelig Skrak og Affkye for den Gjerning, som drager saadan Straf efter sig.

Spørgsmaalet bliver allene, hvorledes saadan Straf skal bestemmes, og hvorudi den egentlig bør bestaae.

Jeg har tilforn viist, at Livsstraf her aldeles ikke passer sig, men mere hindrer, end beforder Straffens Hensigt; thi da slige Mennesker ønske sig Døden og stræbe efter at opnaae den, saa kan Døden ikke bruges mod dem som en Straf, eller som et Motiv til at affkrække dem fra noget.

Dette har man allerede for nogle Aar siden indseet; og dette er Grunden til Forordningen af 7 Febr. 1749.

Da man merkede, at Dødsstraf for sig ikke var noget, som disse Mennesker frygtede, men snarere begierede, saa har man søgt at ledsage deres Dødsstraf med saadanne græffelige og haantsige Omstændigheder og foregaaende Pinseler, der kunde indjage dem den Skrak og Frygt, som Døden selv ikke hos dem kunde virke.

Derhen hører det Forordningen fastsætter, at de skal føres til Retterstedet paa Natmandens Sluffe, med Strikke om Halsen, blotter Hovedet ic. at de skal knibes med gloende Tænger; at deres høire Haand først skal affbugges ic.

Jeg troer og virkelig, at denne Forordning, fornemmelig i Begyndelsen, har havt temmelig god Virkning, og ofte holdt En og Anden tilbage fra at fuldføre det Mord, han ellers havde sat sig for at begaae.

Imid-

Imidlertid viser dog Erfarenhed, at denne Forordning ikke har frembragt den fulde Virkning, som man dermed har tilsigtet.

Grunden dertil lader sig nogenledes begribe, saavel af Forordningen selv, som af disse tungsindede Menneskers Tænkemaade.

Disse Mennesker ansee Livet som en tung og utaalelig Byrde, hvoraf de enten føle, eller i det mindste, indbilde sig daglig at føle ulidelig Smerte og Pine. De ønske sig altsaa Døden, og ansee Livsstraf som noget Godt, for saavidt den er et Middel til at skille dem ved Livet. De Pinseler og Forhaanelser, som gaae for denne Livsstraf, staae dem ikke an, og ere maaskee istand til, een og anden Gang, at skrække dem fra at paadrage sig samme Straf. Men naar Tungsidigheden og Melankolien baade vedvarer og tiltager, begynde de omstuderer at tænke, at ingen Smertes og Pine kan staae ved Siden af den, de daglig føle og lide, og at de Pinseler, som Livsstraf føre med sig, kun ere lidet mod den at regne; endelig forestille de sig, at det med disse Pinseler og Forhaanelser er gjort paa $\frac{1}{4}$ eller $\frac{1}{2}$ Time, da derimod den Plage, som Livet forarsager dem, i mange Aar kan vedvare.

Heraf kan man begribe, at, naar man og vil antage, at disse Mennesker altid raisonnere, og forestille sig Straffen paa den Tid, da de begaae Misgjerningen, saa kunne dog de Pinseler og Forhaanelser, hvorved deres Dødsstraf ledsages, ikke alletider afholde dem fra at gjøre en Ulykke; da man derimod kan gjøre sig langt større Haab om, at opnaae Straffens Hensigt, naar man af samme udelader det, som frister disse Menneskers Begierlighed, nemlig Døden, og derimod intet beholder tilbage, uden det, som hos dem efter deres Tænkemaade, kan opvække idel Skrak og Ulykke.

Egtesom det hidindtil Anførte i alle Maader synes at komme overeens med Grunden og Anledningen til det til os ergangne allernaadigste Reskript af 17 Junii h. a.; saa følger og deraf, at man, ved at bestemme Straffen for disse Misdædere, fornemmelig bør iagttage evende Ting; nemlig: 1) Da de ønske sig Døden, og den altsaa ikke

er et Onde eller en Straf, men et Gode for dem, saa bør de ikke dømmes til at miste Livet, men de bør endog til Straf beholde det Liv, de ere kiede af, og saamme Liv bør gjøres dem endnu tungere, saa de deraf virkelig føle den Smerte og Plage, som de tilforn indbildte sig at føle. 2) Da denne Straf sættes isteden for Dødsstraf, hvilken vores Lov ellers, i alle andre Tilfælde, sætter for et frievilligt Drab eller Mord, saa bør det Liv, hvilket disse Mordere beholde, ved adskillige Plager, gjøres dem saa tungt, at Menige Mand ikke skal have Marsag at troe, at Straffen for dem er formildet, men maae tilstaae, at saadant et Liv ikke er bedre, men værre end Døden selv.

Dersom Slaverne og Misdæderne i vore Fæstninger, Fangehuse, Kasp- og Tugthuse, vare inddeelte i visse Classer, efter deres Forseelses eller Misgiernings Beskaffenhed, og det dem foresatte Arbeide, i Henseende til dets Haardhed, saavelsom Haanlighed, havde visse Grader, saa kunde maaffee et og andet, denne Straf vedkommende, nøiere bestemmes; men, efter de nu værende Omstændigheder, veed jeg ikke andet eller bedre at foreslaae, end det, som hermed, overeenstemmende med de forhen anførte Grundsætninger, fremsættes til høiere Eftertanke, da jeg selv troer, at et og andet derudi maaffee kan forandres, forbedres, tillægges, eller nøiere bestemmes.

De Misdædere, som Forordningen af 7 Febr. 1749, saavelsom det til os ergangne Reskript af 17 Junii h. a. taler om, skulde Efterdags ikke dømmes til at miste Livet, men i det Sted

1) Kagsstruges og brændemerktes. (a)

2) Naar de vare kagsstrøgne og brændemerkede, skulde de hensesættes paa Livstid, Mandfolkene i Kaspuset, og Qvindfolkene i Tugthuset, og der, som de Uærligste, Færligste og Foragteligste, blant alle
Slaver

(a) Det kan videre overveies, om til dem skulde bruges det sædvanlige Brændemerke, som passer sig for saavidt, at de stiele Livet fra Folk; eller og, i dets Sted, opfindes et andet, som mere udtrykte deres umenneskelige og vilde Charakter.

Slaver og Misdædere, ei allene for sig vel forvares, men og daglig plages, saavel, efter deres Kræfters Bessaffenhed, med det allerstærkeste og haardeste, som med det allerlideligste, haanligste og foragteligste Arbeide, samt ikke nyde andet til Underholdning, end det, de med saadan Arbeide kunde fortiene, som dog ikke maatte overgaae 4 β . om Dagen; men naar de, uden at være syge, fandtes efterladne i at forrette det dem foresatte Arbeide, skulde de ei allene, ligesom andre Slaver, haardelig straffes med Hug og Slag, men og desuden ikke nyde andet til Underholdning, end Vand og Brød.

3) Skulde de eengang hvert Aar, paa den samme Dag, paa hvilken Mordet af dem var forøvet, (b) fra Kasp- eller Tugthuset henbringes til det Sted, hvor det var forøvet, eller ifald Samme maatte være for langt fraliggende, da til Byens offentlige Torv, og der atter kagstryges (eller pidffes med 27 Slag af 9 Riis).

4) Fra Fængselet eller Tugt- og Kaspshuset, til Ketterstedet, eller det Sted, hvor de blive kagstrøgne, og tilbage igien, skulde de til desto større Forhaanelse, føres paa Natmandens Sluffe, udi gemene og de udi Fængselet eller Tugt- og Kaspshuset brugte daglige Klæder, uden Hat eller Hue, med blottet Hoved, Strikke om Halsen, og sammenbundne Hænder.

5) Naar de, udi Tugt- eller Kaspshuset ved Døden afgaae, skal deres Legeme ved Natmandens Foll henføres, og begraves ved Galgen eller paa Ketterstedet (c). Kjøbenhavn den 27 August 1757.

XXVIII.

(b) Da det første Gang kunde hændes sig, at denne dog indfaldt stor eller kort efter, at de havde udstaaet deres Straf, ved at kagstryges og brændes, saa vil det maaske fastsættes, hvor lang Tid der i det mindste, bør første Gang forløbe, inden de igien blive kagstrøgne.

(c) Det maae overveies, hvilket der meest kommer overeens med Straffens Hensigt, enten, at Legemet saaledes begraves, eller og, at Haanden og Hovedet afhugges, og Legemet lægges paa Stulle, men Haand og Hoved sættes paa en Stage derover.

XXVIII.

Erklæring ober et Pro-Memoria fra det Lydske Cancellie af 27 Novemb. 1756, hvormed fulgte en Memorial fra Amtmanden i Hadersleb Kammerherre Rlingenberg af 28 August 1756, og en anden Memorial til bemeldte Kammerherre fra Cancellieraad og Herredsfoged Hoffmand af 20 August 1756, derudi de beklage sig over det Indgreb, der skeer i den Haderslebiske Jurisdiction af Riber Birketing og Dommer, som nyelig har indskævnet en under samme Amt henhørende Uundersaat, Iver Jensen af Stavnager, til at møde for samme Riber Birketing, hvor de agte at føre Vidner over ham; omendskjønt han, saavel som Herredsfogden derimod har protesteret; tilligemed Stiftamtmanden i Ribe, Kammerherre Holtsteins Erklæring af 21 Januarii 1757, og den constituerede Sættfoged i Riberhuus Birk Ivergen Tranbergs Erklæring til ham af 7 Jan. 1757, derudi de vise, at alt hvad der er passeret, bestaaer derudi, at da der ved Riberhuus Birketing, skulde føres Vidner, angaaende en Marks Indhegning, som ligger inden Riber Birk, men tilhører Iver Jensen paa Stavnager under det Haderslebiske, saa er bemeldte Iver Jensen, som Paagieldende, skævnet til Riberhuus Birketing, allene til at høre Vidner, og ikke til at lide Dom.

* * *

Spørgsmaalet i denne Sag er, om en Dommer ved Riberhuus Birketing i Jylland, bor, i hans Dommer-Embede, forholde sig og denmme efter den Danske Lov, som er den eneste, der gielder i Danmark, og som, i det her omrøiste Tilfælde, er ganske klar og tydelig, eller efter de i Hertugdømmet Slesvig antagne Love og Retter.

Factum, som Cancellieraad Hoffmand vel har taget sig vare for, tydelig at fremsætte, er kortelig følgende:

Obbekier Dye og Mark ligger i Riberhuus Birk i Jylland. Paa samme Obbekier Mark er der et Stykke Jord, som tilhører Iver Jensen paa Stavnager, der forterer under Hvidding Herred i Hadersleb Amt i Slesvig.

Da bemeldte Iver Jensen paa nogle Aar, skal have ladet dette Stykke Jord henligge uindhegnet, og dog taget Obbekier Creature i Huus, naar de kom derpaa, og af dem paastaet Lovnings-Penze, og

Obbekier Mænd derved have formeent sig fornærmede, saa have de foretaget sig ved Vidner at bevise, at dette Stykke Jord allestider tilforn af Iver Jensen selv, saavel som hans Fader for ham, havde været indbegnet; paa det de med saadan Tingsvidne kunde bilægge den Klage, de til Amtet eller Deres Kongl. Majestæt agtede at indgive, og siden virkelig have indgivet, over den dem tilføiede Fornærmelse, som skal være imod et dem meddeelt Kongl. Skøde af 21 Novemb. 1741.

Da Vidnerne, som de agtede at føre, forterede under Kiber Virkeret, saa have de og derfra Retten udtaget Stævning, hvorved disse Vidner ere indkaldte, under Falsmaal, at møde for Retten og giøre deres Forklaring, og da det, der skulde vidnes om, angik Iver Jensen, saa er Stævnamaalet og for ham forkyndt, og han derved indkaldt til at høre Vidner. Stævnamaalet er for Vidnerne, saavel som Iver Jensen, forkyndt ved tvende Mænd for deres Boepæl.

Det sees lettelig, at Virkedommeren herudi ikke har foretaget sig det allermindste andet, end det, hvorudi han har tydelig Medhold af Loven.

Da de Obbekier Mænd vilde føre Vidner, angaaende een der i Birket liggende Egus Situation og Indhøgning, saa er det klart, at Virkedommeren hverken burde eller kunde nægte dem Stævning til slige Vidners Førelse.

Da Vidnerne forterede under Kiber Virkeret, saa er det af Lovens 1ste Bogs 13 Cap. 2 Art. klart, at de burde føres for samme Ret, og ikke kunde vinges til at møde for nogen anden, og der aflægge deres Vidnesbyrd, ligesom det samme og kommer overeens med den Romerske Ret, og de, i det Slesvigske giældende Love.

Stævnamaalet til Vidners Førelse, eller Kaldseddelen kunde Sagsøgerne selv, i Følge Lovens 1ste Bogs 25 Cap. 1 Art. og 1ste Bogs 4 Cap. 2 Art. have expederet og ladet forkynde for Bedkommende, uden engang at give Dommeren Gienpart deraf; og i det Tilfælde havde Dommeren intet vidst af Stævnamaalet at sige, førend det var kommen i Rette; men Sagsøgerne have her iagttaget det, som i sig er det sikreste og beste, og af Retten udtaget Stævnamaal i Dommerens Navn.

Da

Da det, der skulde føres Vidner om, angik Iver Jensen, og de Stævrende agtede, af det erhvervede Tingsvidne, at betiene sig i den Klage, de over ham vilde indgive, saa er det af Lovens 1ste Bogs 4 Cap. 1 Art. klart, at han dertil burde stævnes, og, at det hele Tingsvidne mod ham havde været ganske ugyldigt, naar saadant havde været forfæmt.

Skjønt det ikke nægtes, at Iver Jensen, for sin Person, forterer under Hvidding Herredsting, og altsaa, i Almindelighed, er berettiget til at giere Exceptio fori non competentis, isald han, til at lide Dom i en personel Sag, maatte blive stævnet til en anden Ret; saa er det dog af Lovens 1ste Bogs 2 Cap. 25 Art. klart, at han i denne Sag, hvor han allene blev stævnet til at paahøre Vidnesbyrd, baade burde stævnes og møde for Riber Birketing, som var det Ting, Vidnerne forterede under, og burde afhøres for, og at han, i den Henseende, ikke var berettiget til at giere saadan Exception, ligesom det samme og kommer overeens saavel med Værnetings Natur og Hensigt, som med den Romerske Ret og andre Nationers Love, der alle ere enige udi, at de, der stævnes til at aflægge Vidne, ikke, mod deres Villie, kunde drages fra deres Værneting, men ere i Almindelighed berettigede til at henskylde sig derunder, hvoraf derimod følger, at den, som allene stævnes til, enten at høre Vidnerne, eller allene at høre dem sværge, maae for saavidt lade sig nøie med den Ret, som Vidnerne fortere under, skjønt det ikke er hans Værneting.

Spørges der endelig, hvorledes Stævnamaalet burde erquires, eller Stævningen forkyndes for Iver Jensen, da viser Lovens 1 B. 4 Cap. 2den og følgende Artikel, at Sagsøgeren bør besørge, at Stævningen bliver forkyndt ved tvende Mænd for den Indstævntes Boepæl, og at disse tvende Mænd siden møde for Retten og afskiemle Stævnamaalet; hvilket, i nærværende Tilfælde, ikke nægtes at være skeet.

Efter disse Omstændigheder, og da man, uden Tvivl, maae tilstaae, at Birkedommeren ved Riber Birk i Jylland, bør i hans Dommer-Embedet forholde sig og dømme efter den Danske Lov, saa ønskede

jeg gjerne at vide, hvorudi Birkedommeren har forset sig, og hvorudi det Indgreb egentlig bestaaer, der skal være skeet, i det Haderslebiske Amts og Hvidding Herreds Jurisdiction?

Det maae observeres, at her ikke er Qvæstion om, hvor Hovedsagen henhører, og hvor Jvør Jensen, i denne Sag, bør tiltales og lide Dom; thi for Niber-Birketing, er han allene stævnet til at ansøge de Vidner, som der burde afhøres, siden de derunder forterede.

Hr. Kammerherre von Klingenberg siger: at det har sin uomstødelige Rigtighed, saavel efter den Jydskke Lov, som efter Land-Verichts Ordningen, at enhver bør stævnes og tiltales for sin egen og egentlige Ret, eller (som det hedder i den Danske og Jydskke Lov) for hans Bærneting.

Det tilstaaes, at det forholder sig saaledes, ikke allene efter den Jydskke Lov og Land-Verichts Ordningen, men og efter den nu giældende Danske Lov, og efter de fleste polerede Nationers Love.

Men Hr. Kammerherren synes ikke at have iagttaget (ligesom han ei heller af Cancellieraad Zoffmands Klage for sig kunde erfare det) at her allene er Qvæstion om en Stævning til at høre Vidner. Den, som stævnes for en Ret, allene for at høre de der førende Vidner, han tiltales derfor ikke for samme Ret. Efter alle de allegerede Love kunne Vidner ikke, mod deres Villie, drages fra deres Bærneting, eller tvangsvis til at aflægge Vidne for en anden Ret, altsaa maae de føres for den Ret, de fortere under, og da Loven vil, at den, som det paagielder, skal stævnes til at høre Vidnerne, saa maae han, for saavidt, lade sig nøie med dertil at stævnes for den Ret, som Vidnerne fortere under, enten det er hans Bærneting, eller ei.

Jeg kan aldrig troe, at det kan være enten Hr. Kammerherre Klingenberg eller Cancellieraad Zoffmands Tanker, at, naar Vidner, som forterede under Niber Birk, skulde afhøres i en Sag, der angik en Hadersleber Undersaat, de da skulde være forbundne til, at renuncere paa deres Bærneting, og lade sig afhøre for det forum, den Skyldige spræterede under.

J saa Fald, vilde de faae ondt ved at bevise deres Sætning, enten af den Jydskke Lov, eller af Land:Gerichts Ordnungen.

Cancellieraad Zoffmands Sag har det ikke været, indelig at sige, hvorudi det Indgreb egentlig bestod, som den Haderslebiske Jurisdiction af Riber Birkedommer, i denne Sag, skulde være tilføiet.

Udi hans Memorial til Amtmanden beviser han først vidtløftig, og med 10 Argumenter, en Sætning, som aldrig nogen, efter mine Tanker, har drømt om at giere ham stridig, nemlig: at den ene Jurisdiction ikke maae giere den anden Indgreb, og at saavel Retterne i Kongeriget Danmark i Almindelighed, som Riber Birk i Særdeleshed, skulde afholde sig fra at tilføie de Haderslebiske Jurisdictioner, og de derunder sorterende Undersaattere nogen Fornærmelse.

De 4 sidste Argumenter, Cancellieraaden ansever, ere blotte Exelamationer, som i sig intet sige. Utsaa bliver kun det 11te og 12te Argument tilovers, hvis Relation med denne Sag nogenledes kan udfindes.

Cancellieraad Zoffmand klager der over, at man spender Vognen for Hestene, og begynder ab Executione, ved det, at der, for en uveds kommende Ret, føres Vidner, og udstædes Tingsvidne, førend der er indgivet Klage og fældet Dom ved den ordinaire Ret.

Det Cancellieraad Zoffmand hermed vil sige, er, at Birkedommeren ikke burde tillade, at der ved Riber Birketing blev ført Vidner over Jver Jensen, førend der ved hans rette Bærning var indgivet Klage over ham, Lis contesteret og derpaa fældet Kiendelse.

Det tilstaaes, at efter Jus Romanum, hvorpaa Land:Gerichts Ordnungen i alle Maader er grundet, bør der i en Sag ikke føres Beviis enten ved Vidner, eller i andre Maader, førend Klage er indgivet, Lis er contesteret, og derpaa er falden Dommerens Kiendelse, som fastsætter, hvem der bør bevise, og hvad der skal bevises.

Men da Cancellieraad Zoffmand vel maae tilstaae, at Riber Birkedommer bør forholde sig og demme efter den Danskke Lov, saa har han glemt at bevise, at det, efter den, forholder sig paa samme Maade.

Vores

Vores Danske Lov har ikke nogen ordentlig Litis Contestation, meget mindre fastsætter den, at samme Skal foregaae Beviiset; det er enhver tilladt, under Sagen at føre sit Beviis, naar han best vil og kan, og det er en temmelig almindelig Praxis, naar en Sag anlægges, og den Skyldige forterer under samme Ret, hvor Vidnerne skulde føres, at han da tillige, og under eet og det samme Stævnamaal, stævnes til at høre Vidner og libe Dom, og derpaa begynder Sagsøgeren Sagen med at føre sine Vidner.

Om denne Modus Procedendi er bagvendt eller uordentlig, er Cancellieraad Zoffmand aldeles uvedkommende. Veed han ikke, hvad den Danske Lov i den Fald fastsætter, bør han være vaersom i at laste en Dommer, som retter og bør rette sig derefter; veed han det, da er det dumdriftigt af ham, at dadle Loven selv.

Det er vist, at denne Modus procedendi kommer den underlig for, som allene veed af den Romerske Ret at sige, men jeg har anmærket, at den dog har sin Nytte til at forkorte Processet.

Det er ellers arigtigt at see tvende Dommere at giendrive og bedømme hinanden, naar enhver af dem raisonnerer af sin Lov, som er den anden ubekendt og fremmed. Saaledes formener Cancellieraad Zoffmand, som slutter fra Jus Romanum, at det er bagvendt at føre Vidner, førend derom er faldet en Dom. Den constituerede Birkedommer Thranberg derimod, som slutter fra Jus Danicum, og anseer Dom som endelig Dom, holder det for et Vidunder, at der først Skal dømmes, og siden føres Beviis, og udleder deraf at der maae dømmes uden Beviis. De have begge Ret, saalange de forsvare sig selv og deres Forretninger, men de have Uret, saasnart de giendrive hinanden, og den ene vil dadle den andens Forretning.

Men, naar jeg og antager, at Iver Jensen ved dette Stævnesmaal, i visse Henseender kunde være fornærmet, for saavidt, at han blev stævnet til at høre Vidner, foruden at der var anlagt nogen Sag imod ham, saa var det Iver Jensens egen Sag, for Rotten at fremkomme med

med sin Exception, og protestere mod Vidners Førelse, saalænge ham ikke var givet Sag, og i den Henseende paaftaae Stævnamaalet afviist. Derover han da maatte afvarte Dommerens Kiendelse, den han siden kunde paaanke, om han derved fandt sig fornærmet.

Derimod var dette Cancellieraad Zoffmand og den Haderslebiske Jurisdiction i alle Maader uvedkommende; thi de kunde dog ikke nægte, at Vidnerne jo bør føres for Riber Birketing, naar de fortære derunder. De kunne ei heller nægte, at jo Iver Jensen, i saa Fald, og naar det angaaer ham, bør stævnes til Riber Birketing, til at høre Vidnerne, altsaa er der ved dette Stævnamaal, ikke skeet noget Indgreb i den Haderslebiske Jurisdiction. Om nu Riber Birkedommer, mod vedkommende Parts Protest, tillader Vidner at føres, forind han burde tillade det, og paa den indkomne Exception affiger en ulovlig eller ugrundet Kiendelse, saa er det jo Hvidding Herreds-Foged og den Haderslebiske Jurisdiction ganske uvedkommende, siden Riber Birkedommer ikke for dem bør forsvare, eller staae til Ansvar for hans Forretninger, eller de af ham affagte Domme og Uffigter.

Jeg seer saaledes ikke, hvad det er Cancellieraad Zoffmand har at klage over, eller hvorudi den Haderslebiske Jurisdiction er skeet Indgreb.

Cancellieraad Zoffmand har ikke fundet for godt, i hans indgivne Klage tydelig at sige det, og jeg har af samme Klage, da jeg har confereret den med de mig tillige leverede Documenter, og de, fra Stifts amtmanden i Ribe, og den constituerede Sættedommer indkomne Erklæringer, ei heller kunnet udfinde det.

Derfom Cancellieraad Zoffmand endda havde besværet sig over, at Iver Jensen, til at høre Vidner, var stævnet ved tvende Mænd, paa Sagsøgerens eller Birkedommerens Foranstaltning; isteden for, at det per requisitoriales burde været begiært af Zoffmand, at han vilde lade ham stævne eller befale ham at møde; og at han derover havde tabt de Sportler, ham ellers derved havde kunnet tilflyde, da vilde jeg endda tilstaae, at han handlede bona fide, søgte at forklare, hvorudi Fornærmelsen bestod, og havde noget Skin af Ret med sig.

Men, foruden at hverken Cancellieraad Hoffmand eller Jøer Jensen synes egentlig derover at besvare sig, saa maae jeg og sige, at det kun vilde bestaae i en blot Chicane.

Jøer Jensen er allene stævnet til at høre Vidner, og ikke til at lide Dom. Det er ikke en Citatio arctatoria, hvorved han er befaleet at møde for Retten, thi da kunde det endda synes billigt, at han burde befales af den Dommer, hvis Jurisdiction han forterede under, og som allene havde over ham at befale, men det er allene en Citatio monitoria, hvorved ham tilkiendegives en Actus, som skal foretages, og han kan være overværende ved, om han vil; han befales ikke at møde, men det beroer paa ham selv, thi enten han møder eller ei, saa bliver denne Actus ligesuldt foretagen, og han forelægges ikke, ei heller procederes der imod ham in contumaciam; altsaa kan og bør det, naturligtviis, være nok, at denne Actus bliver ham saaledes tilkiendegivet, at Dommeren kan have fuldkommen Visshed om, at det er skeet, hvilket opnaaes, naar Stævningen bliver ham forkyndt ved tvende gode Mænd.

Dertil kommer det, jeg tilforn har erindret, at man af en Dommer ved Riber Birk ikke kan paastaae, at han, i slige Tilfælde, skal dømme efter andre Love end den Danske Lov; naar derfor ved dette Birketing opkommer Spørgsmaal, om En er lovlig stævnet, eller ei? deciderer Dommeren dette efter Lovens 1 Bogs 4 Cap. 2 Art., og kiender, at den er lovlig stævnet, der er stævnet paa den Maade, som denne Artikel fastsætter. Hvorved er at merke, at vores Danske Lov herudi, saavel som i det meste af det øvrige, her er ventileret, kommer overeens med den Jydsk Lov, som tilforn har været en fælles Lov for Nørresaaavel som Synder-Jylland, eller Hertugdømmet Slesvig, og endnu er deres første og fornemteste Lov i bemeldte Hertugdømme.

Jeg har tilforn erindret, at ved Under-Retterne i Danmark er en Sagsøger ikke forbunden til at begjære eller udtage Stævning hos Dommeren, men kan selv, paa egen Haand, udstøde Stævningen og lade den forkynde for vedkommende Parter, saavel som Vidner, uden at Dommeren veed noget deraf, førend den kommer i Rette. Vil Sagsøgeren

geren udtage Stævning hos Dommeren, leverer han ham en Concept, hvorefter Dommeren maae udstæde og levere ham Stævningen, den han derpaa selv besørger forkyndet for Bedkommende.

Heraf følger, at Citatio per Requisitoriales ikke kan have Sted i Dannemærk, eller efter den Danske Lov.

En anden Sag er det i Tydskland, og efter Jus Romanum, hvor Actor alene indgiver en Supplique til Dommeren, og Dommeren derpaa selv stævner, eller befaler Bedkommende til en vis Tid at møde og svare, og, naar der skal føres Vidner, selv fastsætter Tiden, naar de skal afhøres, selv stævner Producenten, og befaler ham til samme Tid at fremsføre sine Vidner, og selv indkalder Productus til samme Tid, til at høre Vidnerne aflægge Sed, og til at indlevere Interrogatoria, om han finder det fornøden. Under denne Hypothes er det rimeligt, at en Dommer ikke befaler den, han ingen Jurisdiction har over, men requirerer af den anden Dommer, som har Jurisdictionen over ham, at han vil befale ham det.

Endelig declarerer den constituerede Sættedommer Thranberg, at det Stykke Jord, hvis Eiendom der omvistes, ligger i Danmark, i Obbekier Mark, under Kiberhuus Birk, (skönt Cancellieraad Hoffinand ikke synes dermed ganske at være eenig).

Forholder det sig nu saaledes, saa er denne Qvæstion tydelig decideret, eller rettere sagt, forebygget i Danske Lovs 5 Bogs 10de Cap. 4 Art., som lyder: Boer nogen uden Riget, som Gods haver i Riget, og der kommer Trætte paa, da skal han have sin Fuldmægtig i Riget, som maae og skal svare til al Tiltale og Giensvar, naar han bliver loovlig stævnet, saavidt Godset angaaer, og derom lide og undgielde Dom, efter Lands-Loven. Haver nu Iver Jensen Gods eller Jord i Riget, saa maae han have sin Fuldmægtig i Riget, der samme angaaende maae tage imod Stævning og Tiltale; men haver han ingen saadan Fuldmægtig i Riget, saaer han selv agere hans egen Fuldmægtig, og da være saa god og tage imod Stævning efter den Danske Lov. Nok er det, at de, som have

Trette med ham, angaaende det Gods eller Jord, han har i Riget, ikke ere forbundne til at løbe uden Riget, og der stævne ham efter fremmede Love.

Jeg skionner saaledes ikke, at der paa Cancellieraad Zoffmands Andragende er noget at reflectere, eller at den constituerede Virkedommer, ved hans Opførsel i denne Sag, enten har fortient eller behøver Trettesættelse eller Advarsel.

Men da Stiftamtmanden i Ribe, Hr. Kammerherre Zolstein, udi hans allerunderdanigste Erklæring melder, at de Obbekier Mænd udi denne Sag have seet sig nødsagede til at søge Deres Majestæts Assistance, og derudi af Stiftamtmanden ere recommenderede, da de ikke, paa nogen Maade i Mindelighed, have kunnet erholde deres Ret; samt at Cancellieraad Zoffmand kiendelig har viist sin Uvillighed til denne Sags mindelige Afgiørelse, ved det, at han ganske er udebleven, da begge Jurisdictions-Betiente, efter den fra Amtshusene søiede Anstalt, skulde møde paa Aastedet, og de fra Riber-Siden rigtig havde indfundet sig; saa skulde jeg til det Kongelig Lydske Cancellies Overveieende overlade, hvorvidt og hvorledes saadan Cancellieraad Zoffmands Opførsel og Dngang kan fortiene at ansees, da det ikke vel kan være andet, end at begge Collegier med slige Klager, som enten intet sige, eller i det mindste let kunde været forebyggede, jævnligen maae blive foruleiligede, saa længe de paa Grændserne værende Justits-Betiente vise saa stor Tilbeielighed til at trettes og klage, og saa liden Beredvillighed til at see de opkomne Disputer i Mindelighed afgiorte. Kiøbenhavn den 5te September 1757.

Herpaa blev i Cancellie-Collegio resolveret saaledes:

Herom Pro-Memoria til det Lydske Cancellie efter Erklæringen.

Denne Resolution blev ogsaa i Conseillet bifaldet, med følgende Tillæg: Hvorhos man udbeder sig Communication, ifald noget herom derfra foranstaltes.

XXIX.

Erklæring over en Memorial fra Magistraten i Helsingør af 26 April 1757, derudi de foreskille, at da en velhavende Mand og Kone der i Byen, som ingen Børn havde, med hinanden havde oprettet Testamente, at den Længstlevende skulde beholde hele Boen ulift og udeelt, og allene, isald den indlod sig i nyt Egteskab, betale til den Afdødes Arvinger 50 Rdr., og Konen derpaa ved Døden var afgangen, vægrede Manden, skjønt han vilde indtræde i nyt Egteskab, sig ved at betale dem deres Skifte-Salarium, paa den Grund, at Forordningen af 5 April 1754 derfor frifandt ham; og det, uanset at Magistraten i Helsingør har det Privilegium af 18 April 1685, at naar de, formedelst confirmerede Testamenter, eller bevilgede Commiffarier, ikke skulde blive fordrede, eller brugte til Arvefister, eller om Skifte-Contracter, uden Magistratens Videnskab af nogen oprettes, som denne kunde vedkomme at svare til, saa skal dem dog alligevel, udi deres Bestillings Rettighed, derover aldeles intet afgaae, men de den, efter Loven, uformeent at maae nyde og oppebære, hvilket Privilegium Magistraten formener ikke at være ophævet ved den allegerede Forordning; og bede, i den Henseende, at de fremdeles maae nyde godt deraf, tillige med Stiftsamtmanden Geheimeraad Scheels Erklæring af 3 Junii, som gaar ud paa, at der er endeel for, men og endeel imod Magistraten at sig.

* * *

Hensigten med Forordningen af 5 April 1754 har været, som Indledningen til Forordningen selv melder, paa eengang at afgjøre de mangfoldige Disputer, som tilforn daglig og i adskillige Tilfælde opkom imellem Skifteforvalteren og vedkommende Arvinger, og ved adskillige specielle Reskripter og saa kaldte Privilegier tildeels vare decidede, nu paa een, nu paa en anden Maade, saa at det paa det ene Sted, og i den ene Bye, forholdtes anderledes, end paa et andet Sted og i en anden Bye, da Forordningen derimod har søgt at fastsætte en Lighed overalt i begge Rigerne.

Denne Forordningens saa billige og lovlige, som nyttige Hensigt blev ikke opnaaet, om disse specielle Reskripter og Privilegier endnu skulde staae ved Magt, men det blev det samme som tilforn, nemlig,

at de paa et Sted havde een Lov, og paa et andet Sted, i samme Tilfælde en anden; ligesom det og af Forordningen selv er let at begribe, at de ældre Reskripter og Privilegier, som afgjøre de i Forordningen emmeldte Tilfælde paa en anden Maade, end de i Forordningen afgjeres, ikke kan staae ved Magt, eller have Lovs Kraft, efter at Forordningen er udkommen.

Stiftammanden, saavel som Magistraten formene selv, at Forordningen er til Fordeel for Skifteforvalterne; det seiler og ikke, at jo Magistraten i Helsingør betiener sig deraf, i de adskillige Tilfælde, hvor den billigere deres Fordringer; altsaa maae de og antage den i de Tilfælde, hvor den kunde synes at være dem imod.

Tingen er, at Forordningen ligefrem har fulgt Lovens Hensigt, med den Indretning af offentlige Skifter og Skifteforvaltere, og er derved gaaet Middelveien imellem Skifteforvalternes og vedkommende Arvingers Fordringer, da den har tilstaaet Skifteforvalterne alt det, som dem i Overeenstemmelse af Lovens Bestemmelser og Hensigt kunde tilkomme, og som dem undertiden, i eet eller andet Tilfælde, ved eet eller andet speciel Reskript var betaget, men derimod betaget dem det, som de, i Følge samme Lovens Disposition og Hensigt, ikke kunde have nogen Udgang til, skient samme dem undertiden, i eet eller andet særdeles Tilfælde, var tilstaaet.

Saaledes tilstaaer Forordningen de ordinaire Skifteforvaltere deres Skifte-Salarium i de Tilfælde, hvor der i Følge af Loven bør holdes Skifte, de og ere villige til at forrette det, men Vedkommende finde for godt, dertil at betiene sig af andre, enten som Skifte-Commissarier, Executores Testamenti; eller under et andet Navn.

Derimod bevilger Forordningen dem ikke noget Skifte-Salarium i de Tilfælde, hvor der i Følge af Loven intet offentligt Skifte bør holdes.

Lovens Hensigt med at befale offentlige Skifter, og at paalægge Øvrigheden at forrette Skifte og Deelning, har ikke været at skaffe visse Betientere og Øvrigheds Personer noget mere at leve af; men, at berøge dem fra at fornærmes, som ikke selv ere istand til, ved Skiftet

og Deelningen, at iagttage og besørge deres eget Lærb og Bæste, og at vogte sig for Fornærmelse.

Saadanne ere Umyndige og Fraværende; thi de, som baade ere myndige og nærværende, formodes at kunne sørge for sig selv.

Deraf kan man begribe det, Lovens 5 Bogs 2 Cap. 1 Art. fastsætter: at, naar der ere Umyndige, Fraværende, Udlændiske, eller ingen Arvinger, da skal Dødsfaldet tilkiendegives Øvrigheden; og deraf kan man iligemaade begribe det almindelige Princip, som vice versa, fastsættes i Lovens 5 B. 2 Cap. 16 Art. Men hvis Arvingerne ere alle myndige og tilstede, da haver Øvrigheden intet dermed (nemlig med Skifter) at befatte sig, uden det af dem begieres.

Det er klart, at der paa begge disse Steder, som ellers i Almindelighed, ved Arvinger forstaaes de, som virkelig arve, og ere berettigede til at arve, enten de ere Hæredes ex Testamento, eller ab Intestato, enten de have deres Ret til at arve, af Loven selv, eller af et, af den Afdøde efterladt, lovgjeldigt Testamente, Arvepagt &c.

Dersom der blant dem, der virkelig arve den Afdøde, ere nogle Umyndige eller Fraværende, enten de ere Hæredes ex Testamento, eller ab Intestato, da tilfalder det Øvrigheden, i Følge af Lovens 5 Bogs 2 Cap. 1 Art. at forrette Skifter; og, ifald de ikke komme til at forrette det, ved det, der enten ere Skifte-Commissarier eller Executores Testamenti, saa er det dog billigt, og overeenstemmende med Indretningens Hensigt, at de oppebære deres Skifte-Salarium; derimod, dersom de, der virkelig arve den Afdøde, ere alle myndige og nærværende, enten de ere Hæredes ex Testamento, eller ab Intestato, da bør Øvrigheden, i Følge Lovens 5 B. 2 Cap. Art. 16., intet befatte sig med Skiftet, og altsaa have de ei heller nogen Adkomst til at paastaae noget Skifte-Salarium.

Dersom Magistraten i Helsingøer ret havde indseet denne Lovens Bestemmelse, og sammenholdt den med det den forundte Rescript eller Privilegium af 1685, saa havde det været dem let at begribe, at dette Privilegium ikke er dem saa overmaade fordeelagtigt, som de synes at ind-

indbilde sig, og at de derved ikke have erhholdet mere, end ved Forordningen af 5 April 1754.

Jeg vil ikke tale om den Mening, som enten Magistraten selv, eller Praxis kan have tillagt dette Reskript eller Privilegium, da det er let at begribe, at Magistraten ikke har fundet megen Modsigelse hos Borgerffabet, naar de i eet eller andet Tilfælde have indbildt dem, at de, efter dette Privilegium, vare berettigede til at oppebære Skifte-Salarium, ligesom man og seer af Stiftammandens Erklæring, at de i nærværende Tilfælde have faaet Skifte-Salarium af denne Nikolay Dahl, skjønt de dertil ikke have nogen Adkomst; men jeg vil allene tale om den Fortolkning, som dette Reskript eller Privilegiums Ord og Mening i sig taale.

Det er da klart, at Hensigten dermed ikke har været at gjøre nogen Undtagelse eller Forandring i Loven, eller at bevilge Øvrigheden Skifte-Salarium, i de Tilfælde, hvor de, efter Loven, intet burde have med Skiftet og Delningen at bestille; tværtimod er Conclusionen i dette Reskript: at Magistraten udi deres Bestillings Rettighed intet skal afgaae, men de maae den efter Loven usormeent nyde og lade oppebære, og det udi de Tilfælde, hvor de formedelst confirmerede Testamenter, eller bevilgede Commissarier, ikke skulde blive fordrede, eller brugte til Skifte og Deling, men NB. ikke i de Tilfælde, hvor de i Føge af Loven ikke bør befatte sig dermed.

Heraf skyder da, at om der i en Stervboe ere nogle umyndige Arvinger, og Magistraten dog ikke bliver brugt til at forrette Skiftet, enten fordi nogle af Arvingerne ere faldne paa at begiere Skifte-Commissarier, eller fordi den Afdøde, i sit Testamente, har indsat visse Personer, som Executores Testamenti til at forrette Skiftet og Delningen, saa bør Magistraten ligesuldt have deres Skifte-Salarium, siden de, formedelst et confirmeret Testamente, eller bevilgede Commissarier, ikke ere blevne fordrede og brugte til at forrette Skiftet, og i det Tilfælde,

til-

tilstaaer Forordningen af 5 April 1754, ligesaavel som Reskriptet af 1685, dem deres fulde Skifte- og Skriver-Salarium.

Derimod, naar alle Arvingerne ere myndige og nærværende, forbyder Loven selv Øvrigheden at befatte sig med Skiftet. Øvrigheden kan saaledes ikke sige, at deres Bestilling giver dem nogen Rettighed til at forrette et saadant Skifte, eller at dem i deres Bestillings Rettighed noget afgaaer, ved det, at andre forrette det; altsaa ere de i dette Tilfælde ligesaa lidet ved Reskriptet af 1685, som ved Forordningen af 1754, berettigede til at paastaae noget Skifte-Salarium.

Dette er just det Tilfælde her eksisterer, og som haver givet Magistraten i Helsingør Anledning til denne allerunderdanigste Ansøgning. En Kone er død, som ingen Livs-Arvinger efterlader sig, men tilforn med hendes Mand har oprettet et Testamentum Reciprocum, i Følge hvilket den Længstlevende bør beholde den hele Boe uskift og udeelt. Manden er saaledes hendes eneste Arving. Altsaa er her en Sterboe, hvor der er kun een eneste myndig og tilstødeværende Arving, og med hvilken Magistraten, i Følge Loven, intet har at befatte sig, uden de dertil blive kaldede.

Magistraten formener ikke desto mindre, at de, i Følge Reskriptet af 1685, ere berettigede til at paastaae deres Skifte-Salarium af denne Sterboe; men Manden behøver efter mine Tanker ei videre, end at forevise dem den almindelige Regel, der indeholdes i Lovens 5te Bogs 2 Cap. 16 Art., som forbyder dem, at befatte sig med en saadan Sterboe, og som ved Reskriptet af 1685, der lægger Loven til Grund, hverken er ophævet eller forandret.

Vil Magistraten sige, at der blant den Afdødes Arvinger efter Loven vare nogle Umyndige, saa de havde kommet til at forrette Skiftet, dersom der ikke var bleven oprettet et saadant Testamente, hvoraf følger, at de, formedelst et confirmeret Testamente, ikke ere blevne kaldede eller brugte til at forrette Skiftet, hvilket just er Casus Rescripti; da svares, at det kommer an paa, hvem der virkelig ere Arvinger og ere berettigede til at arve? og ikke paa, hvem der kunde blevet Arvinger

ger og kommet til at arve? om ikke et eller andet var skeet, hvorved de ere blevne udelukte.

Derfom en Mand, som kun haver een eller flere retmæssige Arvinger, der alle ere myndige og tilstæde, finder for godt, at oprette et Testamente, og derved indsætter andre Arvinger, blant hvilke nogle ere umyndige, da tilfalder det Øvrigheden at forrette Skifter, fordi der, blant dem, som virkelig arve, ere nogle Umyndige, skient de, som ellers, og ifald der ingen Testamente havde været, kunde kommet til at arve, alle vare myndige.

Skal der i det ene Tilfælde, og, naar det er til Magistratens Fordeel, ved Arvinger forstaaes de, som virkelig arve, og ikke just de, som det, efter Loven, kunde tilfaldet at arve, saa maae det samme og derved forstaaes i det andet Tilfælde, skient Magistraten ikke finder sin Regning derved; ligesom det samme og kommer overeens med Indretningens Natur og Hensigt, da der i det ene Tilfælde ere saadanne Arvinger, hvis Løb Øvrigheden bør iagttage, og hvis Arvemidler de skulle staae til Ansvar for, og der i det andet ikke ere andre Arvinger, end de, som selv kunde iagttage deres Løb og Bæste, og selv imodtage og administrere de dem tilfaldne Arve-Midler, uden at de i den Henseende behøve Øvrighedens Hielp, Opsigt eller Tilsvær.

Endelig formener Magistraten i Helsingør, at det ikke engang kommer overeens med Forordningen af 1754 dens Hensigt, ifald den her in Quæktione værende Borger Nicolay blev reent frie for at betale Skifte-Salarium.

De melde, at denne Nicolay Dahl allerede har indladt sig i andet Ægtekab; nu formode de, at han gjør ligesaadant Testamente med den anden Hustrue, som han har gjort med den Første, hvoraf da vil skyde at, naar han selv ved Døden afgaaer, saaer Magistraten ei heller noget Skifte-Salarium, da dog Forordningens Hensigt synes at være, at de skal have deres Skifte-Salarium, naar den Længstlevende ved Døden afgaaer, siden dens 3die Art. fastsætter, at hvor tvende Ægtefolk, som ingen Børn have, ved et confirmeret Testamente, have bebrevet hinanden

den

den, at den Længstlevende skal beholde hele Boen uskift og udeelt, der skal Rettens Middel ikke have noget Salarium at paastaae, førend den Længstlevende ved Døden afgaaer. Men Magistraten synes, med Billie, at have glemt det, Forordningen videre i samme Følge og Forbindelse tillægger: da dermed forholdes efter Loven. Naar Nicolay Dahl ved Døden afgaaer, forholdes med hans Skifte og Sterboe efter Loven. Dersom der blant dem, der virkelig arve ham, ere nogle Umyndige, tilfalder det Magistraten at forrette Skiftet, og isald de ikke forrette det, bør de dog have deres Skifte-Salarium; men isald de, der virkelig arve ham, ere alle myndige og tilstæde, har Magistraten intet dermed at bestille og intet at fordre. Opretter Nicolay Dahl et saadant Testamente med denne Hustru, som han har oprettet med den forrige, og derpaa ved Døden afgaaer, efterlader han sig kun een eneste myndig og nærværende Arving; altsaa er intet andet tilovers for Magistraten, end at beklage sig, at bemidlede og velhavende Foll saa jævnligen afgaae, uden at efterlade sig umyndige Arvinger. Men man kan dog ikke forhnde Egtefolk, som ingen Børn have, at oprette et Testamentum Reciprocum, eller andre bemidlede Foll, at indsætte lutter myndige Personer til Arvinger, fordi Magistraten derudover intet faaer enten at forrette eller at fortiene.

Da herved er tillige den Dvæstion afgjort, som Stiftamtmanden Hr. Geheimeraad Scheel fremsætter: om en saadan Enke, eller Enkesmand kan indlade sig i nyt Egtteskab, uden at affinde sig med Magistraten? da det nye Egtteskab intet gjer til Sagen, men det all ne kommer an paa, om Magistraten var berettiget til at forrette Skifte efter den Afdøde, eller ei.

Det Magistraten endnu synes at ville beraabe sig paa, at Nicolay Dahl ikke beholder hele Boen uskift og udeelt, men maae udbetale 50 Rdr. til hans afdøde Hustrues Arvinger, blant hollke der baade skal være Umyndige og Fraværende, gjer intet til Sagen, siden disse Foll, ikke ere Arvinger i Boen, men allene Legatarii, og i den Henseende, kun ere at ansee, som Creditorer, der have en vis og bestemt Summa

at fordrø, og kunde fordrø Magistratens Hiølp, ifald de ikke, med det gode, kunde erhølde den; men faasnart samme Summa er dem udbetalt, eller i det mindste tilbuden, have de intet videre med Doen at bestille, da denne ikke skal dem just ved Skifte af Magistraten tildeles, men ligefrem af Arvingen udbetales.

Da jeg saaledes har viist, ei allene at Forordningen af 5 April 1754 dens Hensigt udfordrer, at den skal være almindelig, og uden nogen Undtagelse i Henseende til de specielle Reskripter eller saa kaldede Privilegier, som Magistraten i Helsingøer og adskillige andre Kiøbstæder tilforn have erhøvet; men og, at disse Reskripter og Privilegier, naar de ret, og i Overstemmelse med Loven, som de beraabe sig paa, forklares, da de ellers i sig ere temmelig ubestemte, ikke give Øvrigheden, eller Skifteforvalterne anden eller større Rettighed, end de virkelig have erhøldet ved den allegerede Forordning, saa skulde jeg allerrønderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Stiftamtmanden Hr. Geheimmeraad Scheel:

At der, i Helsingøer, saavelsom ellers overalt i begge Rigerne, i alle Maader, og uden nogen Undtagelse, skal forholdes efter Forordningen af 5 April 1754, hvis 3die Art. confereeret med Slutningen af Lovens 5 Bogs 2 Cap. 16 Art., viser, at Øvrigheden ikke bør befatte sig med saadan en Sterboe, uden det af dem begieres, og altsaa ei heller deraf kan paaataae noget Skifte-Salarium. Kiøbenhavn den 10 Sept. 1757.

Herpaa blev i Cancellie-Collegio resolvoeret:

Ordre herom efter Erklæringen.

XXX.

Erklæring oder et Brev fra Stiftamtmand Cicignon i Bergen til Brevsolstein af 15 Junii 1756, hvorved han indsender en Forestilling til ham fra Byefoged Daff i Bergen af 5 Junii, angaaende et ham communitteeret Reskript af 30 April 1756, som befaler at den Franke Consul i Bergen Deschaulz hans Deubles og Effecter skal være frie for hans Creditorets Tilfale,

rale, Arrest og Execution, for saavidt han samme ved hans Majestæt Kongen af Franricks Raade, eller hans Wenners Hielp, maatte have erhvervet, og have i sit Huus, dog deres Ret forbeholden til de Midler, han ved nye Handling eller anden Brug og Røring maatte erhverve. I den Anledning Høfogden forespørger sig: 1) om ikke dette Reskript, til Vedkommendes Efterretning, bør tinglyses? 2) om ikke, for at undgaae Dispute ved foresaldende Execution, Dechezault enten bør lade tinglyse, eller i det mindste, levere Høfogden en Designation paa de Meubler og Effecter, han paa den i Reskriptet ommeldte Raade har erhvervet? derudi Stiftamtmanden er enig med Høfogden, tillige med det Tydske Cancellies Pro-Memoria af 4 December 1756, hvorved communiceres den Franske Ambassadeur Hr. Præsident d'Ogier, hans Memorial denne Sag angaaende, derudi han formener, at det kun er Chicane af Høfogden, tilbyder at lade Reskriptet tinglyse, men paastaaer tillige, at da Dechezault har opgivet al Handel, saa kan han ikke erhverve noget, uden ved hans Konges Raade og hans Wenners Gødmildhed, med mindre han maatte tilfalde nogen Arbejart, hvilket han da lover at ville tilkiendegive.

* * *

Da det allernaadigste Reskript af 30 April 1756 ikke fritager alle den Franske Consuls Meubler og Effecter i Almindelighed, for hans Creditors Tiltale, Arrest og Execution, men allene nogle af dem, og derved gjer en Forstiel, hvilken har sin Grund i saadanne Egenskaber, som ikke falde i Dinene, og man ikke kan faae Visshed om, ved at betragte Meublerne, men supponerer en tilstrækkelig Kundskab ei allene om Udkomsten dertil og Maaden, han har erhvervet dem paa, men og om Maaden, paa hvilken de Penge ere erhvervede, hvorfor de ere købte; saa forholder det sig, som Høfogden tillige med Stiftamtmanden foredrager, at der let kan existere Dispute ved foresaldende Execution, da vedkommende Creditorer uden Tvivl ville paastaae, at de Meubler der foresindes, ikke ere af det Slags, som Reskriptet fritager, men ere underkastede Execution, hvorimod Consulen ikke vil mangle at foregive, at alle de Meubler der foresindes, ere ved Reskriptet fritagne for Tiltale, Arrest og Execution.

Foruden det, at slige Disputer, paa Executions-Stedet ikke kunne paakjendes, saa ville de og blive saa meget vanskeligere at decidere, som man ikke vel af Reskriptet kan erfare, hvem der i saa Fald, har Præsumtionen for sig, og hvem der bør bevise, da enhver af Parterne kommer til, baade at bekræfte og at benægte.

Det er og mueligt, som Bysfogden videre melder, at saa lange dette Reskript bliver holdt hemmeligt, og ikke bekendtgjort for nogen, uden Consul Dechezaulx selv, at een eller anden da kunde lade sig forlede til at give ham saadan Credit, som han ikke havde givet ham, naar han havde vidst af Reskriptet at sige.

Til at forekomme disse Uleiligheder, foreslaaer Bysfogden tvende Remedia, som Stiftamtmanden og approberer, nemlig 1) At bemeldte allernaadigste Reskript af 30 April 1756, til alle Vedkommendes Efterretning bliver til Tinge læst og publiceret. 2) At Consul Dechezaulx maatte forbindes til, inden Tinge at lade oplyse og bekendtgjøre, hvad Meubler og Effecter, han enten allerede har, eller herefter maatte faae ved sin Konges Raade, eller sine Benners Hielp og Gavnildhed; eller og at han i det mindste, til Bysfogden, som den det tilfalder at forrette Execution og Udlæg, maatte levere en Designation over alle slige Meubler og Effecter, paa det Bysfogden derefter, ved slige Forretninger, kunde vide at rette sig.

Hvad det første angaaer, da, skjønt der maaskee kunde være noget mod saadan Tinglysning at indvende, saa er det dog billigt til alle Vedkommendes Efterretning, at bekendtgjøre et Reskript, hvorved visse Meubler og Effecter undrages fra den Act, som en Creditor formener sig at have til alle hans Debitorers Effecter i Almindelighed; ligesom det ei heller haver nogen Banskfelijkheid i nærværende Tilfælde, da Reskriptet, ei allene uden Dechezaulx Billie eller Vidende kunde tinglyses, men den Franske Ambassadeur Hr. President d'Ogier og erklærer paa Consulens Begne, at han vil lade Reskriptet tinglyse.

Det andet derimod, som Bysfogden foreslaaer, nemlig, at Consulen enten skulde lade tinglyse, eller til ham levere en Designation over

over de under Reskriptet indbegrebne Meubler og Effecter, forefinder efter mine Tanker endeel Vanskelighed, og kan eller bør neppe sættes i Værk, af følgende Marsager.

1) Da det er en speciel Kongelig Naade, som Consul Dechezaulx er vederfaret ved Reskriptet af 30 April 1756, saa bør man, saa meget mueligt, ved Udvælsen deraf, og i at lade ham nyde godt. af samme Høi-Kongelig Naade, afholde sig fra alt det, som kunde have mindste Anseende af Chicane, eller synes at sigte til, at gjøre ham Nytten og Virkningen af denne Kongelig Naade, enten vanskelig, eller plat umuelig.

2) At ville paastaæ af Consul Dechezaulx, at han ved alle forefaldende Leiligheder skulde, om ethvert Meuble han havde i hans Huus, bevise, at han havde erhvervet det, ved hans Konges Naade, eller ved hans Benners Hielp og Gavnildhed, det fortiente saa meget mere Navn af Chicane, som saadant Beviis i sig er umueligt, og dette altsaa, aldeles vilde betage ham Nytten af det Kongl. Reskript. Man maae i den Henseende, for saavidt hans Meubler angaaer, troe hvad han siger, og lade sig nøie med hans Erklæring, indtil det Modsatte bevises.

3) Seer man lettelig af den Kongl. Franske Ambassadeurs Hr. Præsident d'Ogiers Memoire, at efter Ambassadeurens, saavel som Consulens Formening, bør alle de Meubler og Effecter af Løsøre, som Consulen besidder, eller erhverver i Bergen og haver i hans Huus, ansees at være indbegrebne under Reskriptet af 30 April. Det maae og tilstaaes, at da bemeldte Consul, efter Ambassadeurens Erklæring, skal have opgivet al Handel, og ikke bruger nogen borgerlig Næring, saa kan han ei vel erhverve noget, paa anden Naade, end ved hans Konges Naade, og af den Gage, han giver ham, eller ved hans Benners Hielp og Gavnildhed; (thi om nogen Arv skulde tilfalde ham, lover han ei allene at tilkiendegive det, men det vilde og desuden noksom blive bekiendtgjort, og hans Creditorer derom faae Kundskab, saa at saadan Tilkiendegivelse neppe behøves eller nytter,) altsaa haver hans Tilkiendegivelse, hans Meubler angaaende, endog i den Henseende, Præsuntio-

nen for sig. En anden Sag er det, om Consul Dechezault igien maatte begynde at handle, saa at der enten med et Fartsøi kom Kjøbmands-Vahre til ham, eller han befandtes at have saadanne liggende i et Pakhuus eller andet Sted; thi da er det klart, at hans Creditorer, uden nogen Hensigt til hans Erklæring, angaaende hans Adkomst til dem, og uden at det Kongl. Reskript derudi kunde beskytte ham, ere berettigede til at begiere Arrest eller Execution udi slige Effecter og Kjøbmands-Vahre, for saavidt de vare ham tilhørende.

4) Naar Consulens Erklæring angaaende hans Meubler ligefrem skulde staae til Troende, hvilket Bysfogden selv synes at antage, saa er det klart, at saadan Designation og Tinglysning, som Bysfogden foreslaaer, vilde blive ganske unyttig og ikke til mindste Fordeel, men snarere til Skade for Consulens Creditorer, som dog ere de, man herved skulde søge, saa meget mueligt at betrygge for Tab; da det er let at begribe, at Consulen, paa saadan Designation, som han lod tinglyse, ikke vilde mangle at anføre alt, hvad han eiede og havde, eller med Tiden maatte bekomme og have i sit Huus, saa at der ikke blev noget tilovers, hvorudi hans Creditorer kunde begiere Arrest eller Execution.

Altsaa blev Virkningen heraf den selvsamme, som om det i Almindelighed, og uden nogen Indskrænkning, var fastsat, at alle de Meubler og Effecter, som Consulen eiede og havde i sit Huus, skulde være frie for hans Creditorers Tiltale, Arrest og Execution; hvilket endog vilde staae fast, omendskjønt han efterhaanden begyndte at bruge nogen Handel, og da havde eet eller andet i sit Huus, ikke saa meget for at betiene sig deraf, som for underhaanden at sælge det og vinde derpaa.

At befale Consulen, til Publication eller Tinglysning at indgive en Designation paa alle de Meubler, han haver, ved hans Konges Naade eller Børners Hielp, og som altsaa ere fritagne for Arrest og Execution, det er, at lade det i hans eget frie Valg, at fastsætte, hvilke Meubler og Effecter, der bør være fritagne for saadan Arrest og Execution, eller ei?

5) Rigesaa unyttig, som denne Tingslysning vilde blive, saa stor Vanskelighed og Besværlighed vilde den medføre, ei allene for Consulen, men og for Bysfogden selv, som nu foreslaaer det.

Blant det Alternativ, Bysfogden foreslaaer, er det ene, nemlig at Consulen skulde til ham, som Executor, levere saadan Designation, aldeles intet at reflectere paa; thi saadan privat Actus nyttede til intet; og Publicum eller Creditorerne bleve derved paa ingen Maade tilfreds stillede; derimod kunde det med Tiden give Anledning til Collusion imellem Consulen og Bysfogden, skjønt saadant for Tiden, ikke synes at være at befrygte. Men om saadan Collusion og aldrig eksisterede, saa kunde Creditorerne dog lettelig indbilde sig det, hvortil man ikke skal give dem Leilighed. Altsaa bliver det Andet allene tilovers, nemlig, at saadan Designation skulde tingslyses.

Enhver seer lettelig, hvor besværligt det vilde være for Consulen, om han hver Gang han kjøbte eller tilforhandlede sig et nyt Meubel, strax skulde løbe til Tinge, og der lade det protocollere med sin fuldkomne Beskrivelse, hvorved det kunde kiendes fra alle andre.

Bysfogden og Byskriveren vilde neppe forrette disse Protocollationer for intet, men derfor paastaae Betalning, hvilket saa meget snarere maatte give Anledning til nye Dispute, som Betalningen for Protocollationen ofte vilde overgaae det, der for Tingen eller Meublet var betalt.

Bysfogden selv vilde kun lidet finde sin Regning derved, naar han ved en foresaldende Execution, skulde være forbunden til, af hele Pante-Bogen at ekstrahere et Register over alle Dechezaulx tingslyste Meubler og Effecter, og conferere samme, og den derudi indeholdte Beskrivelse, med Meublerne og Effecterne selv.

Endnu vilde heraf reise sig en anden Uleilighed, imod Reskriptets Hensigt.

Naar de allene blant Dechezaulx Meubler og Effecter, skulde være fritagne for Arrest og Execution, som vare tingslyste, saa vilde Creditorerne efter al Anseende deraf tage Anledning til at slutte, at denne Fritagelse ikke tog sin Begyndelse uden fra den Tid af, da Tinge

Insningen var skeet; hvoraf da atter vilde følge, at naar Dechezault een Dag, paa en Auction eller ved anden Leilighed, købte nogle Meubler, og ikke strax kunde faae Designation derover tinglyst, formedelst at der ingen Ret blev holdt, førend efter visse Dages Forløb, saa vare hans Creditorer imidlertid berettigede til, at giøre Arrest og Execution derudi, og derved betage ham Nyttten af Reskriptet.

Som jeg da har viist, at det ene Byefogden foreslaaer, nemlig: at Reskriptet af 30 April 1756 maae ved Tinglysning til Vedfoms mendes Esterrctning blive publiceret, i sig er billigt, og ikke forefinder nogen Banckelighed; men, at det andet derimod, nemlig, at Consulen skulde lade en Designationen over hans, fra Arrest og Execution befriede Meubler og Effecter tinglyse, ei allene vilde have nogen Anseende af en Chicane, og lade, ligesom man søgte at giøre ham Banckeligheder i at nyde den ham ved Reskriptet forundte Hoi-Kongelig Naade godt ad, men og i sig være plat unyttig og uden al Fordeel for hans Creditorer eller andre, men derimod foraarsage mange Disputer og megen Banckelighed og Besværlighed paa alle Sider, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestet at reskribere til Stiftamtmanden i Bergen:

At det allernaadigste Reskript af 1756 bør inden Tinge, til alle Vedkommendes Esterrctning, læses og publiceres. Men hvad det andet angaar, som Byefogden har foreslaaet, nemlig: at den Franste Consul Dechezault skulde inden Tinge lade lys og bekiendtgigse, hvad Meubler og Effecter han enten allerede havde eller herefter, ved sin Konges Naade, eller sine Venners Hielp og Gavnildhed maatte erhverve; da foruden, at saadant vilde give Anledning til adskillige Disputer, og paa alle Sider foraarsage megen Besværlighed, saa eragtes det saa meget mindre nødvendigt, som berørte Consul skal aldeles have opgivet al Handel, Brug og Næring, og altsaa ikke kan erhverve sig noget, uden ved sin Konges Naade, eller ved sine Venners Hielp og Gavnildhed, hvoraf flyder, at han og paa samme Maa-

de

de maae have erhvervet de Meubler og Effecter, han befindes at eie og have i sit Huus, med mindre han nogen Arv maatte tilfalde, hvilket han i sin Sald har lovet at tilkiøndegive, ligesom det vel desuden bliver bekiendt, da hans Creditorers Ret dertil i alle Maader bliver uformeent. Kiøbh. d. 14 Sept. 1757.

Herpaa resolverede Cancelliet:

Communiceres det Tydske Cancellie, om det noget herimod haver at erindre.

Til dette svarede Tydske Cancellie:

At samme intet herimod havde at erindre, men indstillede allene, om det var giørligt, at entledige Consulen fra at staae under den ham saa mistænkelige Byefogeds Jurisdiction og lade ham sortere under en anden.

Cancelliet resolverede:

Expederes efter Erklæringen, og Notis til Tydsk Cancellie, med Tillæg, at man i Henseende til Landets almindelige Indretning ved Jurisdictionerne ikke seer nogen Muelighed i at Consul Dechezault kan anvises nogen anden Jurisdiction der i Egnen at sortere bestandig under.

XXXI.

Erklæring over en Memorial fra Biskop Dorph i Christiania, af 16 Julii 1756, hvorudi han besvarer sig over, at en Sorenskriver, imod Provstens Protest, havde foretaget sig at forrette Skifte efter en Klokker. Enke, beder derfor, at Sorenskriversne maae befales at afholde sig fra Skifter efter Klokkers og Skoleholders efterladte Enker og Børn, naar de ikke ere samlede udi Ægteffab med civile Personer, tillige med Vice. Statholder Ben, 30ns Erklæring af 11 Decbr. 1756, som melder, at Sorenskriveren har formeent sig berettiget til at forrette dette Skifte, siden der i Loven og Privilegierne ikke tales et Ord om de geistlige Enker og Børn, og det saaledes forholder med de militaire Enker. Hverhos Statholderen tillige indberetter,

at han efter erholdte Beretninger fra Stiftamtmændene og Biskopperne har erfaret, at der paa et Sted i Norge dermed forholdes paa een Maade, og paa et andet Sted, paa en anden; hvorfor han indstiller, om det, i Almindelighed kunde fastsættes, at den geistlige Jurisdiction skulde forrette Skifterne efter de geistlige Hustruer og Børn, saalange Mændene levede; men naar Mændene forhen vare døde, skulde Skifterne efter deres Enker og Børn forrettes af den civile Jurisdiction.

* * *

Det Hr. Geheimeraad og Vice-Stattholder Benzou foreslaaer, er i sig ganske godt og forstaaeligt, og kommer overeens med det Princip, at en Jurisdiction, som ikke alt for vel er indført, bør man ved alle Leiligheder, saa meget mueligt, søge at indskrænke, og ikke give Anledning til, at den videre udbreder sig.

I Følge af de Sætninger, hvorpaa vores Lov er grundet, og som fremsættes i Lovens 1 Bog 2 Cap. om Bærning, burde de geistlige Jurisdictioner aldeles intet have med Skifter at bestille.

Efter bemeldte Capitels 15 og 16 Artikler (eller 12de og 13de i den Norske Lov) ere ikke de geistlige Personer, men allene de geistlige Sager privilegerede. En geistlig Person, være sig Provst, Præst eller Degn, forterer ikke under den geistlige Jurisdiction, uden allene i geistlige Sager, i alle andre og verdslige Sager, være sig personelle eller reelle, hører han under den ordinaire civile Jurisdiction, altsaa er den geistlige Jurisdiction indskrænket til geistlige Sager allene, og strækker sig ikke til verdslige, omendskönt de angaae geistlige Personer.

At tage en afdød Persons efterladte Gods og Midler under Behandling, at bortselge hans Meubler og Løsøre paa offentlig Auction, og derved gjøre dem i Penge, af samme Penge, saavidt de kunne tilrække, at betale den Afdødes efterladte Gield, og at dele det øvrige, som efter Giældens Afbetaling, bliver tilovers, blant den Afdødes efterladte Arvinger, hvilke ere de fornemteste Actus, der udgjøre en Skifteretretning, det er intet mindre end en geistlig Sag; altsaa burde det ei heller vedkomme den geistlige Jurisdiction, men enten den afdøde

Per-

Person havde været Geistlig eller Verdslig, saa burde det, i Overensstemmelse med foranstøttede Grundsætninger, forrettes af den ordinaire elvise Skifteforvalter.

Ifke desto mindre har Lovens § B. 2 Cap. 90 Art. (eller 91 Art. i den Norske Lov) tydelig fastsat, at Øvrigheden og Rættens Middell, som Skifter skulde forestaae, er blant Geistligheden, Herreds: Provsten og tvende Præster.

Jeg maae tilstaae, at det efter mine Tanker havde været bedre, og for alle Vedkommende nyttigere og tiensligere, om dette havde været udeladt, og man havde ladet det blive ved den almindelige Anordning.

Hensigten dermed har været at favorisere de geistlige Enker og Esterboer, og maae det saaledes, at de skulde slippe med mindre Skifte: Skriver: og Auctions: Salarium, end andre Esterboer; men Erfarenhed viser, at denne Hensigt ikke opnaaes, da de geistlige Skifteforvaltere nu i Almindelighed, lade sig i Skifte: Skriver: og Auctions: Salarium betale det samme, som andre, saa at Esterboerne og Arvingerne ikke vinde noget ved det, at Skiftet af dem bliver forrettet.

Blant Provsterne, som ere de geistlige Skifteforvaltere, vinde de fleeste faare lidet eller intet ved disse Forretninger. Tvertimod, da man ikke alletider kan vente af dem, at de derudi skulde være verserede, og vide de Gaudeler, som en Skifteforvalter og Overformyndet efter Omstændighederne bør iagttage, saa hænder det ofte, at de paadrage sig et Ansvar, som koster dem dobbelt, ja 4 à 6 Gange saa meget, som de nogenstinde ved Skifteforretninger enten have fortient, eller kunde fortiene. Altsaa vilde de fleeste Provster være vel tiende med, at blive fritagne for disse Skifteforretninger og deraf sthørende Overformynderskaber.

Esterboerne lide og ofte derunder, at de falde i saadanne Folkets Hænder, som ikke altid forstaae ret at behandle dem, og ikke vide hvad derved bør iagttages; hvortil kommer, at naar Esterboerne, og de Umyndige ikke kan erholde Erstatning for lidte Skade, hos Provsterne selv, saa er det ikke tilfulde udgiort, hvem derfor bør staae til subsidial

Ansvar, altsaa vilde Sterboerne og de Umyndige, efter al Anseende og finde deres Regning derved, om derudi skeede Forandring.

Men med alt dette er det nu eengang høitideligen fastsat, saavel i Loven, som i Geistlighedens Privilegier, og ansees af Geistligheden selv, som et stort Privilegium; altsaa ber det derved, i alle Maader have sit Forblivende, i det mindste indtil en nye Lov udkommer, da man endog efter mine Tanker, ber være heel vaersom i at røre derved, og ikke lettelig uden Geistlighedens Samtykke giøre nogen Forandring derudi, da det fertiener vel at overlægges, førend man betager en heel Stand, imod deres Willie, et dem forundt Privilegium.

Da det saaledes var fastsat, at Provsten skulde være den, som det blant Geistligheden tilfaldt at forrette Skifter, og deraf fulgte, at Provsten skulde forrette Skiftet efter de Præster, Degne og andre geistlige Personer, som døde i Herredet, saa har man dermed sammenholdt det almindelige Princip: Uxor et Liberi participant de foro et statu Mariti et Patris: og altsaa deraf rettelig sluttet, at det og tilfaldt Provsten at forrette Skifte efter en Præstes og anden geistlig Mands Hustru og Børn, som vare i hans Huus.

Endelig er der bleven Spørgsmaal om de Geistliges Enker. Da man har mærket, at en Enke i Almindelighed, efter hendes Mands Død, ligesaa vel bliver ved at deeltage af hans Status og Forum, som medens han lever, saa har man atter med Rette sluttet, at det tilfaldt Provsten at forrette Skifter efter Præste- og andre geistlige Enker, hvilket og ved adskillige Reskripter endog for lang Tid siden er fastsat i Danmark. Men da derudi dog nogle Gange er skeet Undtagelse, saasom i Henseende til de geistlige Enker, der fæstede Gaard paa Rytters Godset, eller i en Kjøbstæd brugte borgerlig Næring ic., saa ere disse Undtagelser overeensstemmende med deres Grund, anbragte under følgende almindelige Regel, som ved visse Reskripter er bekiendtgjort, nemlig: At en Præste- eller anden geistlig Enke, bliver ved at beholde hendes afdøde Mands Stand og Børneting, og altsaa at fortære under den geiste

geistlige Jurisdiction, saa længe hun ikke foretager sig noget, hvorved hun forandrer sin Stand, og saa at sige, af hendes egen Person, faaer en nye Stand.

Da nu dette er en almindelig Regel, som har sin Grund i Loven og Lovhøvdighedens Grundsaeminger, hvorefter der overalt forholdes i Danmark, og hvoraf de der om slige Skifter opkommende Disputer altid blive afjiorre, saa omendskiont jeg er enig med Hr. Vice-Statsholderen derudi, at man mere har Aarsag til at sege at indskrænke, end at udvide den geistlige Jurisdiction, i Henseende til Skifters Holdelse, saa drager jeg dog i Betænkning, at bifalde den af ham her tagne Conclusion, af følgende Aarsager.

1) Vilde deraf slyde, at der, med Skifterne, efter de geistlige Enker, blev forholdet paa een Maade i Danmark, og paa en anden i Norge; da man dog saa meget mueligt, bør søge en Eensformighed i begge Rigerne, fornemmelig i de Tilfælde, hvor begge Rigers Love komme overeens, og hvor Overtionen, skiont den ikke tydelig er afgjort i Loven, dog skal bestemmes af de Sætninger, som Loven antager, og som for begge Lovene ere lige og de samme.

2) Vice-Statsholderen melder selv, at Praxis i dette Fald har været forskiellig der i Landet, og at disse Skifter, paa nogle Steder, ere blevne behandlede af de Geistlige, og paa andre Steder af de Civile. Da herom høves mangfoldige Reskripter i Danmark, hvilke næsten alle ere for den geistlige Jurisdiction, saa er det ikke at tvivle paa, at derom jo og gives specielle Reskripter, paa et og andet Sted, udi Norge. Saadanne Reskripter, naar de ere for Geistligheden, pleie af dem at ansees som Privilegier. Dersom det nu forblev ved Vice-Statsholderens Forslag, vilde det i saa Fald ei vare længe, før end der fra Geistligheden paa slige Steder i Norge indkom Klage, at der blev handlet imod deres Privilegier, og at den Jurisdiction blev dem negtet, som Geistligheden dog udøvede i Danmark.

3) Det Argumente Hr. Vice-Statthalderen tager af de militaire Jurisdictioner, med hvilke det forholdes efter hans Forslag, medfører vel nogen Rimelighed, men er dog ikke over al Modsigelse.

Skjønt de Militaires og Geistliges Jurisdictioner komme overeens, for saavidt, at de begge ere Undtagelser fra den almindelige civile Jurisdiction, saa kan man dog ikke ligefrem slutte fra den ene til den anden, fornemmelig i Henseende til de Actus, som skal forrettes paa et vist bestemt Sted.

Foruden det, at den militaire Jurisdiction ikke haver saadan høitidelig og uimodsigelig Udkomst, til at forrette Skifter, som den Geistlige, men er Tid efter anden, og lidet efter lidet kommen i Besiddelse deraf, saa er den militaire Jurisdiction kun en Jurisdictio ambulatoria, som strækker sig ikke over visse Steder, men allene over visse Personer, og vandrer fra et Sted til et andet, ligesom et Regiment eller Corps, fra et Sted eller Bye til en anden forflyttes.

Paa de Steder, hvor der ingen Garnison, Regiment eller Bataillon er, der er der ei heller nogen militair Jurisdiction; saasom i de Riidssteder, hvor der ikke er Garnison eller Inquartering, og paa Landet, i de Districter og Provindsler, hvor der ikke er Landmilitie.

Da det nu beroer paa en Officers Enke, at sætte sig ned, hvor hun vil, endog paa disse Steder, hvor der ingen militair Jurisdiction er, saa er det klart, at den militaire Jurisdiction ikke kan forrette Skiftet efter hende.

Dette har gjort, at de Militaires Jurisdictioner, som ellers ikke pleie at skænke noget bort, have seet sig forbundne til at renunciere paa Skifterne efter de militaire Enker, eller i det mindste, ikke at vedblive den Paastand, de have gjort, om at faae dem.

En anden Sag er det med den geistlige Jurisdiction. Samme strækker sig ei allene over visse Personer, nemlig de Geistlige, men og tillige over et vist Sted eller District, som kaldes Herred eller Provstie, og altsaa over alle de geistlige Personer, som boe eller opholde sig i samme

samme District eller Herred. Den er alletider bundet til samme District, og vandrer ikke, omendskjønt Personerne forbyttes.

Hvor en geistlig Enke og nedsetter sig i begge Rigerne, saa bliver det alletider i et vist Herred eller Provstie, hvor der er en Provst, som har den geistlige Jurisdiction, og kan forrette Skifter efter hende.

Altsaa er her ikke i alt den Grund, formedelst hvilken de militaire Jurisdictioner ere udelukkede fra at forrette Skifterne efter de militaire Enker. Jeg siger i alt, thi tildeels findes den, da begge Jurisdictioner, den Geistlige ligesaavel som den Militaire, har sin Grund i visse Forretninger og Pligter, som allene tilkomme Mændene, og aldeles ikke angaa deres Husfruer, Enker eller Børn. Men denne Ratio er hidindtil ikke antaget i at bestemme enten den ene eller anden Jurdictions rette Grændser.

Skiønt jeg saaledes er enig med Hr. Vice-Statholderen derudi, at man mere bør see til at indskrænke, end at udvide den geistlige Jurisdiction, og selv ønsker, at den ikke i Henseende til Skifters Holdelse var saavidt bleven udstrakt, saa dog, da de geistlige Jurisdictioner i Danmark allerede fra lang Tid af ere i Besiddelse af at forrette Skifter efter de geistlige Enker, som ikke vaa een eller anden Maade have forandret deres Stand, hvilken Rettighed er dem, ved adskillige Kongelige Reskripter, stadfæstet, og det neppe seiler, at der jo, paa et og andet Sted i Norge, findes ligesaadanne Kongl. Reskripter, skiønt de kunne være baade Hr. Vice-Statholderen og mig ubekjendte; saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hr. G. heimeraad og Vice-Statholder Benson: At, saa længe Præste- eller anden Geistlig Enke ikke ved at fæste Gaard paa Landet, eller bruge borgerlig Næring i Kjøbstaden, eller paa anden Maade foretager sig noget, hvorved hun forandrer sin Stand, og af sin egen Person eller Forretning erhverver sig en nye Stand; saa bør hun blive ved at nyde sin afødsde Mand's Status og Forum, følgelig

den geistlige Jurisdiction forrette Skiftet efter hende, derfra altsaa de civile Skiftesforvaltere i saa Fald have sig at entholde. Kiøbenhavn den 18 September 1757.

I denne Sag resolverede Cancelliet:

Ordre herom efter General-Prokureurens Erklæring.

XXXII.

Erklæring over en Memorial fra Kiøbenhavns Magistrat af 13 Febr. 1754, hvorudi de andrage, at de udi deres den 17 December 1753 indgionne Erindringer ved den Danske Lov havde ved Lovens 5 B. 14 Cap. 40 og 42 Art. om Opbud erindret: 1) At, da Kongens Fordring i siige Boer med nyder Præferens, saa behøvede den Opbydende ikke at være forsynet med Beviis fra Rentekammeret. 2) At, da Boen bliver behandlet ved tvende Mænd, som den Opbydende selv udnævner, og altsaa ere ham til Villie, saa følger deraf, at Boen aldrig kommer til Ende saa længe den Opbydende lever, som derunder har et virkeligt Protectorium, saa at Creditorerne enten blive uendelig opholdte, eller maae indgaae saadan Accord, som den Opbydende vil; hvorfor de indstille, om ikke siige Boer bør administreres af de ordentlige Skiftesforvaltere, efter Forordningen af 28 October 1702. Men da de tænke, at der vil medgaae en lang Tid, inden Loven kommer istand, saa udbede de sig en Anordning derom til Estretning, i Tilfælde af Opbud.

Hvad det første angaaer, som Magistraten her melder sig at have erindret ved Lovens 5 Bogs 14 Cap. 40 Art. angaaende Opbud, nemlig: At da Kongens Fordringer i Opbuds-, ligesaavel som i Fallitboer, og ved Arvs og Gjelds Fragaaelser, i Følge Lovens 5 Bogs 14 Cap. 37 Art. nyde Præferens for alle andre Fordringer, som allene medføre Jus ad rem, saa synes det Beviis ikke at behøves, som bemeldte Artikel vil, at den Opbydende skal have fra Kongens Rentekammer om, at Kongen intet hos ham haver at fordre, som Opbudet kan forhindre, da omendskjønt jeg just ikke finder, at Opbuder i vore Tider, meget bør begun-

begunstiges; saa kan jeg og ei andet, end derudi være af Mening med Magistraten.

Det er vist, som Magistraten erindrer, at der ofte gaaer temmelig lang Tid med, inden saadant Bewiis kan erholdes. Det er og vist, at Opbudet derved let kan blive bekjendt for den Opbydendes Creditorer, som da ere istand til at hindre Opbudet, ved det at de gjøre Arrest hos den Opbydende, som altsaa i Følge af Lovens 5 Bogs 3 Cap. 18 Art. sættes ud af Stand til at gjøre Opbud.

Jeg maae derimod tilstaae, at jeg ikke kan udfinde; hvorledes det, i nogen Maade, skulde kunde præjudicere Deres Majestæts Fordring eller Interesse, at den faaer Lov at gjøre Opbud, som deres Majestæt haver noget at fordre hos.

Ved at gjøre Opbud leverer den Opbydende til vedkommende Opbuds-Forvaltere alt hans Gods, Midler og Effecter, hvilke de gjøre i Penge, og deraf betale hans Creditorer, saavidt de kunde tilstrække. Af disse Penge nyder Deres Majestæt sin fulde Betalning, frem for alle andre Creditorer, som ikke have Pante-Rettighed; og, sørend Deres Majestæts Fordring tilfulde er betalt, kunde de andre Creditorer, i hvor privilegeret deres Fordring end maatte være, ikke faae een eneste Skilling; altsaa maae alt den Opbydendes ubehæftede Gods, Midler og Effecter, intet undtaget, concurrere til at betale det, han er Deres Majestæt og Fiscus skyldig. Det er saaledes ikke vel mueligt, at Deres Majestæt eller Fiscus kan tabe noget ved, at saadant Opbud bevilges.

Overimod kunde det vel hændte sig, at Deres Majestæts Fordring leed noget derunder, ifald Opbudet ikke blev bevilget, men paa nogen Tid udsat; ifald den Opbydendes øvrige Creditorer imidlertid tvang ham til at sælge, afhænde eller pantsætte (hvilket dog i visse Hensende ved Kammerrets Ordningen og Forordningen af 5 Septb. 1711 er forebygget) dem noget af hans Gods, i Betalning for deres Fordring, eller og de imidlertid gjorde Arrest hos ham, og derpaa erholdre Dom.

Jeg seer saaledes ikke, at Deres Majestæts Interesse i nogen Maade udfordrer, at et saadant Bewiis, som Lovens 5 B. 14 Cap. 40

Art. medder om, endelig skal indleveres, naar nogen begierer Opbud, og at Opbudet i Mangel deraf ikke bør bevilges.

En anden Sag er det, at Opbuds-Mændene ikke bør begynde med at dele Boen, eller give nogen af Creditorerne Udlæg, førend den Opbydende enten har indleveret et saadant Deviis, eller og, fra Rentekammeret eller vedkommende Collegio, skaffet udførlig Underretning om, hvad han til Deres Majestæt er skyldig, hvilket desuden forstaaer sig selv.

Men, skönt jeg saaledes, for saavidt mit Embede angaaer, ikke finder noget imod dette Magistratens Forslag at erindre, og ikke seer, at det kan være imod Deres Majestæts Interesse; saa understaaer jeg mig dog ikke, uden det høilovlige Kammer-Collegii Forevidende, derudi at raade til noget, eller tage nogen endelig Beslutning; men ifald der paa dette Forslag videre skal reflecteres, da det egentlig ikke er det, som Magistraten ved denne Memorial har havt for Øinene, og hvorom de ad interim begiere en Anordning eller Reskript, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det høilovlige Kammer-Collegii Betænkning først derover maatte indhentes.

Det andet, som er det, denne Ansøgning fornemmelig sigter til, og Magistraten ensker at faae en Anordning om ad interim, og indtil det kan blive forandret i Loven, bestaaer derudi: at efter Lovens 5 B. 14 Cap. 42 Art. er det den, som gjør Opbud, tilladt selv at udnævne tvende gode og vederhæftige Mænd, som da af Magistraten anordnes til at administrere Opbudsboen, og bringe Opbudet i Rigtighed. Derimod vil Magistraten, at denne Ret, til at udnævne Opbudsmænd eller Commissarier, skulde den Opbydende betages, og Opbudsboer, ligesaavel som Fallitboer, administreres af de ordinaire Skifteforvaltere, hvilket de formene at komme overeens med Forordningen af 28 October 1702.

Det er vist, som Magistraten medder, at der af denne Rettighed at udnævne Opbudsmænd, som Loven giver den, der gjør Opbud, undertiden opkomme visse betydelige Uleiligheder. Man har adskillige Exempler paa, at slige Opbudsboer, som ere blevne administrerede ved de af den Opbydende selv foreslagne Opbudsmænd, udi mangfoldige Aar have

have henstaaet, uden at blive bragte til Ende, saa at den Opbydende selv derover ofte ved Døden er afgangen.

Ligesom det er rimeligt, at den Opbydende ikke foreslaaer andre Opbudsmænd, end dem, han venter sig Medhold og Bistand af; saa er det og let at begribe, at Opbudsmændene, med saadan lang og usforsvarlig Ophold, ikke intendere andet, end at tiene den Opbydende, som derved ei alleve nyder et virkeligt Protectorium, men og er istand til at tvinge hans Creditorer til at indgaae saadan Accord, som han vil; thi naar Creditorerne see, at de ikke faae, eller kunne vente noget, men blive uendelig opholdte, saa maae de tilsidst blive kiedede deraf, og maae da bekvemme sig til at tage imod det, den Opbydende vil unde og give dem.

Det er og vist, ei allene at de fleste Opbudsboer, som nu omstunder havest, i sig ere virkelige Fallitboer, hvor Creditorerne aldrig faae alt deres Tilgodehavende, og meget sjelden $\frac{1}{2}$ eller $\frac{1}{3}$ Deel deraf betalt; men og at adskillige blant disse Opbydende neppe fortiene at staae i den Klasse af honnette og ærlige Falliter, som Forordningen af 28 October 1702 dens 5 Art. taler om, da man nu merker, at de af adskillige Wahre have forskrevet saadanne Qvantiteter, som de ikke i lang Tid kunde tænke at affætte, og, saasuart samme Wahre ere ankomne, have gjort Opbud, saa man, i den Henseende, ei vel kan fritage dem for at have havt Hensigt til at bedrage; nu derimod erfarer, at de, strax før end de gjorde Opbud, have til een eller anden pantsat det mæeste og bedste af alt det, de eiede, saa der, til alle deres øvrige Creditorer, bliver lidet eller slet intet tilovers.

Det kan ikke nægtes, at slige Opbudsboer, i sig, ere virkelig Fallitboer; Qvæstionen bliver allene, til hvilket Slags Falliter, de bør henregnes?

Endelig er det og vist, at den Sikkerhed, som den Opbydende, saa længe Opbudet varer, nyder for Arrest og anden Tiltale, den haver han fornemmelig af Forordningen af 28 October 1702, da Loven ikke egentlig taler derom, eller tydelig fastsætter det.

Da det saaledes er klart, at der af den Rettighed, som Lovén tilstaaer dem, der gjøre Opbud, ofte skyde adskillige Uleiligheder, at de fleste Opbudsboer i sig ere virkelig Fallitboer, og at de Opbydende have deres fornemteste Sikkerhed af Forordningen om Fallitter, saa synes det ikke at være nogen Uleilighed udi, at denne Ret, til at udnævne Opbudsmænd, blev den Opbydende betaget, og at Opbudsboer, ligesaa vel som Fallitboer, overeenstemmende med Forordningen af 28 Decbr 1702 bleve administrerede af de ordinairte Ekstiseforvaltere.

Men med alt dette, tæn jeg dog ikke for Tiden være ganske enig med Magistratens Forslag udi denne Post, og det fornemmelig, i Henseende til følgende Grunde og Omstændigheder:

1) Opbud, eller Cessio Bonorum bestaaer derudi, at en Debitor overleverer alt hans Gods, og alt hvad han eier, til Deling mellem hans Creditorer, paa det de deraf kunne erholde deres Betaling.

Det, den Opbydende derved opnaaer, er, at han, uden Frygt for at blive overfalden af een eller anden Creditor, kan faae Tid og Koelighed til at afsætte hans Gods og Effecter, paa den beste og beqvemste Maade, og udbringe dem det Høieste mueligt, for deraf at indløse de Penge, hvormed han kan fyldestgjøre sine Creditorer. Det samme er af stor Betændighed, da de Effecter, som neppe skulde strække til at betale Halvdeelen af hans Gield, isald de i en Hast bleve adspittede og bortfulgte, ofte fuldkommen strække til at betale hele Gielden, naar dermed lempelig omgaaes, og de ved Leilighed udbringes det Høieste skee kan.

Opbudsmændenes Sag er, at annamme Godsset og Effecterne under deres Varetagt, at inklalde Creditorerne, og imodtage deres Fordringer, enten at dele Godsset og Effecterne imellem dem, eller og at gjøre Godsset og Effecterne i Penge, og derpaa dele Pengene mellem dem, efter enhver Fordrings Størrelse og Besskaffenhed. Den Opbydende bør derudi gaae dem tilhaande ved at indlevere rigtig Designation saavel over hans Gods og Effecter, hvorunder og indbefattes hans Debitor activa, eller det, han hos andre har tilgode, som over hans Creditorer og deres For-

Forbringere, og at foreslaae den Maade, paa hvilken Effecterne best kunne affattes og gieres i Penge, med videre.

Det er klart, at hvad Ophudsmandene forrette, det forrette de paa den Ophydendes Vegne. Det er hans Gods og Effecter, de behandle, det er hans Giæld, de betale, og det er hans Fordeel, om de paa en fornustig og tillige sparsommelig Maade dermed omgaaes, og udbringe Effecterne, det hvieste mueligt, da det, der bliver tilovers, naar Gielden er betalt, tilhører ham; derimod er det hans Skade, om de, paa en edsel og ligegyldig Maade behandle Boen, og bortfølsge Effecterne for halv Værd, fordi de enten ikke oppebie den beleilige Tid til at sælge dem, eller lade samme forbigaae, da han ligesuldt og fremdeles bliver Debitor og skal svare til al den Deel af Gielden, som ikke af hans Gods og Effecter er bleven betalt og godtgjort.

Der kan saaledes intet være rimeligere, end at det overlades til den Ophydende selv, at giøre Forslag paa saadanne Folk til Ophudsmand, hvis Indsigt, Erfarenhed, Ærlighed og Nidkierhed, han er forvissset om.

2) I Følge af Lovens 5 Bogs 14 Cap. 45 Art., bør den Omkostning, som gaaer paa Ophudet (hvorunder og forstaaes Ophudsmandenes Salarium eller Betalning for deres Umage) ikke forlods at udtages, men naar Creditorerne, for deres Forbringere, ere fornøiede, bør den Ophydende dem at betale af hvis, han haver tilovers.

Deraf skyder, at isald den Ophydende intet beholder tilovers, hvilket hænder, eller i det mindste burde hænde, de fleste Tider, saa faae Ophudsmandene ei allene intet for deres Umage, men isald de have lagt noget ud til at bestride de paagaacende Omkostninger, saa have de og ondt ved at faae det godtgjort.

Deraf følger da atter, at det nødvendig maae tillades den Ophydende selv at giøre Forslag paa saadanne Folk til Ophudsmand, som han er forvissset om, at de, for at tiene ham, ville paatage sig saadant temmelig vidtløftigt og forredeligt Arbeide og Umage, uden at have noget synderligt Haab om at faae noget derfor, og at blive holdt skadesløse for de Omkostninger, de derpaa maae giøre.

Jeg tvivler om, at Magistraten eller de ordinaire Skifteforvaltere ville, paa disse Billaar paatage sig at administrere de forekommende Opbudssboer; thi i saa Fald, havde jeg lidet eller intet imod deres Forslag at indvende.

Derimod sees Magistratens Hensigt lettelig at være, at der med Opbudssboer skulde forholdes, ligesom med Fallitboer, saa at Skifteforvalterne skulde være berettigede til, Forlods af Boen at oppebære deres Skifte- og Skriveresalarium, hvilket sidste i sige Boer, hvor der ere mange og vidtløftige Auctioner, ofte løber temmelig høit. Dertil kommer, at de ordinaire Skifteforvaltere, til at forrette eet og andet, som Opbudsmændene for at spare Omkostninger maaskee selv besørgede, ofte indnævne en saa kaldet Curator, hvis Salarium undertiden er heel ansees ligt, og tages Forlods ud af Boen.

Alle disse Omkostninger gaae fra Creditorerne, naar den Opbyhendes Midler og Effecter ikke strække til at betale Gielden, men de gaae fra den Opbyhdende selv, naar hele Gielden af hans Midler og Effecter er bleven betalt.

I første Tilfælde synes Creditorerne derved at blive fornærmede; da de maae tabe saa meget mere af deres Fordringer, og i deres Betaling miste alt det, der gaaer Forlods ud af Boen: i sidste er det tungt for den Opbyhdende selv, at han skal betale nogle hundrede Rigsdalere for det, som han ved et Par gode Venner, kunde faae ligesaa godt forrettet for slet intet. Da den, der gjør Opbud, desuden ikke gierne er riig, eller beholder ret meget tilovers, saa kan dette allene ødelægge ham.

Jeg veed Exempler paa Opbudssboer, som have staaet under Bes handling omtrent et Par Aar, og ved det, at Opbudsmændene, med den Opbyhdendes Hielp have gjort sig al muelig Glid med at see Effecterne paa det Beste og Høieste udbragte, saa har enhver af Creditorerne faaet hver Skilling, han havde tilgode, og den Opbyhdende er bleven ved at sidde og nære sig skikkeligt; dersom de ordinaire Skifteforvaltere havde behandlet saadan en Boe, og trukket deres Skifte- Skrivers

og Curatorsalarium Forlods ud, samt uden videre solgt Meublerne strap paa første, og Immobilia paa tredje Auction, saa var Boen, efter at Anseende, bleven en Fallitboe, og Manden, som nu har Navn af en ærlig Mand, der har gjort hver Mand Lige og Ret, var bleven en Fallit.

Det er vist, at dette Lovens Dydende, i dens 5 B. 14 Cap. 45 Art., ofte eluderes af de udnævnedes Opbudsmænd ved det, at de af Creditorerne betinge sig, at de maae tage Omkostningerne og deres Salarium Forlods ud af Boen; hvortil den sidste Clausul i den alleregere Lovens Artikel og synes at give nogen Anledning, da det der hedder: at den Ophydende skal betale Omkostningerne, eller NB. have det i Creditorernes Minde.

Men i dette Tilfælde haver jeg ei heller noget imod, at slige Boer administreres af de ordinaire Skifteforvaltere; thi, naar Skifte- og Skriver-salarium dog skal tages Forlods ud af Boen, og altsaa tages fra Creditorerne, og Opbudsmændene, som best bør vide den Ophydendes og Boens Omstændigheder, selv vil have Boen behandlet, som en Fallitboe, og selv tilkiendegive, at de ikke have den Tanke om den Ophydende, at han, naar Boen er bragt i Rigtighed, bliver istand til at godtgjøre dem Omkostningerne og deres Salarium, saa bortfalder den fornemmeste Ratio, hvorfor det skulde være den Ophydende tilladt, selv at foreslaae Opbudsmænd, og det er i det mindste ligesaa godt og rimeligt, at Boen af de ordinaire Skifteforvaltere, som af slige Opbudsmænd bliver behandlet, hvilke dog ville have den samme Ret, som Loven tillægger de offentlige Skifteforvaltere.

3) Naar jeg og vil antage, at Magistratens Forslag er et beqvemt Middel, til at opnaae den fornemmeste og i sig nyttige Hensigt, de dermed tilsigte, nemlig: at Opbudsboerne ikke saa længe skulde henstaae, uden at blive bragte til Ende og i Rigtighed; (thi hvad den anden Hensigt angaaer, nemlig: at det ikke skulde gaae saavidt med Opbudsboer, da tvivler jeg om, at den ved dette Forslags Iværksættelse, enten befordres eller opnaaes,) saa mener jeg dog, at samme Hensigt sikkrere og bedre kan opnaaes paa anden Maade, som ikke er slige Uleiligheder.

underkaffet, nemlig: ved at forelægge alle sige Opbudsmænd en vis Tid, inden hvilken de skulde være forbundne, at bringe deres Forretning til Ende, og Børn i Rigtighed.

Alle Skifte-Commissorier, som expederes i Cancelliet, indeholde den Clausul, at Commissarierne skulde bringe Skiftet til Ende, inden 6 Maaneders Forløb, i det længste, efter den Tid, som bør anses for rette Tægtedag, nemlig: naar det publicerede Proclama med sin lovlig Forkyndelse for dem er indkommen i Skifteretten.

Jeg skønner ikke rettere, end at den Tid, som forelægges Skifte-Commissarier i Almindelighed, og kunde forelægges Opbudsmænd i Særdeleshed, da disse, i Henseende til deres Forretnings hastigere Tilendes bringelse, have adskillige Fordele for hine, saasom, at dem overleveres en rigtig Fortegnelse over alle den Ophydendes Midler og Effecter, saavelsom over samtlige hans Creditorer og deres Fordringer, og at den Ophydende selv er levende og tilstede, og kan give dem Oplysning om alt hvad der forekommer.

Jeg tænker og, at man, ved at forelægge dem en vis Tid, kunde tillægge saadan Clausul, som skulde giøre, at Opbudsmændene, endog for den Ophydendes egen Skyld, ikke vovede at opholde Forretningen længere.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Kjøbenhavn's Magistrat: At det vel herefter som tilforn, i Sølge Lovens 5 Bogs 14 Cap. 42 Art., skal være den, der gjør Opbud, tilladt at udnævne tvende vederhæftige gode Mænd, som af Magistraten kunne forordnes til at bringe Opbudet i Rigtighed; men da det er foredraget, hvorledes adskillige saadanne Opbudsboer ofte i lang Tid og mange Aar henstaae, uden at blive bragte til Ende, da de af den Opbydende selv foreslagne Opbudsmænd gierne søge at opholde Forretningen, for at tiene den Opbydende, som ei allene derunder har et Protectorium, men og ved saadan lang og utaalelig Ophold tilsidst saa godt som

nøder

nosder Creditorerne, til at indgaae saadan Accord, som han vil, skisnt for dem selv ganske fornærmelig; saa er Deres Majestæts allernaadigste Villie og Befalning, at saasnart saadanne Opbudsmænd af Magistraten ere forordnede, de da strax, og i det seneste, inden 6 Uger, skulle besørge Proclama udstædt, og saasnart mueligt for vedkommende Retter publiceret, og dernæst inden 6 Maaneders Forsløb i det længste, efter den Tid, som bør anses for rette Tægtedag, nemlig naar det publicerede Proclama, med sin lovlig Forkyndelse, for dem i Opbudsboen, er indkommen, have Sorretningen sluttet og Opbudsboen bragt til Endskab og Rigtighed.

Skulde der i eet eller andet særdeles Tilfælde, foresalde saadanne betydelige og egne Omstændigheder, som gjorde det umueligt for Opbudsmændene, inden berørte Tid, at slutte Sorretningen, da, som Deres Majestæt vil allernaadigst have sig det forbeholden, at dispensere i Tiden, saa have de saadant allerunderdanigst at andrage, og gjøre allerunderdanigst Ansøgning om Prolongations-Bevilling, hvorved de tydelig maae melde: hvor længe Sorretningen haver vedvaret? hvilke de Omstændigheder ere, som have hindret dem fra, at slutte den? og om samtlige Creditorer, eller de fleeste af dem ere fornøiede med, at Tiden endnu prolongeres?

Skulde Opbuddet over berørte Tid ufluttet henstaae, uden at der er erholdet Prolongations-Bevilling, eller og over den Tid, som Prolongations-Bevillingen tillader, da skal den Opsydende ikke derunder nyde nogen Beskiemmelse, men det skal være hans Creditorer tilladt, deres Ret imod ham, paa anden lovlig Maade at indtale og udføre; hvilket alt Magistraten, ved slige Opbudsmænds skriftlige Udmeldelse, haver at iagttage og melde.

Da det og erfarés, at ofte de af den Opsydende selv udnævnedes Opbudsmænd ikke ville lade sig nøie med den Erstat-

ning for deres Omkostninger og Umage, som Lovens 5 B. 14 Cap. 45 Art. tillader dem, at oppebære af den Opbydende, naar Creditorerne ere betalte; men derimod betinge sig af Creditorerne, at Omkostningerne og deres Salarium maae tages Forloods ud af Boen, saa skal sligt hermed være forbudet, og alle slige Accorder og Betingelser Efterdags ansees som Ulovlige og Ugyltige; da derimod de Opbudsmænd, som ikke vilde være fornsiede med den Betalning, de af den Opbydende selv kunde vente, strax, saasnart de faae at vide, at de ere udnævnte eller forordnede, have at tilkiendegive Magistraten, at de ikke ville besatte sig dermed, eller paatage sig denne Forretning, da Magistraten i deres Sted haver at forordne tvende andre vederhæftige og gode Mænd, eller selv antage sig Boen.

Da der allene fra Kiøbenhavns Magistrat, og ikke fra andre Steder eller Jurisdictioner, er indkommen Klage over saadan Misbrug, og man ikke lettelig, ved at forbyde slige Paasfund, skal lære Folk dem paa de Steder, hvor de tilforn have været ubekiendte, saa formener jeg og, at det for Tiden kan være nok, at derom gaaer et Reskript til Kiøbenhavns Magistrat.

Det Magistraten melder, at det nu omstunder gaaer forvidt med Opbudder, forholder sig saaledes, saavel i Henseende til Opbuds- som Fallitboer.

Skjønt Forordningen af 28 October 1702 er meget god, og har havt den prisfælige Hensigt, at forebygge Bedragerie, saa merker man dog, at mala fides, ved Opbudder og Falliter, alt mere og mere tager Overhaand, hvoraf ei allene flyder, at Crediten blant de Indenlandske selv svækkes, men og at Nationen taber meget af sin Credit hos Fremmede. Jeg har længe indseet denne Misbrug, og ofte tænkt paa, hvorledes den best kunde hæmmes; men jeg har tillige erfaret, at det er lettere at kiende og merke en Feil eller Misbrug, end derimod at udfinde bequemme og tilstrækkelige Midler, som tillige ere af den Besskaffenhed, at de baade kunne og nødvendig maae bringes i Udøvelse, og det uden

at medføre andre Uleiligheder, og at svække enten den almindelige eller particulier: Credit, eller at skrække Folk fra at handle.

Forordningens 4 Artikel sætter haard Straf nok for fortsættelig Besdragerie; men man merker ikke, at den nogen Tid bliver erequeret. Maaskee kunde det have sin Nytte, om denne Action blev offentlig, isteden for at den nu synes at være privat, og Dyrigheden blev befaleet, enten Creditorerne forlangede det eller ei, at tiltale og indhente Dom, til Strafs Videlse over en saadan sviigagtig Fallit, som strax, førend han fallerede, enten havde gjort nye Credit, ikke for at redde sig og fortsætte sin Handel, eller Næring, men allene i Forsæt at bedrage, og for at have sig noget forbeholdt, som han siden kunde tage til, eller og til visse Creditorer havde pantsat sine beste Effecter, saa at der blev intet tilovers til de øvrige.

Creditens Vedligeholdelse synes og at udfordre, at det for enhver Creditor, saa meget mueligt, blev lettet, at provocere til Concurs, siden samtlige Creditorer derved faae lige god Ret, og ingen fornærmes; og at derimod de Midler, hvorved enten een Creditor kan spille de øvrige et Pund, eller og en Debitor kan mage det saaledes, at visse Creditorer faae deres fulde Betalning paa de øvriges Bekostning, som derunder tabe desmere, saa meget mueligt, burde indskrænkes.

Jeg har tænkt, at det og hertil kunde bidrage noget, om tvende Sætninger bleve bestemte, som efter mine Tanker ikke stride imod vores Loos Aand, men komme overeens med dens Hensigt, nemlig a) at Arrest ikke skulde virke nogen Pante-Rettighed, uden fra den Tid af, at Arrestans efter erholdet Dom, havde gjort Execution i de arresterede Effecter. b) At, naar en Creditor havde gjort Arrest hos hans Debitor, skulde det beroe paa enhver af de øvrige, at provocere til Concurs og arklaare samme Debitor fallit; og det, enten Debitor undvigte, frivillig blev tilstede, eller ved det, at hans Person var anholdet, blev nød til at blive tilstede, og ikke kunde undvige.

Jeg har og ved en anden Anledning, søgt at bane Veien for disse Bestemmelser, men samme hviler endnu under Ventifikationen; lige-

som det og maae tilstaaes, at man i disse Materier, som angaae den almindelige Credit og dens Vedligeholdelse, ikke kan bruge for megen Forsigtighed, eller betiene sig af for Manges Indsigt. Kiøbenhavn den 26 September 1757.

Cancelliet resolverede saaledes:

Indstilles til Hans Majestæt, om der ikke maae udgaae en Forordning saavel om Ophudder, som tillige derom at svingagtig Fallerende bør uden videre Anmældelse tiltales af Øvrigheden og begge Dele efter Erklæringen.

I Geheime Conscillet blev derpaa af Hans Majestæt resolveret: Cancellie-Collegii Betænkning approberes. I Følge heraf udkom Forordningen af 18 November 1757.

XXXIII.

Erklæring ober en Memorial fra Kiøbenhavns Magistrat af 4 December 1752, derudi de tillige beraabe sig paa en anden Memorial af 24 Martii 1749 og udi begge forestille, at Jøderne her i Byen ere i Besiddelse af, selv at forrette Skifte og Deling, uden enten at være forsynede med Kongl. Bevillinger, confirmerede Testamenter ic. eller at have Rættens Middel overværende, hvilket efter Magistratens Formening er stridigt imod Loven og de til inden- og udenlands Creditorens, samt Umyndiges og Andres Sikkerhed giorte Anordninger, og imod Hans Majestæts Fordeel, saavel i Henseende til det stemplede Papiir, der til Skiftsbrevene burde forbruges, som i Henseende til 6te og 10de Penge, hvoraf intet fra disse Sterboer indkommer, skænt der ofte døe Jøder, som efterlade sig udenlandske Arvinger; i den Henseende de begiere, at Jødernes Stifter maae behandles paa den i Loven forefrevne Maade, hvilket og skeer med deres Fallitboer, da de intet have imod, at Deelingen skeer efter den jødiske Lov; tillige med en Memorial fra den Tyfke jødiske Nations Eldste og Forskandere Una og Meyer Moses, af 6 Decbr. 1752, derudi de melde, at Magistratens Begiering er lige tværtimod deres Privilegier og et Reskript af 17 August 1736, og bede at det maae forblive ved det, som nu noget nær et heelt Seculum har været brugt; og tillige med Professor Ebrez Lingvæ Kalls Erklæring af 26 Jan.

1753, derudi han viser, at det ikke vedkommer Jødernes Religion, at deres Privilegier, saavidt han veed, derfra ikke undtage dem, men at de vel ere i Besiddelse deraf her og ellers overalt, og at Magistraten vilde forefinde megen Vanskelighed ved at forrette disse Skifter, i Henseende til, at deres Bøger og Correspondence føres paa Ebraisk, eller et europæisk Sprog med jødiske Bogstaver, indskiller visse Poster, som kunde iagttages, isald det blev dem fremdeles tilladt, selv ved deres Eldste og Forstandere, blant hvilke de fornemteste ere: at de skulde tilkiendegive Magistraten Dødsfaldet, forfatte Skiftet brev paa vedbarlig stemplet Papiir, forevise Magistraten Forretningen, og beedige den, i Særdeleshed angaaende den Arv, der er gaaet ud af Landet, betale Bevilling paa at skifte med Samfrænder, saavel som Magistratens Skifte- og Skribersalarium, og naar den ene Ugtefælle, efter den andens Død, bliver i uskift Boe, da Rabbinen ikke maatte vie dem under Straf; de Eldste og Forstanderne at være ansvarlige for alt dette under 1000 Rdr. Straf og at godtgjøre Skaden ic.

* * *

Dette er ikke den første Gang, der har været Qvæstion om Jødernes Skifter, og det har været ventileret, om dermed ikke burde forholdes efter Loven, og Jøderne, ligesaavel som alle andre Deres Majestæts Undersaatter, være forbundne til at betiene sig af de ordinaire Skiftesforvaltere til at forrette deres Skifter, i de Tilfælde, hvor Loven i Almindelighed fastsætter det.

Magistraten melder selv, at de derom have indgivet en allerunderdanigst Ansøgning af 24 Martii 1749, hvorpaa efter Magistratens Siggende skal være falden allernaadigst Resolution: Udsættes indtil videre.

I Aaret 1736 har Kiøbenhavns Magistrat og allerunderdanigst proponeret: a) At enhver Jøde, som fik lov at sætte sig ned her i Byen, maatte til Politie-Cassen betale 100 Rdr., b) at med Jødernes Skifter maatte forholdes efter Loven, og de behandles af de ordinaire Skiftesforvaltere.

Det Første blev og bevilget, men paa det Sidste faldt den 17 Aug. 1736, følgende allernaadigste Resolution: Men angaaende Jødernes Skifter, da ville Vi allernaadigst, at det dermed, efter den sædvanlige Praxin skal have sit Forblivende.

Om den samme Sag-oftere og tilforn har været ventileret, veed jeg ikke, men hvor det gaaer, lart Resolutionen ikke være falden Tøderne imod, siden de bestandig ere blevne i Besiddelse af, selv at forrette deres egne Skifter.

Jeg maae tilstaae, at jeg ikke finder tilstrækkelig Grund til at raade til nogen væsentlig Forandring udi det, som fra saa lang Tid af bestandig har været Brug, og ved Kongl. Reskripter er authoriseret og stadfæstet, saa at Tøderne ikke kunne siges hemmelig, eller sub & obreptiis at have tilstneget sig den Besiddelse, de ere udi, men det er en vedvarende og uafbrudt Sædvane, som er bleven den høieste Øvrighed bekendtgjort, og haver faaet sin Kraft, ikke saa meget af Summi Imperantis Stiltienhed, som af hans tydelige og udtrykkelige Samtykke.

Det gaaer her som i de fleste Tilfælde, hvor der er Dispute om Skifter, og Øvrigheden eller de ordinaire Skifteforvaltere ere af de disputerende Parter; nemlig: man abstraherer reent fra det, som har været Lovens fornemteste og eneste Hensigt med denne Indretning, og derimod antager man adskillige andre Hensigter, som Lovgiveren aldrig har tænkt paa, eller havt for Øinene.

Jeg har ofte tilforn havt Anledning at vise, at Lovgivernes Hensigt med at befale offentlige Skifter, som forrettes ved Øvrigheden, har været at sørge for dem, og at bevare dem fra at blive fornærmede ved Skiftet og Deelningen, som ikke ere istand til, derved at besørge og iagttage deres eget Larv og Beste, nemlig Umyndige og Gravvarende.

Denne Hensigt sætter man reent tilside; og derimod antager man, at Hensigten har været, nu at skaffe visse Øvrigheds Personer noget at fortjene og leve af, nu at see efter, hvad Arv der gik Udenlands og at passe paa, at Deres Majestæt deraf rigtig faaer sine 6te og 10de Penge, nu derimod, at sørge for inden- saavel som udenlandske Creditorer i en saadan Sterboe, at de maatte faae deres Fordringer godtgjorte.

Derfom Hensigten med denne Indretning havde været, enten at skaffe Øvrigheden noget at fortjene, eller i Særdeleshed at sørge for Sterboens Creditorer, da blev det ikke vel mueligt at udfinde Grunden til,

til, at Øvrigheden allene skal forrette Skifte og Deling, naar nogle af Arvingerne ere umyndige og fraværende, men ikke naar de alle ere myndige og nærværende, thi i begge Tilfælde kan Øvrigheden lige gode behøve at fortiene noget, og i begge Tilfælde kan der være indeu og udenlandfke Creditorer, som have anseelige Fordringer.

Desuden har Loven, paa en anden Maade sørget for Creditorerne i en Sterboe, da samtlige Arvinger (som efter vores Lov ikke have Beneficium Inventarii) blive dem, in solidum, ansvarlige for deres Fordringer, med mindre de gaae fra Arv og Gield; men naar samtlige Arvinger gaae fra Arv og Gield, da skal Øvrigheden skifte og dele den Afdødes efterladte Midler mellem hans Creditorer, som da træde i Arvingernes Sted.

Dersom Hensigten med offentlige Skifter havde været, at Øvrigheden skulde see paa Deres Majestæts Fordeel, i Henseende til 6te og 10de Penge, saa burde det ikke kommet an paa, hvor der vare Umyndige og Fraværende, men allene, hvor der vare udenlandfke Arvinger, siden det kun er af deres Arvpart, der skal svares 6te og 10de Penge, og det ikke engang i alle Tilfælde. Det er og vist, at Lovens § B. 2 Cap. 1 Art. udtrykkelig nævner udenlandfke Arvinger; men, naar samme confereres med den sidste Clausul i 5te Bogs 2 Cap. 16 Art., saa merker man, at de udenlandfke Arvinger her kun ansees paa samme Maade, som andre fraværende Arvinger, og at Øvrigheden intet har at befatte sig med Skiftet, saasnart den udenlandfke Arving enten selv møder, og iagttager sine Partes ved Skiftet, eller og lader en anden møde paa sine Vegne, som dertil er forsynet med tilstrækkelig Fuldmagt, hvilket ikke kunde bestaae med denne Hensigt.

Saasnart man antager, at enten den ene eller den anden af disse Hensigter har været den, Lovgiveren har tilsigtet, ved at anordne offentlige Skifteforretninger, saa er det let deraf at bevise, at Magistraten ligesaavel burde forrette Skifterne efter de sig her opholdende; og bortdøde Jøder, som efter andre Byens Indvaanerne.

Da Jøderne nyde den samme Beskyttelse som andre, fortere under Magistratens Jurisdiction, og af dem blive haandhævede ved Ret og Skiel, saa synes det billigt, at de, ligesaavel som andre, burde bidrage til Magistratens Løn: ved at betale Skifte- og Skriverfalarium.

Da de afdøde Jøder ligesaa vel som andre efterlade sig Gield og Creditorer, saa synes det billigt, at der i deres Sterboer, blev draget den samme Omsorg for Creditorernes Afbetaling, som i andre Sterboer.

Da det om en afdød Jøde langt snarere, end om nogen anden er at formode, at han har efterladt sig udenlandske Arvinger, siden den jødiske Nation, saa at sige, er strøet overalt, og det jævnlig hændes, at Jøder, som ere nær slægtede og af samme Familie, opholde sig og boe i 3 à 4 og flere adskillige Lande, saa synes det rimeligt, at der i Jødernes Sterboer i Henseende til 6te og 10de Penge, i det mindste blev taget de samme Præcautioner, som i alle andre Sterboer.

Men jeg har tilforn viist at disse Hensigter ikke ere de, som have bestemt Lovgiveren til at fastsætte, at visse Skifter ved Øvrigheden skulde behandles, og at det altsaa ei heller gaar an, deraf at slutte, at det, som disse Hensigter udfordre, det bør og ved Skisternes Administration i Almindelighed iagttages.

Derimod, naar man allene antager den virkelige Hensigt, som Lovgiveren haver havt ved denne Indretning, nemlig: at vogte umyndige og fraværende Arvinger fra at blive fornærmede ved Skifte og Deling, saa finder man ikke saa stor Urimelighed eller Ubillighed udi, at det, herester som tilforn, vorder Jøderne tilladt selv under sig at forrette de blant dem efter afdøde Jøder foresaldende Skifter, da det eneste, som deraf flyder, er, at den jødiske Nation ikke forlanger at betiene sig af den Indretning, der er stiftet til Fordeel for umyndige og fraværende Arvinger, siden de paa en anden Maade imellem sig have taget saadanne Præcautioner, hvorved deres umyndige og fraværende Arvinger ere satte i Sikkerhed og uden Fare for, at kunne blive fornærmede ved Delingen, naar nogen Arv dennem tilfalder.

Hvor:

” Hvorvidt disse af Jøderne selv tagne Præcautioner ere tilstrækkelige eller ei, vides ikke.

Man havde Marsag til at tvivle derom, dersom de, der klagede, vare Jøder, hvilke besvarede sig derover, at de vare fornærmede ved det at Jøderne selv forrettede Skifte og Deling, da dem i deres umyndige Aar, eller medens de vare fraværende, en Arv her i Landet var tilfalden.

I saa Fald var det billigt, at derudi skeede nogen Forandring, og at, i Henseende til Jødernes Skifter, blev søiet en nye Foranskaffning, siden alle umyndige og fraværende Arvinger, enten de ere Jøder eller Christne, naar dem kun tilfalder en Arv her i Landet, bør nyde godt af Lovens Bestemmelse, og derved vogtes for Fornærmelse.

Men det er ikke Jøderne der klage, det er Magistraten; Jøderne tie ei allene stille, og ere fornøjede med den Maade, paa hvilken det nu forholdes med deres Skifter, men de Uldste og Forstanderne bede og indstændig, paa den hele jødiske Nations Vegne, at det derved fremdeles maae have sit Forblivende.

Man har saaledes ingen Marsag til at troe, at de umyndige og fraværende jødiske Arvinger ved denne Skifternes Behandling blive fornærmede, siden det ikke er rimeligt, at hele Nationen skulde være for en Indretning, hvorved deres umyndige Børn og Arvinger efter deres Død lettelig kunde blive fornærmede.

Jeg troer gjerne, at Jødernes Hensigt med denne Begiering tildeels er den, som Justitiraad Kall erindrer, nemlig: saa meget muligt, at unddrage sig fra den ordinaire verdslige Øvrigheds Jurisdiction. Men i hoed end Jødernes Tanker herover maatte være, saa ere samme dog ikke grundede i Tingens Natur og Besskaffenhed.

At dese en afdød Persons Gods imellem hans efterladte Arvinger, det er ikke en Handling, som Jurisdictionens Udøvelse udfordrer, eller, som nødvendig maae tilkomme Øvrigheden; tværtimod er det paa de fleste Steder, og næsten ellers overalt, Arvingerne selv tilladt mellem sig at forrette saadan Skifte og Deling, og saa længe de derom kunne komme til Rette, har Øvrigheden intet dermed at bestille, men naar

Arvingerne eller deres Formyndere blive ueens, og da requirere Øvrighedens Hielp, da er det Øvrighedens Sag, at decidere imellem dem.

Men hos os er det Øvrigheden paalagt, at forrette Skifte og Dørling, hvor der ere umyndige eller fraværende Arvinger, ikke for at forøge Actus Jurisdictionis, ei heller for at formere Øvrighedens Indkomster eller Myndighed, men allene til saadanne umyndige og fraværende Arvingers desto større Sikkerhed. Altsaa, enten Jøderne selv forrette deres Skifter eller ei, saa ere de derfor ikke mere eller mindre unddragne fra Øvrighedens Jurisdiction.

Saa længe det skal være Jøder tilladt at opholde sig her i Landet, bør man, efter mine Tanker, saa meget mueligt søge at gjøre deres Vilkaar taalelige og gode, og tillade dem at følge deres egen Brug og Skikke, saavidt det kan bestaae med vores Statsforfatning og den Subordination, der nødvendig maae være mellem vedkommende Øvrighed, og dem, der ere under deres Jurisdiction; thi naar de ved alle Leiligheder trykkes og indskrænkes, da hindrer det vel ikke, at jo een og anden iblant dem ligesuldt kan indfinde sig, og opholde sig her paa nogen Tid, for at fortiene noget; men ligesom de fleeste der indkomme, ere Bettels arme, saa forblive de her ei længere, end til de have fortient noget, da de enten selv gaae bort, eller i det mindste lade deres Børn og Arvinger boesætte sig andre Steder, saa at det, de have fortient, saaledes gaaer ud af Landet, enten medens de endnu leve, eller i det mindste efter deres Død. I saa Fald veed jeg ikke, om Landet kan regne sig nogen Fordeel til af det, at slige Jøder have opholdt sig her, men skulde snart holde det for bedre, at det reent var dem forbudet, at komme herind.

Derimod, naar deres Vilkaar ere saa gode her som nogen anden Steds, saa seer jeg ikke, hvorfor adskillige af denne Nation, som intet vist Fædreland har, ikke ligesaavel skulde finde deres Regning ved at nedsette sig med deres Familie her, som andre Steder, da man i saa Fald, saa meget mindre bør tvivle om, at de kunde blive gode og nyttige Borgere, som de i Almindelighed ere sparsommelige, arbeidsomme,

paa

paapassende, lade sig nøie med en liden Fordeel, som andre ikke agte, og tage det i agt, som andre forsømme, og derved ofte mage, at den Fordeel bliver i Landet, som ellers allene kom Fremmede til Gode.

Da det nu forholder sig som Justitsraad Kall erindrer, at Jøderne overalt, paa andre Steder, ere i Besiddelse af selv at forrette deres Skifter, hvilket man saa meget mindre kan tvivle om, som den her værende Indretning med Skifternes Forvaltning af Øvrigheden paa andre Steder er ubekendt, de og hidindtil her i Landet have havt samme Frihed, som ved et Kongl. Reskript er dem tilstaaet, og den hele Nation nu indstændig begierer at beholde; saa holder jeg for, at denne Frihed ikke bør betages dem, og deres Vilkaar derved gøres slettere her, end andre Steder, uden høistvigtige Aarsager, og med mindre deraf maatte være at befrygte særdeles farlige og betydelige Følger, som ikke paa anden Maade kunde forebygges.

Saadanne anseer jeg ikke de fleeste blant de Følger at være, som efter Magistratens Formening, flyde deraf, at Jøderne selv forrette deres Skifter, skient deriblant dog ere nogle, som synes at fortiene nogen Opmærksomhed. Hvad Creditorerne i slige jødiske Sterboer angaaer, da synes det ikke vel, at de derved kunde komme til kort, siden Magistraten selv tilstaaer, at de behandle de Sterboer, hvor der er Uros og Gields Fragaaelse; men disse ere de eneste, & hvilke Creditorerne kunne komme til at tabe noget af deres Fordringer, da det forstaaer sig selv, at hvor der arves noget, der maae hele Gielden tilforn være betalt.

Men da det dog er mueligt, at en Creditor, i en saadan Sterboe under Jødernes Administration, kunde blive fornærmet, enten ved det, at Boen blev forringet inden den blev overleveret til Magistraten, eller og ved det, at de Documenter og Beviser bortkomme, som kunde tiene til Oplysning om Gieldens Lovlighed og Beskaffenhed; ligesom det og var tungt for en Creditor i en saadan Sterboe, om han mod hans Villie skulde nødes til at underlaste hans Fordring de jødiske Skifteforvalteres Paaliendelse, saa holder jeg det for saa meget mere billigt, at det i slige Tilfælde blev en Creditor tilladt, at fordre Øvrighedens

Hjelp, som jeg formener, at enhver Creditor, i enhver Sterboe, har den samme Rettighed; da en Creditor i en Sterboe, efter mine Tanker, ikke er forbunden til at lade Arvingerne, skjønt de alle ere myndige og nærværende, skalte og valte med Boen ligesom de ville, men er berettiget til at requirere af vedkommende Øvrighed, at de antage sig en saadant Boe og behandle den, indtil han for hans Fordring er fornøiet; hvilket og synes at stnde af det almindelige Princip, at en Creditor ikke er forbunden til imod hans Villie, at forandre sin Debitor, eller at modtage en anden Debitor, end den, han virkelig haver givet Credit.

Det Magistraten melder, at de omvendte Jøder, som nogen Arv tilfalder, let kunde blive fornærmede ved den af Jøderne selv forrettende Skifte og Deling, er saa meget mere rimeligt, som det noksom er bekendt, hvilket Had Jøderne i Almindelighed have for dem blant deres Nation, som antage den christelige Religion. Som det da var ubilligt at overlade disse Folk i deres Fienders Vold, saa holder jeg for, at, naar der blant en afdød Jødes efterladte Arvinger er nogen omvendt Jøde, da, saafremt samme er umyndig eller fraværende, bør Magistraten uden videre antage sig Boen, men saafremt samme omvendte Jøde er myndig og nærværende, bør det beroe paa ham, at requirere Magistratens eller Skifteforvalternes Hjelp.

Jeg har tilforn viist, at Hensigten med den Indretning af offentlige Skifter ikke har været at inquirere, i Henseende til 6te og 10de Penge.

Jeg troer og, at omendskjønt alle Jødernes Skifter af de ordinaire Skifteforvaltere bleve behandlede, og al Underløb derved forebygget, saa vilde derved dog kun vindes saare lidt, og de 6te og 10de Penge, som af deres Sterboer indkomme, beløbe sig til mindre end man tænker; thi foruden at de fleste her værende og blivende Jøder ere fattige, saa er det en temmelig almindelig Sædvane blant Jøderne, at de, naar de blive gamle, selv i levende Live, overlevere deres Gods og Midler ti deres Børn, og dele det imellem dem, hvorved det ofte og jævnliggen hænder, at en Jøde, som tilforn har været en formuende Mand, saa godt som intet efterlader sig, naar han ved Døden afgaer.

Imid-

Imidlertid da de fleste her værende Jøder have udenlandfke Arvinger, og Magistraten dog melder, at der af 6te og 10de Penge-stet intet er indkommen fra de her afdøde Jøders Sterboer, saa er det billigt, at det ikke ganske overlades til Jøderne selv, om de af den Art, der gaaer ud af Landet, ville betale 6te og 10de Penge eller ei, men at der i den Henseende, tages nogen Præcaution, og at Jødernes Ældste og Forstandere blive forbundne til, hver Gang at indgive en Designation over slige udenlandfke Arvinger, og hvad dem er tilfalden i Art.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Kiøbenh. Magistrat:

At det veft herefter, indtil videre, og saalænge ingen Klage derover indkommer, og ingen befindes derved at blive fornærmet, ligesom tilforn, maae i Almindelighed være Jøderne tilsladt, ved deres Ældste og Forstandere, med tiltagne Mænd, at forrette de iblant dem efter afdøde Jøder forefaldende Skifter; dog at følgende derved iagttages:

1) Dersom een eller flere blant en afdød Jødes Creditorer ikke ere fornsiede med, at Skiftet efter ham af Jødernes Ældste og Forstandere bliver behandlet, men frygte, at de derved kunde blive fornærmede, da skal det beroe paa slige Creditorer at anmode de ordinaire Skifteforvaltere om deres Hielp, hvilke paa deres Requisition have at antage sig Boen, og behandle samme, indtil bemeldte Creditorer for deres Fordringer ere blevene fornsiede, da de igien til vedkommende Jøder have at overlevere Boen, imod at dem for deres Umage betales en billig Kiendelse.

2) Dersom der iblant den afdøde Jødes efterladte Arvinger er nogen, som har antaget den christelige Religion, da saas fremt sammé er unyndig eller fraværende, skal Dødsfaldet strax tilkiendegives vedkommende ordinaire Skifteforvaltere, som derved paa have at antage sig Boen, og forrette Skifte og Deelning, efter den blant Jøderne brugelige Skif og Maade; men dersom

som samme Arving er myndig og nærværende, skal det berøve paa ham, enten han vil requirere vedkommende Skifteforvalteres Hielp, eller lade sig nøie med, at Jøderne selv forrette Skifte og Deelning.

3) Dersom der iblant den afdøde Jødes efterladte Arvinger ere nogle Udenlandske, da skulle Jødernes Eldste og Forsstandere som have forrettet Skiftet, være forbundne, strax, saas snart Skiftet er til Ende bragt, at indlevere til Øvrigheden en Designation (som de, om forlanges, med Led kunde bekræfte) over samtlige den Afdødes Arvinger, hvor enhver af dem opholder sig, og hvad enhver af dem, i Arv er tilfaldet; derhos de tillige skulle til Øvrigheden udbetale 6te og 10de Penge af den Arv, som gaaer ud af Landet. Kiøbenh. den 14 Novbr. 1757.

Heraa resolverede Cancelliet:

Erpederes efter General-Prokureurens Erklæring. Hvor efter da blev udfærdiget Ordre til Kiøbenhavns Magistrat af 2 December 1757.

XXXIV.

Erklæring over en Memorial fra Amtmanden over Aggershuus Amt, Kammerherre Storm, af 22 October 1757, derudi han foreskilder, at en Bondeskarl, navnlig Knud Torjulfen, som i Aaret 1733 havde dræbt en anden Bondeskarl, og derfor ved Hiem- og Laugting, var dømt til at miste Livet, men under Sagen var undviget, nu igjen er paagrebet og fængslig anholdet, men da Laugtings-Dommen er ham forkyndt, har svaret, at han begierede, at Sagen å prima instantia maatte optages og at han maatte tillades at føre Vidner, og Beviser til hans Frifindelse, derhos han tillige tilkiendegiver, at han næsten den ganske Tid igiennem har opholdt sig der i Egnen; i den Henseende Amtmanden forespørger sig, om han skal lade Laugtings-Dommen skuldbyrde, da samme ved et Kongelig Reskript af 2 September 1735 er afkærnaadigt approberet, og Amtmanden derhos befalet at lade Delinqventen henrette, isald han blev paagreben, og ikke forlangede at appellere; eller og, om Sagen å prima instantia skal optages?

* * *

Da

Da Præscriptio, i det mindste efter vores Lov, ikke giælder in criminalibus, og en Delinquent ikke kan faae Hævd paa ei at lide Straf ved det, at der gaaer lang Tid forbi, fra den Tid af, at Delictum er begaaet, inden det bliver aabenbaret, eller han derfor bliver tiltalt; og endnu mindre ved det, at der gaaer lang Tid forbi, fra den Tid af, at Dommen er affagt, inden den bliver exequeret, eller kan exequeres; saa er det klart, at det ikke kan tiene Delinquenten, Knud Torjullsen til Befrielse, at det nu er over 24 Aar, siden han begik det Drab, hvorfor han skal straffes, og henimod 23 Aar siden, at han derfor saavel ved Under-Retten som ved Over-Retten blev dømt til at miste Livet.

Endog de Love, som antage Præscription in criminalibus, i Henseende til visse Delicta, indskrænker det dog til de Tilfælde, hvor et Delictum i 20 Aar eller længere Tid, efterat det er begaaet, ikke bliver undersøgt eller Sag derfor anlagt; men ville ingenlunde vide af Præscription at sige i de Tilfælde, hvor Inquisition, i Anledning af en begaaet Forbrydelse er begyndt, og endnu allermindst, hvor efter den Tid, er gaaet endelig Dom over En til at lide.

Da Delinquenten, saavel til Hiem som Laugting er looflig stævnet, og efter den i Loven fastsatte Maade, saa have Dommerne i Følge Lovens 1 Bogs 4 Cap. 30 Art., været besøiede til endelig at kiende og dømme i Sagen, efter de fremlagte Breve og Beviisligheder.

Da Laugtings-Dommen ei allene er langt over fatalia appellatio-nis, men og langt over den Tid, inden hvilken Opreisning pleier at bevilges, saa har den allerede forlængst faaet vim rei judicatae, og er blant de Domme, som uden videre kan exequeres.

Men med alt dette maae det ikke komme paa en Formalitet an, hvor det er om et Mennekses Liv at giøre.

Vel er det Delinquentens egen Skyld, om det, som kunde tiene til hans Undskyldning eller Befrielse, ikke under Sagen er oplyst; men ligesom det ikke er at undre paa, at han, efter da værende Omstændigheder

søgte at undvige, naar han dertil fandt Leilighed, saa var det ei heller af ham, som en eenfoldig Bondekarl at fordre, at han skulde vide, enten at søge saluum conductum, eller skriftlig at tilmelde Bedkommende, hvad han under Sagens Driwt i Særdeleshed forlangte iagttaget og oplyst.

Uf de tilsendte Domme kan jeg just ikke see, hvad der til hans Undskyldning, eller Befrielse kan være at sige, uudtagen dette, at han har været overmaade drukken, da Drabet blev begaaet; men samme er og under Sagen forklaret.

Dog er det ikke umueligt, at der jo kan være noget for ham at sige, som under Sagen og i hans Gravværelse, ikke tilstrækkelig nok er bleven oplyst, og i saa Fald er det billigt, at det kommer for Dagen, og virker til hans Fordeel saa meget som det kan.

For at opnaae denne Hensigt seer jeg just ikke, at det behøves, at Sagen à prima instantia optages, og at derudi paa nye bliver dømt ved de samme Retter, hvor den tilforn har været ventileret og paakiendt; men det kan efter mine Tanker være nok, at Delinquenten bestikkes et Forsvar, og derhos faaer Tilladelse, saavel at føre nye Vidner og Beviser, som efter saadan erholdet Oplysning, at indstævne Laugtings-Dommen for Over-Hofretten.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongelige Majestæt at reskribere til Amtmanden, Hr. Kammerherre Storm: At han haver at bestikke Delinquenten Knud Torjulsen et Forsvar, som efter den ham dertil af Delinquenten givne Anledning og Paaviisning ved Vidner og andre Beviisligheder, haver at søge Sagen, og det, som kunde tiene til Delinquentens Befrielse, paa lovlig Maade oplyst og lage for Dagen; da det, efter saadan erholdet Oplysning, skal være Delinquenten tilladt at indstævne Laugtings-Dommen for Over-Hofretten, uden at, enten Laugtings-Dommens Ælde, eller den Kongelige allernaadigste Resolution af 2 September 1735 derudi skal være ham hinderlig. Kiøbenhavn den 26 Novbr. 1757.

Herpaa

Herpaa er i Cancellie-Collegio resolvoet:

Indstilles til Hans Majestæt efter Erklæringen.

Og i Conseillet af Hans Majestæt:

Approberes efter Erklæringen. Hvoorefter der under 23 December 1757 afgik Ordre til Kammerherre Storm om at beskikke Knud Torjulsen et Forsvar.

XXXV.

Svar til Stiftamtmanden i Sieland Hr. Geheimeraad Scheel og Biskopen Hr. Ludvig Harboe paa en Skrivelse fra dem af 26 November h. a. derudi de bede, at jeg, som General-Prokureur, vil vise dem den Føielighed, og meddele dem mine Tanker, angaaende Skifte efter en Mand, navnelig Peder Fischer, som havde boet, og var død i et Huus paa St. Jørgens Bierg ved Nøestilde, hvilket han paa offentlig Auction efter hans Formand havde tilkøbt sig uden nogen Reservation, men hvoraf, han efter erhvervet Dom, havde searet 2 Mark aarlig i Høveriepenge, eller Jordskyld, til Duebrødre Kloster, som Eier af St. Jørgens Bierg, da saabel Amtmanden over Nøestilde Amt, som Forvalteren over Duebrødre Klosters Gods, vilde tilegne sig samme Skifte. Med Brevet fulgte nogle Kongl. Gavebreve til Duebrødre Kloster, Auctions-Forretninger, samt Skiaeder paa Huuset, der over den Aføde erhvervede Dom, samt andre Documenter, som med Svaret bleve tilbagesendte.

* * *

Omendskint jeg, som General-Prokureur, ikke vel, uden i de Tilfælde, hvor det mig af Hans Majestæt allernaadigst befales, kan eller bør give min Betænkning over juridiske Qvæstioner, fornehmelig saasaaene, hvoraf der let kan reises Proces, da en Dommær bør domme efter Lov og Forordninger og hans beste Skiennde, og General-Prokureuren ikke kan forlange, at hans Betænkning skal anses som en Lov eller Regel, hvorefter der maae dommes; men det paa den anden Side vilde kun være lidet passelig med Embedets Besskaffenhed og Vigtighed, om General-Prokureurens Betænkning af en Under- eller Overdommer blev tilfidesat og underkendt; saa vil dog den særdeles Høiagtelse jeg

bør for deres Excellence og deres Høiarværdighed, ikke tilkade mig, for denne Gang, reent at holde mine Tanker tilbage, angaaende den fremsatte Qvæstion.

Saavidt jeg ved at giennemløbe de mig tilsendte Documenter, har kunnet erfare, har den afdøde Peder Sischer, med fuld Eiendomsret besiddet det Huus, i hvilket han boede og døde paa St. Jørgens Bierg ved Koeskilde; men til Grunden har han allene havt et Jus superficialium, eller Rettighed at bygge og boe derpaa, imod at han deraf aarlig svarede en vis Afgift eller Jordskuld til Duebrødre Kloster, som over samme Grund har havt og har dominium directum.

Naar dette er Tilfældet, saa har jeg over et lige Tilfælde, for henimod 3 Aar siden, givet min allerunderdanigste Erklæring, i Anledning af en Dispute, som opkom imellem Provsten i Holmans Herred og Regimentskriveren i Coldinghuus Amt i Jylland, angaaende Skiftet efter en Præste-Enke, som boede og døde paa Rytter-Districtet i et Eiendomshuus, som hun paa offentlig Auction havde tilkøbt sig, men hvoraf hun aarligen maatte svare nogle Mark til Rytter-Bonden, hvis Grund det var bygt paa, ligesom det oengang var paastaet, at enhver nye Beboer deraf skulle betale noget i Fæste.

Af samme min allerunderdanigste Erklæring, hvorefter der og gik et allernaadigst Reskript til vedkommende Stiftamtmand, eller Amtmand og Biskop, giver jeg mig den Frihed hermed at sende deres Excellence og deres Høiarværdighed en Copie.

Jeg sees ei rettere end at Amtmanden over Koeskilde Amt, i nærværende Sag, er i samme Tilfælde, og har det samme for sig, som Proosten den Tid havde, da derimod Duebrødre Kloster om trent er i samme Tilfælde som Regimentskriveren den Tid var.

Disse mine Tanker, beder jeg at ansee, ikke som General-Prokureurens Erklæring, men som en god Mens Viderur, der maae holdes tilbage, isald Sagen skulle gaae videre. Jeg haver den Ære ic. Kiøbenhavn den 2 December. 1757.

XXXVI.

Erklæring over en Memorial af 22 October 1757 fra en gammel Sergeant ved Garnisons Regimentet paa 77 Aar, navnlig Johan Andreas Secht, hvis Søn i Julii Maaned dette Aar var fra vor Frue Skole i Kiøbenhavn dimitteret til Academiet, da der, i Følge Forordningen af 23 Julii 1756 dens 8 Art., var oplagt for ham, og til Biskopen leveret 47 Rdr. 5 Mk. 7 $\frac{1}{2}$; da nu Sønnen derpaa den 13 Octbr. ved Døden var afgangen, saa begierer Faderen at disse Penge til ham maae udbetales, som den der baade er hans Søns eneste Arving, og med Beføstning har ladet ham lære og begrave, tilligemed Biskop Harboes Erklæring, af 24 Novbr. 1757, som indstiller om $\frac{1}{3}$ Deel af disse Penge, eller 20 Rdr., kunde udbetales til Faderen, og beder derhos at dette Tilfælde for Fremtiden maae blive decideret.

* * *

Skiont Forordningen af 23 Julii 1756 ikke tydelig har decideret det her eksisterende Tilfælde, eller udtrykkelig fastsætter, hvem de Penge bør tilhøre, som i Skolen ere oplagte for en fattig Discipel, naar det træffer sig, at han kort Tid efter, at han er kommet til Academiet, ved Døden afgaaer, saa er dog af Forordningens 8de Art. let at slutte, hvork. des dermed bør forholdes. Samme Artikel viser tydelig, at disse Penge ikke kan siges at tilhøre de Unge, eller af dem ligesfrem at være forhvervede, men at de ere oplagte til Hielp for dem ved Academiet, saa at al den Nødtiggbed, de dertil have, bestaaer i en Wisshed om at nyde dem, naar de engang komme til Academiet, og da med Bedkommendes Attester bevise, at de med Flid dyrke deres Studeringer. Hensigten hermed er: at de Unge, som tillige ere fattige, skulde have noget til Underholdning i den Tid, de nødvendig bør opholde sig ved Academiet, for der at bringe deres Studeringer til den rette Modenhed; altsaa bør disse Penge ei heller udtalles, uden naar, og i de Tilfælde, hvor man kan være forvissat om, at de blive et Mittel til at opnaae denne Hensigt. Deraf styder det, Forordningen befaler, at, isald en saadan Discipel ikke fra Skolen dimitteres til Academiet, men forinden qvitteret Skolen, han da bør miste det, der er oplagt for ham, som

derimod skal komme en anden til Hielp. Deraf skyder iligemaade, at samme Penge eller noget deraf, ikke maae ham strax remitteres til Academi-
miet, men først efter et heelt, eller i det mindste efter et halvt Aars
Forløb, og efterat han med hans privat Præceptors og andre Professors
Attester har beviist, at han imidlertid bestandig har opholdt sig
ved Academi-
miet, der opført sig skikkelig, og været særdeles flittig i at
høre Professorernes Forelæsninger. Efter at dette først er meldet, fast-
sætter bemeldte Artikel udtrykkelig, at dersom saadan En, som noget i
Skolen er oplagt for, enten ikke opholder sig ved Academi-
miet, eller ikke
med forommeldte Attester beviser sin Flittighed, da bør han ikke nyde
noget af det, som er oplagt for ham, men det bør efter tvende Aars
Forløb, anvendes til Hielp ved Academi-
miet for en anden, skikkelig og
trængende Discipel fra samme Skole, som dertil af Rector rekomman-
døres, og af Biskopen udvælges.

Heraf sees, hvorledes disse Penge bør anvendes, naar den, de ere
oplagte for, enten ikke opholder sig ved Academi-
miet, eller ikke med Attester
beviser sin Flittighed. Nu er det klart, at den, som i Begyndelsen,
eller førend et heelt eller halvt Aar er omme, ved Deden afgaaer, ikke
kan siden den Tid enten siges at opholde sig ved Academi-
miet, eller med
Attester bevise sin Flittighed; altsaa er det og klart, at de for ham op-
lagte Penge paa samme Maade bør anvendes.

Aarsagen, hvorfor man, i det forhen ommeldte Tilfælde, bør gie
2 Aar, inden Pengene gives til en anden, er den Muelighed der er
udi, at En, enten i det første Aar, formedelst Forsaldres, eller andre
Bemmers Død, kan vinges til at forlade Academi-
miet, men derefter ind-
finde sig der igien, og vise Flittighed; eller og, han kan i samme Tid,
være noget skidsløs og efterladt, men siden forbedre sig. Derimod,
naar En ved Deden er afgangen, er der intet mere Haab tilovers, om
at han kan anses, som et Lem af Academi-
miet, men han gaer strax ud
af de der Studerendes Antal; altsaa kunde de Penge, der for ham ere
oplagte, og strax, og uden at oppebie nogen vis Tid, til en anden
uddeles.

Heraf

Heraf sees, at Faderen, Johan Andres Zecht ikke, stricto jure, er berettiget til det allermindste af de Penge, som for Sønnen Johan Friderich Zecht i vor Frue Skole vare oplagte, men ei endnu forfaldne, da Sønnen den 13 October ved Døden afgik, siden hverken et heelt eller halvt Aar var forbigangen fra den Tid af, at han kom til Academiet. Thi da Sønnen ikke kunde siges at eie, eller at have acquireret disse Penge, førend han døde, saa er det klart, at han ei heller dertil, ved hans Død, kunde overdrage nogen Ret til hans Arvinger.

Heraf sees iligemaade, hvorledes disse Penge, efter Forordningens Hensigt og Befaling bør anvendes, nemlig, at de bør komme en anden Student fra Kjøbenhavns Skole til Hielp, som dertil af Rector rekommenderes og af Biskopen udvælges.

Men da den gamle og fattige Supplicanct ei allene haver den Fortieneste, at han i mange Aar har staaet i Deres Majestæts Krigstieneste, men og efter hans fattige Vilkaar skal have kostet noget paa at lade hans nu afdøde Søn oplære og tilsidst begrave; hvortil kommer, at han, som en gammel Soldat, vel anseer disse Penge som en fortient Mondur eller forfalden Lehning, ligesom det og maae tilstaaes, at noget af den Tid allerede var forbi, i hvilken Sønnen ved sin Flid skulde giøre sig værdig til at nyde det; saa skulde jeg allerunderdanigst formene, at ham vel til nogen Hielp og Giengjeldelse kunde tilstaaes omtrent $\frac{1}{3}$ Deel af disse Penge, eller 16 à 20 Rdr.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongelige Majestæt at reskribere til Biskop Zahboe: At naar det treffer sig, at et saadant ungt Menneske ved Døden afgaaer, førend det, som i Skolen er oplagt for ham, i Sølge Forordningen af 23 Julii 1756, er til ham udbetalt, da skal med det, som for ham er oplagt, eller det, som deraf er tilovers, forholdes paa samme Maade, som der, i Sølge Forordningens 8de Art., bør forholdes med det, der er oplagt for den, der i de første 2 Aar, enten ikke opholder sig ved Academiet, eller ikke med behøvrige Attester beviser sin Slittrighed, nemlig:

lig:

lig: at det skal anvendes til Hielp ved Academiet for en anden stikkelig og trængende Discipel fra samme Skole, som dertil af Rector rekommanderes, og af Biskopen udvælges.

Men i nærværende Tilfælde vil Deres Kongl. Majestæt allernaadigst tillade, at af de for Sønnen oplagte 47 Rdr. 5 Mk. 7 $\frac{1}{2}$, maae 16 à 20 Rdr. udbetales til hans gamle Fader, da derimod med det øvrige forholdes efter det, som forhen er meldt. Da der, af saadan allernaadigst Reskript, gaaer Communication til Krigs-Cancelliet. Kjøbenhavn den 11 Decbr. 1757.

I Cancellie-Collegio blev resolveret:

Indstilles til Hans Majestæt efter General-Prokureurens Erklæring, saa at Supplikanten tillægges 20 Rdr.

I Conseillet resolveret af Hans Majestæt:

Approberes efter General-Prokureurens Erklæring. Hvor- efter da blev udfærdiget Ordre til Biskop Harboe af 6 Jan. 1758 og Notis til Krigs-Cancelliet.

XXXVII.

Svar til Kammer-Collegium paa deres Skrivelse til mig af 31 Octbr. 1757, hvorved de tilsendte mig Commissions-Acten og Dommen i en Sag, som Cancellieraad og Kammer-Advocat Sonne, paa Embedets Vegne, efter Kammer-Collegii Ordre, havde anlagt imod Hølbek's Magistrat, som Skibbroens Administration er anfortroet, i Almindelighed, og Justisraad og Borgemeester Schougaard, som den der egentlig har ført Regnskabet, og derfor aarlig nyder 20 Rdr., i Særdeleshed, i følgende Anledning: Da Hølbek's Skibbroe i Januarii Maaned 1754 ved Iisbrud var bleven beskadiget, lod Magistraten den strax besigtige, da Eyns-Mændene fandt at den endelig strax maatte repareres, hvilket Magistraten indberettede til Stiftamtmanden, som derpaa den 29 Januarii resolverede, at det nødvendige strax maatte foranstaltes, men over det øvrige først gjøres et Overslag og samme indsendes til Approbation; hvorefter Schougaard lod gjøre en anseelig Reparation paa Broen, som beløb sig til 6 à 700 Rdr., og desuden (dog efter at han først derom havde corresponderet med Stiftamtmanden) lod indrette

en Mudderpram og Flaade ic., saa at hele Reparationen, efter det derfor aflagte Regnskab, beløb henimod 1200 Rdr. Da Stiftamtmanden ikke vilde approbere dette Regnskab, og det af samme Aarsag blev til videre Oplysning sendt tilbage fra Kammeret, lod Stiftamtmanden Eskibbroen, saavelsom den skeete Reparation med videre besigtige og tapere ved fire Mænd, som fandt, at den skeete Reparation tildeels var unyttig og unødvendig, og overalt ikke burde have kostet saa meget; at Broen var i en meget slet, og saa godt som ubrugelig Stand, og maatte for at sættes i Stand, næsten af nye opbygges, ligesom og endeel af de Folk, hvis Navne fandtes under de indleverede Regninger og Qvitteringer, nægtede tildeels at have underkrevet Qvitteringerne, tildeels at have faaet Pengene med videre; hvorpaa en Commission blev anordnet og Sag anlagt; da Justitsraad Schougaard, under Sagen, tildeels forklarede og beviiste:

- 1) At de Penge, hvorpaa disse Qvitteringer lyde, rigtig vare udbetalte, men da det var sleet i smaae Summer, og til adskillige gemene Folk, som tildeels ikke kunde læse eller skrive, havde Tømmersmanden, som stod for Reparationen, undertiden ladet deres Navne skrive ved andre, uundertiden ladet sig nøie med, at et Par Stykker gave Qvitteringer for det, som til adskillige og flere var udbetalt.
- 2) Ved et nyt Syn af 8 Haandværksmænd (blant hvilke de 4re vare udnævnte af Admiralitetens Collegium) er godtgjort, at Reparationen, saavelsom Mudderprammen og Flaaden, var god og nyttig, og vel kunde have kostet det, den var anført for, da Arbejdslønnen var billig, og Materialerne, saavidt de derom kunde skionne, baade forbrugte og ei for dyrt indkøbte.

Dog maatte Justitsraad Schougaard tilstaae, at have anført Bognleit for 4 Pommerste Bielker fra Riidenhavn til Holbek, da der dog kun var betalt for de 3, men den 4de til Eskibbs fort derhen; men det øvrige, som af een eller anden var udsagt, og graverede ham som den, der af Egennytighed skulde have fornærmet Broen, blev af ham in totum benægtet. Hoor, efter Justitsraad Schougaard principaliter, men de tvende Raadmænd Søster og Dizel, eller den øvrige Magistrat, kun in subsidium, var dømt til at betale til Eskibbroen, Commissions-Omfostninger, og til Kammer-Advocaten, i alt 847 Rdr. 7 s.

Efter at denne Dom var satbet, havde Kammer-Collegium, ved Kammer-Advocaten, ladet Schougaard tilskrive, at, om han vilde forbinde sig til at sætte Eskibbroen i forsvarlig Stand (hvilket efter en tagen Syns-

Forretning kunde koste 7981 Rdr. 20 Sk.) og foruden det han ved Dommen var tilbømt, betale de øvrige paa Sagen samt Actens og Dommens Beskrivelse anvendte Omkostninger, saa vilde de ei drive Sagen videre: derpaa Schougaard den 17 Septbr. 1757 havde svaret, at han ikke kunde sætte Broen i Stand, men for at komme ud af denne fortredelige Sag, var han villig at betale, hvad Commissionens Omkostninger med Actens og Dommens Beskrivelse maatte koste mere, end som i Dommen var mentioneret, hvilket efter Commissariernes Skrivelse skulde beløbe 159 Rdr. 73 Sk.

Derhos Kammer-Collegium var begierende, at jeg som General-Prokureur vilde meddele dem min Betænkning, hvad der ved Commissionens Dommen maatte være at erindre, samt om samme udi een eller anden Maade kunde ventes skerp, ifald den til Høieste-Ret blev appelleret.

* * *

Det Holbeks Magistrat i Almindelighed, men Justitiraad og Borgemeester Schougaard, som den der egentlig fører Skibbroens Regnskab, i Særdeleshed, under denne Sag ere taltale for, og den sidste principaliter, men de øvrige kun in subsidium ere domte for, bestaaer deri: at han i Aaret 1754, uden Stiftammandens vedbørlige Forevi-dende og Approbation, har foretaget sig en anseelig og bekostelig Reparation paa Holbeks Skibbroe; at samme Reparation, ved de derover siden tagne Syn, skal være besunden, tildeels unyttig og usødvendig, tildeels langt kostbarere end den med Rette burde været; at han skal have belagt det derfor aflagte Regnskab, med adskillige urigtige og mislige Regninger og Qvitteringer, hvorunder tildeels findes Personers Navn, som hverken have underskrevet Qvitteringen, forrettet Arbeidet eller leveret Vahren, ei heller annammet de Penge, Qvitteringen lyder paa; ligesom der og under andres Navn, findes Regning paa Vahre, som af Justitiraad Schougaard selv ere leverede, og Qvitteringer for de Penge, han selv haver modtaget eller beholdt; hvortil endelig kommer, at der og skal findes urigtige Qvitteringer for Penge, som aldrig ere udbetalte, saasom for Vognlejen fra Kiøbenhavn til Holbek for en Pommerst Bierke, som dog ikke til Lands, men til Wands og ved Skibsleilighed er bragt derhen, med videre.

Enhver

Enhver skionner lettelig, at heraf reiser sig et dobbelt Søgmaal inod Justikraad og Borgemeister Schougaard, nemlig et Civilt og et Criminelt.

Disse tvende Actioner maae hver for sig betragtes, naar man vil udfinde, hvad Justikraad Schougaard, enten under Navn af Skadens Giengjeldelse, eller under Navn af Straf, med Ret og Villighed kan forpligtes til.

Det civile Søgmaal gaaer ud paa Skadens Giengjeldelse.

Skibbroen foreslilles her, som en Persona moralis. Samme moralske Person bør i alle Maader indemniferes, og maae ikke tabe noget ved Regnskabsførerens Efterladenhed eller Egennyttighed, men skal sættes i den selv samme Stand, som den var, førend Fornærmelsen skeede; saa at den, enten i Beholdning eller i Forbedring, haver det samme, som den den Tid havde, og det uden at regne de Indkomster, som den siden den Tid ere tilfaldne.

Det kommer her og, for saavidt denne Action angaaer, ikke an paa, om Justikraad Schougaard har været in dolo, eller in culpa, Om han med fri Forsæt og af Egennyttighed har fornærmet Broen, for derved selv at vinde, eller og han af Skidesløshed og Uagtsomhed har forsømt Broens Fordeel. Nok er det, at Broen er fornærmet, og at han allene er at ansee som den, der ved hans Administration er Skyld derudi; thi i saa Fald, bør Broen holdes skadesløs, og han allene og principaliter være forbunden til at præstere denne Skadesløsholdelse.

Derimod er det og klart, at, om Broen haver tabt noget, men ved en blot Hændelse, uden at det kan tilregnes Regnskabs Førerens Egennyttighed, Forseelse eller Forsømmelse, man da ikke kan paaataae af Regnskabs-Føreren, at han skal godtgjøre denne Skade, men at man derudi maae følge den almindelige Regel: Calum fortuitum nemo præstare tenetur, sed res perit suo domino, og at Skaden altsaa bør være for Skibbroens egen Regning.

Jeg skionner ei rettere, end at Commissarierne i deres Dom, for saavidt den betreffer det civile Søgmaal, have iagttaget og fulgt disse Principia.

Jeg maae herved i Forveien erindre, at Magistraten eller Borgemeister Schougaard, ikke kan siges ligesrem, men allene med et Slags Indskrænkning, at have foretaget sig denne Reparation, uden Stiftamtmandens Approbation og Jorevidende; thi da Broen, i Begyndelsen af Aaret 1754 ved Jisbrud var bleven beskadiget, lod Magistraten den strax besigtige ved tvende Borgere, en Tømmermand og en Smed, som fandt, at den nødvendig strax maatte repareres, og holdt for, at dertil vilde medgaae 150 Stykker 18 Allinger Pommerfke Vieler, og 4 à 5 Skippund Jern; og da dette var bleven indberettet til Stiftamtmanden, faldt hans Resolution derpaa den 29 Januarii 1754, at, som der var periculum in mora, saa maatte det nødvendige, som uforbigaengelig behøvedes til Broens Vedligeholdelse strax foranstalles, men over det øvrige, som kunde beroe, maatte forfattes Overslag, og samme indsendes til Approbation.

Allsaa har Magistraten virkelig havt Stiftamtmandens Approbation til at foretage den Reparation, som Broens Vedligeholdelse paa den Tid nødvendig udfordrede, men hvad det øvrige angik, som vel eragtedes at kunde tiene til Broens Forbedring, men hvorved der ikke paa den Tid, var periculum in mora, dertil kan de ikke siges at have havt Stiftamtmandens Approbation, saalænge de ikke derover have indsendt Overslag, og faaet samme in specie approberet.

Hvad der af det, som i Aaret 1754 ved Skibbroen er foretaget, bør henregnes til enhver af disse tvende Slags Reparationer, finder jeg under Sagen nogenledes, men ikke tilfulde opløst og adskilt.

Udgiften i 1754 Aars Regnskab, som er det, der under Sagen egentlig er ventileret, og har givet Anledning til Actionen, bestaaer af 5 Poster, blant hvilke den 5te og sidste Post, som beløber 42 Rdr. 3 Mk., er uden Modsigelse.

Den 3die og 4de Post, som beløbe noget over 500 Rdr., angaae en Mudderpram og Flaade, som Magistraten, til Havnens og Broens Forbedring, haver ladet indrette, og en Plads, den haver ladet indpæle, for der at henkaste det opmalte Mudder, og derved tillige at fylde samme,

samme, som en beqvem Plads, til Pakboder ic., hvoraf i Fremtiden kunde ventes nogen Fordeel for Skibbroen.

Da dette Arbeide ikke var af det Slags, hvorved der var periculum in mora, saa er det klart, at Magistraten ikke dertil har havt Stiftamtmandens Approbation i foregaaende Resolution. Men derimod erfares af Aeten, at Magistraten om denne Post i Særdeleshed haver i Forveien corresponderet med Stiftamtmanden Hr. Geheimeraad Scheel, som den 11 Junii 1754 har soaret dem, at han ansaae en Mudderpram at være særdeles nyttig for Havnen, og samtykte i dens Anskaffelse, naar der til Beføstningerne vidstes Udveie, med videre; ligesom han og ved Skrivelse af 7 Junii 1755 har tilladt Magistraten at fortsætte Arbeidet med bemeldte Mudderpram.

Altsaa kan man ikke sige, at Magistraten, uden Stiftamtmandens Forevidende og Approbation, har ladet denne Mudderpram anskaffe. Thi omendskiont derimod kan indvendes, at Magistraten burde i Forveien derover indsendt et Overflag til Stiftamtmanden, fornemmelig den befindes at have kostet langt mere, end Magistraten, i deres Skrivelse til Stiftamtmanden, havde tilkiendegivet, at den efter deres Formening, kunde faaes for, nemlig 250 Rdr.; saa synes dog den Undskyldning, som Magistraten, i den Henseende anfører, temmelig antagelig, nemlig at Løzmermanden fra Callundborg; som har byggt den, ikke vilde giøre noget Overflag, og reent ud erklærede, at han ikke i Forveien nøiagtigen kunde sige, hvad dertil vilde medgaae.

Da nu alle Vedkommende med Stiftamtmanden ere enige derudi, at saadan Mudderpram for Holbeks Havn og dens Vedligeholdelse et allene er nyttig, men endog nødvendig; ligesom det og ved adskillige Vidner og Synsforretninger er oplyst, at den allerede har skaffet anseelig Nytte, og meget forbedret Havnen; saa kunde det ei vel ansees for andet end en Chicane, om man, efterat den i nogle Aar har været brugt til Havnens Nytte, vilde paastaae, at Magistraten, eller Borgemeesteren selv skulde beholde den, og at det, som derfor var udbetalt, skulde være for deres egen Regning.

Hvad Indpælingen angaaer, da anseer jeg den som en Følge af Mudderprammens Anskaffelse; thi naar man vil have og bruge en Mudderpram, maae man og i Nærværelsen have et beqvemt Sted, hvor Mudderet kan henkastes, uden at det igien skal bortslyde, og paa nye for-dærve Havnen, og da kan intet være rimeligere, end at dertil indpæles en Plads, som er af den Beskaffenhed, at den, naar den med Tiden bliver opfyldt, kan anvendes til Fordeel for Havnen.

Jeg kan saaledes ei andet end herudi være enig med Commissariernes Dom, efter hvilken disse tvende Poster bør passere til Udgift.

Det eneste, som efter mine Tanker herved kunde være at erindre, er det, Stifstammenden allerede i sin Paategning paa Regnskabet har iagttaget, nemlig, at da denne Mudderpram vel er noget større, end den de have i Callundborg, men derimod haver adskillige Stykker af Fyr, som i den Callundborgske ere af Ceg, saa har den dog kostet 125 Rdr. mere, end den i Callundborg.

Men da Lømmemanden, som har bygt denne Mudderpram, for Commissionen under Eed har forklaret, ei allene, at han i Arbeids-Lønnen har faaet det, som i Regningen er anført, men og, at han ikke vilde paatage sig Arbeidet for ringere, samt at de i Regnskabet anførte Materialier dertil virkelig ere forbrugte; saa synes denne Post ei videre at kunne paatales til at gravere Regnskabs-Føreten, fornemmelig det ikke er bevist, at Prisene paa Materialierne ere for høit, eller ubillig anførte; ligesom det og, paa begge disse Mudderprammes Priis, mueligt har kunnet giøre nogen Forskiel, at man ved den Callundborgske havde Bygmesteren, som stod for Arbeidet, hos sig i Byen, da man derimod, ved denne sidste, bestandig har maattet hente ham fra Callundborg.

Den anden Post i Udgiften af 1754 Mars Regnskab angaaer 23 Rdr., som ere betalte til Skipper Stavangers Reise-Umkostninger, da han, efter Magistratens Begiering, af Hr. Admiral Suhm var bleven befalet at reise til Holbek, for at tage Havnen og Skibbroen i Oiesyn, og give Magistraten sin Betænkning over Maaden, paa hvilken begge bedst kunde sættes i Stand.

Disse

Disse 23 Rdr. bør efter Commissariernes Dom, af Regnskabet udgaae, og være for Magistratens eller Schougaard's egen Regning.

Da denne Reise ikke angik den Reparation, hvorved der var periculum in mora, saa er denne Udgift skeet uden Stifamtmandens Forevidende og Approbation, og i den Henseende kan man ikke sige andet, end at Commissariernes Dom er vel grunder, og at Schougaard maae tilskrive sig selv dette lidet Tab.

Men da en Borgemeester, som Borgemeester, ikke er forbunden til at forstaae sig paa en Skibbroes eller Havns Iskandsættelse, og intet er rimeligere, end at man søger at forskaffe sig kyndige Folks Betænkning, naar man ikke selv tilfulde forstaaer det, man bør bestyre; saa maae det og tilstaaes, at Magistraten og Schougaard herudi ere dømte efter den strenge Ret.

Den første Post i Udgiften af 1754 Aars Regnskab beløber til 616 Rdr. 63 s., som er det, den egentlige Reparation skal have kostet, der i Foraaret 1754 skeede paa Hølbeks Skibbroe.

Hvorvidt denne Reparation er af den Beskaffenhed, at derved har været periculum in mora, og at den endelig til Broens Conservation, har strax maattet være foranstaltet, det har jeg ikke med nogen Visshed af Alften kunnet erfare.

Det har og været saa meget vanskeligere at opløse, som det tvende Gange skal have været foretaget; thi da den først var begyndt, skal Broen anden Gang, ved et atter paakommende Jisbrud, paa nye være bleven beskadiget, og sat i slettere Stand end tilforn, saa at de igjen maatte begynde forfra med at reparere den.

Imidlertid er det herpaa, at det andet og vigtigere Spørgsmaals Afgjørelse beroer, nemlig, hvorvidt Magistraten kan ansees med Stiftamtmandens Forevidende og efter hans foregaaende Approbation at have foretaget sig denne Reparation?

Da det tilstaaes, at Broen ved Jisbrud var bleven beskadiget, og at der strax maatte foretages en Reparation, for nogenledes at coudersere den, og holde den i brugbar Stand; saa har Magistraten eller

Schou

Schougaard, i den Henseende, Præsumtionen for sig, og saalænge det ikke bevises, at derunder er foretaget et eller andet, som gierne kunde været udsat, og derover først forfattet Overslag og indhentet Approbation, saa maae man in dubio præsumere, at den hele Reparation har været af det Slags, som Magistraten, ved Stiftamtmandens Resolution, var autoriseret til at foretage.

Dog maae herfra undtages det derunder indbefattede Steenlars Nedsynkelse. Thi naar jeg og abstraherer fra den Qvæstion, hvorvidt samme Steenlar enten er, eller kunde været, enten gavnligt eller skadeligt, saa er det klart, at det ikke mere behøvedes paa den Tid end ellers og at Magistraten heel vel kunde udsat det, indtil de derover havde ladet forfatte et Overslag, og derpaa indhentet Approbation.

I den Henseende, og da det af alle tilstaaes, at, omendskjønt Vedkommendes Hensigt med dette Steenlar at nedsynke, kan have været god, saa er det dog i den Stand, det nu befindes, til ingen Nytte, og snarere skadeligt end gavnligt; saa skionner jeg ei rettere, end at Commissarierne have været vel beseiede til at demme, at Schougaard, paa egen Bekostning, skulde optage det, og at det, som derfor var betalt, skulde være for hans egen Regning, og ikke passere til Udgift i Regnskabet.

I det øvrige ere de adskillige over Skibbroen tagne Syns eller Besigtelses Forretninger intet mindre end eenige, i Henseende til denne Reparations Nytte og Kostbarhed.

Den Besigtelse, som den 6 Junii 1755, efter Stiftamtmandens Hr. Geheimeraad Scheels Ordre og Foranstaltning, er taget over Skibbroen af tvende Borgere og tvende Haandværksmænd i Holbek, er mere at ansee som en privat Betænkning, de have givet til Stiftamtmanden og over Skibbroens Tilstand, og den skeete Reparation, end som et i Lov og Rettergang gylidigt og lovsforparligt Syn.

Derimod er det andet Syn den 10 Maji 1756, i Commissariernes Hos- og Overværelse, taget af 4 Mænd, nemlig 2 Tømmermænd og

og 2 Smedde fra Callundborg, som dertil paa lovlig Maade, efter foregaaende Støvnemaal til Bedkommende, af Rotten vare udmeldte.

I Følge af denne Synsforretning burde den her omtalte Reparation ikke beløbet høiere (Smeddearbeidet iberegnet) end omtrent 346 Rdr. 5 Mk. 4 Sk., og altsaa 269 Rdr. 4 Mk. 11 Sk. mindre end den i Regnskabet findes anført at have kostet.

Det tredje og sidste Syn over Holbøks Skibbroe er taget den 3 Martii 1757 af 8 Mænd, nemlig en Over-Skipper, en Skibstømmermand og en Qvartecernmand fra Holmen, som dertil vare beordrede af det Combinerede Admiralitets- og General-Commissariats-Collegio, og en Tømmermand samt 4 Smedde fra Roeskilde, som dertil paa lovlig Maade vare udmeldte af Rotten.

Skient disse Synsmænd ikke in specie have taperet og vurderet enhver Post, saa have de dog ei allene anseet den i Aaret 1754 skeete Reparation for god og nyttig, men og i Usmindelighed forklaret, at Tømmermændenes og Smeddens Regninger ikke vare ubillige, men at de vel med deres Arbeide kunde have fortient det, dem derfor var tilstaaet og betalt. Derhos de tilfide have erklæret, at de ikke kunde skionne om Kiebmændenes Regninger, siden Prisen paa slige Materias lier stiger og falder.

Det kan ikke nægtes, at jo dette sidste Syn, saavel i Henseende til Synsmændenes Antal, som i Henseende til deres Kyndighed og Erfarenhed, fortienter at foretrækkes det Foregaaende i de Tilfælde, hvor der imellem Resultatet af begge maatte være nogen Strid.

Iffe bestomindre, da det forrige Syn er mere bestemt og specielt, i Henseende til Reparationens Beløb, saa have Commissariene i deres Dom dog fuldt samme, og dømt Magistraten og Schougaard til af egne Midler at erstatte de 269 Rdr. 4 Mk. 11 Sk. (hvorunder og indbefattes Bekostningen paa det forhen ommeldte Steenkar,) som Reparationen i Regnskabet er anført høiere, end den efter denne Synsforretning burde beløbe sig til.

Heraf sluttet lettelig, at man neppe kunde vente Dommen i henns Post Skæpet, om den og blev indstævnet for Høieste-Ret, men at Magistraten og Schougaard, i saa Fald, snarere kunde giøre sig Haab om at faae den noget formildet.

Hvad endelig det angaaer, at der i Broens Inventarium skulde mangle adskilligt, som Magistraten eller Schougaard burde svare til, da kan samme ikke komme under Qvæstion, naar Commissariernes Dom i det øvrige bør staae ved Magt, siden samme tydelig og in specie fastsætter, hvad Broens Inventarium bør være, saa at det øvrige, isald mere maatte findes, bør i Følge deraf, tilhøre Magistraten.

Desuden skionner jeg ei rettere, end at Schougaard i sit Indlæg til Commissionen af 22 Martii 1757, temmelig godt har oplyst Beskaffenheden med de 11 Pommerffe Dielker, som Kammer-Advocaten i sin Relation meldter om, og efter Sierstedts og Christensens Relation, fattedes i 1754 Aars Inventarii-Beholdning; og i Henseende til de 4 Pommerffe Dielker, som Schougaard af Broens Inventario skal have taget eller ublaant, til at fiære Planker af, da viser Mathias Dizels eedelige Vidnesbyrd, at de igien ere tilbageleverede.

Da Actio civilis gaaer paa Skadens Giengjeldelse, og det er under denne Action Skibbroen skulde have Erstatning for den Skade, den kan ansees at have lidt, saa skionnes lettelig af det, som hidindtil er anført, hvorvidt man kan giøre sig rimelig Haab om, at det vilde blive til Broens Fordeel, (for saavidt denne Action angaaer) isald Commissariernes Dom blev indstævnet for Høieste-Ret. Iligemaade skionnes heraf, hvorvidt vedkommende Actor kunde eragtes besøiet til for Høieste-Ret at giøre en saadan Paastand, som maatte svare til den Proposition, Kammer-Advocaten har giort Justisraad Schougaard, og hvorpaa Justisraad Schougaard har svaret udi hoslagte Skrivelse af 17 September 1757, nemlig, at Schougaard paa egen Bekostning skulde sætte Skibbroen i forsvarlig Stand, hvilket i Følge Synnsforretningen vilde koste 798 Rdr. 1 Mk. 4 S., foruden at betale efter Dommen og svare samtlige Commissions-Bekostninger.

Naar

Naar en Person er bleven fornærmet ved en andens Forhold og Foretagende, da medfører Lov, Ret og Billighed, at den fornærmede Person, hvad enten det er en persona moralis eller physica, skal holdes skadesløs, og sættes i den samme Stand, som den var, førend Fornærmelsen skæde, men den skal ikke beriges, eller sættes udi bedre Stand, da der hverken er nogen Lov for, eller Billighed udi, at den eene skal vinde ved den andens Forseelse eller Misgierning.

Derksom Holbeks Eskibbroe havde været i fuldkommen god og forsvarlig Stand, og Magistraten da paa egen Haand havde foretaget sig en anseelig Reparation, som siden ei allene var befunden unyttig, men hvorved Broen og virkelig var bleven forværret, da kunde det med nogen Feie paastaaes af dem, at Reparationen ei allene skulde være for deres egen Regning, men at de og paa egen Bekostning skulde sætte Broen i forsvarlig Stand.

Derimod tilstaaes det i nærværende Tilfælde, at førend den nu omtvistede Reparation blev foretaget i Aaret 1754, var Eskibbroen i en slet Stand; og ved Jisbrud saaledes beskadiget, at en dobbelt Reparation eragtedes nødvendig, nemlig en, som strax maatte foretages, for at holde den i nogenledes brugbar Stand, og en anden Hoved-Reparation, hvorover først skulde forfattes Overslag og indhentes Approbation.

Naar dette tilstaaes, som er in confesso, saa seer jeg ikke, med hvad Feie man kan paastaae af Magistraten, at de paa egen Bekostning skal sætte Broen i forsvarlig Stand, i hvad Forseelse eller Egennyttighed jeg end vil antage ved denne Reparation at kunde være indløben.

Wil man at Reparationen skal være for Magistratens egen Regning, saa kan man derimod paa den anden Side, ei paastaae videre af dem, end at de levere Broen i ligesaadan slet Stand, som den var førend Reparationen blev foretagen.

Den anden Action, som i Anledning af det forhen anførte Factum, baade kunde anlægges, og er anlagt, mod Justizråd Schougaard, er en Actio criminalis eller pœnalis.

Denne Action har Straffen til Siemerke og gaaer derudpaa, at Justitsraad Schougaard, for hans Opførsel under denne Sag, bør efter Forseelsens eller Misgjerningens Beskaffenhed lide Straf.

Man maae her ved denne Action nøie undersøge og vel stielne, hvorvidt Justitsraad Schougaard kan ansees at have været in dolo; og hvorvidt han derimod kan siges allene at have været in culpa; thi omendskiønt disse tvende Omstændigheder ikke giøre noget til Sagen i den civile Action, siden enhver bør godtgjøre den Skade, han har forarsaget en anden, enten det er skeet ved Forseelse, eller forsætlig; saa ere de derimod af des større Betydning i den criminelle; da der er stor Forskiel paa den Straf, som den bør lide, der allene af en Slags Uagtsomhed har forseet sig, endog i de Tilfælde, hvor han var forbumden til at vise Uagtsomhed og passe paa, og paa den Straf, som kan dics teres den, der befindes in dolo, eller forsætligvis og for selv derved at vinde, har fornærmet en anden, fornemmeligen saadan, som han burde have Opstj med, og vogte fra at fornærmes.

Det første, som her møder, og under Sagen er lagt Justitsraad Schougaard til Last, ere de mislige og urigtige Regninger og Qvitteringer, hvormed han tildeels har belagt sit Regnskab.

Hvad Factum i sig angaaer, da er det under Sagen tilstrækkelig beviist og af Justitsraad Schougaard selv tilstaaet, at de Personer, hvis Navne findes under disse Regninger og Qvitteringer, hverken have underskrevet dem eller forrettet det Arbejde, hvorpaa Regningen lyder, ei heller faaet de Penge, hvorfor Qvitteringen er givet.

Men ligesom disse Personer ikke have tiltalt, eller anlagt Sag mod Justitsraad Schougaard for deres Navnes Efterskrift, men derimod have deklareret, at de dermed vare fornøiede, saa har Justitsraad Schougaard og under Sagen temmelig godt oplyst, at Arbeidet virkelig er forrettet og Pengene udbetalte, skjønt til andre end dem der have underskrevet Qvitteringerne, hvortil Anledningen skal have været, at, da Arbeidet er forrettet af adskillige gemene Folk, som tildeels ikke

funde

kunde skrive deres Navn; og Pengene til dem i mange saaae Summer udbetalte, saa har den Lømmemand, der stod for Arbeidet og udbetalte Pengene, ladet sig nøie med at faae en af et Par Mænd underskrevet Dvittering for den hele Sum, da det og undertiden har truffet sig, at En har skrevet den andens Navn under Dvitteringen, hvilket slige Folk ikke synes at gjøre sig meget af.

Da det saaledes er temmelig klart, at Justikraad Schougaard ved disse mislige Regninger og Dvitteringer hverken har gjort sig Fordeel, eller havt til Hensigt at gjøre det, saa er der ingen Anledning til at ansee ham; som den, der herved skulle have været in dolo, men det er allene at tilskrive en Uagtsomhed, tildeels af ham selv, men fornemmelig af den, som i hans Fraværelse eller paa hans Begne stod for Arbeidet.

Jeg kan derfor ei andet end være eenig med Kammer-Advocaten derudi, at her i Anledning af dette Factum, ikke kan gøres nogen Paaastand efter Lovens 6. Bogs 18. Cap. 6. Art. Thi a) er her ikke det Tilfælde, som bemeldte Lovens Artikel taler om og antager; man kan ikke sige, at her er nogen, som haver efterskrevet anden Mands Haand og eftertrykt hans Segl, og brugt saadan Brev til sin Nytte og andens Skade. De, som her have efterskrevet andres Hænder, have ikke deraf havt mindste Fordeel; og de, hvis Hænder ere efterskrevne, have ei heller derved lidt nogen Skade; og da det forhen er beviist, at Pengene dog virkelig ere udbetalte, saa kan hverken Skibbroen, eller nogen anden, i hvem det og maatte være, siges derved at være fornærmet. b) Det crimen falsi, som denne Artikel taler om; er et delictum privatum, for hvilket læsus allene er berettiget til at anlegge Action; men de, hvis Hænder her ere efterskrevne, tie stille og paaastaae ikke at have nogen Tilfælde til Justikraad Schougaard, altsaa seer jeg ikke, at nogen anden, som ikke er fornærmet, er berettiget til paa den Grund, at anlegge nogen criminel Action.

Men skient jeg saaledes kun anseer dette, som et Slags Skadesløs-
løshed og Uagtsomhed af Justikraad Schougaard, og derhos gierne
troer, at det samme ofte tilførn, saavel af ham, som af andre, og det

uden at have nogen egenyttig Hensigt, kan være brugt i de Tilfælde, hvor adskillige smaae Summer have været udbetalte til adskillige gemene Folk, som tildeels hverken kunde læse eller skrive, og der dog for enhver Summa har maattet anskaffes en formelig Qvittering; saa holder jeg det dog for saa meget mere nødvendigt, at saadan Omgang bliver anseet, som den lettelig kan give Anledning til Malversation; da Sige Qvitteringer endreft ligesaa let kan anskaffes for de Penge, der aldrig ere udgivne, som for dem, der ere udbetalte; siden det er let at begribe, at de Personer, der med saadan Willighed underskrive Qvitteringer for Penge, de ists selv have faaet, just ikke meget noie undersøge, om samme Penge til andre ics udbetalte, vellet ei, og saaledes bortfalder reent den Hensigt, som ellers i Almindelighed haves ved det, at en Regnskabsfører er forbunden til at belægge sit Regnskab med Qvitteringer.

I den Henseende holder jeg og for, at Justikraad Schougaard, ved saadan hans Uagtsomhed, vel kan have forient at ansees med den Muld, som Commissions-Domnen derfor paalægger ham.

Blant de Summer, for hvilke de hidindtil omtalte Qvitteringer ere udgivne, er der dog en liden Summa, som Justikraad Schougaard, enten selv, eller hans Fuldmægtig maae have vundet, nemlig det som anføres i Bognleie for den ene blant de 4 Pommerfke Dielker fra Kjøbenhavn til Holbek, da der blant disse nielge Qvitteringer er en, som tyder paa 34 Rdr. 4 Mk. Bognleie for 4 Pommerfke Dielker fra Kjøbenhavn til Holbek.

De Personer, som have underskrevet den Qvittering, have ikke faaet Pengene, men derimod have Anders Nielsen og nogle andre Bognmand i Tude tilstaaet, at de have føtrettet Kjørselen og derfor oppebaaret denne Betalning, men da de siden noiere ere blevne examinerede, og tydeligere have forklaret sig, er det erfaret, og af Justikraad Schougaard selv tilstaaet, at de kun have kiart de tre Dielker, som om Vinteren, paa den Tid Qvitteringerne omformelde, vare udsendte, da derimod den 4de om Foraaret ved Skibseilighed var bragt fra Kjøbenhavn til Holbek, altsaa har Justikraad Schougaard, eller hans
Fuld-

Fuldmægtig derved vundet det, som denne Vielses Transport med Fragt og Omkostninger har kostet mindre end 8 Rdr. 4 Mk.

Omendskient nu Summens Ringhed, saavel som de øvrige Omstændigheder, ikke tillade herudi at antage Justitsraad Schougaards Hensigt til at vinde, saa synes det dog, at denne Post for Følgernes Skyld, kunde fortiene nogen Straf.

Endnu lægges det med Billighed Justitsraad Schougaard til Last, at der blant, det Tommer, som andre efter de af dem indgivne Regninger og Øvitteringer skal have leperet, findes adskilligt, som virkelig af Justitsraad Schougaard selv er leperet, og hvorfor han har oppebaaret Betaling.

Nu synes vel Justitsraad Schougaards Forhold derudi ikke at være saa meget lastværdigt eller egenomtigt, naar man anseer den Forklaring, som Raadmand Ortvad og Mathias Ditzel derom have giort i deres eedelig aflagte Vidnesbyrd, nemlig, at da dem fattedes visse Stykker af det Tommer, som de havde paataget sig at levere til Skibbroen, saa fik de samme Stykker af Justitsraad Schougaard, imod at de lovede at betale ham derfor det samme, som dem selv var tilstaaet. Men da saadan hemmelig Omgang dog alletider lader mistænkelig hos en Regnskabsfører, saa skulde jeg holde for, at omendskient Justitsraad Schougaard, efter ovenangførte Forklaring, ikke just derfor kan paalegges nogen Straf, saa burde han dog advares i Fremtiden at afholde sig fra alt det, som kunde have Anseelse af saadan hemmelig Leverance.

Men det, som under hele Sagen og blant alt det Anførte allermest synes at grave Justitsraad Schougaard, er det, Kiøbmanden Hans Siersted eedelig har forklaret, at omendskient hans Regning og Øvittering lyder, paa, at han skulde have leperet til Broen 72 Stykker Pommerste 18 Allinger, og faaet Betaling 1 Rdr. for Stykket, saa havde han dog kun leveret 36 18 Allinger, hvorfor han var betalt for Stykket 5 Mk. 8 β., og 36 16 Allinger, af hvilke han havde faaet 4 Mk. for Stykket; hvorefter lyder, at Justitsraad Schougaard paa denne Regning ei allene skal have vundet 15 Rdr., men og ladet Bedkommende

levere

levere 16 Allinger, skjønt Broen betalte dem for 18 Allinger; og af den Forklaring, bemeldte Siersted end videre gjør, skulde man slutte, at alt dette i Forveien har været saa godt som en aftalt Sag, imellem Justisraad Schougaard og vedkommende Ridsmænd, som have haft Reverancen til Broen.

Naar dette var tilfulde beviist, da var det saa grov en Forseelse, saa den neppe nok med en Mulet kunde forsones, siden det aabenbar viser Egenytte, og at Justisraad Schougaard, for sin egen Fordeels Skyld, har tilladt Broens Fornærmelse, og selv fornærmet den; men skjønt man ikke vel kan formode, at bemeldte Hans Siersted skulde uden Medhold af Sandhed have paadiztet hans Øvrighed saadan nærgaaende Beskyldning, saa maae det dog tilstaacs, at denne Post intet er mindre end tilfulde beviist, eller saaledes oplyst, at det i Lov og Rettergang kan antages som en Sandhed. Thi for det første, i hvor det end gaaer, er her kun eet eneste Vidne, hvis Udfigende ikke bestyrkes enten ved andre Vidner, eller ved tilstødende Omstændigheder, men naar man næiere betragter Sagen er her ei engang et godt Vidne, men slet ingen Vidne og intet Beviis; her er kun en Person, som vidner i sin egen Sag, og som man i den Henseende, stricto jure, og for saavidt denne Post angaaer, ei burde tilladt at gjøre Sed.

Justisraad Schougaard siger, at han til Hans Siersted har udbetalt 107 Rdr. 47 S. og beviser sit Forgivende med Hans Siersteds egenhændige Regning og Qwittering. Hans Siersted dertmod nægter vel ikke Regningen og Qwitteringen, men paastaar dog ligesuldt, at han kun er betalt 15 Rdr. mindre, eller 92 Rdr. 47 S. Regningen lyder paa 72 Stykker 18 Allinger, men han paastaar allene at have leveret 36 18 Allinger og 36 16 Allinger. Til at godtgjøre alt dette frembringer han intet uden hans eget Sigende, som strider imod hans udgivne Haand.

Derfor Siersted nægtede sin Haands-Underskrift under Qwitteringen, kunde han, i Følge Lovens 5 B. 1 Cap. 6 Art., tillades at aflægge juramentum purgatorium, hvorved han vel kunde befrie sig selv
for

for det, han efter saadan Deviis blev søgt for; men ikke søerge en anden Sag paa: men da han her tilstaaer at have skrevet og underskrevet Qvitteringen, og allene nægter noget af det, som samme Qvittering indeholder, saa skienes lettelig, at paa dette hans Udsigende ikke kan være det allermindste at reflectere, fornemmelig for saavidt det sigter til at gravere en anden.

Endelig maae jeg herved erindre, at, ligesom jeg tilførn haver anmærket, at Sierstedes Udsigende havde en Slags Præsumption for sig, ved det, at man ei kunde formode, at han skulde have paadigtet hans Ørigthed en nærgaaende Beskyldning, saa har det og en lige saa stærk Præsumption imod sig; thi, efter Sierstedes Forklaring, skulde de øvrige Kiøbmænd, som havde gjort Leverance til Broen, være i samme Tilfælde, som han, og ligesaa vel som han, have tabt noget paa deres Regninger, og faaet mindre i Betaling, end deres Qvitteringer lode paa, men af disse Kiøbmænds eedelige Forklaring erfarer man, at de rigtig have leveret alt det, deres Regninger indeholde, og rigtig af Justiskraads Schougaard modtaget det, som deres Qvitteringer lode paa.

Efter at jeg saaledes har viist, hvorudi de Justiskraad Schougaard tillagte Beskyldninger bestaae, og hvorvidt han om samme kan ansees at være overbevist, saa bliver endnu at overveie, hvad Straf ham derfor ved Commissions-Dommen er diceret, og hvorvidt samme passer sig paa forommeldte Forseelser.

Dersom al den Straf, Justiskraad Schougaard ved Commissions-Dommen var dømt til at lide, bestod i de 100 Rdr., paa hvilke han er mulcteret til Skibbroen, da maatte jeg tilstaae, at denne Straf var vel lemfældig, og neppe nok forholdsmæssig til de adskillige Uagtsomheder og Mistligheder, som Justiskraaden for største Delen, selv har maattet tilstaae.

Men naar man nsie betragter Sagens Omstændigheder, og med samme confererer Dommen, da finder man, at denne Mulct kun er en Deel af den Pengestraf, som Schougaard ved Dommen er paalagt.

Skønt Actio civilis i sig kun gaaer paa Skadens Erstattelse, og allene sigter til, at den, som er fornærmet eller forurettet, maae blive holdet skadesløs, saa kan det dog let hænde sig, at i den middelbar dieteres Straf, da det, som i Hensigt til den Fornærmede ikke er andet end Skadens Erstatning, ofte maae ansees som en Straf i Hensigt til den, som forpligtes til at erstatte samme Skade, og holde den anden skadesløs. For saavidt En allene dømmes til at erstatte den Anden det, som han virkelig selv har vundet, da ligger der ikke nogen Straf i denne Erstatning, men samme har sin Grund derudi, at han besidder noget, som han ikke burde besidde, og altsaa udfordrer den naturlige Lighed, som bør observeres i alle slige Handlinger, at det skal tilbageleveres til den anden, som er fornærmet, og altsaa savner noget, som han med rette burde have.

Derimod, naar En dømmes til at erstatte det, som han ikke har vundet, eller at erstatte en Skade, som han vel ved Forseelse eller paa anden Maade har forarsaget, men hvorved han ikke har beriget sig noget, da er det virkelig en Straf; thi han mister derved noget, som han tilforn besat og eiede, men at miste noget, som man med Rette besidder mod sin Villie, og uden derfor at faae nogen Giengjeldelse, det er en Straf, og i Særdeleshed en Pengestraf.

Naar man nu applicerer dette paa nærværende Sag, da finder man, at Justisraad Schougaard, foruden det, at han paa egen Bekostning bør optage det nedstunkne Steenkar, ved Commissions-Dommen er dømt til at betale til Skibbroen 392 Rdr. 73 $\frac{1}{2}$ s., Commissions-Dmkostninger 300 Rdr. og til Kammer-Advocaten 154 Rdr. 30 s., eller i alt 847 Rdr. 7 s.; desuden har han ved Skrivelse til Kammer-Advocaten af 17 Septbr. 1757 tilbudt sig endnu at betale de øvrige Commissions-Dmkostninger med 159 Rdr. 73 $\frac{1}{2}$ s., saa at alt det, som han efter Commissions-Dommen og eget Tilbud maae betale, naar det ved samme Dom har sit Forblivende, beløber over 1000 Rdr.

Spørges der nu, hvad han af alt dette har vundet, da, naar man allene vil antage, hvad som tilfulde er beviist, maae man derpaa svare saare lidet eller slet intet; men naar man og vil antage, at det har sin Rigtighed med alt det, som i den Henseende om Justikraad Schougaard er andraget og udsagt, skjønt det enten aldeles ikke, eller i det mindste ikke tilfulde, er beviist, saa tvivler jeg dog om, at alt det, han i saa Fald kunde ansees at have vundet, vilde strække til den Omkostning, som han kommer til at gjøre paa at optage Steenkarret og rense Grunden: altsaa bliver alt det øvrige, og alt det, han ved Commissions-Dømmen er dømt til, eller selv har maattet tilbyde sig at betale, en Pengestraf, som ham, for hans Forseelse, er paalagt.

Dertil kommer endnu de Omkostninger, som denne vidtløstige Proces har maattet foraarsage ham, hvilke og ere en Følge af disse Forseelser, og altsaa, om ikke directe saa dog indirecte; ere at ansee som en Straf.

Da det lettelig erfares af det, som tilforn er anført, at man neppe under denne Sag kan komme Justikraad Schougaard nærmere, end ved at paastaae en Pengemulct af ham; men Mulctens Størrelse i slige Tilfælde er temmelig vilkaarlig, saa seer jeg just ikke, hvad Anledning man af Lov, Forordninger, eller Kammerrets-Ordnungen, skulde tage til at paastaae den ham tillagte Mulct, som allerede beleber sig over 1000 Rdr., skierpet og forhøiet, fornemmelig samme synes mere end tilfrækkelig nok til at opnaae den Hensigt, man med slige Straffer bør tilsigte, nemlig tildeels at forbedre den Skyldige, tildeels at sætte et Exempel, hvorved saavel den Skyldige, som andre, der maatte være i samme Tilfælde, kunde blive hindrede fra at begaae slige Forseelser. Thi om Justitsraad Schougaard og hidindtil, ved at føre Broens Regnskab og besørge dens Reparation enten har forladt sig for meget paa andre, eller i andre Maader været alt for skidesløs og uagtform, ja om han og i eet eller andet Tilfælde havde alt for meget havt sin egen Fordeel for Dine, da finder han sig denne Gang saa slet derved, saa at denne Sag vil give ham det kraftigste Motiv til at vise den

første Agtsomhed i at føre Broens Regnskab, og at affholde sig fra alt det, som maatte have mindste Skin af Egennytte.

Det kan ei heller vel feile, at jo denne Sag for saavidt den bliver bekendt, vil hos andre, som maatte være i samme Tilfælde, gjøre det samme Indtryk. Kjøbenhavn den 4 Februarii 1758.

Under 6 Martii 1758 har Rentekammeret gjort Forestilling til Kongen om en mod Magistraten i Holbæk, i Anledning af deres Forhold med samme Byes Skibbroe, i Henseende til adskillige Mangler i det derfor aflagte 1754 Aars Regnskab med videre, anlagt, og af en Commission paaktendt Sag, samt General-Prokureurens Betænkning om Sagen. Hvorpaa under 14 Martii 1758 allernaadigst er resolveret saaledes:

Naar den ubi indbemeldte Sag, angaaende Holbæks Skibbroe, aflagte Commissions-Dom i alle Maader opfyldes og Justisraad og Borgemester Schougaard tillige, uden videre Omkostninger, betaler efter Tilbud 159 Rdr. 73½ Sk, kan det derved forblive; dog gives ham, i Henseende til de ved Regnskabet fremlagte mislige Beviser, en Erindring: at han sig fra saadan utilberlig Omgang Efterdags entholder. Og hvad Tilsynet med Broen, samt dens Indtægters og Udgieters Administration angaaer, da ankommer det paa Stiftamtmanden, derom for den følgende Tid at foie saadan Anstalt, som han, til samme Broes Sikkerhed og Bedste, fornøden og tienlig maatte eragte. Denne Kongelig Resolution er under 18 Martii 1758 communiceret Stiftamtmand Scheel, Kammer-Advocaten Cancelleraad Sonne og Justisraad Schougaard.

XXXVIII.

Et Brev til Kammer-Collegium med foregaaende Betænkning.

* * *

Ind:

Indstuttet haver jeg den Ære, tilligemed de mig tilsendte Documenter, at overlevere Deres Excellence og Høistærede Herrer, min Betænkning over Commissions-Dommen i den Sag, som Kammer-Advocaten, paa Embedets Vegne har anlagt mod Justikraad og Borgemeester Schougaard i Holbek.

Jeg veed vel, at jeg i Almindelighed, in dubio, meest helder til den mildeste Meening. Jeg skulde ikke tænke, at denne Tilbøielighed i denne Sag, havde mod min Villie, og uden at jeg selv havde merket det, bragt mig alt for vidt.

Men, ligesom jeg ikke er istand til at raade deres Excellence og Høistærede Herrer andet, end det, jeg selv vilde giøre, om jeg var i deres Tilfælde, saa ønsker jeg hellere, ikke at gaae vidt nok, end at gaae for vidt.

Hvorvidt Commissions-Dommen kunde ventes skierpet, om den blev indstævnet for Høieste-Ret, er jeg ikke i Stand til at sige. Men det holder jeg mig dog temmelig forvissset om, at Holbeks Skibbroe, ikke ved saadan Indstævning, vilde vinde noget; thi hvad den civile Action, eller Skadens Biengieldelse angaaer, da formener jeg, at Schougaard med større Feie kunde giøre sig Haab om, at Dommen derudi vilde blive formildet, end man, paa den anden Side, kunde vente den skierpet; og hvad den criminelle Action og Straffen angaaer, da ligesom jeg tilforn har erindret, at man neppe kan komme Justikraad Schougaard nærmere, end at paaastaae en Pengemulct af ham, saa formener jeg og, at om Høieste-Ret skulde falde paa at skierpe den ham paa-lagte Mulct, og derudi forandre Commissions-Dommen, hvortil jeg dog ikke seer Anledning, saa vilde dog saadan Mulct neppe komme Skibbroen til Bedste, men blive tildemt Justik-Cassen og Christianshavns Kirke; saa at Skibbroen, i hvor det end gaaer, neppe kan vente at vinde noget, men vel at tabe.

Jeg skulde saaledes tænke, at det for Skibbroen vil blive det fordeeligste, at modtage det Tilbud, Justikraad Schougaard har giort, i Skrivelse til Kammer-Advocaten af 17 September 1757. Kiøbenhavn den 6 Febr. 1758.

XXXIX.

Erklæring over en Memorial, dateret 21 Januarii 1758, fra Amtmanden over Aggershuus Amt, Kammerherre Storm, hvorved han indsender trende Tingsvidner, erhverbede i Maren 1754 og 1755, angaaende at en Mand, som boede i et Hus der paa Amtet, tilligemed hans Hustru og Tjenestepige, var bleven dræbt, og Huset derpaa stukket i Brand; da Amtmanden foruener, at en anden Mand, som boede paa sin egen Gaard strax derved, ved disse Tingsvidner er bleven meget graveret, men ikke tilfulde overbevist, saa at han kunde dømmes til den ordinære Straf; i hvilken Henseende, og da Gierningen er saa gruelig, Amtmanden forespørger sig, hvad derved videre kan være at foretage, og beder at disse Forhører af General-Prokureuren, eller det juridiske Facultet maatte giennemgaaes, og ham derefter Ordre tillægges.

* * *

Af de mig tilsendte 3de Tingsvidner kan jeg ikke erfare, at den af Amtmanden ommeldte Thorer Pedersen Ustbye er saaledes graveret, at vedkommende Øvrighed derefter kunde agtes beføiet til at lade ham fængslig anholde og anlægge criminel Sag imod ham. Endnu mindre kan ham i Følge deraf paalægges nogen enten ordinair eller extraordinair Straf.

Det Bidne, som meest skulde synes at gravere ham, er den Peder Mathiesen, eller Peder Svenske, som selv i det øvrige har været mere graveret end Thorer Ustbye, ligesom man og, ved det første Inquisition-Forhør, som er holdet den 16 October 1754, kort efter at Gierningen var skeet, synes mere at have sigtet til denne Peder Mathiesen, end til Thorer Pedersen Ustbye.

Om Peder Mathiesen finder jeg ikke, at Amtmanden melder noget, ligesom jeg og maae tilstaae, at der ikke i disse Tingsvidner findes noget, som egentlig kunde fælde ham, skjønt der gives mere og stærkere Anledning til at fatte Mistanke mod ham, end mod Thorer Ustbye.

At Thorer Ustbye har solgt sine Eiendomme der i Bønden, og er flyttet bort, kan ikke virke nogen Præsumption imod ham, da han ikke er

er gaaet ud af Landet eller i Skiul, men derimod er flyttet ind til Christiania, og der har nedsat sig.

Det er vist, at Gierningen er gruelig, og at det, i den Henseende, og for den almindelige Sikkerhed og Roelighed, var at ønske, at Gierningsmanden maatte blive opdaget og afstraffet, til Exempel og Afsky for andre Ligefindede; men dog kan Gierningens Grusomhed ikke berettige nogen Dyrigheds Person til at dictere den Straf, som ingenlunde er overbeviist at have begaaet Gierningen.

Jeg skulde saaledes formene, at Amtmanden kunde tilskrives, at han herudi haver at holde sig Lov og Forordninger efterrettelig, da Thorer Ufbye ved de første Vidner og Beviser ikke findes saaledes gravret, at ham derefter nogen, enten ordinair, eller extraordinair Straf kan dicteres; med mindre anden og nøiagtigere Beviis imod ham, i Sorveien maatte være at erhverve. Kiøbenhavn den 22 Febr. 1758.

Herpaa resolverede Cancelliet:

Amtmanden tilskrives efter Erklæringen. Hvilket er skeet ved Pro-Memoria fra Ober-Secretairen til Kammerherre og Stiftsamtmand Storm af 18 Martii 1758.

XL.

Svar til Kammer-Collegium paa deres Skrivelse til mig af 30 Januarii 1758, hvorved de tilsendte mig endel Documenter og en Skifterets Decision af 20 Decbr. 1757, imellem Kammer-Advocaten, som havde paastaet Børsloods Forbrydelse og Arvingerne i afgangne Brygger Henrich Coppers Sterboe, der var gaaet her fra Byen ud paa Friderichsberg, og ved en der liggende Dam først havde klædt sig nøgen af indtil Skiorten, og var derpaa gaaet ud i Parken, og saaledes druknet. Thi da Skifteretten havde frakiendt Kongen og tilkiendt Arvingerne den Afdodes Børslod, saa ansøgte Kammeret derover at vide General-Prokureurens Betænkning.

171

171

171

Skjønt man ikke in dubio bør præsumere, at den, som findes død, haver taget Livet af sig selv, saa er det dog af de i denne Sag oplyste og beviiste Omstændigheder temmelig klart, at afgangne Brygger Zentrich Copy er i dette Tilfælde, og virkelig har druknet og omkommet sig selv.

Spørgsmaalet bliver altsaa: om det er skeet i Sygdom og Raserie? thi ellers bør hans Hovedlod, i Følge Lovens 6 Bogs 6 Cap. 21 Art. være forbrudt.

Enken og Arvingerne have ved adskillige Vidner og Attester godtgjort og beviist, at han ofte tilforn har været overfaldet af en saadan Sygdom, som har betaget ham Fornuftens Brug, og saaledes forvildet ham, at han ikke har været istand til at styre og raade sig selv.

Det samme bestyrkes ved det man erfarer, at ham et Par Aar tilforn var beskikket en Curator, som den, der ikke var istand til at værgе Boen og styre sine Midler.

De førte Beviser give en stærk Formodning om, at han har havt et Angreb af denne Sygdom kort Tid, og enten Dagen forhen eller selv samme Dag, som han druknede sig.

Men isald disse Beviser endog i en eller anden Henseende maatte synes utilstrækkelige, saa kommer her en Præsumption til, som i alle Maader udfylder Beviset, og gjør, at det baade kan og bør antages og gielde som et fuldt og nøiagtigt Beviis.

Den, som tager Livet af sig selv paa den Tid, da han enten er dømt til at lide en haard og forsmædelig Straf, formedelst en af ham begangen grov Misgjerning, eller og har Marsag til at frygte for en saadan Straf, ved det at han veed med sig selv, at han har begaaet en saadan Misgjerning, hvormed Straffen er forbunden, han præsumeres ikke at have begaaet saadan Selvmord, enten i Sygdom, Wildelse eller Raserie; thi i Frygten for den haarde Straf, og i Samvittigheds Nag og Bid, kan man finde Grunden, og det, der kan have bevæget ham til dette hans Foretagende.

Derimod den, som tager Livet af sig selv, uden at have nogen udvortes grov Misgjerning at bebreide sig, og uden at have nogen haard legemlig Straf at frygte, han præsumeres allestider in dubio at have gjort det i Sygdom (paa Sindet, eller paa Legemet) Wildelse eller Kaserie; thi da Grunden til dette hans Foretagende ikke kan findes i nogen Mangel eller Fordervelse i hans Villie, saa maae den nødvendig søges i en Mangel i hans Forstand, eller i en forvirret og forvildet Hierne.

Dette sidste er det Tilfælde, i hvilket afgangne Heinrich Copy har været.

Man finder ikke, at han har begaaet nogen Misgjerning, som han har havt at bebreide sig, og in dubio maae man ikke præsumere det; thi omnis præsumtio est delicti exclusiva; langt mindre har han havt nogen særdeles Straf, enten at frygte eller at vente.

Utsaa bliver Præsumptionen, i Henseende til ham, for det samme, som ved Vidnerne og Attesterne er oplyst og stadfæstet, nemlig at han har begaaet dette Selvmord i Sygdom, saavel paa Legemet, som fornemmelig paa Sindet, og Kaserie.

Det, som i Begyndelsen har givet Anledning til, at vores saavel som adskillige andre Nationers Love have forbundet Boeslods Forbrydelse med Selvmord, har været, at det ofte hændte, naar En eller Anden havde begaaet en grov Misgjerning, som foruden anden haard Straf, drog Fornuemens Confiscation efter sig, at han da i Fængselet og under Actionen, enten før eller efter Dom var gaaet, tog Livet af sig selv.

Som det da syntes ubilligt, at Fiscus derved skulde tabe den Ret, den allerede havde erhvervet til hans Gods, saa blev det fastsat, at Boeslods Forbrydelse og skulde følge paa Selvmord.

Men just i Overeenstemmelse med denne Grund have de fleeste borgerlige Love og indskrænket denne Boeslods Forbrydelse til de Tilfælde, hvor En tager Livet af sig selv af Frygt for en forestaaende haard Straf, som han har fortient ved en af ham begangen grov Misgjerning. Der som ingen saadan Misgjerning i Forveien er begaaet af den Dræbte, bliver den Dræbtes Boeslod ikke forbrudt.

Denne Forfætal gjør vores Lov ikke, men fastsætter i Almindelighed, at den, som tager Livet af sig selv, hans Boeslod skal være forbrudt, med mindre det skeer i Sygdom og Raserie. Og, som vores Lov, mod sin Sædvane, derudi er haardere, end adskillige andre Nationers Love, saa bør man være saa meget mere vaersom i at anvende den, og aldeles ikke tage sin Tilflugt til Interpretatio extensiva, men snarere ved Interpretatio restrictiva søge at faae det ud, som Billighed og Menneffelighed selv tilfiger, da Straf allene passer paa Mangel i Villien, men ikke paa Mangel i Forstanden, og man neppe kan udfinde noget rimelig Grund til, at en blot Mangel i Forstanden skal drage Straf efter sig, enten over den, som selv er samme underkastet eller over hans Arvinger.

Dette erindrer jeg dog kun i Almindelighed, og ikke for denne Sags Skyld i Særdeleshed, siden man her ikke behøver at holde sig til Interpretatio restrictiva, men meget vel kan blive ved Interpretatio declarativa, da saavel den almindelige Præsumtion, som de her værents de og opløste Omstændigheder bidrage til at vise, at den Undtagelse her finder Sted, som udtrykkelig indeholdes i den allegerede Lovens Artikel.

Jeg kan saaledes ei andet, end være enig med Conclusionen i Eksterrettens Decision.

Allt dette uanfæet, havde jeg dog ikke noget imod, at man for at faae endnu en Doim, indstævnedes Eksterrettens Decision for Raadstue-Retten; dersom ikke en særdeles Omstændighed her mødte, nemlig: af bemeldte Decision seer jeg, at omendskjønt Enkens og Arvingernes Paa-stand er fulgt, og de saaledes kunne anses at have vundet deres Sag, saa ere de dog, i Anledning af Kammer-Advocatens Instruxes 12 Art. dømt til at betale Processens Omkostning til ham med 50 Rdr. 4 Mk. Bliver Sagen drevet videre, da er det ikke at tvivle om, at jo Enken og Arvingerne paa samme Grund ville blive dømt til at betale de paagaende Omkostninger, omendskjønt Eksterrettens Decision maaatte blive ved Magt kiendt.

Jo mindre nu Forholdet herudi er lige, og jo kændeligere den Fornærmelse er, som Arvingerne ved saadan Indstævning tilføies, jo mere vaersom bør et høilovligt Kammer-Collegium, efter mine Tanker, være i at befale den, fornemmelig her endnu møder en betydelig Omstændighed, som synes at virke Günst paa den anden Side, og for dem der tiltales, nemlig, at den Dødslod der trættes om, og nu paastaaes for saavidt Mandens Hovedlod angaaer, at være forbrudt, allene skal bestaae i det, som Enken, et Par Aar førend Manden døde, har arvet efter hendes Moder, og hvorover den nu afdøde Mand aldrig har havt nogen Naadighed.

J Henseende til alle foranferte Sætninger og Omstændigheder, som have deres Grund, tildeels i Lov og Ret, tildeels i den naturlige Villighed, kan jeg ikke raade til andet end at acquiescere ved den ergangne Skifterets Decision. Kiøbenhavn den 24 Februarii 1758.

Under 28 Martii 1758 er angaaende den sig selv ombragte Henrich Copy, Drogger i Kiøbenhavn, hans Hovedlod falden saadan Resolution:

Vi bevilge af sædeles Raade, at det ved den angaaende Henrich Copys Hovedlod affagte Skifterets Decision maae forblive, saa at den Tiltale, som paa vor Side til bemeldte Hovedlod endnu kunde gøres, bliver hans Arvinger allernaadigst eftergivet.

NB. Det aabne Brev herpaa er udfærdiget og underskrevet samme Dato.

XLI.

Erklæring over en Memorial fra Christiania Magistrat af 11 Novbr. 1757, derudi de foreskille, at da Martin Winther, som af forrige Magistrat var antagen til at indcassere Auctionspengene deri Byen, ved Døden var afgang, og det var erfaret, at adskillige Auctionsregninger endnu resterede, og ikke til ham vare betalte, havde Magistraten søgt Commissarier til at paafinde alle disse Restancer, som og havde affagt Dom. Men da Dommen

angif saa mange Personer, saavel inden som udenbyes, vilde det blive umueligt, at faae den for Samtlige forkyndt og exequeret inden Nar. og 6 Ugers Forløb, efter Forordningen af 17 Maji 1690, ligesom det og vilde koste meget, om den hele vidtløftige Act til alle Vedkommende uden Byen skulle udfendes. I den Henseende de bede: 1) at Commissions-Dommen maae forkyndes og exequeres, uden at tage Fornøielses-Dom, endog efter den i Forordningen fastsatte Tid. 2) At der efter en verificeret Gienpart af Domslutningen, for saavidt enhver Debitor angaaer, maae skee Execution hos de udenbyes Debitorer, uden at hele Acten behøver dem at forevises og forkyndes.

Lilligemed Vice-Stattholder Benzons Erklæring af 10 Decbr. 1757, hvorudi han anbefaler Ansøgningen.

* * *

Da det, Christiania Magistrat gjør allerunderdanigst Ansøgning om, saavidt jeg skionner, ikke er af den Besskaffenhed, at nogen derved med Føie, kan finde sig fornærmet, men, derimod allene sigter til at spare Tid og unyttige Omkostninger, ligesom det og i sig synes ganske nødvendigt, saafremt den affagte Dom ellers hos de mange Paagieldende skal blive exequeret, og derved blioe til nogen Nytte for dem, som ellers komme til at tabe i afgangne Martin Winthers Sterboe; saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongelig Majestæt at reskribere til Hr. Vice-Stattholder Benzons efter Ansøgningen og Erklæringen. Kjøbenhavn den 26 Febr. 1758.

Cancelliet resolverede herpaa saaledes:

Bevilges efter Erklæringen.

Expederet i Ordre til Geheimeraad Benzons af 17 Martii 1758.

XLII.

Erklæring over den supra No. 8 anførte Memorial, efter at de den Tid saaned, og i min Erklæring af 12 Junii 1757 begierte Erklæring for vedkommende Godfers Giere vare indkomne.

* * *

I Steden for jeg havde ventet, ved den fra Løvenholms, saavel som Demstrups og Sødringholms Eiere, indkommende Erklæring, at blive underrettet om de Udkomst, de have i dette Tilfælde at beraabe sig paa, og paa Grund af hvilke Løvenholms Eier formener sig berettiget til at paastaae, at Demstrup og Sødringholm Gaarde fremdeles skulde fortere under Løvenholms Dirck, uanset Løvenholm ikke mere er et Grevskab, og disse tvende Gaarde allerede for endeel Aar siden, og medens det endnu var et Grevskab, ere derfra bortfølgte; saa finder jeg derimod, at saavel Løvenholms Eier, som Demstrups Eier, der er enig med ham, allene beraabe sig paa Lovens 5 Bogs 2 Cap. 67 Art. og 5—3—22 & 23 Art., hvilke Artikler her aldeles ikke ere applicable, da den første allene sigter til at fastsætte, hvem der skal have Rettighed at bestikke Virkedommer med videre, naar det træffer sig, at en Gaard og Gods, som udgjør Virket, bliver deelt mellem flere Arvinger; og de tvende sidste Artikler derimod allene bestemme den Løsnings-Net, som Eierne af en Sædegaard tilkommer, naar noget af det derunder hørende Bøndergods, enten i Gield eller i Arv, bliver udlagt til andre. Men ligesom disse Lovens Artikler ikke have nogen Hensigt til grevelige og friherlige Dircker, hvorunder flere frie Sædegaarde fortere, saa have de endnu meget mindre havt det Tilfælde for Dine, hvor et Grevskab adskilles, og en eller flere derunder forterende Sædegaarde derfra bortfølgtes til andre, og blive Allodialgods.

Vel melde begge disse Gaardes Eiere om en Slags Forening eller Aftale, der ved Demstrups og Sødringholms Riib, skal have været imellem Riiberen og Løvenholms da værende Herskab; men ligesom de ikke have fremlagt Copie af nogen saadan Contract eller Forening, og selv synes at tilstaae, at der kun har været en Slags mundtlig Aftale, saa er det og klart, at saadan Forening mellem private Personer, uden foregaaende Kongl. Bevilling, eller offentlig Auctoritet, ikke kan gjøre nogen Forandring i det, som Landets Lov fastsætter, og den almindelige Indretning, i Henseende til Jurisdictionerne, overalt medfører.

Omendskint jeg nu var berettiget til at antage, at ingen saadanne Adkomster findes, da de, som det angaaer, hverken melde noget derom, eller forevise dem, saa haver jeg dog til Overflod i Lehn Cancelliet søgt Underretning om de Kongelig allernaadigste Bevillinger, som dette Løvenholm angaaende, ere expederede og da erfaret, at det den 24 Decbr. 1739 er bleven allernaadigst tilladt, at sælge Løvenholms Grevskab, som Allodialgods, enten under eet, eller enhver dertil hørende Sædegaard med underliggende Bøndergods for sig.

Det er af Bevillingen selv klart, at naar Grevskabet saaledes, og efter denne Bevilling var bleven bortsolgt, da var Tingen derved kommet i den samme Stand, som om der aldrig havde været noget saadant Grevskab, eller greveligt Virk til.

Men da .der. efter denne Bevilling ikke gaves Anledning til at bortselge Grevskabet under eet, eller separat, saa blev det atter, ved en allernaadigst Bevilling af 2 Decbr. 1741, tilladt at bortselge de tvende til Grevskabet hørende Hovedgaarde, Demstrup og Sødringholm med underliggende Jordegods og Tiender, som Allodialgods, og det saaledes, at Løvenholms Hovedgaard og Gods desuagtet skulde nyde og beholde de tilforn havte Friheder efter Lehnbrevet, og de grevelige Privilegier, indtil samme Gaard og Gods ligeledes kunde vorde bortsolgt, da sig Frihed ganske skulde ophøre.

I Følge af denne allernaadigste Bevilling befindes det og, at disse tvende Gaarde i Aaret 1742 ere som Allodialgods bortsolgte og fra Grevskabet adskilte.

Endelig blev det, ved en allernaadigst Bevilling af 30 April 1751, den da værende Besidder af Løvenholms Grevskab, Hr. Greve Ulrich Adolph af Danneffiold Samsøe tilladt at bortselge og afhænde Løvenholms Hovedgaard med underliggende Bøndergods og Tiender, paa de Vilkaar, at den, som sig samme tilkøbte, maatte for sig og Arvinger, saalænge nogen mandlig Descendent af den Danneffiold Samsøeske Familie var tilovers, nyde og besidde det med samme Frihed paa de 300 Tønder Hartkorn, som forbemeldte Greve det paa den Tid virkelig nød

og besad; men efter bemeldte mandlige Stammes Afgang skulde samme Frihed aldeles ophøre, og Løvenholm forblive ved Røberen og hans Arvinger, som et andet Allodialgods, og paa samme Maade, som andre Proprietairer deres Gods efter Loven eie og besidde.

I Følge af denne allernaadigste Bevilling, blev Løvenholms Gaard og Gods og nogen Tid derefter bortfolgt til en Person, som igien skal have solgt det til nu værende Eier.

Da Demstrup og Sødringholm ere fra Grevsfabet Løvenholm bortfolgte, i Følge Bevillingen af 2 December 1741, og samme Bevilling indeholder den Clausul, at Løvenholms Gaard og Gods, desuagtet, skulde beholde de hidtil havte Friheder, saa kunde Sælgeren den Tid, med nogen Slags Frie, synes berettiget til at paastaae, at disse tvende Gaarde ligesuldt skulde blive ved at sortere under Løvenholms Birk, som endda var et greveligt Birk. Og i den Henseende, er det vel mueligt, at han, ved disse tvende Gaardes Bortfølgelse, kan have ladet sig mærke med noget saadant for Røberen, som nu kalder det en Forcening, da det dog i sig var en Virkning af den Kongl. Bevilling, og noget, som ikke beroede paa hans Samtykke. Men da forberørte Clausul og udtrykkelig er indskrænket til den Tid, at Løvenholms Gaard og Gods kunde blive bortfolgt, da sliu Frihed aldeles skulde ophøre, og dette Tilfælde nu er indtruffet, da Løvenholms Gaard og Gods for nogle Aar siden er bortfolgt; saa seer jeg ikke, at Løvenholms nu værende Eier, paa nogen Maade, kan beraabe sig paa den Clausul, som Bevillingen af 1741 indeholder, siden samme allerede er expireret, og i sig selv, ikke engang vedkommer ham.

Seer man derimod til Bevillingen af 30 April 1751, i Følge af hvilken Løvenholms Gaard og Gods selv er bortfolgt, da melder samme ikke noget, enten om Birke-Rettighed i Særdeleshed, eller om grevelige Friheder og Privilegier i Almindelighed, men den taler allene om den vis Frihed, nemlig paa de 300 Lender Hartorn, som under et vist Wilkaar, og til en vis Tid, skulde følge med Gaarden, og tillige med

med den kunde selges og afhændes, saa at det ingenlunde gaaer an, af denne bestemte Frihed at slutte til andre Forretter og Friheder.

Altsaa er Løvenholm ikke længere et Grevskab, og dens Birk er saaledes et greveligt Birk, saa der endog kunde blive Dispute om dens Birke-Retlighed for sig, saafremt den ikke haver havt samme, førend den blev oprettet til Grevskab eller Fricherskab, hvilket er mig ubevidst, men Løvenholm er en simpel Herregaard, hvilken Eieren, ligesom enhver anden Proprietair besidder med fuld Eiendomsret.

Dette Principium er og ved Inlands Landsting antaget og fastsat, i een der den 2 Junii 1756 affagt Kiendelse, som endnu ligger ubeklæret; thi da en ved Løvenholms Birketing affagt Kiendelse i bemeldte Aar var indstævnet for Landstinget, og Løvenholms Eier, saavel som Birke-dommeren exciperede mod Indstævningen, paa Grund af, at Løvenholms Birk var et greveligt Birk, hvis Domme burde indstævnes lige for Høieste-Ret, kiendte Landsdommerne, at Stævningen skulde have sin Fremgang og Sagen antages for Landstinget, siden Løvenholm ikke mere var et Grevskab, og Eieren allene havde faaet Frihed paa de 300 Tønder Hartkorn, men i det øvrige ikke var benaadet med nogen af de grevelige Friheder og Privilegier, hvoraf da fulgte, at Løvenholms Birk ikke længer var et greveligt, men et simpel Proprietair Birk.

Ved denne Kiendelse har Løvenholms Eier acquiesceret, og ikke indstævnet den, da Sagen siden skal være forliget.

Jeg seer saaledes ikke, at Løvenholms nu værende Eier har nogen Slags Aldkomst til at paaftaae, at Demstrups og Sødringholms Gaarde og Gods fremdeles skulde fortere under Løvenholms Birk; thi af det at de tilforn have forteret derunder, medens Løvenholm var et Grevskab, og dets Birk et greveligt Birk, slyder det ikke, siden det nu har ladet af at være et saadant Birk; af det at disse Gaarde tilforn have lagt under Grevskabet, slyder det ei heller, siden de for lang Tid siden derfra ere bortfolgte, og nuværende Eiere ikke have nogen speciel allernaadigst Bevilling paa, at de Gaarde, som tilforn have lagt under Løven-

Løvenholm, men dersfra ere bortsolgte, fremdeles skulde blive ved at sortere under Løvenholms Birk.

Vel synes Demstrups Eier at være enige med, at hans Gaard og Gods skulde blive ved at sortere under Løvenholms Birk; men det maae i sige Tilfælde ikke komme an paa Proprietairernes eget Godts befindende og Mellemhandling, siden deraf vilde flyde, at en Proprietair, som havde Birkrettighed, ved Mellemhandling med de paagrendsende Proprietairer, let kunde faae hans Birk udvidet og gjort større, til Fornærmelse for de af Deres Kongl. Majestæt selv allernaadigst beskikkede ordinaire Herreds-Betiente.

Imidlertid er det vel, at denne Quæstion ikke er bleven moveret førend nu, da den forrige Birkedommer er død, og Birkeskriveren alt forhen skal være afgangen, siden det havde været tungt, om de Birket-Betiente, der havde været i Grevskabets Tid, ved denne Forandring skulde tabt noget i deres tilforn havde lovlige Indkomster.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongelig Majestæt at reskribere til Amtmanden Hr. Conferensraad Trappaud: At da Løvenholm ikke mere er et Grevskab, og Demstrup og Sødtringholm allerede for lang Tid siden dersfra ere bortsolgte, men Løvenholms Eier ikke haver nogen speciel allernaadigst Bevilling paa, at de Gaarde, som tilforn have hørt til Løvenholms Grevskab, fremdeles skulde blive ved at sortere under Løvenholms Birk, saa bør bemeldte tvende Demstrups og Sødtringholms Gaarde, med underliggende Bøndergods, ikke mere sortere under Løvenholms Birketing, men de skulle Efterdags høre under det Herredsting, i hvilket de ere beliggende, og hvor de efter Herredernes Inddeeling maatte befindes at henhøre; hvilket han haver vedkommende, saavel Proprietairer som Herreds- og Birketbetiente at tilkiendegive. Kiebenhavn den 27 Martii 1758.

Cancelliets Resolution var:

Ordre herom efter General-Prokureurens Erklæring.

Hvilket er skeet ved Reskript til Conferensraad Trappaud af
22 April 1758.

XLIII.

Erklæring over Vice-Stattholder Benzons Skrivelse til Brev Kolslein af 29 October 1757, hvorudi han melder, at da en Person for tvende delicta havde været tiltalt for Politieretten i Christiania, og Retten havde dømt ham til at lide Straf for det eene, men henviist det andet, som noget de ikke kunde kiende paa til ordinair Rettergang; og Sagen derpaa var foretaget for Byetinget, havde Byefogden frifunden den Skyldige, paa Grund af, at han derfor allerede var dømt og straffet ved Politieretten; men da samme Dom var indstævnet for Magistraten, havde de hjemviist Sagen til endelig Paakiendelse, i Henseende til det begangue Delictum, til Byetinget paa Byfogdens Bekostning, og mulceteret ham paa 2 Rdr.; hvorpaa Sagen endelig, efter lang Tids Forløb, igien var foretaget for Byetinget, da Byefogden, efter at have forudskiftet endeel for Magistratens Dom fornærmelige Slutninger, havde Ord til andet affagt den samme Dom som forhen. I den Henseende Vice-Stattholderen, næst at indsende Original-Aktene, indstiller, enten Byefogden, for saadan hans Forhold, skal af General-Fiscalen tiltales, eller og Sagen allene appelleres, og indstilles i sidste-Fald, om den ikke maae gaae Raadstuen forbi lige til Over-Hofretten.

Byefogdens Forhold i denne Sag er saa egenraadigt og formasteligt, saa det er ganske fornødent, endog for andre saadanne selvkløge og egenraadige Underdommeres Skyld, at det bliver anseet og straffet.

Da Magistraten ved deres Dom havde hjemviist Sagen til Byetinget paa Byefogdens Bekostning, og tillige mulceteret ham pro meliori informatione, stod det Byefogden frit for, naar han ved denne Dom fandt sig fornærmet, da at indstævne den for Over-Hofretten, for der at faae den underkiendt.

Dette Beneficium juris, som Loven giver alle dem, der ved en appellabel Dom ere fornærmede, haver Byefogden forsømt, og i den Sted foretaget sig selv at underkiende Magistratens usvækkede Dom, og derved

derved søgt at giøre sig til Magistratens Overdommer, isteden for at de ere hans Overdommere.

Dette er ei allene at kuldaste, men og at vise Foragt, for den i Loven fastsatte Rettergangs Orden og Maade, og reent at glemme den Høiagtelse, enhver bør bære for en Dom, som ligger usvækket og ikke er underkiendt af den rette Overdommer.

Saadan en Dom er i sig, og i Henseende til det enkelte Tilfælde, som den angaaer og deciderer, en virkelig Lov, som alle Vedkommende bør rette sig efter, og mod hvilken de bør vise den selvsamme Lydighed, som mod Loven selv.

Dette kan Byfogden, som længe har været i Dommer-Embede, ikke vel være uvidende om; men i denne Sag har han dog ikke fundet for godt at rette sig derefter.

Med alt dette seer jeg dog ikke nogen Fornædethed udi, at denne Sag, som angaaer Byfogdens Forhold, adskilles fra Hovedsagen, og at deraf gøres en særskilt Sag.

Byfogden haver forset sig i hans Embede, og i at behandle en Sag, som staaer under Appel for Over-Retten og af Overdommeren skal paakiendes. Forseelsen er af den Beskaffenhed, at, saasnart den ene i Sagen ergangne Raadstue-Dom, de tvende Byetings-Domme og den ene Politierets-Dom ere oplæste, saa er den tillige tilfulde oplyst og beviist; altsaa kan intet være rimeligere, end at Overdommeren, ved at kiende i Hovedsagen, tillige kiender paa Byfogdens Forhold, og derfor efter Fortieneste anseer og straffer ham, da Overdommeren ikke kan være istand til at dømme paa det ene, uden tillige at være sat istand til at dømme paa det andet.

At beordre General-Fiscalen at tiltale Byfogden for hans Forhold, det vilde altsaa være at forsøge Parternes Antal uden Nødvendighed.

Skulde Overdommeren endelig finde Sagen af den Beskaffenhed, at Byfogden burde af General-Fiscalen tiltales, da er det, efter mine Tanker bedre, at det skeer ved en Dom, end efter en Kongl. Resolution.

Nu var vel Magistraten i Christiania den rette Overdommer, som Sagen burde indstævnes for; men da saavel den sidste affagte Dom, som i Særdeleshed den for samme Dom forudskillede Forklaring, er fornærmelig for Magistraten, saa den for saavidt i denne Sag kan ansees, som Pars læsa; saa skulde jeg være enig med Vice-Statholderen derudi, at Sagen kunde gaae Magistraten forbi lige til Over-Hofretten, og saaledes allerunderdanigst indstiller, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hr. Geheimeraad og Vice-Statholder Benzou: At Byefogdens Dom skal indstævnes lige for Over-Hofretten, som tillige haver at kiende paa Byefogdens Forhold i denne Sag, og hvorledes han derfor fortienet at ansees. Da Vice-Statholderen, saasnart Dom er gaaet i Over-Hofretten, haver samme og dens Udfald at indberette. Kiøbenhavn den 24 April 1758.

Cancelliet resolverede:

Expederes efter Erklæringen.

Dette er skeet ved Ordre til Geheimeraad og Vice-Statholder Benzou af 12 Maji 1758.

XLIV.

Erklæring over Kammer-Collegii Skrivelse af 28 Januarii h. a., hvorved de communicere Extract af en fra Amtmanden i Oplands Amt til dem indkommen Skrivelse af 9 Novbr. 1757, derudi han foreslaaer, at det til den Misbrugs deslettere Affkæffelse med Brændeviinsbrænden, mod Forordningen af 8 Martii 1757, maatte Amtmanden tillades, naar han det eragtede fornødent, i et hvert Fogderie, paa et beleiligt Sted, at beramme et extra Ting, hvortil de angrændsende Sogners Almue, som imod bemeldte Forordning havde forseet sig, kunde indvarsles, sine Exceptione fori, for der at lide Dem, da de ordentlige Tingsterminer ved en rum Tid ere adskilte.

Da det er af den yderste Vigtighed, at den skadelige Misbrug med Korn-Brændeviins Brænden og Driften paa Landet, saa meget mueligt

ligt bliver hømmet, saavel i Danmark, som fornemmelig i Norge, hvor Landet desuden ikke giver saa meget Korn, som Indvaanernes uodvendige Underholdning udfordrer, og Amtmanden formener, at denne saa nyttige Hensigt, paa den af ham foreslagne Maade, bedre og beqvemere kunde opnaaes; saa kan jeg saa meget mindre, have noget imod Amtmandens Forslag at indvoende, som jeg haaber, at disse extra Ketter ikke ret længe skulle behøves; thi naar denne Misbrug med at brænde Brandeviin paa Landet, først eengang ret er affkaffet, og Bønderne ere komne af Bane dermed, har man Ursag at vente, at slike Sager siden kun stelden vilde forefalde.

Men ifald det, som saaledes fastsættes, i Henseende til Oplands Amt, og skulle strække sig til de øvrige Amter i Norge, saa vilde det vel være fornødent, først at vide, om Vice-Statholderen maatte have noget derved at erindre. Kiøbenhavn den 11 Maji 1758.

Herpaa resolverede Cancelliet:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Og i Følge heraf er under 15 Decbr. 1758 udstædt Ordre derom til Geheimeraad Benzön.

XLV.

Erklæring over en Memorial fra Tamperretten i Kiøbenhavn af 5 Jan. 1758, hvorudi de andrage, at da Tamperretten kun holdes 4 Gange om Aaret, men just om Onsdagen, paa hvilken Dag Raadsstueretten og holdes, saa hindres Prokuratorerne derved ofte fra at møde i rette Tid for Tamperretten, hvilket forarsager megen Ophold, da disse og saa meget driftigere forsømme Tamperretten, som man staaer i de Tanker, at samme Ret ikke er bemyndiget til at mulctere Prokuratorerne for deres Forhold; i den Henseende de indstille, om der ikke ved Raadsstueretten, for saavidt de 4 Tamperdage angaaer, kunde skee nogen Forandring, og om Tamperretten ikke maae bruge den samme Myndighed, som andre Ketter i at mulctere Prokuratorerne efter Lov og Forordninger; tilligemed Magistratens Erklæring af 18 Januarii, derudi de formene, at den Forandring i Henseende til Raadsstueretten, ikke behøves.

Det er vist, som Lamperretten andrager, at Retten ofte meget opholdes og sinkes ved det, at Prokuratorerne i de Sager, der ere opslagte, og efter deres Orden skulde foretages, ikke møde i rette Tid, hvilket undertiden forarsager, at Retten maae henstaae en temmelig lang Tid, uden at have noget at bestille.

Da Egteffabs-Sager, som ere de, der paadømmes ved Lamperretten, ofte udfordre en hastig Afgiørelse, og Lamperretten kun holdes 4 Gange om Aaret, saa at den mindste Udsettelse eller Opsættelse, som der finder Sted, medfører et Fierdingaars Ophold, saa kan saadan Prokuratorernes Forsømmelse ofte være til største Skade for deres Principaler.

Men det er og vist, som Magistraten indberetter, at Aarsagen til denne Prokuratorernes Forsømmelse, og Lamperrettens Ophold, ikke just er den, at Raadstueretten holdes paa samme Dage som Lamperretten, da de faae Prokuratorer, som det en enkelt Gang kan træffe, at de paa een og den samme Tid, skulde møde for begge Retter, let finde Leilighed at lade en anden møde for sig for een af Retterne. Altsaa vilde det kun saare lidet befordre Sagernes Fortgang og Paakiendelse ved Lamperretten, om det og blev bragt derhen, at ingen Raadstueret blev holden paa de Dage, da Lamperretten efter Loven bør holdes.

Men, ligesom de fleeste Folk, der have Sager for Lamperretten, ere gemene og fattige Folk, og de fleeste Sager, der forekomme, ere beneficerede, saa er det og de fleeste Tider de stætteste blant Byens Prokuratorer, som have disse Sager at udføre for Lamperretten.

Disse flette Prokuratorer, ere i Almindelighed, tillige efterladne og skidnesløse, saa at de ofte forsømme de dem anfortroede Sager, og naar det da træffer sig, at de ikke møde i rette Tid for Lamperretten, er det den almindelige Undskyldning, at de have paa samme Tid været beskæftigede for Raadstuen; hvilken Undskyldning endog anføres af dem, som maafee i Aar og Dag og længere, ikke have havt noget for Raadstueretten at bestille.

Det, som gjør disse Procuratorer saa meget mere dristige, saa at de, uden nogen Slags Frygt eller Undseelse, forsømme baade Retten og de dem anfortroede Sager, er den Tanke, de saavelsom Dommerne selv og Folk i Almindelighed staae ubi, at det ikke er Tamperretten tilladt, paa samme Maade, som alle andre Dommere, at mulctere Procuratorerne for deres Forhold.

Jeg veed ikke, hvad Grund denne næsten almindelige Mening haver, uden det skal være det, at Loven befaler, at denne Ret skal kiende i Egetskabs-Sager, deraf man da vil inferere, at de allene bør kiende paa den Dvæstion, der angaaer Egetskabet, uden at blande sig næd videre, hvoraf det og kommer, at denne Ret aldrig dømmes paa Omkostningerne.

Men, da de Steder i Lov og Forordninger, hvor Dommere enten tillades eller befales, i visse Tilfælde at mulctere Procuratorer, ere almindelige, og ikke undtage enten Tamperretten, eller nogen anden Ret, saa seer jeg ikke, at denne Rettighed er Tamperretten mere end andre Retter betaget.

Imidlertid, da den modsatte Mening snart er bleven almindelig, og man nu merker, at de fleste Procuratorer i Kiøbenhavn deraf tage Anledning, at forsømme saavel Retten selv, som de Sager, de have for Retten, da de tænke, at de ustraffet kunne gjøre det, og ikke have nogen Mulet at befrygte, saa vil det være foruødent, at der skeer noget, som kan ligue en nye Aldkomst for Tamperretten til at øve denne Slags Jurisdiction; og i den Henseende skalde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt, at restrihere til Tamperretten i Kiøbenhavn:

At det er Tamperretten, ligesaa vel som andre Retter og Dommere tilladt, i de Tilfælde, hvor Lov og Forordninger befale eller tillade det, at mulctere Procuratorerne for deres Opførsel og Forhold i de Sager, de for Tamperretten have at udføre. Kiøbenhavn den 15 Maji 1758.

Herpaa resolverede Cancelliet:

Ordre herom efter Erklæringen.

Og paa Grund deraf blev under 2 Junii 1758 udfærdiget Reskript til Kamper-Rettens Tilforordnede.

XLVI.

Erklæring ober et Brev fra Kammer-Collegio til Grev Holstein af 21 Januarii 1758, angaaende at Birkedommeren paa Cronborg Amt havde indberettet, hvorledes en Person navnlig German Lem tienende hos Frue Koftgaard paa Krogerup, havde den 4 December 1757, som var en Søndag, om Aftenen paa bemeldte Krogerup, trukket et Lotterie (efter Birkedommerens Sigende, paa 200 Rdr.) af adskillige Kramvahre, efter at Lodsejler tilforn vare uddeelte til adskillige Krogerups Bønder og Tienere; hvorved Birkedommeren formener, at ei allene Helligbrøde er forbrudt, men at der og er handlet mod Placaten af 29 Junii 1753 om det eneste privilegerede Lotterie, foruden at man ikke veed, om disse Kramvahre vare fortoldede. Amtmanden, hvis Erklæring Kammeret derover havde indhentet, havde derimod indsendt den Protocol, som var holden ved Lotteriet, og derhos vliift.

- 1) At denne German Lem er et eenfoldig Menneske.
- 2) At Kramvahrenene, som var smaat Iisenkram s. g. Messingknapper, Spænder, Ringe ic. vare købte paa en Auction efter en Iisenkræmmer i Kiøbenhavn, og altsaa fortoldede.
- 3) At Lem, da han blev krævet for Pengene og ikke kunde betale dem, havde faaet det taabelige Indfald at affætte Vahrenene ved et Lotterie, hvorudi han fik endeel af Krogerups Bønder og Tienere til at tage Lodder.
- 4) At alle Lodderne beløb sig til 144, hver til 8 fl., og at Lotteriet var saa taabelig indrettet, at Lem nødvendig maatte tabe derved, da der og vare 144 Gedinser og ingen Ritter.
- 5) At Birkedommeren tilforn havde angivet det samme for ham, hvorefter han havde ladet det undersøge, men efter Omstændighederne ikke fundet noget strafværdigt derudi. Hvilket altsam Kammeret remitterer til det Danske Cancellie, som der den Post, angaaende Lotteriet saavelsom Helligbrøden, henholder.

* * *

Derfom der paa denne Angivelse, som Kammeret ikke har fundet for godt in Extensø at communicere, var noget at reflectere, da var det

en Sag, som maatte henvises til Lands Lov og Ret, og hvor vedkommende Øvrighed burde anlægge Action mod den eller de Skyldige; men det synes, som Birkedommeren paa Cronborg Amt her haver søgt af en Myg at gjøre en Elefant, da han i et eenfoldigt Menneskes taabelige og barnagtige Foretagende, hvorved ingen, uden Gierningsmanden selv, er bleven eller kunde blive fornærmet, vil finde et tredobbelt Deliktum, nemlig Toldsvig, Helligbrøde, og Forgribelse imod Placaten om det allene privilegerede Lotterie af 29 Junii 1753.

Men, ligesom det ene allerede er modbevist og forsvundet, da Kammer-Collegium selv tilstaaer, at det med Tolden har sin Rigtighed, og at ingen Toldsvig er begaaet, saa bør falde og de andre tvendte opdagede Delikta af sig selv, naar man med rette og upartiske Øine betragter denne Gierning, der mere fortjener at anses som en Børneleeg og Spil, end som en Misgierning.

Hensigten med Placaten af 29 Junii 1753 er noksom bekendt, og er af Placaten selv let at erfare, nemlig, da der var bleven et eneste bestandig privilegeret Lotterie, saa bleve alle andre Lotterier forbudne, paa det de ikke skulde være det privilegerede Lotterie, hvoraf Indtægterne vare bestemte til et vist gudeligt Brug, til Hinder.

Men ligesom det er vist, hvad Amtmanden Hr. Geheime-Conferensraad Gram erindrer, at dette saa kaldede Lotterie aldrig kunde hindre det almindelige privilegerede Lotterie, saa er det og vist, at, naar det og kunde fortjene Navn af et Lotterie, saa maatte det dog regnes blant de smaa Ting, som deres Ringhed og Ubetydelighed selv gjøre ligegyldige, og hvilke de forbydende Love baade i Almindelighed overseer, og her overseer.

Men, naar man noie betragter denne Gierning, og derpaa vil anvende det Begreb, som Lovene forbinde med det Ord Lotterie, saa kan man ikke sige, at her har været noget Lotterie. Her ere ingen Nitter, her ere nogle Lodder eller Gevinster, som langt overgaae Indskudets Værdie, men derimod saa eller slet ingen, som jo i det mindste synes at kunde være lige ved det; her er altsaa ingen, som har mistet sine

Penge, uden at faae Verdie derfor, og ingen, som er fornærmet, undtagen den saa kaldede Lotterie-Mager selv, da det af den indsendte Protocol er klart, som Amtmanden og erindrer, at han derved maae have lidt Skade, og at han for 12 Rdr. har affat Wahre, som efter al Anseende have kostet ham over 20 Rdr.

Her er et fattigt og eenfoldigt Menneſke, som har været forlegen med noget smaat Iſenkram, hvilket han uforſigtig havde kjøbt, i Tanke at vinde derpaa, men ikke var iſtand til at betale, ei heller vidſte at afſætte. Efter hans Anmodning have adſkillige, meeft Bønder og Tienestefolk, lovet hver at kjøbe noget deraf, de fleefte for 8 Skilling nogle for 1 Mark eller mere, ſaa at det i alt beløb ſig til 12 Rdr. Iſteden for, at enhver ſkulde afforderet om det, ham anſtod, ſaa ere de blevne enige om, at deſe alle Wahrene i ligesaa mange Dele, ſom der vare Lodder eller 8 Skillinger indſkudte, og dernæſt ved Lodkaſtelse at udgiere, hvilken Lod eller Deel enhver ſkulde have.

Jeg ſeer ikke, hvad Utilladeligt der haver været i denne Gierning; men det veed jeg viſt, at om der og har været noget Utilladeligt udi den, ſaa var det ikke værd at lægge Mærke til.

Naar det ſettes forud, at Gierningen ikke var utilladelig, ſaa bortfalder og det andet Delictum eller Helligbræden af ſig ſelv.

Angiueſen melder, at dette ſaa kalde Lotterie blev truffet en Søndag Aften.

Det er viſt, at Forordningen om Sabbathens Helligholdelse af 12 Martii 1735 i dens 8 Art. udtrykkelig ſaſtætter, under Straf af Helſigbræde og anden Mulet, at paa Søns og Helligdage ikke maae holdes nogen Forſamling, for at ſætte noget paa Epil, hvorunder denne Gierning og kunde ſynes at indbefattes. Men foruden det, at denne Artikkel fornemmelig ſynes at have ſin Henſigt til Kjøbstæderne, hvor der ere Politicmeſtere eller Dyefogder, ſaa ſynes den Aarsag her at finde Eted, ſom Forordningen ſelv heraaber ſig paa og lægger til Grund i den foregaaende 6 Artikel, ſom i Almindelighed forbyder at holde Bryllupper, Bårſeler eller Tæſlovelſer, og andre ſaadanne Samlinger og Gilder,

der, paa Søn- og Helligdage, men derhos dog tillader Bønder det i Særdeleshed, efterdi de fleste af demnem dertil ikkun have disse Dage frie.

At Bønderne anvende de Søgnedage paa at arbejde, det er godt for dem selv, og nyttigt for hele Landet; man skal saa meget mueligt søge at holde dem i denne gode Bane, og nøie tage sig vare for alt det, som kan være et Middel til at bringe dem derudaf. Men ligesom det var at behandle Bønderstanden alt for haardt, og neppe vilde have en god Virkning, om man forbød dem alle saadanne Gjerninger, som i sig just ikke ere enten gudelige eller nyttige, men derhos dog ere uskyldige og sigte til at skaffe en anstændig Fornøielse, saa kunde det og let have skadelige Følger, om slige Gjerninger vel bleve Bønderne tilladte, men paa de Vilkaar, at de skulde foretages paa en Søgndag, og altsaa paa en Tid, som Bønderne ellers pleiede at anvende til Arbeide, og ikke paa en Søn- eller Helligdags Eftermiddag eller Aften.

Det vilde ikke blive meget vanskeligt, at faae Bønderne til at iagttage en saadan Anordning, men man bragte dem maaskee og derved i en Bane, som det siden vilde blive vanskeligt, om ikke umueligt, at faae dem bragt fra igjen.

Erfarenhed blant Bønder, saavel som Haandverksfolk lærer og viser adskilligt, som kan tiene til at bestyrke denne Sætning. Forbyder man slige Folk at foretage sig noget af det, som allene sigter til Fornøielse, om Søndagen, kan man derved let give Anledning til at indføre fri Mandag med andet saadant, hvorved Landet taber $\frac{1}{2}$ Deel af sine Arbeidere, og hvorved alt det, som i Landet skal forarbeides og frembringes, maae blive $\frac{1}{2}$ Deel dyrere.

Dette haver Lovgiveren indseet, og i den Henseende tilladt Bønderfolk saadanne Samlinger og Gilder paa Søn- og Helligdage, som paa saadanne Dage ere alle andre forbudne.

Naar det altsaa sættes forud, at denne Samling i sig ikke var utilladelig, og at det var disse Bønder tilladt, paa en vis Tid at samles, for at dele de Vahre mellem sig, de skulde have for deres indskudte

Penge, saa finder man ei heller noget Dndt udi, at det skeede paa en Søndag Aften, siden de fleste af disse Bønder ikke formodes dertil at have havt nogen anden Dag fri, og det vilde været at spille dem en halv Dags Arbeide, om det skulde skeet paa en anden Dag. Man finder ikke, at der, ved denne Samling er forefaldet nogen Uffikkelihood eller Fylderie, som er det Forordningen søger at holde ude fra de Samlinger, den i Særdeleshed tillader Bønderfolk paa Søn- og Helligdage.

Da det saaledes er viist, at denne Gierning, hverken i sig, eller i Henseende til Tiden da den er foregaaet, er straffældig, saa skulde jeg allerunderdanigst fornæne, at paa Birkedommerens Andragende alsdeles ikke er at reflectere.

Jeg maae tilstaae, at det ikke giver mig et fordeelagtigt Begreb, om en Kongl. Betient og Øvrigheds Person, der skal have Indseende med, at Deres Majestæts Lov og Forordninger efterleves, og god Skik og Orden vedligeholdes, naar man seer, at han med saadan Nidkierhed søger at faae det straffet, som allene haver Anseende af noget Dndt, og allene ligner en Gierning, der er forbuden.

Sædvantligviis pleje de Folk, der i slige ligegyldige Ting, vise saadan utidig Nidkierhed, at være langt mere eftergivende i Henseende til de Ting, der virkelig ere onde og forbudne.

Uarsagen kan være, at Folk, hvad det sidste Slags Gierninger angaaer, begribe, at den Frihed, de have til ustraffet at øve dem, den have de Øvrighedens Godhed allene at takke for, og at de saaledes behøve deres Eftergivenhed, hvilket de just ikke alletider ville tilstaae, i Henseende til det første Slags.

At Birkedommeren for Amtmanden androg det, som var passeret paa Krogerup, det kan man efter mine Tanker, ikke tage ham ilde op, siden han rimeligviis kunde staae i Tvivl, om der ikke var noget Utilladeligt derudi; men at han, ligesom af Frygt for, at Amtmanden ikke skulde giøre, hvad han burde, eller være haard nok, strax 5 Dage efter, tillige andrager det for Kammer-Collegio, det kan man ei vel ansee for andet end en forstilt og utidig Nidkierhed, fornemmelig han, efter Amts-

man-

mandens Erklæring, og skal have blandet urigtige Omstændigheder i dens
ne sin Angivelse til Kammeret, og gjort 12 Rdr. til 200 Rdr.

Jeg skulde i den Henseende, endnu allerunderdanigst indstille, om
det maatte eragtes tienligt, paa det Birkedommeren kunde merke, at
denne hans Midkiærlighed just ikke havde fundet Bisald, at Amtmanden
blev tiffrevet, at tilkiendegive Birkedommeren, at paa hans An-
givelse, denne Sag angaaende, ikke var at reflectere. Kjøbenhavn
den 19 Maji 1758.

Cancelliets Resolution var:

At Amtmanden skulde tilskrives efter Erklæringen.

Og dette skeede ved Brev fra Ober- Secretairen til Geheimeraad
Gram af 17 Junii 1758.

XLVII.

Erklæring over et Brev eller Erklæring fra Stiftamtmanden over Island
Brev Otto Mandrup Rangou af 30 Martii 1758, i Anledning af et
Brev fra Kammeret til Brev Holstein af 19 Junii 1756, derudi de ind-
berette, at da det Islandske Compagnie havde begiert 22 Rdr. 4 Mk. gods-
giort for 7 Delinqventers Overførsel i Aarene 1753, 54 og 55, og saavel
Compagniet, som Syffelmændene i Island havde formeent, at de burde
være befrieede for at staae disse Omkostninger, hvilket Stiftamtmanden og
havde fundet billigt; saa havde Hans Majestæt den 9 Junii 1756 resolveret,
at disse 22 Rdr. 4 Mk. skulde udbetales af Hans Majestæts Cassé, men det
Danské Cancellie derhos tilskrives at overveie, om nogen nærmere Anstalt
var at søie til Tyvdelinqventers Afstraffelse i Landet, enten paa den forhen
førend No. 1751 forordnede, eller anden Maade, saa at deres Udførsel, hvoraf
flere deslige Udgifter kan følge, igien kunde formindskes.

Hvorhos Kammeret tillige sendte Stiftamtmandens og den constituerede
Amtmands Erklæring, som gif ud paa, at Syffelmændene ikke kunde taale
at betale disse Omkostninger, da de desuden tabte ved Forpagtningen af
Kongens Sægefeld, og agtede at sige sig derfra; at Compagniet tilforn havde
udført flige Delinqventer, uden derfor at fordre Betaling, men at deres
Antal den Tid havde været saare lidet, og var bleven formeret ved Reskriptet
af 19 Febr. 1734, som befaler at Tyvs- og Drabsfager i Island, skal paa-

dømmes efter den Norske Lov, og endnu mere ved Forordningen af 19 November 1751, som befaler, at de Tyve, der have faaet Brændemerke, skulde tillige henseses til Slaveriet.

Da Stiftamtmanden herom var tilskrevet fra Cancelliet den 6 Julii 1756, havde han indhentet Amtmand Magnus Giesleffs Erklæring af 27 September 1757, hvormed fulgte en Memorial fra Syffelmændene af 18 Julii 1757, derudi de begiere, at de Tyve maatte dømmes til Galgen, som 4de Gang begaae saaat Tyverie, anden Gang stort Tyverie, eller første Gang stiale over 20 Rdr. Værdie, saadelsom de, der indbryde i Handelshusene og Kramboderne, eller stiale Hest eller Koe paa Fjeldene, eller tilforn ere brændemærkede. Amtmanden er enig med nogle af disse Poster, men foreslaaer i det øvrige, om et Tugthus kunde indrettes derpaa Landet, hvorved denne Transport af Delinquenter kunde forebygges, og de mange Løsgængere og Betlere, som man nu ikke er istand til at skaffe Tjeneste, kunde sættes til Arbejde. Stiftamtmanden formener, at indtil et saadant Tugthus i Island blev indrettet, kunde Forordningen af 19. November 1751 for Island ophæves, og der forholdes efter den Norske Lov.

* * *

Førend det er mueligt at give nogen tilforladelig Betænkning over de fra Stiftamtmanden og Amtmanden, men i Særdeleshed fra Syffelsmændene i Island indkomne Forslag om Forandring i den hidindtil for Tyverie der i Landet fastsatte Straf, vil det være fornødent først at undersøge, hvad det er, der har givet Anledning til disse Forslag, siden denne bestemmende Marsag er at ansee, som Sielen i Forslaget, hvoraf man kan forstaae, hvorfor det er saaledes og ikke anderledes.

Udi Mæret 1755 indgave Directurerne for det Islandske Compagnie en Begiering til Kammeret om at faae godtgjort 22 Rdr. 4 Mk., som de selv til vedkommende Skipper havde udbetalt i Kostpenge for 7 Delinquenter, som i Mærene 1753, 54 og 55 vare med Compagniets Skibe bragte fra Island her til Staden.

Da Kammer-Collegium ikke var vant til at see saadanne Begieringer, eller for slige Omkostninger paa deres Transport, som bleve bragte fra Island herhid i Slaveriet, at udbetale noget, lode de ved Stift-

amts

amtmanden og Amtmanden over Island undersøge, om Compagniet ikke var vant og forbunden til, uden nogen Erstatning for paagaende Omkostninger, at overbringe slige Delinquenter, eller ifald dem derfor skulde godtgieres noget, om det da ikke tilkom Syffelmandene i Island, at betale det, som de, der havde forpagtet Hans Majestæts Sagesald, og derved paataget sig alle de derpaa hæftende Byrder, hvorunder og henhører at bekoste og foranstalte Delinquenters Tiltale, Underholdning, Varetægt, Paakiendelse og Execution, med videre derhen hørende.

Af de derover fra Stiftamtmanden og Amtmanden indkomne Erklæringer blev det erfaret, at for slige Delinquenters Overbringelse med videre hidindtil ikke var betalt noget; at Compagniet godvillig havde paataget sig at overbringe dem, og ikke paastaet nogen Erstatning for de derpaa gaaende Omkostninger, omendskiont man ikke kunde finde, at de enten ved Detroit eller paa nogen anden Maade vare dertil forbundne, saa dem ei vel kunde nægtes Erstatning for disse Omkostninger, naar de paagstode det; at Syffelmandene vel kunde synes forbundne til at svare disse Omkostninger, som noget der skulde bestyres af Sagesalder, men at det, paa den ene Side vilde være meget haardt, og ødelegge de fleste Syffelmand, som desuden, fornemmelig i disse Tider, kun slet fandt deres Regning ved denne Forpagtning; og at det, paa den anden Side, vilde være ubilligt at paalægge dem en nye Byrde, som var ubekendt, og altsaa ei heller var forbundet med Sagesalder, da de først forpagtede det, siden derunder allene kunde ansees at være indbegreben de derpaa den Tid hæftende Byrder.

Marsagen til, at det Islandske Compagnie nu paa nogle Aar frem for tilforn har paastaet Erstatning for de Omkostninger, der gaae paa at føre Delinquenter fra Island herover til Slaveriet, forklarer Amtmanden at være selgende, som og i sig er ganske begribelig.

For Aaret 1734 bleve Lyvs- saavel som alle andre Sager, i Island paademte efter den Islandske eller gamle Norske Lovs Lyvebalk, hvorefter den, som havde begaaet Lyverie, blev dømt enten til at have

Lyvs-

Lyvsmerke eller til at henges, men aldrig til Slaverie eller til at arbejde i Jern; Dommen saavel i det eene, som i det andet Tilfælde, blev og uden videre strax executioneret, saa at der den Tid aldrig gaves Pæktighed til at bringe Lyve fra Island herover til Slaveriet. Da nu Lyverte er det Deliktum, hvor denne Straf fornemmelig finder Sted, og de fleeste, som nu omstunder fra Island bringes herover til Slaverie, ere Lyve, saa traf det sig paa samme Tid, neppe hver tredie eller fjerde Aar, at der var en Delinquent at overbringe, som da maatte være een, der var dømt til at miste Livet, men af Deres Majestæt benaadet med Fæstningsarbejde. Altsaa kunde det ei heller komme Compagniet derpaa an, at overbringe saadan En uden Erstatning for paagaende Omkostninger.

Siden blev det, efter da værende Amtmands derom stæete allerunderdanigste Forestilling, ved et allernaadigst Reskript af 19 Febr. 1734 fastsat, at Lyvs- og Drabsfager skulde i Island paakiendes og dømmes efter den nuværende Norske Lov, hvorved det da kom dertil, at de, som fjerde Gang bleve dømte for smaat Lyverie eller anden Gang for stort Lyverie, i Følge af Norske Lovs 6 Bogs 17 Cap. 36 og 38 Art. tillige maatte dømmes til at arbejde i Jern deres Livstid, og altsaa bringes herover. Omendskiont nu de Delinquenters Antal, som skulde bringes herover, derved blev noget forneret, saa vidner dog Amtmanden, at deres Antal aldrig overgik 3 om Aaret, og at der mange Aar vare slet ingen at overbringe, saa at Compagniet ei endnu paa den Tid ansaae det, som nogen snyderlig Byrde, eller som noget, der var værd at tale om, men ligesom tilforn, uden nogen Bægning modtog og overbragte flige Delinquenter, uden at paastaae nogen Erstatning for deres Kostpenge under Reisen.

Derved forblev det, indtil i Aaret 1751, da det, som tilforn ved adskillige specielle Reskripter overalt i begge Rigerne var fastsat, blev ved en almindelig Forordning af 19 November anordnet og bekendtgjort, nemlig, at alle de Delinquenter udi Danmark og Norge, som for begangne Misgjerninger, efter Lov og Forordninger, burde dømmes til at

Fagstry-

lagstrænges og brændemærkes, skulde altid tillige af Dommerne tilfendes at arbeide Deres Livstid, Mandfolkene i Jern udi nærmeste Fæstning, og Qvindfolkene udi Spinde- og Lughthusene.

I Følge af denne Forordning, som og er bekiendtgjort i Island, maae den, som første Gang dømmes for stort Tyverie, eller anden Gang for smaat Tyverie, tillige dømmes til Slaverie, og altsaa fra Island bringes herover.

Da det nu tillige indtraf, at paa samme Tid og derefter indfaldt adskillige haarde og meget dyre Uaringer i Island, saa at de der havde stor Mangel paa tør Fiske, der i Island er at anse som Brød i Danmark, da de betiene sig deraf til det samme og i de samme Tilfælde, hvor vi herudi Landet bruge Brød, Compagniet ei heller uden største Tab og deres fuldkomne Udeleggelse, kunde tilbringe dem saadan Qvantitet af Meel og Brød, som nogenledes kunde bøde paa denne Mangel af den tørre Fiske, saa opkom deraf stor Armod og Mangel paa det Nødvendige til Livets Ophold der i Landet. Da det nu er noksom bekiendt, at Armod og Mangel paa det Nødtørstige føder Tyverie af sig, saa maatte deraf nødvendig følge, at Tyverierne der i Landet bleve forøgede i disse Uaringer, hvoraf da igien skød, at der aarlig var et langt større Antal af slige Tyve at bringe herover i Slaveriet. Dette gjorde, at Compagniet, der tilforn medens de allene nu og da maatte overføre en enkelt Delinquent, og underholde den paa Reisen, havde anseet det som noget, der ei var Umagen værd at begiere Erstatning for, nu, da deres Antal aarlig formeredes, begyndte at begiere de Kostpenge godtgjorte, som de for slige Delinquenter, i den Tid de vare paa Reisen herhen, maatte betale til vedkommende Skipperne.

Foruden denne Marsag, som Amtmanden anfører, kan jeg endnu af den Kundskab jeg har om de Islandske Sager, og det Forhold der har været mellem det nuværende Compagnie og de Kongelige Berientere samt andre Vedkommende i Island, slutte mig til en anden Marsag, der maaskee har bidraget ligesaa meget, om ikke mere, til denne Compagniets Paaastand.

Saa længe der var særskilt Handel paa Island, søgte enhver Kjøbmand altid at have Syffelmanden til Ven i det District, hvorpaa han handlede. Udi det forrige Compagnies Tid var der altid god Forstaaelse imellem Compagniet og dets Kjøbmænd paa den ene, og de Kongelige Betientere og Syffelmand i Island paa den anden Side, saa at de ene allestider gjorde sig en Fornøielse af at kunne tiene og forbinde sig de andre. Det kunde da ei være andet, end at Kjøbmanden, uden mindste Bøgtring, modtog de Delinqventer, ham af Syffelmændene bleve overleverede; og at Compagniet saa meget mindre tænkte paa at begiere nogen Erstatning for de saa paa slige Delinqventers Overbringelse gaaende Omkostninger, som de maaffee indsaae, at det vilde komme Syffelmanden til Last, hvilken de ikke gierne vilde støde.

Denne gode Forstaaelse mellem Compagniet og Betienterne i Island ophørte kort efter, at det nuværende Islandske Compagnie var bleven oprettet. Compagniet stødte først Syffelmændene og de øvrige Betientere i Island, ved at betage dem visse smaae Sportler, som det forrige Compagnie havde tilstaaet dem. Da der omtrent udi Aaret 1751 blev næsten overalt i Island fort Tingsvidner angaaende de Wahres Mængde og Godhed, som Compagniet i de foregaaende Aaringer havde bragt til Landet, og de fleeste Syffelmand derved lagde for Dagen, hvorledes de vare sindede for Compagniet, derom Compagniet desuden blev overbeviist ved adskillige blant de mange over dem derfra Landet indkomne Klager, saa blev Compagniet ei mindre opirret mod Syffelmændene, saa de fra den Tid af søgte paa begge Sider, saa meget mueligt, at fortrædige hinanden.

Under saadanne Omstændigheder kunde det ei vel være andet, end at Compagniet vilde begiere Erstatning for de Omkostninger, de selv maatte gjøre paa slige Delinqventers Overbringelse, naar de saae, at deres Antal aarlig tiltog, og vidste, at de ved deres Døtroye, ikke vare forbundne til at gjøre slige Omkostninger, uden nogen Erstatning, og vel tillige mærkede, at det maaffee tilsidst vilde komme til at gaae ud over Syffelmændene.

Denne

Denne Aarsag har maaskee vel saa meget som den forrige, bidraget til den af Compagniet, nu frem for tilføra, gjorde Begiering om Erstatning for de ublagte Kostpenge.

Imidlertid har denne Begiering givet Anledning til den Qvæstion, hvem det tilkom at svare disse Omkostninger? og da det saaes, at Compagniet ikke stricto jure var forbundet dertil, og at Syffelmændene, som havde forpagtet Sagefaldet, ikke kunde taale det, der og vilde være nogen Ubillighed udi, nu at paalegge dem denne Byrde, som var ubekendt, da Forpagtningen blev indgaaet, saa at denne Udgift, efter al Anseende, vilde komme til at gaae af Deres Majestæts Casse; saa har dette igien givet Anledning til at spørge, om Kilden til denne Udgift ikke kunde stoppes? og om Delinquenternes, og i Særdeleshed Tyvenes Transport fra Island herover, som er det, der forarsager disse Omkostninger, ikke paa een eller anden Maade kunde forebygges?

Jeg maae herved anmærke, at saavidt man af Kammer-Collegii Skrivelse af 19 Junii 1756 kan erfare, saa har alt det, som i 3de Aar, nemlig 1753, 54 og 55, er udbetalt til at godtgjøre slige Omkostninger, beløbet sig til 22 Rdr. 4 Mk. Det er bekiendt, at der i disse Aar haver været meget slet og dyrt Tid i Island; Stiftamtmanden troer og, hvilket er meget rimeligt, at naar disse slette Tider først engang ere forbi, vil de Delinquenters Antal, som maae transporteres herover, blive meget mindre, da det er bekiendt, at de mange nu der i Landet i Svang gaende Tyverier meest have deres Grund i Indvaanernes store Armod. Man kan altsaa vel antage, som beviist, at den Udgift, som denne Transport vil forarsage Deres Majestæts Casse, saæfremt den endelig deraf skal godtgjøres, aarlig, et Aar mod et andet at regne, ikke kan beløbe sig høiere end til 6 à 10 Rdr.

Dette er den Uleilighed, som man paa den ene Side, søger at undgaae.

Blant de i den Henseende, indkomne Forslag, naar et allene undertages, som vel ikke saa strax kan sættes i Værk, er der neppe noget,

der jo vilde medføre saadanne Ueiligheder, som langt fra ikke kunde veies op ved at spare enten 10 eller 20 Rdr. aarlig.

Da Syffelmændene mærkede, at dette Spørgsmaal blev ventileret, og saa meget mere havde Anrsag at troe, at det tilsidst vilde gaae ud over dem, som Compagniet allerede, i de Penge, der skulde betales til een af Syffelmændene, havde gjort sig betalt for de Kostpenge, som vare erlagte for de af ham til Transportering overleverede Delinquenter, saa indgave de den herhos følgende allerunderdanigste Ansøgning af 18 Julii 1757, hvorudi de giere et Forslag, som kortelig gaaer derud paa, at man i Island skal lade ophænge de fleeste, om ikke alle dem, som stiekle, paa det man saaledes kan blive fri for at sende dem herover i Slaveriet, og altsaa spare de Omkostninger, som denne Transport, saavel som deres Underholdning og Varetagt i den Tid, indtil Transporten kan skee, udfordrer.

Det kan ikke nægtes, at jo Hensigten paa den Maade blev opnaaet, dersom allene det foreslagne Middel til at opnaae den, var saa gavnligt, lovligt og menneskeligt som det burde være.

Efter dette Forslag skulde alle Efterfølgende dømmes til Galgen; nemlig a) de, der første Gang begik stort Tyverie over 20 Rdr. Værdie. b) De, der anden Gang begik ordinair stort Tyverie over 10 Rdr. Værdie. c) De, der tredje Gang begik smaat Tyverie, af hvor ringe Værdie det end maatte være, og i Almindelighed alle de, som tilforn vare kagstrøgne og brændemerkede. d) Alle de, som indbrøde og stiaale i de Handlendes Pakhuse og Kramboder, saa længe de stode under Laas og Luffelse. e) De, som paa Fjeldene, Heeder og Almindinger stiaale noget Dvæg eller Creatur, være sig smaat eller stort, som derhen var bleven sat paa Græsgang. Endelig vil dette Forslag og, at Forordningen af 19 November 1751 skal ophæves, for saavidt Island angaaer, og at de, der dømmes til at faae Brændemerke, ikke derfor tillige skal dømmes til Slaverie; hvoraf da følger, at saasnart deres Straf var forbi, maatte de løslades og atter tillades at løbe om udi Landet.

Jeg

Jeg maae tilstaae, at jeg ikke, uden en hæftig Sindsbevægelse og en Slags Ohsen, kan betænke, hvad Følgerne vilde blive deraf, om en saadan Lov, som dette Forslag medfører, nu for Tiden blev indført i Island.

Loven i sig vilde være meget haard, men Tiden paa hvilken, og Omstændighederne under hvilke, den blev fastsat, vilde endnu giere den 10 Gange haardere.

Ehffelmændene tilstaae selv, deels stiltiende, deels udtryffeligen, det Amtmanden foredrager, nemlig: at der i disse Aaringer, har været overmaade stor Armod overalt der i Landet; at det er denne overvættets Armod, der har bragt de fleeste til at begaae Tyverie; at de fleeste blant dem der stiale, ere saadanne, som ere gangne fra Huus og Gaard, og da have maattet strippe Landet omkring, for at ernære sig ved Betlerie; At Dyrigheden og Ehffelmændene ikke ere istand til at skaffe slige om-løbende Betlere og Løsgjengere, enten Arbeide eller Tieneste, hvorved de lovligen kunde ernære sig, da de fleeste blant Bønderne, formedelst Mangel paa Levnetsmidler, ikke eengang kunne underholde deres egne Tienstefolk, og altsaa meget mindre andre; at det, disse arme Menneffer stiale, bestaaer meest i Fødevarer; at de ikke frygte for Slaveriet, eller at arbeide i Jern, men snarere ansee det som noget godt, siden de derved blive forvissede om Livs Ophold; at de fleeste Tyverier, de begaae, ere saare ringe, men gientages ofte; derhos han giver dem det Skudsmaal, at omendskjönt de gaae i Flokketal, merker man dog ikke, at de enten overfalde eller plyndre nogen.

Med alt dette er det let at begribe, at naar saadan en Lov, som Ehffelmændene foreslaae, blev indført i Island, vilde næsten alle disse elendige og ynkværdige Menneffer, Tid efter anden, og de fleste af dem inden kort Tid, vandre til Galgen.

For et fattigt Menneffe, som hverken kan faae Tieneste eller Arbeide, hvorved han paa en lovlig Maade kan ernære sig, er der intet andet tilovers, end at han maae løbe om og tigge. Hvor der er saadan Armod og Trang paa Levnetsmidler, som der efter Amtmandens Beret-

ning, i disse Aaringer, skal have været i Island, der er det ikke vel mueligt, at een ret længe kan tiltrygle sig det, som han nødvendig behøver til Lisets Ophold, siden de Fleeste selv intet af saadant have at give ham, altsaa maae han enten omkomme eller stiale. Naar saadan En da træffes i Lyverie, omendskiønt det kun er ringe og bestaaer i Fødevahre, maae han dog miste sin Hud, og lades derpaa løs. Er han fra et andet Syffel, bekymrer Syffelmanden sig ei engang om at skaffe ham Tjeneste eller Arbeide, men jager ham allene bort. Er han og fra det samme Syffel, saa kan Syffelmanden dog ikke skaffe ham Tjeneste, saa længe Lidene ere saa flette, og der er saa stor Mangel paa Fødevahre, altsaa bliver hans Tilstand, hvor det og gaaer, den samme som den var tilforn, og han maae enten omkomme eller paa nye stiale. Træffes han da anden Gang i Lyverie, omendskiønt det er af samme Beskaffenhed som det første, bliver han kagstrøgen og brændemærket, og naar Straffen er forbi sættes han atter i samme Stand, som forhen, saa at den samme Fornødenhed, som tilforn, driver ham paa nye til at stiale, og naar han da træffes i Lyverie, efter at han eengang er kagstrøgen og brændemærket, skal han efter Syffelmændenes Forslag, dømmes til Valgen, hvormed det da er til Ende. Vil Syffelmanden og være saa mild ikke at ansee Brændemerke paa Ryggen for Lyvsmerke, saa bliver det udsat at lade en saadan Ulyksalig ophænge, indtil han fjerde Gang har stiaalet, da det upaarviøselig paafølger, ligesom det af foransførte Aarsager ikke kan være ret længe, inden saadant et fjerde Lyverie existerer.

Paa den Maade vilde ei allene alle de, som nu bringes herover til Slaveriet, men og langt flere i Island blive ophængte.

At et eller andet Slags Misgjerning paa et vist Sted tager meget Overhaand, det kan i Almindelighed være et tilstrækkeligt Motiv, til at skærpe Straffen for saadan en Misgjerning; men naar Misgjerningernes Igiemtagesse kommer af Omstændigheder, som giøre dem fornødne, og saa at sige, tvinger Folk til at begaae dem, da nyttier det ikke, er langt mindre nok, at Straffen skærpes, men man bør see til at stoppe Kilden, hvorfra denne Fornødenhed udspringer.

Tyverie er i sig selv een for den almindelige Sikkerhed og Roeslighed skadelig Misgjerning; men, om der er noget, som baade kan og bør undskyldes samme, da er det den Fornødenhed, som reiser sig af Begjærighed efter at bierge sit Liv.

Det Jus supremæ necessitatis, som Grotius statuerer, er vel, i Henseende til dets vanskelige Anvendelse, ikke et Princip, som i Almindelighed kan iagttages og følges, i at bestemme Straf og giøre Straffes Love; dog er det ei heller en Chimere, men en virkelig og dyrebær Sandhed som ei engang behøver at udledes af Jus primæve communionis, men har sin gode Grund i den Forbindelighed, som Naturen selv paalegger alle og enhver, til at redde deres Liv, og den deraf skydende Ret til det, som er det eneste Middel til at opnaae denne Hensigt, og som bør være af stor Betydning, saavel i at anvende Straffes Lovene paa enkelte Tilfælde, som fornemmelig ved at udøve det en Regent tilkommende Jus aggratiandi.

Den, som lider Hunger, og til at opholde sit Liv ikke har eller veed noget andet Middel, end at tage noget af det, som en anden tilhører, og deraf tager allene saa meget, som han for Tiden behøver, til at stille sin Hunger og redde sit Liv, han begaaer ikke Tyverie, og omendskjont Lovene, for Følgenes og den store Unissheds Skyld, hverken udtrykkelig bør tillade saadan en Gierning ei heller i Almindelighed kunne tilstaae den Frietagelse fra Straf, saa er det dog vist, at den aldrig bør eller maae straffes haardt, og allermindst paa Livet.

Men isald dette Forslag gif igiennem, frygter jeg, at mange saadanne vilde komme til at ende deres Liv i Galgen i Island.

Foruden disse foransførte Grunde, som betoe paa den i Island for Tiden værende Armod og Mangel paa Levnets Midler, er der endnu een Omstændighed, som gjør, at jeg ikke tør allerunderdanigst raade Deres Majestæt til, allernaadigst at approbere enten det i Syffelmandenes Forslag, som i sig kunde synes billigt, og kommer overeens med det, som allerede for lang Tid siden har været fastsat i Danmark og Norge, ved Forordningen af 4 Martii 1690, som man saaledes allene behøvede

at udvide til Island, ei heller Amtmandens Forslag, som dog er langt mildere end Syffelmændenes, og synes allene at gaae ud paa, at det den allegerede Forordning fastsætter i Henseende til dem, der stæls Hest eller Koe i Marken (eller paa Fjeldene i Island) maatte udvides til Island, hvilket i sig, og paa en anden Tid kunde synes meget godt og billigt; men efter nærværende Omstændigheder, holder jeg dette, saavel som alt det øvrige for alt for voveligt og farligt.

Med det at Syffelmændene i Island, blant hvilke enhver i sit District er baade Ørigthed og Dommer, have forpagtet Deres Majestæts Sageløb, saa gaaer en Delinquent's Paagribelse, Underholdning, Baretagt, Transport og Execution altid paa Syffelmandens Bekostning.

Deraf følger, at jo snarere en Delinquent kan affærdiges, jo større Fordeel er det for Syffelmanden, og derimod jo længere hans Proces varer og han hensidder, inden Dommen kan blive ereqveret, jo større Bekostning er det for Syffelmanden, saa at Syffelmandens Interesse udfordrer, at slige Delinquent'sager saasnart mueligt, ved endelig Dom og Execution blive tilendebragte.

Hvad de smaa Tyve angaaer, som allene bør miste deres Hud i Fængselet, da har det med dem ingen Vanskelighed, thi saasnart de ere dømt, kan Syffelmændene strax lade Dommen ereqvere, og derpaa lade dem løbe, hvorved hans Omkostninger paa den Sag ere tilende. I den Henseende medfører Syffelmændenes Forslag, ei heller nogen Forandring i Straffen for dem. Men med dem, som skulle lagstrygges og brændemerkes, er det en anden Sag: naar de have udstaaet deres Straf, kan Syffelmanden ikke lade dem løbe, men da de, i Følge Forordningen af 1751 skulle hensesættes til Arbeide i nærmeste Fæstning eller Lugthuus, og der hverken er Fæstning eller Lugthuus i Island, saa maa Syffelmanden forvare og underholde slige Delinquenter, indtil de med Skibene, som kun gaae bort eengang om Aaret, kunne sendes herover, og endda staaer han den Fare, at han endog kommer til at betale deres Underholdning medens de ere underveis herhid.

Derimod, naar saadanne Delinquenter bleve dømte til at hænges, saa var Syffelmandens Ansvar og Beføstning til Ende, saa snart Executionen var gaaet for sig.

Altsaa er det Syffelmandenes Fordeel, at de Tyve, der ikke kunne slippe med at miste deres Hud i Fængselet, blive dømte til Galgen.

Ligesom denne Fordeel har, efter al Anseende, bragt dem til at giøre dette Forslag, saa frygter jeg og, at den mueligt kunde bringe en eller anden blant dem til at anvende en saadan Lov, som Forslaget medfører, endog i de Tilfælde, hvor den, efter Lovgiverens Hensigt, hverken burde eller kunde finde Application.

Omendskjønt en Lov i sig kan være ganske god og billig, saa maae man dog, naar den haver mindste Anseende af Haardhed, være meget vaersom i at indføre den paa et langt fraliggende Sted, hvor det er Øvrighedens og Dommernes Fordeel, ei allene at anvende den i al dens Strengthed, men og at udvide den til de Tilfælde, som efter Lovgiverens Hensigt, og efter en mild og rimelig Forklaring af Loven selv, burde være undtagne.

De Remedia suspensiva, vi i slige Tilfælde have i Danmark og Norge, kan man ei saa aldeles slaae sin Liid til, hvad Island angaaer.

Man har tilforn ofte fra Island hørt Klage over, at en Syffelmand i en Delinquentsag havde ladet en Dom (endog til haard legemlig Straf, saasom at kagstruges og brændemerkes) ercquere, omendskjønt, og uanseet, at Delinquenten havde erklæret Appel.

Jeg maae tilstaae, at jeg ikke har vidst, hvad der egentlig gav Anledning til, at man in Specie hørte slige Klager fra Island, førend jeg ved denne Anledning har erfaret, at Grunden dertil uden Tvivl indeholdes i den Forpagtning af Sagafaldet, som er Syffelmændene tilstaaet i Island, siden samme giør, at det er deres Fordeel, at en Delinquentsag snart kommer til Ende.

Det er ikke ret længe siden der var en Sag for Høieste-Ret, angaaende en Person i Nordlandene, som blev beskylt for at have staalet en Koe i Marken, og, i Følge Forordningen af 4 Martii 1690, var,

om jeg ret mindes, ved tvende Retter i Norge, dømt til Galgen, men ved Høieste-Ret blev han ei allene frikendt, men fik og Reparation for sit lange Fængsel og den haarde Omgang, der var brugt mod ham. Derksom denne Sag havde existeret i Island, og Forordningen af 4 Martii der havde været i samme Kraft, som i Norge, frygter jeg, at den beskylde, men nu tilsidst strifundne Person havde været ophængt et Par Aar, førend Sagen blev paadømt ved Høieste-Ret.

Naar en Øvrigheds Person eller Dommer i slike Tilfælde, med Tilfidsættelse af alle øvrige Pligter, allene søger sin egen Fordeel, eller følger andre Lidensfaber, synes der at være mindre vovet for ham, ved at lade saadan en Delinquent, som vel er dømt, men har forlangt at appellere, ophænge, end ved at lade ham lagstrnge og brændemerke, siden den sidste dog endnu kan klage og besvare sig, men den første tier stille.

Til alt dette kommer der endnu een Umstændighed, som er af stor Betydighed.

Udi Danmark og Norge bliver ingen saadan Dødsdom erøqveret, førend den, efter foregaaende allerunderdanigst Forestilling, er af Deres Kongl. Majestæt bleven allernaadigst approberet. Deres Majestæts faderlige Hierte mod Deres Undersaatter tillader aldrig, at en Dødsdom erøqveres, ned mindre det er klart, ei allene, at det Tilfælde er for Haanden, som Loven tydelig bestemmer, men og, at der ikke er noget af Betydighed til Delinquentens Undskyldning at anføre, saa at Lovens Overholdelse og den almindelige Sikkerhed selv udfordre Dømmens Guldbyrdselse.

Derimod, naar Syffelmandene i Island begiere, at Forordningen af 4 Martii 1690, endog med nogen Skierpelse og Tilfæg maatte indføres hos dem, er det ikke deres Tanker, at slike Dødsdomme, førend de maatte erøqveres, skulde af Deres Majestæt allernaadigst approberes; thi i saa Fald, blev denne Forandring dem ikke til nogen Fordeel, men snarere til Skade, siden en Delinquent, som var dømt fra Livet, da altid maatte henseide paa Syffelmandens Besøstning over et halvt, og undertiden over et heelt Aar, efter at Dømmen var gaaet.

Der-

Derfom Syffelmændenes Forslag blev approberet, men med det Tillæg, at alle slige Domme, hvorved nogen blev dømt til Galgen, skulde, førend de maatte erøveres, Deres Majestæt allerunderdanigst forestilles, da er jeg vis paa, at de inden kort Tid vilde indkomme med nye Besværing og Klage, at de nu bleve mere edelagde end forhen.

Af Foransførte sees lettelig, at det for Tiden, og efter de nu værende Omstændigheder, kunde være af farlige Følger, om Syffelmændenes Forslag enten ganske, eller tildeels, eller og Amtmandens Forslag, for saavidt Straffens Skierpelse angaaer, blev allernaadigst approberet.

Dette haver Stiftamtmanden Hr. Greve af Rangou og indseet, og i den Henseende er han ei heller enig enten med det ene eller det andet af foregaaende Forslag, men formener derimod, at Delinquenters Transport herover meget kunde formindskes ved det, at Forordningen af 19 Novbr. 1751, for saavidt Island angaaer, blev ophævet.

Ligesom jeg er enig med Stiftamtmanden i det Princip, han fastsætter, nemlig: at de i Island nu værende og af Amtmanden saavelsom Syffelmændene anførte slette Omstændigheder, snarere burde afgive en Bevæggrund til at formilde, end til at skærpe Straffen for dem, der begaae Tyverie, saa blev jeg og eenig med ham i Slutningen, om jeg ellers troede, at Lovgiverens Hensigt med Forordningen af 1751 fornemmelig og allene havde været at skærpe Straffen for Tyve; thi i saa Fald fandt denne Skierpelse af Straffen saa meget mindre Sted i Island, som Amtmanden og Syffelmændene tilstaae, og det er meget troeligt, at slige Folk i Island ikke ansee det som en Straf, at hensettes i Slaveriet, men snarere som noget godt, siden de derved faae Bished om Livsophold.

Men jeg holder for, at Lovgiverens Hensigt med Forordningen af 1751 og foregaaende Reskripter, som fastsætte, at de, der dømmes til at fagstrnges og brændemerkes, og skal dømmes til Tugthuus- eller Fæstningsarbejde deres Livstid, fornemmelig har været at skaffe Publikum Sikkerhed for slige farlige Folk, og tillige at redde dem selv fra Galgen.

At den, som er kagstrøgen og brændemerket ikke selv eier noget, hvoraf han kan leve, det forstaaer sig selv, og følger end videre deraf, at hans Guds, om han ellers havde noget, bør være confisqveret; men det er klart, at det for saadan En er saa godt som aldeles umueligt, paa en lovlig og skikkelig Maade at ernære sig. Forstaaer han et Haandværk, er der ingen Mester, som vil eller tør tage ham i Arbeide, og ingen Svend eller Dreng, som vil arbeide med ham. Skal han ernære sig som Daglønner, er der ingen Husbonde, som vil tage ham an, og om han end vilde, tør han ikke for hans øvrige Folk, som ikke ville arbeide eller tiene med ham; de Midler, En har til at ernære sig selv med sine Hænders Gierninger, uden at concurrere og arbeide med andre, ere hos os saare faa og for de fleeste ubekjendte; altsaa er der ingen anden Udvei for saadan En, end at han paa nye maae begynde at stjele. At kagstrøge og brændemerke En, og derpaa lade ham løbe, det kommer mig for at være det samme, som at sige til ham: Gak nu bort og stiel paa nye; og naar han da, atter gribes i Tyverie, bliver han, i Følge Forordningen af 4 Martii 1690, dømt til Galgen.

Dette haver Lovgiveren indseet, og i den Henseende fastsat, at saadanne strax skulle hensættes til Arbeide og Forvaring tillige, hvorved Publicum sættes i Sikkerhed for saadanne Folk, som paa den ene Side, baade have Tilboielighed til at stjele, og ere lokne i Bane dermed, og paa den anden Side saa godt som nødes til at ernære sig ved Tyverie, og flige, desuden ulufsalige Mennesker reddes fra Galgen, som ellers syntes at være dem vis.

Naar dette antages at være den rette Grund til denne Lov, saa er den i Island ligesaa nødvendig, som noget andet Sted, og saa meget nødvendigere, som Armod og Mangel paa Levnetsmidler der er større.

Jeg vil vel troe, at Islænderne maaffee i Almindelighed ikke gjøre sig saa meget, som andre deraf, at En er kagstrøgen og brændemerket, men at adskillige blant dem, derfor ligesuldt gaae i Selfkab, Tjeneste og Arbeide med ham; men jeg kan dog ikke troe, at en Bonde i Island hellere skulde tage En i sin Tjeneste, som er kagstrøgen og brændemerket,

merket, end en anden, som ikke haver saadant Merke, naar han af det sidste Slags kan faae nok og flere, end han kan modtage, hvilket er Tilfældet i Island. Overalt holder jeg ikke for, at man bør søge at betage den gemene Mand den Mening, som indjager dem en Affkye og Foragt for de Personer, der ere mærkede med den høieste Grad af Infamia Juris, ei heller styrke dem i den Mening, at en saadan Infamie er noget, som i sig selv er ligegyldigt og ikke bør have nogen Virkning i det daglige Liv.

Utsaa formener jeg, at det ved denne saavel som de øvrige i Island bekiendte Love, angaaende Straf for Tyverie, bør for Tiden, og efter nu værende Omstændigheder, i alle Maader have sit Forblivende, da der af enhver saadan Forandring vilde stude ulige større Uleilighed, end den kan ansees at være, som nu stude deraf, at slige Tyve, naar de der i Landet ere kagstrøgne og brændemærkede, maae bringes herover i Slaveriet.

Men ligesaa lidet som jeg, af foranførte Marsag, kan være enig med noget af de Forslag, som sigte til en nu strax for Tiden foretagende Forandring i Lovene, saa meget helder jeg derimod til det andet, Amtmanden foreslaaer, og Etiftamtmanden iligemaade finder nyttigt, nemlig, at der blev indrettet et Tugthuus i Island, og anseer saadan en Indretning ei allene for høistnyttig, men og for ganske nødvendig og saa godt som det eneste Middel, til at standse de mangfoldige der nu i Svang gaaende Tyverier.

At Delinquenternes Transport herover i Slaveriet, som er det, der haver givet Anledning til disse Forslag, derved reent blev ophævet, det var den mindste Fordeel af denne Indretning; men, at Betlerie og Løsgjangerie derved blev affkaffet, og at Tyvenes eller de Delinquenters Antal, som bør demmes til Slaverie, derved meget blev formindsket, det var en vigtig og væsentlig Fordeel, som nødvendig vilde stude deraf for deres Majestæt og for hele Landet.

Saa længe Øvrigheden ikke har noget Middel til at forskaffe dem Arbeide og nogen Fortieneste, som gierne ville arbeide for deres Føde,

og derved paa en lovlig Maade ernære sig, men ikke kunne faae stadig Tjeneste, der ei heller er noget offentligt Sted, hvor de kunne henføres til Forvaring og tillige tvinges til at arbejde, som ikke ville tiene eller arbejde for deres Føde, men hellere ville strippe om, for at ernære sig ved at tigge, eller i Mangel deraf, at stuele; saa er det dem aldrig muligt at rense Landet fra Tiggere og Løsgjengere, hvoraf daglig avles Tyve.

Men naar Øvrigheden paa den ene Side kan forskaffe dem Arbeide, som melde sig og klage, at de ikke kunde faae Tjeneste, og derved betage dem den Undskyldning, som Betlere og Løsgjengere gierne have at beraabe sig paa, og paa den anden Side, kan tvinge dem til Arbeide, som løbe om, uden at foretage sig noget, saa er det Øvrighedens egen Skyld, om der i Landet findes mange Betlere og Løsgjengere, og naar dette Tyveqvæld først er tilstoppet, kan det ei feile, at jo Tyvenes og Tyveriernes Antal efterhaanden mere og mere maae aftage.

Det er saameget mere billigt, at dette Forslag, som Amtmanden in specie og vidtløftigere skal have indsendt til Kammeret, saavidt muligt begunstiges, som det er at undre paa, at der i et Land af den Beskaffenhed og den Strækning, som Island, ikke tilforn er tænkt paa at gjøre en saadan høistnødvendig Indretning.

Derfom den Udgift ansees at være af nogen Betydning, som Deres Majestæts Casse forarsages ved Delinquenters Transport herover til Slaveriet, indtil et Fugthuus, derudi Landet bliver oprettet, da tænker jeg, at det efter nuværende Omstændigheder er Kammeret en let Sag at høre denne Uleilighed.

Det er bekiendt, at det nuværende Islandske Compagnie ved dette Aars Udgang er til Ende, og at Handelen paa Island i disse Dage sættes til nye Forpagtning. Derfom Kammeret blant Forpagtnings-Conditionerne vil indføre, at Compagniet eller de Handlende, indtil et Fugthuus i Island bliver oprettet, skal uden nogen Betalning overbringe slige Delinquenter, da er jeg vis paa, at det hverken vil affrække Diebhaberne, eller forarsage nogen Ufflag i den Forpagtnings-Summa, Deres Majestæt ellers kunde vente.

Ende:

Endelig da de hidindtil overveiede Forslag og øvrige Omstændigheder noksom vise, hvilke farlige Følger det kan have, og hvor stor Uleilighed det medfører, at deres Majestæts Sagesald i Island er forpagtet til Syffelmandene, som hver i sit District er baade Øvrighed og Dommer, da deraf finder, at den, som skal have Indseende med, at Misgjerninger blive straffede, og vedkommende Delinquenter blive tiltalte, og selv skal dømme dem, er den samme, som paa den ene Side vinder ved de Bøder, de dømmes til at betale, og paa den anden Side maae besstride de Omkostninger, som Sagens Forfølgning og Dommens Execution udfordrer, saa skulde jeg indstille, om i den Skrivelse, som gaaer til Kammeret, til Svar paa deres Brev af 19 Junii 1756, følgende Momenta, i Overeenstemmelse af Foregaaende, kunde anføres:

1) At man, i Anledning af forebemeldte deres Skrivelse, havde indhentet Stiftamtmandens Betænkning, som tillige havde indsendt en Supplikve fra samtlige Syffelmande tillige med Amtmandens Erklæring deraf over, at de adskillige Forslag, de derudi havde gjort, om een eller anden Forandring udi Lovene, vare befundne af den Besskaffenhed, at de vilde medføre langt større og betydeligere Uleilighed, end den kan ansees at være, som finder deraf, at slige Delinquenter nu maae føres herover.

2) At man derimod saa meget mere heldede til det fra Amtmanden indkomne Forslag, om et Tugthuses Indrettelse i Island, som man ansaae det ei allene for det sikkerste og beste, men og for det eneste rette og kraftige Middel til at hæve og forebyggs de mangfoldige nu der i Landet i Svang gaaende Tyverier, foruden at den nu nødvendige Transport af Delinquenter, derved reent ville ophøre. I den Henseende man og sniffer, at denne Indretning jo før, jo hellere maatte sættes i Værk.

3) I midlertid, og indtil et Tugthuus der i Landet blev indrettet, tænker man, at den Udgift, som disse Delinquenters Transport forarsager Hans Majestæts Cassa, let kunde forebygges, om det, ved den nu forestaaende nye Forpagtning af Handelen paa Island, blev een af Conditionerne, at indtil et Tugthuus kunde blive oprettet i Island, skulde Compagniet eller de Handlende være forbundne, uden at nyde no-

gen Betalning derfor, at overbringe de Delinquenter, som i Island vare dømt til Tugthuus- eller Fæstnings- Arbeide, da man holder sig forvissnet om, at denne i sig selv ubetydelige Condition eller Byrde, hverken vilde affkræfte Liebhaberne, eller i nogen Maade, formindskte Forpagtnings-Summen.

4) Da man, ved denne Veilighed havde erfaret, hvor farlige Følger det i visse Tilfælde kunde have, hvor stor Uleilighed det førte med sig, at Sagesalder i Island var forpagtet til Syffelmandene, som hver i sit District er baade Øvrighed og Dommer, saa ønskede man, at derudi ved Veilighed, og naar det kunde skee, uden for stor Tæb for Hans Majestæts Cassa, maatte skee nogen Forandring, og træffes saadan Indretning, at Syffelmandene hverken skulde vinde noget ved de Bøder, en Delinquent blev dømt til at betale, ei heller tabe noget ved de Domkostninger, som maatte gaae paa Delinquenters og Delinquentfagers Forfølgning. Kiøbenhavn den 2 Junii 1758.

Herpaa resolveret i Cancellie-Collegio:

Kammeret tilskrives efter General-Procureurens Erklæring.

Resolutionen den 21 Junii 1758.

Brevet til Rente-Kammeret af 1 Julii 1758.

XLVIII.

Erlæring over en Memorial fra Provsten i Aarhus Hr. Pingel, og Notarius derudi Hæderet Hr. Kiærulf af 15 August 1757, hvorudi de besværede sig over, at den civile Auctions-Directeur i Aarhus havde forrettet Auctionen over 4 Aarhus Byes Markjorder, som havde tilhørt Præsten afgangne Hr. Lønborg og paa Skiftet efter ham ikke vare blevne solgte, men udlagte til hans fem umyndige Døttre, blant hvilke de tre allerede vare gifte med Præster i Sieland, og de tvende Ugifte i deres Svogres Huse, men da de samtlige og de Umyndiges Formyndere nu vare blevne enige om at lade dem bortfælgte, var Auctionen, mod Provstens Protest, forrettet af Byefogden i Rectorens Professor Worms Huus; da de derimod formene, at det tilkom den geistlige Jurisdiction at forrette denne Auction. Tilligemed Bisamtmandens og Biskopens Erklæring af 27 Sepbr. 1757, som allene ind:

Indsende Bysfogdens Erklæring, og anfører Argumenterne pro & contra, og dernæst indfille Sagen.

Derfor de her omtvistede 4 Markjorder vare blevne bortsolgte paa offentlig Auction, under Skiftet efter afgangne Hr. Lønborg, da kunde Provsten med nogen Føie paastaet, at det tilkom ham at forrette Auctionen, siden han forrettede Skiftet, og den Aføde, hvis Sterboe de tilhørte, havde forteret under hans Jurisdiction; men da de paa bemeldte Skifte ere i Arv udlagte til afgangne Hr. Lønborgs efterladte 5 Døtre og Arvinger, som derved have faaet Eiendomsret over dem og nu lade dem bortselge, saa kommer det ikke an paa, hvem de tilforn have tilhørt, men hvem de nu tilhøre, og da det tilstaaes, at disse 5 Arvinger alle boe uden for Byen og Herredet, saa gjør det ei heller noget til Sagen, om de ere i geistlig eller verdslig Stand.

Egentlig har Provsten aldeles ingen Jurisdiction over Immobilia, som alle, efter deres Natur og Besskaffenhed, høre under den ordinaire civile Dørrighed, men pør modum Privilegii er en Provst tilstaaet et Slags Jurisdiction over Kiøbstæd-Huus og Jord, dog allene for saavidt den Person, de tilhøre, forterer under hans Jurisdiction; da nu en Provstes Jurisdiction allene strækker sig over de geistlige Personer, som boe i hans Herred, og ikke over dem, som boe uden for Herredet, saa er det klart, at saasnart Kiøbstæd-Huus og Jord tilhører en, uden for Herredet boende Person, saa kan Provsten ikke tilægne sig nogen Slags Jurisdiction over dem paa den Grund, at de tilhøre en geistlig Person, siden han dog ingen Jurisdiction haver over samme Person, og altsaa ei heller ved ham kan faae Jurisdiction over det, ham tilhører.

Da nu det Argument, som er taget af, at afgangne Hr. Lønborgs Døtre ere gifte med Præster eller i Præsters Huse, er det eneste blant de af Provsten anførte, som synes at kunne medføre nogen Slags Rømmelighed, saa sees lettelig, at der i denne Sag ikke er det allermindeste for Provsten at sige.

Overalt er denne Dvæstion tydelig decideret i det allernaadigste Reskript, som udi Aaret 1755 gik til Stiftamtmanden og Biskopen i Fyen, i Overeenstemmelse med min allerunderdanigste Erklæring af 26 Julii 1755, over Provstens Hr. Peder Dauses Ansøgning af 4 Maji 1754, og Byefogden og Byeskriveren i Svendborg deres Ansøgning af 11 Jan. 1755. Thi samme allernaadigste Reskript fastsætter udtrykkelig: At, naar et Ridsstæd = Huus eller Gaard skal bortselges, som tilhører en i samme Ridsstæd værende geistlig Person eller Sterboe, skal det være vedkommende Provst tilladt at forrette Auctionen; men dersom saadan Huus eller Gaard, som skal bortselges, tilhører udenbyes Mand eller Sterboe, da enten det er geistlig eller verflig, Mand eller Sterboe, tilkommer det den ordinaire civile Auctions-Directeur i Byen at forrette samme Auction.

Da de Dvæstioner, som ved dette allernaadigste Reskript bleve afgjorte, allene vare opfaste i Fyen, det og befandtes, at der til flige Disputer gaves nogen mere Anledning i Fyen, end i de andre Stifter og Provindser, saa formeente jeg det samme Tid at være nok, at det gik til Stiftamtmanden og Biskopen i Fyen, og at det ikke var enten nyttigt eller nødvendigt, at lade det gaae til Stiftamtmandene og Biskopperne i de andre Stifter. Men da jeg nu seer, at Geistligheden i Mars ei allene giver samme Fordringer, men og i visse Henseende, driver dem videre, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om der af dette Reskript maatte gaae Communication til Stiftamtmanden og Biskopen i Aarhus, og dem derhos tilmældes, at i Følge deraf, kunde den geistlige Jurisdiction i Aarhus ikke paa nogen Maade ansees at være berettiget til den omtvistede Auction. Kiøbenhavn den 14 Junii 1758.

Cancellie-Collegium resolverede herpaa:

Erpeberes efter General-Prokureurens Erklæring.

Resolutionen er den 28 Junii 1758.

Den 7 Julii 1758 Ordre til Kammerherre Levesau og Biskop Zygom.

XLIX.

Erfklæring over en Memorial af 11 Maji 1758 fra Stiftamtmanden over Eirlands Stift Hr. Geheimeraad Scheel og Biskopen Hr. Ludvig Garboe, derudi de som Directurer for Duebrødre Kloster i Roeskilde, og den første tillige, som Amtmand over Roeskilde Amt, forespørge sig (NB. det er den samme Døxtion, som de tilforn havde begiert min Betænkning over, og hvorpaa jeg svarede dem vide supra No. 35), enten det tilfalder Forstanderen ved Duebrødre Kloster, som eier St. Jørgens Bierg ved Roeskilde, eller Amtmanden, at forrette Skifte efter en ved Døden afgangen Person navnlig Peder Andersen Fischer, som beboede et Sted paa bemeldte St. Jørgens Bierg, af hvis Grund, efter en ergangen Dom, aarlig svares 2 Mk. under Raab af Høveriepenge, Jordskyld, Grundskat til Duebrødre Kloster, da derantod Bygningen befindes alletider, som en frie Eiendom, at være bleven folgt og Skiddet fra een Beboer til en anden, endog uden Klosters Forvidende, og uden at deraf er svaret noget Fæste; ligesom den afdøde Fischer og havde kiøbt Stedet paa offentlig Auction efter dets forrige Eier afgangne Major Seefeldt, og hans Frue, dem Amtmanden havde holdt Skifte efter, og der ei behøer af Stedet skal være betalt noget aarlig til Klosteret, førend den ermeldte Hiemtings-Dom gif den 26 Januarii 1748, hvilken Fischer acquiescerede ved, som han formeente derved at finde sin Regning, i Henseende til Folke- og Familie-Skat ic.; tillige med eendeel Bisager og Breve eller Deductioner forfattede af Amtmandens Guldmægtig, og Forstanderen for Duebrødre Kloster.

* * *

Lovens 5 Bogs 2 Cap. 90 Art. fastsætter, at Øvrigheden og Rets- tens Middell, som Skifter skulle forestaae, er paa Landet Kongens Amtmand eller Husbonden. Men den bestemmer ikke, hvilke Skifter Kongens Amtmand, og hvilke Husbonden skal forrette, som kommer deraf, at efter Lovgiverens Hensigt, ligger denne Bestemmelse i det Ord, Husbonde.

Derfom en Husbonde, allene som Husbonde, maae forrette Skifter, saa er det klart, at det ikke tilkommer ham at forrette andre Skifter, end efter de Personer, hvis Husbonde han haver været, og som have været hans Bønder og Tienere, efter dem, som have fæstet Huus

eller Gaard paa hans Gods, og derved ere forbundne til at være ham herige og lydige, saavelsom deres Hustruer, Børn og Tjenestefolk, hvilke alle følge Huusfaderens Forum; thi, i Hensende til disse Personer, og ikke andre, kan han kaldes Husbonde.

Alle de andre Skifter paa Landet tilkommer det Amtmanden at forrette, saafremt Personerne ikke i Besynderlighed have været privilegerede.

Heraf skyder, at naar der imellem Amtmanden og en Proprietair kommer Tvist om, hvem der skal forrette et Skifte, saa kommer det allene an paa, om Proprietairen har været den Afdødes Husbonde, og den Afdøde, hans Fæstebonde eller Tiener; thi, i saa Fald tilkommer det Proprietairen at forrette Skiftet, men i andet Fald Amtmanden.

Naar dette anvendes paa nærværende Qvæstion, saa sees strax, at der ikke er det allermindste for Duebrødre Kloster eller dets Directeurer og Forstandere at sige, men at det omtvistede Skifte uden Modsigelse tilkommer Amtmanden, og det omendfkiert man vil antage, at det i alle Maader har sin Rigtighed med alle de af Klosters Forstander ansførte Data og Argumenter, fkiert man af Justitsraad Sugløvende Skrivelser seer, at derved kunde være et og andet at erindre.

Det tilstaaes og kan ikke nægtes, at det Huus, den afdøde Peder Fischer har beboet, har tilhørt ham, som en frie Eiendom, og at han, saavelsom hans Fermænd, have kiobt det paa offentlig Auction, taget det i Besiddelse, og tiltraadt det til Bebeelse, uden deraf at betale nogen Recognition eller Fæste til Klosteret, ja, uden engang at melde det for Forstanderen eller nogen paa Klosterets Vegne.

Det eneste, som synes at være af nogen Betydenhed blant det, der anføres for Klosteret, er, at der af dette Huus i Følge en i Aaret 1748 erhvervet Hiemtingsedom, bør svares aarlig 2 Mark til Klosteret. Forstanderen kalder disse 2 Mark Hovoriepenge, og Directeurerne, i deres Memorial sige iligemaade, at det er under Navn af Hovoriepenge; men, naar jeg efterseer Acten, da finder jeg, at afgangne Peder Fischer er stævnet at lide Dom for To Mark resterende Jordskyld af hans eiende Gaard paa St. Jørgens Bierg, og videre:

at

at denne Jordskyld for afvigte Aar ikke i Mindelighed har været at erholde, og i Dommen hedder det: At han bør betale den Siggende, og for Aaret 1746 resterende Riendelse, med To Mark Danske.

Det heieste man heraf kan inferere, er, at Grunden, hvorpaa dette Huus er bygget, tilforn har tilhørt Klosteret, som endnu har Dominium directum derover, hvoraf flyder Ret til at fordre Jordskyld, og at ders imod den, som eier Bygningen med fuld Eiendomsret, kun har et Jus superficarium eller Dominium utile over Grunden, hvoraf saadan aarlig Jordskyld bør svares.

At saadan et Dominium directum og Ret til at kræve Jordskyld af Grunden, ikke virker nogen Ret til at holde Skifte efter den, som har beboet et Eiendoms huus byggt paa samme Grund, det haver jeg tilforn viist i min allerunderdanigste Erklæring af 11 Febr. 1755, over General-Kirke Inspections-Collegii Skrivelse af 27 Sept. 1754, og Provstens i Holmands Herred i Coldinghuus Amt Hr. Niels Høstmarks Memorial af 26 April 1753, af hvilken Erklæring jeg haver communiceret Stiftamtmanden og Biskopen en Copie, da de ønskede at vide mine Tanker over denne Dvæstion.

Det er og klart, at fordi en anden beboer et Huus, som er bygget paa den Grund, hvoraf der bør svares Jordskyld til mig, derfor kan jeg ikke paastaae, at jeg er hans Husbonde, og at han bør ansees, som min Bonde og Tienet.

Følgerne af en saadan Sætning vilde gaae videre, end man tænker. I Kiøbenhavn saavel som de andre Kiøbstæder ere der mange anseelige Huse og Gaarde, hvor der af Grunden betales aarlig Jordskyld til visse Stiftelser.

Paa Landet gives der og utallige Exempler paa Gaarde og Huse, som ere bygte paa en Grund, hvoraf der svares Jordskyld til en vis Proprietair, uden at Proprietairen derfor haver videre Rettighed, enten til Huset, eller til den, som eier eller beboer Huset. Jeg veed Exempel paa, at en Herregaard er bygget paa en Grund, som haver til-

hørt en vis Stiftelse, og hvoraf der endaa aarlig sværes en Kærlighed til samme Stiftelse; men derfor er Proprietæren ikke samme Stiftelses Bønde eller Tjener.

Afgangne Peder Fischer var Forpagter paa Bidstrup Ladegaard i den Tid, da han eiede og beboede dette Huus paa St. Jørgens Bierg. Hans Formand, som eiede og beboede Huset for ham, og som han købte det paa offentlig Auction efter, var afgangne Major Seefeldt. Det kunde vel aldrig falde Klosterets Directeurer og Forstandere ind, at disse Folks Drengene, som de havde hos sig, skulde naar de havde fyldt deres 9 Aar, indføres i Klosterets Reserverulle, og siden være forbundne til at blive ved Gudsset. Ikke desto mindre forstod det sig selv, naar Klosteret skulde anses som deres Husbonde, og de derimod som Klosterets Bønder og Tjenere.

At den Afdsøde tillige haver eiet nogle andre Huse, og i Følge deraf brugt nogle Stykker Jord, som til samme Huse vare perpetuerede paa det Vilkaar, at deraf skulde sværes aarlig Landgilde, og betales Indfæstning til Duebrodre Kloster, det gjør intet til Sagen; thi ved det, at han købte de Huse, hvortil disse Stykker Jord vare perpetuerede, kunde han dog ikke blive Klosterets Bønde og Tjener, ei heller kunde Klosteret derved blive hans Husbonde.

Ved at købe Husene, blev han allene forbundet til det, som den af forrige Eier med Klosteret sluttede Contract medførte, nemlig at betale en vis Summa til Klosteret til Indfæstning, og en anden liden Summa i aarlig Afgift. Men denne Forbindelighed rørte ikke hans Person eller Stand, og kunde umuelig gjøre ham til en andens Fæstebønde eller Tjener.

Ligesaa vel som Peder Andersen Fischer, der desuden eiede og beboede et Eiendomshuus paa St. Jørgens Bierg, købte disse Huse, uden at beboe dem, og allene for at betjene sig af Grunden, saa kunde det og hændet sig, at en anden Proprietair, en Kongelig Betient eller en Borger enten i Koeskide eller en anden Kjøbstad, paa samme Maade kunde have købt dem, og da kunde det vel neppe faldet Duebrodre Klosters

fleres Forstandere ind, at en saadan Proprietair, Kongl. Bient eller Borger, derved var bleven Klosterets Fæstebonde eller Tiener, og at det i Følge deraf tilfaldt ham at forrette Skifte efter dem. Paa den Maade blev det farligt at købe et Huus, hvortil saadanne Jorde vare perpetuerede, og disse St kker Jord, som skulde forbedre Stedet, vilde ofte formindske dets Værdie.

Det, som baade i nærværende Tilfælde, har forledet Forstanderen for Duebrødre Kloster, og ellers ofte har forledet een og anden Proprietair til at giere saadan en ugrundet Paastand, er det Ord S ste, som man paa Landet er kommen i Vane med, saa ligegyldigen at betiene sig af, ved alle de Contracter, hvorved enten Ususfructus allene  : Nytten og Brugen af Immobilia, eller og Dominium utile  : Nytten og Brugen tilligemed endeel af Eiendommen, overlades til en anden, enten for en vis bestemt Tid, eller for hans eller den Overladendes Livstid, eller og for altid.

Da saavel Dominium, som Ususfructus bestaaer af mange Dele, og medfører mangfoldige specielle Rettigheder, og de Contracter, som derom indgaaes, desuden ere forskiellige saavel i Henseende til Tiden, som i Henseende til Maaden, paa hvilken disse Rettigheder overlades; saa kan der, af deres Overladelse, reise sig utallige Slags Contracter, blant hvilke de fleste ikke have faaet noget særdeles og bestandigt Navn i Lovene, allermindst i vores Danske Lov, som forudskikker visse almindelige Regler, hvilke passe sig paa alle Contracter i Almindelighed, og der efter kun in specie benævner og afsandler nogle faa Slags Contracter. Altsaa giver man disse i Lovens ubenævnedes Contracter efter eget Behag et Navn, som gierne tages af den Contract, de synes at komme nærmest til.

Paa Landet pleier det Navn S ste eller S ste Contract gierne at tillegges de fleste blant slige Contracter, ffient de ofte ere blotte Leie-Contracter, ofte derimod sammensatte af Leie- og Købe- eller andres Contracter, hvorved En forbeholder sig Dominium directum og derved overdrager Dominium utile til en anden, paa visse Vilkaar.

Det

Det er vist, at saavel Leie-Contract i Almindelighed, som disse sidste ommeldte Contracter, meget ligne en Fæste-Contract, og ubi adskilligt komme overeens dermed, saasom: at Nøtten og Brugen af en Ting overlades til en vis Person, at samme Person deraf maae betale en vis aarlig Afgift ic. Men dette uanseet ere de dog mangfoldig forskellige i Henseende til den Virkning, de have, og det Forhold de virke imellem de contraherende Personer.

Naar en Proprietair fæster til en Bonde en Gaard eller Huus, paa det Wilkaar, at Bonden deraf skal svare en vis aarlig Afgift, giøre Hoverie, holde Bygningen og Besæmningen vedlige og i god Stand, saa styder deraf et Forhold mellem de contraherende Personer, hvorved den, som udgiver Fæstebrevet, bliver den andens Husbonde, og den anden derimod hans Fæstebonde og Tiener, som efter Loven bør være Husbonden horig og lydige; hvoraf igien styder adskillige andre Rettigheder, og et Slags Jurisdiction, hvorhen og hører den Ret, Husbonden har til at holde Skifte efter hans Fæstebonde og Tiener.

Derimod, naar En enten i Kjøbstæden, eller paa Landet leier en anden en Gaard, Huus eller Jord, paa det Wilkaar, at han deraf skal svare ham en vis aarlig Leie eller Afgift; iligemaade naar En overlader Dominium utile over et Stykke Jord eller en Grund til en anden, som agter derpaa at opsætte en Bygning, eller at betiene sig deraf til anden Brug, og det paa Wilkaar, at han deraf skal betale ham en vis aarlig Afgift eller Jordskyld, og at hver nye Besidder skal, en gang for alle, erlegge en vis Kiendelse, in recognitionem Domini directi; da, hvad enten saadan en Kiendelse kaldes Fæste, eller faaet et andet Navn, saa styder der af slike Contracter ikke noget saadant Forhold eller Subordination mellem de contraherende Personer; men enhver af dem bliver allene forbunden til at præstere det, som Contracten udtrykkelig indeholder, uden at den ene derved enten bliver den andens Husbonde eller Tiener.

Men, da den Kiendelse, en nye Besidder af et saadant Eiendoms-huus, Jord eller Grund betaler ligesaavel kaldes Fæste, som det, en
Fæste-

Fæstebonde betaler, naar Nytt og Bruzen af en Bondegaard eller Huus overlades ham, og det Beviis, en Dominus directus giver, for at en saadan Kiendelse rigtig er betalt, ofte ligesaa vel kaldes Fæstebrev, som det Brev en Fæstebonde gives, og hvorved han bliver berettiget til at tiltræde den fæstede Gaard; saa ansee Proprietairerne alle lige Contracter, som Fæste-Contracter, og tage deraf igien Anledning til at anvende paa den ene det, som allene passer sig paa den anden, og allene for sin Grund i den Subordination, som denne sidste Contract virker mellem de contraherende Personer frem for den første.

Da det ikke vedkommer denne Qvæktion, saa vil jeg her ei heller indlade mig i at undersøge de skadelige Følger, som saadan Formening og Paaastand kan have for Agerdyrkningen og Landvæsenet, da den maae giøre enhver, som just ikke desuden er en Fæstebonde, bange for enten at kiebe et Eiendomsuus paa Landet, hvor der af Grunden søres Jordskyld, eller at kiebe Dominium utile over en Jord og Grund, hvoraf der ved enhver nye Besidders Tiltrædelse maae betales en Kiendelse til den, som har forbeholdt sig Dominium directum.

.. Af det, som forhen er anført, sees lettelig, at alt hvad Forstanderen ved Duebrødre Kloster har anført, for dermed at godtgjøre sin Ret til det in Qvæktione værende Skifte, kun beroer tildeels paa den Tvetydighed, som ligger i det Ord Fæste og Fæste-Contract, der bruges i adskillige ganske forskiellige Tilfælde, tildeels paa et urigtigt Begreb om Grunden til den Rettighed, som Proprietairerne have til at forrette Skifter.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Stiftamtmanden og Biskopen:

At da den afdøde Peder Andersen Fischer ikke har været Duebrødre Klosters Fæstebonde og Tiener, og Duebrødre Kloster ikke har været hans Zusbonde, saa kan det ikke tilfalde Forstanderen ved bemeldte Duebrødre Kloster at forrette Skiftet efter ham. Kiøbenhavn den 24 Junii 1758.

Hervaa resolverede Cancelliet saaledes:

Expederes efter Erklæringen.

Resolutionen er af 12 Julii 1758.

Den 21 Julii 1758, Ordre til Geheimeraad Scheel og Biskop Zarboe.

L.

Erklæring over en Memorial fra Amtmanden over Dronningborg ic. Amter Conferensraad Trappaud, af 11 Maji 1758, hvorudi han foreskilder, at da der i Folge Forordningen af 3 Januarii h. a., skulde søres Vidner mod en fraværende norsk Skipper, og Actor af Amtmanden havde begiert, at han, i Folge bemeldte Forordning, vilde for samme fraværende Skipper beskikke et Forsvar, havde han den 16 Martii dertil beskiftet Ridesfogden ved Trudsholm Daniel Flechtner, som havde vægret sig ved at efterleve Constitutionen og sendt den tilbage til Actor, ved hvem den var ham communiceret, i den Henseende Amtmanden indskiller, hvorledes bemeldte Flechtner for saadan hans Driftighed og Ulydighed bør at ansees; og derhos udbeder sig en Kongl. Befalning, at alle og enhver, som boer eller opholder sig udi de ham allernaadigst anfortroede Amter, udi hvad Forretning og Tjeneste de end maatte være, Adelen og characteriserede Personer, samt Geistligheden allene undtagen, skal være pligtige udi alle Tilfælde, hvor Loven eller andre udgangne Befalninger paalægger Amtmanden, som Øvrighed, at anordne enten Actor eller Defensor, de dennem derom fra ham tillæggende Ordre eller Constitutioner uden nogen Vægning at efterleve.

* * *

Det er vist, at Amtmændene lettelig kunne være forlegne, naar de i een eller anden offentlig Sag maae beskikke en Actor eller Defensor, som skal forrette samme Arbeide uden nogen Betalning, da der paa Landet sielden ere ordentlige beskikkede Procuratores, hvilket ei heller formodes i Lovens 1 Bog 9 Cap. 15 Art. og de Procuratores, som have Bevilling paa at gaae i Rette for alle Over- og Underretter enten i det hele Land, eller i en vis Provinds, og gierne opholde sig i Riadsstederne, ikke vel vilde lyde en vis Ammands Ordres eller Constitutioner.

De

De, som Amtmændene derfor i flige Tilfælde have at tage til, ere fornemmelig Proprietairernes Forvaltere og Ridefogder, som ved det, at de gierne pleie at udføre deres Principals og hans Bønders Trætter og Processer, ofte have erhvervet sig en Slags Erfarenhed i Rettergangsmaaden.

Bliver det Amtmændene betaget, i flige Sager at constituere Proprietairernes Ridefogder til Actor og Defensor, vil deres Forlegenhed i saadanne Tilfælde endnu være langt større.

Med alt dette er det dog og paa den anden Side meget haardt, og kan medføre megen Uleilighed, om en Amtmand ligestrem skal være berettiget til at paalægge en Proprietairs Ridefoged eller Tiener et ofte temmelig vidtløftigt Arbeide eller Forretning, uden Husbondens Willie og Vidende.

Den, som sætter sig til en anden for Kost og Løn, han leier, saa at sige, til den anden alt sit Arbeide, for saavidt visse Forretninger angaaer, hvis Bestemmelse gierne ligger i det Navn, ham og hans Tiener næste gives, altsaa forbinder han sig derved, saavel til at forrette alt det Arbeide af det Slags, som hans Husbonde ham befaler, og hans Tiener næste udfordrer, som og til, ikke at forrette noget saadant Arbeide for nogen anden, uden hans Husbondes Befalning eller Tilladelse.

Dersom Øvrigheden, uden Husbondens Willie og Vidende, paalægger en Tiener noget saadant Arbeide, kan deraf let for ham eristere en Collisio Officiorum, fornemmelig, om det træffer sig, at hans Husbonde befaler ham at forrette noget paa den Tid, som er bestemt til den ham af Øvrigheden anbefalede Forretning. Forsømmer han det, ham af Øvrigheden er anbefalet, paastaaes der, at han bør anses og straffes for hans Udydighed, forsømmer han det, hans Husbonde har befaleet ham, har Husbonden Aarsag til at blive misfornøiet med ham, og viser ham maaskee bort af sin Tiener.

Man skal ikke lettelig sætte en stakkels Tiener i Forlegenhed ved et saa vanskeligt alternativ, enten at blive straffet for Udydighed mod

Øvrigheden, eller at fortiene sin Husbondes Ugunst og staae Fare for at miste sin Tjeneste.

Det er vist, en Tjener bør ligesaa vel som hans Husbonde være Øvrigheden lydige; men, hvad anbefalede Forretninger angaaer, er det dog egentlig kun middelbar og giennem Husbonden, denne en Tjeners Lydighed mod Øvrigheden bør vise sig.

Stricto Jure burde Øvrigheden paalægge Husbonderne (hvorunder her og indbefattes de, som ikke selv tiene andre, skjønt andre ei heller tiene dem,) slige Forretninger, og de burde igien forrette dem enten selv eller ved deres Tjenere.

Dog kan dette ei heller tiene til en Regel og Rettesnoer, i Henseende til at constituere Actor og Defensor i en publique Sag, siden saadan Constitution sætter en vis Egenfskab forud, nemlig nogen Slags Kyndighed i Lov og Ret, hvilken en Proprietair eller anden Husbonde ligesaa lidet er forbunden til at have, som til at holde en Ridefoged eller anden Tjener, der haver den.

Af det, som hidindtil er anført, sees, at den Qvæstion: om en Amtmand, uden Husbondens Billie, kan constituere en Ridefoged eller anden Tjener til Actor eller Defensor i en publique Sag? ikke vel eller uden første Vanskelighed kan i Almindelighed enten bekræftes eller benægtes.

Det vil altsaa være fornødent at gaae en Middelvei og at udfinde en Ratio decidendi, hvoraf kan begribes, hvorfor nogle blant disse omtalte Personer kunne af Øvrigheden constitueres til Actor og Defensor i en publique Sag, men andre ikke.

At være berettiget til at gaae i Rette for andre private Folk, som ere forbundne til at betale den, der gaaer i Rette for dem, det er en Fordeel, som tilstaaes enten ved Deres Majestæts allernaadigste Bevilling eller ved Øvrighedens Constitution. At være forbunden til efter Øvrighedens foregaaende Constitution at gaae i Rette for publique Stiftelser, fattige Delinquenter og andre, som ere frietagne fra at betale, det er derimod en Byrde.

Det

Det er her, ligesom næsten i alle andre Tilfælde, billigt, at denne Fordeel og Byrde, som begge flyde af at gaae i Rette for andre, bør følges ad, og at den, som vil have den Fordeel, der undertiden flyder af at føre andres Sager, og bør bære den Byrde, som i andre Tilfælde følger dermed.

Det er Øvrigheden, som det tilkommer at constituere Actor eller Defensor udi publicke Delinquent og andre slige Sager; men det er den samme Øvrighed, som det efter Loven er tilladt at beskikke Prokuratorer og at give En Ret til at gaae i Rette for andre.

Det er billigt, at de, ved at tilstaae det ene, og ere betænkte paa, hvem de kunne paalægge det andet, paa det Fordelene og Byrderne saaledes kunne følges ad.

De, som ville være berettigede til at gaae i Rette for andre overalt, for alle Over- og Underretter i hele Riget, maae dertil have Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Bevilling; men de, som ikke forlange videre, end at gaae i Rette enten i en vis Sag, eller i et vist District, hvor de desuden opholde sig, kunde være fornøiede med Øvrighedens Constitution, hvilken gielder saavidt, som det samme Øvrighed allernaadigst anfortroede District strækker sig.

De Prokuratorer, som have Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Bevilling paa at gaae i Rette, nedsætte sig sjelden paa Landet, og holde sig sjelden, fornemmelig i Danmark, til et vist Amt, altsaa kunne Amtmændene ei synderlig giere Regning paa dem, naar de i publicke eller beneficerede Sager skulle beskikke Actor eller Defensor; men de, som de fornemmelig have at giere Regning paa, ere de, der boe og opholde sig i Amtet, og de i eet og andet Tilfælde have constitueret til at gaae i Rette for andre.

Bed det at Proprietairernes Kidefogder gjerne maae forsvare deres Husbonders Bønder, naar de tiltales eller blive fornærmede af andre, og udføre de Sager, som Husbonden selv bliver nød til at anlægge mod sine egne Bønder, saa erhverve de efterhaanden nogen Kyndighed i Lov og Ret og fornemmelig i Rettergangsmåden. Da der paa Landet sels

den findes, ordentlige af Dets Majestæt bestilte Procuratorer, saa hænder det jævnlig, at Folk paa Landet, som geraade i Proces, henvende sig til en saadan Ridesfoged, fornemmelig naar han noget længe har været i Tjeneste, og paa hans Husbondes Vegne har lykkelig udført adskillige Sager, saa han er kommen i den Credit, at han forstaaer at anlægge og føre en Sag, og derved kommer en og anden Ridesfoged ofte i med at agere Procurator i Almindelighed.

En længe en Ridesfoged ikke besætter sig med at udføre andre Sager end de, som angaae ham selv og hans, eller og hans Husbonde, eller Husbondens Godses Bønder og Tjenere, saa behøver han ikke nogen Constitution af Amtmanden, siden det, i Følge Lovens 1 Bogs 9 Cap. 14 Art., er alle og enhver tilladt i slige Sager at gaae i Rette, enten de ere Procuratorer eller ei.

Men dersom en Ridesfoged tillige vil gaae i Rette for andre ham ellers uvedkommende Personer, som forlange hans Hielp, da behøver han dertil Amtmandens Constitution, som enten er almindelig, hvorved ham eengang for alle tillades der i Amtet, at gaae i Rette for alle dem som ville betjene sig af ham, eller og speciel, hvorved han allene bliver berettiget til at gaae i Rette i en vis Sag, og for en vis Part.

Den almindelige Constitution udgives allestider efter Procuratorens egen Begiering; den specielle Constitution expederes enten efter Partens og Procuratorens Ansøgning tillige, eller efter Partens Begiering allene, og i dette sidste Tilfælde fornemmelig bør Constitutionen clausuleres saaledes, at den begierte Procurator deraf kan see, at han derved allene er berettiget, men ikke forbunden til at paatage sig Sagen at udføre.

Det første Slags Ridesfogeder, hvilke allene give sig af med at udføre de Sager, hvorudi det, efter Lovens 1 Bogs 9 Cap. 14 Art. er alle og enhver tilladt at gaae i Rette, og hvortil de ikke behøve nogen Constitution af Øvrigheden, er Amtmanden ikke besejret til at ansee som Proprietairer, men han bør allene ansee dem, som Proprietairens Fogder og Tjenere, altsaa bør Amtmanden ei heller, uden deres Husbondes

bondes Billie og Vidende, constituere dem til Actor eller Defensor i nogen publiqe eller beneficeret Sag.

Derimod de Ridesfogder og andre, som tilforn have betient sig af Amtmandens Constitution til at udføre andre dem uvedkommende Sager, hvorfor de have faaet Betalning, dem er Amtmanden berettiget til at ansee ikke blot som en Proprietairs Fogder og Tienere, men som Folk der agere Procuratorer, og lade sig bruge til at gaae i Rette for andre; altsaa er han og beseiet til, efter deres Tour, og i Proportion af deres Næring, at constituere dem til Actor og Defensor i publiqe og andre beneficerede Sager.

Maaffee kunde det, i Henseende til Husbonderne, synes noget tungt, at deres Ridesfogder og Tienere, uden deres Billie og Vidende, kan paalegges en Forretning, som ofte udkræver temmelig lang Tid, og let kan foraarstaae, at Husbondens egne Forretninger derover blive forsamte. Men herpaa svares, at Husbonderne baade kunne og bør præsumeres herudi stiltiende at samtykke.

Det er ikke at supponere, at en Ridesfoged eller Tjener, uden hans Husbondes Tilladelse, understaaer sig at begiere og modtage Amtmandens Constitution til at gaae i Rette enten i Almindelighed eller i en og anden particulair Sag i Særdeleshed; gjør han det, fortiener han at miste sin Tjeneste. Altsaa maae man alletider formode, at naar en Ridesfoged faaer saadan Constitution, det da skeer med Husbondens Vidende og Tilladelse. Men, naar Husbonden tillader, at hans Ridesfoged, efter Amtmandens Constitution, som Procurator gaaer i Rette i de Sager, hvor der er noget for ham at fortiene, og hvor han kan vente Betalning, saa maae han og taale, og bør formodes at samtykke udi, at samme Ridesfoged, som Procurator, af Amtmanden constitueres til Actor og Defensor udi de Sager, hvor Deres Majestæts Tjeneste og det Almindelige udfordre, at Vedkommende skulle forrette det, uden derfor at nyde nogen Betalning. Vil han ikke taale det sidste, bør han ei heller tillade det første; men naar han tillader, at hans Ridesfoged agerer Pro-
curator

kurator i visse Tilfælde, saa bør han og formodes at samtykke udi, at han ansees, som Prokurator i andre Tilfælde.

At jeg ikke skal tale om den Uleilighed, det vilde føre med sig, om man antog det Modsatte, siden deraf vilde flyde, at naar En først havde Amtmandens Constitution til at gaae i Rette, i Almindelighed, og han deryaa fik et Beviis fra en Proprietair, at han var antagen til hans Nidestgjed, og stod i hans Tieneste, saa kunde han frit der i Amtet gaae i Rette i alle de Sager, hvor der var noget at fortjene, og dog undskyldte sig for at modtage Amtmandens Constitution, som Actor eller Defensor i publiqve eller beneficerede Sager, hvorved Amtmandens Forlegenhed i slige Tilfælde, maatte blive endnu større.

Om den i Amtmandens Memorial ommeldte Foged ved Trudsholm Daniel Slechtner tilforn har havt Amtmandens Constitution til at gaae i Rette, eller ei, veed jeg ikke; dog skulde jeg slutte det af det, Amtmanden melder, at hans Fogedtieneste lader ham Tid nok til udi particulaire Sager, og hvor han kan see sin egen Fordeel, som Prokurator, at agere baade Actor og Defensor.

Men overalt behøver man ei heller at vide det, og kan i sig være ligemeget, thi naar Amtmanden faaer en almindelig Regel, saa seer han selv, under hvilken Classe denne Daniel Slechtner, saavel som andree henføre.

Men enten Daniel Slechtner er forbunden til at efterleve den ham tillagte Constitution eller ei, saa er det dog altid ilde giort af ham og strider imod den Erbødighed, han var Amtmanden, som hans Dyrlighed, skyldig, at han har sendt Amtmandens Constitution tilbage til Actor, uden at melde noget derom til Amtmanden. Uhosfigheden bestaaer just ikke derudi, at han har sendt Constitutionen tilbage til Actor, siden man seer, at den ved Actor maae have være ham communiceret, men den bestaaer fornemmelig derudi, at han ikke til Amtmanden har indberettet de Aarsager, hvorfor han formeente sig at burde være undskyldt for at efterleve den ham af Amtmanden tillagte Befalning eller Con-

Constitution; thi hvor det gik, saa vidste han, at Amtmanden var hans Øvrighed, og at han i Almindelighed, burde adlyde hans Befalninger, altsaa kunde han og vide, at naar her var særdeles Omstændigheder, hvorfor han burde være fritagen fra at efterleve denne Befalning, saa var Amtmanden den Person, som burde vide det og dømme derom, og altsaa var han og den Person, til hvilken han strax og uden Ophold, burde indberette samme.

Jeg skulde derfor formene, at Daniel Flechner derved vel kan have forient en Tilrettesættelse, som ham dog, efter mine Tanker, ikke bør gives umiddelbar af Amtmanden, men middelbar ved hans Husbonde, uden hvis Vidende dette neppe af ham er foretaget.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Amtmanden Conferensraad Trappaud: At de, der virkelig staae i Tieneste hos andre, enten som Soged, eller paa anden Maade, og ikke befatte sig med at udføre andre Sager for Retterne end dem, hvor det efter Lovens 1 Bogs 9 Cap. 14 Art. er enhver tiladt at gaae i Rette, og hvortil de ikke behøve Øvrighedens Constitution, dem bør Amtmanden ikke uden deres Husbonders Villie og Vidende, constituere til Actor eller Defensor i nogen publice eller beneficeret Sag; da derimod alle de, der lade sig bruge til at gaae i Rette i andre particulaire Sager, hvortil de behøve Øvrighedens Constitution; hvad enten de staae i Tieneste hos andre eller ei, skulde være pligtige, udi alle de Tilfælde, hvor Loven eller andre Kongl. Befalninger paalegge Amtmanden, som Øvrighed, at anordne enten Actor eller Defensor, de dennem derom fra Amtmanden tillæggende Ordres eller Constitutioner, uden nogen Vægning, at efterleve. I det Øvrige haver Amtmanden at tilskrive Sogdens ved Trudsholm Daniel Flechners Husbonde, at han tilrettesætter hans Soged bemeldte Daniel Flechner, fordi han haver tilbagesendt den ham af Amtmanden tillagte Constitution, uden enten selv, eller ved

hans Husbønde, at tilmelde Amtmanden de Aarsager og Grunde, paa hvilke han formeente sig at burde være fritagen fra at efterleve samme.

Da det, paa adskillige Steder er Brug, at Amtmændene i Flæng, og ligesom det er enhver meest beleiligt, beskikke Proprietairernes Fogder til Actor og Defensor i publiqe Sager, uden at enten Fogderne eller deres Husbønder klage derover, eller ere misfornøiede dermed; og denne Skik i sig intet Ondt medfører, men har sin Nytte, saa længe det gaaer af uden Dispute, og Proprietairerne ikke staae paa deres strenge Ret, saa skulde jeg ikke holde det for nyttigt eller nødvendigt, at dette Reskript nu tillige gik til de andre Amtmænd i Danmark, siden denne Skik derved strax vilde blive ophævet eller indskrænket.

Men dersom man med Tiden skulde merke, at de samme Disputer, i Henseende til Actors og Defensors Beskikkelse i publiqe Sager, og opkom paa andre Steder, saa vil det uden Tvivl være fornødent, at der af dette Reskript gaaer Communication til samtlige Stiftamtmand og Amtmænd. Kjøbenhavn den 10 Julii 1758.

Herpaa resolverede Cancellie-Collegium:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Resolutionen er af 26 Julii 1758.

Den 11 August 1758, Ordre til Conferensraad og Amtmand Detlef Trappaud.

LI.

Erklæring over en Memorial fra Major Hoff til Rhoంగాard af 20 April 1758, hvorudi han forestiller, at da tvende Qvindespersoner af hans Gods vare arresterede i Ebelteft for Børnesødsel i Dølgemaal, og Byefogden ikke kunde faae Folk at leie til at holde Vagt over dem, for den i Reskriptet af 7 Maj 1745 ansatte Tægt af 8 β . for Nat og Dag, var det ham, som Jorddrot bleven paalagt at besørge Vagtholdet for samme Tægt, hvilket var ham til stor Skade, da hans Gods ligger over 2 Mile fra Ebeltoft, og det, i denne dyre Tid, er ham uueligt at faae Folk til leie Dag og Nat for den Priis; i den Henseende han begierer, at Vagtholder maae blive en

Om-

Omgang i Herredet for den fastsatte Pries, eller og at han i Rengningen maae anføre isteden for de 8 R ., en M t. Nat og Dag pro Persona; tillige med Amtmandens Kammerherre Gerardo:phs Erklæring af 15 Maji, derudi han indstiller, om Major Hoff maae tilskaaes 12 R . for hver Wagt daglig, og saadan Wagthold herefter lignes paa Herredet, hvor Delictum er begaaet, dog med Betalning efter Reskriptet, og uden Hensigt til, hvis Gods derudi Sognene er beliggende.

* * *

Da den almindelige Sikkerhed og Koelighed udfordrer, at grove Misgjerninger blive straffede, og derved saavidt mueligt forebyggede, saa bør man i alle Maader see at undgaae alt det, som derudi kan være hinderligt, og forarsage, at een eller anden grov Misgjerning ofte bliver ustraffet.

Dette er Grunden til det, som Forordningerne af 9 Decbr. 1712, 20 August 1723, 26 Sept. 1732, 6 Decbr. 1743 og 13 Januarii 1747, foruden adskillige Reskripter fastsatte, og den Forandring de have gjort udi det, som ved Loven var anordnet og befalet.

Efter Loven tilkom det næsten overalt private Personer at see Misgjerninger afstraffede, ved at lade Misgjerningsmændene paagræbe, forvare, tilsale, paademme og erequere. De derpaa gaaende Omkostninger maatte de selv giere, og derimod tilfaldt dem de Bøder, som de Skyldige bleve dømt til at betale, og det Gods, som blev forbrudt. Udi de ældre Tider, da vor Rettergangsmaade var saare kort og eenfoldig, og man med Delinquenter de fleeste Tider kun gjorde kort Process, kunde denne Fordeel og Byrde nogenledes opveie hinanden, og de fleeste vare vel fornøiede med at have den ene, imod at nyde den anden.

Men, efterat adskillige tilforn ubekjendte Paafund og Chikaner, havde gjort nye Formaliteter nødvendige, hvorved Processen var bleven vidtløftigere, og det i Særdeleshed ved Delinquent=Sagers Udørsel, var eragtet fornødent, at anbefale og fastsatte adskillige Requisite, som ansaaes tienlige til at befordre og sikke de Skyldiges Overbeviisning og de Uskyldiges Griffindelse, saa vare Omkostningerne paa Delinquent=Sag

gers Udførsel alt stegne høiere og høiere, saa der endog havde Exempler paa, at de, som vare forbundne til at paatale og udføre siige Sager, derved vare blevne edelagte.

Af saadan Indretning maatte nødvendig flyde, at Misgjæringer ofte bleve overseete og ustraffede, da de Personer, som skulde forfølge og tiltale Giærningsmændene, just vare de samme, hvis Interesse de fleeste Tider udfordrede, at enten Misgjærningen selv eller Misgjærnings-Manden blev skuilt og fordulgt, siden de derved bleve forskaanede for de Omkostninger og den Udgift, som Sagens Udførsel ellers vilde forarsage dem; hvortil endnu kom, at denne Byrde ofte faldt paa Folk, som ikke kunde bære den, og som maatte lade den mod dem forøvede Misgjærning hengaae upaatakt, fordi de ikke vare istand til at udføre Sagen.

Denne for den almindelige Sikkerhed høistfarlige Ueilighed have de ommeldte Forordninger og Reskripter søgt at hæve og forbygge ved at befrie vedkommende private Personer for denne Byrde og legge den paa Publicum, som det fornemmelig er om at giøre, at Misgjæringer blive straffede; i den Henseende det og er billigt, at den ene med den anden bidrager til at præstere og erstatte de Omkostninger, som udfordres til at opnaae denne Hensigt.

Isteden for, at en Proprietair, paa hvis Gods en Misgjærning indtraf, tilforn var forbunden til selv paa egen Bekostning, at lade den Skyldige paagribe, tiltale og afstraffe, saa er han nu fri med at bære Omkost for, at den Skyldige bliver paagreben og tiltalt.

Desuden er Proprietairerne, ved Reskriptet af 7 Maji 1745, i saadan Tilfælde, endnu paalagt en Byrde, som dog kunielden finder Sted, og i sig ikke er af stor Betydning. Den bestaaer derudi, at da der for hver Person, som holder Vagt over en Delinquent, i 24 Timer, eller Dag og Nat, ikke maae godtgjøres mere end 8 sh ., saa ere Proprietairerne forbyndne til at skaffe Vagtholdet for den Priis forrettet, naar man i Kjøbstederne, hvor Delinquenterne findes arresterede, ikke for samme Priis kan faae Folk dertil at leie. De fleeste Tider merke vedkommende Proprietairer ikke noget til denne Byrde, siden der gierne findes

findes de, som, for den afsatte Tært, paatage sig at forrette Bagtholdet; men i denne, da Prisen paa de fleste Ting, som behøves til Livets Opfold, ere dyrere end sædvanlig, og Folk altsaa maae see til at forsiene noget mere, for at ernære sig, lader det sig ikke saa vel gjøre.

Derfom Supplicanten vidste, hvad en Proprietair, i samme Tilfælde som han nu er, havde været forbunden til for 50 Aar siden, da vilde han neppe besvære sig over den liden Uleilighed eller Bekostning, som dette Bagthold nu kan forarsage ham.

Men med alt dette er det dog en Byrde, som vel ikke meget kan uleilige en Proprietair, der haver et anseeligt Gods og mange Bønder, men derimod, som Ammanden rettelig erindrer, meget vilde grævere, om det traf paa en Proprietair, der kun har en Halsnæes Bønder eller mindre, eller og paa en Selveierbonde.

Hensigten med de forhen ommeldte Forordninger og Reskripter synes ei heller at taale, at der for den, som bør sørge for, at Misgjerningerne blive straffede og Gjerningsmændene paagrebne, skulde blive noget kraftigt Motiv tilovers, der kunde bringe dem til at ønske, at enten Misgjerningen, eller Gjerningsmanden maatte blive fordulgt.

Det synes i den Henseende tienligt og overeenstemmende med de foregaaende Forordningers og Reskripters Hensigt, at ligesom Omkostningerne paa en saadan Delinquentfags Udsørsel lignes paa Amtet, og i visse Tilfælde paa Stiftet, saa bør og Bagtholdet lignes paa Herredet, hvor Deliktum er begaaet; thi i saa Fald, synes det dog ikke, at denne Byrde kan hindre nogen, siden et Herred dog gierne bestaaer af nogle Tusende Lønder Hartkorn, og af nogle Hundrede Bøndergaard.

Og da det har truffet Supplicanten Major Zoff, at han i denne dyre Tid, har af sit Gods, som desuden ikke skal være af de største, maattet skaffe Bøgt hos tvende Delinquentinder, hvilket saa meget mere maae have været ham til Byrde, som hans Gods skal være temmelig langt, og over tvende Mile beliggende fra det Sted, hvor Delinquentinderne have siddet arresterede; hvortil kommer, at hvad ham i dette Tilfælde tilstaaes, bliver uden Følge for Fremtiden, naar den forhen

omnuelde Foranstaltning søies, saa seer jeg intet ubilligt udi, at ham blev tilkædet 12 §. for hver Person, han har anskaffet til at holde Vagte i 24 Timer, eller Nat og Dag, og skulde saaledes allerunderdaniøst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at restituere til Amtmanden efter Erklæringen. Kjøbenhavn den 12 Julii 1758.

Cancellie-Collegium resolverede herudi:

Ordre herom efter Erklæringen.

Resolutionen er af 9 August 1758.

Den 18 August 1758, Ordre til Kammerherre og Amtmand Christian Rudolph Philip Baron af Gerødorph.

LII.

Erklæring over en Memorial fra Fuglesangs Eier i Lolland, Frøken Cathrine Margrethe Lehn af 21 Martii 1758, derudi hun besværer sig over, at Amtmanden Scheimeraad Rabens Guldmægtig havde foretaget sig at forrette Skifte efter en Møllerkone paa hendes Gods, hvor Mølleren allene eiede Bygningen, men hun Grundten, saa hver nye Beboer maatte fæste den af hende, i den Henseende hun begierer Ordre til Amtmanden at holde sig fra dette og andre deslige Skifter; tilligemed Amtmandens Hr. Scheimeraad Rabens Erklæring af 23 Maji, derudi han viser, at denne Mølle er en virkelig Eiendoms-Mølle, som vedkommende Eiere have solgt og skiddet, uden enten at tilkiendegive det for Fuglesangs Eiere, eller tage Fæste af dem, saa den Aføde ikke kan ansees for andet end en Selveier, eller Selveiers Kone, som det tilfalder Amtmanden at forrette Skifte efter. I den Henseende han og begierer Kongl. Resolution til Efterretning ved dette Skifte, saavel som andre af lige Beskaffenhed, da det er ham ligemeget, hvad der i saa Maade saksættes.

Det er ved de med Amtmandens Hr. Scheimeraad Rabens Erklæring følgende Bilager tilfulde beviist, at den Mølle, hvis Kone det omvistede Skifte holdes efter, er en Selveier, og Møllen en Eiendoms-Mølle.

Grunden, hvorpaa denne Mølle er bygget, er af Vedkommende, og med deres Samtykke, overladt og afstaaet til dem, som først bygte Møllen, mod at han deraf skulde svare i aarlig Jordskuld eller Grundskat, 1 Mk. 8 ß. eller 2 Mk. Møllen er siden den Tid adskillige Gange solgt og bortskjædet som en fri og frelst Eiendoms-Mølle, uden at vedkommende enten Sælgere eller Kjøbere have anseet sig forbundne til at tilkiendegive det for Fuglesangs Eiere, og endnu mindre til at tage Fæste af dem, ligesom Fuglesangs Eiere ei heller findes, i den Henseende, at have gjort nogen Paastand eller Erindring.

Heraf sees, at al den Rettighed, som Fuglesangs Eiere have til denne Mølle, i det Heieste kan beløbe sig til et Dominium directum og Ret til at kræve Jordskuld af Grunden, som Møllen er bygget paa; og at Mølleren eller Beboeren derimod besidder Bygningen eller Møllen selv med fuld Eiendomsret, men haver allene et Dominium utile eller Jus superficarium over Grunden.

At saadant Dominium directum over Grunden paa den ene Side og Dominium utile eller Jus superficarium, paa den anden, ikke medfører nogen særdeles Subordination mellem de contraherende Personer, hvorved den ene kunde blive at ansee som den andens Husbonde, og altsaa ei heller virker nogen Ret for den ene til at forrette Skifte efter den anden, det haver jeg ofte tilforn viist, men i Særdeleshed i tvende mine allerunderdanigste Erklæringer, den ene af 11 Febr. 1755 over Provstiens Hr. Niels Høstmarks Memorial af 26 April 1753, og i Anledning af General- Kirke- Inspections- Collegii Skrivelse af 27 Sept. 1754. Den anden af 24 Junii 1758, over Directeurernes for Duebrødre Kloster i Roeskilde, Hr. Geheimeraad Scheels og Hr. Biskop Zarboes Memorial af 11 Maji 1758.

Altsaa kan den Ret, som Fuglesangs Eiere have til den Grund, hvorpaa denne Mølle er byggt, ikke give dem nogen Ret til at forrette Skifte efter Mølleren eller hans Hustru.

Da Supplicanten, blant andet, tager et Argument deraf, at Husbonden eller Regiments- Skriveren og ikke Amtmanden, forretter Skifte

efter de, saa kaldede, Selveier-Bønder, som allene eie Bygningen, men ikke Jorden, den de maae fæste af Husbonden, af hvilke Bønder, der findes endeel paa Kiøbenhavns Amt; og nogle andre Steder, saa maae jeg ved den Leilighed erindre, at det, i dette og flige Tilfælde, ikke gaaer an, saa ligefrem at slutte fra en Bøndegaard til en Mølle, og andre Huse; der ere af samme Beskaffenhed.

Hvad en Mølle angaaer, da er Bygningen eller Møllen selv Principale eller Hovedsagen, og Grunden er kun at ansee som et Accessorium, ligesom det og er klart, at den Grund, der paa Landet behøves til at sætte en Værmølle paa, ikke vel kan være af stor Betydning, og kun er lidet at agte imod Bygningen eller Møllen i sig, hvilket og stadfæstes ved det her værende Exempel, hvor Grunden, som Møllen er bygget paa, er anslaaet til at kunne indbringe i det Høieste 2 Mk. aarlig, da derimod Møllen selv eller Bygningen er nogle Gange bortsolgt for 500 Rdr. eller derover. Deraf slyder, at naar en Møller selv eier Bygningen eller Møllen, og er berettiget at sælge den, til hvem han vil, da er han en Selveier, og Møllen er en Eiendoms-Mølle, omendsskiønt Grunden, hvorpaa Møllen er bygget, tilhører en anden, til hvilken deraf aarlig maae betales noget i Jordskuld eller Grundskat; ja, om det og er fastsat, at hver nye Eier af Møllen, skal til den, der eier Grunden, betale en Kiendelse in recognitionem domini directi, og omendsskiønt samme Kiendelse har faaet Navn af Fæste, saa gier det dog ikke nogen Forandring derudi, siden Eierens af Grunden derved ikke kan blive at ansee som Møllereis Husbønde.

En ganske anden Sag er det derimod med en Bøndegaard, hvor Mark, Uger og Eng, eller den Jord, som pleies og saaes, bruges til Græsning eller Høeslet, udgier Principale eller Hovedsagen, og er det, der giver Indkomster, og hvoraf Vedkommende skulde leve, da derimod Bygningen kun er Accessorium eller Appendix til Jorden.

Deraf slyder, at enten en Bønde, som har en Bøndegaard i Fæste, eier Bygningen eller ei, saa er dog Eierens af Jorden hans Husbønde,

bonde, saalænge han af ham maae fæste samme Jord, og deraf til ham betale aarlig Landgilde, Hoverie eller Hoveriespenge med videre.

At en Fæstebonde selv eier Bygningen, angaaer ikke hans Stand eller Person, og gjør ingen Forandring i den Subordination og Lydighed, han er hans Husbonde skyldig, altsaa kan det ei heller, i nogen Maade virke til at betage Husbonden den Ret, han har til at skifte efter ham, som hans Fæstebonde og Tiener.

Den eneste Virkning, som saadan Eiendomsret over Bygningen har, i Henseende til en Fæstebonde, bestaaer derudi, at naar han dør eller gaaer fra Gaarden, kan der ikke tages Bygsæld paa Bygningen, men den, som Husbonden fæster Gaarden til, maae til den Fragaende eller Afdødes Arvinger betale noget for Bygningens; ligesom og det, der har givet Anledning til at indføre denne Skik paa et og andet Sted, fornemmelig har været, at vedkommende Husbønder have tænkt, derved at opmuntre Bønderne til at holde deres Bygninger godt vedlige og i god Stand, siden samme tilhørte dem selv, og de derved kunde gjøre sig saa meget større Haab om, at deres Børn og Arvinger, efter deres Død, skulde blive ved Gaarden.

Bystgaarde, Vertshuse, og andre saadanne Bygninger paa Landet, hvortil der ikke ligger mere Jord, end det der omtrent kan behøves til Bygning, Gaardsrum, Hauge &c., synes herudi at kunne staae ved Siden af Møller.

Al Foregaaende sees lettelig, at der i denne Sag ikke er det allermindste for Supplicantinden at sige, og at Amtmandens Ret til at forrette dette Skifte er uden al Dispute.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst formene, at der ved Ansøgningen ikke er noget at gjøre, indstillende derhos, enten det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Amtmanden efter Erklæringen, eller at henvise Sagen til Lands Lov og Ret, hvilket Supplicantinden vist skal ønske, og synes, at ville have sig forbeholdet. Kiøbenhavn den 15 Julii 1758.

Paa denne Ansøgning blev i Cancellie: Collegio resolveret:
 Ordre til Amtmanden efter Erklæringen.

Resolutionen er af 9 August 1758.

Den 18 August 1758, Ordre til Geheimeraad og Stiftamtmand
 Hr. Friderich Raben.

LIII.

Erklæring over et Brev fra Kammer Collegium til Brev Holstein af 24 Decbr. 1757, derudi de melde, at da de den 30 Junii 1756 havde tilskrevet Commissariatet om at foranstalte, at de Falskmaals-Bøder, Major Rømlings 4 Domestiquer vare dømt til at betale (see 1 Deel No. 159) ved Sorenskriverens Dom af 9 April 1755, havde de Deputerede ved Skrivelse af 21 August tilsendt dem Major Rømlings Erklæring af 9 August 1756, hvorudi han formener, at der er urettelig dømt, og beder i den Henseende, at han og hans Domestiquer maae worde befriede for Dommens Execution, og Sorenskriveren tilrettesat. Derover Kammeret havde indhentet Kammer-Advocatens Erklæring af 21 October, som formener, at Sorenskriveren har dømt ret, at disse Domestiquer vare forbundne at aflægge Vidne for Bødetinget: At Major Rømling har handlet dumdriftig, ved at sætte sig imod en usvækket Doms Execution, isteden for at appellere den, og kunde derfor fortjene at anses og straffes, mener derfor at Rømling selv bør betale Bøderne, eller de fortes i hans Gage, og desuden have en Advarsel for hans selvrådige Udfærd til Rettens Forkrænkelse; hvilket alt Kammeret remitterer til det Danske Cancellie, hvor Sagen henhører, og begierer Communication af den derudi faldende Resolution; dermed fulgte og Copie af Dømmen og det, som ved dens Forkyndelse og Execution, som Rømling ikke vilde tillade, men forbsd, endog med en Slags Trusel, var passeret den 15 April 1755.

* * *

Udi Maret 1756 blev det Danske Cancellie, ved et Pro-Memoria fra Krigs-Cancelliet af 18 September, communiceret tvende Memorialer, den ene fra Ingenieur-Major Rømling af 1 September, den anden fra General-Quartiermester Scheel af 4 September, derudi de besvare sig

fig over, at 4 af Major Rømlings Domestiquer, tværtimod Reskriptet af 3 April 1750, vare stævnedes til at aflægge Vidne for Videtinget i en Delinquentfag, og, da de ikke mødte, dømte til at bøde deres Falsmaals=Bøder, uanseet de havde exciperet Forum, i hvilken Henseende, de begge begierede, at Rømlings Domestiquer maatte blive befriede for denne, efter deres Formeening, ugrundede Doms Execution, og Sorensfriveren for hans Forhold tilrettesat.

Da dette var tilsendt Hr. Vice=Stattholder Benzou, meldte han, i sin derom indsendte Erklæring af 9 October 1756, at General=Quarteermeister Scheel allerede den 15 April 1755 derom havde tilskrevet ham, da han derover havde indhentet Sorensfriverens Erklæring, som gik ud paa, at da disse Domestiquer, tillige med andre, vare stævnedes til at aflægge Vidne i en publique Sag, havde de, hverken ved Stævningens Forkyndelse, eller da den kom i Rette, ei heller ved Forelæggelsens Forkyndelse, exciperet Forum, hvorfor han, i Følge Lov og Forordninger, havde holdt sig besøiet og forbunden til at dømme dem til at bøde deres Falsmaal; hvilket alt Vice=Stattholderen atter ved Skrivelse af 3 Maji havde tilkiendegivet General=Quarteermeisteren, og siden den Tid ikke fornummet til videre fra ham, den Sag angaaende.

Da Deres Kongl. Majestæt derefter allernaadigst befalede mig, at indgive min Erklæring herover, saae jeg strax, at her var en Dom, som, saa længe den laae usvækket, burde adlydes af alle Bedkommende, og ikke kunde eller burde tilintetgjøres eller tilsidefattes, uden ved Overrettens Kiendelse, hvor Bedkommende kunde vente at faae den underkiendt, naar de havde Retten paa deres Side.

Omendffikint dette kunde været nok til Svar paa Krigs=Cancelliets Pro=Memoria, saa ønskede jeg dog, saavidt mig var mueligt, at undersøge, hvorvidt Dommen var grundet i Lov og Forordninger, og hvorvidt Major Rømling og hans Domestiquer kunde anses derved at være fornærmede eller ei, for udi saa Tilfælde, i det mindste at være istand til at vejlede Major Rømling til det Middel, hvorved han, lettest og med mindst Beføstning, kunde komme til sin Ret.

Jeg anmærkede da, at hele Sagen kom an paa tvende Qvæstioner, nemlig: 1) Om disse 4 Domestiquer, som vare dømt til at bøde deres Falsmaal, vare saadanne, som burde møde for Vøidetinget, og der aflægge deres Vidnesbyrd, eller saadanne, som ikke kunde tvinges til at møde og aflægge Vidne uden for Krigs-Retten? 2) Naar det sidste antages, om disse Domestiquer da betids, i Følge Loven, havde exciperet Forum.

Den første Qvæstion fandt jeg mig ikke istand til at besvare, som jeg ikke havde Dommen eller andre Dokumenter, end Krigs-Cancelliets Pro-Memoria, de tvende Memorialer og Vice-Stattholderens Erklæring.

Men da jeg overalt er for, saa meget mueligt, og saavidt skee kan, uden Rettens Forkrænkelse og andres Fornærmelse, at begunstige de Militaire, og at betage dem al Anledning til at klage over, at deres Retligheder indskrænkes og tilfidsættes, eller at de chicaneres af de civile Berientere, fornemmelig, da adskillige blant de Militaire, i vore Tider, synes temmelig hurtige til at føre slige Klagemaal, saa antog jeg og, at det dermed i alle Maader forholdt sig saaledes, som Major Kønning havde forebragt, og at de indstævnte, og til at bøde deres Falsmaal dømte Domestiquer, vare saadanne, som, i Følge Reskriptet af 3 April 1750, burde stævnes til at vidne for Krigs-Retten, og mod deres Villie ikke kunde forbindes til at møde og vidne for Vøidetinget.

Jeg seer nu, at Kammer-Advokaten, som har havt Dommen, og altsaa været bedre oplyst om Omstændighederne, end jeg den Tid var, har herudi været af anden Mening, og holder for, at disse Domestiquer, endog i Følge Reskriptet af 3 April 1750, vare forbundne til at møde og aflægge Vidne for Vøidetinget; hvilket, i det mindste viser, at Qvæstionen er problematisk, og at Dommeren, naar Actor i denne publike Sag begierede det, aldrig kunde falde paa at nægte, at indstævne disse Domestiquer under Falsmaal til at aflægge deres Vidnesbyrd; hvoraf da fulgte, naar de ikke mødte og ikke exciperede Forum, at de paa samme Maade maatte forelægges, og, naar de endda ikke mødte efter Forelæggelse, at de da maatte dømmes til at bøde deres Falsmaal.

Hvad

Hvad den anden Quæstion angik, nemlig, om disse indstævnte Domestiquer havde exciperet Forum eller ei? da fandt jeg, at Major Rømsling og Sorensskriveren i den Henseende sagde hinanden imod.

General:Quarteermester Scheel talte i sin Memorial intet derom. Major Rømsling havde i sin Memorial ladet indløbe: Uagtet *Forums Protestation*. Udi den herhos følgende Memorial af 9 August 1756, som jeg tilforn har seet, siger han udtrykkelig, at han strax exciperede Forum, men tilbød dog, at disse Domestiquer maatte for Vøidetinget aflægge skriftlig Vidnesbyrd. Derimod havde Sorensskriveren udi sin Erklæring til Vice:Statholderen tydelig erklæret, at disse Domestiquer hverken med Stævningens Forkyndelse, da den kom i Rette, ei heller ved Forelæggelsens Forkyndelse, havde exciperet Forum, hvilket Vice:Statholderen i sin Skrivelse til General:Quarteermester Scheel og havde givet ham tilkiende.

Omendskiønt jeg, fornemmelig efter det, jeg den Tid vidste, havde første Marsag til at troe, at det i alle Maader forholdt sig, som Sorensskriveren havde forklaret, saa dog, for at gaae den sikkerste Wei, indrettede jeg min Erklæring saaledes, at hvad enten det forholdt sig som Major Rømsling selv havde forklaret, eller ei, saa kunde han og Militair-Etaten dog ikke have nogen Marsag til at besvare sig derover, siden ham i begge Tilfælde blev viist, hvad der var Ret, og hvad der kunde være for ham og hans Domestiquer at gjøre.

I den Henseende blev min Conclusion i min allerunderdanigste Erklæring, som jeg over denne Sag indgav den 31 Decbr. 1756, denne: Alt Krigs:Cancelliet paa deres Pro:Memoria af 18 Septbr. 1756 kunde; svares omtrent paa følgende Maade:

Derksom Major Rømsling eller hans Domestiquer ere istand til at bevise, at de betimeligen, i Sølge *Torste Lovs 1 Bogs 2 Cap. 24 Art.*, have exciperet Forum, gjøre de best udi at indstævne Sorensskriverens Kiendelse for Over:Retten, hvor de i saa Fald kunne vente, at den vil blive underkiendt; da bemeldte Domestiquer og, til saadan Indstævning, kan blive forundt

allernaadigst Beneficium Paupertatis, saafremt de derom giøre allerunderdanigst Ansøgning.

Skulde det derimod forholde sig som Sorenstriveren declarerer, at disse Domestiquer ikke have exciperet Forum, enten ved Stævningens Forkyndelse, eller da den faldt i Rette, eller siden da Forelæggelsen blev dem forkyndt, saa vil saadan Indstævning ikke meget nytte dem, siden Kiendelsen i saa Fald haver sin gode Grund i Norske Lovs 1 Bog 2 Cap. 24 Art. confereret med 1 Bog 13 Cap. 3 Art., meget mindre understaaer man sig herfra at giøre Hans Kongl. Majestæt nogen allerunderdanigst Forestilling til en i Lov og Ret grundet Kiendelses Forandring eller Cassation; men det eneste, som disse Domestiquer kan raades, er, at de efterkomme Dommerens Kiendelse og aflegge deres Vidnesbyrd for Bsidetinget, hvilket de desuden heel vel, og uden mindste Fornærmelse for Krigs-Retten, kunde gjort udi denne offentlige Sag, for at befordre Sagens Tilensdebringelse, og derved spare Hans Majestæt og Publikum Omkostninger. Naar de da for saavidt have efterkommet Dommerens Kiendelse, vil det i det Øvrige komme an paa Hans Majestæts Naade, hvorvidt de idøinte Salsmaals-Bøder, efter derom skeere allerunderdanigst Forestilling, maatte allernaadigst vorde dem eftergivne.

Jeg seer ikke, hvad Major Rømling med allermindste Feie kunde paastaae eller vente videre, end det ham her er håndet.

Han havde declareret, at hans 4 for Bsidetinget indstævnte Domestiquer vare blant dem, som i Følge Reskriptet af 3 April 1750 burde stævnes til at afsægge Vidne for Krigs-Retten, og at han, paa deres Begæ, betids havde exciperet Forum. Omendskjont man havde meget Aarsag til at tvivle om, at det forholdt sig saaledes, saa supponerede man det dog, og i Følge deraf viiste han ei allene, hvorledes hans Domestiquer kunde vente at blive befriede for denne Doms Virkning,

og at faae Ret over Dommeren, isald han havde forset sig, men og, hvorledes det kunde skee, uden nogen Beskjuening for ham eller dem.

Omendstiont Major Rømling ikke havde fortient, at der skulde reflecteres paa hans Ansøgning, naar den Declaration, paa hvilken samme var grundet, befandtes at være urigtig, saa blev ham dog, endog i dette Tilfælde, viist, hvad der var for hans Domestiquer at giøre, og dem blev givet et Slags Haab om at blive befriet for at betale de idømte Falsmaals-Bøder, naar de i det øvrige viiste den tilbørlige Lydighed mod den ergangne og usvækkede Dom; ligesom dem og derved saa usormerket blev givet tilkiende, at de ikke maatte vente, at der, i Henseende til Bødernes Estergivelse, skeede nogen allerunderdanigst Forestilling, førend de havde indberettet, hvad der for Resten var passeret, og hvad Virkning dette dem givne Svar, der i sig var at ansee som et Raad, havde havt.

Siden den Tid at Krigs=Cancelliet, i Overeenstemmelse med foranførte min allerunderdanigste Conclusion, blev tilskrevet, har man ikke, saavidt mig er bevidst, hørt noget videre til denne Sag, da det dog vel ikke kan feile, at jo Major Rømling, fra Krigs=Cancelliet er communiceret, i det mindste en Extract af det til dem ergangne Pro-Memoria.

Man veed saaledes ikke, indtil denne Time, om Major Rømling paa hans Domestiquers Begue har indstævnet den af Sorensskriveren affagte Falsmaals=Kiendelse for Over=Retten, eller ei? om den af Overdommeren er bleven underkiendt, eller ei? Ligesaa lidet veed man, paa den anden Side, om Major Rømlings Domestiquer enten virkelig have affagt deres Vidnesbyrd for Bøidetinget, eller i det mindste tilbudt sig at aflægge det. Dette allene veed man, at der siden den Tid, hverken er indkommen nogen Ansøgning fra disse Domestiquer om Beneficium Paupertatis til at udfere Sagen, eller om, at Falsmaals=Bøderne maatte blive dem estergivne, i Henseende til at de havde syndet af Uvidenhed, og at de, da de vare blevene underviiste om, at de havde taget feil, havde i det øvrige viist den tilbørlige Lydighed mod den ergangne og usvækkede Dom.

Efter slige Omstændigheder, seer jeg ikke, at det Danske Cancellie nu med nogen Slags Frie, kan giøre allerunderdanigst Forestilling til Deres Konglig Majestæt om de idømte Falsmaals-Veders Eftergivelse, til Fordeel for disse Domestiqrer, men frygter derimod for, at saadan alt for lemsfædig og ligesom frygtagtig Omgang vilde styrke Vedkommende i den Foragt, de herudi synes at have viist, saavel imod en usvækket Dom, og Doanmer-Embedet, som imod den Fæielighed, Cancelliet selv har viist imod dem og det Raad, dem er meddeelt.

Det man tilforn ikke har vidst og nu først erfarer af den fra Kammer-Collegio hidsendte Memorial (som dog er af langt ældre Datum, end den forhen ommeldte Erklæring og derpaa faldne Resolution) med hofølgende Bilager, er ikke af den Beskaffenhed, at det kunde bevæge Cancelliet til at giøre saadan allerunderdanigst Forestilling, men viser snarere, hvor farlige Følger saadan Fæielighed kunde have.

Af Paategningen paa Dommen seer man, at da Fogden, som det efter Norske Lov tilfalder at forrette Execution, havde udnævnet Lehnsmanden med tvende Mænd til at erequere Falsmaals-Dommen hos Major Rømlings Domestiqrer, udi hans Sted, og i hans lovlige Forsald, og tillige forkynde dem den derudi skeete nye Forelæggelse, og disse trende Mænd af samme Aarsag vare mødte paa Major Rømlings Gaard, og havde foreviist ham selv Dommen og deres Constitution, forbad han dem ei allene ligefrem og uden videre, at giøre nogen Forretning, men lod og saadanne Ord udslyde, som syntes at medføre en Slags Trusel for Fogden, saasom: de skulde hilse Fogden, at han vender igien med dette, ellers vil han være med hannem til det Yderste: hvorhos han ei allene har negtet disse Folk Tilladelse til at forkynde Forelæggelsen for hans Domestiqrer, siden han selv vilde svare for dem, men og i Almindelighed har forbudet dem, at komme der paa Gaarden og forkynde noget, naar han ikke var hjemme, med Tillæg, at det ellers skulde bekomme dem ilde.

Jeg veed ikke, hvad jeg skal kalde saadan Adfærd, men det veed jeg, at al Rettighed til at erequere, saavel som til at dømme, har egentlig

lig sit Sæde hos og udi Deres Kongl. Majestæt, og at det er udi Deres Majestæts Navn og Sted, og i Følge den dertil af Deres Majestæt selv givne og overladte Myndighed, at Dommeren dommar og Fogden ereqverer. Deraf skyder, at den Opsætighed eller Foragt, som vises enten mod Dommeren eller Fogden, naar de forrette dette deres Embede, den vises ikke mod deres Person, men den rører deres Embede, og giennem Embedet Deres Majestæt selv.

Jeg undrer over, at hverken Fogden eller Dommeren have besværet sig over dette Major Rømlings Forhold, da det neppe kunde afgaaet upaataalt; men da Bødkommende ikke have klaget derover, og man ikke har andet derfor end en Copie af Mændenes Paategning paa Dommen, saa kan man nu juridice ignorere det, og foregive nogen Uvisshed om, at det i alle Maader forholder sig saaledes, fornemmelig man ikke veed, hvad Major Rømling kunde have derimod at indvende, eller erindre.

Det artigste er, at Major Rømling selv i sin Memorial af 9 August 1756, betiener sig af det Argument, at Dommeren ikke anden Gang denne disse Domestiquer til at bøde deres Falsmaal, da de, efter foregaaende Forelægelse, ikke mødte.

Det er vist, at i Følge Forordningen af 3 Martii 1741, burde det skeet, og Dommeren burde vedblevet at domme disse mod en usvækket Dom ulydige Folk til at bøde deres Falsmaal, indtil de havde viist den tilbørlige Lydighed og Agtelse for Retten; men af foregaaende erfaringer man Marsagen, hvorefter det ikke er skeet, nemlig, at Dommeren haver seet, at slige Falsmaals Kiendelser ikke kunde blive ereqverede, og at hverken Fogden selv, eller nogen anden paa hans Begne, torde paatage sig denne Forretning. Maaskee har Dommeren og villet hjælpe Fogden ud af denne Forlegenhed; og saaledes kan det lettelig gaae, naar visse Personer eller Stænder formene at ville have sig over Lovens og Rettens Myndighed, og Rettens Betientere derved tabe det Mod, som den Understøttelse de kunde vente af Lovene, ellers gav dem, de ere da istand til at begaae Ulovligheder, for at vogte sig selv for videre Fortred.

Dog maae jeg herhos erindre, at der i denae Sag, uden Tvivl, har været en anden Aarsag til dette Dommerens Forhold.

Af Major Rømlings Memorial af 9 August 1756 seer jeg, at Delinqventinden, i hvis Sag disse Vidner skulde føres, allerede den Tid for mere end et Aar siden var dømt, og Dommen erequeret. Det er altsaa rimeligt, at da disse Domestiqver anden Gang vare forelagte, og de andre Vidner i Sagen imidlertid vare afhørte, saae Dommeren eller Actor, at Sagen var tilstrækkelig opløst, og Delinqventinden tilfulde overbevist, saa disse Folkes Udsigende just ikke var aldeles nødvendigt, og at det altsaa ei heller behøvedes, derefter at opholde Sagen til det Almindseliges Beføstning.

Endelig finder jeg, at Major Rømling, udi denne hans Memorial, driver det vel høit, naar han paastaar, at det Lovens 1ste Bogs 13 Cap. 4 Artikel fastsætter, i Henseende til fornemme Folk, burde appliceres paa hans Domestiqver, da det dog vilde blive gjort ham selv stridigt, om han her i Byen, forterede under Hof-Rettens Jurisdiction.

De foragtelige Navne, som disse, efter Major Rømlings Formening, fornemme Folk, i Stævningen skulle være givne, veed jeg ikke hvorudi bestaae; men jeg seer, at een af dem Maria Syhren i Dommen, ligesaa vel som i Major Rømlings Memorial, er kaldet Stuepige.

Saavidt man af Foregaaende, og de udi denne Sag hidindtil sendte Dokumenter kan slutte, har Omgangen dermed paa Major Rømlings Side været følgende:

Da hans Domestiqver bleve stævnedes til Vidner i denne Delinqventensag, har han efter al Ansende forbudet dem at møde for Bøidesvinget, men dog ikke villet værdige Dommeren, enten ved Stævningens Forkyndelse eller for Retten at melde, at de forterede under Krigs-Retten, og excipere Forum. Da han merkede, at der var gaaet Falsmaals-Dom over dem, har han formaaet General-Quarttermester Scheel derom at tilskrive Vice-Statholderen.

Af Vice-Statholderens Svar kunde han erfare, at, naar de Indstævnte og virkelig forterede under Krigs-Retten, saa havde Dommeren
dog

dog været berettiget til at dømme saaledes, i Henseende til, at de ikke havde exciperet Forum. Men da Major Rømling allerede, førend dette Svar indløb, havde afviist dem, der vilde erquevere Dommerens Falskmaals Kiendelse, og haabede, at ingen Efterdags Skulde torde melde sig hos ham i saadant Erinde, saa lod han det forblive derved indtil i Aaret 1756, da han, efter Kammer-Collegii deromt gjorde Erindring, fra Commissariatet blev tilskrevet om at betale disse Bøder; thi derpaa befindes han at have indgivet hofølgende Memorial af 9 August til Commissariatet, og nok een til Krigs=Cancelliet af 1 September, hvilken blev ledsaget af General=Dvarteermester Scheels Memorial af 4 Sept. Udi disse Memorialer begiere de ei mindre, end at Rømlings Domestiquer maatte blive befriede for den ugrundede Doms Execution, og Dommeren tilrettesat. Omendskjont dem, for omtrænt halvandet Aar siden, maae være communiceret den derpaa saaldne Resolution, som viiste, hvad der i alle Tilfælde, var for Rømling og hans Domestiquer at gjøre, saa har man dog siden den Tid ikke seet noget fra dem, eller havt nogen Esterretning om, hvad der videre er foregaaet, hvoraf man maae slutte, at Major Rømling har fandet for godt, at lade det bero derved og forblive in statu quo, stolende paa, at ingen torde indfinde sig hos ham, for at gjøre Execution hos ham eller hans Domestiquer.

Dersom det Danske Cancellie nu, uden at have seet nogen nye Ansøgning fra Major Rømling eller hans Domestiquer, gjorde alleruøderdanigst Forestilling til Hans Kongl. Majestæt om disse Falskmaals-Bøders Estergivelse, allene paa Grund af en Memorial, som nu snart er 2 Aar gammel, som er af ældre Dato, end de tvende, hvorpaa der, for halvandet Aar siden, er erklæret og resolveret, og som indeholder samme Begjæring, saa seer jeg ei rettere, end det vilde være at styrke Major Rømling og andre Militaire i den Mening, at de frit kunne vise Foragt mod en over dem eller deres ved de civile Retter affagt og i Lov og Ret grundet Dom, og at de kun behøve at jage dem bort, som paa Rettens Vegne indfinde sig, for at erquevere en saadan Dom i Følge Loven, da de siden, naar Sagen kun opholdes noget, alletider

kunde vente, at Bedkommende, tildeels for at understøtte dem, tildeels for at undgaae Fortred og Bidsløftighed, see at bringe en Kongl. aller-naadigst Resolution til Veie, hvorved de blive befriede for det, de i Følge Dommen vare pligtige at præstere.

Eigesom de Militaire efterhaanden bestyrkes ubi saadan Mening, faa tager derimod en anden dertil svarende Mening overhaand hos de Civile, som bestaaer derudi, at der ikke overalt er Lov og Ret i Landet, og at man ikke kan forlade sig derpaa, naar man har med militaire Personer at bestille.

Jeg vil her ikke undersøge, hvor skadelig saadan Mening er for den almindelige Credit, og hvor hinderlig den er for de Militaire selv, som adskillige derover ikke lettelig ville indlade sig i nogen gjensidig eller forbindelig Handling med.

Det er vist, at de Bøder, hvis Estergivelse her handles om, egentlig tilhøre Deres Kongl. Majestæt, og at der saaledes ikke er nogen anden, som just kan siges at blive fornærmet ved det, at de estergives; men Bedkommende iagttage ei alletider denne Forskiel, og overalt er det billigt, naar En vil have noget estergivet, som han er pligtig til at betale, at han da beder derom, og ikke tænker at puffe sig det til, ved at paastraae det at være Uret, som i sig er Ret, thi isald det lykkes ham, bliver han derved bestyrket i sin urigtige Meening, som en anden Gang kan forføre ham.

Jeg skulde saaledes indstille, enten Kammer-Collegium strax kunde tilskrives: At man, efter foregaaende Omstændigheder, og i Anledning af det, som tilforn, i denne Sag var foregaaet, ikke fandt sig bespiet til at givne nogen allerunderdanigst Forestilling til Hans Kongl. Majestæt, om disse idømte Salsmaals-Bøders Estergivelse, men holder for, at samme bør erlægges til Hans Majestæts Cassé, og at Major Rømling selv bør derfor være ansvarlig, imod Regres til sine Domestiquer, da han med Magt har hinderet det, for disse Bøder, søgte Udlæg, og derhos har erklæret, at han svarede selv for sine Sold. Eller og,

om man i Forveien skulde tilskrive Krigs-Cancelliet, i Anledning af Kammerets Skrivelse, og af dem forlange at vide, om forrige Resolution var Major Rømling communiceret, og om siden den Tid noget fra ham var indkommet, eller noget videre i den Sag passeret.

Det eeneste, som synes at kunne bestemme til at vælge denne sidste Wei, er det Major Rømling i hans Memorial melder, at Retten tilsidst havde bedet ham selv om hans Folkes skriftlige Vidnesbyrd, thi ifald det forholder sig saaledes, og hans Folk virkelig derefter have aflagt skriftlig Vidnesbyrd, saa kunde jeg endda finde nogen Slags Anledning til, at der blev gjort allerunderdanigst Forestilling om Falsmaals-Bødernes Eftergivelse. Kiebenhavn den 21 Julii 1758.

I denne Sag blev resolveret af Cancellie-Collegio:

Kammeret tilskrives efter Erklæringen.

Resolutionen er af 16 August 1758.

Den 31 August 1758, Skrivelse til de Deputerede for Financerne og Tilforordnede i Kammer-Collegio.

LIV.

Erklæring oder en Memorial fra Sorenskriveren over Stordals Fogderie Cancelleraad Hentrich Jørgen Poulsen af 18 Jan. 1758, hvorudi han besvarer sig over, at da Sorenskriveren over Guldals Fogderie Iver Schelde havde forrettet Skifte efter tvende der i Fogderiet døde Jomfruer, havde han tillige paa offentlig Auction bortfolgt tvende deres Eterboe tilhørende, men i Stordals Præstegield og Fogderie beliggende Gaarde Moen og Rødde med tilhørende Saug, hvilket han havde andraget for Stiftamtmand Kangou, men ingen fordeelagtig Resolution erhholdet; hvorpaa han, af bemeldte Stiftamtmand havde begieret en Ectedommer, som kunde kiende ham og Sorenskriver Schelde imellem, hvilket ei heller var blevet ham bevilget. I den Henseende begierer han, at Sagen maae blive Hans Majestæt foresillet, og Sorenskriver Schelde tilpligtet at udbetale det paa en urigtig Maade tilvendte Auctions-Salarium for holdte Auction over Gaarde i en andens District; tilligemed Stiftamtmand Kangous Erklæring af 24 Junii 1758, derudi han indstiller Sagen,

troer ellers at Schelde har Ret; og nogle Breve fra Schelde, derudi han, saavel som Stiftamtmanden begiere, at Forordningen af 16 Junii 1752 og maatte blive indført i Norge.

* * *

Jeg havde ikke ventet, at saadan Qvæstion, som denne, skulde reist sig, siden Reskriptet af 10 August 1753, hvorved den tydelig er decideret, overalt er bekiendgiort.

At Sorenskriveren herudi kunde finde nogen Tvivl, det undret jeg mig ikke saa meget over, siden det var hans Fordeel at troe, at Qvæstionen ikke saa reent var afgiort, og enhver lettelig troer det, han har Fordeel af at troe.

Men at Stiftamtmanden herudi har kunnet være af Mening med ham, det kommer mig mere underligt for.

Saavel Stiftamtmanden, som begge Sorenskriverne tilstaae, at de tvende Gaarde Moen og Rødde, som Sorenskriveren i Guldals Fogderie Iver Schelde paa offentlig Auction har bortsolgt, ligge i Stordals Fogderie og Præstegjæld, hvor Supplicanten Cancelleraad Poulsen er Sorenskriver, og altsaa tillige Auctions-Forvalter.

Men Reskriptet af 10 August 1753 fastsætter udtrykkelig: At Auctionen over Immobilia eller fast Eiendom, saasom Zuus, Jord og Gaard, allestider skal tilfalde den at forrette, som er Auctions-Forvalter paa det Sted, hvor samme Eiendom er beliggende, og det uden nogen Henseende til det Sted, hvor Auctionen holdes. Altsaa er det deraf klart, og uden al Tvivl, at det tilfaldt Supplicanten Sorenskriver Poulsen, at forrette den her omvistede Auction over de tvende Gaarde Moen og Rødde, siden de vare beliggende i det Fogderie, hvor han var Sorenskriver, og altsaa tillige Auctions-Forvalter.

Det Argument er ikke af nogen Betydning, som Sorenskriver Schelde tager af Reskriptet af 21 November 1732 og af den Clausul i Reskriptet af 10 August 1753, som lader dette foregaaende Reskript blive i sin Kraft indtil en vis Tid, nemlig saalænge de Berentere leve-

de

de og forbleve i deres Betiening, som maatte lide Tab ved dets Forandring og Afskaffelse.

Reskriptet af 21 Novbr. 1732 har allene til Hensigt, at afgjøre de Tretter, som i Trundhiems Stift opkom imellem Auctions Directeuren i Trundhiem, paa den ene Side, og Sorenskriverne, som Auctions-Forvalters paa Landet, paa den anden Side.

Da dette Reskript syntes mere fordeelagtigt for Auctions-Directeuren i Trundhiem, end det almindelige Reskript af 10 August 1753, saa blev udi dette sidste forberorte Clausul til Fordeel for ham, tillagt, paa det han ikke skulde klage over at være fornærmet; ligesom det samme og skeede udi Christiania, hvor der var et ligesaadant speciel Reskript.

Altsaa er Auctions-Directeuren i Trundhiem, naar han haver Diskutte med Auctions Forvalterne paa Landet, og vice versa, allene berettiget til, i Følge berorte Clausul, at beraabe sig paa Reskriptet af 21 Novbr. 1732; og, saasnart bemeldte Auctions-Directeur ved Døden er afgangen, eller andensteds hen forflyttet, saa ophører denne Clausul og har ingen videre Virkning. Men, enten han lever eller ei, saa vedkommer denne Clausul ikke de Tretter, som Sorenskriverne paa Landet have mellem sig indbyrdes, hvilke ligestrem bør afgjøres efter det almindelige Reskript af 10 August 1753, hvilket er ligesaa godt for den ene, som for den anden iblant dem, saa ingen af dem derved kan siges at lide Tab, eller at være fornærmet.

Siden der da slet intet er for Sorenskriver Schelde, i denne Sag at sige, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille: om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskrivere til Stiftamtmænd Kansou:

At, da de tvende afgangne Jomfruer Kasbechernes Sterboe tilhørende Gaarde, Moen og Rødde med tilhørende Saug, som Sorenskriveren i Guldals Fogderie Iver Schelde har forrettet Auctionen over, ere beliggende i Størdals Fogderie, hvor Cancelliraad Zenrich Jørgen Poulsen er Sorenskriver og Auctions-Forvalter, og det altsaa, i Følge Reskriptet af 10 August 1753,

og

og efter dets udtrykkelig Bydende, havde tilfaldet bemeldte Cancellieraad Poulsen at forrette samme Auction, saa bøv Sorenskriver Schelde til Cancellieraad og Sorenskriver Poulsen udtale det for denne Auction oppebaarne Auctions-Salarium.

Hvad det angaaer, hvilket Stiftammanden saavelsom Sorenskriver Schelde, synes at ønske, nemlig: at Forordningen af 16 Juli 1752, som allene gielder i Kongeriget Danmark, og maatte blive indført i Norge, da ønskede jeg det og; men det er en Post, som saa ofte og saa vidtløftig har været ventileret imellem det Danske og Krigs-Cancelliet, uden, at det hidindtil har været mueligt, dermed at komme til nogen endelig Slutning, og derved at faae en Eensformighed mellem begge Rigers Love i dette Tilfælde. Kjøbenhavn den 23 Julii 1758.

Herpaa resolverede Cancelliet:

Ordre herom efter General-Prokureurens Erklæring.

1758 den 25 August, Kongelig Ordre til Stiftammand Friderich Rangou.

LV.

Svar til Kammer-Collegium paa deres Skrivelse til General-Prokureuren af 29 October 1757, hvormed fulgte en Besidtings Act og Dom udstedt af Sorenskriveren i Saltens Fogderie Claus Urstin Schønning; og en Førestilling fra Commissarierne Laugmand Thams og Sorenskriver Riemmelev, af 5 Maji 1757, og et Brev fra Amtmand Sagerup til Kammeret af 26 Martii 1757, angaaende, at Biskop Friis maatte undrages fra Commissionen tilfigemed Kammerets Svar derpaa af 14 Maji. Af alt dette erklaaredes: at da Hans Majestæt, under 30 April 1753, havde befaleet Laugmand Thams og Sorenskriver Riemmelev, som Commissarier, mod alle Paagældende, at undersøge og paakiende en Sag med alt deraf dependerende, angaaende en Ildbrand, som kort efter Fogden Niphres Død, var overgaaet paa en af ham paaboet, og Hans Majestæt tilhørende Gaard Jensvold i Saltens Fogderie i Nordlandene, hvorved den Afvødes Effecter og Papirer foretoges at være opbrændte; da der skal være Formodning om, at Gaarden forsætlig er stukket i Brand, og de fleeste Effecter reddede, med

videre;

videre; NB. Derhos at alle Vidner skulde for Commissionen møde, sine Exceptione fori, og den af samme Aarsag arresterede Ole Myhre (en Søn af den Afsøde) derpaa den 30 August 1756 for Commissionen havde andraget, at Sognepræsten Biskop Friis med flere havde været hans Raadgivere til at bortføre Godsset, derefter Actor under 9 Robbr. havde udtaget Commissions-Stævning, mod bemeldte Biskop Friis, (skönt samme ikke før længe efter blev forkyndt) at møde for Commissionen den 2 Maji 1757; saa havde Biskop Friis udtaget Stævningmaal mod bemeldte arresterede Ole Myhre, at møde for en Extra-Ret, som Amtmanden havde bevilget at holdes af Sørenskriveren i Saltens Fogderie den 14 Januarii 1757, til at bevise hans Beskyldninger, og høre Vidner om Frises Ufkyldighed, og lide Dom, hvilken Sag Sørenskriveren, uagtet Commissariernes og Ole Myhres (der som Arrestant ikke kunde faae Lov at møde for Retten) Protest, og uagtet de fremlagte Copier, af Commissorio og den mod Biskop Friis udtagen Commissions-Stævning, havde foretaget, og derudi, efter at der vare førte en deel intet sigende Vidner, den 2 April 1757 affagt Dom: at de af Ole Myhre for Commissionen ansøgte Beskyldninger og Angivelser over Biskop Friis, bør som ubevistlige og ufrevne at anses, ligesom de og mortificeres, og ikke at komme Friis til Fornærmelse i nogen Maade; hvilken Dom Biskop Friis den 2 Maji derefter, som den Tid, til hvilken han var indstævnet at møde, havde fremlagt for Commissionen; da Commissarierne derved havde seet sig forbandne til ved en Eragtning, at stille Sagen i Beroe. I den Henseende forespørge de sig, hvad de have at gjøre, da denne Dom er lagt dem i Veien, og indstille, om Sagen maatte Hans Majestæt forestilles til allernaadigst Resolutions Erholdelse, at Sørenskriverens Act og Dom, uden videre Proces, skulde være som ugiort, død, magtesløs og tilfidsfat, og Friis, samt de Kongl. Betientere, for deres lovsfridige Forhold at være General-Fiscalsens Tiltale undergiden. Derover Kammeret ubbeder sig General-Prokureurens Betænkning. NB. Af alle Omstændigheder i denne Sag sees, at der er Animositet imellem Laugmanden paa den ene, og Biskop Friis og Amtmanden paa den anden Side, og at den beskikkede Actor for Commissionen søger at begunstige de sidste.

* * *

Det kan ikke nægtes, at Sørenskriveren i Saltens Fogderie, Claus Ursin Schönninges Forhold i denne Sag, med at foretage den til Paa-

kiendelse, mod Commissariernes og Ole Nyhres Protest, og derudi endelig at kiende og dømme, er heel lovstridigt og tillige dumdriftigt.

Det Kongelige Commissorium af 30 April 1753 siger udtrykkelig: At de anbefalede Commissarier skulde undersøge Sagen, med alt hvad deraf dependerer, mod alle Paagiældende. Og end videre: at naar Sagen, paa alle Sider og mod alle Paagiældende, var bleven udageret, de da derudi skulde endelig kiende og dømme.

Naar da den arresterede Ole Nyhre, der ansees som Hovedsmand i Sagen, for Commissionen havde andraget og forklaret, at Biskop Friis med flere havde raadet ham til at tilvende sig endeel af de fra Ildbranden biergede Effecter, med videre, saa blev Biskop Friis derved een af de Paagiældende i Sagen, og den Qvæstion om Biskop Friis virkelig havde været Ole Nyhres Raadgiver eller ei? blev derved noget, som dependederede af Sagen; altsaa tilkom det Commissarierne at undersøge samme Qvæstion, og ved endelig Dom, enten at frifinde Biskop Friis for den ham tillagte urigtige Besskyldning, eller i modsat Fald at fastsætte, hvorledes han derfor burde ansees; ligesom de og i den Henseende allerede havde expederet Commissions-Stævning, og derved indkaldet Biskop Friis at møde for Commissionen, skient Stævningen ved Actors Efterladenhed ikke saa betids er bleven Biskop Friis forkyndet.

Da nu Sorensskriver Schønning har foretaget sig at kiende paa denne Qvæstion, og ved endelig Dom kiendt disse Besskyldninger urigtige, døde og magtesløse, saa at de ikke skulde komme Biskop Friis til Fornærmelse i nogen Maade, saa haver han derved tiltaget sig og udøvet en Jurisdiction, som han ikke havde, og som af Hans Majestæt selv var de anbefalede Commissarier og ingen anden overladt og tilstaaet. Altsaa haver han dømt i en Sag, hvor han ingen Jurisdiction havde, og hvorudi han følgerigen ikke kunde ansees som Dommer.

Sorensskriveren kan ikke undskyldes sig med Uvidenhed; thi saavel Commissarierne, som Ole Nyhre have ladet møde for Extra-Retten,

og ei allene protesteret mod Sagens Foretagelse, men og fremlagt Copie, saavel af Commissorio, hvoraf Sorensskriveren kunde see, at Sagen henhørte for Commissionen, og der burde paakiendes, som af den derefter udtagne Commissions-Stævning, hvoraf Sorensskriveren kunde see, at Commissarierne allerede havde gjort Anstalt til at undersøge og paakiende den.

Det vilde være af en farlig Følge i Delinquent- og criminelle Sager, som undersøges enten ved en Commission, eller for en ordentlig Ret, om den, der af Delinquenten var udlagt enten som Raadgiver eller som Medvider, kunde tage Stævning ud for en anden Ret, som intet havde med Hovedsagen at bestille, og der faae Dom paa, at Beskyldningerne vare urigtige, og som ubeviiste, ikke skulde komme ham til Fornærmelse.

Dette angaaer kun en Formalitet i Sagen og den Qvæstion om Dommerens Competence til at dømme udi den. Vilde man undersøge Realiteten i Sagen, og de Grunde, hvorpaa Dommen er bygt, da blev derved og meget at erindre.

Jeg vil ikke tale om, at her er anordnet Extra-Ret i en Sag, hvor det ikke var tilladt. Ole Nyhre, som egentlig var den Sagen blev anlagt imod, skal ikke have forteret under Sorensskriverens Jurisdiction, som haver dømt paa ham, uanset at han exciperede Forum. Bemeldte Ole Nyhre har vel været stævnet, men har aldrig været istand til at kunne møde for Retten, i hvor gierne han end havde vilde det; ei heller finder man, at for ham har været beskicket nogen Defensor. Det artigste er, at Biskop Friis ved Sorensskriverens Hielp har præsteret det, som man ellers i Almindelighed, eller i de fleeste Tilfælde in Jure holder for umueligt, nemlig at bevise Actum negativum vel privativum. Ole Nyhre havde declareret, at Biskop Friis havde været hans Raadgiver, saavel til at tilvende sig visse af de biergede Effecter, som til at tage Flugten. Denne Declarations-Vished beroede paa visse Ord, som Biskop Friis skulde havde talt til ham. Istedet for at Ole Nyhre burde beviist, at Biskop Friis virkelig havde sagt dette til ham, og at Biskop Friis i Mangel deraf burde frifindes, saa fore-

tager Biskop Friis sig, at bevise Actum Negativum, eller at han ikke har talt disse Ord til Ole Nyhre; det lykkes ham og saa godt, at han, efter de af ham førte Beviser, faaer en Mortifications- og Frisindelses-Dom, uden at det bliver Ole Nyhre reserveret at bevise, hvad han havde sagt, saa man har antaget probationem Actus negativi, og derimod har affaaeret probationem Actus positivi.

J sig gier dog alt dette intet til Sagen, naar det med den første Question, som angaaer Dommerens Competence, har sin Rigtighed; thi naar det er udgiort, at Dommeren var incompetent til at dømme i Sagen, og ingen Jurisdiction havde, i Henseende til den Sag, hvorudi han dømte, saa bortfalder Dommen, med alt det Øvrige af sig selv, uden at det i nogen Maade kommer an paa, om de Grunde, hvorpaa Dommen er bygt ere flette eller gode, rigtige eller urigtige.

Da det nu tilførn er beviist, at Sorenfriveren i den Sag ikke havde nogen Jurisdiction, siden samme ganske var overdraget til de anbefalede Commissarier, saa behøver man allene at holde sig derved, uden at indlade sig i det Øvrige.

Men med alt dette ligger her dog en Dom, som er affagt af en ordentlig beskiftet Dommer, og bliver ved at ansees som en Dom, saa længe den ikke er fældet eller underkiendt.

Mod en affagt Dom i hvor lovstridig, ulovskiftet og incompetent Dommen, saavel som den hele Proces end maatte være, er der i vores Danske og Norske Lov og Jurisprudents, intet andet Middel, end Appel, eller Indstævning for Over-Retten, alisaa faaer man vel og i dette Tilfælde betiene sig deraf.

Vil man sige, at den her affagte Dom haver sin Nullitet i sig, og alisaa ikke behøver at underkiendes, da omendskiont vores Lov ikke in Specie fastsætter noget, i Henseende til Nulliteter, saa tilstaaes det dog, at der neppe kan være større Nullitet til in Jure, end naar En dømmer i en Sag, hvor han ingen Jurisdiction haver, og i Henseende til hvilken han alisaa ikke kan ansees som Dommer; hvoraf flyder, at denne Dom, som just er af den Beskaffenhed, haver en saadan Nullitet

tet i sig, som nødvendig maae henføres blant de in Jure saa kaldte, Nullitates Infanabiles; men derimod spørges, hvem det tilkommer at afgjøre det Spørgsmaal, om en Dom haver en saadan Nullitet i sig eller ei? og at erklære den for at have den; thi i hvad for en Nullitet, en Dom end haver ubi sig, saa er det dog nødvendigt, at den tilkiendegives af en Person, som dertil er forsynet med offentlig Myndighed, saa at saadan Declaration in Jure, og for Fremtiden, kan have sin fulde Virkning, og, da veed jeg efter vores Lov, ikke herpaa at svare andet, end at Over-Dommeren er den Person, som det tilfalder, at afgjøre den Question, om en Dom haver en Nullitet i sig eller ei, og, naar Spørgsmaalet er afgjort paa en bekræftende Maade, at erklære Dommens Nullitet, hvorefter den ikke ansees som en Dom, men som slet intet, eller som noget, der ikke havde været til.

Altsaa kommer det, for saavidt, og efter vores Lov, paa Et ud, enten en Dom er ugrundet ic. og skal underkendes, eller og den haver en Nullitet i sig, og skal kiendes uuesterrettelig; thi i begge Tilfælde bør den indstævnes for Over-Dommeren.

Det er en Lykke for os i disse Riger, at vi kun vide af dette ene Remedium Appellationis at sige, og at det er os tilladt at være uvidende om de mangfoldige paa andre Steder brugelige Remedia Suspensiva, saasom Remedium Supplicationis, Revisionis Actorum, Nullitatis, Restitutionis in integrum, Leuterationis, Superleuterationis &c. hvilket alt kun tiener til at giøre Folk tvivlraadige, sætte en ergangen Doms Kraft i Uvished, og at forhale Processers og Trætters Tilendebringelse. Vi skulle ikke søge in Praxi at indføre disse Subtiliteter, som ikke komme overeens med vores Lovs Simplicitet, og som vi heel vel kunne undvære.

Commissariernes Forslag om, at Sagen maatte Hans Majestæt allerunderdanigst forestilles, og allernaadigst Resolution erholdes, hvorved Dommen og Behandlingen blev tilfidesat, som ugiort, død og magtesløs, kan jeg aldeles ikke bifalde, eller raade deres Excellence og Heistærrede Herrer til at følge.

Kongen har sat Dommere i Landet, som skulde undersøge og paa kiende de for dem frembragte Sager og Processer, han har iligemaade sat Over-Dommere, som skulde overveie og paa kiende Under-Dommernes Kiendelser og Behandlinger; altsaa bør disse ordentlige og ved Loven selv fastsatte Midler ikke forsmættes og Hans Majestæt selv uliciliges med at domme; ei heller bør Hans Majestæts høie Ministre bebyrdes med at giennemgaae Acter og Documenter, for at skionne om, hvorvidt en Dom eller Behandling er rigtig eller ikke, og derefter at giøre allerunderdanigst Forestilling til Hans Majestæt om at erholde en allernaadigst Resolution, som i sig er en nye Dom.

Alt saadant synes at være en Uorden, som man saa meget mueligt bør søge at undgaae.

Lands Lov og Ret er i begge Rigerne Undersaatternes Yndlingsord, og ansees af dem, som det sikkerste og visseste Gierde om enhver Bølfært. Under Lands Lov og Ret, forstaaes den hele i Loven fastsatte Ordo Judiciarius, hvorved det er enhver tilladt at indkalde en anden for Dommeren, at forsvare sig, om han bliver indkaldet, at forklare sin Sag, paa staae og erholde Dom, og indstævne Dommen for Over-Retten, om han ikke er dermed fornøjet, med videre.

Enhver Undtagelse fra denne Orden er forhadet og ansees at medføre et Slags Bøldsomhed, da den, som det angaaer, klager over, at Lands Lov og Ret er bleven ham nægtet, og enten han har Ret eller Uret, dog stadig troer, at han er bleven fornærmet, hvilket Publikum i slige Tilfælde og helder til at troe.

Saa lofstridig som Sorenskriverens og Biskop Frises Omgang i denne Sag har været, og saa lidet som der er for dem at sige, saa er jeg vis paa, isald der faldt Kongl. Resolution efter Commissariernes Forestilling, de da vilde sfrige over, at de vare fornærmede, ved det at Lands Lov og Ret var dem betaget, og at Publikum og derudi vilde give dem Bifald.

Derimod, naar Sagen, efter den almindelige Orden og Maade, indstævnes for Over-Retten, stoppes Munden saavel paa den ene, som paa

paa den anden, og ingen kan klage over nogen Slags Fornærmelse, men de fleeste troe, at de faae, hvad de have forient.

Det, hvorpaa Commissarierne grunde denne deres Forestilling, nemlig, at det vilde blive Commissionen til for stort Ophold, om denne Dom ved Over-Retten skulde underkendes, finder jeg ikke, at de have meget Marsag til at paastaae, da det af alle Omstændigheder er klart, at de i det øvrige ikke have gjort sig megen Umage med at see denne Commission hastig til Ende bragt, hvilket endog kan sluttet deraf, at Commissionen allerede havde været over tre Aar, førend Ole Nyhne indgav det Indlæg, hvorudi han udlagde Biskop Friis med flere, som Raads-givere, og at samme Indlæg er 2 Aar yngre, end det, som næst forhen fra ham til Commissionen var indkommen. Ligesom jeg overalt maae tilstaae, at jeg, om det ellers vedkom denne Sag, havde adskilligt ved Commissariernes Forhold at erindre, og finder nogen Marsag til at troe, at Sagen i sig ikke vil blive saa farlig for Biskop Friis, som hans Omgang ved denne Indstævning ellers har været ulovsfikket, og han deraf ved har gjort sig mere mistænkt.

Min Betænkning skulde saaledes gaae derhen, at Sorenskriverens Dom og Behandling indstævnes for Over-Retten, hvor vedkommende Actor (som dog ikke bør være den, der er Actor for Commissionen) bør paastaae: At, saavel Sorenskriverens Dom af 2 April 1757, som hans Eragting af 15 Januarii 1757; (thi Eragtingen af 14 Jan., som findes i Acten pag. 42 og 43, tillader allene Biskop Friis at føre sine Vidner, hvorudi der just ikke var saa meget ulovligt, hvilket Deres Excellence og Høifæredede Herrer, og have anmærket udi Deres Skrivelse til Amtmand Zagerup af 14 Maji 1757) blive kiendte, som udmægte og ufterretlige, døde og magtesløse at være, saa at de ikke komme Actor for Commissionen til Hinder i at giøre Paastand over Biskop Friis for Commissionen, ei heller Commissarierne til Hinder i at kiende og dømme paa Biskop Friis, efter Sagens befundne Beskaffenhed. Saa bør han end videre paastaae, at saavel Sorenskriveren som Biskop Friis, blive for deres lovstridige Forhold og Omgang multerede, og at de, een for

for begge, og begge for een erstatte denne Processen og Indstævnings Omkostninger skadesløs.

Visse Omstændigheder og visse Vanskeligheder, som jeg forud saae at ville møde, have hidindtil gjort mig tvivlsom i at tage denne Bestemmelse; ligesom samme og tildeels have været Aarsag udi, at dermed saa længe er holdt tilbage: nemlig 1) var Laugmanden Justikraad Thams den Over-Dommer, for hvilken Sorenskriverens Dom skulde indstævnes; men da han egentlig var den, der klagede over Dommen, og som Commissarius i Sagen syntes derved at være fornærmet, saa havde det ei vel ladet sig giøre, at han som Over-Dommer, kunde dømt og kiendt derpaa; altsaa vilde det været fornødent, at en Sætte-Laugmand var bleven constitueret, til at domme i denne Sag, hvilket paa disse langt fraliggende Steder, hvor der kun ere saa kongelige Betientere, og de bredt og vidt adspredte, ofte foraarstager megen Vanskelighed.

2) Af adskillige til Cancelliet indkomne Memorialer og andre Documenter havde jeg erfaret, at Justikraad og Laugmand Thams, og Biskop Friis vare bitre Fiender, og at det, om de begge havde levet, ikke vel kunde feilet, at de jo havde maatte geraade i en Proces, som angik deres Ære, gode Navn og Rygte. Det havde saaledes været mod al Billighed og Velanstændighed, at lade Justikraad Thams som Commissarius kiende og domme paa Biskop Friis, fornemmelig i en Sag, som havde Anseende af, at være criminel; hvoraf fulgte, at naar der, for Commissionen, skulde gøres Paastand over Biskop Friis, ansattes Undersøgelse mod ham, og dømmes paa ham, saa maatte Justikraad Thams enten reent træde ud af Commissionen, efter at han udi 4 til 5 Aar havde sat der, eller og en anden maatte gaae ind i hans Sted, for saavidt Sagen angik Biskop Friis. Begge Dele vilde forefundet sin Vanskelighed.

Overalt havde jeg nogen Mistanke om, at Sagen i Henseende til Biskop Friis ikke var af den Betydning, at den kunde agtes saa store Ophævelser værd.

I den Henseende, var jeg nær faldet paa de Tanker, at Commissarierne, den ergangne Dom uagtet, kunde blevet ved at undersøge Sagen, for at erfare, hvorvidt Ole Nyhre var istand til at godtgjøre og bevise det, han for Commissionen havde sagt Biskop Friis paa; og ifald det da var befundet, at der kom noget betydeligt ud mod Biskop Friis, kunde man Tids nok indstævnet Sorensskriverens Dom, men dersom man derimod havde seet, at Ole Nyhre intet havde til at bestyrke sit Udsigende med, kunde man ladet det blive derved, for at undgaae Vidtløstighed, og ladet sig nøie med, at Sorensskriveren som er ung, og for kort Tid siden er kommen til Embedet, havde faaet en Advarsel, en anden Gang, at tage sig bedre vare.

Men da Laugmanden Justihraad Thams nu ved Døden er afgangen, og der i hans Sted er beskillet en anden Laugmand, ligesom en anden vel og er beordret, i hans Sted at indtræde i Commissionen, saa bortfalder nu disse Vanskeligheder af sig selv; og altsaa veed jeg intet imod, at Sorensskriverens Dom, paa forommeldte Maade, indstævnes for Laugtinget.

Omendskiont en Dom, som haver sin Nullitet i sig, ikke vel bør anses at kunne faae vim rei judicatae ved at have overstaaet fatalia Appellationis, saa dog, da den i Loven fastsatte Termin, inden hvilken en Under-Rets Dom bør indstævnes for Over-Retten, i Henseende til denne Dom, allerede for lang Tid siden er forbi, saa bliver det sikreste, at der enten søges Dpreisning paa Dømmen, eller og, at der i den til Dømmens Indstævning gaaende Kongl. Befalning indføres den Clausul: uanset fatalia Appellationis allerede ere forbi.

Iligemaade, naar der skal gjøres Paaastand over Sorensskriveren til Mulet eller Omkostninger, vil det være fornødent, at der i Dpreisningen eller den Kongl. Befalning om Dømmens Indstævning, indføres en Clausul, som kan betage Sorensskriveren al Anledning til at excipere og paaastaae det Beneficium, som Norske Lovs 1 Bogs 6 Cap. 12 Art. synes at give de Dommere, hvis affagte Domme indstævnes efter foregaaende Dpreisning.

Skönt saadan Clausul i sig er forhadet, saa er der dog i denne Sag, og efter de her mødende Omstændigheder, saa meget mindre nogen Ubillighed derudi, som det altid havde været umueligt, at denne Dom inden den i Norske Lovs 1 Bogs 6 Cap. 10 Art. fastsatte Appellationens Termin kunde blevet indstævnet for Langtinget, naar der til saadan Indstævning, skulde gaae Ordre herfra, og en Sætte-Langmand constitueres til at dømme i Sagen, hvortil kommer: at Sorenskriverens Forfølelse er grov, og har største Anseende af Partiffhed, da hans lovsstridige Omgang maae have havt sin Grund enten i en Begierlighed efter at tiene Biskop Friis, eller i en saadan Uvidenhed, som man ikke her formode hos en Dommer, og saa meget mindre hos denne Dommer i denne Sag, som han befindes, at have gaaet temmelig varlig tilværks i det første Interlocutorium, han affagde den 14 Januarii, og hvorved han allene tillod Biskop Friis at føre sine Vidner, men derimod i det andet Interlocutorio af 15 Jan. og fornemmelig i den endelige Dom af 2 April, haver fundet for godt, at sætte alle Regler til Side.

De mig tilsendte Documenter følge hermed tilbage. Kiøbenhavn den 27 Julii 1758.

Ole Nyhre druknede paa Eeen i Aaret 1760, og de af ham giorte ubeviislige Angivelser henfaldt altsaa af sig selv m. v. Kammeret forestillende Sagen, og under 1 Novbr. 1760 faldt følgende Resolution:

Efter anførte Omstændigheder ville Vi allernaadigst ophæve den over Omgangen med den afgangne Foged Nyhres paaboende Gaard i Saltens Fogderie overgangne Ildbrand m. v. befalede Inquisitionens Commission, mod at Fogden Hysling formerer de Prætensioner, som med Rette kunde giores til bemeldte afgangne Foged Nyhres Son nu afgangne Ole Nyhres Boe, og Skifteforvalteren Sorenskriver Schomniug derefter paakjender, hvorvidt Borens Casse derudi bør være prioriteret.

Den 9 November 1760, communiceres Stiftamtmand Rangou, General-Krigs-Commissar og Amtmand Saggerup, samt Langmanden.

LVI.

Erklæring over følgende Memorialer og Breve, som alle angaae een og den samme Døstion; nemlig:

1) En Memorial af 10 Maji 1753 fra Regimentskriveren i Coldinghuus Amt Simon Seest, hvorudi han forespørger sig, om det ikke tilfalder ham at forrette Skifte efter alle dem, der have fæstet eller leiet Huus eller Gaard paa Nytergodset, saavelsom dem, der er tillagt noget Huus eller Jordsmon til deres Tjeneste, og det enten de ere Bønder eller ei; tilligemed Amtmandens Kammerherre Wülovs Erklæring af 9 Junii 1753, derudi han beræber sig paa en Forestilling af 23 August 1752, og udi begge paastaar, at det tilkommer Amtmanden at forrette Skifte efter alle Adelige og Rangs personer, enten de have fæstet Huus eller Gaard, eller ei; efter alle dem, der boe paa Landet, og ikke ere Bønder, ei heller have fæstet det Sted, de boe paa; efter alle Selveierbønder, undtagen dem, som Lovens 3 Bog 12 Cap. taler om, og efter alle Kongl. Skovfogder der boe og de i de dem tillagte Skovfogedhuse: mener derhos, at det er Personens Husbonde eller Øvrighed og ikke Stedets Husbonde, der skal forrette Skifte, og beræber sig paa adskillige specielle Reskripter.

2) En Memorial fra Amtmanden over Friderichsborg og Cronborg Amter, Geheimeraad Gram af 18 Februarii 1758, derudi han forespørger sig, hvem det tilfalder at forrette Skifte efter Kongl. Betientere, samt Kongl. bestalter Haandværkere ved Lysslottene i Amtene, med flere uden for Bøndestanden, som boe i Nyter-Districtet, paa Amtets Grund, og have enten Gaarde og Huse i Fæste eller Leie, eller af de paaboende Eiendomsgaarde og Huse svare Grundskat til Hans Majestæts Casse, eller dertil have Jord udi Fæste; derhos han formener, at det er Standen og Embedet, og ikke Grunden, hvorpaa den Aføde boede, der giver Skifte-Jurisdiction, og at Regimentskriverne saavelsom Proprietairer ikke kunne forrette Skifter, uden efter Bønder allene; tilligemed Kammerets Skrivelse til Grev Goltstein, af 24 Junii, hvorudi de erklære, at disse Døstioner, som noget Justitien vedkommende, henhøre til det Danske Cancellie.

3) En Skrivelse fra Kammeret til Grev Goltstein af 3 Junii 1758, hvorved de til Cancelliet (som det efter deres Formening, allene vedkommer) remittere Amtmanden over Vordingborg og Tryggevælde Amter, Marskalk Reitzensteins Memorial af 30 Decbr. 1757, derudi han andrager, at Amtmanden alletid tilforn har forerettet Skifter efter de Selveierbønder, som Lø

vens 3 Bogs 12 Cap. og Forordningen af 7 Maji 1723 omformelder, og hvis Eiendomme udi det Vordingborgske Rytter-District ere beliggende, og hvortil Hans Majestæt har Herligheds-Ret, men Regimentskriveren har siden, efter Conferensraad Schøllers Afgang, sat sig i Besiddelse deraf, uden dertil at have nogen nye Adkomst. Keizensteins Formand Grev Werdel havde derom tilskrevet Amtmændene over Kiøbenhavn, Amtvorskov og Friderichsborg Amter, og af de tvende første faaet til Svar, at der paa Amtene forrettede de, og ikke Regimentskriveren, Skifterne efter slige Selveierbønder, hvoraf Friderichsberg Bye bestaaer paa Kiøbenhavns Amt.

* * *

Iblant de trende indsluttede Memorialer indeholder vel enhver visse særdeles Qvæstioner; men de opløses dog samtlige i een og den samme almindelige, nemlig: hvilke Skifter det paa Ryttergodset, tilkommer Amtmanden, og hvilke Regimentskriveren at forrette?

Hvad den første Memorial angaaer, som i Maret 1753 er indkommen fra Regimentskriveren i Coldinghuus Amt Simon Seest, da havde jeg ventet, og er mig forsikret, at det Spørgsmaal var afgjort ved Kammeret. Jeg havde og saa meget mere Marsag til at troe, at det forholdte sig saaledes, som jeg af Amtmandens Kammerherre Billovs Erklæring af 9 Junii 1753 erfarede, at han den 23 August 1752 havde gjort en allerunderdanigst Forestilling, angaaende Amtmændenes Skifte-Jurisdiction, hvorudi de samme Qvæstioner vare fremsatte, som i Regimentskriverens Memorial.

Da jeg erfarede, at denne Forestilling ikke fra Kammeret var meddeelt det Danske Cancellie, kunde jeg ei slutte andet, end at Sagen, ved Kammeret maatte være afgjort.

Vel vedkomme disse Disputer i sig ikke Kammer-Collegium, men det Danske Cancellie, for saavidt den Ret, at forrette Skifte, forudsætter en Jurisdiction, og er en Deel af samme, men da de i denne Forestilling ventilerede Qvæstioner allene angik Ryttergodset, som tilhører Deres Kongl. Majestæt, og Regimentskriveren, der er en Regnskabs-Be-
 dient, og forterer under Kammeret, saa meente jeg, at det og kunde have sit

sit Forblivende ved det, som Kammer-Collegium i den Henseende, havde fundet tjenligt og meest overeensstemmende med Deres Majestæts Fordeel, og frygtede for, at foreslaae noget, som skulde synes at stride derimod.

Men, da jeg af de tvende Memorialer fra Amtmændene over Friederichsborg og Cronborg, saavelsom Wordingborg og Tryggevælde Amter, og Kammer-Collegii Skrivelser af 3die og 24de Junii h. a. nu erfarer, at Kammeret selv anseer disse Qvæstioner, som noget, der allene vedkommer det Danske Cancellie, saa man derfra ikke tør befrygte nogen Modstand eller Indvending, saa haver jeg, ved at indsende min allerunderdanigste Erklæring over de tvende sidste Memorialer, og ladet den første følge med; da jeg tænker saavidt mueligt, at fremsætte en almindelig Regel, hvorved disse Disputer om Skifterne paa Ryttergodset, for Fremtiden, meestendeels, omendskiønt ikke aldeles kunde forebygges.

Hoved-Qvæstionen kommer an paa, hvad Begreb man gjør sig om en RegimentsSkriver eller Kongelig Forvalter ved Ryttergodset.

Da Deres Kongelig Majestæt eier Ryttergodset med selv samme Ret (for saavidt Eiendommen angaaer, thi Imperium spørges her ikke om) og paa selv samme Maade, som enhver Proprietair eier sit Jordegods, saa er Deres Majestæt, i Henseende til Ryttergodset, at ansee som en Proprietair.

Eigesom enhver Proprietair, der haver et anseeligt Jordegods, og ikke selv er istand til derved at opagte alt det, Godsets Administration udfordrer, holder en Fuldmægtig, som kaldes Forvalter eller Ridesfoged, saa holder og Deres Kongelig Majestæt ved det dem tilhørende Ryttergods, en Fuldmægtig, som kaldes RegimentsSkriver, eller paa visse Steder, hvor Distrikterne ere deelte, Forvalter.

RegimentsSkrivernes Instruction haver jeg ikke seet; men jeg veed, at deres Forretninger ved Ryttergodset bestaae i det samme, som en Ridesfogeds eller Forvalters ved et Proprietairgods, nemlig: at have Indseende med Godset og Bønderne, af dem at oppebære og inddrive Kongl. Skatter og Contributioner, Landgilde og andre Afgifter til Proprietairen, passe paa det unge Mandskab, at det bliver ved Godset, og deles

til Stavns ifald det forlader samme, indføres i rette Tid i Reservatullen, og at deraf, naar det udfordres, presenteres Landsoldater, see til, at Bønderne holde deres Gaarde og Huse vedlige, og ikke forkomme deres Besætning, ifald noget derudi mangler, at det da erstattes af deres Sterboer, at de ledige Gaarde og Huse, snart og i Tide forsynes med dygtige og bequemme Fæstere og Beboere, med videre.

Alle disse Forretninger ere tilfælles for en Regimentskriver ved Ryttergodset, og en Ridefoged ved et Proprietairgods, og udgjør begges fornemteste og Hovedpligter.

Jeg tænker saaledes, at jeg ikke kan tage feil i at ansee en Regimentskriver, som den, der er Deres Majestæts Forvalter eller Ridefoged ved Ryttergodset, og som derved har det samme at iagttage, som en Proprietairs Ridefoged ved hans Husbonds Gods.

Vel veed jeg, at Regimentskriverne, eller de fleste af dem, tilige oppebære de Kongl. Skatter, saavel Kornskatten, som andre Contributioner, og derfor gjøre Regnskab, ikke til Amtstuen, som andre Fogder og Forvaltere, men til Kammeret og vedkommende Collegier, og at de, for saavidt, ikke staae ved Siden af Proprietairernes Ridefogder, men af Amtsforsvaltere.

Men dette gjør her intet til Sagen, siden her kun er Spørgsmaal om Regimentskriverens Ret til at forrette Skifter, og en Amtsforsvalter, som Amtsforsvalter, ikke har nogen Jurisdiction eller nogen Ret til at forrette Skifter.

Naar dette sættes forud, og dermed confereres, at Proprietairerne eller Husbonderne paa Landet, i Følge Loven, ere berettigede til, ved dem selv eller ved deres Fuldmægtige, at forrette visse Skifter, saa synes det deraf, at Regimentskriveren, som Proprietairs Fuldmægtig ved Ryttergodset, er berettiget til, paa samme Gods, at forrette de samme, og ikke andre, eller flere Skifter, end de Proprietairerne eller Husbonderne paa deres Gods, ved dem selv, eller ved deres Fuldmægtige, have Lov til at forvalte.

I Følge Lovens 5 Bogs 2 Cap. 90 Art., er foruden Husbonderne eller Proprietairerne, Amtmanden i Almindelighed den eneste ordentlige og autoriserede Skifteforvalter paa Landet; ham det altsaa (naar de i Særdeleshed Privilegerede, som Militaire og Geistlige, allene undtages) tilfalder at forrette alle de Skifter paa Landet, som Proprietairerne eller Husbonderne ikke ere berettigede til at forrette. Da nu Regimentskriverne paa Ryttergodset ere berettigede til at forrette de samme og ikke andre Skifter, end de Proprietairerne maae forrette paa deres eget Gods, saa følger end videre, at de Skifter, som Amtmandene ere berettigede til at forrette paa Proprietairernes Gods, og uden for Ryttergodset, de samme Skifter ere de og berettigede til at forrette paa Ryttergodset.

Jeg veed vel, at Regimentskriverne ikke i Almindelighed ere enige i denne Sætning, da jeg ved een og anden Leilighed har merket, at nogle blant dem søge at fastsætte, som en ustridig og bekjendt Sandhed, at det tilfalder dem, paa Ryttergodset, at forrette, ei allene de Skifter, som Proprietairerne paa deres Gods forrette, men og de, som Amtmændene forrette paa Proprietairernes Gods og uden for Ryttergodset.

Jeg veed ikke, paa hvad Grund de bygge denne Sætning, som ikke kan bevises af Forordningen om Ryttergodset af 10 August 1695, dens 33 Art., der allene fastsætter: At Regimentskriveren skal lade det lovlige forholde med de Arveskifter og Formynderskaber, som paa Ryttergodset forefalde.

Men, ligesom Regimentskriverne have været meget villige til at lade sig overtønde om denne for dem fordeelagtige Sætnings Rigtighed, saa troer jeg og, at det, hvoraf de dertil have taget Anledning, har været et urigtigt Begreb om deres eget Embede og dess Beskaffenhed, nemlig: de have anseet sig selv ligesom som Deres Majestæts Fuldmægtige ved Ryttergodset, ei allene, for saavidt Deres Majestæt over samme Gods har Eiendomsret, men og, for saavidt at Deres Majestæt derover, saavel som over hele Landet, har den øverste Magt. Da de nu have seet, at, ligesom enhver Husbonde i Følge Loven, er berettiget til at forrette Skifte efter hans Bønder og Tjenere, saa er og

Amt-

Amtmanden berettiget til at forrette de øvrige paa Landet foresaldende Skifter, i Følge den ham dertil, af Deres Kongl. Majestæt allernaadigst anfortroede Jurisdiction, saa have de troet at begge Slags Jurisdictioner, saavel den, der haver sin Grund i den Deres Majestæt over Ryttergodset tilkommende Eiendomsret, som den, der haver sin Grund i den Deres Majestæt tilkommende Regiering, vare dem anfortroede, for saavidt Ryttergodset angik.

Men dette bortfalder af sig selv, naar betragtes, som forhen er viist, at Regimentsfriverne ere Deres Majestæts Fuldmægtige, for saavidt samme er Eier af Ryttergodset, og i Henseende til dette, er at ansee, som en Proprietair, men ikke, for saavidt Deres Majestæt er Konge; hvoraf flyder, at dem ei heller i Kraft af dette deres Embede, kan tilkomme anden Jurisdiction eller Ret til at forrette Skifter, end den enhver Proprietair tilkommer, paa det Gods han eier, eller, hvoraf han er at ansee som Husbonde.

Derimod ere Amtmændene overalt Øvrigheds-Personer, som af Deres Majestæt selv ere beskikkede, og som deres Majestæt, foruden den dem tilkommende Inspection med adskillige andre Kongl. Betientere, har betroet et vist Slags Jurisdiction, nemlig den som udfordres til at forrette Skifter.

Jeg seer ikke mindste Anledning til at antage, at denne Amtmændenes Jurisdiction skulde paa Ryttergodset være mere indskrænket, end paa andre Gods. Loven og vedkommende Forordninger befindes ikke, i den Henseende, at gjøre nogen Slags Forskiel; og man har saa meget mindre Føie til in dubio at formode det, som Ryttergodset saa langt fra ikke er unddraget fra Amtmandens Jurisdiction og Opsigt, saa han endog, i Henseende til dette Gods, er forbunden til en langt noiere Inspection end i Henseende til noget andet Gods paa Landet; hvilket tillige viser, at Deres Majestæts Ryttergods ikke kan herudi sættes i Classe med Grevskaberne og Friherfskaberne, hvilke i alle Maader ere undtagne fra Amtmændenes Jurisdiction og Opsigt, ved det, at Greven eller Friherren selv, for saavidt samme strækker sig, forretter Amtmands-Embede.

Utesaa

Altsaa bliver Følgende den almindelige Regel, hvilken Amtmændene, saavel som Regimentskriverne, i Henseende til Skifternes Forvaltning, uden nogen Undtagelse, have at rette sig efter.

De Skifter, som det paa Proprietairernes Gods er Proprietaireren tilladt, ved ham selv eller ved hans Fuldmægtig, at lade forrette, de samme Skifter og ikke andre tilkommer det Regimentskriverne paa Ryttergodset at forrette; men de Skifter, som det paa Proprietairernes Gods, og paa Landet, uden for Ryttergodset, tilfalder Amtmanden at forrette, de samme tilfalder det ham og at forrette paa Ryttergodset.

Omendskjant denne Regel synes at være temmelig bestemt, saa maae jeg dog tilstaae, at alle de Disputer ikke derved ere afgjorte, som existere eller kunde existere mellem Amtmændene og Regimentskriverne, om hvilke Skifter det tilfalder enhver af dem at forrette.

Slige Disputer reise sig ofte mellem Amtmændene og Proprietairerne, og jeg haver for kort Tid siden, givet min allerunderdanigste Erklæring over tvende saadanne Qvæstioner. De finde og saa meget snarere Sted paa Ryttergodset, som der ere flere og adskilligere Selveier-Bønder, end paa Proprietair-Godserne, flere Kongelige Betientere, som enten boe i de dem pro Officio tillagte Huse og Gaarde, eller i Mangel deraf, fæste eller leie Huus eller Gaard; det og oftere der hænder, at en Pensionist, aftallet Officeer eller anden Kongl. Betient, geistlige, civile eller militaire Enker, med Tilladelse bygge sig eller siden kjoobe og beboe et Eiendomshuus, og svare Jordskuld eller Grundskat af Grunden, hvorpaa Huset er bygget, ligesom de og ofte dertil bruge et Stykke Jord, som de have enten leiet eller, som det gierne kaldes, fæstet, og hvoraf de betale en aarlig Afgift.

De Tretter, som opkomme mellem Amtmændene og Regimentskriverne om Skifterne efter slige Folk, kunne ikke siges saa aldeles at være afgjorte, ved den forhen anførte almindelige Regel, da de samme og jævnligens moveres mellem Amtmændene og Proprietairerne.

Udi de ved Anledning af slige Disputer, forhen indgivne allerunderdanigste Erklæringer, haver jeg viist, at da Loven allene tillader Hus-

bonden, qva Husbonde, at forrette Skifte, saa flyder deraf, at en Husbonde eller Proprietair ikke er berettiget til at forrette Skifte efter andre, end dem, hvis Husbonde han haver været, og som igien have været hans Fæstebønder og Tienere.

Naar dette anvendes paa Regimentskriverne, som i Følge Foregaaende staae herudi ved Siden af Proprietairerne, saa følger, at en Regimentskriver allene er berettiget til at forrette Skifte efter Ryttergodsets Fæstebønder og Tienere, der allestider maae ansee den Proprietair, der eier samme Gods, som deres Husbonde, da det derimod tilfalder Amtmanden at forrette alle de øvrige forefaldende Skifter paa Ryttergodset, eller i det District, hvor samme er beliggende.

Udi forbemeldte Erklæringer haver jeg iligemaade viist, at det ikke kan giere mig til en andens Husbonde eller ham til min Tiener, at jeg haver Dominium directum over den Grund, hvorpaa hans Eiendoms-huus er bygget, og at han derimod kun haver et Jus superficiarium over samme Grund, skient han haver Dominium plenum over Bygningen, saa at han af Grunden maae til mig betale en aarlig Kiendelse, som kaldes Jordskuld eller Grundskat; altsaa kunne de, der boe i slige Eiendoms-huse paa Ryttergodset, enten de betale Jordskuld til Rytter-Cassen, eller til Bonden, ikke ansees, som Ryttergodsets Bønder og Tienere; hvoraf flyder, at det ei heller kan tilfalde Regimentskriveren at forrette Skifte efter dem.

Jeg haver og viist, at det ikke giør noget til Sagen, eller kan giøre En saadan til en Fæstebonde, om han til sit Eiendoms-huus bruger et Stykke Jord, som han enten haver leiet eller kjøbt, paa det Tilkaar, at han deraf skal betale en aarlig Afgift, under hvad Navn det og maatte være.

Hvad de Kongl. Betientere og Haandværkere angaaer, som boe i de dem pro Officio tillagte Huse eller Gaarde, da er det klart, at denne frie Bolig, med videre, der er at ansee som en Deel af deres Løn, ikke kan giøre dem til Fæstebønder og Godssets Tienere.

Det samme er og at sige om de Kongl. Betientere, som boe i Huse eller Gaarde, hvilke de ikke have fæstet, men leiet eller forpagtet, siden saadan en Forpagnings- eller Leiecontract ikke rører deres Person eller forandrer deres Stand, men allene forbinder dem til det, som Contracten indeholder, og de ved Contracten have forpligtet sig til at præstere.

Derimod synes det at have nogen mere Banskfeligbed med de Kongl. Betientere, som paa Ryttergodset fæste Huse eller Gaarde.

Den, som paa sædvanlige Vilkaar fæster et Huus eller Gaard, bliver derved i Almindelighed en Fæstebonde, og maae erkende Eieren af samme Huus eller Gaard for hans Husbonde, hvilken saavel som hans Fuldmægtig i hans Fraværelse han i Følge Lovens 3 Bogs 12 Cap. 1 Art. er forbunden til at være horig og lydlig.

Men, saa almindelig som dette og er, saa maae det dog og paa den anden Side tilstaaes, at en Officeer eller anden Kongl. Betient, saalænge han i samme sin Tjeneste forbliver, ikke vel kan blive en Proprietairs Fæstebonde og Tiener, da det er let at begribe, at der jævnlig vilde opkomme Strid mellem de Pligter, hans Rang og Betiening paa den ene Side medfører, og som paa den anden Side skyde af den Hørrighed og Lydighed, han er hans Husbonde og Husbondens Fuldmægtig efter Loven skuldig.

Man maae derfor antage, at naar en Proprietair udgiver Fæstebrev til den, der virkelig staaer i Deres Majestæts Tjeneste, han da straffiger sig den Hørrighed og Lydighed, og i Almindelighed de Rettigheder, som et Fæstebrev vel pleier at medføre, men som røre den fæstendes Person, og fastsætte hans Stand, ved at giere ham til Proprietairens Bonde og Tiener, og derimod lader sig nøie med at faae Rettighed til de Præstationer, som enhver kan forbinde sig til, og for hvilken Proprietairen, paa een eller anden Maade, kan see sig forfikkret; det er at sige: en Proprietair maae i slige Tilfælde formodes at være fornøiet med, at den anden forbinder sig til det, hvortil han guldigen kan forbinde sig. Den, som virkelig staaer i Deres Majestæts Tjeneste, kan vel forbinde sig til at betale aarlig til en anden 20 eller 100 Rdr. eller mere,

og den anden kan derfor, ved god Cauction eller paa anden Maade, blive betrygget, men han kan ikke forbinde sig til at være den andens Tiener, og at være ham hørig og lydlig.

Men overalt troer jeg, at denne Qvæstion selben forekommer, og at de om slige Skifter opkommende Tretter de fleeste Tider efter andre Grundsetninger kunde afgjøres.

Jeg haver i de forhen ommeldte Erklæringer viist, at Fæste- og Leie-Contracter ofte forveksles, og at man paa Landet er kommen i Bane med, at kalde alle de Contracter, hvorved en Bondegaard eller Huus overlades til Beboelse og Brug, Fæste-Contracter, skient de i sig selv ofte ere intet mindre.

Jeg tvivler om, at en Officeer eller anden Kongl. Betient, som siges at have fæstet en Bondegaard, har udgivet Reversal-Fæstebrev, hvorved han direkte eller indirekte har forbundet sig til at erkiende Proprietairen for sin Husbonde, at være ham og hans Fuldmægtig hørig og lydlig, at giøre Hovetrie, Ægt og Arbeide, at blive ved Gaarden, saa længe han lever, og ikke gaae fra den, uden han forhen beviser, at han dertil haver skielig Marsag, og, naar han endelig gaaer fra den, da at svare til al den Brøstfældighed paa Gaarden, og at den Mangel i Besætningen, som de af Husbonden selv udnævnte Mænd maatte finde for godt at antage med videre, som Loven og Fæste-Contracten paalegger den Fæstebonde. Det høieste, En saadan forpligter sig til, er vel af Gaarden at svare en vis fastsat aarlig Afgift, at beholde den indtil en vis fastsat Tid, eller indtil han lovlig, og paa den i Contracten bestemt Maade, har opsagt den, imidlertid at holde Bygningen vedlige, og at levere den fra sig ved et lovligt og upartisk Syn, at svare til en vis bestemt og specificeret Besætning, og for hvad derudi mangler, at betale en vis Summa Penge.

Den Contract, som allene haver disse sidste, men ikke de første Criteria, kan ikke kaldes en Fæste-Contract, men er allene en Leie- eller Forpagtnings-Contract; og at saadan Contract ikke kan giøre den ene

Con-

Contraherende til den andens Fæstebonde eller Tiener, og altsaa ei heller virke nogen Ret til at forrette Skifte, det haver jeg tilførn erindret.

Naar denne Forskiel iagttages, saa vil det uden Tvivl befindes, at det Tilfælde kun sielden indtreffer, hvor en Officeer eller anden Kongl. Betient kan siges at have fæstet en Bondegaard, og at adskillige, som siges at have fæstet, egentligen kun have leiet eller forpagtet.

Selveier-Bønder sættes i Almindelighed mod Fæste-Bønder, hvoraf skyder at Proprietairerne og Regimentskriverne ikke, i Almindelighed, kunne paastaae at forrette Skifter efter dem, siden de allene ere berettigede til at skifte efter deres egne Fæstebønder.

Men det er og vist, at der, i de adskillige Provindser her i Riget, ere saa mange Slags Selveier-Bønder, og blant dem nogle, som kun faare lidet afvige fra Fæstebønder, saa det baade er vanskeligt at fastsætte en almindelig Regel, og næsten umueligt at opregne de adskillige Slags og bestemme, hvad om ethvert Skal gielde, da man derudi ikke har nogen Lov eller Regel for sig, men det allene kommer an paa, hvad paa ethvert Sted er og har været Brug.

Jeg taler her ikke om de Bønder, som allene eie Bygningen, og ingen Ret have til Jorden eller Grunden, uden den, de have faaet ved deres Fæstebrev, siden de virkelig ere Fæstebønder, men allene om de svrige saakaldte Selveier-Bønder, af hvilke der ere flere Slags, end de fleeste vide eller tænke.

Lovens 3 Bogs 12 Cap., taler om et Slags Selveier-Bønder, som ikke have det meget bedre, end Fæstebønder, ligesom de fleeste af dem og ved Tidens Længde, og ved Hertigheds-Eiernes Paafund, ere enten blevne virkelige Fæstebønder, eller i det mindste kun have beholdt Navnet af Selveier-Bønder tilovers, da deres Wilkaar i det svrige ikke ere bedre, end Fæstebønders.

Det Fordeelagtigste for disse Selveier-Bønder, som Loven fastsætter, nemlig, at de ikke maae belægges med mere Arbeide og Tynge, end en Fierdedeel mod en Fæstebonde at regne, synes vel at være noget, men er i sig selv saa godt som slet intet, da det ingen Steds enten i

Lov eller Forordninger findes bestemt, hvad Arbeide en Fæstebonde maae belægges med. Naar det hele er ubestemt, saa maae enhver Deel deraf og være ubestemt, og det nyttir mig kun lidet, at jeg ikke er forbunden til at præstere mere end en Fierdedeel, mod en anden at regne, naar det beroer paa den, som kan fordre Præstationen at fastsætte, hvad og hvor meget den anden skal præstere.

Forordningen af 7 Maji 1723, synes at tale om et andet Slags Selveier-Bønder, hvilke den dog tilsidst henfører til dem, der er handlet om i Lovens 3 Bogs 12 Cap., hvormed de, uden Tvivl, kun lidet have været tiende.

Men der ere og andre Selveier-Bønder, hvis Willkaar ere bedre, og hvis Eiendomsret er mindre indskrænket. Jeg veed Selveier-Bønder, som have en liden Bøndegaard paa 4, 6 à 8 Tønder Hartkorn, men besidde den med ligesaa god Ret, som en uprivilegeret Proprietair besidder hans Gaard og Gods, da de allene ere pligtige deraf at betale Kongl. Skatter og Afgifter, og i det øvrige ikke staae i noget Forhold eller Forbindelse med nogen Proprietair.

Af dette Slags Selveier-Bønder ere uden Tvivl de, som Amtmanden over Coldinghuus Amt Hr. Kammerherre Bülow i hans Memorial taler om, og om hvilke han rettelig formener, at de ere forskielige fra dem, som der tales om i Lovens 3 Bogs 12 Capitel.

Der ere andre Selveier-Bønder, som besidde maadelige eller store Bøndergaarde, til hvilke en anden Proprietair haver Herligheden, men hvor det tillige, eengang for alle, er afgjort og fastsat, saavel hvad Selveier-Bonden skal i aarlig Afgift betale til Herligheds-Eieren, som hvad enhver nye Besidder af Gaarden skal i Husbondshold eller Fæste betale til ham. Den aarlige Afgift er gierne, ved slige Selveier-Gaarde, gandske billig, og saare liden i Forhold til Gaardens Værdie, hvilket vel fornemmelig kommer deraf, at slige Gaarde ere blevene meget forbedrede siden den Tid, at Bonden derover har faaet en mere uindskrænket Eiendomsret.

Under=

Undertiden er den aarlige Afgift vel zengang for alle fastsat og afgjort, men Fæstet eller den Recognition, som enhver nye Bedder maae betale til Herligheds-Eieren, er derimod vilkaarlig, og maae hver Gang afgjores ved en nye Afford, hvilket endda er en temmelig Byrde og kan give Herligheds-Eieren Anledning til at chikanere Selveier-Bonden.

Uf hvad Vigtighed denne Byrde undertiden ansees at være, kan sluttes af et mig bekiendt Exempel, hvor Selveier-Bonden for 4000 Rdr. af Herligheds-Eieren købte Herligheden til en saadan Bondegaard, hvis aarlige Afgift var fastsat, og beløb til 16 à 20 Rdr., men Fæstet var vilkaarligt.

Uf dette Slags Selveier-Bønder ere uden Tvivl de, som findes paa Bordingborg Amt, og om hvilke Amtmanden Hr. Marskalk Keitzenstein formener, at de kunne henføres til dem, som Lovens 3 Bogs 12 Cap. og Forordningen af 7 Maji 1723 taler om.

Jeg tvivler ikke om, at der jo ere flere Slags mig ubekiendte Selveierbønder, og i den Henseende tør jeg ikke befatte mig med, at giøre nogen Forskiel imellem dem, eller at foreslaae en Inddeelning, som jeg dog ikke kunde være forvissat om vilde blive fuldstændig, men man faaer for det første holde sig ved Navnet, Selveier-Bonde, hvilket synes at vise, at den, der er det, ikke tillige, og for saavidt, kan være Fæstebonde. Men da der dog vel og gives saadanne, som allene have beholdt Navnet af Selveier-Bønder, skiont deres Villkaar ikke ere bedre end Fæstebønders, og de, ligesaavel som Fæstebønder, maae erkiende en anden for deres Husbonde, saa skulde jeg tænke, at man, for at udelukke saadanne, kunde tillegge den Indskrankning: Virkelige Selveier-Bønder.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til de trende Amtmænd, fra hvilke indlagte Memorialer ere, nemlig: Amtmanden over Friderichsborg og Cronborg Amter, Hr. Geheime-Conferensraad Gram, Amtmanden over Bordingborg og Tryggevalde Amter Hr. Marskalk Keitzenstein, og Amtmanden over Eoldinghuus Amt Hr. Kammerherre Bülow.

Bülöv: At, da Regiments-Skriveren er at ansee, som Deres Majestæts Soged eller Forvalter ved Ryttergodset, saa tilfalder det ham, paa bemeldte Gods at forrette de Skifter, som det paa Proprietairernes Gods er enhver Proprietair tilladt selv, eller ved sin Suldmechtig at forrette, da det derimod tilkommer Amtmanden paa Ryttergodset, at forrette de samme Skifter, som han paa Proprietairernes Gods og paa Landet, uden for Ryttergodset, er berettiget til at forrette; hvoraf flyder, at det allene tilkommer Regiments-Skriveren at forrette Skifte efter Ryttergodsets Sæstebønder og Tienere, eller dem, som virkelig og under de sædvanlige og i Loven ommeldte Vilkaar, have fæstet Zuus eller Gaard paa Ryttergodset og deres Tienestefolk, og, at det derimod tilfalder Amtmanden at forrette Skifterne efter alle andre, saasom virkelige Selveier-Bønder, Kongelige Betientere, Kongelig bestalter Saandværker ved Lyst-Slotterne og andre, som ikke have fæstet, men allene leiet Zuus eller Gaard, og alle dem, som boe paa Ryttergodset i de dem selv tilhørende Eiendomshuse, skjønt de af Grunden, hvorpaa samme Huse ere byggede med videre, svare aarlig Jordstyld eller Grundskat, enten til Rytter-Cassen eller til Sæsteren af den Bomedgaard, paa hvis Grund de ere byggede, og uanset de til saadanne Eiendomshuse maatte have brugt et eller andet Strykke Jord, hvoraf de til Cassen have svaret en aarlig Afgift. Kjøbenhavn den 8 August 1758.

Herpaa blev af Cancelliet resolveret:

Ordre herom efter General-Prokureurens Erklæring.

Resolutionen er af 31 August 1758.

1758 den 8 Sept. Ordre til Geheimeraad og Amtmand Hr. Friedrich Carl von Gram og til Amtmand Hr. Wolf Veit Christoph von Reizenstein, Kammerherre og Amtmand Hr. Ludwig Wilhelm von Bülöv.

LVII.

Var paa General Landets Oekonomie- og Commerce-Collegii Brev til General-Proforeuren af 4 Martii 1758, hvorudi de melde, at ved et vist Dødsfald, synes Skiftet alt for tidlig at være sluttet, til Skade for de øvrige particulære Creditorer, og begiere General-Proforeurens Betænkning over, hvad der i saadant Tilfælde er at gjøre, for at faae Tingen sat i forrige Stand; om der ikke skulde være anden Veie, end at Hans Majestæt, i Følge sin Enevolds Magt, maatte bestemme det derhen, at Skiftet forfra blev foretaget.

Nogle Dage efter at jeg havde faaet dette Brev, bles mig fra General Landets Oekonomie- og Commerce-Collegio endnu tilsendt følgende Documenter.

1) En Kongl. Resolution af 28 Febr. 1747, at der, paa Magazinets Vegne, skulde ske Indførsel i Commerceraad og Fabriqueur Elias Courtonnes forhen arresterede Effecter, og Fabriquen siden drives for Courtonnes Regning.

2) En Extract af Protocollen, som Byens Skifteret har holdet paa Skiftet efter bemeldte Courtonne, som døde den 8 Decbr. 1750, hvoraf sees, at Skifteretten den 19 Junii 1753 har til Magazinet, efter Directeurernes Paaastand, overleveret Boet i den Stand, det fandtes registreret og vurderet, og dermed anset Skiftet at have Ende.

3) En Kongl. Befalning af 11 Octbr. 1751 til Etatsraad Friis og Justizråd Klevenfeldt; at de som extraordinaire Skifte-Commissarier skulde indkalde Creditorerne, kiende paa deres Fordringers Rigtighed, og derefter indgive Deres Betænkning over Fordringernes Beskaffenhed til General Landets Oekonomie- og Commerce-Collegio, til videre Foranstaltning og Kongl. Approbation.

4) Bemeldte tvende Commissariers Decision over de angivne Creditorens Fordringer af 28 Maji 1755, hvilken i sig er en Betænkning over disse Fordringers Lovlighed og Beskaffenhed, som, i Henseende til adskillige blant dem, udfordrer bedre Oplysning og nsiagtigere Beviis.

* * *

Ved Skrivelse af 4de Martii h. a., have deres Excellencer og Høitbydende Herrer befalet mig, at give min Betænkning over det Spørgsmaal:

Naar i en Sterboe, Skiftet synes at være alt for tidlig sluttet, til Fornærmelse for de øvrige particulære Creditorer, hvad der da i saadant Fald er at giøre, for at faae Tingen igien sat i forrige Stand, og om der endelig skulde behøves en Kongl. allernaadigst Dispensation, at Skiftet forfra igien kunde foretages?

Hvad denne Dvæstion, in abstracto betragtet, angaaer, da veed jeg ikke derpaa at svare anderledes, end at Skifteforvalterne ere Dominere, som have en virkelig Jurisdiction, og ere berettigede til at kiende paa Creditorernes Fordringer med de øvrige ved og under et Skifte forekommende Dvæstioner mellem Arvinger, Creditorer og andre Vedkommende.

Deraf slyder, at naar en Skifteforvalter til Protocollen erklærer, at Skiftet er sluttet, da er saadan Declaration at ansee, som en Decision, der i det mindste ikke uden Skifteforvalternes Billie kan kuldfastes, uden ved Over-Rettens Dom. Altsaa maae den, der finder sig fornærmet ved saadan Decision, og formener enten, at hans Paastand ikke er hørt, eller at den ikke er paakiendt, eller at han ikke har havt Tid til at udføre og bevise den, saaledes, som skee burde, i Følge Lovens 1ste Bogs 6te Cap. 6te Artikel, indstævne samme for den Overs-Ret, som Skifteforvalterne sortere under, og der efter Omstændighederne paaataae, enten at Skifteforretningen hienvises til loyligere Behandling, eller at den affagte Decision ikke skal komme ham til Hinder udi at fremsætte og deducere sin Paastand for Skifteretten, og; der at faae samme paakiendt.

Da saadan utidig Kiendelse kan have sin Grund, enten udi Skifteforvalternes Forseelse og Overseelse, eller i en ignorantia invincibilis og en Uvidenhed om noget, som de mueligen hverken kunde eller burde vide, saa paaataaes efter slige Omstændigheder, enten at Hienvisningen skal skee paa deres Bekostning, eller at de skulle betale Indstævningens Omkostninger, eller og der blot gøres Paastand om Sagens Restitution i forrige Stand, uden at samme Paastand i nogen Maade graverer Skifteforvalterne.

Om dette sidste vilde vel blive Tilfældet her, isald det maatte eragtes enten nyttigt eller nødvendigt, at indstævne Stiftesforvalternes Decision.

Men af de mig, efter Deres Excellences og Høitrydende Herrers Befaling, siden tilsendte Documenter (som hermed følge tilbage) maae jeg slutte, at denne Overstion angaaer afgangne Commerceraad og Klædesfabriqveur Elias Courtonnes Sterboe, hvormed Beskaffenheden, for saavidt jeg af samme Documenter har kunnet erfare, skal være følgende:

Den 26 November 1746 skal der, paa det Kongelige Magazins Vegne, være giort Arrest i bemeldte Courtonnes Fabriqve og Effecter, for tilgodehavende 17845 Rde. 12 s., hvilken Arrest den 19 December næst efter ved Dom skal være bleven confirmeret. Den 28 Februarii 1747 har Hans Kongl. Majestæt efter General Landets Deconomie- og Commerce-Collegii derom giorte Forestilling, allernaadigst resolveret, at der paa Magazinets Vegne skalde skee Indførsel i bemeldte arresterede Effecter, og Fabriquen derefter fortsættes for Courtonnes Regning, som deraf skalde nyde en vis Sum aarlig til Underholdning, men den øvrige deraf flydende Fordeel henlægges til hans øvrige Gields Afbetaling, og hans Families Underholdning, dog, at der tillige ved Fabriquen skalde sættes en Controleur, som af Collegiet skalde meddeles Instrux, og over alle Ting holde vedberlig Regning og Rigtighed; hvilket fornemmelig eragtedes fornødent i det Tilfælde, at nogen af Courtonnes øvrige Creditorer, maatte til at erholde sin Betaling søge Arrest eller Indførsel i den Rest, som kunde komme udaf Effecterne over Magazinets Tilgodehavende, med videre.

Den 8 December 1750, skal bemeldte Commerceraad Courtonne ved Døden være afgangne, da den ved Fabriquen værende Controleur strax, paa Magazinets Vegne, har optegnet hans efterladte Effecter og forseglet Boen, uden dertil at kalde Stadens eller nogen anden ordentlig Skifteret, som først otte Dage efter, nemlig den 15 December, er requireret og har mødt i Boen, for at forsegle, hvor da tillige er declareret, at Fabriquen blev fortsat for Hans Majestæts Regning, som Bøvestolene og tilhørte.

Førend nogen videre Skiftesamling blev foretagen, er der den 11 Octbr. 1751 gaaet Kongl. allernaadigst Befaling til Statsraad Friis og Justitsraad Klevensfeldt, som medfører: at da efter Courtonnes Død adskillige udenlandske Creditorer havde meldet sig, som formeente at have Tiltale til Fabriquen, saa havde Hans Majestæt allernaadigst fundet for godt, at anordne en extraordinair Skifte-Commission over hans Sterboe, og dertil havde udsæet dem; hvorfor de havde lovlig at indkalde samtlige Creditorer, til at angive og justificere deres Fordringer, og dernæst, efter befundne Omständigheder, at kiende paa deres Rigtighed. Men derefter tillægges:

At naar Courtonnes Gield, ved Skifte Decision, var bleven liquid, havde de over de angivne Fordringers befundne Beskaffenhed at afstatte deres Relation til General Landets Oekonomie- og Commerce-Collegium, til videre Foranstaltning, og til i Anledning af de indberettede Omständigheder, at forfærdige et af Hans Majestæt allernaadigst approberende Classification-*Patent*, hvorledes Creditorerne af det, som blev vundet ved Fabriquen, pro quota, eller maaskee aarlig, kunde vente Betalning.

Imidlertid efter at dette Commissorium var expederet, blev der af den ordentlige Skifteret, angaaende dette Sterboe, holdet trende Samlinger, den 24 Febr., den 14 og 21 Martii 1752, ved hvilken sidste Samling, Controleuren ved Fabriquen, som bestandig mødte paa Magazinet Begne, og den Udsødes Svigersøn Hr. Hofmand, i Anledning af en til Skifteretten indgiven Fordring, declarerede, at Statsraad Friis og Justitsraad Klevensfeldt vare af hans Majestæt udnævnte til Commissarier i Boet, hvorpaa Retten resolverede, at Skiftet maatte beroe, indtil Boet til Commissarierne kunde blive extraderet.

Men efter at Skifteretten paa deres Skrivelse til bemeldte Herrer Commissarier havde den 19 Martii faaet til Svar, at de ikke videre med Boet havde at bestille, end at forfatte en Classification over Sterboets

boets Creditorer, saa var den atter den 25 Maji 1753 forsamlet i Sterboet, for at registrere og vurdere Boets Effecter, hvorved Contro-leuren, paa Magazinet's Vegne tilkiendegav: at der, for Hans Majestæts Førdring i Boet, var gjort Inhibition, efter foregaaende Dom, udi Gaard og Gods, af og med hvad Navn nævnes kunde; og som Boets Effecter saaledes vare Hans Majestæts, indtil Hans Majestæts Førdring var betalt, saa haabede han, at ikke videre blev foretaget, end at Godset blev vurderet. Hvorpaa Sterboets Effecter bleve registrerede og vurderede, undragen Heste og Vogn, Bævestoelene og det øvrige til Fabriken henhørende, som Hr. Hofmand declarerede ei allene at være Hans Majestæts, men og at behøves til Fabriken's Fortsættelse.

Siden den Tid bleve endnu et Par Skifte-Sessioner foretagne den 5 og 14 Junii 1753, indtil endelig den sidste Skifte-Samling blev holdt den 19 Junii 1753, hvorom i Skifte-Protokollen findes følgende tilført:

Hr. Rættels mødte paa Directeurerne for det almindelige Magazin deres Vegne, og paastod, at de registrerede og vurderede Effecter, hvorudi Magazine't har ladet gjøre Execution, efter forhen erhvervet Dom, maatte til dem blive udlagt til Afdrag paa deres Førdring. Tilsynsværgen Hr. Major Mazar, saavel som Sviger sønnen Hr. Hofmand mødte, og havde ei derimod noget at erindre. Thi blev Boet i samme Stand, som det er registreret, udlagt til Magazine't, til Afdrag paa deres Førdring, saa at Magazine't gjør sig samme saa nyttig, som de best veed og kan. Hvorved Skiftet erholder sin Endskab.

Efter at dette Skifte saaledes just ikke var sluttet, men Magistratens eller Stadens Skifterets Forretning til Ende bragt, ved det, at hele Boet var, efter derom giorte Paastand og Bedkommendes Samtykke, udlagt til Magazine't til Afdrag paa deres Førdring og dem overleveret, saa finder jeg ikke videre dette Skifte angaaende at være passeret, end at de forhen ommeldte allernaadigst anordnede Commissarier den 28 Maji 1755 have indgivet deres saa kaldte Decision over de Creditorers

Fordringer, som havde anmeldt sig; hvilken Decision egentlig er en Betænkning over disse Fordringers Rigtighed, Lovlighed og Gyldighed, hvorudi overveies, hvorvidt enhver Fordring enten er liquid, eller kunde behøve noiere at oplyses og bevises.

Imidlertid seer man deraf, at den angivne Siæld efter Haandskrifter, beløber indtød 40000 Rdr., og efter Regninger over 1700 Rdr.

Dette er, hvad jeg af de mig tilsendte Documenter, dette Sterboe, og dets Behandling betræffende, har kunnet erfare.

Da der nu skal være nogle Tusende Rigsdalere tilovers, som maae være udkomne, enten af afgangne Courtonnes Huus og øvrige Effecter eller af den Fordeel, Fabriquens Fortsættelse har bragt tilveie, hvilken Fordeel, i Følge Hans Kongl. Majestæts allernaadigste Resolution af 28 Febr. 1747, er bestemt til Courtonnes øvrige Siælde Afbetaling og hans Families Conservation; og det altsaa synes overeenstemmende med Hans Kongl. Majestæts allernaadigste Henfigt, at disse Penge, for saavidt de kunne strække, komme afgangne Courtonnes Creditorer tilgode; saa spørges, hvorledes disse Penge best og beqvæmest, men tillige paa en lovlig og lovmæssig Måde, kunde blive deelte mellem Creditorerne, og Skistet, for saavidt, blive reassumeret.

Af det, som tilføit er anført, sees lettelig, at dette Sterboes Behandling ikke just har været af de meest regelmæssige, og at de i Loven foreskrevne Formaliteter og Cauteler ikke saa noie derved ere blevne tagttagne.

Saa snart Commerceraad Courtonne ved Døden var afgangen, burde Dødsfaldet strax i Følge Lovens 5 Bogs 2 Cap. 1 Art., været Øvrigheden eller Stadens Skifteret tilkiendegivet, som strax burde indfundet sig, for at registrere og vurdere det, som maatte udleveres til Brug, og tage det Øvrige under Forsegling.

Dette var her saa meget mere nødvendigt, som det let af det forhen passererede, var at slutte, at her vilde blive Arvs og Siælde Fra-gaaelse, og altsaa en Arveløs eller Fallitboe.

Dette er ikke skeet, men det Kongl. Magazin har ladet sig noie med selv at tage Boen under Forsegling.

Med hvad Ret det er skeet, veed jeg ikke, da mig ikke er bekendt, at det Kongl. Magazin har nogen Jurisdiction enten over Klæde-Fabriqveurer eller andre. Men naar Magazinet allene, som en Hoved-Creditor i Boen, og for at tage sine Præcautionar, forseglede, saa kunde det ikke frietage fra, at jo Dørrigheden i Følge Loven strax burde kaldes. Da Skifteretten endelig, efter nogle Dages Forløb er kaldet, og nogle Gange er mødt i Boen, saa finder jeg ikke, at Udlægs-Forretningen er fremlagt, hvoraf kunde erfares, hvilke de Effecter vare, hvorudi der var skeet Udlæg, og hvad samme vare vurderede og udlagte for; hvilket dog synes at have været fornødent, siden disse Effecter, i Følge Lovens 5te Boges 6te Cap. 6te Art. kunde ansees at tilhøre, ikke Sterboen, men Magazinet, hvorimod det, de vare vurderede og udlagte for, burde afgaae i Magazinet's Fordring. Hvad derimod de øvrige Maubler og Effecter angik, som der ikke var skeet Udlæg udi, da havde Magazinet, i Henseende til dem, ikke noget Jus in re, men naar samme, ved Skifteforvalternes Foranstaltning, vare giorte i Penge, da havde Magazinet til disse Penge, som noget Sterboen tilhørende, den Ret, som deres privilegerede Fordring gav dem til hele Sterboen og alt hvad samme tilhørte.

Men da jeg ikke har seet Udlægs-Forretningen, saa maae jeg tilstaae, at jeg ikke veed, om der maaskee, paa Magazinet's Vegne, var giort speciel Udlæg (thi et almindeligt Forbud gjør her intet til Sagen) udi alt hvad der foresandtes i Sterboen, saa at samme allerede eengang forhen var Magazinet udlagt; hvilket vel i sig ikke synes saa aldeles rimeligt, men jeg dog snart skulde slutte af det, Hr. Rættels ved Skiftesamlingen den 25 Maji 1753 har ladet tilføre Protokollen.

I saa Fald kan jeg hverken undre over, at Magazinet den 19 Junii 1753 har i Skifteretten paastaet, at samtlige registrerede og vurderede Effecter, eller hele Boen maatte blive dem udlagt og overleveret, ei heller over, at Skifteretten haver bifaldet denne deres Paastand, siden
alt,

alt, hvad der i Boen foresandtes, under denne Hypothes, var Magazinnet, og ikke Sterboen eller den Udsæde tilhørende.

Men naar der og blant disse Effecter, maatte have været nogle, i hvilke der ikke tilforn var in specie gjort Udlæg, paa Magazinet Begne, saa dog, da vedkommende Arvinger befindes at have været enige med Magazinet Paastand, og Skifteretten desuden vidste, at Magazinet havde een saa anseelig og prioriteret Fordring i Boet, saa at hele Boet neppe kunde strække til at godtgjøre samme, saa kan jeg finde, at Skifteretten kan have haft nogen Anledning til, ved deres Decision, at bisfalde denne Paastand, naar jeg allene antager, at de øvrige Creditorer, som havde Penge tilgode hos afgangne Courtonne, ikke havde, efter lovlig Indkaldelse, meldt sig ubi Skifteretten. Thi forudsat, at disse Creditorer eller nogle af dem allerede forhen, med deres Fordringer, havde meldt sig for Skifteretten, kan jeg ei skionne rettere, end at denne vovede noget ved at overlevere hele Boen til Magazinet, efter dets simple Paastand, uden i Forveien at have paakendt enten Magazinet eller de øvrige Creditorers Fordringer.

Udi den Vienpart af Skifte-Protokollen, som mig er tilsendt, findes jeg ikke det allermindste om nogen anden Creditor eller Fordring, end Magazinet allene, undtagen den Memorial maae vedkomme Pierre Courtonnes Fordring, som fra ham er indgivet til Magistraten, og fra dem igjen er sendt til Skifteretten, hvor den er fremlagt den 21 Martii 1752. Men af det, som følger strax derpaa i bemeldte Protokol, slutter jeg, at han med sin Fordring maae være henviist til de allerede den Tid allernaadigst anordnede Commissarier. Og saaledes tænker jeg, det og er gaaet med de øvrige Creditorer, som have meldt sig ved Skifteretten, nemlig, at de ere henviiste til Commissionen, og efter at Commissarierne havde udstædt deres Proclama, er det rimeligt, at ingen Creditor mere har meldt sig for Skifteretten, men allene for Commissionen.

Det er og ustridigt, at naar denne Commission havde været en ordentlig Skifte-Commission, Creditorerne da fra Skifteretten burde henvises at melde sig for den; ligesom Skifterettens hele Forretning og i saa
Fald,

Fald, havde været til Ende, saasnart de til Skifte-Commissionen havde overleveret Boen.

Det allernaadigste Commissorium af 11 October 1751 medfører og: At Hans Majestæt allernaadigst har fundet for godt at anordne en extraordinair Skifte-Commission over afgangne Courtonnes Sterboe, og dertil udseet de anordnede Commissarier, som i den Henseende befales, ved et lovligt Proclama, at indkalde samtlige Creditorer til at angive og bevise deres Fordringer, og derefter at kiende paa deres Rigtighed.

Alt dette synes at karakterisere en Skifte-Commission.

Men derefter melder bemeldte Commissorium end videre: at Commissarierne, over de angivne Fordringers Beskaffenhed, have at indgive deres Betænkning til General Landets Dekonomie- og Commerce-Collegium, til videre Foranstaltning og et Classifications-Patents Forfærdigelse, som kan forelægges Hans Majestæt til allernaadigst Approbation.

Dette kuldkafter det Foregaacnde, og betager Commissarierne den Jurisdiction, som dem derved syntes at være givne.

Skifte-Commissarier maae kiende og dømme paa Creditorernes Fordringer. Det kan ei heller være anderledes, thi Creditorerne, som indfinde sig og anmelder deres Fordringer, have Ret til at paastaae, at de blive paa kiendte. Faae de ikke andet for deres Penge, saa maae de dog have en Dom, som det dependerer af dem selv at appellere, men, hvor der ere Skifte-Commissarier i en Sterboe, der kan disse Kiendelser ikke affiges af andre, end af dem.

Men at dømme er Eet, at afgive Relation eller indgive sin Betænkning, er et andet.

En Dom kan ikke affiges uden af den, der har Jurisdiction, faaer derved sin Kraft, har offentlig Autoritet, saasnart den er affagt, og staaer fast, indtil den bliver underkiendt; gaae fatalia Appellationis forbi, uden at den bliver indstævnet for Over-Retten, faaer den vim rei iudicatae, og er at ansee som en Lov i det enkelte Tilfælde, som den deciderer.

En Relation eller Betænkning derimod forudsætter ikke nogen Jurisdiction hos den, som giver den, har ingen Magt eller Kraft, førend

den af Vedkommende er bleven approberet, og har da sin Kraft ikke af sig selv, men af den derpaa fulgte Approbation.

En Dom oplæses offentlig, og gives efter Begiering befreven til dem, den angaaer, som deraf kunde erfare de Grunde og Sætninger, hvorpaa den er bygget, og have Frihed at indstævne den for Over-Retten, ifald de finde sig derved fornærmede, og formene, at den haver sin Grund i urigtige Sætninger eller Slutninger.

En Relation eller Betænkning derimod indgives, uden at Vedkommende faae at vide, enten hvad den indeholder, eller hvorpaa dens Conelusioner ere grundede; og den bliver ikke bekiendtgjort, førend den er approberet, da de, de fleeste Tider, ikke have noget Middel derimod.

Heraf sees lettelig, at det ei vel lader sig gjøre, at der i den samme Sag, af de samme Personer kan dømmes og indgives Betænkning til Approbation.

Vel veed jeg, at der findes Exemppler paa, at Commissarier i en Sag ere befalede enten at dømme, og at indsende deres Dom til Kongl. allernaadigst Approbation, eller og allene paa samme Maade at indgive deres Betænkning og Relation.

Men dette (for saavidt det angaaer Causas litigiosas) er en Undtagelse og en forhaadt Undtagelse fra Lands Lov og Ret, eller den i Landet, ved Loven fastsatte almindelige Orden og Rettergangsmaade, hvoraf flyder, at saadan Undtagelse ikke bør finde Sted, uden i de særdeles Tilfælde, hvor det almindelige Beste eller den almindelige Noelighed og Sikkerhed uomgiengelig udfordrer det, altsaa maae det aldrig antages, at der er tænkt paa saadant i en particulier Sag, som allene angaaer private Folkes Fordringer i en privat Persons Sterboe, og Maaden, paa hvilken hans efterladte Gods skal deles imellem dem.

Jeg veed ikke, hvorvidt Creditorerne kunde eragtes at have Marsag til at besvære sig over, at de fra en Ekstiteret, hvor de kunde ventet Dom, som de havde Frihed at paaanke, ere dragne hen for en Commission, hvor der ikke er dømt, men allene indgivet een dem ubekjendt Betænkning, og hvoraf de, indtil deene Time, ikke vide Udfaldet.

Jeg veed ei heller, hvorvidt det kan forenes, og er overensstemmende med sig selv, at der ere beskikkede Skifte-Commissarier, hvilke have tilendebragt deres Forretning, og fuldsejgort den dem tillagte Dre dre, uden at de (for saavidt jeg kan slutte) nogenstunde have vidst, hvad der var at skifte og dele; at disse Commissarier have ved lovlig Proclama, indkaldet Creditorerne til at angive og bevise deres Fordringer, og efter at dette var skeet, ikke have kiendt derpaa, eller affagt nogen Dom, men allene indgivet en Betænkning.

Commissarierne have herudi fulgt deres Commissorium, som de vare forbundne til at iagttage, og ikke maae gaae uden for; men egentligen ere Skifte-Commissarier de, som skulle skifte og dele den Afdødes eller Undviges Efterladenskab mellem hans Arvinger eller Creditorer, og et Proclama er en Stævning, hvorved de, som man ikke veed, hvem eller hvormange ere, indkalder at møde for en Ret, men den som er stævnet, og efter Stævnamaal, møder og deducerer sin Sag, synes berettiget til at paastaae Dom. Contra-Stævning, som er det Mittel, hvorved den, som er indstævnet, ellers kan blive forvissat derom, ifald den, der har indkaldet ham, vilde frasalde Sagen, bruges ikke, hvor der er Proclama, siden det er Sagsøgeren selv, som ved Proclama indkalder.

Af det, som hidindtil er anfert, sluttes lettelig, at ligesom det, paa den ene Side, vil være nødvendigt, at Creditorerne i afgangne Courttonnes Sterboe, deres Fordringer blive ved endelig Dom paa kiendte, saa bør man og paa den anden Side, saa meget mueligt undgaae, at Forretningen ikke forfra aldeles bliver oppippet, og Bedkom mende derved givet Anledning til, nøiagtigen at undersøge Behandlingen, i Henseende til dens Formaliteter, og at paaanke de derved forefindende Mangler.

Efter slige Omstændigheder, veed jeg ikke, til at komme ud af denne Sag, at foreslaae uden et af tvende Midler, nemlig: enten

1) At General Landets Dekonomie- og Commerce-Collegium tilskriver Magistraten i Kiøbenhavn: At da der, efterat Magazinet for sin

Jordring hos afgangne Commereeraad Courtonne er bleven fornsiet, bliver et Dverffud, som eragtes at tilhøre bemeldte Courtonnes Sterboe, og altsaa bør komme hans Creditorer til gode; (jeg nævner allene Creditorer og ikke Arvinger, siden jeg formoder, at afgangne Courtonnes Arvinger allerede for lang Tid siden, ere gangne fra Arv og Gield; hvilket, ifald det ikke er skeet, er en Forsømmelse af en Formalitet, som mueligt i Fremtiden kunde komme een eller anden blant dem til Fornærkelse, derudi de da saa meget mere vilde fortiene Medynk, som denne Forsømmelse maaffee har sin Grund i Skiftets Forsthyttelse fra den ordentlige Skifteret til en saa kaldet extraordinair Skifte-Commission, hvilket har gjort dem forvirrede, saa de ikke have vist, hvorhen de skulde vende sig;) saa anmodes Magistraten, som Skifteforvaltere i afgangne Courtonnes Sterboe, at modtage dette Dverffud, og efter foregaaende lovlig Dmgang og Kiendelse at skifte og dele det mellem afgangne Courtonnes Creditorer.

Derhos kunde Magistraten tillige tilsendes de til Commissionen indleverede Dokumenter og Extract af det Øvrige, for saavidt de maatte eragtes at behøve til Oplysning i Sagen og til denne deres Forretnings desfnarere og lettere til Endebringelse.

Jeg tænker ikke, at Magistraten skulde vægre sig ved, at modtage dette Dverffud, og derpaa at skifte og dele det, da de derved ikke handle imod det, de tilforn have fastsat, eller kuldkaste deres forhen affagte Decision, saa der i den Henseende, ikke behøves nogen Indstævning, eller Underkiendelse; thi, egentlig at tale, har Skifteretten ikke forhen decideret, at Skiftet var sluttet, men de have, efter Magazinets derom gjorte Paastand, decideret, at hele Doet, i den Stand det var registeret, skulde overleveres til Magazine, og, som en Følge deraf, have de, til Efterretning for Fremtiden og de efterfølgende Skifteforvaltere, antegnet i Protokollen, at Skiftet derved erholdt sin Endskab.

Slutningen var og ganske rigtig; thi, naar hele Sterboet med alt hvad dertil hørte, var til En overleveret, saa havde de intet videre at skifte og dele, og altsaa maatte deres Skifteforretning nødvendig være til

til Ende. Men naar det nu befindes, at der bliver noget tilovers, som man den Tid har været uvidende om, saa forstaaer det sig selv, at det tilkommer den, som var Skiftesforvalter i Boet, at skifte og dele dette, uanset, at han tilforn, og det med god Feie, har sluttet, at hans Forretning var til Ende.

Skulde Magistraten mod Formodning, herudi finde nogen Vanskelighed, da seer jeg just ikke noget Ondt udi, at den ved en Kongl. Befaling blev hævet; dog maae jeg tilstaae, at jeg ikke vilde raade ders til, thi da det tilforn er viist, at Behandlingen hidindtil ikke har været af de meest regelmæssige, saa kunde det maaskee have sine ubehagelige Følger, om den faldt i deres Hænder, som vare misfornøiede over, at de fik dermed at bestille, da saadan Misfornøielse mueligt kunde forarsage, at de enten selv bemærkede, eller gave andre Anledning til at bemærke de Feil, som ellers gierne kunde oversees, og med Stiltienhed forbigaaes.

Men overalt og i hvor det gaaer, endog naar Magistraten findes villig til at paatage sig denne Forretning, og at fuldføre Skiftet, saa maae jeg dog erindre, at dette Middel mueligt vil medføre en anden Uleilighed, da Magistraten uden Lovt ved et nyt Proclama vil indkalde Creditorerne til at angive og bevise deres Fordringer, hvorved alt det, som er foretaget i den anbefalede Commission, bliver aldeles unyttigt. Man kan ei heller vel paastaae af Magistraten, at de skulde gaae frem og kiende og dømmes efter et Proclama, som var udstædt af Commissarier, der ikke havde virkelig Jurisdiction og ikke vare autoriserede til at affige Dom.

Imidlertid vil denne Fremgangsmaade, om den af Magistraten bliver udvalgt, forarsage megen Ophold, og forvolde Sterboen, saavel som Creditorerne saadanne Omkostninger, som mueligt vilde borttage en anseelig Deel af det lidet, der er tilovers til Creditorernes Afbetaling.

Dersom dette Forslag, i Henseende til foransførte Vanskeligheder, ikke maatte synes antageligt, da skulde jeg

2) Formeene: at de tvende Herrer Commissarier, som allerede have undersøgt Creditorernes Forbringere, og derover indgivet deres Betænkning, kunde i Overeenstemmelse med den til dem forhen ergangne Ordre, og i Henseende til det nuværende Overskud tillægges en nye aklernaadigt Befalning, ved endelig Dom at fastsætte, hvorledes dette bør deles mellem afgangne Courtonnes Creditorer, og tillige at give enhver Creditor Udlæg i bemeldte Overskud, for det ham, i Følge af denne deres Kiendelse, maatte tilkomme, og saaledes at bringe dette Sterboe og Skifte til endelig Rigtighed.

Udi den Kongl. Befalning vil ei allene udtrykkelig meldes, hvor meget dette Overskud beløber sig til, men og hvor det er bestaaende.

Der vindes meget ved, at denne Befalning gaaer til de samme Commissarier, som den forrige, siden de ei allene allerede have Begreb om Sagen og Forbringernes Beskaffenhed, men og kunde lade det blive ved det af dem selv forhen udstædte Proclama, og saaledes maaffee temmelig snart være istand til at affige Dom, og at slutte Forretningen; men da den forrige Forretning, ligesom den har medtaget lang Tid og nogle Aar, og maae have kostet dem meget Arbeide, og denne Befalnings Fyldestgjørelse og vil udfordre endeel Tid og Umage, saa vilde det maaffee ei blive meget behageligt for disse brave Mænd, som desuden have andre Forretninger, om de uden nogen Slags Betalning eller Erstatning skulde have forrettet, saavel det ene som det andet.

Da jeg af det, som forhen, eller for Commissionen er passeret, ikke veed videre, end det jeg har kunnet erfare af de 4 mig tilsendte Documenter, nemlig Commissariernes Betænkning, Extract af Skifterets-Protocollen, Befalningen til Commissarierne af 11 Octob. 1751 og den Kongl. Resolution af 28 Februaris 1747, saa er det mig umueligt at sige, om der maaffee endnu kunde være et eller andet at iagttage i den til Commissarierne gaaende Kongl. Befalning.

Men overalt kan saadant siden, efter Commissariernes derom gjørende Erindring eller Forslag, altid rettes ved en Extensions-Befalning.

Jeg

Jeg overlader til Deres Excellencers og Høitvørdende Herrers eget Paaskiønnende og høie Godtbefindende blant disse tvende af mig i Forslag bragte Midler, af hvilke det første synes at være det sikreste og viffeste, og det sidste derimod at være mindre Uleiligheder og Tidspilde underkastet, at vælge det, de selv efter Omstændighederne, og den Forsamling, Tingen er udi, maatte eragte at være meest passeligst. Kiøi benhaan den 17 August 1758.

I denne Sag har Commerce-Collegium under 14 Sept. 1758, tilskrevet Magistraten efter det første Alternativ af General-Prokureurrens Erklæring.

LVIII.

Et Forslag til en Forordning angaaende Forandring i Lovens 3 Bogs 13 Cap. 13 Art., hvorom, som noget, der behøvedes til Landvæsenets Commis-sions Befordring, Hr. Geheimeraad Greve af Holstein eengang tilforn havde talt med mig, og derpaa ved en Seddel, som kom til mig paa Sientoft den 14 August, bad, at jeg maatte sende ham det med Posten den 15 August til Letraborg, da jeg derhos skrev ham til, at jeg vel havde ønsket, angaaende denne Sag, i Forveien at kunde confereret med nogle erfarne Landmænd, og i Mangel deraf ikke var forbiffet om Forslagets Rigtighed, og endnu mindre om dets Tilstrækkelighed *).

* * *

Giøre vitterligt, at da vores allernaadigste Lovs 3 B. 13 Cap. 13 Art. fastsætter: At Bønde maae ei indgrave eller indlukke nogen Ager, Eng eller Jordbond, uden alle Lods Vieres Samtykke; hvilket efter de Tidens Omstændigheder, vel kan have havt sin gode Grund og Hensigt, til at forekomme Proccesser, men ved Tidens Længde og Omstændighedernes Forandring, er befunden at have medført een og anden Uleilighed, og at have hindret adskillige gode Indretninger,
da

*) Dette hørte jeg siden intet til, førend Forordningen om Landvæsenet af 29 December udkom, derudi vel sandtes endeel af dette Forslag, men og endeel, som der altsed ikke var talt med mig om, saa jeg ingen Deel har i det øvrige af disse Forordninger.

da vedkommende Eiere derved ere blevene hindrede fra at giøre sig deres eget saa nyttigt, som de best vidste og kunde, og een eller tvende Modvillige blant adskillige Lods-Eiere i en fælles Jordbund, i Kraft af forberørte Lovens Bydende, have været istand til at forme alle de Øvrige at anvende deres Andeel til større Nytte, hvilket nofsom stadfæstes ved de adskillige, hist og her befindende, ofte temmelig store og anseelige Dverdrev og Fælleder, hvilke, i den Stand de nu ere, bringe saare liden eller ingen Nytte, da de derimod, naar enhver Lods-Eier fik Lov og Naadighed at giøre sig sin Andeel saa nyttig, som han best vidste og kunde, til ulige større Fordeel for Eierne og Publicum, kunde indrettes til god Agerland eller Engbund med videre; saa have vi, til vore kiære og troe Undersaatters Bedste, og til Landvæsenets og Aggerdyrkingens desto mere og snarere Forbedring og Befordring, allernaadigst fundet for godt, at forandre og ophæve forbemeldte Lovens Bydende, i dens 3 Bogs 13 Cap. 13 Art. og i Henseende til de saa kaldte Fælleder, Dverdreve og anden fælles Jordbund, allernaadigst at anordne og befale: At, naar de fleeste Lods-Eiere i saadan fælles Jordbund, blive enige om, paa fælles Bekostning at lade den afdele, paa det enhver saaledes kan faae sin Andeel at vide, og siden, efter sin Leilighed, paa egen Bekostning, kan lade den indhægne, der skal den mindste Part af Lods-Eierne lade sig noie med det, som de fleeste i saa Fald finde tienligt. Men hvor det allerede er udgiort, hvad Andeel i saadan fælles Dverdrev, eller anden fælles Jordbund, enhver Lods-Eier tilkommer, der skal det og stande enhver Lods-Eier frit for at lade sin Andeel afdele og indgræfte eller indhægne, og det, enten de øvrige Lods-Eiere dermed ere enige, og iligemaade ville lade deres Andele indhægne, eller ei.

Dog bør ved saadan Afdeeling og Indhægning iagttages, at hvor der i Fælled eller Dverdrev er Wand, hvoraf samtlige Lods-Eieres Creaturer pleie at vandes, eller andet saadant til flere eller samtlige Lods-Eieres Nytte og Bequemmelighed, der maae det ikke afdeles og indgræftes, med mindre Lods-Eierne, paa et andet beleiligt Sted, skaffes ligesaa dan og ligesaa god Bequemmelighed.

Og da vi overalt allernaadigst finde, at Fælledskab de fleeste Tider er skadeligt for Landvæsenet og Agerdyrkingens Befordring, og ofte hindrer en eller anden god Indretnings Sværksættelse, saa ville vi og allernaadigst være betænkte paa, hvorledes andre hist og her værende Fælledskaber efterhaanden kunde indskrænkes eller ophæves, og de Midler lettes, hvorved enhver, som ønsker det, kan komme ud af saadant Fælledskab; ligesom vi og allernaadigst tillade alle Vedkommende, derom at indgive deres allerunderdanigste Forslag, hvorpaa efter Omstændighederne skal vorde allernaadigst reflecteret. Kjøbh. den 15 August 1758.

LIX.

Erklæring over en Skrivelse fra General-Gouverneuren over de Amerikanske Eilande, Conferensraad Baron Prøck til Geheimeraad Grebe af Solstein af 8 Febr. 1758, (og Duplicatet af 17 April 1758, som ankom førend Originalen) derudi han andrager, at efter Forordningen af 31 August 1755, burde Landstinget paa St. Croix bestaae af en Landsdommer og 6 Assessorer, som ham burde adjungeres af Borgerraaet, men at dette Antal aldrig har været fuldt, formedest der ikke har været saa mange i Borgerraaet som have forstaaet Dansk, og at Landsdommeren nu for Tiden kun har een eller to Assessorer; i den Henseende spørges: enten

1) Der bør beskikkes Assessorer i Landstings-Retten af Borgerraaet, skönt de ikke forstaae Dansk? eller

2) Der bør tages Assessorer i Landstings-Retten uden for Borgerraaet? eller og

3) Landstings-Retten bør anses som fuld besat, uanset dette Antal af Assessorer ikke er der; og omendskönt Landsdommeren allene maatte dømmes? hvilket sidste General-Gouverneuren er for, og imidlertid ad interim har anordnet ved et Brev til Landsdommer Laurberg paa hans Skrivelse af 29 December 1757? Saa beder General-Gouverneuren og, at Landstinget paa St. Croix og Over-Retten paa St. Thomas maatte blive meddeelt Instruction, ligesom det ved Reskriptet af 23 Jan. 1739 er fastsat, hvorledes Vedkommende ved Landstingene i Danmark have at forholde sig.

* * *

Necessitas non habet Legem. Naar det ikke er mueligt at skaffe Landsdommeren paa St. Croix 6 bequemme Assessores, faaer han lade sig nøie med et mindre Antal; og naar det ikke er mueligt at skaffe ham dette mindre Antal, faaer han allene administrere Retten og domme.

At beskikke Assessores i Landstings-Retten, som ikke forstode det Danske Sprog, det vilde være at giøre Dommer-Embedet latterligt, og at spille Giel med Retten.

Dog maae jeg tilstaae, at saalænge det nogenledes kan undværes, ønskede jeg, at Landstings-Retten ikke maatte blive administreret af en Landsdommer allene, som tillige fører Protocollen, enten selv eller ved sin Fuldmægtig.

Vel er det, som General-Gouverneuren melder, at det saaledes forholdes med Laugmændene i Norge, som selv allene administrere Retten og domme, og tillige selv eller ved en Fuldmægtig føre Protocollen. Det er og vist, at Landsdommeren paa St. Croix og Laugmændene i Norge, for saavidt komme overeens, at de paa begge Sider, ere Overdommere. Men i det øvrige, ere deres Omstændigheder og Følgen af deres Forretninger ganske ulige. Foruden det, at Landsdommeren paa St. Croix dommer aarlig i langt flere Sager, end de fleeste Laugmænd i Norge; saa dommer en Laugmand i Norge aldrig uden Appel, men hans Dom kan, uden stor Omkostning og Tidsspilde, indskrives for Over-Hofretten, hvor Bedkommende kunde vente at faae den underkiendt, isald de derved virkelig ere fornærmede. Derimod dommer Landsdommeren paa St. Croix endelig og uden Appel i alle de Sager, hvor Hovedstolen og det, Sagen haver reist sig af, er under 200 Rdr., derudi den Jurisdiction, som ham er anfortroet, strækker sig langt videre, og er langt mere betydelig, end den, som er anfortroet Over-Hofretten udi Norge, og naar denne Landsdommers Domme, i Henseende til Sagens Bigtighed, endelig maae indskrives, da kan det ikke ssee uden her for Høieste-Ret, hvilken Indskrævning udfordrer meget lang Tid og medtager store Omkostninger, saa det er at formode, at Folk der i Landet gierne acquiescere ved Landstings-Dommen, endog i de Tilfælde, hvor

hvor det er tilladt at appellere den, og ikke indstævne den for Høieste Ret, med mindre de finde sig derved alfor meget fornærmede, og holde sig desto vissere om, at den, her ved Høieste-Ret, vil blive forandret. Dog er det tillige let at begribe, at den Agt Lands-Dommeren og Landstings-Retten staaer udi der i Landet, i Henseende til deres Uerlighed og Lovkyndighed, meget bidrager til, at flere eller færre Landstings-Domme der fra Landet, her til Høieste-Ret blive indstævnedes.

Det er i den Henseende af stor Betydning, at Landsdommer Embedet paa St. Croix stedse bliver beklædt med en fornuftig, ærlig og lovkyndig Mand, som ved sin kloge Opførsel og Forhold er istand til, selv at sætte sin Credit fast der i Landet.

Tvende Landsdommere der i Landet, som begge skulde nyde Gage, er ikke at tænke paa.

Jeg veed, hvad Umage det kostede, inden den ene fik en nogenledes passelig Løn; og da det siden erfarede, at samme dog ikke var saa tilstrækkelig, at han deraf, paa dette overmaade dyre Sted, skikkelig kunde leve, og den, som dertil var bestemt, af samme Aarsag ikke vilde tage derimod, saa maatte Landstings-Skriveriet lægges til Landsdommer Embedet, for at sætte det i den Stand, at en Mand kunde leve deraf, skönt jeg maae tilstaae, at jeg ikke gierne havde seet disse tvende Embeder forenede, naar der havde været noget andet Middel at udfinde, hvorved Landsdommeren kunde bleven hiulpen.

Kunde det træffe sig, at der paa Landet var en fornuftig og lovkyndig Mand, som vilde tage imod at være Vice-Landsdommer, og, uden at nyde noget derfor, tage Deel i Arbeidet, allene i Haab om at succedere i Embedet, naar den nu værende engang maatte afgaae, da var det meget godt, at man paa den Maade, kunde faae tvende ordentlige og bestandige Dommere i Landstings-Retten, uden at Deres Majestæts Casse derved i nogen Maade blev bebyrdet.

Men dette er mere at ønske end at haabe, da der vel ikke ere ret mange lovkyndige Folk der i Landet, naar Underdommere og Prokuratorer undtages, hvilke ikke tillige kunde være Vice-Landsdommere.

Om der just ikke alletider vare 6 eller 4 Assessorer i Landstings-Retten paa St. Croix, vil ikke siges saa meget, men saalænge det nogenledes er mueligt, bør man dog altid see til, at der, i det mindste, ere tvende, for derved at give denne i sig saa betydelige Ret, nogen mere Ansæelse og Credit der i Landet.

Jeg skulde i den Henseende, holde for, at, om det nogensinde maatte træffe sig, at der ikke i Borgerraadet vare tvende, som forstode det Danske Sprog, og altsaa kunde beskikkes til Assessorer i Landstings-Retten, man da hellere maatte vælge een eller tvende Assessorer uden for Borgerraadet, om de ellers vare at finde, end at lade Retten administrere af Landsdommeren allene.

Men da det og let kan træffe sig, at der uden for Borgerraadet, ikke findes saadanne Personer, som baade forstaae det Danske Sprog, og maatte eragtes at være bequemme Assessorer i Landstings-Retten, og den Hensigt, man dermed haver, nemlig at sætte Landstings-Retten i mere Credit, selv viser, at det er bedre ingen Assessorer at have, end saadanne, som ikke forstaae sig paa, hvad det forhandles, saa bliver endnu, i saadan Fald, intet andet tilovers, end at Landstings-Retten administreres, og at der dømmes af Landsdommeren allene.

At Landstings-Retten hele Aaret igiennem sættes om Morgenen Kl. 8, det kommer overeens med Danske Lovs 1 Bogs 3 Cap. 5 og 6 Art., og Landets Beskaffenhed, som ikke udfordrer, at der skal gøres nogen Forskiel mellem Sommer og Vinter.

Instruction seer jeg ikke at Landstings-Retten paa St. Croix og Over-Retten paa St. Thomas behøve videre, end at de skulde holde sig Danske Lov og Forordninger, og den derudi anordnede Rettergangsmaade efterrettelige.

Reskriptet af 23 Jan. 1739 angaaer meest saadanne Ting, som ikke finde Sted, eller ere anvendelige paa disse Retter, som ikke have Vante-Protocolker og ikke have med Skieders eller Vante-Obligationers Tinglysning at bestille, og hvort de fleeste blant Dommerne maae ansee deres Embede som en Byrde, der paalægges dem, endog mod deres

Billie,

Billie, og de maae forrette uden derfor at nyde nogen Slags Betaling eller Erstatning; hvoraf skyder, at man ikke bør gjøre dem samme deres Embede og de dermed følgende Forretninger tungere, end den nyderste Nødvendighed uomgiengelig udfordrer.

I den Henseende synes det og haardt, som General-Gouverneuren i hans Skrivelse til Landsdommeren af 8 Febr. 1758, ad interim anordner, at den Assessor, som uden at tilkiendegive og bevise sit lovlige Forfald, udebliver, naar der skal voteres, skal betale en Mulet af 4 Rdr. Men da man af Forestillingen seer, at der paa den ene Side er Mangel paa Assessorer i Landstings-Retten, og at nogle blant de saa bequemme, som dertil have været constituerede, egenmyndig ere udgangne, saa vil det være fornødent, at der dog bliver noget Tvangsmiddel tilovers mod saadanne, og i den Henseende faaer det vel, indtil videre, have sit Forblivende ved den af General-Gouverneuren foiede Foranstaltning.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at r. Skribere til General-Gouverneuren over de Amerikanske Eilande: At da Landstinget paa St. Croix, i Sølge Forordningen af 31 Martii 1755 dens 4de Art., bør bestaae af de 6 Personer, som udgøre Borgerraadet og en Landsdommer, som Præsæs; men det erfares, at dette Antal af Assessorer sielden eller aldrig har været at bekomme, formedelst at der ikke haver været saa mange i Borgerraadet, som have været det Danske Sprog mægtige, saa at Landstings-Retten ofte har været administreret af 2, 3 til 4 Assessorer, men nu for Tiden, kun af een Assessor, foruden Landsdommeren, hvilket har givet Landsdommeren Anledning til at forespørge sig, om Retten i slige Tilfælde, og naar den enten foruden ham, bestod af een eller tvende Assessorer, eller af ham allene, kunde ansees som complet; saa gives hermed tilkiende, at Landstings-Retten paa St. Croix altid skal betienes af Landsdommeren og den eller de Assessorer, som dertil ere eller maatte vorde bestit-

Bede, da Retten i saa Fald, allestider skal anses som complet, enten den betienes af Landsdommeren og een eller tvende Assessorer eller af Landsdommeren allene, uden at Assessorernes mindre Antal eller Mangel skal kunne virke nogen lovgyldig Exception imod Retten. Dog haver General-Gouverneuren, saavidt mueligt derhen at see, at Landstings-Retten allestider kan blive betient, i det mindste af tvende Assessorer, foruden Landsdommeren. I den Henseende, skal det og i det Tilfælde, at der ikke i Borgerraadet, maatte findes tvende Personer, som vare det Danske Sprog mægtige, eller at samme tvende Personer, for medelst andre Aarsager, ikke kunde bivaane Landstinget, være General-Gouverneuren tilladt, uden for Borgerraadet, at constituere een eller tvende bequemme og lofkyndige Personer til at bivaane Landstings-Retten, som Assessorer. Men naar saadanne bequemme Personer ikke maatte være at finde enten i eller uden for Borgerraadet, saaer Retten administreres og de forekommende Sager paatiendes af Landsdommeren og een Assessor, eller af Landsdommeren allene.

I det øvrige approberes den af General-Gouverneuren i hans Skrivelse til Landsdommer Laurberg af 8 Februarii 1758, fsiede Foranstaltning. Men Instruction eragtes Landstings og Over-Retten ikke videre at behøve, end at de have at holde sig den Danske Lov og Forordninger, og den derudi fastsatte og anbefalede Rettergangs-Maade, for saavidt samme paa dem kan være anvendelig, efterrettelige. Kjøbenhavn den 21 August 1758.

Herpaa har Cancelliet resolveret under 13 September 1758.

Expederes efter Erklæringen.

1758 den 13 Sept. Ordre til Conferensraad og General-Gouverneur Christian Lebrecht Baron von Pröck.

LX.

Erklæring over en Memorial fra Borgrets Præsidenten i Kiøbenhavn Truels Ortvod af 26 Julii 1758, derudi han andrager, at visse Procuratorer have paa nogen Tid fundet paa, at reise Sag og Søgemaal, saavel for særskilte Vexel-Obligationer, som andre særskilte Sields-Fordringer, der af en Debitor kan være udgivne, ved og efter een Stævning, og saaledes paaflaae derover at faae een Dom; for at faae det sat i Værk, lader een Creditor sig flere af samme Creditors Vexel-Obligationer transportere, og flere Sields-Fordringer overdrage, og derpaa for dem samtlige angribe Debitor tillige med eller uden Arrest. Derpaa han vidtsøftig anfører et Exempel, som nyelig er håndet ved Borg-Retten, og bestaaer derudi: at en Student har under Eet søgt en Fuldmægtig paa Kammeret for en Vexel-Obligation, som lydede paa Studenten, men syntes at være udgivet in Blanco; for en anden Vexel-Obligation, som var udgivet til en anden, men transporteret til Studenten; for et Beviis, at han havde betalt 100 Rdr. for ham til en anden; og for tvende Sedler, som af Fuldmægtigen vare udgivne, men af Vedkommende paategnede, af Studenten at være betalte.

Supplicanten mener, at sligt vil tage overhaand, om det ei forebygges, at det flemplede Papiir og Rettens-Betientere derved ville tabe, at der for særskilte Fordringer, og i Særdeleshed for særskilte Vexel-Obligationer, som den samme Debitor kan have udgivet til den samme Creditor, bør anlægges særskilte Sager og Søgmaale, beraaber sig paa Reskriptet af 3 Januarii 1755, og ønsker, at samme og maatte gaae til Retterne her i Staden, samt formener, at samme bestyrker hans Mening, og at ligesom en Creditor ikke maae under een Sag søge forskellige Debitorer for forskellige Fordringer, saa maae en Creditor ei heller, under een Sag, søge den samme Debitor for adskillige Sields-Fordringer.

* * *

Hensigten med Reskriptet af 3 Januarii 1755, som fastsæter, at en Creditor, ikke under een og den samme Sag, maae søge og faae Dom over adskillige Debitorer for særskilte og hinanden intet vedkommende Sields-Fordringer, har ikke været, at skaffe Rettens Betientere noget mere at leve af, og at formere deres, saavelsom Procuratorernes Sportsler og Indkomster ved at forsøge Processer, men at hindre, at ikke flere

og forskjellige Sager skulde blive sammenblandede, til Rettens Forvildelse og vedkommende Parters Fornærmelse, ved større Udgifter og mere Tidsforbrug.

Det, som først gav Anledning til et saadant Reskript, var, at paa et vist Sted, havde en Curator i en Sterboe, ved et Stævnemaal, indkaldet 16 à 24 Debitorer, som alle vare skyldige til samme Sterboe, de fleeste for bekomne Kiøbmands-Bahre, nogle for resterende Huusleie, andre for laante Penge, og saa fremdeles; og paastod over dem samtlige, under een og samme Sag, at faae Dom.

Det er klart, at disse adskillige Sager ikke havde mindste Forbindelse med hinanden; thi fordi en anden er skyldig til samme Mand, som jeg, derfor er der ikke nogen Sammenhæng imellem den Sag, som til samme Skylds Afbetaling, anlægges mod ham og mod mig.

Enhver seer lettelig, hvad Forvirring og Fornærmelse saadan Omgang vilde føre med sig.

Imidlertid saae mange Debitorer kunde det ikke vel seile, at der fandtes nogle, hvis Skyld blev ganske liquid, og ikke kunde taale Modsigelse, andre, som strax tilstode, hvad de vare skyldige, saa at det, i Henseende til dem, blev en blot Processus Executivus, hvor Dommeren kun behøvede at affige Dom og forrette Execution; andre, som enten ganske, eller tildeels nægtede at være det skyldige, de bleve søgte for, og som altsaa maatte overbevises; andre, som vel tilstode, at have faaet de Penge eller Bahre, de tiltaltes for, men tillige paastode, at de ganske eller tildeels havde betalt dem, og hvilke det altsaa maatte tillades at føre deres Modbeviis; og blandt dem igjen nogle, som vare istand til, tilfulde at bevise, at de virkelig havde betalt; andre, som vel ikke tilfulde kunde bevise det, men dog havde en stærk Formodning for sig, og som det altsaa maatte tillades at aflægge Juramentum Purgatorium; andre, som vel tilstode at være skyldige, men paastode at have Contra-Præ-tensioner, og vilde liquidere, og saa fremdeles.

Imidlertid skulde alle disse forskjellige Sager føres og paakiendes under Eet; Sterboen kunde ikke faae Dom over den Debitor, hvis Skyld

var

var liquid og tilstaaet, førend alle de andres Beviser og Modbeviser vare førte; og den Debitor, som med reen Nyittering eller paa anden Maade, havde beviist, at han havde betalt det, han blev søgt for, kunde ikke faae Frifindelsesdom, førend alle de andre Sager vare til Ende.

For Retten vilde der møde een Procurator, paa den ene Side, og en Halvsnees eller flere paa den anden Side, blant hvilke den Enes Sag ingen Forbindelse har med den Andens.

Naar een eller flere blant disse Debitorer, fandt for godt at udtaga Contra=Stævning, kunde Retten ei andet end blive forvildet, og ikke vide, hvad der hørte til den ene, og hvad til den anden Sag.

Naar der endelig var gaaet Dom i Sagen, og een af Debitorerne fandt sig besøiet til at indstævne samme, maatte han løse en Act og Dom, hvoraf neppe en Tiendedeel angik hans Sag.

Alle disse og flere Uleiligheder gjorde et saadant Reskript nødvendigt, som først gik til det Steds Stiftamtmand, hvor dette Tilfælde var indtruffet, men siden, da der og fra andre Steder indkom Klage over saadant Foretagende, gik det til samelige Stiftamtmand.

Jeg tænker det og er gaaet til Kiøbenhavns Magistrat, og har intet imod, at det tillige gik til de øvrige Jurisdictioner i Kiøbenhavn, skient jeg meget tvivler om, at det Tilfælde, som deri afgjøres, der ret ofte forekommer.

Men jeg maae tilstaae, at jeg ikke indseer Sammenhængen imellem dette Tilfælde og det, Præsident Ortvæd her fremsætter, og om hvilket han formener, at det paa samme Grund bør paa samme Maade afgjøres. Det følger ikke, at fordi en Creditor ikke maac, under een og den samme Sag, tiltale og indhænte Dom over adskillige Debitorer for adskillige Gields=Fordringer, han derfor ei heller maac under een og den samme Sag, tiltale og indhænte Dom over een og den samme Debitor for adskillige Gields=Fordringer.

Præsident Ortvæd vil, at naar en Creditor tiltaler sin Debitor for adskillige Fordringer, det da ikke bør skee under een Sag, men at der for hver Fordring, bør anlægges en særskilt Sag. Han er ikke for-

nøiet med, at dette anvendes, hvor *Causa debendi* er forskiellig, saasom naar een tillige søges for *Laan*, *Salg*, *Leie* o. s. v.; men han vil og, at det skal finde Sted, hvor *Gielden* vel er forskiellig, men *Causa debendi* dog overalt er den samme, saasom naar En tillige søges efter 2, 3 à 4 af ham udgivne *Bevel-Obligationer*, skjønt de deraf sthørende *Fordringer* havde ophævet hinanden, og altsaa vare blevne afgjorte under een *Sag*, om disse *Bevel-Obligationer* havde været udgivne paa begge *Sider*, nemlig nogle af *Citanten*, og nogle af den *Indstævnte*.

Derfor Hensigten med det forhen ommeldte *Reskript*, havde været at skaffe *Retten*s *Beneficiere* noget mere at leve af, da maae jeg tilstaae, at den og i dette Tilfælde, havde kunnet finde *Anvendelse*, siden det dog altid var store *Fordeel* for *Retten*s *Beneficiere*, at der af et *Sagsmaal* reiste sig 5 à 6 *Processer*, end at det under een *Sag* blev afgjort.

Men, da Hensigten dermed haver været, som jeg tilforn har erindret, at hindre *Retten*s *Forvildelse* og vedkommende *Parters* *Fornærmelse*, saa seer jeg ikke, hvorledes samme Hensigt kan udvides, eller deraf drages nogen *Følge* for det af *Præsident Ortved* fremsatte Tilfælde.

Retten kan ikke forvildes ved det, at en *Creditor* under een *Sag*, søger sin *Debitor* for adskillige *Fordringer*, skjønt samme ere *contraherede* paa forskiellige *Sider*, og hver har sin egen *Uarsag* og *Oprindelse*. Det høieste, som deraf kan sthde, er, at saadan en *Sag* maae føres og paadenmmes *Postviis*; hvilket desuden ofte hænder og maae hænde.

Tsald det hænder sig, at nogle, blant disse *Fordringer*, ere *liquide* og andre derimod *illiquide*, da kan *Creditor* ikke besvære sig over, at det varer saa længe, inden han faaer *Dom* over sin *Debitor*, siden det berorde paa ham selv, at have adskilt de *liquide* *Fordringer*, og derfor anlagt særskilt *Sag*, da han strax kunde faaet *Dom*. Endnu mindre kan *Debitor* besvære sig over, at det varer saa længe, inden hans *Creditor* faaer *Dom* over ham.

Venter *Debitor* i een eller anden *Post*, *Frisindelses-Dom*, da er det gjerne hans egen *Sag* at mage det saaledes, at *Sagen* snart kan blive optagen til *Doms*.

Vil nogen af Parterne paaanke en saadan Dom, da beroer det paa dem, her, som i andre Tilfælde, hvor det er dømt Postviis, i Støvningen at melde, hvilke Poster de paaanke eller ei.

Man kan saaledes ikke sige, at det, for at hindre Rettens Forvildelse og vedkommende Parters Fornærmelse, behøves at dele flige Processer og af een at gjøre 5, 6 eller flere.

Derimod seer jeg, at det, paa den anden Side, vilde medføre utallige Vanskeligheder og Uleiligheder, om den Grundsetning blev antaget, som Præsident Ortvød her vil fastsætte.

Naar jeg paa adskillige Tider, og ved adskillige Leiligheder, har faaet Penge tilgode hos en anden, s. Ex. tildeels, at jeg haver laant ham Penge, mod hans Beviis, tildeels, at jeg har caveret for ham, tildeels, at jeg har solgt ham noget, som han ikke har betalt, tildeels, at jeg har indfriet hans til andre udgivne Giældsbreve ic., da veed jeg ikke, hvem der vil hindre mig fra at forfatte en Regning over det, jeg har tilgode hos ham, at lade mine Giældsbeviser følge med samme som Tilager, og dernæst, efter samme Regning, at anlægge Sag imod ham og paaastaae Dom over ham.

Det er vist, at der ere Tilfælde, hvor det ikke gaaer an at forbinde adskillige Sager, skient Actor og Defensor overalt ere de samme Personer. Men det er i de Tilfælde, hvor Genus Causæ er forskiellig og det ene Søgemaal sigter til et, men det andet til et andet. Saaledes gaaer det ikke an, under Et at anlægge Sag mod den samme Person, naar jeg tildeels søger ham til at betale noget han er mig skyldig, tildeels anlægger Actio Injuriarum eller vis publicæ imod ham, fordi han haver skieldt, slaaet, eller voldeligen overfaldet mig. Men her er den eene en Actio Civilis, den anden en Actio Criminalis. I den ene Sag søges han til at betale det, han er skyldig; i den anden til at lide Straf.

Saaledes gaaer det ei heller alletider an, at forbinde Actio Realis og Personalis, skient de anlægges mod een og den samme Person.

Derimod i de Tilfælde, som Præsident Orveds Forslag angaaer, er Søgsmålet overalt af samme Slags, og sigter til at faae Dom paa den anden, til at betale det han er skyldig; Grunden til Søgsmålet er og overalt en lovligen paadraget Gield, ffiont Causa debendi ikke altid er den samme.

Det er bekiendt, paa hvor mangfoldige og adskillige Maader, tvende Kiebmænd, som have med hinanden at bestille, kunne blive hinandens Creditor og Debitor. Nu kieber den ene Wahre af den anden, nu forskriver den ene Wahre ved den anden, nu trækker den ene Bexel paa den anden, nu accepterer den ene den andens Bexel per Honneur: nu caverer eller indestaar den ene for den anden, nu caverer den ene til den anden, for en tredie Mand, nu gives Creditiv, nu Credit paa Penge, nu paa Wahre til en vis Tid, nu indcasserer den ene Penge for den anden, nu imodtager og udsælger han Wahre, som ere komne fra ham, med videre.

Enhver af dem anfører alt saadant i sin Bog, den anden til Debit eller Credit, og ved Aarets Udgang i det mindste, giøre de paa begge Sider, og meddele hinanden deres Ballance-Regninger, hvoraf sees, hvad den eene faaer tilgode hos den anden.

Derfor den, der bliver skyldig, ikke i rette Tid betaler, søger den anden ham, efter denne Ballance-Regning, hvormed de indfrie de Bexler og andre Breve og Documenter følge, som Deviser, fornemmelig til at legitimere Debits-Regningen, og faaer derefter Dom paa ham, til at betale det, han ved endelig Liquidation befindes at blive ham skyldig, hvorved der tillige kiendes paa alle de Fordringer, som de begge paa saa adskillige Maader og Tider, have faaet til hinanden.

Det er vist, disse Afregnings-Sager mellem Kiebmænd, ere gierne vidtløftige og ofte tillige temmelig indviklede, fornemmelig, naar den ene ikke har holdt rigtige Boger, men søgt at skjule sin Tilstand; men efter det her fremsatte Forslag, vilde en saadan vidtløftig Afregnings-Sag blive deelt i 30 à 40 og ofte i 50 à 100 eller flere Processer,

esser, blant hvilke enhver vel blev kortere, men derfor ikke tydeligere eller klarere, da den eene ofte ikke kunde forstaaes uden de andre.

Jeg begriber, at saadan Deelning af Sager, naar den og kunde iverkfattes, vilde blive til Fordeel for adskillige Rettens Betientere, men den blev ganske vist ikke gunstig for Parternes Pung, og endnu mindre for Handelen og dennes Befordring.

Det hænder, at det stemplede Papiirs Intrader formindskes ved det, at flere Sager saaledes smeltes sammen under een Sag. Dette er den almindelige Tilflugt for dem, som af een eller anden Aarsag, ønske de Handlingers Tal foregede, hvortil stemplet Papiir forbruges.

Det er vist, at der forbruges mindre stemplet Papiir til Domme ic., naar en Tvist afgjøres under een Sag, end, naar deraf reiser sig 4 à 5 eller flere Sager.

Men det er, Gud skee Lov, ikke en Grundsatning i vores Jurisprudenſk, at man skal søge at forsøge Processer, paa det mere stemplede Papiir kan blive forbrugt til Stævninger, Domme ic. Ligesom det ikke er en Grundsatning, at man skal see til, at Delicta blive formerede, paa det de dermed forbundne Bøder og Confiscationer kunde indbringe noget Rettskaffent.

Jeg ønsker saa meget, som nogen, at Deres Majestæts Indkomster maatte blive formerede paa en beqvem Maade, og uden at Deres Majestæts Undersaatter derved bleve bebyrdede.

Paa anden Maade vil Deres Majestæt ikke selv, at de skulle tiltage.

Men ligesom jeg veed, at Deres Majestæt ikke er tiemt med at vinde en Daler, naar Deres Majestæts Undersaatter derimod maatte tabe 10 eller 100 Rdr., saa maas jeg og tilstaae, at jeg ikke ønsker, at Deres Majestæts Indkomster skulde blive formerede, fornemmelig ved det, at mere stemplet Papiir blev forbrugt til Stævninger, Indlagge, Domme, Arreste, Executioner ic. En anden Sag var det, om mere stemplet Papiir blev forbrugt til Certepartier, Connoissementer, Billsbreve, Bodmeriebrevne og andre saadanne Contracter og Documenter, som Handelen medfører, og hvis Tiltagelse er et Beviis paa dennes Tilvæxt.

Det er vist, at af det sidste følger det første, og at, naar mere stemplet Papiir bliver forbrugt til de Contracter og Handlinger, som den indvendige og udbvendige Handel medfører, saa vil og efterhaanden flyde deraf, at mere bliver forbrugt til Stævninger, Domme og andre Judicial-Forretninger.

Men det skader ei heller, at Processernes Mængde bliver større, naar denne Tilslagselse har sin Grund derudi, at der handles mere, og at Fordelene foreges.

En Herredsfoged vilde, hvad Judicial-Forretninger angaaer, faa 3 til 4 Gange saa meget at bestille, som han nu har, om alle Bønderne i Herredet bleve Sveiare; Bønder; dog troer jeg ikke, at det var et ondt Tegn, eller at det Stykke af Landet derved var blevet slettere.

Naar derimod Processernes Tilvæxt er en umiddelbar Følge af en udkommen nye Lov, da er det ikke godt bestilt.

Det Tilfælde, Præsident Ortved anfører udelig at være indtruffet, er just ikke meget til Fordeel for hans Hypothese.

Samme bestaaer derudi, at en Creditor under Et, har søgt sin Debitor, efter en Bexel-Obligation, som Debitor til ham havde udgivet; efter en anden Bexel Obligation, som Debitor havde udgivet til en tredie Mand; men denne tredie Mand til Creditor havde transporteret; efter en Dvistering, hvorved tredie Mand tilstod, at Creditor til ham havde betalt en vis Sum Penge, som han havde laant Debitor; og efter tvende Sedler, som Debitor havde udgivet til tredie Mand, der igjen havde overdraget dem til Creditor, og tilstaaet, af ham at have faaet dem betalte.

Alle disse Fordringer have været liquide, og Debitor har, ved Stævningens Forhændelse, ei allene tilstaaet Fordringernes Rigtighed, men og tilladt, at Sagen uden nogen Forelæggelse, kunde gaae til Doms.

Her har saaledes, efter Præsident Ortveds egen Fortælling, været en blot Processus Executivus, og alt hvad Dommeren, for saavidt Sagen angik de tvende tvistende Personer, har havt at bestille, har været, efter Actors Paastand, at domme Indstævnte til at betale og indfri sine

Gields-

Gjelds-Beviser, og siden, naar det af Actor blev begiært, derfor giøre Execution.

Denne saa korte og klare Sag, formener Præsident Ortved, burde været deelt i 5, eller i det mindste, i 4 separate Sager, blant hvilke enhver dog umuelig kunde blevet enten kortere eller klarere, end denne ene Sag var.

Jeg seer ei rettere, end at det var at dese Processer, i ingen anden Hensigt, end allene for at faae flere.

Præsident Ortved formener, at saavel Transporten paa den ene Verel-Obligation, som paa de andre Overdragelser og Qvitteringer kun ere pro forma, og opfundne, for at faae det afgjort under een Sag, som i sig burde været 4 eller 5 Sager.

Det kan være og ikke være; thi det er ei heller enten umueligt eller urimeligt, at den, der først har laant een Penge, siden kan faae i Sinde eller lade sig overtale til, paa nye at hielpe ham, naar andre Creditorer plage ham for Betalning, og trøe at angribe ham.

Men naar jeg og antager, at det forholder sig saaledes, som Præsident Ortved gietter, saa maae man dog tilstaae, at der ikke er meget ondt derudi, naar man allene lægger Mærke til, at Processer ere tilsladte, indfatte og bestemte i Loven, ikke for at sætte Folk i Udgift, og derved skaffe andre noget at fortiene, men for at vise Folk et beqvemt Middel, hvorved de, ved Dommerens Bistand, kunde komme til den Ret, som de have, og andre nægte dem, og de ikke maae tage sig selv til; hvoraf skyder, at den Maade er den Beste, paa hvilken de lettest og med mindst Beskøfning og Tidsspilde, kunde komme til deres Rets Nydelse.

Er Transporten paa den ene Verel-Obligation pro forma, da er det, efter Præsident Ortveds egen Slutning, godt, at dertil er forbrugt et Stykke stemplet Papiir, som kan bøde paa det stemplede Papiir, der skulde været forbrugt til de øvrige Domme; thi til Stævninger og Indlægge var der dog neppe bleven forbrugt stemplet Papiir i disse Sager.

Jeg holder mig ganske forvissat om, at Præsident Ortveds Hensigt hermed har været god, og at han ikke har indseet de Ueiligheder, som vilde skyde af hans Mening, hvilken han og kun fremsætter ganske tvivlsom.

Jeg troer, at Procuratorens Indse Opførsel for Retten har bragt Præsident Ortvød til at troe, at han fandt flere Ulovligheder i denne Sag og dens Anlæg, end der virkelig vare at finde.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst formene, at der ved Ansøgningen intet er at gjøre, men at det bør have sit Forblivende ved Lov og Forordninger. Kiøbenhavn den 26 August 1758.

Cancellie-Collegium resolverede herpaa under 13 September 1758.

Præsidenten tilskrives efter Erklæringen.

1758 den 28 Sept. Geheimeraad Grev Solsteins Skrivelse til Præsidenten i Borg-Retten Truels Ortvød.

LXI.

Erklæring over en Skrivelse fra Geheimeraad og Vice-Stattholder Benzon til Grev Solstein af 28 Jan. 1758, derudi han indberetter: at til ham var indkommen en Klage, i Almuens Navn, over Sorenskriveren i Ide og Marthæ Andreas Hofnagel. Skient Klagen var uden Haands Underskrift, saadog da Hofnagel desuden var bekiendt for en slet og stodesløs Betient, havde Vice-Stattholderen ved Borgemeesteren og Raadmanden paa Friderichshald ladet Klagens Indhold undersøge; hvilken Forretning fra Pag. 1 til 78, Vice-Stattholderen indsender tillige med den ene Commissarii og nogle andre til Commissionen (hvortil hele Almuen har været indkaldet) indkomne Klager over Hofnagel; og da deraf erfares Hofnagels Skidesløshed og flette Opførsel til Almuens Fornærmelse, saa indstiller Vice-Stattholderen, om det ikke maatte eragtes fornsdent, at en ordentlig Inquisitions-Commission blev beskicket, til at undersøge og paakiende Sorenskriverens Forhold, paa det at Urigtigheden og Forvirringen i hans Embede ikke skal tiltage med Tiden. I saa Fald foreslaaer Vice-Stattholderen treende Commissarier. NB. af den indsendte Commissions-Forretning erfares, at ikke een eneste blant Almuen har villet vedgaae eller tilstaae, at have viddt noget af den i deres Navn, men uden Haand, indkomne Klage.

Jeg

Jeg maae allerunderdanigst tilstaae, at jeg aldeles ikke er enig med den Modus Procedendi, som Hr. Geheimeraad og Vice-Stattholder Benzou udi denne Sag har brugt, men haver meget derved at erindre.

Han haver anordnet en Inquisition-Commission, uden at han efter mine Tanker, enten har havt nogen gyldig Grund, eller nogen virkelig Ret dertil.

Grunden og det, som har givet Anledning til denne Undersøgning, har været en Klage over Sorenskriver Zofnagel, som til Vice-Stattholderen er indgivet i hele Almuens Navn, men uden at være underskrevet af nogen.

At saadan en Klage eller Angivelse ikke er at ansee for andet end en Chartegue, og at derpaa ikke det allermindste er at reflectere, det haver jeg viist udi min allerunderdanigste Erklæring af 1 October 1756, over en ligesaadan Klage eller Angivelse af 10 Maji 1756, som i det Danske Cancellie var indgivet over Sorenskriver Hagaard, i Solværs og Østerdalens Almues Navn, men uden at være underskrevet af nogen.

Uf den allernaadigste Resolution, som faldt paa bemeldte Angivelse, kunde Hr. Vice-Stattholder Benzou og have erfaret, at Deres Majestæts allernaadigste Villie ikke gaaer derhen, at der skal reflecteres paa slige Angivelser, som man ikke veed, hvor høre hen, og som ere skrevne af dem, der ikke tør være deres Navn og det, de have skrevet, bekiendt; thi, omendskjønt denne var den tredie Angivelse, som i Almuens Navn var indkommen over bemeldte Sorenskriver, og omendskjønt Hr. Vice-Stattholder Benzou, da den var sendt til hans Erklæring, var for, at en Inquisition-Commission skulde anordnes, saa dog, i Henseende til den Formodning, der var om, at Almuen ingen Deel havde i Angivelsen, faldt Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Resolution, at der paa Angivelsen ikke var at reflectere.

Det er og klart, at der ikke kan eller bør reflecteres paa en saadan Angivelse, fornemmelig, saalænge man ikke har nogen Slags Wis-

Jed eller stærk Formodning om, at hele Almuen eller en anseelig Part deraf, virkelig har havt Deel derudi; thi, isald det siden erfares, at Almuen derom har været uvidende, saa finder deraf, at den, der har skrevet et saadant Skrift, ikke allene er en Pasqvillant, der, ved at følge sit eget Navn, har søgt at sværte en anden, men og en Falskner og Løgner, der falskelig og løgnagtig har andraget sig at være bemyndiget af dem, som intet have vidst af hans Foretagende.

Jeg maatte spørge, hvad der kan være at reflectere paa et saadant Mennekses Angivelse, som han ei engang selv tør eller vil underskrive og være bekiendt.

Imidlertid har Hr. Vice-Statholder Benson, paa Grund af en saadan Angivelse, anordnet en Inquisition-Commission.

Vice-Statholderen har saa langt fra ikke været enten forvissset, eller havt stærk Formodning om, at hele Almuen virkelig havde nogen Andeel i denne Klage, saa han tvertimed ved Resultatet af den af ham selv anstille Underføgnings-Commission er bleven forvissset om det Modsatte; thi, da hele Almuen for samme Commission har været indkaldet, og Klagen eller Angivelsen er bleven opløst for et Præstegieldes Indvaanere efter det andet, og de adspurgte, om de vidste noget deraf at sige, saa har ikke En eneste blant dem alle villet tilstaae, derudi at have havt Andeel, eller derom at have vidst noget.

Utsaa er det for Commissionen oplyst, og man kan sige, at det er det eneste, som for Commissionen tilfulde er godtgjort, at den Angivelse, hvorefter Commissionen var anordnet, var skrevet af en Løgner.

Naar saadan Omgang skulde have Sted, saa seer jeg ikke, at nogen Kongelig Berient kunde vide sig sikker for, at blive underkastet en Inquisition-Commission; thi der behøves kun, at han skal have et eneste skarnagtig Menneffe til Uben, som da kan faae i Sinde at skrive en Angivelse over ham uden Navn, og derudi mælde, at det er paa hele Almuens Vegne.

Vil man sige, at saadan Underføgning, som foranstalles af hoi Øvrighed, ikke gjør en Mand nogen Tort, og at hans Ustyldighed og

ustraffe-

ustraffelige Forhold i hans Embede, derved desto tydeligere bliver lagt for Dagen, da svares, at foruden at det ikke er behageligt for en ærlig Mand, at blive saaledes mistænkt, saa er det let at begribe, at hans bestandige Medende for en saadan Undersøgnings-Commission, med videre, maae foraarsage ham megen Tidspilde, og mange Omkostninger, hvorfor han aldrig, i hvor uskyldig han end maatte befindes at være, kan vente den allermindste Erstatning, siden han ikke veed, eller juridice faaer at vide, hvem hans Anklager eller Angiver er; og dette er een af de fornemteste Aarsager, hvorfor man bør være saa meget vaersom i at anordne Inquisition mod en Mand, siden han derved udsættes for at lide, isald han befindes skyldig, men betages alt Haab og Udgang til Regres og Reparation, isald han befindes uskyldig, da derimod den, som har Lyst til at giøre Ont og Skade andree, derved gives Leilighed til at øve sin Ondskab i Etius, og uden at vove noget, hvilket alt forhold sig anderledes i de Tilfælde, hvor det ikke inquireres, men anlages og gives Sag.

Desuden naar man kiender Almuens, og i Eærdeleshed den Norske Almues Sindelaug og Tænkemaade, saa er det let at slutte, naar en heel Almue Sogneviis indkaldes, og efter hinanden adspørges, om de, i Henseende til visse navngivne almindelige Poster, have at besvære sig over en dem foresat Øvrighedsperson og Dommer, at det da skulde være underligt, om der ikke blev frembragt endeel Klager.

Det er ikke at vente eller fordre af den gemene Almue, at de skulle forstaae Lands Lov og Ret, og endnu mindre, at de skulle vide og indsee, hvad en Øvrighedsperson, i visse forekommende Tilfælde, er forbunden til at giøre eller lade; men enhver, og fornemmelig den, der ikke forstaaer det, helder til at troe, at det, han ønsker og begierer, er ret og billigt, hvoraf skyder, at naar han ikke faaer det, saa troer han, at han skeer Uret, og ligesom det saaledes ikke kan feile, at der jo altid blant en Almue findes adskillige, som ere misfornøiede med deres Øvrighed, og virkelig troe, at han har giort dem Uret, saa kan det ei heller feile, at der jo allestider bliver endeel, som klage, naar de sam-

lige opfordres dertil; imidlertid forbinde sige Klager den Anklagede til at giere nye Bepostring paa at opløse Sagen, og at føre Contra-Beweis, og naar han da endelig befindes tilfulde at have godtgjort sin Ufkyldighed, saa bliver Slutningen den, at han har Skade for Hiemsgjeld, og at der dog alletid vil hvile en Mistanke paa ham som den, der har været anstilt Undersøgning imod.

Hr. Vice-Statholderen melder, at denne Sorensskriver Hofnagel er overalt bekendt for en meget skidesles og vanartig Betient, hvilket og skal have bestemt Vice-Statholderen til at lade Sagen undersøge.

Jeg troer ei allene, men er og temmelig forvissed om, at det, i Henseende til Hofnagels Credit blant Folk, forholder sig saaledes, og dette er og det eneste, som skal kunne redde den Uorden, der er foregaaet under denne Sag; men i det Øvrige, maae man dog altid være meget vaersom udi at legge en Betients almindelige Credit, eller Røgtet om ham, til Grund for en Undersøgning eller anden Judicial-Forretning.

En hører ilde, og udraabes, som ond og uretfærdig, fordi han ofte gjør Uret, og forsømmer hans Embeds-Plichter; en anden, fordi han næie iagttager den strenge Ret, og søger i alle Maader at fyldestgiere alle de Plichter, hvortil hans Embede forbinder ham.

Det er nu paa kort Tid, at man har seet fire saadanne Angivelser uden Haand; men i en heel Almues Navn, over tvende Sorensskriverer i Norge, nemlig trende over Sorensskriver Hagaard og een over Sorensskriver Hofnagel, saa man nok merker, at det der let kan blive Møde, ifald Bedkommende see, at derpaa bliver reflecteret.

Om de trende første blant disse Angivelser veed man noget nær, at Almuen ingen Deel har havt derudi, men at en anden har betient sig af Almuens Navn, for at give Angivelsen mere Bægt; om den fjerde veed man det tilvisse og af Almuens egen Mund.

Det kommer mig for som at alle disse Angivelser have havt een og den samme Forfatter, hvis Motiv er mig ubekendt, men synes enten at

at være et Had mod de angivne Personer, eller en Indbildning, at han maaskee ved saadan Anledning kunde tilsnige sig et Sorenskriverie.

Saavidt den Underretning strækker sig, som jeg om disse Sorenskrivere har søgt at erlange, saa skal den første, nemlig Aagaard være ligesaa hurtig, nøierrægnende og paapassende, som den sidste, nemlig Zofenagel, nu for Tiden (thi han skal forhen, og indtil paa en 8 à 9 Aar, have været anderledes) skal være dødsig, efterladen og skiedsløs.

Uanset disse deres ulige Characterer, er det dog, over den ene saavel som den anden, indkommen Angivelse i Almuens Navn, og ligesom der, over den Sidste, ere førte adskillige Klager af Almuen, da de i Anledning af Angivelsen have været forsamlede, saa holder jeg mig og forvissat om, at det samme var skeet, i Henseende til den Første, om saadan Samling, ved den Anledning, havde været foranstaltet, dog med den Forskiel, at ligesom adskillige blant de Klager, der ere førte over den Sidste, ere efter al Anseende, velgrundede, saa troer jeg derimod, at de fleste Klager, som vare blevne førte over den Første, havde været uden Grund.

Imidlertid lader sig heraf slutte, at det just ikke altid er Betien-ternes bedre eller slettere Forhold og Opførsel i deres Embede, som gjør, at der indkomme Angivelser og føres Klage over dem.

Ligesom jeg hidindtil har viist, at den Grund, paa hvilken denne Undersøgnings-Commission er anlagt, intet er mindre, end lovlig og anstændig, saa maade jeg og tilstaae, at Hr. Vice-Statholderen, efter mine Tanker, ikke engang har været berettiget til at anordne en saadan almindelig Undersøgning.

Processus Inquisitorius kommer ikke overeens med vores Danske Lovs Grundsetninger, som allene antager Processum Accusatorium, og vil, at den, der tiltales, skal vide, hvem hans Anklager er, og hvem han kan holde sig til, og søge Reparation hos, isald han befindes uskyldig, og uden Føie at være angreben.

Naar et almindeligt og rimeligt Rygte eller andre Omstændigheder give en stærk Formodning om, at et grovt og offentligt Delictum er be-

gaaet, kan Øvrigheden undersøge Sagen, eller anstille General-Inquisition, for at komme i Erfaring og faae Visshed, om et saadant er begaaet eller ei. Naar corpus Delicti er in confesso, og det er vist, at et Delictum er begaaet, kan Øvrigheden endnu, ex Officio, fortsætte med den General-Inquisition, og undersøge Omstændighederne, for at komme paa Spoer efter Delinquentens Person, eller hvem det har begaaet Delictum. Dog maae, ved denne Inquisition, fornemmelig i Begyndelsen, nøie iagttages, at den ikke ansees at være stilet mod en vis Person, som derved kunde mærkes at være mistænkt.

Uden for disse Tilfælde, holder jeg ikke for, at det er en Øvrighed tilladt at anordne eller foretage Inquisition, siden den ingen Grund eller Medhold haver i Lovens; men mener, at det bør stæe, efter foregaaende allerunderdanigst Forestilling, og Deres Kongl. Majestæts aller-naadigste Resolution, som den, det allene tilkommer at giøre Forandring i Lovens.

Naar der til en Øvrigheds Person indkommer Klage over en ham subordineret Kongl. Betient, hvorudi anføres visse specielle Facta, hvorved den Klagende formener sig at være fornærmet, da kan han lade samme undersøge; dog bør det ikke strax stæe ved en Judicial-Undersøgning, men ved at indhønte enten den Anklagedes egen eller hans nærmeste Øvrigheds Erklæring. Men efter en almindelig Klage, som ikke indeholder specielle Facta, at anordne eller anstille en almindelig Undersøgning over en Kongl. Betients eller nogen andens Dpførsel og Forhold i Almindelighed, det holder jeg ikke for, eller kan finde, at nogen Øvrighed, i hvem det og maatte være, (den Høieste allene undtagen) er berettiget til, allermindst, naar Klagen ikke er underskrevet af nogen, og man saaledes ikke veed, hvem det er, der klager.

Derfor Hr. Geheimeraad Benzons havde sendt den indkomne Klage til Amtmandens Erklæring, og af ham forlangt at vide, om nogen Klage over noget saadant til ham var indkommen, og om han, paa hans Omreiser i Amtet, havde fornummet noget til nogen saadan Besværing; ja om Geheimeraadens og, for den forsamlede Almue, havde ladet

ladet Klagen oplæse, for at erfare af dem, om de samtlige eller nogle af dem vedkiendte sig samme, eller derudi havde nogen Deel; da havde jeg ikke havt noget derpaa at sige.

Men skjønt Klagen eller Angivelsen tildeels angaaer Sorenskriverens Omgang med Skifter og Umyndiges Midler, hvorudi Amtmanden, i Følge Forordningen af 19 August 1735 Art. 25, bør have en Slags Indseende med ham, saa finder jeg dog ikke Amtmandens Navn nævnet under den ganske Sag og Behandling, undtagen at et Par blant Almuen have meldet, at de vare reiste til Amtet for at klage; altsaa veed man ikke, indtil denne Time, om Klagen har været til Amtmandens Erklæring, eller ei, og hvad han, i sidste Tilfælde, derpaa har erklæret.

Ligemaade finder jeg, at Commissarierne vel for den forsamlede Almue har oplæst den indkomne Angivelse, men isteden for, at de strax burde have spurgt, om de, eller nogle blant dem, vedkiendte sig samme? saa have de først forelagt dem en halv Snees Qvæstioner angaaende de Ting, Angivelsen indeholdte, og derefter, uden for Angivelsen, gjort dem denne almindelige Qvæstion: om nogen af Almuen, udi en eller anden Begivenhed, ellers har noget at klage, som de kan godtgjøre, bevise eller bekræfte, da enhver nu for denne Undersøgnings-Commission haver at anmelde sig og saadant sandfærdeligen at andrage, alt i Følge den dem tillagte Ordre ic., da deres Unliggende kan blive anført til Ret; hvoraf erfares, at Commissarierne have anseet sig selv som dem der i alt skulde undersøge og inquirere om Sorenskriverens Opførsel og Forhold i hans Embede. Endelig tilsidst, efter at alt dette var passeret, have Commissarierne modtaget Almuens Declaration, at de intet vidste af Angivelsen at sige, og ingen Deel havde eller vilde have derudi.

Ligemaade finder jeg, at Commissarierne saa noie have iagttaget den skarpeste og strængeste Inquisitions Regler, saa de hverken have indkaldet Sorenskriver Hofnagel at møde for Commissionen, eller juridice tilkiendegivet ham, naar den skulde holdes, og hvad der skulde foretages, men paa hans Dag, og uden at han havde været kaldet til Gienmæle,

mæle, gjort Qvæstioner til Almuen, ham angaaende, og modtaget Almuens Udsigende, som sigtede til at gravere ham. Og da han een gang uindkaldet er mødt for Commissionen, have de vel oplæst for ham, hvad som var passeret, men ikke villet modtage nogen Declaration af ham til Protocollen.

Af alt dette lader sig lettelig slutte, hvorvidt det, som for denne Commission er passeret, kan gravere Sorensskriver Hofnagel.

Efter slige Omstændigheder, og i Følge af det, som hidindtil er anført, burde min allerunderdanigste Conclusion være: at Hr. Geheime-raad og Vice-Stattholder Benzou blev tilskreven:

At, da den over Sorensskriver Hofnagel indkomne Angivelse, i hele Almuens Navn, men uden Haands Underskrift, ikke er at ansee for andet end en Chartaque, som ikke kan fortiene i nogen Maade at reflecteres paa, fornemmelig man siden, ex post facto, er bleven forvisset om, at Almuen ikke har havt nogen Deel derudi, og at den, som har skrevet den, falskelig har angivet sig dertil at være committeret af Almuen; det, der for den anordnede Undersøgnings-Commission er passeret, ei heller kan gravere Sorensskriver Hofnagel, siden hele Omgangen dermed har været ulovlig, og han ikke har været indkaldet til at høre Almuens over ham og hans Forhold gjorde Forklaring og Udsigende; men det derimod af Vice-Stattholderens Skrivelse erfares, at bemeldte Sorensskriver Hofnagel skal være bekiendt for en meget skodesløs og vanartig Berient, hvilket og bestryles ved det, som een og anden blant Almuen har forklaret for Commissionen, saa overlades det til Vice-Stattholderen selv, paa eget Ans og Tilsvær, at lade forommeldte Sorensskriver Hofnagel tiltale.

Men ligesom det er rimeligt, at Vice-Stattholderen, naar han fik saadant et Brev, lod det derved have sit Forblivende, uden at anlægge nogen Sag imod Sorensskriveren, saa maae jeg derimod paa den anden Side tilstaae, at denne Sag allerede er gaaet alt for vidt, og har gjort alt for megen Opsigt til, at den saaledes i Stilhed, og ligesom af sig selv skulde bortfalde; da ei allene Vice-Stattholder-Embedets

bedets Myndighed maatte synes derved at være nedsat, men Bedkommende blant Almuen, som for Commissionen have ført Klage over Sorensskriver Hofnagel, og maatte anses derved at være fornærmede og førte bag Lyset.

Førend denne Undersøgnings-Commission blev anordnet, var der intet andet mod Sorensskriver Hofnagel, end en Chartreque eller Angivelse uden Haand; men nu er der imod ham adskillige Klager under Bedkommendes Hænder, eller, som af Bedkommende ere tilførte Protocollen.

Det kan ikke nægtes, at der jo blant disse Klager ere adskillige, som synes at være ganske vigtige, og at man har største Marsag deraf at slutte, at Sorensskriver Hofnagel maae være en meget skidesløs og efterladen Betient, hvis Forretninger ere udi største Uorden.

Man veed ikke, om der blant disse Folk, som have klaget over Sorensskriveren for Commissionen, maatte være een eller anden, som desuden havde sat sig for at klage over Sorensskriveren, enten for Amtmanden eller Statholderen, men da de for Commissionen ere indkaldede og der befalede at forklare og andrage, hvad de havde at besvare sig over, samt dem derhos lovet, at det skulde blive rettet, saa have de havt god Frie til at troe, at dette ei allene var det bequemmeste, korteste og sikreste, men og det eneste Middel, ved hvilket de kunde komme til deres Ret; thi dersom de havde tiet stille for Commissionen, og strax derpaa vare indkomne med Klage enten til Amtmanden eller Vice-Statholderen, saa havde det havt Anseende af, at de vilde haane den af Vice-Statholderen anordnede Undersøgnings-Commission.

Jeg skienner ei rettere end, at man ved at indkalde en Almue paa saadan Maade til at klage over den Uret, dem maatte være vedersfaret, tillige forbinder sig til at skaffe dem Ret, isald det maatte befinde, at dem virkelig er skeet Uret.

Dersom man nu, efter at Almuen saa høitideligen er indkaldet til at klage, og nogle af dem have ført adskillige, efter al Anseelse, velgrundede Klager, lod det blive derved, og lod Sagen af sig selv bortfalde, saa kan jeg ei see rettere, end at disse Klageude virkelig vare

fornærmede, ved det, at man havde kaldt dem fra den almindelige og ellers altid brugelige Bei at komme til deres Ret paa, og derimod viist dem en anden og kortere Bei, uden at forebygge, at samme kortere Bei ikke skulde blive ganske forgieves.

De Folk, som have anbragt deres Betsværing for denne Commission, holde sig ganske forvissede om, at de vilde blive rettede; og det kan neppe falde dem ind, at de skulde være betænkte paa andre Midler.

Det kunde og synes, ligesom man haaned den Norske Almues lovlige og billige Klager, dersom man ikke gjorde det mindste Skridt til at skaffe dem Ret, efter at man havde gjort sig saa megen Umage for at faae at vide, og at faae dem selv til at sige, at dem var skeet Uret.

At indkalde en heel Almue til at fremføre deres Klager og Betsværing, det er en Sag af større Betydning og flere Følger end de fleeste indsee.

Ligesom jeg af foregaaende Aarsager ikke tør raade, eller give Ansledning til, at denne Sag af sig selv skulde bortfalde, saa maae jeg og tilstaae, at det vilde være alt for haardt, om der nu straf, og uden videre, skulde blive anordnet en ordentlig Inquisition-Commission over Sorensskriver Hofnagel, da der ikke er andet imod ham, end den, for Undersøgnings-Commissionen, paa hans Dag, og uden at han har været kaldet til Gienmale, gjorde og ham tildeels fornærmelige Forklaring, og man, indtil denne Time, ikke veed det allermindste af det, som han kunde eller maatte have, til sin Undskyldning og Befrielse at anføre. Thi jeg har tilforn erindret, at han ikke har været indkaldet for Undersøgnings-Commissionen, og at, da han engang i Begyndelsen eller den 23 November uindkaldet mødte for Commissionen, og for ham var bleven oplæst, hvad samme Dag var passeret, og han derpaa vilde dictere noget til Protocollen, have Commissarierne ikke villet tillade ham det, men allene tilbudet sig at modtage, hvad han skriftlig vilde indgive. Da man nu ikke finder noget Skrift fra ham til Commissionen at være indkommen, man ei heller finder, at han oftere har mødt for Commissionen eller faaet nogen Underretning om det, der er foregaaet, saa er det

det endog mueligt, at han, indtil denne Dag, er uvidende om det meste af det, som ham for Commissionen er paaagt.

Omendffient det ikke er meget rimeligt, saa er det dog mueligt, at han, naar han blev hørt, kunde være istand til at gjøre alle de ham for Commissionen tillagte Beskyldninger til intet; og i saa Fald, var det ubilligt at anordne Inquisition's-Commission over ham.

Jeg skulde i den Henseende formene, at førend nogen Commission anordnes, bør ei allene Sorenskriver Hofnagels Erklæring, over de ham tillagte Beskyldninger, indhentes, men man bør og vide, hvad Vidnesbyrd Amtmanden, som hans nærmeste Øvrighed, og den der efter Forordningen bør have Indseende med ham, i den Henseende giver ham: altsaa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt, i Anledning af, og i Overeenstemmelse med det, som forhen er anført, at tilskrive Hr. Geheimeraad og Vice-Statsholder Benson, at, førend nogen Inquisition's-Commission over Sorenskriver Hofnagel kan anordnes, vil det være fornødent:

1) At Vice-Stattholderen, angaaende bemeldte Sorenskriveres Opførsel, og, i Anledning af de over ham indkomne Klager, indhenter Amtmandens Erklæring, og i Særdeleshed af ham lader sig underrette, om der over Sorenskriveren til ham forhen maatte være indløbne mange eller saa Klager, og om Sorenskriveren, i Sølge Forordningen af 19 August 1735 dens 25 Art. har saavel aarlig til Amtmanden indleveret hans fuldstreknede Skifte-Protocoller, som indgivet den anbefalede Underretning om de Umyndiges Midler og deres Værger.

2) At han iligemaade indhenter Sorenskriverens Erklæring over de ham for Undersøgnings-Commissionen tillagte Beskyldninger, hvilket er saameget mere nødvendigt, som Sorenskriveren ikke befindes at have været indkaldet for Commissionen, men det derimod erfares, at Commissarierne have nægtet at modtage hans Declaration til Protokolen.

Naar samme er indkommen, haver Vice-Statholderen at giennemgaae og conferere den med Bestyldningerne, for derved at erfare, hvorvidt Sorenskriveren kunde ansees virkelig at være graveret, og hvorvidt han maatte eragtes istand til at afbevise bemeldte ham tillagte Bestyldninger; derpaa da Vice-Statholderen, efter Omstændighederne og Sagens befundne Bestaafenhed, kan gjøre allerunderdanigst Forestilling og Forslag paa tvende Commissarier til at paaktende de Sorenskriver Hofnagel tillagte Bestyldninger og hans derved brugte Forhold. Kiasbenhavn den 1 September 1758.

Herpaa resolverede Cancellie-Collegium den 27 September 1758.

Vice-Statholderen tilskrives efter Erklæringen.

1758 den 21 October, Grev Solsteins Skrivelse til Geheimsraad og Vice-Statholder Jacob Benzon.

LXII.

Erklæring over en Skrivelse fra Hr. Vice-Statholder Benzon til Grev Solstein, af 9 April 1757, hvorudi han indberetter: at udi Februarii Maaned var Byens Tromme rørt, i Anledning af et Tyverie, som var begaaet hos General-Auditeur Fleischer; kort derefter rygtedes det, at en Skræder Siellert derfor var bleven arresteret, og havde tilstaaet det. Da ingen Relation derom indkom, men Vice-Statholderen endog fornam at Tyven var løsladt, tilfrev han Byefogden derom den 19 Februarii og fik Svar den 21 Februarii: at, som Siellert den ene Dag var arresteret, efter Fleischers Begiering, og Byefogden ventede paa Klage fra ham, kom Vagtmesteren strax Morgenen derpaa og meldte, at Fleischer ingen Klage vilde indgive, men begierede Arrestanten løsladt, hvilket Byefogden ikke kunde nægte, da han ikke vidste hvad Beviis der var imod Siellert, og ikke kunde begynde Undersegning, hvor ingen Klage var, fornemmelig Tyverie mere henhører til private end publique Delicta. Imidlertid er nu fra Friederichshald indberettet, at bemeldte Siellert der paa nye er grebet i Tyverie, i den Henseende de begiere, at han maae straffes i Christiania, hvor det første Tyverie er begaaet. Da nu dette strider mod Forordningen af 21 Maji 1751 Art. 6, saa indstiller Vice-Statholderen, om ikke Byefogden burde tilfates, og om det

det ikke var billigt, at han bidrog Halvdelen af de Omkostninger, som Friderichshalds Bye maae giøre paa Lyvs=Sagens Udførsel. Derhos indsender Vice=Statholderen og en Forpligt eller Tilstaaelse om at have begaaet Tyveriet i Christiania, af 8 Februarii, som Ziellert har maattet udgive til General=Auditeur Fleischer, og hvorudi han tillige forpligter sig til at reise bort fra Byen, og ikke mere der lade sig finde.

* * *

Da Hr. Geheimeraad og Vice=Statholder Benzon vidste, at Trommen var rørt i Christiania, i Anledning af et der begangen stort Tyverie, og at den her omtalte og forhen mistaante og berngtede Hans Peter Ziellert, derfor var arresteret, saa kunde det ei andet, end falde Vice=Statholderen underligt, at derom ingen Relation og Begiering om Actors og Defensors Besskikkelse indkom til Stiften, men, at han derimod strax derpaa maatte erfare, at bemeldte Arrestant uden videre var løsladt af Arresten, og nogen Tid derefter kom i Erfaring om, at den samme Hans Peter Ziellert paa nye var grebet i Tyverie i Friderichshald.

Det er og vist, som Vice=Statholderen erindrer, at naar denne Ziellert var forbleven under Arrest i Christiania og der, for det allerede begangne Tyverie, var bleven tiltalt, saa vare de Tyverier, som han, siden den Tid, har begaaet paa Friderichshald, ikke forsøvede; og at de, paa Friderichshald saaledes kunne have Aarsag til at besvære sig over Øvrighedens Efterladenhed i Christiania, at de lade dem løs, der ere arresterede og bekiendte for Tyverie, og som derpaa strax gaae hen og staae andre Steder, hvorved ei allene private Folk blive foruroligede og beskadigede, men hele Staden og, ved Lyvs=Sagens Udførsel, paaføres en Betøstning, som den burde været frie for.

Men ligesom det af Forordningen af 21 Martii 1751 Artikel 6 er klart, at denne Hans Peter Ziellert bør tiltales og straffes paa Friderichshald, hvor det sidste Tyverie er begaaet, og han derudi er bleven grebet, saa maae jeg og tilstaae, at jeg ikke finder Bøfegoden i Christiania saa overmaade straffældig, som Vice=Statholderen synes at tænke, eller saaledes, at han, i Folge deraf enten skulde i Besynderlig-

hed tiltales, eller forløbigen tilpligtes at erstatte Halvdelen af de Dns Kostninger, som Friderichshalds Bys maae giøre paa denne Tyvs-Sags Udførsel, naar jeg for Resten antager, at det forholder sig saaledes, som Bysfogden, i hans Skrivelse til Vice-Statholderen af 21 Febr. 1757 haver andraget, og hvis Modsatte ikke er beviist, eller skyldes af Vice-Statholderens Fortællning.

Naar General-Auditeur Fleischer, som havde ladet denne Ziellert arrestere, strax Dagen efter declarerede, at han ikke vilde indgive nogen Klage, men forlangte ham løsladt af Arresten, og Ziellert dermed var fornejet, saa kunde Bysfogden ikke, uden at vove noget, længere anholde ham, eller paa egen Haand, anlægge Sag imod ham.

1. Den, der anlægger Tyvs-Sag imod en anden, eller sigter ham for Tyv; og ikke er istand til at bevise det, han udsætter sig selv derved, for at blive tiltalt og dømt efter Lovens 6 Bogs 17 Cap. 11 Art. og 6 B. 21 Cap. 2 Art. Det er og nødvendigt, at der maae være et sikkert Gierde om Folkets Værd, gode Navn og Rygte, og at ærlige Folk ikke derpaa ustraffet skulle kunde blive angrebne.

2. Omvendtskiønt Øvrigheds Personer, som efter deres Embeds-Pligt, ere forbundne til at see grove Misgjerninger afstraffede, og Misgjerningsmændene tiltalte, herudi synes at have noget forud for Particulairer og at vove noget mindre, saa kan en Øvrigheds Person dog og let paa drage sig en Actio Injuriarum, ved at være alt for hastig i at anlægge Criminel-Sag mod den, der ikke noksom er graveret.

Denne Fare gjør, at man paa den ene Side, ikke maae være alt for streng i at paastaae, at den, der har ladet en anden arrestere for Tyverie, ikke maae slippe ham løs, og frafalde Sagen imod ham, men skal blive ved at førsøge ham og indhente Dom over ham; og at man paa den anden Side, ei heller saa ligefrem kan forbinde Øvrigheden til, paa Embedets Vegne, at udføre en saadan Sag, mod den, der er anholdt for Tyverie, naar Acton, eller den, der har ladet ham anholde, frafalder Sagen og begierer ham løsladt af Arresten.

: Ofte veed den, der er bestiaalen, hvem hans Tjy er, men er ikke istand til at overbevise ham det, ofte har han allene en stærk Formodning imod ham, ofte vover han at lade saadan En anholde, i den Tanke, at han derved enten skal komme paa Spor efter det Bortstiaalne, eller bringe den Skyldige til at gaae til Bekjendelse; eller i det mindste faae saadanne Omstændigheder udlokkede og lagte for Dagen, som kunne veilede ham til yderligere Beviis.

Ofte kommer han og derved efter det Bortstiaalne, og naar han har faaet det igien, søger han gierne, om det er mueligt, paa en god Maade at slippe Sagen; da det er let at begribe, at det er de fleeste fornemmelig om at giere, at de kunne blive skadesløse og faae deres eget igien, og at man af dem neppe kan vente, at de for den almindelige Sikkerheds og Noeligheds Skyld, skulde giere store Omkostninger, eller udsætte sig for nogen Fare.

Ofte kommer den, som har ladet en anden arrestere, snart i Erfaring om, at han har taget seil, og at den Arresterede enten er uskyldig, eller i det mindste, ei lettelig kan overbevises, og da søger han gierne, jo før jo heller, saa godt som mueligt at affinde sig med ham, og derved at slippe Sagen.

Den, som veed sig skyldig, skient han troer, at han ikke kan overbevises, er gierne i slige Tilfælde tilhøielig til at lade sig accordere, og ofte er den, som veed sig uskyldig, og vel fornøiet med, snart at slippe en forhadet Sag, og at komme ud af en fortrædelig Arrest.

Dette viser, at der vel kan være Tilfælde, hvor en Dyrighed hverken bør paaastaae af den, der har ladet En arrestere for Tyverie, at han skal blive ved Sagen, og ikke maae frasælde den; ei heller selv, uden nogen Fare, kan blive ved at anholde den Arresterede og forfølge Sagen imod ham, efter at Sagsøgeren selv har begiert ham løsladt, fornemmelig, naar saadan Begiering skeer, førend nogen ordentlig Klage er indkommen, hvorudi det Tyverie er specificeret, som den Arresterede beskylides og er anholdt for; thi, uden saadan Klage eller Angivelse, er det ei vel mueligt at begynde nogen Undersøgning.

Med alt dette vil jeg dog ikke sige, at Byefogdens Omgæng i denne Sag, har været saa aldeles lovlig og overensstemmende med hans Embeds Pligt, saa den i alle Maader fortjener, enten, at billiges eller at undskyldes.

Jeg troer, at Marsagen, hvorfor han har været saa villig til at løslade den arresterede Ziellert, ikke just har været den Fare, han befrygtede at udsætte sig for, ved at lade ham paa Embedets Begne anholde og tiltale, men snarere en Begierlighed efter at see vedkommende Casse befriet for de Omkostninger, som Arrestantens Underholdning og Baretægt og Sagens Forsøgning mod ham vilde medtage.

Det er ilde, at Indretningen paa adskillige Steder er saaledes, at de, som efter deres Embeds Pligt og Medfør, ere forbundne til at see begangne Misgerninger opdagede og afstraffede, ofte selv tabe noget, ved de derpaa gaaende Omkostninger.

Af Byefogdens Brev til Vice-Statsholderen seer jeg, at da det af ham blev begjært, at Arrestanten Ziellert maatte løslades, blev det ham tillige meldt, at han havde forpligtet sig herefter ei mere at lade sig finde i Christiania Bye. Heraf kunde Byefogden let slutte, da Ziellert var arresteret for Tyverie, som var begaaet i General-Auditeur Fleischers Huus, at han baade havde begaaet dette Tyverie, og tilstaaet det; thi den, som ved eller paastaar sig at være uskyldig, kan forbinder sig ikke til at rømme det Sted, hvor han hidindtil har opholdt sig, siden han ved saadan Forpligt temmelig tydelig tager Sagen paa sig. Det kan saaledes ei vel seile, at jo Byefogden selv haver troet, at det var en overbeviist Lyv, han løslod af Arresten, isteden for at han paa Embedets Begne burde ladet ham tiltale og afstraffe. I det mindste synes Klogskabsregler at udfordre, at han, førend han paa egen Haand, foretog sig saadant, burde indberettet Sagen, med sine Omstændigheder, til Vice-Statsholderen og oppebiet hans Resolution, hvorved han, hvor det gik, havde sat sig selv i Sikkerhed og uden Ansvar.

I den Henseende kan Byefogden vel have fortjent en Rettesættelse, og Advarsel for Fremtiden.

Det

Det Byefogden i sin Skrivelse til Vice-Statholderen anfører til sin Undskyldning, at Tyverie egentlig ikke saa meget henhører til publique, som private Delicta, forholder sig vel saaledes efter Loven, men er ved adskillige siden udfomne Forordninger mestendeels forandret.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt, at reskribere til Hr. Geheimesraad og Vice-Statholder Benzou:

At han haver at tilrettesætte Byefogden i Christiania General-Auditeur Aagaard, fordi han, uden engang derom at melde noget til Vice Statholderen, har af Arresten løsladt den for begangen Tyverie i General-Auditeur Sleichers Huus, arresterede Hans Peter Ziellert, som derved har faaet Anledning til, paa nye at begaae adskillige Tyverier paa andre Steder; da det dog, efter Byefogdens egen Tilstaaelse, har været ham meldt, at denne Ziellert havde forpligtet sig til, efterdags ei mere at lade sig finde i Christiania, hvoraf Byefogden let kunde slutte, at han baade maatte have begaaet og tilstaaet det Tyverie, han var arresteret for, da saadan forpligt ei passer sig paa en Uskyldig eller den, som paastaar at være det. Saa haver han og at advare Byefogden, at han efterdags, naar nogen er bleven arresteret for Tyverie, ikke strax maae løslade ham af Arresten, fordi den, som har ladet ham arrestere begierer det, og vil frasalde Sagen; men han maae først lade sig underrette, om der mod den Arresterede er enten fuld Beviis, eller stærk Formodning om, at han har begaaet Tyveriet, og i saadan Sald, paa Embedets Vegne, besørge, at han bliver tiltalt, og Dom over ham indhentet. Kjøbenhavn den 6 September 1758.

Cancellie-Collegium resolverede herpaa under 4 October 1758.

Ordre herom efter General-Procureurén's Erklæring

1758 den 13 October, Kongelig Ordre til Geheimeraad Benzou.

LXIII.

Erklæring over en Memorial fra Amtmanden over Eskundborg re. Ainter, Stiftamtmand Bårner af 15 August 1758, hvorudi han forestiller, at naar Skifter forrettes ved Samfrænder, forfattes der de fleeste Tider intet ordentligt Skiftebrev, men kun et Skifte eller og Delings Instrument paa Boens Liquidation og Deling, hvilket kun er paa et eller 2 Ark i det Høieste, skiont Boens Beløb er anseeligt. I saadanne Tilfælde nægte Vedkommende vel ikke Skifte-Salarium efter Boens Beløb, men de disputere Skriver Salarium paa den Grund, at Skiftebrevet ikke er større, og ville altsaa ei betale mere, end det der forhen var givet i Recognition. Derimod han formener, at der i slige Tilfælde, i Følge Forordningen af 5 April 1754, burde i Skriver-Salarium, betales $\frac{1}{2}$ Deel inrod det, som betales i Skifte-Salarium; og udbeder sig i den Henseende Hans Kongl. Majestæts aller-naadigste Resolution: om ikke Skriver-Salarium i slige Tilfælde, til noget vist, ved Forordningen bør ansees at være fastsat, isteden for slige Skifte-Instrumenter paa et eller to Ark.

* * *

Forordningen af 5 April 1754 giver ikke den allermindste Anledning til den Fortolkning, som Hr. Stiftamtmand Bårner finder for godt, deraf at gære. Bemeldte Forordnings 2den Artikel fastsætter udtrykkelig, at naar Skiftet forrettes ved Samfrænder, saa skal Rettens Middell nyde deres fulde Skifte- og Skriver-Salarium, efter Boens Beløb og Skiftebrevets Vidtløstighed, dog saa, at derudi affortes det, de tilforn i Recognition havde bekommet.

Jeg tænker, at man, uden at bruge mange hermeneutiske Nøgler, kan begribe, at Meningen heraf ikke kan være anden, end den: at Skifte-Forvalterne i saadant Tilfælde skulde nyde deres Skifte-Salarium efter Boens Beløb, saaledes, at dem, i Følge Lovens 1ste Bogs 25 Cap. 24 Artikel, betales een Rigsdaler af Hundrede af den hele Boes visse og beholdne Formue, indtil Ti Tusende Rigsdaler; og at Skifte-Skrivere iligemaade nyder sit fulde Skriver-Salarium, efter Skiftebrevets Vidtløstighed, saaledes, at ham, i Følge Lovens 1ste Bogs 25 Capit.

23 Art. betales en halv Rigsdaler for hvert Ark, det forfattede Skiftebrev befindes at bestaae af.

Stiftammand Vårner vil, at der til Skifte-Skriveren i Skriver-Salarium skal, i siige Tilfælde, betales en tredie Deel imod det, som til Skifte-Forvalteren betales i Skifte-Salarium; men Forordningen giver saa lidet Anledning dertil, saa den end ikke nævner det allermindste om nogen saadan Recognition enten til Skifte-Forvalter eller til Skifte-Skriver, i det Tilfælde, hvor Skiftet foretages ved Samfrænder, men allene i det Tilfælde, hvor Manden efter Hustruens, eller Hustruen efter Mandens Død, faaer allernaadigst Bevilling paa at sidde i uskift Boe med sine umyndige Børn; thi som der, i det Tilfælde, intet Skifte holdes og intet Skiftebrev forfattes, saa gik det ikke an at fastsætte, at Skifte-Skriveren skulde nyde Betalning efter Skiftebrevets Videloftighed; men man har maattet tage et vist Tal for et uvist og fastsatte noget vist, som han, i det Tilfælde, bør nyde, hvilket da er blevet en tredie Deel imod det, som i Recognition betales til Skifte-Forvalteren. Men, naar der skiftes og deles med Samfrænder, da forfattes der et Skiftebrev, og altsaa udfordrer Loven saavel som Skriver-Salariums Natur det, som Forordningen af 1754 og tydelig fastsætter, at Skifte-Skriveren skal nyde Betalning efter det forfattede Skiftebrevs Videloftighed.

Stiftammand Vårner, som uden Tvivl, har indseet Argumentets Styrke og Rigtighed, formener, at et saadant Dokument, som forfattes af Samfrænder, og kun er paa et eller toende Ark, skjønt Boens Betsøb er anseeligt, ikke kan fortiene Navn af et Skiftebrev, men kalder det et Skifte- eller Delings-Instrument over Boens Liquidation og Deling.

Men jeg maatte spørge, hvad et Skiftebrev er, og hvilke de væsentlige Requisita ere, som karakterisere det og adskille det fra alle andre Dokumenter? Jeg veed ikke, at et Skiftebrevs Natur udfordrer, at det endelig skal være paa nogle Hundrede, eller i det mindste paa nogle Sneve Ark; men jeg tænker, at det gamle Axioma: magis & minus non variant speciem, her heel vel kan anvendes, og at det intet gjør til Sa-

gen, om det er stort eller lidet, kort eller vidtloftigt, naar det kun indeholder det, som et Skiftebrev nødvendig bør indeholde.

Naar jeg i et Document, finder anført Boens Indgiæld og Udgiæld, skönt kort og summarisk, naar jeg finder Boens Beholdning beregnet, ved det, at Udgielden er draget fra Indgielden; naar jeg finder samme Beholdning, efter Lovens Forskrift, deelt mellem samtlige Arvinger, og rigtig anført, hvad enhver Arving i Arv er tilfalden, samt hvorudi ham derfor er skeet Udlæg, eller hvor den er bestaaende, da kalder jeg et saadant Document et Skiftebrev, og det, enten det er paa et eller paa Tusende Ark.

Det er ikke at tvivle om, at jo de af Hr. Stiftamtmand Bærner ommeldte og saa kaldte Delings-Instrumenter indeholde alt dette, og altsaa fortjene ethvert af dem for sig Navn af Skiftebrev; men naar det er et Skiftebrev, saa kan Skifte-Skriveren, i Følge Loven og Forordningen af 1754, ikke paastaae videre i Skriver-Salarium, end en halv Rigsdaler for hvert Ark det bestaaer af.

Forresten er det let at begribe, at et Skiftebrev, i Almindelighed bliver langt kortere, naar Skiftet forrettes ved Samfrænder end naar det forrettes ved de ordinaire Skifte-Forvaltere; hvilket tildeels har sin Grund i de Personer, som forrette Skiftet, og deres ulige Fordeel, tildeels i Skiftets og Arvingernes egen ulige Besskaffenhed.

Naar et Skifte forrettes ved den ordinaire Skifte-Forvalter, da er enten Skifte-Forvalteren selv tillige Skifte-Skriver, eller og Skifte-Skriveren sidder ved Siden af Skifte-Forvalteren og fører Protocollen, og har ofte den største Deel i Skiftets Forvaltning. Da Skifte-Skriveren faaer sin Betalning Arkviis, efter Skifte-Brevets Størrelse, saa udfordrer hans Fordeel, at Skiftebrevet bliver jo vidtloftigere jo bedre. Altsaa kan man lettelig slutte, at der, af et saadant Skiftebrev ikke udelades noget af alt det, som derudi, med nogen Slags Rimelighed, og med god Maneer, kan indføres. Saaledes blive udi flige Skiftesbreve alle Giældsbreve og derhen hørende Documenter anførte *in extenso*,

og

og det saavel de, der angaae Indgielden og findes i Sterboen, som de der angaae Udgielden og forevises af Creditorerne, saavelsom alle derimod fremsatte Exceptioner og deraf opkommende Disputer; iligemaade specificeres alle Sterboen tilhørende Meubler og Lesøre, og de derover forfattede og holdte Burderings- og Auctions-Forretninger indføres Ord til andet. De Sterboen tilhørende Eiendomme specificeres og beskrives, og de samme vedkommende Udkomstbreve, Skieder, Contracter ic. anføres; saavelsom alt hvad der i nogen Maade, kan ansees at vedkomme Sterboen og dens Administration, hvorved et saadant Skiftebrev jevnlig voxer til saadan Størrelse, saa dets Betalning, af 3 Mark for hvert Ark, ofte temmelig bebyrder Arvingerne, og udgjør en anseelig Deel af Sterboens Beløb.

Derimod, naar et Skifte forrettes ved Samfrænder, tages dertil de Umyndiges saavelsom den efterlevende Egtesælles nærmeste Slægtninge, som formodes at ville deres Bedste og Fordeel, og ikke nyde eller fordre nogen Betalning for deres Umage, ligesom de, de fleeste Tider, ei heller have ret meget at bestille, men afsjære alle Ting paa det korteste, og ikke indføre andet udi det af dem forfattede Skiftebrev, end det, som endelig maae være i ethvert Skiftebrev, og nødvendig udfordres til Efterretning for Vedkommende i Fremtiden. Altsaa lade de sig nøie med kortelig og summarisk at anføre Sterboens Indgiæld og Udgiæld, derefter subtrahendo at beregne dens Beholdning, og endelig at melde hvad Andeel af samme Beholdning enhver Arving er tilfalden, og hvor det er bestaaende.

Det var at ønske, at man kunde forbinde de ordinaire Skiftes-Forvaltere og Skifte-Skriverne til, ved de af dem udstødte Skiftebreve, at iagttage noget af den Kortbed og summariske Fremgangsmaade, som Samfrænder, ved deres Forretninger følge og bruge. Men dette haver og sin store Vanskelighed, i Henseende til den ulige Veskaffenhed de Sterboer som oftest ere af, der af dem blive forvaltede.

Skifte maae ikke forrettes ved Samfrænder, uden i de Tilfælde, hvor en Fader, efter Moderens Død, eller Moder, efter Faderens Død, skifter og deler med sine egne Børn.

Den naturlige Præsumption, som i Almindelighed er for, at en Fader eller Moder ikke vil ønske eller søge at fornærme eller forfordele sine egne Børn, og som gjør, at Forældre i slige Tilfælde, uden stor Vanskelighed, forundes Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe og siden at skifte med Samfrænder, den samme Præsumption gjør og, at disse Samfrænder, naar de siden engang kaldes til at forrette Skiftet, kunde gaae temmelig ligefrem til Verks, og forbigaae adskillige Cauteler, som de ordinaire Skifte-Forvaltere, i andre Tilfælde, ere forbundne til at iagttage.

Saaledes umage de sig ikke med, at specificere og optegne Meubler og Løøre, men den efterlevende Fader eller Moder med Langvørge, anslaaer dem under eet til en vis Sum, paa samme Maade anslaaes og Sterboens faste Eiendomme; med disse Summer lade Samfrænderne sig enten nøie, eller og de, ved en venlig Melleinhandling, søge noget at rette dem, og saaledes anføre dem, i deres Forretning. Hvad den øvrige Indgielt saavel som Udgielden angaaer, da lader man sig nøie med den efterlevende Faders eller Moders Anmeldning, og anfører dem derefter, under een Sum i Forretningen; og saaledes er Boens Beløb snart udgiort, hvoraf da strax sees, hvad enhver Arving, paa sin Part kan bekomme. Hvad Administrationen angaaer, da behøves det ikke, at derom meldes noget i Forretningen; thi Skiftet i sig begyndes og sluttes paa een og den samme Dag og Tid, og den foregaaende Administration har, ved forundte allernaadigste Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe, været den efterlevende Fader eller Moder anfortroet, uden at samme vedkommer Skiftet, eller dem, som forrette det. Paa den Maade kan et saadant Samfrænder-Skifte paa een eller tvende Timer reent afgjøres, og Forretningen eller Skiftet gives magelig gives bestreven paa et eller tvende Axl.

En ganske anden Sag er det derimod, naar en Skifte=Forvalter eller Skifteret antager sig en Sterboe, for at skifte og dele samme mellem adskillige Arvinger, som enten alle ere umyndige, eller tildeels umyndige og tildeels myndige, da det er klart, at en saadan Skifte=Forvalter bør iagttage og optegne alleting, og saaledes give sin Forretning beskreven, at Vedkommende deraf alle Tider i Fremtiden kunde erfare og blive overbeviste om, at Sterboen er vel og med Redelighed forvaltet og behandlet, at deres Læve og Bedste, i alle Maader er iagttaget, og at intet er hændet, som kunde ansees at være enten Sterboen, eller dem til Fornærmelse.

Heraf kan man let begribe, hvoraf det kommer, at de af Samfrænder forfattede og udstædte Skiftobreve, jevnlig, endog i de Tilfælde, hvor Boens Værd er ganske anseeligt, kun udgiøre et eller tvende Ark, da derimod de Skiftobreve, som udstædes af de ordinaire Skifte=Forvaltere, som oftest beløbe til nogle Hundrede Ark, naar de angaa een nogenledes formuende eller vidtledtig Sterboe, saa at man ikke behøver at antage, at Samfrænder bruge saadan Korthed allene for at skaae Sterboen, paa Skifte=Skriverens Bæstning.

Stiftamtmand Bærner synes vel, at det er noget lidet og uansændigt, at en Skifte=Skriver, i slige Tilfælde, skal lade sig nøie med en halv eller heel Rigsdaler i Skriver=Salarium, men med alt dette er jeg dog vis paa, at om det Princip, som han her vil fastsætte, og gierne vilde udlede af Forordningen, blev som en almindelig Regel eller Lov fastsat, det da ei vilde være ret længe, førend han, saavel som andre Skifte=Skrivere vilde besvare sig derover, og klage, at de derved være meget fornærmede.

Han vil, at Skifte=Skriveren, i slige Tilfælde, ligesaavel som i de Tilfælde, hvor intet Skifte holdes, formedelst en erhvervet Bevilgning, skulde i Skriver=Salarium, nyde en tredie Deel imod det, som til Skifte=Forvalteren betales i Skifte=Salarium.

Men isald det blev en almindelig Lov, at i de Tilfælde, hvor der vel holdes Skifte, men den ordinaire Skifte=Forvalter ikke selv forretter

ter det, den ordinaire Skifte-Skriver ei heller derved fører Protocollen og giver Skiftebrevet beskreven, der skulde Skifte-Skriveren i Skriver-Salarium inde en tredie Deel imod det, som til Skifte-Forvalteren betales i Skifte-Salarium, hvad mon Stiftamtmand Bårner og andre, som maatte være i samme Tilfælde, da vilde sige dertil i de Tilfælde, hvor Skifte-Commissarier eller Executores Testamenti, maatte findes at have udstædt et Skiftebrev paa mange Hundrede Ark, hvoraf Skriver-Salarium efter dets Vidtløftighed, kunde beløbe sig til nogle Hundrede Rigsdaler.

Jeg veed ikke hvad det er for Samfrønder-Skifter, Stiftamtmand Bårner har havt for Dinene, jeg seer allene, at Boens Beløb, i nogle af dem, skal have været anseeligt. Jeg formoder, at der ved Anledning af et saadant Skifte, var kommen Dispute imellem den efterlevende Egtfælle paa den ene, og de myndige Børn, eller de umyndige Børns eller Børnebørns Formyndere, paa den anden Side; at dette havde bragt dem til at søge Stifte-Commissarier, og at disse formedelt samme Disputer, havde seet sig forbundne til at gaae frem paa den sædvanlige Maade, ved at registrere og vurdere, og at stille alt Sterboen tilhørende til offentlig Auction, saa at Skiftebrevet derved var voxet til en 3 à 400 Ark, hvoraf Skriver-Salarium, naar det i Følge Loven og Forordningerne, skulde betales efter Skiftebrevets Vidtløftighed, vilde beløbe til 150 à 200 Rdr., hvad mon Stiftamtmand Bårner da vilde sagt, om Arvingerne havde forklaret Forordningen paa samme Maade, som han, og i Følge deraf, i Skriver-Salarium, budet ham 33 Rdr. 2 Mk., som er det allerhøieste Skriver-Salarium nogensinde kan beløbe sig til, naar det skal være en tredie Deel imod Skifte-Salarium.

At jeg ikke skal tale om de Sterboer, hvor der er stor Vidtløftighed, stor Indgiæld og stor Udgiæld, men som noget nær hæver hinanden saa at Residuum kun bliver f. Ex. 6 à 800 Rigsdaler; thi der faaer Skifte-Forvalteren kun 6 eller 8 Rdr., da det derimod let kan hændes sig, at Skifte-Skriveren faaer 3 à 400 Rdr. eller mere. En Skifte-

Skri-

Skriver vilde kun stet finde sin Regning ved, om han i saadan Tilfælde skulde lade sig nøie med 2 Rdr. eller 2 Rdr. 4 Mk.

Jeg vilde ønske, at Skiftefriver-Salarium, i Forhold til Skifte-Salarium, eller paa anden Maade, kunde fastsættes til en vis Sum, som det ikke maatte overgaae. Det vilde spare mange Sterboer nogle Hundrede Rigsdaler; men det er ei saa let at udfinde. Thi en Lov maae være almindelig, og tiene til Rettesnoer i det ene Tilfælde, ligesaa vel som i det andet. Den Regel, som skal gielde, naar et Skiftes brev er faare lidet, maae og gielde, naar det er meget stort.

At fastsætte, at Skrivers-Salarium skulde betales, i Forhold til Skifte-Salarium, naar Skiftetrevet være faare lidet og kun paa nogle faae Ark, men efter Skiftetbrevets Vidtløftighed, naar det var stort, hvilket maaskee er Stiftamtmand Bårners Mening, det var at give en Lov, hvorudi man tydelig viiste, at man aldeles ikke havde det almindelige Bedste og Billighed, men allene visse private Personers Fordeel for Dinene.

Naar Folk ikke gjøre sig almindelige Begreb, og slutte fra almindelige Principer, men allene have enkelte Tilfælde for Dinene, da kan det let hændes dem, at de ønske og begiere det, der vilde være dem til Fordeel i det Tilfælde, som de sæste deres Tanker paa, men ikke indsee, at deraf vilde stude det, som i mange andre Tilfælde, vilde blive dem til langt større Skade.

Imidlertid, for at høre Stiftamtmand Bårners ubegrundede Tvivl, skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt, at reskribere til ham:

At, i de Tilfælde, hvor der stiftes med Samfrænder, skal Skrivers-Salarium, i Sølge Forordningen af 5 April 1754 dens 2den Artikel, erlægges efter Skiftetbrevets Vidtløftighed, saaledes, at der i Skrivers Salarium betales 3 Mark for hvert Ark, det af Samfrænderne forfattede Instrument eller Skiftetbrev befindes at udgiøre. Og, da den forhen i slige Tilfælde, og i Sølge den allegerede Artikel, til Skifte-Skriveren udbetalte Recognition,

tion: bør forres i dette Skriver-Salarium, saa forstaaer det sig selv, at, saalange Skriver-Salarium, beregnet efter Skiftebreveets Videlsftighed, à 3 Mark Arket, ikke overgaaer det, som forhen til Skifte-Skriveren er betalt i Recognition, saa kan han ikke have noget videre eller paa nye at fordræ. Kjøbenhavn den 11. September. 1758.

Paa dette blev i Caneëlie-Collegium resolverat under 4 Decb. 1758. Ordre herom efter Erklæringen.

1758 den 13 October, Kongelig Ordre til Stiftsbefalingsmand, Amtmand Joachim Hartvig Johan von Bärner.

LXIV.

Erklæring over en Memorial af 19 Junii 1758 fra Kjøbmand Hr. Johan Ludvig Abestee i Kjøbenhavn, hvorudi han søger Opreisning paa en Vexel-Obligation, som Etatsraad Zansen i Helsingøer i Aaret 1748, uden Dags Dato til ham haver udgivet paa 2000 Rdr.; tilligemed Stiftamtmandens Hr. Geheimeraad Scheels Erklæring af 9 August 1748, derudi han melder, af begges til ham indkomne Skrivelser, som medfølge, at have erkjæret, at der ikke er Dispute om Capitalen, som Zansen ikke nægter at betale, men om Renterne, som Zansen ikke vil betale, paa Grund af, at denne Capital stedse har routeret imellem dem i deres aarlige løbende Regninger, da Abestee derimod paastaar, at af slige Forstuder mellem Kjøbmand altid pleier at betales en halv pro Cento Rente Maanedlig, som kommer overens med Vexel-Obligationens Renter, dem han i den Henseende, formener sig berettiget til.

I Følge Forordningen om pro forma Vexelers Affkæffelse, med videre, af 26 Nov. 1731, er den Capital, paa hvilken denne Vexel-Obligation lyder, og som Etatsraad Zansen, i Følge deraf, er Hr. Abestee skyldig, længe siden forbrudt, ikke til Deres Majestæt, men til Debitor Etatsraad Zansen selv, som i Kraft af Forordningen er i alle Maader frie for at betale og frie for Creditors Tilskale,

Hens

Hensigten med det, Forordningen herudi fastsætter, at saadan Capital ikke skal være forfalden til Deres Majestæts Fiscus, men Debitor være frie for at betale, er let at begribe, og har været saameget desto stærkere at forbinde vedkommende Creditorer til at lade slige dem tilhørende Verel-Obligationer i Tide fornye eller paatale, og ikke lade dem henligge usornede og upaatale over den i Forordningen bestemte Tid.

Naar en Capital bliver confisqueret, skal Debitor dog ligesuldt udbetale den; og da det er en Debitor ligemeget til Byrde, enten han maae betale Capitalen til Fiscus, eller til hans Creditor, saa at Creditor vel taber, men Debitor dog ikke vinder derved, saa er det rimeligt, at en Creditor og en Debitor, i slige Tilfælde, forene sig og tie med hinanden, saa at der ikke bliver nogen Confiscation af, siden samme ikke vel kan finde Sted, saalænge Creditor og Debitor tie med hinanden.

Men, naar det derimod fastsættes, at Capitalen skal være forfalden til Debitor selv, eller, hvilket er det samme, at Debitor skal være frie for at betale, da er Debitor den, som det tilfalder at erqverere Forordningen, og han er tillige den, som allene har Fordeel af, at den bliver erqveret; altsaa maae man da, om ellers nogen Tid, vente, at Forordningen virkelig bliver erqveret.

Denne Hensigt synes ei vel at taale, at en Creditor, som uden at være nød dertil, lader sin Verel-Obligation over den bestemte Tid, i hvilken den gielder, henligge usornet og upaatalt, skulde derpaa faae Opreisning.

I den Henseende maae jeg og tilstaae, at, naat Hr. Abestee havde været den første, eller een af de første, som havde søgt Opreisning paa saadan Verel-Obligation, saa havde jeg saa meget mindre understaaet mig allerunderdanigst at raade Deres Kongl. Majestæt til at bevilge ham samme, som den Verel-Obligation, paa hvilken han begierer Opreisning, nu snart er 10 Aar gammel, og desuden fra Begyndelsen af, er udgivet med Datum in blanco, hvilket vel ikke udtrykkeligen er forbuden ved Forordningen af 1731, (thi Forordningen af 14 Maji 1754, som

udtrykkelig forbyder det, er yngre, end denne Bærel=Obligation;) men man dog heel vel deraf kunde slutte, ikke at være tilladt.

Men ligesom der ere Tilfælde, hvor Opreisning paa en forældet Bærel=Obligation neppe bør negtes, saasom, naar den haver lagt i en Sterboe; naar Creditor eller Debitor imidlertid er død; naar een af dem, og i Særdeleshed Creditor, har været bortreist i lovligt og vigtigt Erinde; ved Sygdom, eller paa anden lovlig Maade forhindret, zc. saa pleier og saadan Opreisning hidindtil ikke gierne at være nægget dem, som derom have gjort allerunderdanigst Ansøgning. Og, i den Henseende, kunde det maaffee synes noget haardt, om saadan Opreisning skulde blive Supplicanten frem for andre nægget, fornemmelig da her er en Bærel=Obligation, som har rouleret mellem tvende Kjøbmand, og er udgivet af en bekiendt brav Kjøbmand til en anden.

Blant Kjøbmand kan man neppe vente, at Forordningen af 26 Novbr. 1731 vil blive aldeles stricte efterlevet, og at en Debitor alletiden skulde nægte at betale een af ham udgiven Bærel=Obligation, fordi den var bleven over 4 Maaneder gammel.

Bona fides er Sielen i Handelen, og en Kjøbmand maae det fornemmelig være om at gjøre, at vedligeholde sin Credit, og det Nytte, at han omgaaes og behandler dem ærlig og redelig, som handle og have at bestille med hannem.

Omendskönt et eller andet kunde være til en Kjøbmands Fordeel, i et enkelt Tilfælde, saa tør han dog ikke foretage sig det, om han end vilde, naar han veed eller mærker, at hans Credit og gode Nytte deraf under vilde lide.

Men det er let at begribe, at det vilde svække en Kjøbmands Credit, og gjøre andre hange for at have med ham at bestille, om det erfaredes, at han paa Grund af en Formalitets Mangel, og af det Medhold han havde i en vis Forordning eller borgerlig Lov, vilde nægte at indfrie og betale det Sielsbrev, som han maatte tilstaae, at være under hans Haand og af ham selv udgivet, og illegemaade maatte tilstaae, at han havde faaet, men ikke givet Valuta for.

Dette

Dette gjør, at en Kjøbmand, som sidder i en nogenledes anseelig Handel, neppe nægter at indfrie een af ham udgiven Bexel=Obligation, skient den, efter Forordningen, maatte være forældet og uden nogen Kraft; og at en Kjøbmand, som har en saadan Bexel=Obligation i Hænde, der er udgivet af en anden Kjøbmand, ikke gjør sig meget af at lade den henligge ufornyet over den Tid, som Forordningen fastsætter, siden han dog altid holder sig forvissset om, at Betalningen ikke bliver ham nægtet.

Det er vist, at saadan Omgang strider imod Forordningen af 1731, og ikke er meget fordeelagtig for det stemplede Papiirs Intrader; men den er derimod fordeelagtig for Handelen, og man maae være meget vaersom udi at paasee det stemplede Papiir, med alt for stor Strængthed, naar Handelen derved indskrænkes. Til et Beviis derpaa kunne Bexeler tiene, hvilke det næsten overalt, er tilladt at skrive paa slet Papiir, og dog kunne de, i Henseende til den Virkning og Kraft de have, ansees for de allerstærkeste og meest forbindelige Gieldsbreve.

De fleeste Tider have slige Kjøbmænd, af hvilke den ene udgiver Bexel=Obligation til den anden, desuden Handel med hinanden; og da vover Creditor ikke ret meget ved, at lade saadan Bexel=Obligation ufornyet henligge, siden Summen dog gierne ansøres i deres mellemløbende Credits- og Debits=Regninger, hvorved Creditor faaer et nyt Beviis derfor, og jeg seer ikke, at man vel kan forbynde ham at lade sig nøie med samme; men i saa Fald, behøver han ikke Bexel=Obligationen eller dens Fornøelse.

Saaledes seer man, i nærværende Tilfælde, at, omendskient Bexel=Obligationen er forældet, saa forlanger Debitor Etatsraad Hansen dog ikke at betiene sig af det Beneficium, Forordningen giver ham, og disputerer ikke den Capital, paa hvilken denne forældede Bexel=Obligation ligger, men tilbyder at betale samme. Man mærker og, at han ikke vel kunde undslaae sig derfor, om han end vilde, siden denne Summa er anført ham til Debit, i deres mellemværende Regning, hvorved Creditor har faaet et Beviis derfor, derefter han altid kunde søge ham.

Det er altsaa ikke for Capitalens Skyld, Supplicanten begierer Oppreisning, siden samme desuden er ham vis nok, men for Renternes Skyld, som Debitor synes at ville gjøre ham stridige, just paa den forhen anførte Grund, at Capitalen har roulceret paa Regning mellem dem.

Ligesom der er nogen Villighed udi, at Supplicanten nyder Rente af den Capital, han har udlaanet paa det Vilkaar, at deraf skulde svares Rente, og som han siden den Tid, bestandig skal have havt tilgode, saa seer jeg ikke, at han, ved Oppreisning, kan tilfulde opnaae den Hensigt, han dermed synes at tilsigte, nemlig, at han, for den hele mellemlebende Tid, vil af Capitalen have 6 pro Cento aarlig Rente; thi udi Bexel-Obligationen selv tales ikke det mindste om 6 pro Cento Rente, og Forordningen af 26 Novèmber 1731 tillader allene, men befaler ikke, at der af den Capital, slige Bexel-Obligationer lyde paa, maae i de 3 Maaneder, svares $\frac{1}{2}$ pro Cento maanedlig. I den Henseende holder jeg og for, at det udtrykkeligen maae nævnes i Bexel-Obligationen, naar der af slige Capitaler skal svares 6 pro Cento, og at i de Tilfælde, hvor derom intet meldes i Bexel-Obligationen, Præsumptionen da er for de sædvanlige og i Loven tilladte 5 pro Cento.

Efter slige Omstændigheder maae jeg allerunderdanigst tilstaae, at ligesom Supplicanten ikke i nogen Maade kan siges fornærmet, ellet har mindste Marsag til at besvære sig, isald den ansøgte Oppreisning bliver ham nægtet, siden han dog, ved at lade Bexel-Obligationen saa længe usornet henligge, har frasaldet den Ret, samme gav ham, og derimod ladet sig nøie med den Ret og det Beviis, han erholdte ved de, imellem ham og hans Debitor, løbende Regninger, hvilken Ret, han beholder og kan betiene sig af, enten han nyder Oppreisning eller ei; saa seer jeg ei heller, at Debitor Etatsraad Zansen kan siges fornærmet derved, isald simpel Oppreisning bevilges, siden han dog tilstaaer at have faaet Capitalen, og at være villig til at betale den, og altsaa ikke hængslyder sig under den Ret, Forordningen af 1731 giver ham, han ei heller har fordret Bexel-Obligationen tilbage, skjønt Capitalen skal være anført i hans Courantregninger, og han ved saadan Oppreisning ikke bliver

ver forbunden til at betale høiere end sædvanlig Rente, ligesom det og forstaaer sig selv, at han ved Sagens endelige Uddrag, og deres mellemløbende Regningers Afgiørelse, ikke kan dømmes til at svare Rente af den Capital, der allerede forhen maatte være betalt, ei heller af anden eller høiere Capital, end den han paa enhver Tid, maatte befindes at have været skyldig.

Det vil derfor komme an paa Deres Majestæts Naade, om Opreisning paa denne saa meget forældede Bexel Obligation skal bevilges eller ei.

Men da Supplicanten i sidste Tilfælde, derved søger at faae den samme Ret, som om Bexel-Obligationen bestandig, i rette Tid, havde været fornyet, saa holder jeg og for, at han i saa Fald, bør betale en Mulet, som maatte være i Forhold efter det stemplede Papiir, som dertil burde været forbrugt.

Saadan Mulet kunde, efter mine Tanker, være 60 Rdr. eller saa omtrøndt, siden det stemplede Papiir, som var bleven forbrugt dertil, naar Bexel-Obligationen, siden den blev udgiven, bestandig hver tredie Maaned var bleven fornyet, noget nær havde udgjort saadan Summa. Kjøbenhavn den 15 September 1758.

Cancellie-Collegium resolverede herpaa under 11 October 1758.

Bevilges Opreisning i ordinair Stil, dog at Supplicanten betaler for saa meget stempelt Papiir, som til Fornøelsen burde været brugt.

1758 den 20 October, Johan Ludvig Abestee forundt Opreisning, og samme Dag Kongelig Ordre til de Deputerede for Financerne og Tilforordnede i Kammer-Collegio.

LXV.

Erklæring over en Memorial fra Statsraad og Amtmand Hauch af 6 Jullii 1758, derudi han melder, at Herredsfogden i Hasting-Næs Herreder i Ebye, hos ham har forespurgt sig, hvem det tilfalder at forrette Auction over en Herregaards Ladegaards Besætning, saasom Stude, Vester, Riser, Gaar og Sviin, item Ladegaardens Vøl paa Marken, naar samme er en geistlig Mand

Mand tilhørende eller han samme sig ved Døden har efterladt? derover Amtmanden da begierer Hans Majestæts allernaadigste Resolution, siden samme Tilfælde just i denne Tid indtræffer under Herredsfogdens Jurisdiction; tilligemed Biskop Brodersens Erklæring af 17 August 1758, derudi han meget klager over den Fornærmelse og Indgrib, som den geistlige Jurisdiction Tid efter anden tilføies af de Verdslige; beraaber sig paa Geistlighedens Privilegier af 24 Junii 1661 Art. 11, som giver dem Ret at stifte. Reskript af 11 October 1697, som giver dem Auctions-Rettighed. Reskriptet af 13 Maji 1729, som tillader dem at forauctionere det, som Geistlige bortselge i levende Live, og Reskriptet af 6 Martii 1739 med videre; og beder tilsidst om en Kongl. allernaadigst Resolution, at den Geistlige Jurisdiction maae forrette alle foresaldne Auctioner over alle geistlige Personers rørendes eller fast Gods, Eiendomme eller Indkomster, af hvad Navn de nævnes kan, i hvor de eller Godset endog findes, være sig paa geistlige eller verdslige Steder, saavidt enhver Provstes eller geistlig Stifte-Forvalters og Auctions-Directeurs Embeds-District eller Jurisdiction strække sig, derved han formener, at alle Disputer og Fortrædeligheder, paa eengang kunde ophæves.

* * *

At den geistlige, saavelsom den militaire Jurisdiction kun ere Undtagelser fra den ordinaire civile Jurisdiction, under hvilken alle i Almindelighed, saavel Personer, som Sager og Ting høre, og formodes at høre, saa længe de ikke i Særdeleshed og ved en udtrykkelig Lov, ere undtagne, det haver jeg ofte tilforn allerunderdanigst viist.

Ligesom disse tvende Jurisdictioner, nemlig den Geistlige og den Militaire, i den Henseende, staae i Parallel sammen, saa kan man og gierne slutte fra den ene til den anden, for saavidt angaaer de Collisioner, der jevnlig opkomme mellem dem og den ordinaire civile Jurisdiction. Fornemmelig i de Tilfælde, hvor en Dispute imellem den civile og militaire Jurisdiction, allerede er afgjort til Fordeel for den Civile, kan man i de fleeste Tilfælde, med temmelig Visshed deraf slutte, at den paa samme Maade bør decideres, om den siden maatte opkomme imellem den civile og geistlige Jurisdiction. Thi efter vores Lov, er den militaire Jurisdiction dog noget mere udbredt end den geistlige.

Den geistlige Jurisdiction strækker sig allene til geistlige Sager, som ere privilegerede, men ikke geistlige Personer, da geistlige Personer allene i geistlige Sager fortere under den geistlige Ret, men i alle verdslige Sager, saavel personelle e. g. Gældsfordringer, som reelle, besøges og tiltales, ikke for den geistlige, men for den ordinaire civile Ret.

Derimod ere ei allene militaire Sager, men og militaire Personer, i visse Tilfælde privilegerede, da en militair Person ei allene i alle militaire Sager, men og i visse andre personelle Sager, nemlig de, der angaae Gældsfordringer, bør tiltales og lide Dom for Krigs-Retten.

Den Dvæstion, som her reises mellem den civile og geistlige Jurisdiction, og hvorpaa deres Kongelig Måjestæts allernaadigste Resolution forlanges, bestaaer derudi: naar en Herregaard og dens Besætning tilhører en geistlig Mand eller Sterboe, hvilken Jurisdiction det da tilfalder at forrette Auction over Ladegaardens Besætning og Auling paa Marken?

Her er ikke Spørgsmaal om, hvem der skal forrette Auctionen over Herregaarden selv, med underliggende Bøndergods; thi den Dvæstion er afgjort med Reskriptet af 28 December 1736, som berettiger de civile Auctions-Forvaltere til at forrette Auction over det Jordegods, som geistlige Personer eie i de Herreder, hvor de ere Auctions-Forvaltere, og forbyder den geistlige Jurisdiction at besatte sig med slige Auctioner, og allene at holde Auction over det, som findes i Sterboen og er under den geistlige Jurisdiction.

Men her er allene Dvæstion om Auctionen over Gaardens Besætning og Auling, som ikke udtrykkelig nævnes i foregaaende Reskript.

Denne Dvæstion er, i Henseende til den militaire Jurisdiction, tydelig decideret, ved Forordningen af 16 Junii 1752, hvis anden Artikel fastsætter: At alle de Auctioner, som hos og efter Militaire holdes over Jordegods, Grunde og Gaarde, samt andre faste Liensdomme, med hvad Besætning og Pertinentier, som dertil egentlig henhøre, samt alt det Redskab og Løssre med videre, som Lieren kan have betient sig af, til at drive enten Landbrug, bor-

gerlig Næring, Manufactur, eller andre, vores Krigs-Tjeneste eller hans personlige Stand uvedkommende Saandreringer, skulle herefter allene tilfalde de, ved den civile Etat, allernaadigst bestikkede Auctions-Directeurer at forrette.

Dette haver sin gode Grund i Tingens Natur og Bessaffenhed, og i de Sætninger, hvorpaa den ene, saavelsom den anden Jurisdiction ere grundede.

Jeg veed saaledes intet bedre, end, at det samme anvendes paa den geistlige Jurisdiction, og at det, som ved en almindelig Forordning for hele Danmark, er fastsat, i Henseende til den militaire Jurisdiction, og dens Collision med den Civile, og bliver Reglen for den Geistlige.

Den gode Hr. Biskop Brodersen er ikke fornøiet med dette, men klager meget over den Fornærmelse, den geistlige Jurisdiction, efter hans Formening, af den civile, Tid efter anden, er tilføiet.

Man kan ikke tage den bekiendte brave og ærlige Mand den Nærhed ildt op, han viser for den geistlige Jurisdiction's Haandhævelse, hvortil han, i Følge hans Embeds Pligt, er forbunden. Men naar jeg upartisk overveier disse formeente Fornærmelser, da finder jeg, at de allene bestaae derudi, at een og anden Misbrug, som var indført, tildeels ved de civile Betienteres Efterladenhed, tildeels ved deres Uvidenhed og Ukyndighed, ved Konglige udtrykkelige Befalninger, er ophævet, og at de civile Betientere, som selv ikke have begrebet eller forstaaet den dem anførte Jurisdiction's rette Grændser, ofte have paaستاet det, som de ingen Ret eller Udgang havde til, og end oftere forsømt at paaستاet det, som dem aldrig med nogen Skik kunde formenes.

Man seer lettestig, at i Begyndelsen, efter at Auctioner hos os vare blevne almindelige, have de fleeste sluttet fra den Sætning, som og een gang er lagt til Grund i et Kongl. Rescript, at Auction ikke er den ringeste Actus af en Skifte-Forretning; da dog Auction og Skifte ikke have anden Forbindelse med hinanden, end at der gierne, ved et Skifte, forefalder een eller flere Auctioner, og begge Forordningerne om Auctioner af 1690 og 1693 kunde overbeviise dem om det. Modsatte,

Da den overaft paa Landet tillægger Herredss- og Birkfogderne Ret til at forrette Auctioner, skient ikke de, men Amtmandene og Dyrigheden ere paa Landet berettigede til at forrette Skifter, ligesom Loven, der ikke omtaler Auctioner, og viser, hvorledes et Skifte kan forrettes og tilendebringes, uden at der holdes nogen Auction.

Den geistlige Jurisdiction har saaet Ret til at forrette Auctioner, tildeels paa Grund af, at de havde Ret til at forrette Skifterne, tildeels, at de geistlige, saavel som deres Eufet og Sterboer derved noget kunne skaaes.

De civile Betienters have derefter, ved at slutte fra foransorte Princip, villet disputere den geistlige Jurisdiction Ret til at forrette de Auctioner, som foresalde, uden for Skifterne, og naar en geistlig Mand, i levende Live, lod noget, ved offentlig Auction, bortselge.

Men ligesom deres Paastand derudi, efter det, som forhen var fastsat, ikke havde nogen synderlig Grund, saa blev og Qvæstionen, ved det af Biskop Brodersen anførte Reskript af 13 Maji 1729, afgjort til Fordeel for de Geistlige.

Derimod have de civile Betientere, i lang Tid, og over 40 Aar, riet stille til, at den geistlige Jurisdiction forrettede Auctioner, ligesaa vel over fast Eiendom, som over Løsøre.

Da een eller anden civil Betient endelig indsaae den Urimelighed, der var ubi, og hvorlidet saadant kom overeens med den, de Geistlige anførte Jurisdictionens rette Grændser, og førte Klage derover, blev denne Qvæstion ved Reskriptet af 28 December 1736, decideret til Fordeel for den civile, og imod den geistlige Jurisdiction, som derved blev befaleet at afholde sig fra Auctioner over fast Eiendom, som var geistlige Personer eller Sterboer tilhørende.

Dette Reskript vil Hr. Biskop Brodersen have gienkaldet, og derimod fastsat, at det skulde være den geistlige Jurisdiction tilladt at forrette alle foresaldende Auctioner over alt det, som var geistlige Personer og deres Sterboer tilhørende, være sig rørendes Gods eller fast Eiendom med videre.

Han formener, at alle Disputer mellem den geistlige og civile Jurisdiction, Auctioner angaaende, derved paa eengang ville ophøre, men han indseer neppe de mange Banffeligheder og Modsigelser, som deraf vilde flyde, og hvorlidet saadan Anordning vilde komme overeens med de Sæmninger, hvorpaa saavel den geistlige, som den civile Jurisdiction er grundet.

Naar en Herredsfoged eller anden Kongl. civil Betient faaer Jurisdiction over et vist Herred eller District, saa faaer han derved Jurisdiction over alle de Gaarde og faste Eiendomme, som ligge i samme District, og som, saa at sige, udgiøre det; og ligesom han er forvissset om, at en saadan fast Eiendom ikke kan forflyttes derfra andensteds hen, saa bør han og være forvissset om, at den ikke kan undrages fra hans Jurisdiction, ved det, at en militair eller geistlig Person kommer til at eie den.

Sætter man det Modsatte, saa vil deraf flyde, at ifald alle Herregaarde i et vist Herred eller District, ved en Hændelse, kom til at tilhøre geistlige eller militaire Personer, (thi Militaire bør, ob identitatem rationis, endelig herudi staae i Parallel med de Geistlige,) saa blev Herredsfogdens Jurisdiction derved meget indskræket, og hans Auctions Forvalter Embede vilde være saa godt som reent til Ende.

Endnu ønskede jeg at vide, naar saadan Anordning blev gjort, som Hr. Biskopen foreslaaer, hvad for en Provst det da skulde tilfalde at forrette Auctionen, naar det traf sig, at en Præst, eller anden geistlig Mand, som boede i eet Herred og Stift, eiede en Gaard eller fast Eiendom i et andet Herred, Stift, Provinds eller Land; enten det skulde tilfalde Provsten i det Herred, hvor Eieren boede, eller Provsten i det Herred, hvor Eiendommen var beliggende?

Sætter man det Første, nemlig, at Provsten i det Herred, hvor Eieren boer, skal forrette Auctionen, saa kunde det let og ofte træffe sig, at det vilde tilfalde en Provst over et vist Herred i Danmark, at forrette Auction over en Adels- eller anden Bondegaard i Norge; hvilket

sig var urimeligt, og aldrig kunde taales, i Henseende til den Uleilighed og Forvirring, det vilde foraarsage.

Sætter man derimod det Sidste, nemlig, at Provsten i det Herred, hvor den faste EienDOM eller Gaarden er beliggende, skal forrette Auctionen, saa tilstaaer man En en Jurisdiction, som aldeles ingen Grund haver i vores Lov og Ret, og i de Sætninger, som man, ved at fastsætte og bestemme de adskillige hos os værende Jurisdictioner, har iagttaget.

Anledningen til, at en Provst skulde forrette Auction og altsaa udøve et Slags Jurisdiction over en Herregaard eller Bondegaard, kunde aldrig være anden end den, at den tilhørte en geistlig Person, som var under hans Jurisdiction. Men det er bekendt, at en Provstes Jurisdiction er indskrænket, saavel i Henseende til Personerne og Sagerne, ved det, at den allene strækker sig til geistlige Personer og Sager, som i Henseende til Stedet, da den ikke strækker sig længere end i det Herred, hvorover han er Provst, saa at han ligesaa lidet haver Jurisdiction over en geistlig Person, der er uden for Herredet, som over en verdslig Person; der er udi Herredet.

Altsaa gaaer det ikke an, at en Provst forretter Auction over en Herred eller Bondegaard, som ligger i hans Herred, fordi den tilhører en geistlig Person, naar samme geistlige Person er uden for Herredet, siden Provsten i saa Fald, ingen Jurisdiction har over ham, og han, i Henseende til den Provst, er at ansee, som en verdslig Person; men, naar Provsten ingen Jurisdiction har over den Person, som eier Gaarden, saa gaaer det ei heller an, at han, i Anledning af Eieren, kan faae Jurisdiction over Gaarden, eller blive berettiget til at forrette Auction over den, siden den eneste Grund til saadan Jurisdiction, i dette Tilfælde er bortet.

Saaledes seer man, at, i hvad der end, i saadant Tilfælde blev fastsat, saa kom der dog altid noget ud, som var urimeligt, og ingent Grund havde; hvoraf skyldes, at den almindelige Regel, som gav Anledning til saadant Alternativ, endelig i sig maae være urigtig.

Jeg er vis paa, at den gode Biskop Brodersen, der er ligesaa redelig og velindet, som han er indtaget for den geistlige Jurisdiction, selv vilde være den første til at frefatte sit Forslag, naar han merkede og indsaae de Collisioner og Modsigelser, som deraf vilde flyde.

Hvem, som med Estertanke læser Dancks Lovs 1 Bogs 2 Cap. 18 Art. og tillige overveier de Principps, hoorpaa samme er grundet, den vil lettelig befinde, at fast Eiendom, for saavidt Jurisdictionen derover angaaer, efter vores Lov, saavel som de fleeste andre borgerlige Love, ikke bør bedømmes efter den Person, de tilhøre, og hans Stand, men efter det Sted, de ligge paa, og det District, de ligge udi; hvilket og i sig haver sin gode Grund, og gjør, at Indretningen kan være fast, bestandig og uforanderlig, da Eieren af saadan fast Eiendom ofte og jævnlig forandres, men Stedet altid bliver det samme.

Hvad en Herregaards Ladegaards Avling angaaer, da maae den, saa længe den staaer paa Marken henføres til fructus pendentes og er at ansee som en Deel af Grunden; altsaa tilfalder det den samme at forrette Auctionen derover som over Grunden selv.

Hvad saadan en Herregaards Ladegaards Besætning angaaer, da kan den, i visse Henseende, ansees, som Res civiliter Immobilis, siden den hører til Gaarden, og Gaarden ikke kan være uden Besætning, ligesom det og ofte befindes, at den største og bedste Deel af Besætningen hører til Gaardens Inventarium, og følger med Gaarden. Men enten Besætningen er Inventarium eller ei, saa beroer det dog paa den, der eier Gaarden, at lade Gaarden og Besætningen bortselge under Eet; og da maae Auctionen over Besætningen nødvendig forrettes af den samme, som det tilfalder at forrette Auctionen over Gaarden.

Overalt, naar en Præst eller anden geistlig Mand er Eier af en saadan Besætning, da eier han den ikke, for saavidt han er geistlig, og forterer under den geistlige Jurisdiction, men for saavidt han er Proprietair eller Eier af en Herregaard.

Altsaa kan intet være rimeligere og billigere, og intet afgive en sikrere og bestandigere Regel, end det Forordningen af 26 Junii 1752, i den Henseende fastsætter.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Stiftammanden og Biskopen i Aalborg, saavelsom Amtmanden over Vestervig ic. Amtet Etatsraad Zauch: At det med Auctioner over en Herregaards Ladegaards Besætning og Apling, som tilhører en geistlig Person eller Sterboe, skal forholdes paa samme Maade, som Forordningen af 16 Junii 1752, dens 2den Artikel fastsætter i de Tilfælde, hvor saadant er militaire Personer tilhørende. Og altsaa, ligesom det, i Sølge Reskriptet af 28 December 1736, tilfalder de af Deres Kongl. Majestæt, i et eller andet vist Hærrød eller District, allernaadigst bestilte ordinaire Auctions-Forvaltere, at forrette Auction over de Gaarde og faste Eiendomme, som Geistlige i samme Hærrød eller District maatte eie, saa skal det og tilfalde dem, at forrette Auctionen over slige Gaarders og faste Eiendommers Apling og Besætning, og andet, som dertil egentlig maatte henhøre. Kiøbenhavn den 20 Septb. 1758.

I denne Sag resolverede Cancellie-Collegium den 11 Octob. 1758. Herom circulair Ordre efter Erklæringen.

1758 den 20 October, circulair Ordre til samtlige Stiftammand og Biskoper i Danmark og Norge.

LXVI.

Erklæring over en Skrivelse fra Amtmanden over Callse Amt Hr. Kammerherre Gerodorph til Geheimeraad Grev Goltstein af 31 Julii 1758, hvorudi han forestiller, at da en Wand og Kone der paa Amtet, vare døde i et dem tilhørende paaboende Selveierhuus ved Canniche Mølle, var Dødsfaldet ikke før længe efter ham anmeldet, men Rectoren i Narhuus Professor Worm, som er bemsiceret med Canniche Mølle, havde forrettet Skifte efter dem; hvilket han formener at være Uret, og veed ikke om han, i den Henseende, kan

kan være uden Ansvar; tilligemed Stiftamtmanden og Biskopen i Nars deres Erklæring af 25 August 1758, og Rectorens Professor Worms til dem indgivne Erklæring af 22 August, hvoraf, saavel som dermed følgende Documenter, erfares Omstændighederne og Beskaffenheden med denne Mølle og dette Huus, at være følgende.

Canniche Mølle har tilforn lagt til Narhus Domcapitel, men siden til Rector i Narhus. Den bestaaer af 5 Stykker Huus; Anno 1656 har en Proprietair Hr. Sandberg faaet Syns- eller Tingsvidne paa, at den nordre Kad af disse 5 Stykker Huus tillige med Weien til Møllen tilhørte ham. Denne nordre Kad udgjør nu 16 Fag Huus. Hr. Sandberg lod derefter Weien til Møllen afsukke, hvorover Mølleren maatte gaae fra Møllen. De følgende Møllere have seet sig tvungne til, tillige at fæste denne Kad Huus, indtil 1708, da daværende Møller købte det af en Borger i Ebbeltoft, og fik Skifte paa Huset og Weien, tvært imod D. L. 3—15—2 Art. Denne Møller døde 1736 og hans Søn fik Møllen og Huset efter ham, og Rector i Nars, som havde givet ham Fæste-Brev paa Møllen forrettede Skiftet efter ham. Efter at Møllerne havde faaet dette Stykke Huus, have de meest boet derudi, og derover ladet de andre til Møllen liggende Waaningshuus forfalde; da denne Møller igien døde 1741, og Rectoren atter forrettede Skiftet, blev Halvdelen eller 8 Fag af dette EiendomsHuus udlagt til Møllen, formedelst Brøstfældighed paa de andre Møllehuus. Derpaa fik den nu afdøde Møller den 23 Febr. 1742 af Rectoren Fæstebrev paa Møllen; og som han derpaa kom i Egtteskab med Enken, blev han derved Eier af bemeldte EiendomsHuus, for saavidt, som ei var udlagt; efter hans Død blev Rectoren kaldet til at forrette Skiftet, og ingen meldte sig eller talte derpaa, førend efter 12 Ugers Forsøb, da Skiftet af ham mesten var til Ende bragt. Rectoren medder tilsidst, at der er En, som for sin egen Fordeelsskyld, og for at faae Møllen ødelagt, om han kunde blive Eier af denne Kad Huus, søger at ophidse Amtmanden, som om hans Hensigt er uvidende.

Saa liden Betydning, som denne Qvæstion er af, i Henseende til den Fordeel, en af Parterne deraf kan have, saa problematisk synes den at være, og saa vanskelig at afgjøre.

Det er let at begribe, at Fordelen for en Skifteforvalter ikke kan være ret stor, ved at forrette et Skifte, hvorved ingen Auction forefalder,

skæder, og hvor hele Doens beholdne Formue udgier 118 Rdr., deraf Skifte-Salarium kan beløbe omtrent til 7 Mark.

Men, ligesom den større eller mindre Fordeel ikke gjør noget til enhver's Rettighed for sig, saa maane det og tilstaaes, at der er noget for enhver af de tvende tvistende Parter, at sige, og at enhver af dem synes at have Ret paa den Maade, som han anseer de afdøde Personer.

Det kan ikke nægtes, at jo den Afdøde har boet i et Huus, som enten ganske eller tildeels, tilhørte ham selv og han besad med fuld Eieendomsret. I den Henseende anseer Amtmanden Hr. Kammerherre Gersdorff ham som en Selveier-Bonde, der har boet og er død i sit eget Huus, og altsaa tilfalder det Amtmanden i Følge Loven, at forrette Skifte efter ham.

Men det er og tilstrækkelig beviist, at den Afdøde har haft en Mølle i ordentlig Fæste; at han har boet paa og ved samme Mølle, og brugt de til Møllen hørende Huse og Bygninger.

I den Henseende anseer Husbonden Professor Worm ham som hans Fæstebonde og Møller, og er altsaa, i Følge Loven, iligemaade berettiget til at forrette Skifte efter ham.

Vil man see paa det, som herudi er billigt og rimeligt, da haver Professor Worm vist nok samme for sig. Thi 1) have hans Formænd i Embedet altid forrettet Skifte efter de foregaaende Møllere, blant hvilke de tvende sidste, som ere døde i Aarene 1736 og 1741, dog i det mindste, have været i samme Tilfælde, som denne; og man finder ikke, at Amtmanden nogenstunde tilforn haver meldt sig, eller paastaet, at det tilfaldt ham at forrette Skifte efter samme Møllere, for saavidt de tillige havde været Selveiere. 2) Er Dødsfaldet strax bleven Professor Worm meldet, og han requireret til at forrette Skiftet, hvoraf man sees, at de Afdøde ikke selv have gjort sig nogen Tanke om, at de skulde anses, som Selveiere; han har og foretaget sig Skiftet og ubehindret forrettet det, uden at nogen Protest eller Indsigelse derimod er indkommen, førend 12 Uger efter Konens Død, da Skiftet næsten var tilendebragt, saa at han baade er i Besiddelse, og i alle Maader har Præsumptionen for sig.

fig. Man maae og tilstaae, saavidt man kan erfare af den af Professor Worm selv giorte omstændelige Forklaring, at han har behandlet Skiftet, paa den korteste og for Eierboen sparsommeligste Maade, uden derved at søge sin som Skifteforvalters og Skifteskrivers Fordeel.

Derimod maae det 3) tilstaaes, at Husbonden af Møllen kunde, efter Omstændighederne, blive meget brudt derved, om en anden og fremmed Skifteforvalter kom ind i Boen, fornemmelig, naar samme ikke, paa det korteste, og ved mindelig Forening mellem Arvingerne, vilde see alting afgjort, men paa staae, at dette lidet Eiendoms-huus, efter derpaa meddeelte, skjønt urimelige Skioder, enten skulde sættes til offentlig Auction, eller og derudi skee Udlæg til andre Arvinger end den, der fik Møllen i Fæste, siden Sligt efter al Anseelse, vilde i Fremtiden give Anledning til fortrædelige Disputer og Processer mellem Møllens Husbonde og Mølleren paa den ene og Eieren af dette Huus paa den anden Side. Og omendskjønt der ikke er nogen Fare for, at Hr. Kammerherre Gersø Dorph selv skulde tilsigte noget saadant, saa giver dog Slutningen af Professor Worms Erklæring, sammenholdt med Slutningen af Kammerherrens Forestilling, nogen Anledning til at falde paa de Tanker, at der kunde være de, der for deres egen Fordeels Skyld, og for deslettere og snarere at faae Møllen ødelagt, kunde have saadan Hensigt, og maa skee tillige kunde have nogen Indskydelse hos Kammerherren.

Altsaa har her, i alle Maader, den Ratio Eted, som har bestemt Lovgiveren til at tillade, at en Husbonde selv maae forrette Skifte efter sine Bønder og Tjenere.

Men ligesom Rimelighed og Billighed herudi er for Professor Worm, saa synes og den strenge Ret meest at være paa hans Side.

Derfor jeg er en Bondegaard, og en anden Proprietair eier et lidet Huus, som ligger strax derved, og det træffer sig, at den Bonde, der haver min Gaard i Fæste, bliver Eier af dette lidet Huus og flytter sin Seng og Bord derind, og for saavidt boer der, saa lader han dog derved ikke af at være min Fæstebonde, men han bliver derefter, som tilforn, mig forbunden til de Pligter, en Fæstebonde er sin Husbonde

Sønde Skyldig, og jeg beholder Ret til at paaståa af ham, at han skal fyldestgiøre samme Pligter, saalænge han beholder det ham af mig giøre Fæstebrev, og ikke, paa lovlig Maade, opsigter Gaarden.

Ved disse Actus privativi og hans Stiitienhed deklarerer han selv, at han anseer sig som min Fæstebonde, og mig som hans Husbonde, altsaa bliver jeg og fremdeles berettiget til at ansee ham og mig selv paa samme Maade, og at udøve de deraf flydende Rettigheder, og i saa Fald maae tredie Mand og lade sig nøie dermed.

Dette synes omrent at være Tilfældet her; hvortil endnu kommer, at ei engang den hele Bygning eller de 16 Sag-Huus, i hvilke den Af-døde fornemmelig skal have opholdt sig; have tilhørt ham, men allene Halvdelen deraf, da den anden halve Deel allerede paa Skiftet efter forrige Møller, er udlagt til Møllen eller Husbonden, formedelft Brøst-fældighed paa Møllens øvrige Bygninger; saa det i den Henseende, ikke kan siges, at den Af-døde har boet, og er bortdød i et Huus, som han selv tilhørte, og altsaa bliver der kun saare liden eller ingen Anledning tilovers til at ansee ham som en Selveier; men derimod er det klart og tydeligt Deviis for, at han har været en Fæstebonde, og anseet sig selv som saadan.

Jeg skulde saaledes formene, at Husbonden Professor Worm kunde tillades at fuldføre det Skifte, han har begyndt, og maafee alle- rede tilendebraagt; og at Amtmanden Kammerherre Geradorph derimod kunde, i den Henseende, befries fra alt Ansvar.

Men, da dette Stykke Huus, saa længe det bliver Mølleren tilhørende, kan forarsage Dispute om Møllereus Stand, og, isald det engang kom i andre Folkes Hænder, som ei altid kan undgaaes, lettelig kunde give Anledning til en Proces, som vilde koste langt mere, end Huset og maafee mere end Møllen var værd; saa var det at ønske, at Anledningen til slige Disputer og Fortrædeligheder fra Grunden kunde høves, ved det, at dette Stykke Huus igien blev forenet med Møllen; hvilket jeg tænker, ikke at vilde blive ret vaarskeligt at iværksætte for Stiftamtmanden og Biskopen, da disse 8 Sag-Huus dog vel ikke kunne

holdes i sænderlig høi Priis, og der til dets Indtægt, i Mængdet af andre bequæmere Midler, kunde anvendes en liden Capital af de offentlige Midler, hvoraf Rector, eller den, som var beneficieret med Møllen, siden kunde svare Renten.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at rescribere til Stiftamtmanden og Biskopen i Aarhus, saavelsom Amtmanden over Callse Amt: At, da den afdøde Møller Niels Rasmussen bestandig, indtil hans Dødsdag, har havt Canniche Mølle i Søste, samt brugt og beboet samme, med dertil hørende Huse, og de 16 Sag Luus, hvorudi han skal have havt Bord og Seng, kun for Halvdelen skal have tilhørt ham, da den anden halve Deel, allerede paa Skifter efter forrige Møller, skal være udlagt for Brøstfældighed paa Møllens øvrige Huse og Bygninger, ligesom Rectores i Aarhus og bestandig skal have forrettet Skifterne efter forrige Møllere, blant hvilke de tvende sidst foregaaende dog, i det mindste, have været i samme Tilfælde, som den nu afdøde Niels Rasmussen, og nu værende Rector og skal have været requireret til at forrette dette Skifte, og uden nogens Protest eller Indsigelse, skal have begyndt og i nogle Maaneder fortsat det; saa kan Rector i Aarhus Professor Worm fuldføre og tilende bringe det af ham begyndte Skifte; da derimod Amtmanden over Callse Amt Sr. Kammerherre Gersdorff, ligesom han ikke har at befatte sig dermed, og bør, i Henseende til samme Skifte, med alt hvad deraf dependerer, være frie for al Ansvar.

Derforuden skulde jeg endnu allerunderdanigst indstille, om det maatte erattes tienligt, at der, i Erdeleshed, blev rescriberet til Stiftamtmanden og Biskopen i Aarhus: At, da dette Stykke Luus synes i forrige Tider, med Uret, at være kommet fra Møllen, fornemmelig for saavidt de derpaa udgivne Skisser tillige lyde paa Vrien til Møllen, og det ei allene, saa længe det bliver i Møllereis Lie, kan forarsage Tvivl om Møllereis Stand,
men

men det og, om det nogen Tid skulde komme til at tilhøre en anden, end den, der havde Møllen i Gæste, let kunde give Anledning til een eller flere fortrædelige og kostbare Processer; saa haver Stiftamtmanden og Biskopen med Rectoren Professor Worm at overlægge, hvorledes dette Stykke Zuus igien kunde komme til Møllen, da d:t, i Mangel af bedre og beqvemmere Middel, overlades til deres Overveieende og Foranstaltning, om ikke en liden Capital, af Skolens eller de publiqve Penge, som ere under deres Opsigt, kunde anvendes til at kobe det af nærværende Eier, og Zuset, efter saadant Indkøb, lægges til Møllelen, og incorporeres med den, imod, at Rector i Aarhus, eller den, som var beneficeret med Møllen, svarede aarlig Rente af forbergte, til Zusets Indkøb anvendte liden Capital. *Kiss* behavn den 24 September 1758.

Cancellie-Collegium resolverede herpaa den 18 October 1758.

Ejpederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Den 27 October 1758, Kongelig Ordre saavel til Stiftbefalingsmand Hr. Oluf Borch de Schouboe og Biskop Hr. Peder Zygom, som til Kammerherre og Amtmand Hr. Christian Rudolph Philip Baron af Gersdorff.

LXVII.

Svar til General Landets Oekonomie og Commerce-Collegium paa Deres Skrivelse til General-Prokureuren af 15 Julii 1758, hvorudi de nbede sig hans Betænkning, om de med Høie, i Anledning af den Kongl. Resolution af 10 Junii 1757, kunde appellere en Prioritets-Dom, som Skifte-Retten, paa Taasinge, efter afgangne Fabriqueur Zybner, har affagt, og vente en fordeelagtigere Dom i Henseende til, at de Odense Creditorer ikke ere betalte. Af det medfølgende 1) Pro-Memoria. 2) Kammerherre Juels Brev til Zybner af 21 April 1757. 3) Justikraad von Tiffens Forretning den 23 til 28 Maji 1757, og 4) Extract af Skifterettens Decision af 19 Maji 1758, erfares, at det dermed skal have følgende Beskaffenhed: Efterat der i Odense var af denne Zybner anlagt en vidtstgig Bomulds- og Linned-Fabri-

Brigade af 3 å 400 Personer, og det med samme begyndte at gaae tilbage, skreb Kammerherre Juul den 21 April 1757 bemeldte Sybner til, at han paa Laasinge vilde forskaffe ham Hund og Børelser for ham selv, Fabricque og Fabricantere, med behøvende Vand, Blegeplads og andet, og tillige hielpe ham med Penge til Fabricquens Fortsættelse paa Wilkaar: 1) At Sybner skulde skaffe Kongl. Samtykke. 2) At Fabricquen enten skulde befries fra alle de Forbringinger, Hans Majestæt eller Collegierne maatte have derpaa; eller og, i Mangel deraf, en usigtig af Commerce Collegio approberet Specification opsattes paa de Vahre og Materialier, som vare Hans Majestæt in specie-hypothekerede og skulde tiene til Sikkerhed for hans Fordring; uden at der kunde skee nogen Paastand paa de øvrige Effecter; melder derhos, at han nødvendig maae bruge denne Forsigtighed, siden han ingen Fordeel forlanger af Fabricquen, men allene simple Rentier af de Penge, han forskjæder. Derpaa blev Sagen Hans Majestæt foreskillet, og efter Hans Majestæts mundtlige Resolution af 13 Maji blev Kammerherre Juul den 14 Maji fra Oeconomi-Collegio tilskrevet:

At, naar han, paa den Maade, som han havde ladet sig merke med, vilde indlade sig med Fabricanten Sybner, skulde det Forskud, hans Majestæt havde gjort til Fabricquen, ikke være ham hinderligt, i Henseende til den Første Prioritets-Rettighed, han, for de af ham forskudte Penge, fik i Fabricquens Effecter. NB. Den Tid havde Juul allerede forskudt 500 Rdr. og nogle Stykker Vahre vare henbragte til Laasinge.

Udi den Kongelige Resolution, som derpaa saaldt og blev underkrevet den 10 Junii, hedder det vel, at det Kongelige Forskud er ham skianket, at han, som Eier af Fabricquen, kan pantsætte den, til hvem han vil; men derhos tillægges, dog paa Wilkaar, at han tager Huset i Odense, med derpaa høfende Gield, svøer til Fabricanternes Hausleie; auch was deßfalls der Fabricque halber, und sonsten in Odense noch für Schulden ausstehen mögten, bezahlen sollte.

Imidlertid har Oeconomi-Collegio sendt Secreteren Justizråd von Jessen over til Odense, som der, den 23, 24 og 25 Maji, i Fabricant Sybners og Cancellieraad Bekkers Overværelse, (som siges at være modt paa Kammerherre Juuls Vegne) har forfattet en Specification 1) paa alle til Fabricquen hørende Personer, som vilde gaae med til Laasinge, og vare Børn iberegnet 191. 2) Over Fabricquens Effecter og Tilbehør, som blev vurderet til 11005 Rdr. 28 s., og tillige med Indgielden eller Fabricquens Tilgodehørende, beløb 15393 Rdr. 16 s. 3) Over Fabricquens Udgiæld eller det, den

var

var bortskoldig, som beløb 7654 Rdr. NB. Huset er i Indgielden saaget som Høielsen anslaaet til 2400 Rdr. og udgaaer. Blant disse Creditorer vilde endeel ikke tillade Fabriquens Forslyttelse, førend Justisraad Jessen gav dem sin Haand, at han vilde sørge for, at de til 11 Junii skulde blive betalte; derpaa Jessen og tilkiendegav Sybner, at da Kongen havde eftergivet ham sin Fordring, var det at formode, at Kammerherre Juel hialp ham med den største Deel af de Summer, som behøvedes til denne Afbetaling; hvor, paa Sybner og undertegnede Regningerne, at han til 11 Junii vilde betale dem. NB. Alt dette er, i den saa kaldte Protocol, underskrevet af Justisraad Jessen og ingen anden. Derpaa er Justisraad Jessen reist til Laasinge, hvor, han, i bemeldte Protocol, under 27 og 28 Maji, har anført: at Kammerherre Juel, som meente, at Effecterne vare for høit anslagne i Odense, for, beholdt sig derover, i Henseende til hans Prioritetsret, at lade tage en ny Würdering, naar de kom til Laasinge, at Kammerherren dog lovede, til 11 Junii at forkyde 17 à 1800 Rdr. til bemeldte Gieldes Afbetaling, og desuden at sørge for, at Riismand Eilov, som havde 1880 Rdr. tilgode, hvoraf de 1202 Rdr. vare ham lovede til 11 Junii, blev tilfredsstillet, og dernæst efter Omstændighederne at hjælpe Sybner med videre Forskud; at Contracten mellem Kammerherre Juel og Sybner allerede var udkastet ic.

Samme Tid skal Justisraad Jessen have viist Kammerherre Juel Resolutionen af 10 Junii, som allerede var reenskrevet og parapheret. Ved 11 Junii Tider skal der være kommen Klage fra adskillige Creditorer, at de ikke fik deres Penge, hvorom Justisraad Jessen skal have tilskrevet Kammerherre Juel, og saaet til Svar, at en Guldmægtig var reist til Odense, for at betale Creditorerne. Da Kammerherre Juel derpaa indsendte den med Sybner den 11 Junii sluttede Contract til Confirmation, blev den 31 Augusti en Onsdag i Collegio aftalt, og det derefter opfatte Brev den 1 Sept. underskrevet, og om Løverdagen derpaa bortsendt, som medførte, at, da de Odense Creditorer endnu ikke vare tilfredsstillede, i Følge den Kongl. Resolution af 10 Junii, saa kunde Contracten ikke uden under Reservation af saadan Tilfredsstillelse, confirmeres; hvorpaa Kammerherre Juel den 13 Sept. skal have svaret, at det var haardt, om de Odense Creditorer skulde nyde Fortrinsret for ham, men overlod alting til hans Majestæt. Imidlertid er Sybner død, naar, sees ikke; men det maae være sidst i August 1757. Derpaa har Kammerherre Juel den 30 Sept. 1757, fordret Contracten uconfirmeret tilbage og (Contract 4 Uger efter Sybners Død) ladet Contracten løse til Laasinge Ting.

Paa Skiftet efter Hübner blev Fabriquen og alle Effecterne solgte paa Auction og beløb til 5136 Rdr. 1 Mk. 6 $\frac{1}{2}$ sk. Derimod beløb den anmeldte og liquiderede Giæld 7649 Rdr., deriblant Kammerherre Juels Fordring beløb 4529 Rdr., for hvilken Fordring Skifteforvalteren den 19 Maji 1758 deciderede, at han, som Panthavere i Følge de tingstofte og medfølgende Specificationer, Contracter og Lovens 5—7—7 confereret med 5—14—36 og 38 og Deconomie-Collegii Brev af 14 Maji, skulde være prioriteret; hvorefter, naar Skifte- og Begravelses-Omfostninger med videre er fradragen, der kun bliver 155 Rdr. 4 Mk. 11 $\frac{1}{2}$ sk. tilovers til de øvrige Fordringer, som beløbe 2671 Rdr. 5 Mk. 12 $\frac{1}{2}$ sk., og deriblant Hr. Ellskovs til 1997 Rdr. 12 $\frac{1}{2}$ sk., saa at hver af dem kun faaer $5\frac{1}{2}$ sk. per Rigsdaler. Og denne Decission er det Deconomie-Collegium vil vide, om de bør indslævne og kunne vente at faae forandret, til Fordeel for de Odense Creditorer, som nok synes at ville holde sig til Collegium for det øvrige.

* * *

Ved Skrivelse af 15 Junii h. a. have deres Excellencer og Høitædende Herrer befaleet mig at give min Betænkning, om der, i Anledning af den Kongl. Resolution af 10 Junii 1757, kunde med Grund appelleres fra den, af Skifteretten paa Laasinge den 19 Maji 1758 afsagte Prioritets-Dom, og en fordeelagtigere Dom, i Henseende til de Odenseiske Creditorer, forventes?

For at efterkomme dette, maae jeg for det første erindre, at jeg, ved de mig tilsendte Documenter, (nemlig, et Pro-Memoria eller Species facti, med trende Bilager, Lit. A. Kammerherre Juels Brev af 21 April 1757. Lit. B. den i Odense og paa Laasinge fra den 23 til den 28 Maji 1757 holdte Protocol: og Lit. C. Extract af Skifte-Slutningen) hvilke hermed følge tilbage, langt fra ikke finder mig saa tilstrækkelig oplyst om Sagens hele Beskaffenhed, at jeg holder mig istand til, derover at kunne give nogen tilforladelig og fuldstændig Betænkning.

Jeg veed ikke, paa hvad Fod Sagen er taget for Skifteretten, hvad for en Qvæstion der er nedlagt, og hvad der er anført for og imod enten Kammerherre Juels eller de Odense Creditorers Fordringer, og deres Beskaffenhed.

Jeg

Jeg har ikke seet den Contract, som den 11 Junii 1757 er sluttet imellem Hr. Kammerherre Juel og afgangne Fabricant Zybner, veed altsaa ikke, om den er saaledes indrettet, at den tillige kan ansees for en formelig Pante-Obligation; langt mindre har jeg seet de medfølgende Specificationer, som Skifteretten i deres Decision beraaber sig paa; veed altsaa ikke, om samme tillige med Contracten, ere tinglyste, ei heller, om alle de Effecter, som paa Auctionen efter afgangne Zybner ere bortsolgte, derudi saaledes ere specificerede og anførte, saa de kiendelig og uden al Modsigelse have været Kammerherre Juels Pant.

Jeg maae deraf slutte, at det ikke er Pantets og Pante-Brevets Formål, man tænker at angribe, men allene at holde sig ved den Qvæstion: om afgangne Fabricant Zybner, den Tid han sluttede denne Contract, var istand til gyldigen at pantsætte sin Fabrique med dertil hørende Effecter.

Jeg veed ikke, naar denne Contract er til General Landets Deconomie- og Commerce-Collegium indsendt til Kongelig Confirmation, men erfarer allene, at det maae have været for den 31 August 1757, ei heller veed jeg, hvortil de Penge ere brugte, som Kammerherre Juel, i Følge af samme Contract, skal have forskudt Zybner, og til hvilke Terminer, de ere udbetalte.

Ligesaa lidet veed jeg, om Kammerherre Juel tilstaaer og er enig i Henseende til alle de Facta og Omstændigheder, der anføres saavel i det mig tilsendte Species facti, som i Protocollen Lit. B. Thi skint jeg, ligesaaavel som Deres Excellencer, er tilfulde overbevist om, at det i alle Maader forholder sig saaledes, som der er anført, saa er det dog en ganske anden Sag, naar det kommer til Proces, og Qvæstionen skal undersøges ved Retten, hvor en Contrapart efter vores Lov, allene ved en almindelig Benægtelse, kan forbinde den anden til Juridice, at bevise og godtgjøre ethvert Factum og den allermindste Omstændighed, hvoraf man tænker at ville betiene sig eller at argumentere. I det Tilfælde forstaaer det sig selv, at dette Species facti vel oplyser, men aldeles intet beviser; uden for saavidt begge Parter derudi ere enige; og den saa kaldte Protocol, der allene af Hr. Justizråd von Jessen, men ikke enten af Kammer-

herre Juul, eller hans Fuldmægtig er underskrevet, kan efter mine Tanker, allene ansees, som et privat Dokument, om hvilket det hedder: *Probat contra scribentem, non verò pro scribente.*

Med alt dette maae jeg dog tilstaae, at, naar jeg og havde været tilfulde oplyst om alle Sagens Omstændigheder, og seet alle derhen hørende Dokumenter, saa kunde det dog let håndet sig, at jeg endda ikke havde været istand til at give nogen sikker og tilforladelig Betænkning derover, og at sige, hvad Udfald Sagen vilde faae, naar Skifterettens Decision blev for Over-Retten og saa fremdeles indstævnet; da der saa meget mindre kan være Tvivl om, at Sagen er problematisk, og at der, paa begge Sider er endeel at sige, som Deres Excellencer selv derudi ere tvivlraadige, og intet er mere sædvanligt, end at Vedkommende i flige Tilfælde ere af ulige Meninger, og at den ene holder det for mere rimeligt, som en anden holder for mindre rimeligt.

Men, naar jeg, for saavidt mig er mueligt, at efterkomme Deres Excellencers og Høitværdende Herrers Befalning, skal sige, hvad jeg, efter min ringe Indsigt finder meest rimeligt, og hvad jeg vilde raade til, da kan jeg ikke negte, at jeg jo, efter de mig bekendte Omstændigheder, finder Skifterettens Decision grundet i Ret og Billighed, og i den Henseende, ikke understaaer mig at raade Deres Excellencer og Høitværdende Herrer til at appellere den, fornemmelig, naar Sagen skal føres i Collegii Navn, da jeg ikke seer megen Anledning til at vente en fordeeltigere Dom for de Ddenseiffe Creditorer.

Uarsagen, hvorfor jeg i Særdeleshed ikke ensker, at Sagen blev ført i General Landets Deconomie og Commerce-Collegii Navn, er denne, at jeg ei skionner rettere, end at Sagen i saa Fald, vilde være mere fordeeltig paa Kammerherre Juuls og mere odiøx paa Collegii Side.

Paa Kammerherre Juuls Side blev der, i saa Fald, ikke trettet for at vinde en Fordeel, men for at undgaae et Tab, han paastaar ikke at vinde noget, men allene at faae det betalt og godtgjort, som han, kort Tid tilforn, i rede Penge, og mod vedberlig Sikkerhed, har laant og forstrakt til Fabriquens Forsættelse.

Derimod vilde Collegii eller dets Mandatarii Paastand gaae ud derpaa, at Kammerherre Juell af de Penge han saaledes bona fide, og med Collegii eget Vidende, havde forstrakt, skulde tage over en tredie Deel og henimod en Halvdeel.

Kammerherre Juell har, i sin Skrivelse til afgangne Fabricant Zybner af 21 April 1757, som er det første Document i denne Sag, tydelig nok givet tilkiende, hvad hans Hensigt herudi var, og hvorvidt han agtede at gaae, nemlig, at han vel vilde forskjude nogle Penge til Fabricansens Forsættelse, men at han tillige for samme Forskjud vilde have fuldkommen Sikkerhed, og ikke vove noget, ligesom han ei heller, paa den anden Side, forlangte nogen Part af den Fordeel, Fabriquen maatte bringe, men i hvor stor saamme end blev, altid vilde lade sig nøie med sin simple Rente.

Han vilde altsaa allene være en Creditor Pignoratitius eller Hypothecarius, men ikke en Interessent i Fabriquen, hvorudi der ikke var noget ubilligt, siden spes lucri og metus damni, i slige Tilfælde, bør sølges ad, og man af den, som ikke begierer noget af Fordelen, ikke kan tage ilde op, at han bruger Forsigtighed, for ikke at blive deelagtig i Tabet.

Jeg kan ei heller sige andet, end, at Kammerherre Juell, ved at gjøre det nu in Quaestione værende Forskjud, har brugt al muelig og rimelig Forsigtighed til sin Sikkerhed.

Han saae heel vel, at naar Fabriquen og dens Effecter først vare paa Laasunge, hvor han altid kunde lade passe paa, at intet deraf, imod hans Villie, skulde bortkomme, saa kunde han, imod at nyde Pantekættighed i samme Effecter, altid, uden mindste Fare, gjøre saadant Forskjud, som han saae, at han udi samme Effecter og deres Værdie, kunde have fuldkommen Sikkerhed for.

Men da han frygtede, at Hans Majestæts Fordring, i Henseende til den Faveur, den baade burde og maatte have, mueligt derudi kunde være ham hinderlig, saa betingede han sig udtrykkelig, at Fabriquen enten reent skulde friegjøres for Hans Majestæts Fordring, eller

og en autentique Specification forfattes over alle de Wahre og Effecter, som skulde tiene til Sikkerhed for samme Fordring, og det saaledes, at derfor aldeles ikke kunde gøres nogen Vaastand paa de øvrige Effecter.

Dette viser, at Kammerherre Juell vilde være vis i sin Sag, og bestemme det gjørende Forskud efter den Sikkerhed, han kunde være vis paa at have og nyde.

Naar Fabriquen reent var friegjort fra Hans Majestæts Fordring, kunde han, for sit Forskud, have og nyde Sikkerhed i alle dens Effecter; men naar der var forfattet Specification over de Effecter, som vare pantsatte for Hans Majestæts Fordring, kunde Kammerherre Juell allene faae Pante-Rettighed eller Sikkerhed i de øvrige, og maatte derfor indrette sit Forskud.

Da der, i Anledning af forbemeldte Kammerherre Juells Erklærelse, var skeet allerunderdanigst Forestilling til Hans Kongl. Majestæt, og det høilovlige Collegium derpaa, ved Skrivelse af 14 Maji, havde tilkiendegivet Kammerherren, Hans Kongl. Majestæts allernaadigste Resolution: At, naar Kammerherren, paa ommeldte Maade, indlod sig med Zybner, skulde det Forskud, som Fabriquen havde faaet af Commercians Fond, ikke være Kammerherren til Hinder i den første Pantes-Rettighed, han fik i Fabriquens Effecter for de Penge, han dertil maatte forskyde; saa seer man, at Kammerherren har, og det med god Foie, holdt sig aldeles forvissat om, at han nu, for sit Forskud, kunde faae Sikkerhed og første Pante-Rettighed i alle Fabriquens Effecter, og i den Henseende og faste Tillid, har han og, saasnart Fabriquen og dens Effecter derpaa vare overbragte til Taasinge, gjort saadant Forskud og forstrakt Zybner med saa anseelig en Sum Penge, at, da Zybner kort Tid derefter er død, og Fabriquen med alle dens Effecter paa offentlig Auction ere bortsolgte, ere de kun løbne omtrent 600 Rdr. høiere, end det beløb sig, han havde at fordrø, og, naar derefter er draget Skiftets Omkostninger, med anden prioriteret Gield, er der kun bleven 155 Rdr. tilovers til de øvrige Creditorer, saa at, ifald Kammerherre Juell var gaaet noget videre, og havde forstrakt Zybner en 2 à 300 Rdr. mere,

mere, havde han, den brugte Forsigtighed uagtet, og uanseet den ham tilstaaede Pante-Rettighed i alle Effecterne, kommet til at tabe noget.

Jeg maae i den Henseende indstille til Deres Excellencers og Høit-
bydende Herrers eget gode Overveiede og dybere Indsigt, hvorvidt det kunde eragtes passende, at det samme Collegium, som havde seet Kammerherre Juels Skrivelse af 21 April, som vidste hans Hensigt og paa hvoed Wilkaar, han vilde giøre Forfsud, som har tilskrevet ham Brevet af 14 Maji, og derved bragt ham baade til at giøre et anseelige Forfsud, og til at troe, at han havde Sikkerhed nok derfor, at det samme Collegium, siger jeg, nu vilde søre Proces imod ham, og derudi giøre Paa-stand over ham, at han skulde tabe et Par Tusende eller nogle flere Rigsdalere af de Penge, de havde bragt ham til at laane afgangne Fabricant Zybner, og det nanseet, at bemeldte Zybner derfor havde pantsat ham alle Fabriquens Effecter med første Prioritets Rettighed, og at samme Effecter, paa offentlig Auction, efter Zybners Død, vare udbragte i nogle Hundrede Rigsdalere mere, end Kammerherre Juels Fordring beløb sig til.

Jeg frygter, at saadant kunde svække Crediten, og giøre andre mere vaersomme, i at indlade sig med Collegio, og i at lade sig bevæge til at giøre Forfsud til en Fabricques eller Manufacturs Fortsættelse, imod at faae Sikkerhed og Pante-Rettighed i dens Tilbehør og Effecter.

Denne Betragtning bringer mig til at ønske, at, isald Sagen videre skulde forfølges, det da hellere maatte skee, i de particulaire Creditorens, end i General Landets Deconomie- og Commerce-Collegii Navn; skiont jeg tillige seer, at dette maaskee i visse Tilfælde, kunde have nogen Vanskelighed.

Men, naar jeg abstraherer fra det, som maatte eragtes passende, og allene betragter: quid Juris? da finder jeg, at Sagen fornemmelig ankommer paa 3de Questioner, nemlig:

1) Spørges, om Kammerherre Juel er at ansee som Panthaber, og virkelig har havt Pante-Rettighed i Fabriquens Effecter, som ved offentlig Auction, efter Zybners Død, ere bortsolgte.

2) Naar foregaaende Qvæstion bejaes, spørges der atter, om de Odenseiske Creditorer enten i bemeldte Effecter have været prioriterede for Kammerherre Juul, eller i det mindste havt Pante-Rettighed derudi tillige med ham?

3) Naar denne Qvæstion benægtes, spørges endelig, om Kammerherre Juul enten udtrykkeligen eller stiltiende har forbunden sig til at være de Odenseiske Creditorer ansvarlig for det, de havde laant og forstrakt Fabricant Zybner, saa at han, af samme Aarsag, kan, i Henseende til bemeldte Fordringer, ansees enten som Cautionist, eller som Selvfrydbner.

Flere Qvæstioner seer jeg ikke, her kan finde Sted; thi naar Kammerherre Juul har havt Pante-Rettighed i Fabricquens Effecter, som paa Auctionen ere bortsolgte, og de Odenseiske Creditorer ikke have havt nogen Pante-Rettighed i samme Effecter, Kammerherre Juul ei heller har lovet at være dem ansvarlig for det, de hos Zybner havde tilgode, saa følger, at disse Creditorer hverken kunne have nogen Tilstale til Kammerherre Juul, ei heller paastaae at nyde noget af de Penge, som for bemeldte bortsolgte Effecter ere indkomne, førend Kammerherre Juul for hans Fordring, i alle Maader, er fæet fyldest, saa at han ei videre haver at paastaae.

Hvad den første Qvæstion angaaer, nemlig, om Kammerherre Juul har havt Pante-Rettighed i de bortsolgte Effecter? da er samme af Besyndenhed, og Virkningen deraf, isald den blev benægtet, vilde blive denne, at Kammerherre Juul, ligesaavelsom de Odenseiske Creditorer, blev allene at ansee som en Creditor Chirographorius, hvoraf fulgte, at de pro rata burde concurrere i at nyde Betalning for deres Fordringer, for saavidt Boen kunde tilstrække; og i saa Fald kunde enhver Creditor omrent vente at nyde $\frac{2}{3}$ Dele af det, han havde tilgode; hvilket for de Odenseiske Creditorer vilde virke den Forskiel, at de for hver Rigsdaler, de havde at fordre, fik 60 à 64 sk ., isteden for, at de nu for hver Rigsdaler kun faae $5\frac{1}{2}$ sk .

Naar jeg antager, at det, saavel med Contracten selv, for saavidt den skal ansees som en Pante-Obligation, som med de hofselgende Des-

signatio-

signationer og Specificationer, i alle Maader, har sin Rigtighed, hvilket ellers, i Folge forhen anførte, er mig ubekendt, saa finder jeg dog, at der i Henseende til Formaliteten ved Tinglysningen, kan imod den af Contracten slydende Pante-Rettighed, giores en Exception, som synes at være af nogen Betydenhed.

Birkedommeren har anseet Contracten som en Pante-Obligation, og disse Effecter som Kammerherre Juels tinglyste Pant, og paa den Grund decideret, at han Forlobs skulde nyde sin Betalning af de derfor indkomne Penge. Nu befaler Danstke Lovs 5 Bogs 7 Cap. 7 Art., confereret med 5 Bogs 3 Cap. 28 Art., udtrykkelig, at alle saadanne Pante-Breve skulle læses og paaskrives det første eller andet Ting, næst efter at de ere daterede, om de ere, i den Provincie daterede, hvor Godsset ligger, med Tillæg: At saadan Pante-Rettighed da gaaer for alle Pant, Gaver, Skisder, Udlægger, Indførseler, Bøder, som, siden Pante-Brevet til Ting er læst, ere giorte, eller forfaldne, og den Panthavendes gaaer for alle Creditorer, og skal først udløses, efter sit Pante-Brevs Lydelse. Men omendskiont Contracten, som her udgjor Pante-Brevet, er dateret den 11 Junii 1757, omendskiont den er (som jeg slutter, da jeg ikke har seet den) dateret paa Taasinge, hvor det pantsatte Gods og var beliggende, og omendskiont der, paa Taasinge, ligesaa vel som alle andre Steder i Danmark, holdes Ting hver Uge, saa er dog Contracten først tinglyst den 30 September 1757, og altsaa hverken første eller andet Ting efter at den var dateret, men 3 à 4 Maaneder efter, og omtrent 4 Uger efter at Zybner var død. Altsaa kunde det synes, at Creditor, Kammerherre Juel, ikke kan paastaae den Pante-Rettighed, som Loven allene giver og tilstaaer de Panthavere, der i rette Tid, efter Lovens Bydende, lade deres Pante-Breve tinglyse.

Men foruden, at Kammerherre Juel, for saavidt denne Exception angaaer, ikke fik at bestille med andre yngre Panthavere, eller saadanne Creditorer, som havde faaet et Slags Jus in re, men allene med simple Creditorer, som ikke engang kunde sige, at de havde givet afgangne Zybner

Zyber Credit, formedelt, at de vare uvidende om, at hans Effecter vare pantsatte; saa synes det, til Kammerherre Juels Undskyldning og Befrielse, at kunne være nok, at Contracten, uden Tvivl, i den mellemstøbende Tid, har lagt i General Landets Dekonomie- og Commerce Collegio, hvor den var indsendt til Kongl. Confirmation.

Naar begge Contraherende holdte det for tienligt, at Contracten blev af Hans Majestæt allernaadigst confirmeret, og tillige ventede, at saadan Confirmation ikke skulde blive dem negtet, saa var intet rimeligere, end at Contracten først blev confirmeret, og derefter tinglyst, paa det man saaledes af Pante-Protocollen tillige kunde erfare dens Confirmation, og i saa Fald, synes Contractens Datum, efter Lovens Hensigt, ikke at kunde regnes, uden fra den Dato af, da den er bleven confirmeret.

At Contracten ikke blev confirmeret, var ikke Kammerherre Juels Skyld; men, hvor det og gif, kunde han ikke lade den tinglyse, saa længe den laae i Collegio, og altsaa seer jeg ikke, at der kan være noget mod Kammerherre Juels Forhold herudi at indvende, naar han allene har ladet Contracten tinglyse, saasnart han fik den tilbage igien fra Collegio.

Dertil kommer, at det samme Collegium, hvor Contracten har lagt i den Tid, da den burde været tinglyst, vel neppe vilde fremsætte denne Exception mod Kammerherre Juel; men jeg maae og derhos tilstaae, at denne Exception ligesaa vel kunde fremsættes af de Odenseiske Creditorer, som af Collegio.

Naar man saaledes antager, at det, med denne Pante-Rettighed, i Henseende til Formaliteten, har sin Rigtighed, saa spørges endnu, i Henseende til Realiteten, om den Kongl. Resolution af 10 Junii 1757 ikke emten har betaget Kammerherre Juel hans Pante-Rettighed, eller i det mindste, indskrænket den saaledes, at han ikke kan benytte sig deraf, førend de Odenseiske Creditorer ere tilfredsstillede? og, for saavidt, coinciderer denne Question med den forhen ommeldte 3die Question.

Det erfares af alle Omstændigheder, at førend Contracten den 11 Junii 1757 blev stttet imellem Kammerherre Juel og Fabricant Zyber,

ner, var allerede hele Fabriken og alle de pantsatte Effecter forskjittede til Laasinge, og vare der i og under Zybners Disposition og Bærg. Da dette forhen var passeret, saa behøvede Kammerherre Juel til sin Sikkerhed ikke at tage andre Præcautioner, end af Laasinge Tings Pante Protocol at lade sig underrette, om der enten var tinglyst noget Pante Brev, hvorved Zybner havde pantsat disse Effecter til andre, eller noget andet Dokument, som gjorde Zybner inhabil til at pantsætte, eller viiste at disse Effecter ikke tilhørte ham. Easnsart Kammerherre Juel var bleven forvissret om, at intet saadant befandtes i Laasinge Ting Protocol, saa var han og forvissret om, at Zybner guldigen kunde pantsætte ham disse Effecter, og derved for saavidt deres Værdie gif, give ham tilstrækkelig Sikkerhed for de Penge, han forstrakte ham.

Da det nu lettelig tilstaaes, saavel at disse Effecter den 11 Junii 1757 vare paa Laasinge under Zybners Disposition og i hans Bærg, som at intet saadant Dokument, som forhen er meldt, samme Tid var læst til Laasinge Ting, saa følger, at da Zybner bemeldte 17 Junii sluttede den in Quællions værende Contract med Kammerherre Juel, og derved pantsatte ham alle de Effecter, som i den med Contracten følgende Specification vare opregnede og specificerede, saa fik Kammerherre Juel derved, i Følge Landets almindelige Lov og Ret, en usfridig og udisputeerlig første Prioritets Pante-Rettighed i samme Effecter, saa at han deraf Forlods ud, frem for alle andre burde nyde sin Betalning.

Endog hans Majestæts Fordring kunde derudi, efter den strænge Ret, ikke være ham hinderlig, saa længe derom intet var læst til Laasinge Ting; thi Hans Majestæt vil, i slige private Sager, ikke have anden Ret, end den alle andre i Almindelighed nyde, og er saa naadig selv at lade sine Fordringer paadømmes efter den samme Lov, som han vil, at hans Undersaatter skulle dømmes efter.

Hvor priseligt saadant er, og hvor nyttigt det er, til at vedligeholde den almindelige Credit, at derfra ikke skeer nogen Undtagelse, det er noget, som Deres Excellencer og Høitvødende Herrer bedre, end jeg, indsee,

Imidlertid har Kammerherre Juel, endog paa den Kandt, taget sine Præcautioner, og er sat i fuldkommen Sikkerhed ved Collegii Skrivelse til ham af 13 Maji 1757, som forvisser ham om, at hans Majestæts Fordring ikke skal være ham til Hinder, udi den første Prioritets Pante-Rettighed, som han for hans Forfud maatte erlange.

Kammerherre Juel kunde, efter at have brugt saadan Forsigtighed, aldrig drømme om, at der i Fremtiden, skulde komme particulaire Creditorer og paa staae, enten at være prioriterede for ham, i de til ham pantsatte Effecter, eller og, at han skulde være dem ansvarlig for det, de forhen, og førend Fabriquen blev forflyttet til Laasunge, havde taant Fabricant Zybner. Han vidste, at naar disse particulaire Creditorer havde givet Zybner Credit, paa deres egen Regning, saa kunde det ikke skade ham, i hvad Forskrivning Zybner end havde givet dem; thi, naar han og havde givet dem Pante-Rettighed i de samme Effecter, som han siden pantsatte til Kammerherre Juel, saa bortfaldt dog samme af sig selv, saasnart Effecterne bleve forflyttede fra det Sted, hen under en anden Jurisdiction, og de ikke lode deres Pante-Brev læse og paa-skrive ved samme Jurisdiction, eller det Steds Ring, hvor Effecterne da befandtes; altsaa kunde denne foregaaende Pante-Forskrivning ei heller i nogen Maade skade Kammerherre Juel, efter den af ham forhen brugte Forsigtighed. Tilgemaade vidste Kammerherre Juel, at naar disse particulaire Creditorer havde givet Zybner Credit, mod Collegii Forskrivning om Skadedløsholdelse af Commercens Fond, saa vare deres Fordringer indbefattede under de Fordringer, som Collegii Skrivelse af 14 Maji meldte om, og, som han derved var bleven forvissnet om, at de ikke skulde være ham hinderlige i den første Prioritets Pante-Rettighed, som han i Fabriquens Effecter maatte erhverve; thi, enten jeg selv forskyder en anden Penge, eller jeg bringer en tredje Mand til at forskyde ham dem, imod at jeg caverer derfor, saa kommer det ud paa et og det samme, og naar jeg, til Fordeel for en nye Creditor, eller, for at skaffe Den nye Creditor nye Credit, eftergiver det, jeg haver forfudt ham, uden udtrykkeligen

ligent at undtage det, jeg haver coveret for, saa bør dette sidste in dubio ikke formodes at være undtaget, fornemmelig, naar den nye Creditor ved slige Reservations Mentales vilde komme til at lide.

Utsaa er og bliver Kammerherre Juel, efter den af ham brugte Forsigtighed, i alle Maader forvissat om, at ingen enten particulier eller publique Creditor kan betage eller disputere ham den Pante-Rettighed, han, paa lovlig Maade, har erhvervet i Fabriquens Effecter.

Naar det nu sættes forud, at Kammerherre Juel, paa lovlig Maade, har erhvervet Pante-Rettighed i Fabriquens Effecter, og derved har brugt al den Forsigtighed, som rimeligviis kunde og burde bruges, saa seer jeg ikke, at den Kongl. allernaadigste Resolution af 10 Junii 1757 kan derudi i nogen Maade komme ham til Hinder, ved enten at betage eller indskrænke samme hans Pante-Rettighed. Thi, foruden at det neppe har været Hans Kongl. Majestæts allernaadigste Hensigt, ved denne Resolution at ophæve eller indskrænke den Pantes-Rettighed, en privat Mand paa lovlig Maade, og i Kraft af Landets almindelige Lov og Ret, havde erhvervet, saa er det klart, naar man og vilde ansee bemeldte allernaadigste Resolution af 10 Maji, som en speciel Lov, der i et enkelt Tilfælde ophævede den almindelige, at den i Følge det bekiendte Axioma: Lex non promulgata non obligat, ikke kunde gielde eller forbinde, i Henseende til en Handel og Contract, som forhen var aftalt og opsat, og den 11 Junii paa Laasinge blev sluttet og af Vedkommende underskrevet. Jeg veed ikke, naar og af hvem den Kongl. Resolution, efter at den af Hans Majestæt var underskrevet, siden er afhæntet, eller hvem den er tilsendt, Kammerherre Juel eller Fabricant Gybner, skönt det sidste synes det rimeligste; men det veed jeg, at en Kongl. Resolution, som den 10 Junii er af Hans Majestæt bleven underskrevet, i Kiøbenhavn eller paa Fredensborg, ikke den derpaa følgende 11 Junii kan have været bekiendtgjort paa Laasinge, og utsaa kan den ei heller gielde i Henseende til en Handel og Contract, som samme 11 Junii er bleven sluttet sammesteds, men den bør allene be-

dømmes efter den almindelige Lands Lov, uden nogen Henseende til betredte Kongl. Resolution.

Nu seer jeg vel af det mig tilsendte Species facti, at herimod adskilligt kan være at indvende, saasom:

1) At uanset den Kongl. Resolution først den 10 Junii af Hans Majestæt er underskrevet, saa var den dog allerede forhen Kammerherre Juel paa Laasinge bekendtgjort af Justisraad von Jessen, ved hans Nærværelse i Byen fra den 23 til den 28 Maji.

Jeg veed ikke, om Kammerherre Juel tilstaaer dette Faktum; thi i modsat Fald vil det blive vanskeligt at bevise.

Naar man og vil ansee den i Odense og paa Laasinge førte Protocol som et offentligt Document, saa siger samme ikke tydelig, at Resolutionen er Kammerherre Juel bekendtgjort. Udi den Protocol, som er ført paa Laasinge, hvor Kammerherre Juel selv var tilstæde, meldes slet intet derom, men i Slutningen af den Protocol, som er ført i Odense, hvor Kammerherre Juel ikke var tilstæde, findes anført, at denne Resolution forhen var bekendtgjort, med videre. Omendskiønt det nu ikke er at tvivle om, at jo dette med det øvrige af denne Protocols Indhold er paa Laasinge bleven Kammerherre Juel foreviist, saa finder jeg dog ikke, at man den Tid har taget Kammerherre Juel paa den Fod, at han skulde være forbunden til at betale de Odenseiske Creditorer, saafremt han ellers vilde tænke at faae Pante-Rettighed i Fabriquens Effecter; thi Pag. 18 og 19 hedder det: At, da Hans Kongl. Majestæt havde sikkent Sybner det Forskud, han havde faaet af den Kongl. Cassa, saa var det, i Folge Kammerherre Juels Skrivelse, at formode, at Kammerherren hialp ham, om ikke ganske, saa dog for største Delen, med de Summer, som behøvedes til den øvrige angivne Gieldts Afbetaling, og Pag. 20 meldes, at omendskiønt Kammerherre Juel holder for, at Fabriquens Vahre og Effecter ere for høit taxerede, og derover vil lade tage en nye Burdering, saa erklærer han sig dog til 11 Junii at betale 17 à 1800 Rdr., paa den Odenseiske liqvide Gield, og desuden, i al

Fald,

Fald, endnu at sørge for Ellskovs Detalning, for saavidt han ikke selv, inden den bestemte Tid, blev af Zybner tilfredsstillt; og derefter endnu at komme Zybner til Hielp med videre Forskud.

Dette synes at vise En, man søger at overtale til at præstere noget, men ikke En, som man anser ved en Kongl. Resolution dertil at være forbunden, saastremt han ellers vil have nogen Sikkerhed for sit eget Forskud.

Overalt fastsætter den Kongl. Resolution af 10 Junii vel et vist Vilkaar, men ikke egentlig for Kammerherre Juel, men for Fabricant Zybner allene, hvilket i sig vel kunde synes ligegyldigt, men er af nogen Betydning, isald det maatte komme til Proces.

2) Indvendes, at Kammerherre Juel allerede, førend han fik Collegii Skrivelse af 14 Maji, havde forstrakt Zybner 500 Rdr. og derover, hvoraf flyder, at det ikke just er bemeldte Collegii Skrivelse, som har bragt ham til at indlade sig med Zybner og forskyde ham Penge.

Foruden det man af Kammerherre Juels Skrivelse til Zybner af 21 April erfarer, at Zybner allerede forhen havde viist ham en Skrivelse fra Hr. Justitsraad von Jessen, hvorudi ham gaves Haab om en saadan fordeelagtig Resolution, saa troer jeg og, at det ikke saa meget er Collegii Skrivelse af 14 Maji, (der i sig ikke forskaffede ham nogen Sikkerhed, men allene ryddede en vis muelig Hindring af Weien) der haver bragt Kammerherre Juel til at giøre Zybner Forskud, som den Sikkerhed; han saae, at han for samme Forskud kunde saae ved at nyde Pante-Rettighed i Fabriquens til Laasinge transporterede Effecter, og deraf kan jeg let begribe, at han allerede forhen kan have forstrakt Zybner nogle Hundrede Rigsdaler; thi jeg seer, at nogle af Fabriquens Effecter allerede den Tid vare forflyttede til Laasinge.

Disse Effecter have, uden Tvivl, været i Kammerherre Juels Børge, og under hans Forvaring; og da han saaledes kunde ansee dem som hans haandsaet Pant, saa kunde han og, uden nogen Fare, laane Zybner saadan Sum Penge, som han saae, at han, udi disse Effecter, kunde have fuldkommen Sikkerhed for.

3) Indvendes: at Hans Kongl. Majestæts Hensigt aldrig har kunnet være at præjudicere de Odenseiske Creditorer, og at den første Pante-Rettighed, som Collegii Skrivelse af 14 Maji taler om, aldrig kunde være anderledes at forstaae, end at de ældre Odenseiske Creditorer forhen maatte være betalte.

Jeg holder og for, at Collegii Skrivelse af 14 Maji, ikke i nogen Maade enten har skadet, eller kunde skade de Odenseiske Creditorer, men at de derefter beholdte den samme Ret, som de tilforn havde. Jeg veed ikke, om de tilforn havde Hypothek eller Pante-Rettighed i Fabriquens Effecter; men, i saa Fald, beholdte de den, uanset Collegii Skrivelse, og tabte den først, da de tillode Fabriquens Effecter at bortføres til Laasinge, uden at betiene sig af den ved saadan Begivenhed nødvendige Forsigtighed. Havde de ikke forhen nogen Pante-Rettighed i Fabriquens Effecter, men allene en simpel Gieldts-Fordring hos Fabricant Zybner, saa beholdte de og den samme derefter.

Med Collegii Skrivelse af 14 Maji blev Kammerherre Juel allene forvissnet om, at Hans Majestæts Fordring ikke skulde være ham hinderlig i den første Prioritet, han maatte erlange i Fabriquens Effecter; men hvad de particulaire Creditorer angik, da var og blev det hans egen Sag, at see sig for, og bruge saadan Forsigtighed, at deres Fordringer, i hvad Beskaffenhed, de end maatte være af, ei heller derudi skulde blive ham hinderlige. Jeg har og tilforn erindret, at han i den Henseende, saaledes har taget sine Præcautioner, at omendskiont disse Creditorers Fordringer ere ældre, end hans, saa dog, hvad enten de tilforn have havt Pante-Rettighed eller ei, kan de, efter Lands Lov og Ret, nu ikke være ham hinderlige i den af ham erholdte første Prioritets-Rettighed.

4) Indvendes endelig: at, dersom de Odenseiske Creditorer ikke havde faaet Forsikkring ved den Kongl. Resolution, saa havde de, paa anden Maade, seet at faae Sikkerhed, for deres Tilgodehavende, ved Caution eller Hypothek, og i modsat Fald, ikke engang tilladt Fabriquens Forskytelse fra Odense.

Jeg

Jeg vil ikke tale om, at saavidt jeg kan slutte af de imig communicerede Dokumenter, saa har hele Fabriken og alle dens Effecter været forflyttede fra Odense til Laasinge, førend den Kongl. Resolution af 10 Junii enten blev underskrevet eller publiceret, siden her vel sigtes til bemeldte Skient ei endnu underskrevne Resolutions Bekjendtgjørelse af Hr. Justitiraad von Jessen, ved hans Nærværelse i Fyen. Men jeg tilføjer, at hvad enten de Odenseiske Creditorer havde Pant i Fabriken eller ei, saa havde det dog beroet paa dem, at gjøre Forbud paa Fabriquens Forskyttelse, indtil de for deres Fordringer vare tilfredsfullede, og for samme deres Fordringer at gjøre Arrest i saa mange af Fabriquens Effecter, som de formeente, derfor at kunne tiene til fuldkommen Sikkerhed. Jeg troer, og, at de havde gjort det, dersom de ikke, paa anden Maade, havde tænkt sig forsikkrede for deres Fordrings Afbetaling. Men, naar dette var skeet, saa havde den Question ikke reist sig, som nu omvistes. Thi man seer af alle Omstændigheder, at Kammerherre Juul ikke har villet give Sybner videre Credit, end han merkede, at han kunde have fuldkommen Sikkerhed for, ved at nyde Pante-Rettighed i de til Laasinge forflyttede Effecter; hvorefter slyder, at naar nogle af Effecterne vare blevne holdte tilbage, saa havde Kammerherre Juul givet Sybner saa meget mindre Credit, og var ikke gaaet videre, end de transporterede Effecter kunde tiene til Sikkerhed for.

Men, ligesom Kammerherre Juul, i saa Fald ikke, i Følge hans ved Laasinge Ket tingslyste Contract eller Pante-Obligation, kunde paa staaet nogen Pante-Rettighed i de Effecter, som vare blevne tilbage i Odense, ei heller gjort de Odenseiske Creditorer deres Ket stridig, til at nyde deres Betalning Forlods ud af samme, af dem arresterede og tilbageholdte Effecter, saa gaaer det ikke an, at de Odenseiske Creditorer, da de have forsømt at bruge denne Forsigtighed, nu vil komme og paa staae, at Kammerherre Juul skal godtgjøre dem deres Fordring, fordi han, paa lovlig Maade, har faaet Pante-Rettighed i de Effecter, som det tilforn beroede paa dem, at gjøre Arrest udi, og derved at hindre saavel deres Forskyttelse til Laasinge, som hans deraf slydende Pante-Rettig-

Attentighed; thi det hedder i Næste Tilfælde: *Vigilantibus Jura scripta sunt*, og den, som forsømmer i rette Tid, at vaage over sin Ret, maae ikke tage ilde op, om han siden derved kommer til at lide.

Spørges der nu, hvad det er, der har bevæget de Odenseiske Creditorer til at forsømme denne Forsigtighed, hvorved de kunde have faaet fuldkommen Sikkerhed for deres Tilgodehavende, da troer jeg just ikke, at det directe er den Kongl. allernaadigste Resolution af 10 Junii, men snarere, at det er Hr. Justisraad von Jessens Paategning paa deres Beviser, at de skulde blive betalte til den da forestaaende 11 Junii, hvorved de med Rette have formeent sig at have Sikkerhed nok, uden at det bekvæmedes at giøre nogen Arrest eller Forbud, skient jeg derhos gierne tilstaaer, at det var den Kundskab, Hr. Justisraad von Jessen, i Forveien havde om den Kongl. Resolutions Udfald, der har bragt ham til at giøre saadan Paategning paa Creditorernes Gieldes-Breve.

Efterat den første Question saaledes er besværet, og det er viist, at, for saavidt der af de communicerede Dokumenter kan erfaars, har Kammerherre Juul virkelig havt Pante-Rettighed udi Fabriquens Effecter, som paa offentlig Auction, efter afgangne Fabriant Zyblers Død ere bortsolgte, uden at de derimod giorte Indvendinger kunde ansees tilstrækkelige til at betage ham samme, saa bliver det nu let at svare paa den Anden, nemlig: om de Odenseiske Creditorer enten udi bemeldte Effecter have været prioriterede for Kammerherre Juul, eller i det mindste havt Pante-Rettighed derudi tillige med ham. Thi foruden at de tilsendte Dokumenter ikke melde det allermindste om, at disse Creditorer nogensinde have havt Pante-Rettighed i Fabriquen eller dens Effecter, saa er det tilførn viist, at om de og eensgang havde havt saadan Pante-Rettighed, saa var den dog reent tabt og tilintetgiort for dem, ved det, at de have tilladt, samtme Effecter (hvis Forskyttelse selv viser, at de maae have været Mobilia) at forskyttes fra Odense til Taasinge, uden at have ladet deres Pante-Brev læse og paaskrive ved Taasinge Ting, som den Ret, Effecterne, ved deres Forskyttelse, som til at sortere under. Hvoftaf skder,

at denne Qvæstion, i Henseende til begge dens Membra, bør ligefrem besvares benægtende.

Og saaledes bliver alene tilovers den tredie Qvæstion: Om Kammerherre Juel enten stiltiende eller udtrykkeligen har forbundet sig til, at være de Odenseiske Creditorer ansvarlig for det, de havde forstrakt Fabricant Zybner. Hvilken Qvæstion, efter det, som forhen er viist og erindret, ei heller kan være ret vanskelig at besvare.

Blant de mig tilsendte Dokumenter findes intet, under Kammerherre Juels Haand, undtagen hans Skrivelse til afgangne Fabricant Zybner af 21 April 1757, hvilken ikke indeholder nogen Slags Forbindelighed, som med Rimelighed kunde trækkes herhen, da han derved allene forbinder sig til at forskyde 1500 Rdr. til 11 Junii, til at indkøbe raae Wahre for, saavelsom til videre Forskud, om det maatte behøves, men derhos noksom giver tilkiende, at ville have fuldkommen Sikkerhed for hvad han forskyder.

Den Paategning, som Hr. Justisraad von Jessen og afgangne Fabricant Zybner i Odense have gjort paa Creditorernes Fordringer, at de til 11 Junii skulde blive betalte, seer jeg ikke, de have havt nogen Fuldmagt til af Kammerherre Juel; altsaa kan samme saa meget mindre forbinde Kammerherren, som Cancellieraad Bekker, der ved Forretningens skal have været tilstæde paa Kammerherre Juels Begne, ei engang befindes derudi at have taget nogen Deel.

Hvorvidt den i Odense og paa Laasinge førte Protocol kan gielde mod Kammerherre Juel, derom har jeg tilforn yttret mine Tanker; men naar man og vil antage samme pro rato, og ansee den som et Dokument, der kan bevise noget imod Kammerherre Juel eller andre, saa gaaer dog alt det, der paa Laasinge, i Kammerherre Juels Nærværelse, er samme Protocol tilført, allene der ud paa, at Kammerherren skal have erklæret sig til, at bære Omsorg for, at der paa den Odenseiske Giæld til 11 Junii maatte blive betalt 17 à 1800 Rdr. og desuden for Kilsbovs Betaling, for saavidt han ikke af Zybner selv, i den bestemte Tid, blev tilfredsstillet, og dernæst at komme Fabricant

Zybner til Hielp med videre Forfsud efter Omstændighederne. Det Forregaaende, saavelsom Kammerherrens Brev af 21 April, viser tydelig, at han dog ikke vilde have dette Løfte forstaaet anderledes, end for saavidt han for sit Forfsud kunde faae tilstrækkelig Sikkerhed i de til Laasinge forskyttede Effecter. I den Henseende gav han og tilkiende, at han ikke var fornøiet med den Priis, der paa sanne Effecter var sat i Odense, men vilde derover, naar de vare der henbragte, lade tage en nye Burdering, paa det han derved kunde erfare, hvorvidt han, uden Fare, kunde gaae med sit Forfsud.

Hvorvidt Kammerherre Juel har præsteret det, han saaledes havde lovet, at han vilde bære Omsorg for, det veed jeg ikke tilfulde.

Af Kammerherre Juels Fordring paa Skiftet, som jeg ikke finder, for sig, at være modsagt, saavelsom den paaberaabte Contract, dømmer jeg, at han, ved 11 Junii Tid, maae have forstrakt Zybner omtrænt 4500 Rdr. At de 1800 Rdr. af disse Penge ere brugte til at betale de Odenseiske Creditorer, og at Kammerherren for saavidt har præsteret det, han havde lovet at bære Omsorg for, det slutter jeg af den Forfsiel, der findes imellem disse Creditorens Fordringer, hvilke den 24 og 25 Maji ere anmeldte og liquiderede ved Forretningen i Odense, og de, der siden ere anmeldte paa Skiftet efter afgangne Zybner, hvilken Forfsiel udgjør 1800 Rdr.

Naar jeg, i Anledning af Kammerherre Juels Brev af 21 April, antager, at 1500 Rdr. af disse 4500 Rdr. ere anvendte til at indkøbe raæe Waare for til Fabriquens Forsættelse; saa bliver endnu en Summa tilovers af 1200 Rdr.; hvilket just var det, som, i Følge det Tilsvor givne Løfte, burde paa hans Fordring være betalt til 11 Junii.

Hvøraf det kommer, at disse Penge ikke dertil ere brugte, eller hvortil de ellers ere forbrugte, det er mig ubekjendt; men, da jeg tilforn har erindret, og Udgangen selv har viist, at Kammerherre Juel er gaaet saavidt med det Zybner givne Forfsud, at om haar allene var gaaet et Par Hundrede Rigsdaler videre, saa havde den Pante-Kettighed, han har faaet i alle Fabriquens Effecter, ikke kunnet befrie ham for

for Tab, saa skønnes lettelig, at, naar Kammerherre Juel og selv havde underskrevet ommeldte Protocol, saa kunde man dog neppe, i Følge deraf, gaaet ham nærmere, eller forbundet ham til, enten at forstrække, eller betale videre, end sket er.

Overalt var det ikke Kammerherre Juel, men Fabricant Zybner, der skulde betale de Odenseiske Creditorer; og det var ikke til den sidste, men til den første, de havde deres Tiltale.

Hvorvidt man, med Kammerherre Juel, enten vil eller kan betiene sig af hans tvende Breve til Hr. Justisraad von Jessen, det ene strax efter 11 Junii Termin, og det andet af 13 September 1757, og i Særdeleshed af det sidste, det kan jeg ikke vide.

Men, da jeg saaledes har viist 1) at, saavidt der af de mig tilsendte Dokumenter kan erfares, og i Henseende til den Dvæstion, man allene synes bestemt til at nedlægge, saa kan det ikke negtes, at jo Hr. Kammerherre Juel virkelig har havt Pante:Kettighed i Fabriquens Effecter, som paa offentlig Auction, efter afgangne Zybners Død, ere bortsolgte. 2) At de Odenseiske Creditorer saa langt fra ikke have, i samme Effecter, været prioriterede for Kammerherre Juel, saa de end ikke kunne siges derudi at have havt nogen Slags Pante:Kettighed. 3) At Kammerherre Juel, hverken udtrykkelig eller stiltiende, har forbundet sig til, at være bemeldte Odenseiske Creditorer ansvarlig for deres Tilgodehavende hos Zybner; saa sees lettelig, at man ikke kan paastaae, enten at de Odenseiske Creditorer skulle af de Penge, som for disse pantsatte Effecter ere indkomne, nyde deres Betalning for Kammerherre Juel, ei heller, at Kammerherre Juel, af de Penge, han for sin egen Fordring har oppebaaret, skulde godtgjøre dem deres Fordringer, og derimod selv tage omtrent ligesaa meget af det, han maatte have tilgode.

Allsaa kan jeg ikke give deres Excellencer og Høitidende Herrer noget velgrundet Haab om, at den af Eksteretten affagte Prioritets- eller Classifications-Dom vilde, i Faveur af de Odenseiske Creditorer, og til deres Fordeel blive forandret, isald den for Over:Ketten blev indstævnet; hvoraf skyder, at jeg ei heller kan raade til saadan Indstævning,

fornemmelig jeg tilforn har erindret, at saadan Sag, maaskee paa Collegii Side, vilde synes noget forhadt.

Men dersom det, i Anledning af een eller anden mig ubekendt Omstændighed, maatte eragtes tienligt, at bestride Kammerherre Juels Pante = Rettighed, i Henseende til dens Formalitet, og Contractens eller Pante = Brevets saavel som Specificationernes Indretning og Tinglysning, og af samme Aarsag og paa samme Grund at indstævne Dommen, da ønskede jeg hellere, at saadan Indstævning skeede i de particulaire Creditorens, end i Collegii Navn, helst de particulaire Creditorer, i alle Maader, vare at ansee, som competente til at opkafe saadan Qvæstion, saa at Kammerherre Juel ikke kunde drive dem tilbage enten med Exceptio Incompetentiæ, eller med Exceptio Illegitimationis. Kiøbenhavn den 8 October 1758.

Ved Deconomie = Collegii Skrivelse af 28 October 1758, til Kammerherre Juel paa Taasinge, blev ham forelagt adskillige Spørgsmaale i Anledning af Erklæringen, men Sagens endelige Afgiørelse har ei været at finde.

LXVIII.

Erklæring over en Skrivelse af 16 September 1758 fra Hr. Geheimeraad og Vice = Statholder Benzou til Hr. Geheimeraad Greve af Goltstein, hvorudi han indberetter, at da en Snekker Gunder Christensen, som nyelig tilforn havde gjort Mesterstykke og vundet Borgerskab paa Brageruæs, strax nogle Uger derefter var indflyttet til Christiania, og der vundet Borgerkab paa Grund af Forordningen af 23 Decbr. 1681, havde Vice = Statholderen ved Skrivelse af 18 Martii h. a. indberettet det, og derhos indstillet, om ikke bemeldte Forordning, ved Kongl. Resolution, maatte forklæres saaledes: At det allene skulde være at forstaae om saadan Laugmester, som paa 4 à 5 Aar havde brugt Professionen og holdt Dug og Duff paa det Sted, hvor han kom fra. Men da han derpaa den 15 April, havde faaet til Svar, at det sik have sig Forblivende ved Laugs = Artiklerne ic., som man ikke holdte det raadeligt at udvide Laugenes Privilegier, saa havde han tilstrevet Magistraten i Christiania at besørge, at Gunder Christensen blev i Langet antagen med alle Laugs = Rettigheder. Men skönt denne Ordre paa Raadstuen var

var bleven Smedker-Lauget bekendtgjort, saa havde de dog deklareret, at de ikke vilde antage ham i Lauget, forinden han gjorde Mesterstykke; i den Henseende Vice-Statholderen indskiller: Om Smedker-Lauget, for saadan deres Forhold og Overhørighed maatte blive tilrettet af Magistraten paa Raadstuen, og derhos betale en Mulct til Byens Fattige af 20 à 30 Rdr. samt betydes, at saamange af dem, som herudi fremturede for Fremtiden, skulle have deres Laugs-Rettighed forbrudt, og endelig, een for alle, erstatte Gunder Christensen den Ophold, ham hidtil er forarsaget, med 2 Rdr. Ugentlig.

At Smedker-Lauget i Christiania, i Begyndelsen, haver sat sig imod Gunder Christensens Antagelse i deres Laug, med mindre han vilde beqvemme sig til at giøre ngt Mesterstykke, det er noget, som jeg ikke kan saameget undre over, siden Forordningen af 23 Decbr. 1681 dog synes nogenledes at kunne taale den Forklaring, de deraf vilde giøre, men at de ere vedblevne i denne deres Gienstridighed, efterat Vice-Statholderens Ordre var dem bekendtgjort, og de af Magistraten vare tilholdte, uden videre at indtage denne Gunder Christensen i Lauget, og at lade ham nyde alle Laugs-Rettigheder, det kan ikke ansees for andet, end en aabenbar Modvillighed og Overhørighed imod deres foresatte Ønskes Villie, og paa Lov og Forordninger grundede Befaling og Foranstaltning.

Da nu dette, saavel som det meeste der fra Laugene indkommer, tydelig viser, at deres fornemteste Hensigt ved de af dem, i flige Tilfælde, giørende Indsigelser og Indvendinger, er at giøre det vanskeligt, om ikke umueligt, for andre at komme ind i Lauget, og at faae Laugs-Rettighed indskrænket til det mindste Antal af Personer, som mueligt maatte være, hvilket just aabenbar strider imod Byernes Økonomi og det almindelige Bedste, saa er det ganske nødvendigt, at saadan deres Forhold nogenledes ansees. Og, da dette, efter mine Tanker, ikke kan skee paa lemsældigere Maade, end den af Vice-Statholderen foreslaagne, saa kunde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskriberer til H. Geheimeraad og Vice-Stat-

Statholder Benzou efter Forestillingen saaledes: at de tvende Rigsdæder ugentlig, som de bør erstatte Gunder Christensen for forarsaget Ophold, beregnes fra den Tid, da Vice-Statholderens Ordre paa Raadstuen af Magistraten blev dem bekendtgjort, nemlig den 12 Sept. h. a. Kiøbenhavn den 16 November 1758.

Herpaa resolverede Cancelliet:

Ordre herom efter Erklæringen.

Resolutionen er af 4 December 1758.

1758 den 15 Decbr. Kongelig Ordre til Geheimeraad og Vice-Statholder Hr. Jacob Benzou.

LXIX.

Erklæring over et Brev fra Kammer-Collegio til Grev Holstein af 23 Sept. 1758, hvorudi de indberette, at, da de i Folge det Danske Cancellies Betænkning over Amtmand Collets Forsøg af 9 Noobr. 1757 (see No. 44.) havde tilfredet Hr. Vice-Statholder Benzou, havde han under 5 August meddeelt sin Betænkning derhen, at de Forstæf, som legæes mod Forordningen af 8 Martii 1757, og de Sager, som derved forarsages, burde anses som Politie-Sager, saa at Processen blev behandlet summarisk, og de Skyldige forbundne, at møde efter nogle Coelemerkers Varsel, da Sagen, paa det forfæste, ved Sorenkrivøren og et Par Laugrettes Mand maatte behandles og paadømmes, og Execution strax følge paa; saafremt Appæl ei blev declareret. Og, som denne Sag eragtes at henhøre til det Danske Cancellie, saa tilsendes tillige Amtmand Collets Forslag og Vice-Statholderens Betænkning derover.

Hensigten med Amtmand Collets Forslag af 9 Noobr. 1757 har allene været, som han selv tilføiende giver, at Forordningen af 8 Martii 1757, om Misbrugs Afskaffelse med Brændeviins Driften i Norge, desto sikkere og sættede kunde erqveres, og de Hindringer ryddes af Veien, som ansaas mest at ville hindre dens Efectuvelse.

Denne Hensigt synes endnu bedre og beqvæmere at opnaaes paa den af Geheimeraad og Vice-Statholder Benzou foreslaagne Maade, nemlig,

nemlig, at de Sager, som reise sig af Forsælsse mod bemeldte Forordning, blive behandlede som Politie-Sager, hvoraf skyder, at Processen bør være summarisk, og Sagen paa det korteste, og uden Vidtæstighed, afgjøres og paadømmes. Da nu det samme kommer overeens, saavel med disse Sagers Natur og Besskaffenhed, som med Forordningens 5te Artikel, der tillegger Politie-Betienterne visse af Bøderne, og med Slutningen af Forordningen, der befaler Politie-Mestrene i Særdeleshed at have Indseende med; at Forordningen efterleves, saa kan jeg ikke have noget derimod at erindre, men skulde allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hr. Geheimeraad og Vice-Stattholder Benzon efter hans Forestilling, denne Post angaaende, i hans Skrivelse til Kammer-Collegium af 5 Aug. h. a.

Hvad det øvrige angaaer, som Hr. Vice-Stattholderen i bemeldte hans Skrivelse tillige melder om, nemlig: At de Kongelige Betiente skulde befales herom paa det skarpeste at inquirere, og at, naar nogen Forsælsse blev angivet, den da strax, ved tvende Mænd tillige med Angiveren, skulde undersøges; da, som dette Brev er Cancelliet tilsendt fra Kammeret, hvorfra Forordningen af 8 Martii 1757 og er indkommet; saa slutter jeg, at denne Post allerede er ventileret i Cammer-Collegio, og det fornødent eragtede derfra foranstaltet; fornemmelig da Commerces-Collegium ikke melder noget derom i deres Skrivelse til Cancelliet af 25 September. Kjøbenhavn den 22 November 1758.

Herpaa resolverede Cancelliet under 4 December 1758.

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

Den 15 December 1758, Kongelig Befaling til Geheimeraad og Vice-Stattholder Benzon.

LXX.

Erklæring over en Memorial af 6 Junii 1758 fra en reformeret Suedker-svend her i Staden Johan Becker, hvorudi han paa Grund af de Reformertes Privilegiers 29 Art., begierer allernaadigst Tilladelse at nedsette sig her i Byen som Friemester paa Suedker-Professionen, for at ernære sig med sine

sine egne Hånders Arbejde, hvilket har tilforn i Kraft af forkerørte Artikel har begiert af Magistraten, da han tog sit Borgerskab; da Magistraten og har forundt ham Borgerskab, men derhos ladet ham vide, at han om saadan Tilladelse maatte henvende sig til Hans Kongl. Majestæt.

Tillige med Magistratens Erklæring af 21 Junii, derudi de paa afskillige af dem anførte Grunde begiere, at paa Ansøgningen ikke maae vende reflecteret, og i den Henseende i Særdeleshed melde, 1) at de udi deres Erindringer ved de Reformeertes Privilegier af 1 Febr. 1747, i Særdeleshed, have foreskillet den Fornødenhed, der var udi, at denne Artikel, ved Privilegiernes Confirmation, blev udeladt; 2) at, da en ligelydende Artikel indeholdtes udi Forordningen af 29 Novbr. 1748, og de Privilegier, som derved gaves alle Fremmede, som sig her vilde nedsette, saa har Hans Majestæt ved et allernaadigst Reskript af 18 April 1749 derhen forklaret samme, at denne Frihed ikke skulle straffe sig til fattige her indkommende Haandværksbøenne, eller andre detslige fattige og forarmede Folk; men allene til dem, som enten her indbringe Midler eller giøre nogen nyttig Indretning med Fabrique eller andre Ting; deraf da Magistraten vil inferere, at de Reformeertes Privilegier paa samme Maade bør forstaaes.

* * *

Da Deres Kongelig Majestæt allernaadigst har befalet mig, at give min allerunderdanigste Erklæring over Urteframmerne her i Kiebenhavn, deres allerunderdanigste Ansøgning af 22 August h. a., og jeg derved faaer Anledning at melde, hvad jeg, i Henseende til Laugene i Almændelighed, kunde have allerunderdanigst at erindre; saa har jeg ikke derefter villet opholde min allerunderdanigste Erklæring over denne Ansøgning, som egentlig kun angaaer den Collision, der synes at være imellem disse Laugs-Artikler og de, de Reformeerte, allernaadigst forundte Privilegier.

Snedernes, saavelsom næsten alle de øvrige Laugs-Artikler fastsætte: at ingen maae sig af Snedkerhaandværk ernære, enten med Arbejde allene, at betinge, eller med Svenne og Dreng. at antage og holde; førend han havet vundet sit Borgerkab, og er udi Snedker-Lauget indskrevet; og sætter derhos Straf for dem, som imod dette forsee sig.

Derimod medfører de Reformeertes Privilegiets 29de Artikel, at Deres Majestæt vil, efter derom skeete Ansøgning, forunde de reformerede Haandværksfolk, som ikke tænke sig nogen Tid i Laugene at begive, allernaadigst Tilladelse, at de med deres egne Hænder som Friemestere maae arbeide.

I Følge den bekiendte Regel: *Specialiora derogant generalioribus*, kunde det vel synes, at Smedler-Lauget, i dette Tilfælde, havde Præsumptionen for sig, og at de Privilegier, som ere givne de Reformeerte, i Henseende til al Slags Haandtering i Almindelighed, burde ved foresaldende Collision vige for de Artikler, som ere et vist Societet forundte, i Henseende til en vis Haandtering i Særdeleshed.

Men, naar man ret betragter den forommeldte 29de Artikel i de Reformeertes Privilegier, saavel for sig, som i Forbindelse med de Foregaaende, saa finder man, at denne Artikel indeholder en speciel Undtagelse fra det Privilegium exclusivum, som ellers pleier at tilstaaes et Laug ved de dem forundte Artikler, og at de Reformeerte saaledes, i saadan formeent Collision, ei allene have Præsumptionen, men og deres Privilegiets klare Ord og udtrykkelige Bydende for sig.

Denne Artikel taler om Friemestere, og dem, der erholde Kongelig Bevilling paa at være det.

Men Friemestere forudsætter altid et sluttet Laug. Thi, saalænge der paa et vist Sted, og i en vis Haandtering ikke er et sluttet Laug, saa er det enhver, enten han er Indfødt eller Fremmed, enten han er Reformeert, eller Luthersk, tilladt der at nedsette sig, og øve og bruge samme Haandtering, og det, uden at han derpaa behøver nogen speciel allernaadigst Bevilling.

Dette følger af den naturlige Frihed, som alle og enhver i Almindelighed have, paa en lovlig Maade at ernære sig af det, de have lært, vide og forstaae.

Derimod, naar der paa et vist Sted, og i en vis Haandtering, er et sluttet Laug, hvis Laugs-Artikler af Deres Majestæt ere allernaadigst confimerede, og derved have erhholdet vim legis; saa er det

ved samme Lov enhver, som er uden for Lauget, formeent, paa egen Haand, at bruge saadan Haandtering, med mindre han derpaa erholder Deres Kongl. Majestæts allernaadigste specielle Bevilling, hvilket kaldes Bevilling paa at være Friemester i den, eller den Profession.

Saadan Bevilling er det, Deres Kongl. Majestæt ved de Reformeertes Privilegiens 29de Artikel allernaadigst har lovet dem, at de, efter foregaaende allerunderdanigste Ansøgning, skulde nyde, naar de vilde nedsætte sig paa eet eller andet Sted, og ved det, at der var et sluttet Laug, bleve hindrede fra at øve og ernære sig af den Profession, de havde lært.

Saadan Bevilling er det og Supplicanten gjør allerunderdanigst Ansøgning om; altsaa seer jeg ikke, at samme kan eller bør ham negtes, uden at derved skeer et Skaar i de, de Reformeerte allernaadigst forundte Privilegier.

Det, som saaledes følger af de reformeerte Privilegiens udtrykkelige Bydende, det samme kommer og overeens med Rimelighed, Billighed og det almindelige Bedste.

At kalde, saavel reformeerte, som andre fremmede Haandværksfolk herind, og indbyde dem til at nedsætte sig her; men naar de kom, da at forbyde dem at ernære sig af den Profession de havde lært, saasomt der i samme var et sluttet Laug, det synes ei vel at kunne bestaae med hinanden.

Det er bekiendt, at Laugenes Antal hos os, paa en Snees Aar, er meget formeret. Dersom det derved ligesvem skulde være betaget alle, her indkommende Fremmede at sætte sig ned, og ernære sig af en saadan Profession, da ville Virkningen af forommeldte Indbydelse allene blive denne, at de fremmede Haandværksfolk, som her indkomme, kunde faae Lov som Svenne, at tage Tjeneste hos de her værende Mestere, naar de det paa begge Sider forlangte.

Det almindelige Bedste udfordrer, at jo flere Folk og Familier der af een og den samme Profession kunde leve og ernære sig, jo bedre er det. Men Laugene have og følge et ganske andet og modsat Princip, nemlig,

nemlig, at jo mindre Mesternes Antal er i en vis Profession, jo bedre er det for hele Lauget.

Af dette Princip skyde næsten alle de Betænkninger, som Laugene, i eet eller andet Tilfælde, indgive til Øvrigheden: og da Magistraten i Kjøbstæderne anseer sig som Laugenes Forsvar, og i den Henseende holder sig forbunden til at forsvare Laugene ved deres Privilegier, saa kan man i samme som oftest finde Grunden til de Erklæringer, som fra Øvrigheden indkomme i de Sager, der angaae Laugene.

Den Erklæring, som i nærværende Tilfælde er indkommen fra Kjøbenhavns Magistrat, og de derudi anførte Grunde kunde ikke bevæge mig til herudi at være eller blive af anden Meening.

De beraabe sig paa, at de udi deres den 1 Febr. 1747 indgivne allerunderdanigste Erindringer ved de Reformeertes Privilegier have begiært, at denne Artikel af Privilegierne maatte udelades.

Men da de Reformeertes Privilegier først den 15 Maji 1747, og længe efter, at disse Erindringer vare indgivne, ere allernaadigst confimerede, uden at derved, i Henseende til denne Artikel, er skeet nogen Forandring, saa er det Beviis paa, at de af Magistraten anførte Grunde ikke den Tid ere anseete for gyldige og tilstrækkelige.

End videre beraaber Magistraten sig paa, at, da det samme var fastsat, i Henseende til alle fremmede Haandverksfolk i Almindelighed, ved Forordningen af 29 Novbr. 1748, hvorved alle Fremmede, saavel Haandverksfolk, som andre, bleve indbudne til at komme herind, og nedsatte sig her; saa er det, ved et allernaadigst Reskript af 18 April 1749, derhen bleven indskrænket, at denne Frihed ikke skulde strække sig til fattige her indkommende Haandværksvenne, eller andre deslige fattige og forarmede Folk, men allene til dem, som enten her indbringe Midler, eller giøre nogen nyttig Indretning med Fabrique, eller andre Ting. Deraf Magistraten da vilde inferere, at de Reformeertes Privilegier paa samme, og ikke paa anden Maade, bør være at forstaae.

Jeg veed ikke, paa hvad Grund denne Indskrænkning i DeclARATIONEN af 29 Novbr. 1748 er erhholdet, men jeg tænker, at naar man vil

udelukke fattige Haandværksfolk fra at tage Deel i denne Frihed, saa er det omtrent det samme, som reent at ophæve den for alle fremmede Haandværksfolk i Almindelighed.

Der gives kun faae rige Haandværksfolk, paa de fleeste Steder, og i Særdeleshed, paa de Steder, hvorfra de ere vante til at komme herind. De faa Haandværksfolk, som findes paa saadanne Steder, og kunne kaldes rige, flytte neppe herind fra det Sted, hvor de eengang ere boesatte, og have deres Formue.

Utsaa er det fornemmelig fattige Haandværksfolk, man bør gjøre sig Regning paa at kunne drage herind, og de Privilegier og Friheder, hvormed man tænker at lokke dem, bør efter mine Tanker, ikke negtes de Fattige. Der findes eendeeel formuende Haandværksfolk her i Byen, blant hvilke adskillige, om ikke de fleeste, ere Fremmede; men, isald det blev undersøgt, er jeg noget nær vis paa, at der blant disse Fremmede maaffee ikke vilde findes En eneste, som har bragt Midler herind med sig, men at det derimod vilde erfares, at de alle ere komne fattige herind, og her have erhvervet, hvad de nu sie og besidde.

Jeg skønner ei heller rettere, end at en fattig Haandværksmand, der allene bringer Kundskab og Vindskibelighed med sig, bør og kan anses at være ligesaa nyttig, som en anden, der allene indbringer en maadelig Summa Penge.

Den sidste bringer eengang for alle en Sum Penge ind i Landet, hvilket er godt og nyttigt; men den første kan anses aarlig at indbringe i Landet alt det, han ved sit Arbeide fortjener, og hvoraf han ernærer sig og sine; thi dersom han og hans Lige ikke vare i Landet, maatte de Penge, de fortjene, aarlig gaae ud af Landet til Fremmede; men enten En bringer en Summa Penge ind i Landet, eller hindrer at en lige Summa ikke gaaer ud af Landet, det kommer ud paa det og det samme.

Kundskab og Industrie kan i Henseende til det almindelige Bedste, og en Stats Flor og Velstand, gierne sættes ved Siden af rede Penge og beholder, de fleeste Tider, fornemmelig naaar man seer noget hen i Tiden, tilfulde Dverogten.

Dver-

Overalt vedkommer den Indskrænkning, som Rescriptet af 18 April 1749 medfører, ikke de Reformeertes Privilegier, som derved i ingen Maade ere indskrænkede, men allene Forordningen af 29 Novbr. 1748.

Magistraten påstaaer, tilforn at have bevist, at Friemestere ere skadelige for Publicum i Almindelighed; men jeg tvivler paa, at denne Demonstration er af de meget strenge, som ikke taaler Undtagelse eller Modsigelse.

Det Argument, hvoraf Magistraten her synes at ville inferere det, bestaaer derudi, at Folk, de fleeste Lider, bliver bedragen med disse Friemesteres Arbeide.

Jeg troer gjerne, at dette een og anden Gang hænder; men jeg troer og veed tillige, at det samme heel ofte skeer med en Mesters Arbeide i Lauget.

Kunde Magistraten holde Publicum frie for at blive bedragen ved deres Arbeide, som ere Mestere i et Lauget, da var det et stort Argument imod Friemestere; men jeg tvivler paa, at Magistraten, i den Henseende, paatager sig nogen Assurance.

Man har i Almindelighed den Tanke, at en Friemester forretter et Arbeide for bedre Kiøb, end en Mester i Lauget. Grunden dertil indeholdes just ikke alletider derudi, at Friemesteren gjør det flattere, men fornemmelig derudi, at han ikke er forbunden til at rette sig efter de Bedrægter og Afstaler, som Mesternes i Lauget ofte have mellem sig, at de ikke vil forrette det eller det Arbeide for ringere end den afstalte Priis.

For Resten faaer det være deres Sag, som have med Haandværksfolk at bestille, at see sig for, og ifald de, paa en skammelig Maade, blive bedragne, burde det være Politiers Sag at forhjelpe dem til deres Ret, og straffe de Skyldige, enten det var Mester i Lauget, eller Fri.mester.

Ligesledes påstaaer Magistraten, at disse Friemestere ere unyttige baade for Deres Majestæt og Staden, siden de ikke kunne contribuere noget i Skat og andre deslige Tilfælde.

Jeg er i Henseende til denne Paastrand aldeles ikke enig med Magistraten, da jeg ikke troer, at en fattig Borger, der ikke kan contribuere noget i Skat ic. derfor just er unyttig.

Hvor det gaaer, er saadan en fattig Borger bedre end slet ingen; ja jeg holder for, at en fattig Haandværks-Mand, som ved sit Arbejde, har sat og ernæret sig og en talrig Familie, og opdraget endeel Børn, har været nyttigere for det Almindelige, end en anden velhavende Haandværksmand, der just ikke har arbejdet stittigere, eller forient mere, men havt Leilighed at oplægge sig til Bedste det, den anden har sat paa sine Børns Opdragelse.

Jeg vil gjerne tilstaae, at den sidste, i det, man egentlig kalder Skat, kan have contribueret langt mere end den første; men, naar man lidt nøiere vilde undersøge Regningen, og ikke just lade sig vise med det, som strax faldes i Øinene, da skulde man uden Tvivl befinde, at den første har contribueret langt mere til Deres Majestæts og den offentlige Cassa, end den sidste.

Desuden er vel Reglen almindelig for alle Mestere i Lauget, saasom velsom Friemestere, nemlig: den Fattige contribuere ikke, fordi han ikke kan contribuere, men naar han er velhavende, og kan contribuere, maae han og giøre det, enten han er Mester eller Friemester; saa at der i den Henseende ikke gieres nogen Forskiel paa Mestere i Lauget og Friemestere, ved enten at spare eller betyngte den ene fremfor den anden. Hvor det og gaaer, er der vel ingen Fare for, at Magistraten, ved at dele og paalægge Byrder, skulde, coeteris paribus, spare en Friemester frem for en Mester i Lauget.

Endelig frygter Magistraten, at dersom bemeldte 29de Art. i de Resformeertes Privilegier ikke bliver forandret, Staden da snart vil blive opfyldt med uduelige og unyttige Borgere ic.

Den forbigangne Tid synes just ikke at give Aaledning til den Frygt, som Magistraten herudi viser sig at have. De Reformerede have, hvor det gaaer, over 40 Aar, havt de samme Privilegier, som de endnu have

have, uden at man i den Tid nogenstunde har mærket; at Kiøbenhavn har været for meget opfyldt med Borgere; da man derimod ofte, af et og andet, som er hændet; har havt Aarsag til at slutte, at den baade har havt, og den virkelig for Tiden haver; for faae Borgere i Almindelighed, og Haandværksfolk i Særdeleshed.

Til et Beviis derpaa, synes det at kunde tiene, som man for Tiden alt for kiendelig mærker, nemlig at Huse og Gaarde her i Byen falde i Priis; og at i Særdeleshed, de Huse og Gaarde, som ere indrettede for gemene Folk, og mange sinaae Familier, faa eller ingen Liebhaveere finde.

Jeg veed ei heller, om den Frygt, Magistraten herudi yttre, kan eragtes at have god Grund i politiske og oeconomiske Grundsaetninger.

En Stads ligesaa vel som et Lands Velstand, Flor og Eyrke beroer paa Mængden af arbeidsomme Borgere og Indvaanere. Af det Slags kan der ikke være for mange; det skader ikke, om mange blant dem ere fattige, naar de kun ere arbeidsomme, og jeg har tilforn viist, at en fattig Borger ofte kan være ligesaa nyttig for Staden, som en riig og velhavende.

Altsaa bør en Øvrighed, der bestandig vil have Stadens Velgaaende for sine, meget mere frygte for, og søge at forebygge, at Antallet af Borgere og Indvaanere ikke bliver for lidet, end at det skulde blive for stort.

Den Frygt, Magistraten end videre tilkiendegiver, at fattige reformeerte Haandværksvenne, enten de forstode noget af deres Profession, eller ei, ville i Hobetal hidreise og nedsette sig her som Friemestere, synes den forbigangne Tids Erfarenhed noksom at kunne betage dem.

Jeg veed ikke, hvad der skulde bevæge en fattig Haandværksvend til at reise herind, for at nedsette sig her som Friemester paa en Profession, som han intet forstod af.

En Haandværksvend vil ligesaa lidet, som nogen anden, omkomme eller lide Nød; men den visseste Wei dertil er, at sætte sig ned paa en Profession, som han ikke forstaaer.

Jeg

Jeg kan, ved alt dette, ikke forbigaae at giøre en Anmærkning, som bestaaer derudi, at saavel Haandværks-Laugene, som deres Forsvar, Magistraten udi Kiøbstæderne, de fleeste Løder, med langt større Eiggylsdighed, erfare og ansee, at vi her i Landet føde og ernære fremmede Haandværksfolk, saalænge de blive uden for Landet hos Fremmede, end at vi ville føde dem, efterat de ere indkomne her i Landet, og have nedsat sig hos os.

Magistraten, saavelsom Snekker-Lauget, sætter sig her med Hænder og Fødder imod, at en fremmed indkommen Reformeert faaer Bevilling paa at nedsette sig her i Byen som Friemester.

Dersom det var mueligt, at oversee alt det Snekker-Arbeide der findes her i Byen, og ved hvert Stykke undersøge, hvor det var giørt og forarbeidet, da er jeg vis paa, man vilde finde, at en anseelig Deel deraf var giørt udenlands. Og saaledes gaaer det, uden Tvivl, med adskillige andre Haandværker, og deres Arbeide.

Det kan ikke nægtes, at vi jo for saavidt have født og ernært de fremmede Haandværksfolk, som have forarbeidet det. Imidlertid tier, saavel den ene som den anden jævnlig stille til slige forarbeidede Tings Indbringelse.

Derimod, naar en fremmed Haandværksvend, (maaſkee een af de samme, som have arbeidet for os, og havt sit Ophold af os, medens han var udenlands) vil indkomme og nedsette sig her, for at ernære sig af sin Profession, er hele Lauget strax bragt i Allarm.

Med alt dette seer enhver dog lettelig, hvor ulige Virkningen i ethvert af disse tvende Tilfælde er, i Henseende til det almindelige Bedste. I første Tilfælde gaaer alle de Penge ud af Landet, som betales for saadant Arbeide, og kunne ansees som en Skat, vi betale til andre Nationer, hvilken jo større den er, jo skadeligere er den for Landet. Derimod i det andet, forarsager saadan Betaling allene en Circulation af Penge i Landet, hvilken i sig er nyttig, saa at i hvor meget der end i saa Fald, udgives, saa kan Publicum, eller hele Landet, ikke siges at tabe noget derved.

Som det da er klart, at Supplicantens allerunderdanigste Ansøgning haver tydelig Medhold i de Reformeertes Privilegier, og jeg forhen haver viist, at der ikke er tilstrækkelig Grund til den af Magistraten foreslaagne Forandring og Indskrænkning af samme Privilegiér, da de følger, som Magistraten deraf befrygte, tildeels ikke kunde eragtes at ville skyde deraf, tildeels ikke ere saa skadelige eller farlige, som Magistraten synes at formene; saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at bevilge Ansøgningen.

Da jeg derhos allerunderdanigst formener, at de Reformerte, som i Fremtiden maatte melde sig med lige saadan Ansøgning, og burde nyde Privilegierne godt ad, fornemmelig, saalænge Ansøgningen ikke angik visse Haandværks-Laug, som fortiene nogen mere Opmærksomhed og Haandhævelse end de øvrige, saasom i Særdeleshed de, der omsmelte og arbeide i de kostbare Metaller. Kiøbenhavn den 27 December 1758.

Cancelliet resolverede herpaa under 15 Jan. 1759.

Bevilges og Magistraten tilskrides efter Erklæringen.

1759 den 26 Jan. Ordre til Kiøbenhavns Magistrat, at han som Friemester maae ernære sig af Smeder-Professionen.

Den 27 Jan. Ober-Secretairen Grev Zolsteins Skrivelse til Kiøbenhavns Magistrat.

LXXI.

Erklæring over en Memorial af 28 Julii 1758, fra Stadschapitain Leon af Christianсанд; hvorudi han andrager, at da han i Aaret 1753, havde til Laugtinget indstævnet en af Sorenskriver Wisteff imellem ham og Raadmand Mørch affagt Dom, havde Laugmanden, den 15 Julii 1754, underkiende Sorenskriverens Dom, og hiemviist Sagen, paa Sorenskriverens Befostning, til lobligere Behandling og Vaadsomme; men da han, efter nogen Tids Forløb, atter havde begyndt denne Sag, havde Contraparten exciperet imod Sagens Fremgang, paa Grund af, at Laugmandens Dom allerede havde overstaet Fatalia, og i Anledning af Forordningen af 19 August 1735, dens 10 Art., hvorefter Sorenskriveren og virkelig den 28 Junii 1758 havde eragtet, at Capitain Leon maatte erhverve Kongelig allernaadigst Bevilling, at Sa-

gen desuagtet maatte af Retten foretages og paakiendes; i hvilken Henseende Supplicanten da og gjør allerunderdanigst Ansøgning om saadan allernaadigst Bevilling og Dispensation. Tilligemed tvende Erklæringer fra Stiftamtmand Adeler i Christianssand, den ene af 8 September 1758, hvorudi han allene melder, at Supplicanten behøver den omsøgte Opreisning; den anden af 17 November 1758, hvorudi han gjør en Recit af Sagen, og sender Copie af de affagte Domme og Eragtinger.

* * *

Nemo invitus cogitur ad agendum: det er en Grundsætning, som kun haver faae Undtagelser i den romerske Ret, og saa godt som slet ingen i den Danffe.

Det beroer paa den, der har en Fordring til den anden, naar og om, han derfor vil anlægge Sag imod ham, eller ei.

Naar en Sag er paakiendt ved Under-Retten, og Over-Dommen derefter hjemviser Sagen til endelig Paadomme, efter foregaaende nye og lovligere Behandling, (hvilket er det her er passeret) da sættes Sagen derved i samme Stand, som den var udi, førend den blev begyndt og det er det samme som om der aldrig var gaaet nogen Dom udi den.

Det beroer altsaa da, ligesom førend Sagen begyndte, paa Actor, naar, og om, han vil anlægge Sag, eller ei, og i hvortilbage han end hiet, saa kunde de ergangne Domme ikke derudi være hant hinderlige; hvilket desuden, er saa meget lettere at begribe, som Under-Rets Dommen i saa Fald, er aldeles annulleret, og Over-Rets Dommen ikke har gjort andet, end at annullere Under-Rettens Dom, og i Følge deraf at fastsætte, at Sagen maatte begyndes forfra igien, og paa nye anlægges, ifald Actor ellers ville vente, ved Lov og Dom, at komme til sin Ret.

Det er saaledes en urimelig og ugrundet Chicane af Eorenffrieveren at han har villet tilpligte Supplikanten at erhverve allernaadigst Opreisning, førend han maatte gaae frem med Sagen, fordi den ikke var anlagt inden 3 Maaneder, efter at Overrettens hjemviisnings Dom var affagt.

Omendskjønt den 10 Art. i Forordningen af 19 April 1735, som Sorensfriveren beraaber sig paa, just ikke er af de allertydeligste og forstaaeligste, saa er det dog klart, at dens Mening aldrig er, eller kan være den, som Sorensfriveren her har antaget, eller villet udfinde, og at Hensigten dermed allene har været at fastsætte: at naar en Under-Rets Dom først i rette Tid er indstævnet for Over-Retten og der paakiendt, og det siden hænder sig, at Sagen fra Over-Hof-Retten eller Høieste-Ret, bliver hjemviist til Over-Retten til nye Paakiendelse, saa at vedkommende paa nye maae indstævne Under-Rets Dommen for Over-Retten, da skal det ikke være dem hinderlig i saadan deres Indstævning, at Under-Rets Dommen imidlertid, maatte have overstaaet fatalia Appellationis, naar de allene indstævne Sagen inden en vis Tid, efter at Hjemviisnings Dommen er affagt.

Efter slige Omstændigheder, og da Supplicanten ikke er i det Tilfælde, at han, til sin Sags Forsølgning, behøver nogen Dispensation eller Opreisning; saa synes det, at den Resolution, som bedst kunde passe sig, var: *Serpaa behøves ingen Bevilgning*

Men da her med alt dette ligger en usvækket Eragning, som Supplicanten, ifald han ingen Dispensation erholder, vil være forbunden til at indstævne for Over-Retten, for der at faae den underkiendt, eller maa skee at gaae videre dermed, førend han kan gaae frem med Hovedsagen, og Supplicanten, uden Tvivl er bedre tiend med, at løse en Bevilgning i Cancelliet, end at taale det Ophold og staae de Omkostninger, som saadan Indstævning vilde udfordre, hvortil kommer, at Supplicanten, for saavidt denne Formalitets Dræftion angaaer, virkelig er en forurettet Mand, som fortjener at hjælpes til rette; saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at bevilge Supplicanten den ansøgte Dispensation eller Bevilgning.

Dog skulde jeg derhos ønske, paa det at andre ikke skulde blive forførte til at troe, at saadanne Bevillinger, i slige Tilfælde, være nødvendige, at den blev expederet i saadanne Terminis, som viste, at Sorensfriverens Mening ikke fandt Bifald, og at Bevillingen blev forundt,

ikke fordi den, i sig behøvedes til Sagens Fremgang, men fordi Supplicanten havde begiært den og var tient dermed. Kiøbenh. d. 13 Jan. 1759.

Herpaa resolverede Cancelliet under 22 Jan. 1759.

Bevilges Opreisning efter Slutningen af General-Prokureurens Erklæring.

1759 den 2 Febr. Kongelig Bevilling for Capitain Michael Leon.

LXXII.

Betænkning til Geheimt-Conseil, i Anledning af følgende Tilfælde og Ventilation.

Den 7 Maji 1756 gik der et Reskript til samtlige Stiftamtmand i Norge, i Anledning af den da imellem Frankerige og Engeland begyndte Krig, at Franke og Engelske Skibe, Capere og deres udi frie Sø opbragte Skibe maatte tillades frie Ind- og Udgang i Rigets Havne, samt at lade deres Priser der blive beliggende, eller samme med Ladningen der at bortsælge; dog at saadan Bortsælgelse ikke maatte tilstådes, førend Caperen beviiste med Dom, fra den, af hans Herre, dertil satte Jurisdiction eller Ret, at saadan opbragt Skib var dømt god Prise; hvorimod ingen af de krigende Magters Capere, paa en Miils Distance fra de Norske Kyster, maatte opbringe noget Skib.

Udi September Maaned 1757 indbragte en Fransk Caper en Engelsk Prise til Christianssand, som Engellsmanden paaftod at være gjort nærmere end en Miil ved Landet.

Efterat Vidnerne derom vare afhørte, kiendte Bysfogden i Christianssand den 3 September 1757, at Sagen skulle henvises og paaakiendes af de competente Dommere i Frankerige; hvilket gav den Engelske Endoye i Kiøbenhavn Anledning til at indkomme med en Memoire af 11 November 1757, hvorudi han begiærte, at den Engelske Skipper maatte nyde Ret her i Landet.

Da denne Sag var indstævnet for Raadstuen, hiemviiste Magistraten den 7 November Sagen til Bysfogden til endelig Paaakiendelse, hvorefter Bysfogden den 18 Januarii 1758, (uagtet der, imidlertid den 5 October 1757, var gaaet Dom ved Admiralitetet i Frankerige, hvorved det opbragte Skib var kiendt god Prise,) ved endelig Dom, frifandt den Engelske Prise for Caperens Tiltale, paa Grund af, at den var gjort nærmere, end en Norsk Miil ved Landet, og at man maatte antage, at det var en Norsk Miil

Wiil, og ikke en tydsk eller almindelig Sæmiil, som Reskriptet af 7 Maji 1756 talte om.

Imidlertid indgav den Franske Ambassadeur først en Memoire af Februari 1758, og siden, (da Sagen efter hans Begiering, havde været udsat, indtil han kunde indhente Instruction fra sit Hof,) en anden af 20 Decem-ber 1758, hvorudi han begierede: for det første, at det maatte forklares, hvad det var for en Wiil Reskriptet af 7 Maji 1756 talte om, og at det var den almindelige Sæmiil; for det andet, at der ikke maatte gaae nogen Dom i Norge, som kunde synes at underkiende Admiralitetets Dom i Frankerige, og at der i slige Tilfælde, hvor der var Dispute om den Distance fra Landet, i hvilken en Prise var giort, allene maatte føres Tings-Widne i Norge, som kunde oversendes til vedkommende Jurisdictioner i Frankerige, paa det samme der kunde tages i Agt ved den affigende Dom, med videre.

Efterat denne Sag nogle Gange havde været ventileret, i Geheim-Consellet, saavel som i Cancellie-Collegio, hvor vi vare enige om, at der ved Wiilen, som Reskriptet af 1756 taler om, skulde forstaaes en almindelig Sæmiil, hvoraf der gaaer 15 paa en Grad; men i det øvrige ikke af lige Tanker, da nogle formeente, at saasnart en Capen, saavel som hans opbragte Prise, laae i en Norck-Havn, saa tilfaldt det vedkommende Jurisdictioner i Norge at kiende paa den mellem dem værende Dispute, og ved endelig Dom, at fastsætte, enten Prisen skulde være frie, eller udleveres til Caperen, hvilken Mening jeg ligesaa lidet kunde bifalde, som den nogle siden bleve af, at saasnart en saadan Prises Eiere underkastede sig Hans Majestæts, som en neutral Magts Beskyttelse, da skulde de ordinaire Dommere ikke dømmе, men allene afhøre Vidner, og derefter indsende Tings-Widnet med videre til Stifamtmanden, som derpaa havde at resolvere, om Prisen var i de Omstændigheder, at den kunde nyde Hans Majestæts Beskyttelse; hvorefter det da, enten skulde tillades, eller forbydes Caperen at føre Prisen bort med sig: saa befalede Geheim-Consellet mig at give min videre Betænkning over denne Sag, og at foreslaae, hvorledes jeg formeente den kunde afgjøres og tilendebringes, efter den Betænkning jeg nyelig forhen havde indgiwet i Cancellie-Collegium.

Da denne Sag første Gang blev ventileret i Cancellie-Collegio, og der allene var Qvæstion om den af den Franske Capen Duc d'Harcourt opbragte Engelske Prise, som først, ved Stor-Admiralitetets-Rettens Dom i

Franckerige var kiendt at være god Priis; men siden efter ved Christiansands Byetings-Dom var frikiendt, omendskiend den Franske Dom i Byetings-Netten havde været fremlagt: var min Formening 1) at det ved et Reskript til Bedkommende maatte fastsættes, at ved den Miil, som Reskriptet af 7 Maji 1756 taler om, bør forstaaes den almindelige Søemiil, hvoraf det gaaer 15 paa en Grad. 2) At der kunde reskribes til Bedkommende: at Magistraten i Christiansand, efter foregaaende Undersegning, havde endelig og uden videre Appel, at paakiende den Qvæstion, om Prisen var gjort nærmere ved Landet end Reskriptet fastsætter, eller ei; og det uden at afgive sig med at kiende paa, om Skibet var god Priise eller ei?

Da Sagen anden Gang, for kort Tid siden blev ventileret, og der syntes at blive Qvæstion om en almindelig Regel, som for den følgende Tid, saalænge denne Krig varer, bestandig kunde iagttages, saavel i Henseende til de Franske som Engelske Capere og Priser, var følgende min Betænkning derover, som jeg indgav til Cancellie-Collegium.

"Jeg er, som forhen, enig med, at det ved en Kongelig Ordre til Vice-Statholderen fastsættes, at ved den udi Reskriptet af 7 Maji 1756 ommeldte Miil, skal forstaaes en almindelig Søemiil, hvoraf der gaaer 15 paa en Grad."

"Men hvad det øvrige angaaer, da er jeg af samme Mening, som jeg tilfora bestandig haver været; og holder for

1) "At, naar en Fransk Caper i een af Hans Majestæts Havne indbringer en af ham opbragt Engelsk eller neutral Priise, eller vice versa, en Engelsk Caper indbringer en af ham gjort Fransk eller neutral Priise; og der da bliver Qvæstion, om samme Priise er god Priise og altsaa bør følge Caperen, eller slet Priise, og altsaa bør tilbageleveres Eiermanden? denne Qvæstion da ikke bør decideres og paadømmes af Jurisdictionerne i Hans Majestæts Riger og Lande, men af den Jurisdiction, som Capereus Souverain har oprettet til at kiende og dømme i slige Sager."

"Ratio.

"Ratio. Denne Dvæstion skal ikke decideres efter de Traktater, som vores Konge med andre Magter kan have sluttet, men af det Capereglement, som Capercens Souverain haver udgivet."

"Af den Commerce-Tractat, som Kongen af Danmark har sluttet med Kongen af Frankerige, gaaer det jo ikke an at dømme, om een af en Fransk Caper opbragt Engelsk Prise er god Prise, eller ei? Jeg veed ei heller nogen Declaration af vores Konge, som angaaer saadant, naar jeg allene undtager det enkelte Tilfælde, hvorom herfter i 2den Post skal meldes."

"Derimod, naar tvende Magter geraade i Krig sammen, giver enhver dem af Undersaattere, som begiere det, Commission til at kapre paa Fienden, og derhos udgiver han tillige et Capereglement, som disse Capere eller Commissions-Farere maae holde sig efterrettelig; og af dette Capereglement skal man siden dømme, om en af dem opbragt Prise er god Prise eller ei? Altsaa, naar en Fransk Caper har opbragt en Engelsk Prise, saa skal den Dvæstion, om Prisens Godhed paakiendes efter det Capereglement, Kongen af Frankerige har udgivet, og naar en Engelsk Caper har opbragt en Fransk Prise, skal denne Dvæstion paakiendes efter det Capereglement, som Kongen af Engeland har udgivet."

"Da det nu ikke gaaer an, at forbinde de Norske Jurisdictioner til at dømme efter en Forordning, som Kongen af Frankerige eller Engeland har udgivet, saa gaaer det ei heller an at fastsætte, at de skulde kiende paa en Dvæstion, som allene af saadan Forordning skal decideres.

2) "Naar der er Dvæstion om den Afstand fra Landet, i hvilken een i en Norsk Havn indbragt Prise er gjort, da tilkommer det Jurisdictionerne i Norge at kiende paa denne Dvæstion, og ved deres Dom, at fastsætte Afstanden, siden denne Dvæstion skal decideres af Reskriptet af 7 Maji 1756 og dets authentique Fortolkning. Men endog i dette Tilfælde, holder jeg det for rettest, at de Norske Jurisdictioner ikke gaae videre, og ikke afgive sig med at dømme paa Prisens Godhed, eller Slethed.

"Vel er det saa, at saasnart Prisen er dømt at være gjort inden for den i Reskriptet fastsatte Afstand, saa skyder deraf ligefrem, at den ikke kan være god Prise, men at den bør Eiermanden tilbageleveres."

"Det er og klart, at ligesom den Dom, der er fældet i Norge, ikke kan underkendes af Admiralitetet i Frankerige eller Engeland, saa bliver og den Prise, i Henseende til hvilken saadan Dom er gaaet, aldrig udleveret til Caperen, i hvad for en Dom, han end maatte forevise, men den bliver tilbageleveret til dens forrige Skipper eller Eier."

"Men derimod følger det ikke, paa den anden Side, at fordi en Prise er gjort uden for den i Reskriptet fastsatte Afstand, eller over en Miil fra Landet, derfor er det en god Prise."

"Jeg sætter i nærværende Tilfælde, at det var en Hollandsk Prise der var opbragt, isteden for, at det er en Engelsk; og at Dommeren i Norge fandt, at den var gjort over en Miil fra Landet, saa kunde han dog ikke domme den at være god Prise; thi Skipperen kunde endda have adskilligt at indvende, s. Ex., at der ikke var contrabande Wahre i Skibet, at hverken Skib eller Ladning tilhørte Kongen af Frankeriges Ziender ic Disse Qvæstioner, og hvorvidt Skibet, i Følge deraf, burde frifindes, eller ei, maatte nødvendigen paadømmes efter det Franske Capers-Reglementet, og kunde altsaa ikke paakiendes af nogen Dommer i Norge, men maatte paadømmes af den dertil oprettede Jurisdiction i Frankerige."

"Altsaa, da de Norske Jurisdictioner, endog i de Tilfælde, hvor der er Qvæstion om Afstanden, ikke allestider kunde kiende paa Hoved-Qvæstionen; saa holder jeg det for rettest, at de aldeles ikke give sig af med at kiende derpaa, men allene holde sig ved den Qvæstion om Afstanden."

"Men da denne er en Qvæstio præjudicialis, som maac være reent afgjort og endelig paakiendt, førend den Qvæstion om Prisens Godhed kan decideres, saa holder jeg for, at i de Tilfælde, hvor derom var Spørgsmaal, der burde de Franske Admiralitetet eller vedkommende Jurisdictioner ikke kiende i Hovedsagen, førend her var gaaet endelig Dom

"Dom i den Henseende; og samme var dem communiceret til Efterretning; ved at dømme i Hovedsagen"

"Derved undgaaes den Collision, som her reiser sig af det, at denne Prise er i Frankerige dømt at være god, førend der i Norge var gaaet Dom i Henseende til Stedet, hvor den var giort, ligesom det og viselig er en Forseelse af det Franske Admiralitet, at de have foretaget sig selv at kiende derpaa, uden at oppebie, at derpaa var dømt i Norge. I den Henseende maae de og taale, at en Quæstion ventileres for Retterne i Norge, som de allerede have dømt paa."

"Forresten har det, i nærværende Tilfælde, ingen Banffelighed; thi saasnart Prisen kiendes at være giort over en Miil fra Landet, saa kan den Franske Admiralitets Dom staae ved Magt, og uden videre; følges; men dersom Prisen kiendes at være giort nærmere end en Miil ved Landet, da er der ingen Tvivl om, at jo Caperen renuncerer paa den i Frankerige erhvervede Dom, og da kan Prisen udleveres til dens forrige Eier. Men Sagen er, at finde en almindelig Regel, som kan gielde for begge Parter, og alletider følges, og naar den skal være saadan, da kan vi, efter mine Tanker, hvor det gaaer, aldrig give os af med at kiende en af en Fransk eller Engelsk Caper opbragt Prise, at være god Prise, omendskiønt der haver været Quæstion om den Afstand, paa hvilken den er giort."

Jeg haver udi denne min Betænkning sat det, som et upaatvieseligt Princip forud, at Capere=Sager, eller den Quæstion, om et af en Caper opbragt Skib bør være god Prise, eller ei? bør paakiendes efter det Capere=Reglement, som Caperens Souverain haver udgiivet; og jeg infererer deraf, at disse Sager ikke kan paakiendes, uden af den Jurisdiction, som Caperens Souverain dertil haver oprettet.

Ligesom jeg venter, at dette Princip, (som ellers let af Tingens Natur og Beskaffenhed kunde bevises) og den deraf dragne Slutning, tilstaaes mig; saa skienner jeg ei heller rettere, end at begge Dele neisagtigen komme overeens med Reskriptet af 7 Maji 1756, hvilket, efterat det haver tilladt de Franske og Engelske Capere med deres op-

bragte Priser frie Ind- og Udgang i de Norske Havne, fastsætter udtrykkelig, at saadanne opbragte Skibes og Vahrers Bortfølgelse ikke maatte tilstådes, førend Caperen kan bevise med Dom fra den der til af hans Herre satte Jurisdiction eller Ret, at saadant opbragt Skib er domt god Prist.

Forresten maae jeg tilstaae, at denne Quæstion er temmelig nye og neppe kan opløses af det, som i forrige Tider enten har været Skik, eller anordnet; hvilket kommer deraf, at i forrige Tider udøvede de neutrale Magter gierne deres Neutralitet paa selv samme Maade, som Kongen af Neapolis udi denne Krig, nemlig, ved i Almindelighed, at forbyde de krigende Magters Capere at indbringe nogen Prist udi hans Havne; hvoraf fulgte, at disse og maatte befale deres Capere at indløbe i deres egne, og derimod forbyde dem, at indløbe i nogen anden Potentats Havn.

Saaledes seer man af de tvende Reglementer for Capere, som i Anledning af den sidste Krig med Sverrig, hos os udkom den 5 April 1710, og den 6 April 1711, at det ved det første var vore Capere ligefrem forbudet at indløbe i anden Havn, end de her i Rigerne fastsatte. Men da man saae en Slags Umuelighed derudi, i Henseende til de Skibe, som maatte blive opbragte alt for langt borte fra disse Riger, saa stæede derudi en Undtagelse ved den 7 Artikel i den sidste Forordning.

Dog har man den Tid saalidet antaget, at Dom paa Prisen kunne erhverves andensteds end her i Riget, saa det i sidste Tilfælde, er bleven Caperen tilladt at bortfølg Prisen, uden i Forveien, derpaa at have indhentet Dom.

Ved den Franske Sø-Ret er det deres egne Capere-Capitainer ligefrem forbudet at indbringe deres Priser i anden Havn, end den der i Riget, hvorfra de ere equiperede og udløbne.

Derimod er det fastsat, at ingen Prist, som er giort ved en anden Potentats Capere, maae forblive længere end 24 Timer i nogen af Rigers Havne.

Ved de Forordninger, som i Anledning af den da værende Krig imellem Frankerige og Engeland ic., hos os udkom den 11 Januarii og den 29 Augusti 1691, var det vel de krigende Magters Capere tilladt at indbringe deres Priser i disse Rigers Havne, men det var dem derimod forbudt enten at sælge eller løse noget deraf, eller i nogen Maade at røre derved, saalænge de laae i Havnen.

Det samme viser og Reskriptet af 20 Junii 1691, som forbyder Ørigigheden her i Rigerne at besatte sig med slige Priser, undtagen i de Tilfælde, hvor der var Beviis for, eller Formodning om, at Priserne vare opbragte paa forbudne Steder, da Sagen af vedkommende Ørighed skulde undersøges, og derpaa Hans Majestæt allerunderdanigst forestilles.

Men da dette maae have foraarsaget nogen Uleilighed, saa blev det ved Forordningen af 25 Febr. 1693, i Almindelighed fastsat, at ingen af de i Krig værende Magters Orlogsskibe eller Capere opbragt Prise, maatte udi Hans Majestæts Havne indløbe eller opbringes.

Paa denne Forordning fulgte Reskriptet af 29 April 1693, hvilket, saavel som Reskriptet af 1 September 1694, synes udi visse Henseende, at stride imod alt det Foregaaende, ved det, at de indføre en Admiraltets-Ret, som skal kiende paa de til Christianssand indbragte Priser.

Men det er at mærke, at det den Tid, ved forommeldte Forordning, var alle Capere i Almindelighed forbudt, at indbringe deres Priser udi nogen af Hans Majestæts Havne; hvoraf fulgte, at den, der uden at være nødt dertil, indbragte en Prise, enten til Christianssand eller andensteds i Rigerne, han handlede derved imod Hans Majestæts Anordning, og altsaa tilkom det den af Hans Majestæt dertil bestemte Ret at undersøge Omstændighederne og kiende og demme derpaa, og det saa meget mere, som det ved Forordningen, tillige var erklæret, at en saadan, mod deres Forbud opbragt Prise, strax skulde være frie, og tilbageleveres Eiermanden.

Derimod da de neutrale Magter, Tid efter anden, have mærket, at det ofte kunde være til anseelig Fordeel for deres Undersaatter, isald det blev de i Krig værende Magters Capere tilladt, ei allene at ind-

bringe de opbragte Priser udi deres Havne, men og der at udløse og bortfølg dem; saa have og adskillige af dem offentlig gjort saadan Tilfældelse bekendt, og iagttaget Neutraliteten ved at give begge Partiers Capere een og den samme Tilladelse.

Dog er det mig ikke bekendt, at nogen neutral Magt, ved at give saadan Tilladelse, tillige haver forbeholdt sig at kiende og dømme paa de Prisers Qualitet, som i hans Havne bleve opbragte; men saalænge saadant ikke erklæres og bekiendtgøres til Bedkommendes Efterretning, som derefter kunde tage deres Bestemmelser, maae man formode, at de lade det blive ved den almindelige og ældgamle Skik og Brug, nemlig at denne Question paakiendes af den Ret, som af Caperens Souverain dertil er anordnet.

Vores allernaadigste Konge, som til sine Undersatters Bedste, og for at befordre deres Handel, har givet de krigende Magters Capere en saadan Tilladelse, har derved saa meget mindre gjort nogen Undtagelse i den almindelige Regel, eller forbeholdt sig nogen særdeles Jurisdiction over de opbragte Priser, som Reskriptet af 7 Maji 1756 endog udtrykkelig melder, at der skal skaffes Dom fra den af Caperens Herre dertil satte Ret.

Naar det saaledes sættes forud, at de Norske Jurisdictioner i Almindelighed ikke have at kiende paa de Prisers Beskaffenhed, som i denne Krig af de Franske eller Engelske Capere opbringes i de Norske Havne, saa spørges, hvorledes dermed, in specie, bør forholdes, i Henseende til de Priser, som opbringes i de Norske Havne, og om hvilke det tillige maataaes, at de ere gjorte nærmere ved Landet, end Reskriptet af 7 Maji 1756 tilholder.

Jeg maae herved i Forveien erindre, at hvad der end, i Almindelighed, for Fremtiden, i Henseende til slige Priser og deres Paakiendelse, bliver fastsat; saa skulde jeg dog, i Henseende til den ved den Franske Caper Duc d'Harcourt opbragte Engelske Prise, holde for, at da samme ved en Fransk Admiralitets-Dom allerede er kiendt at være god Prise, saa kunde man for samme Rettets Dom have den Hgt, at

man

man ikke tillod den Hoved=Qvæstion, som derved er decideret, videre at ventileres for Retterne i Norge. Dette opnaaes, naar, efter mit forhen giorte Forslag, Byfogdens Dom indstærnes for Magistraten, som allene autoriseres at paakiende den Qvæstion om Distancen, uden i det øvrige at give sig af med at kiende paa Prisens Beskaffenhed, hvorhos Magistraten tillige kunde befales strax at indsende Gienpart af saadan Eragting; da det lettelig, som jeg forhen har erindret, vil give sig, hvad der ved denne Sag videre er at giøre.

Men derhos maae jeg og tilstaae, at jeg holder saadan Indstævning for ganske nødvendig; thi da der allerede ligger en Under=Rettes Dom, til Fordeel af den ene Part, saa er det let at begribe, at samme Part vilde besvære sig og formeene sig at være fornærmet, saafremt samme Dom, paa anden Maade, end ved Over=Rets Dom, skulde blive tilfidesat.

Hvad derimod en almindelig Regel for Fremtiden angaaer, da er det klart:

1) At den Capet, som opbringer en Priise nærmere ved Norges Kyster, end Reskriptet af 7 Maji 1756 tillader, han handler derved imod Hans Majestæts Forbud; altsaa er Hans Majestæt berettiget til, ei allene at lade Sagen undersøge, men og, at lade dette hans Forhold paakiende.

2) Omvendskönt Reskriptet af 7 Maji 1756 ikke tydelig siger det, saa forstaaer det sig dog selv, at en saadan Priise, som er opbragt nærmere ved Landet, end Reskriptet tillader, og altsaa paa et forbudt Sted, det bør være frie. Altsaa synes Hans Majestæts Høiheds Haandhævelse at udfordre, at han giver en saadan Priise, som er befunden og beviist at være i det Tilfælde, en fuldkommen Frihed og Sikkerhed for Caperen.

3) Eigensom den Qvæstion, om Prisen er giort nærmere eller længere fra Landet, end Reskriptet tillader og formelder, i Folge Reskriptet, bør undersøges paa det Sted i Norge, hvor Caperen indbringer Prisen, saa er det og klart, at denne Qvæstion, rimeligviis ingen anden Steds kan og bør undersøges og afgjøres, end der, hvor Lodserne findes, isald der have været nogle enten paa Caperen, eller paa det opbragte

Slib, hvor ei allene Fiskerne i Søen, men og Folk paa Landet have været istand til at see og bemærke det Sted, hvor Caperen angreb den opbragte Prise; hvor Mærkerne og Tegnene, og deres Afstand, saavel fra Landet, som det enes fra det andet, ere tilfulde bekendte. Deres af skyder:

4) At den Dvæstion, om Prisen er gjort nærmere eller længere fra Landet, end Reskriptet tillader, s: nærmere eller længere, end en Mill fra Landet, den bør ei allene undersøges, men og saaledes afgjøres i Norge, (eller her) saa den aldeles ikke maae komme under Ventilation; men at det, som her i den Henseende, og for saavidt Afstanden angaaer er fustfat, (være sig ved Resolution, Betænkning, Kiendelse, Eragning eller Dom) det antages ligefrem og uden nogen videre Ventilation eller Undersøgning, som en bekræftet Sandhed, og lægges til Grund for den i Hovedsagen (i Henseende til Prisisens Beskaffenhed) gaaende Dom.

NB. I den Henseende maae jeg tilstaae, at jeg ikke er for, at dette Factum allene skulde undersøges og Vidner føres i Norge, og Tingsvidnet derpaa med den øvrige Undersøgning sendes til vedkommende Rer i Frankrig eller Engeland, som det tilfalder at kiende i Hovedsagen. Vel kunde det synes at komme ud paa et og det samme, enten man udleverer et Tingsvidne, hvorved det er beviist, at en vis Hand- ling er foregaaet paa et vist Sted, saa eller saa langt borte fra et andet vist Sted; eller og man udleverer en Kiendelse eller Dom, som allene fastsætter det selv samme Factum. Men Forskiellen i merværende Tilfælde er, efter mine Tanker, overmaade stor.

Naar man allene udleverer et Tingsvidne, da overlader man til vedkommende Dommere at giennemgaae og overveie samme, og efter det Begreb de gik sig om Vidnernes Kyndighed og Upartiighed, deraf at trække saadant Slutning, i Henseende til Factum, som de eragte at være meest passende og rimelig. Derfor man i slige Sager alletider kunde vente, at alle Vidnerne bleve eensstemmige, saa kunde det endda være ligemeget, thi saa vare Hænderne omtrent bundne paa Dommeren; men det er det at begribe, at ligesom de fleeste Vidner gierne, i slige Tilfælde,

fælde, ere partiske, saa blive de ei lettelig eensstemmige. Capterens Folt, og de, som have været paa hans Skib, søge rimeligviis, at gjøre Afstanden fra Landet saa kort, som mueligt, og derimod søge Folkene paa Prisen at gjøre den det længste, de kunne.

Have der været Lodser fra Landet, enten paa det ene eller paa det andet Skib, ere de upartiske Vidner. Have andre paa Søen eller fra Landet af seet og bemærket det Sted, hvor Prisen blev angrebet, da kan deres Vidnesbyrd og i Almindelighed, og saafremt der ikke ere Omstændigheder, som gjøre dem mistænkte, ansees som upartisk, og isald de ikke ere ganske enige, bør der, coeteris paribus, meest reflecteres paa dem, som ere kyndige og erfarne Søemænd.

Alt dette kan Dommeren paa Stedet i Norge være tilfulde underrettet om, han kan desuden baade kiende, og, om det behøves, besee de navngivne Steder og Mærker.

Men det er en ganske anden Sag med en Admiralitets-Net i Frankerig eller Engeland, som om disse Omstændigheder er uvidende, og desuden vel noget helder til in dubio, at give deres Landsmænds Vidnesbyrd Fortrinnet.

Skulde det hælde sig, at en Prise, som laae i en Havn i Norge, og om hvilken saavel dens egne Folt, som Vedkommende og vænige Mand, paa det Sted, i Norge vare forvissede, at den var gjort nærmere end en Miil ved Landet, blev, det uanseet, ved Admiralitets-Netten i Frankerig eller Engeland, dømt at være god Prise, da var det af stemme Følger og kunde synes fornærmelig for Kongens Høihed, ligesom Hans Majestæt ikke holdte over den Declaration han havde udgivet.

Derimod, naar vedkommende Underdommer paa Stedet i Norge, efter at han har afhørt Vidnerne, og i Følge Lovens 1ste Bogs 13 Cap. 12 Art. overveiet dem, og indhentet al muelig Underretning, ved sin givende Eragtning fastsætter, paa hvilken Afstand fra Landet Prisen er gjort; da kan saadan Eragtning ikke af nogen Dommer, i Frankerig eller Engeland, underkiendes eller tilsidesættes, men den maae, uden videre

Ventilation eller Undersegning, antages for gyldig, og lægges til Grund for den Dom, der affiges i Hovedsagen.

5) Derfom vedkommende Dommer i Norge, ved sin Eragning fastsætter, at Prisen er gjort over en Miil fra Kysterne, saa følger deraf dog ikke, at den er god Prise, men allene, at den bør ansees, ligesom den var gjort i aaben See.

Er det da en fiendtlig Prise, saa bliver den siden visselig erklæret god Prise, ikke fordi den er gjort over en Miil fra Norges Kyster, men fordi det Capers-Reglement, som Caperens Souverain haver udgivet, tillader ham at opbringe alle fiendtlige Skibe. Er det derimod en neutral Prise, saa bliver der endnu adskillige Qvæstioner tilovers, for Ex. om den har havt contrabande Vahre inde? om nogen Deel i Skibet, eller Ladningen har tilhørt Caperens Souverains Fiender? om Passet, Fragt- og Lade-Brevene med videre ere rigtige? og ere i rette Tid foreaaviste? med mere derhen hørende; hvilke Qvæstioner alle tilkige maae decideres efter det Capers-Reglement, som Caperens Souverain haver udgivet, og, efter som de oplyses og udfalde, bliver Prisen enten frifundden eller fiendt god.

Deraf skyder, at naar vedkommende Dommer i Norge finder, at Prisen er gjort over en Miil fra Kysterne, maae han i sin Eragning ikke give sig af med at kiende paa Prisens Beskaffenhed, eller i Hovedsagen, siden samme skal decideres efter en fremmed Herres Anordning, som kan være ham ubekiendt, men allene fastsætte den Afstand fra Landet, i hvilken Prisen er gjort, og derved rydde den Hindring af Veien, som i den Henseende kunde være imod Eagens videre Forsøgning, men i det øvrige overlade til Kaperen, at forfølge og indhente Dom over Prisen for vedkommende Ret i hans Herres Land, hvor det og er Prisens Eier, saafremt han ellers er neutral, tilladt at anbringe, hvad han veed til hans Forsvar. Derimod:

6) Naar vedkommende Dommer i Norge finder, at en Prise er gjort nærmere, end en Miil ved Norges Kyster, og altsaa nærmere, end Beskriptet af 7 Maji 1756 tillader, saa følger deraf umiddelbar, og

det uden nogen Slags Indvending, at saadan Prise aldrig kan blive god Prise, men maae nødvendig frifindes for Caprens Tilfælde og tilbageleveres til dens rette Eiermand, eller hans Fuldmægtig Skipperen.

I den Henseende spørges der endnu, hvorledes vedkommende Dommer i Norge, i dette Tilfælde, bør befales at forholde sig? enten han allene har at kiende paa Afstanden, og ved hans Cragtning allene at fastsætte, at Prisen er giort $\frac{1}{2}$ eller $\frac{3}{4}$ Deel Wiil fra Kysterne, og nærmere, end Reskriptet af 7 Maji 1756 tillader: eller og, han derhos bør tillægge den deraf flydende umiddelbare Slumning; altsaa bør Prisen frie at være.

Jeg maae tilstaae, at enhver af disse tvende Meninger har sine vigtige Grunde, og at det ikke er let at sige, hvilke der have Overvægt.

Derfom den sidste Mening skulde bifaldes af det høilovlige Geheime Conseil, da skønner jeg ei restere:

1) End at Hans Kongl. Majestæt derved ikke udstrækker sin Jurisdiction videre, end han baade kan og bør; thi da en saadan Caper handler mod Hans Majestæts Forbud, og den af Hans Majestæt dertil bestemte Jurisdiction altsaa er berettiget til at kiende paa hans Forhold; saa er den og berettiget til at kiende, at den af ham paa en forbuden Afstand opbragte Prise, bør ansees, som den aldrig var opbragt, og altsaa være frie. Ligesom den Dom, der i saa Fald gaaer, og affiges i Følge den af Hans Majestæt allernaadigst udgivne Erklæring, uden nogen Henseende til det Caper:Reglement, de krigende Magter have udgivet og foreskrevet deres Capere at iagttage; hvoraf da atter flyder, at det tilkommer den af Hans Majestæt dertil autoriserede, og ingen anden Jurisdiction at affige denne Dom.

2) Have vi derudi, endog i denne Krig et Exempel for os; hvor de Franske selv ikke allene have samtykt udi, men og paastaet, at en neutral Magt skulde endelig kiende i en saadan Sag, og affige en saadan Dom, nemlig: med den Franske Prise, som den Engelske Caper l'Anti-gallican i Aaret 1756 (som jeg ikke feiler) opbragte i en Spansk Havn, hvilken Prise, efter de Franskes Naastand, blev af de Spanske frifund-

den, paa den Grund, at den var gjort for nær ind under den Spanske Fæstnings Canoner.

Derimod ere der og, paa den anden Side, vigtige Grunde for den første Mening. Saasom:

1) Seer jeg ikke, at Hans Majestæt derved taber noget af sin Høihed eller bortgiver noget af sin Ret. Thi, naar det i Norge fastsættes og afgjøres, at Prisen er gjort paa en forbuden Afstand og nærmere ved Landet, end Reskriptet tillader, saa ere Hænderne derved bundne paa vedkommende Dommere i Frankerig og Engeland, og de maae nødvendig kiende Prisen frie. Man tillader dem derved allene at affige en Slutning, efter at man har fastsat og meddeelt dem de Præmisses, hvoraf samme uimodsigelig følger, og at affige en Dom, efter at man har foreskrevet dem, hvorledes den bør være.

Det har ei heller nogen Fare, at de i Frankerig eller Engeland skulde domme anderledes, end i Overeenstemmelse med den Eragtning, der er gaaet i Norge, siden Executionen beroer paa os. Thi Prisen maae blive liggende i Havnen i Norge, indtil Sagen er reent afgjort, uden at det imidlertid bliver Caperen tilladt, enten at bortføre eller at bortselge den, og da forstaaer det sig selv, at, naar det engang i Norge er fastsat, at Prisen er gjort paa en forbuden Afstand, saa bliver den aldrig mere udleveret til Caperen, i hvad for en Dom, der end maatte gaae i Frankerig eller Engeland.

2) Da det just ikke er en afgjort Sag blant alle Nationer, at der i Krigstid, af de krigende Magters Capere, ikke maae givres nogen Pris paa en Miil nær ved en neutral Magts Kyster; saa synes det, at man ikke bør være alt for streng i at udtøde og udøve en saadan Declaration, men saa meget mueligt see til, at det kan gaae af i Stilhed, uden at nogen Dispute derom moveres.

Naar denne Mening bifalbes, saa synes det, at Vedkommende dermed blive fornøiede, og derudi uden videre indlade sig, hvorved de da tillige agnoscere den af Hans Majestæt giorte Declaration.

3) Da Quæstionen i dette Tilfælde, i Hovedsagen bliver: Om den opbragte Prise bør frifindes eller kiendes god? og det tilforn er viist, at vi aldeles ikke kunde give os af med at kiende den at være god Prize, (fornehmelig, naar det maatte være en neutral Prize.) saa synes der nogen Rimelighed udi, at vi ei heller give os af med reent at frifinde den, men lade os nøie med at fastsætte det, hvoraf det uimodsigelig følger.

4) Kan det og have sin Nytte til at befæste vores egen Jurisdiction, og dens Credit, at vi saaledes handle i Overeenstemmelse med de krigende Magter og indrømme de af dem ansatte Jurisdictioner alt det, de af os med Billighed eller Rimelighed kunde forlange.

Derfom vi foretage os at kiende i Hovedsagen, og saaledes reent at afgiere den hos os selv, da havde det vel ingen Nød i det Tilfælde, at Prisen var opbragt i en befæstet Havn, hvor Caperen, endog mod hans Billie, kunde tvinges til at lade den ligge, og ikke befatte sig med den, men, naar han derimod opbragte sin Prize i en aaben og ubefæstet Havn, hvor han ikke kunde tvinges, kunde det vel hælde sig, naar han mærkede eller frygtede, at Dommen vilde gaa ham imod, at han da uden videre, gif bort, og tog sin Prize med sig. Og, naar vi da maatte henvende os til vedkommende Magter, for at faae vores Dom erequeret, kunde os maaffee, omtrent svares, at siden vi selv allene vilde demme, saa maatte vi og selv allene besørge Executionen.

Derimod, naar den Eragning, som er gaaet i Norge, meddeles vedkommende Hof og derfra vedkommende Jurisdiction i deres Land, saa vilde saadan Omgang ikke nytte Kaperen, siden han dog vel veed, at ved den Jurisdiction i hans Land, hvor der skal endelig kiendes paa Prisens Beskaffenhed, der gaaer Dommen i Overeenstemmelse med det, der er eragtet udi Norge.

Derfom nu denne Mening skulde finde det Høie Geheime-Conseils Bisald, saa skulde jeg formene, at der maatte reskriberes til Vedkommende:

1) At ved den Miil, som Reskriptet af 7 Maji taler om, bør forstaas den almindelige Sæmiil, hvoraf der gaaer 15 paa en Grad.

NB. Jeg ønsker, at dette Reskript maae gaae jo før jo hellere, og tænker, at det ikke kunde skee, om det gif noget ferend de Efterfølgende, paa det at der ikke skulde menes, at det allene var gaaet, for at vise Magistraten i Christianssand, hvorledes de skulde dømme i den følgende Sag.

2) At Christianssands Byetiings-Dom, af 18 Jan. 1758, maae indstævnes for Magistraten i Christianssand, som endelig, og uden videre Appel, have at kiende paa den Qvæstion: om Prisen er giort nærmere ved Kysterne, end Reskriptene af 7 Maji 1756 og det senere af N. N. dato (NB. det her omhandlede) fastsætte; og det uden i nogen Maade at gve sig af med at kiende paa, om det opbragte Skib her være god Prise eller ei. Da de af saadan deres Kiendelse, som de tillige kunne give Parterne efter deres Begiering beskreven, strax have at indsende en Gienpart til Stiftsammanden, som derpaa strax indsender den til det Danske Cancellie.

3) Naar Efterdags nogen Prise, af nogen af de i Krig værende Magters Capere maatte blive opbragt i nogen Norsk Havn, og Skipperen paa Prisen da maatte paastaae, at han var opbragt nærmere ved Landet, end Hans Majestæts Reskripter tillade, og i den Henseende reclamere Hans Majestæts som en neutral Magts Beskyttelse; da haver vedkommende Underdommere der paa Stedet, efter foregaaende Stævnemaal, at imodtage Parternes Beviser og afhøre deres Vidner, og efterat han noie haver overveiet samme og søgt al muelig Underretning, give sin Eragting, om Prisen er giort nærmere ved Landet, end Reskriptene tillade, eller ei, og det uden i nogen Maade at raisonnere over om Prisen bør fristundes, eller kiendes god; af hvilken Eragting, saavel som de førte Vidner og Beviser, han strax haver at indsende en Gienpart til Stiftsammanden, som med sin Betænkning derover, ifald han maatte have noget derved at erindre, saasnart mueligt indsender den til Cancelliet. Og imidlertid, og indtil Sagen er reent afgiort, maae det ikke være Caperen tilladt, enten at bortføre eller bortfælgge den opbragte Prise, eller i nogen Maade at disponere derover.

NB. Jeg holder det for bedre, at Donneren giver saadan Eragning, end, at det enten skulde komme an paa Stiftamtmanden, eller at Hans Majestæts heie Ministre skulde uleiliges dermed.

4). Vil det vel afgjøres med vedkommende Hoffer, at, naar det enten af Caperen selv, eller af Consulen indberettes, at der er Spørgsmaal om den Afstand, i hvilken en Prijs er giort, vedkommende Jurisdictioner da ikke affige nogen Dom i Hovedsagen angaaende Prisens Beskaffenhed, førend den Quæstio præjudicialis om Afstanden her i Landet er undersøgt og afgjort, og Resultatet deraf dem er communiceret.

NB. Derved undgaaes den Collision, som her denne Gang er mødt. Hvad det andet Tilfælde angaaer, som Reskriptet af 7 Maji 1756 taler om, og hvor en Prijs og kan og bør reclamere Hans Majestæts Beskyttelse, da er det vel bedst ikke denne Gang at melde noget derom, da den ikke er indtruffen, og maaffee neppe indtreffer, saa længe denne Krig varer *). Kjøbenhavn den 23 Jan. 1759.

Kongelig Ordre af 23 Febr. 1759, til Geheimeraad og Vice-Statsholder Benzou, samt Stiftamtmandene Adeler, Cicignon og Ranzau i Norge.

Saa og den 9de Martii 1759, til Stiftamtmand Adeler i Christianssand.

LXXIII.

Erklæring over tvende Memorialer af 19 Januarii og 8 Junii 1758, fra endeel Bønder af Jarlsbergs Grevskab, derudi de besvære sig over, at Hr. Grev Wedel Jarlsberg, i Følge een af ham publiceret allernaadigst Bevilling, havde truet med, ved Execution at vilde lade inddrive den hos Grevskabets

P p p 3

Bønder

*) Da Geheime-Conseiller og bifalde denne Mening, saa gif der, i Overensstemmelse med foregaaende 3de Reskripter, i tvende Uger efter hinanden Ordre til Vedkommende, nemlig af 23 Febr. og 9 Martii 1759. Den Franste Ambassadeur, som i Begyndelsen ikke var enig med mig, sagde mig siden, at man dermed var aldeles fornøiet i Frankerige, og Sækrigs-Ministeren havde tilskrevet ham, at han haabede, at det, som saaledes her var saksat, vilde tiene til en almindelig Regel for alle Nationer i Fremtiden, og af enhver lettelig blive approberet, som noget, der paa alle Kanter var billigt.

Bønder referende Smaaetiende for afvigte 12 Aar; da dog hans Formand ikke have krævet saadan Smaaetiende af dem, men den er anset som et Equivalens imod de forhoiede Arbeids-Penge, da de, i Følge Matriculen, ifkun skulde betale 1 Rdr. 12 S. af en Gaard, men bestandig betale 2 Rdr.

J den Henseende de erklære sig at være villige, at erlægge Smaaetienden in Natura, i Medhold af Loven, naar de forhoiede Arbeids-Penge derudi blive dem godtgjorte; hvorfor de begiere, at Hr. Vice-Stattholder Benzou, tillige med en anden tiltagen god Mand, maatte befales, som Commisſarier, at søge at forlige dem og Greven, eller i Mangel deraf, at kiende og dømme dem imellem, og at den Execution, som de trues med, imidlertid maatte vorde udsat.

Tilligemed Vice-Stattholder Benzons Erklæring af 5 August 1758, derudi han medder, at de ved Over-Hofrettens Dom af 1751, ere dømte til at betale denne Smaaetiende.

Men, som det af deres Memorial erfares, og af Grevens Over-Inspecteur tildeels tilſtaaes, at denne Smaaetiende, i en Tid af 80 Aar tilbage, ikke er fordret eller gædet af dem; ligesom de og, efter deres Formelding, skal fra Rente-Kammeret have erholdet en Extract af den gamle Matricul, som skal vise, at Tienden udi Grevskabet for 80 Aar siden er fastsat for enhver Gaard, og givet Navn af Hvede og Blandform, saa at denne Smaaetiende bliver et nyt Paalæg: saa indstiller Vice-Stattholderen, om det maae vorde Almuen tilkadt for Høieste-Ret at indstævne, den i Aaret 1751 ergangne Over-Hofrettes Dom, og at den Kongelige Resolution af 3 Maji 1754, som tildeels stadfæster denne Over-Hofrettes Dom, ei derudi maae være dem til Hinder; samt at Executionen maatte udsættes, indtil Dom udi Høieste-Ret var falden.

Tilligemed Grevskabets Over-Inspecteurs Oberst-Lieutenant Sagemans tvende Erklæringer til Vice-Stattholderen, og adskillige dermed følgende Bilage *).

* * *

Hvad Hoved-Questionen i denne Sag i sig angaaer, nemlig om Grevskabet Jarsbergs Bønder ere forbundne til at betale Greven den af ham paastaende Smaaetiende eller ei? da vedkommer det ikke mit Embede derudi at decidere; jeg er ogsaa meget mindre istand dertil, som jeg

*) Memorialen af 5 Junii var den 7 Junii paategnet til Hove, at dens Indhold skulde nøie undersøges, og derpaa Hans Majestæt allerunderdanigst foreslået.

jeg ei engang af de mig tilsendte Dokumenter, med Bished kan erfare, hvad der egentlig bør forstaaes ved denne Smaaetiende, undtagen det jeg af den allermaadigste Bevilling af 3 Maji 1754 maae slutte, at ders ved skal forstaaes Tiende af Erter, Bønner, Hamp og andre saadanne smaaer Sorter, som de ikke i forrige Tider have været vant til at saae, da deres almindeltge Sæd allene haver været Havre og Bland: Korn.

Dog kan jeg ikke forbigaae at erindre, at saavidt jeg skinner, vilde det kun saare lidet nytte Supplicanterne, om de og fik Lov til at indstævne Over: Hof: Rættens Dom af 1751 for Høieste: Ret. Thi Quæstionen i den Sag, som den Tid blev paadømt, skal, saavidt erfares, allene have været, om de burde betale Smaaetiende eller ei? men foruden det, at enhver er forbunden til at betale Tiende af det, han saarer og høster, og at de fleeste blant Grevskabets Bønder skal være og bestandig have været villige til at betale den, da derimod kun nogle saa, og i Særdeleshed et Præstegjelds Almue, have undslaaet sig derfor, saa erklære Supplicanterne selv, ndi deres Memorial af 19 Januarii 1758, at de ere villige at erlægge Smaaetienden in Natura, i Medhold af Loven, naar de forhøide Arbeids: Penge derudi maae blive dem godtgjorte.

Utsaa synes de selv at tilstaae, at de i Følge af Loven, ere pligtige til at erlægge Smaaetiende. Men, om dem derimod bør godtgjøres noget i de stipulerede Arbeids: Penge, det er en nye Quæstion, som, saavidt jeg kan erfare, ikke under forrige Sag har været ventileret; og, ifald den blev ventileret, neppe vilde udfalde til Bøndernes Fordeel, da det af Grevskabets Over: Inspecteurs Oberst: Lieutenant Zagemans Erklæring til Vice: Statholderen og medfølgende Bilage er ganske klart, at Arbeids: Pengene og Tienden aldeles ingen Forbindelse have med hinanden, og at Almuen i Aaret 1686, godvillig har tilstaaet 2 Rdr. i Arbeids: Penge af hver Gaard, imod at de bleve befriede for at præstere Arbeidet in Natura, og det uden at de derved, i mindste Maade, have forbeholdt sig noget i Henseende til Tienden. Det er og af samme Erklæring klart, og i sig let at begribe, at ligesom de ere bedre tiende med at betale det, der forlanges for Tienden, end at yde den in Natura, saa

saa er det og til ulige større Fordeel for dem at betale 2 Rdr. i Arbeids-Penge for en heel Gaard, og saa forholdsviis, end at være forbundne til at præstere Arbeidet.

Men det, som her egentlig kommer under Qvæstionen, er, om her er tilstrækkelig Grund til at give Supplicanterne Opreisning paa en Dom, som er over 7 Aar gammel, uden nogenstunde at have været paaanket, og i visse Henseende, er stadfæstet ved en Kongelig Resolution for henimod 5 Aar siden.

Jeg har ofte tilforn havt Leilighed allerunderdanigst at vise, af hvor stor Betyndhed det er, at der ikke lettelig, og ikke uden de allervigtigste og høist betydelige Marsager gives Opreisning paa en Dom, som ei allene har overstaaet fatalia Appellationis, men og er bleven over 3 Aar gammel, som den Tid inden hvilken Forordningen af 20 Februarii 1717, confereret med Lovens i Døgs 6te Cap. 14 Art., synes at give Bedkommende nogen Slags Haab om at kunne vente Opreisning i visse betydelige Sager, hvor de, uden deres Skyld, ere fornærmede.

Intet kan mere stride imod det bekiendte Princip: ut exitum habeant negotia humana, som dog vel er af de allervigtigste i det borgerlige Selskab, end at slige Opreisninger gives i Fleng.

Det er mueligt, at den allerbedste og meest aabenbare Ret kan blive gjort En stridig, og i saa Fald, maae han derom udholde en Proces. Men saadan en Proces maae eengang, jo før jo hellere, have Ende, og han maae eengang blive forvissat om, at hans Rettighed kan ikke mere gieres ham stridig, og at han ikke mere, i den Henseende, har nogen Proces at befrygte.

Saadan Visshed erholder han vel ved Dommerens Kiendelse, men ikke tilfulde; thi ligesom det er mueligt, at en Dommer kan tage Feil, saa har Loven og givet dem, der formene sig ved hans Dom at være fornærmet, et Middel derimod, nemlig Appel.

Men paa det En ikke alt for længe, skal holde sin Contrapart i Uvisshed, og den, som har Dommen for sig, ikke alt for længe blive i samme;

samme; saa har Loven fastsat Fatalia Appellationis, eller en vis Tid, inden hvilken Dommen bør indstævnes for Over-Retten.

Naar den Tid er gaaet forbi, uden at nogen Indstævning er forlangt, faaer den ergangne Dom vim rei iudicatae, og erholder derved den samme Kraft, som en Høieste-Rets Dom, saa at den, der har en saadan usvækket og upaaanket Under- eller Over-Rets Dom for sig, burde være ligesaa vis i sin Sag, som om han havde en Høieste-Rets Dom.

Ifke desto mindre skeer der dog undertiden Undtagelse fra denne almindelige Regel, ved det, at der paa flige forældede Dommers Indstævning bevilges allernaadigst Opreisning, og det maae tilstaaes, at den anførte Lovens Artikel dertil giver nogen Anledning, ffisint samme, efter Lovens Hensigt ikke strækker sig videre, end til de Sager, hvor enten Publikum selv, ved den ergangne Dom, er fornærmet, eller og saadanne Personer, som ikke vare istand til selv at vaage for deres Ret, og ikke paa anden Maade kunne komme til deres lovlige og tilbørlige Regres.

Men paa det at Uvisheden, endog i dette Tilfælde, ikke skulde bestaa standig vedvare, saa har Forordningen af 20 Febr. 1717 paa en Slags Maade indskrænket den Tid, inden hvilken man kan giøre sig Haab om at nyde Opreisning, til 3 Aar.

Det er og, siden den Tid, som et almindeligt Princip iagttaget, at saalænge en Dom ikke er over 3 Aar gammel, bevilges der uden stor Vanskelighed Opreisning derpaa, saafremt den Ansøgende har nogenledes vigtige og antagelige Grunde for sig; men efter den Tids Forløb pleier Opreisning sielden og aldrig uden i de allerbetnydeligste Tilfælde, hvor der maatte være meget usædvanlige og egne Omstændigheder, at bevilges.

Det er af største Vigtighed, at Publikum bliver ved at ansee denne Regel som almindelig, og uden Undtagelse, og at det ikke kommer i med at troe, at det er en let og giørlig Sag at faae Opreisning paa en Dom, omendffisint den baade er over 3 og 7 Aar gammel.

Den visseste Virkning af en saadan Tanke vilde være, at ingen i nogen betydelig Sag turde vove at lade det forblive ved en Under-

Rets eller Over-Rets Dom, omendskjønt han dermed i alle Maader, var fornsiet, og hans Contrapart iligemaade derved acquiescerede.

En, som nu faaer en medholdig Under- eller Over-Rets Dom for sig, veed, at han skal oppebie Fatalia Appellationis. Naar samme er forbi, kan han sikkert, og uden nogen Undtagelse, lade Dommen ereqvære. Imidlertid veed han dog, at hans Fare ikke rent er til Ende, og at det er mueligt, at hans Contrapart kan faae Oppreisning, og derefter indstævne den ergangne Dom. Dette bestemmer mangen en til at appellere, som ellers acquiescerede ved Dommen; men da de fleeste derhos vide og troe, at denne Fare, i det høieste, ikkun varer i 3 Aar, og at det, efter saadan Tids Forløb, ikke er mueligt at faae Oppreisning, saa ere der og mange, som lade det komme derpaa an, og hellere ville staae denne Fare, end giøre unyttig Bekostning paa Indstævning for een eller flere Retter.

Derimod, naar Folk erfarede, at der og gaves Oppreisning paa Domme, der vare en halv Snees Aar gamle og derover, og saaledes saae, at den Fare aldrig fik Ende, som den maatte staae, der allene havde en usvækket Under- eller Over-Rets Dom, men ikke en Høieste-Rets Dom for sig, saa er det ikke at tvivle om, at jo enhver, som havde Evne dertil, enten Dommene ved de andre Retter gif ham med eller imod, vilde blive ved at drive sin Sag, og ikke acquiescere, førend han fik en Høieste-Rets Dom.

Derfom Grev Wedel, da Over-Hofrets Dommen gif i Aaret 1751, kunde drømt om, at der efter 7 à 8 Aars Forløb, skulde blive Spørgsmaal om at give Oppreisning paa denne Dom, havde han visselig strax indstævnet den til Confirmation for Høieste-Ret, hvilket da havde kostet ham, og maafføe tillige hans Contraparter, nogle 100 Rdr.

Det er let at begribe, hvormegen Tids- og Pengespilde saadant i Almindelighed vilde foraarsage dem blant Deres Majestæts Undersaatter, som ere nødte til at føre Proces, og hvormegent det vilde stride mod det almindelige Princip, som man, ved at indføre Borgerlige Love, bestandig

standig bør have for Ginenne, nemlig: at Processer maae forkortes, og deres Antal formindskes.

Efterat jeg saaledes har viist, hvorlidet der bør skee Undtagelse fra en saa vel fortsat almindelig Regel, og hvor farlige Følger, endog et eneste Exempel, i slige Tilfælde, kan have, saa spørges, hvad der her er for særdeles betydelige Omstændigheder, som skulde kunne virke saadan usædvanlig Gunst for disse Supplicantere?

Og da maae jeg reent ud tilstaae, at jeg ikke seer det allermindste, end sige det, der skulde være af saadan Vigtighed.

Det, som fornemmelig synes at have bestemt Hr. Vice-Statholderen til at giøre saadan allerunderdanigst Forestilling, er det Argument, Supplicanterne tage af den gamle Matricul.

Det er vist, de beraabe sig paa en saadan Extract af den gamle Matricul, som skal vise, at Tienden udi Grevskabet, for 80 Aar tilbage, er fastsat for enhver Gaard, og givet Navn af Havre og Blande-Korn, og at den Smaaetiende, som Greven nu fordrer, bliver kaldet et nyt Paalæg; men de have ikke ladet denne Extract, eller vidimeret Copie deraf, følge med deres Memorial, saa at hverken Vice-Statholderen, eller jeg, have seet den; og da Memorialen, just i den Henseende har været sendt til Kammer-Collegii Betænkning, har det i deres Svar af 11 Sept. 1758 ikke meldt det allermindste derom, men anseet Sagen som noget, der allene vedkom det Danske Cancellie, hvoraf man da maae slutte, at den gamle Matricul ikke giver noget betydeligt Argument i denne Sag.

Det andet Argument, de beraabe sig paa, og som tillige synes at have slaaet Hr. Vice-Statholderen, bestaaer derudi, at denne Smaaetiende ikke i de 80 sidste Aar tilbage skal af dem have været krævet.

Jeg finder just ikke, at Grevskabets Over-Inspecteur i sin Erklæring har tilstaaet dem dette Factum, skjønt han vel seer, at han ikke har været istand til at bevise det Modsatte, og i den Henseende, ikke har dristet sig til at nægte det.

Men overalt er det ikke noget Nyt, som tilforn har været ubekendt, men de maae nødvendig have beraadt sig derpaa, da Sagen for 10 à 12 Aar siden blev ventileret for Commissionen, og, for 8 Aar siden, for Over-Hofretten.

Jeg seer saaledes ikke noget gyldigt og antageligt Argument, der kunde bestemme Deres Kongl. Majestæt til at forunde Supplicanterne Opreisning paa tvende saa gamle Domme, nemlig en Commissions-Dom og en Over-Hofrets Dom, af hvilke den sidste, som et usvækket og uryggeligt Instrument, allerede for 4 à 5 Aar siden er laagt til Grund for et Kongl. alfernaadigt Reskript; men skulde alkerunderdaniøst formene at der ved Ansøgningen intet er at gjøre. Ligesom jeg og maae tilstaae, at saavidt jeg kan slutte, har Supplicanternes eneste Hensigt med denne Ansøgning været, at faae Sagen i Langdrag, paa det de tvende eller flere Hovedmand i denne Handel, som Greven har valgt Sag imod, der nu strax ved Høieste-Ret bliver paademt, desto længere kunde blive undtagne fra den Straf, de formenes at have fortient ved det, de have opstøvet de øvrige Bønder, og fravendt dem endeel Penge under det Paaskud, at samme skulde bruges til at udføre deres fælleds Sag mod Greven *). Kiøbenhavn den 8 Febr. 1759.

Herpaa blev i Cancellie-Collegio resolveret:

Indstilles til Hans Majestæt.

Og i Geheime-Conseillet den 23 Febr. 1759, blev af Hans Majestæt resolveret:

Det tillades for denne Gang, dog uden Consequence i deslige Tilfælde, at Sagen maae indstævnes til Høieste-Ret.

1759 den 2 Martii, udfærdiget Opreisning paa en i Aaret 1751 affagt Over-Hofrets Dom, som den 5 Martii blev fremlagt til Cassation.

Men senere blev Sagen under 5 Martii paa nye Kongen forstillet, i Anledning af en Ansøgning fra Grev Wedel Jarlsberg om at Opreisningen maatte tilbagefaldes.

Og

*) Det forblev og derved, skönt nogle i Cancelliet og til Høve vare for, at Bønderne skulde have Opreisning.

Og derpaa resolverede Hans Majestæt:

Denne Sag bliver som den har været tilforn, og den sidste Resolution til Cassation forelagt.

LXXIV.

Erklæring over en Memorial fra Kiøbenhavns Magistrat af 13 Decbr. 1758, derudi de bevære sig over, at General-Auditeuren Justigraad Caroc, har taget forrige Over-Præsident her i Staden, El. Geheimeraad og General-Lieutenant Kappes Sterboe under Forsøgling og Skifte, da dog den Afdøde lige fra den Tid af, at han affod Over-Præsident-Embedet, indtil hans Død, har beholdt en vis Deel af Embedets Indkomster. I den Henseende de bede, at Justigraad Caroc maae vorde befalet, at overlevere Sterboen til Stadens Jurisdictionens Skifteforvaltere. Tilligemed Krigs-Cancelliets Pro-Memoria af 13 Januarii 1759, som i alle Maader bifalder den dermed følgende Justigraad og General-Auditeur Carocs Erklæring af 6 Jan. 1759, hvorudi han fornemmelig beraader sig paa, at den Afdøde har havt sin Afseed fra Over-Præsident-Embedet, derimod ikke fra Militair-Staten, men bestandig, indtil hans Død, har staaet ndi det militaire Regiment og Anciennitets-Liste, og det i Følge af en Kongelig Resolution af 1743, som var falden i det Danske Cancellie og derfra communiceret Krigs-Cancelliet; ligesom han og, efterat han, i Aaret 1740, var blebet Cristantmand i Christiania, siden med Anciennite fra 1747, og bestandig indtil hans Død, har baaeret Feldtegn. At han, da han blev dimitteret fra Over-Præsident-Embedet, blev forbeholden en Pension, kan efter General-Auditeurens Formening, ligesaaalidet berettigte Magistraten til at forrette Skifte efter ham, som det kan berettigte General-Auditeuren til at forrette Skifte efter General-Lieutenant Rangou, General-Major Schepeler, hvilkke begge endnu nyde deres Commandants Gage, eller Conferengraad Schreyder, som endnu nyder den største Deel af General-Auditeurs Gagen; da de alle 3 have deres Afseed fra Militair-Staten, og General-Auditeuren altsaa, i Følge Forordningen af 14 Julii 1730, tilskaaer sig atledes incompetent til at forrette deres Skifter. I den Henseende General-Auditeuren formener med Rette, at have foretaget sig dette Skifte, og beder at maane blive derved.

* * *

Dersom Sl. Geheimeraad og General-Lieutenant Rappe var ved Døden afgangen i den Tid han var Over-Præsident her i Byen, og virkelig forrettede samme Embede, da holder jeg for, at det de Jure havde tilfaldet Kiøbenhavns Magistrat at forrette Skifte efter ham, og at det civile Embede, han virkelig forrettede og nød Gage for, burde i at bestemme hans Status, gaae for den militaire Character han havde af General-Lieutenant, hvilkken paa den Tid enten kun var at ansæe som en blot Titel, eller i det høieste som noget, der gjorde ham beqvem til, engang ved een eller anden Leilighed, at kunne faae en med Characteren passelig militair Commando, eller anden militair Betiening.

Men da det er bekiendt, at den Afdøde allerede for nogle Aar siden har faaet sin Afssked fra Over-Præsident-Embedet, og siden den Tid, i nogle Aar, eller en Tidlang, boet eller opholdt sig i Norge, saa synes det ene Argument, som af General-Auditeuren Justikraad Caroc i hans Erklæring anføres, at kunne være nok til at kuldkaste Magistratens Paastand i dette Tilfælde, nemlig at dersom den Afdøde var ved Døden afgangen i den Tid, da han boede et andet Sted uden for Kiøbenhavn, saa kunde Magistraten i Kiøbenhavn umuelig paaataet at forrette Skiftet efter ham. Thi ligesaa vist som det er, at Magistraten i Kiøbenhavn, deres Jurisdiction ikke strækker sig uden for Kiøbenhavn, og at den, som er Over-Præsident i Kiøbenhavn, ikke kan boe i Christiania eller Friderichshald i Norge, saa vist er det og, at naar En en Tidlang, har boet paa eet af disse Steder, og der er ved Døden afgangen, saa kan Magistraten i Kiøbenhavn ikke paaatae at forrette hans Skifte, paa den Grund, at han bestandig indtil hans Død, havde været deres Over-Præsident, og i det Embede var ved Døden afgangen, siden just det, at han havde boet paa forommeldte Sted, viiste det Modsatte.

Naar det da er uimodsigeligt, at Magistraten i Kiøbenhavn ikke kunde paaataet at forrette Skiftet efter Sl. Geheimeraad Rappe, paa den Grund, at han var at ansæe som deres Over-Præsident, ifald han var død i den Tid, da han, efter at have forladt Over-Præsident-Embedet, boede i Christiania, eller Friderichshald, saa er det ligesaa vist, at

de ei heller paa denne Grund kunde paaftaae at forrette Skiftet efter ham, da det nu har truffet sig, at han er død i Kiøbenhavn, siden det, at han skiftede til Kiøbenhavn, hverken gjorde ham mere eller mindre til Over-Præsident, end han var tilforu.

Det er vist, at dette Argument ikke bandt saa stærkt, dersom General-Auditeuren havde Dispute med Hof-Retten, isteden for at han nu haver den med Magistraten, siden Hof-Retten ikke havde grundet sin Paaastand derudi, at den Afdøde havde været Over-Præsident i Kiøbenhavn, men derudi, at han var en Rangsperson uden Betiening, som havde boet og var død udi Kiøbenhavn, efter hvilke Personer det tilkommer Hof-Retten, i Følge dens Instruction, at forrette Skifte.

Men foruden at Hof-Retten ikke har moveret noget i Henseende til dette Skifte, saa maae det tilstaaes, at den Afdøde har havt sin Afsked fra de civile Embeder, han haver beklødet, da han derimod ikke skal have havt nogen Afsked fra Militair-Etaten, ligesom den ei heller vel kan siges at have været en Rangsperson uden Betiening, som bestaaende, indtil hans Død, har staaet i det militaire Reglement og Anciennetets-Liste, skjønt han ikke i samme Reglement har været anført for nogen Wage.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst formene, at det tilfalder den militaire Jurisdiction at forrette og fuldføre dette Skifte, ligesom samme og allerede haver begyndt og foretaget sig det. Hvilket kunde tilskrives Magistraten, og deraf gaae Communication til Krigs-Cancelliet. Kiøbenhavn den 16 Febr. 1759.

Herpaa resolverede Cancelliet under 26 Febr. 1759.

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

1759 den 6 Martii Geheimeraad Grev Zolsteins Skrivelse til Kiøbenhavns Magistrat og det Kongelige Krigs-Cancellie.

LXXV.

Erklæring over en Forestilling fra Stiftamtmanden over Stenlands-Stift, Hr. Geheimeraad Scheel af 17 November 1758, angaaende, at Over-Hofmesteren

støren ved Sorø Academie Hr. Geheimeraad Juell af ham havde requireret, at reparere 88 Rdr. 2 Mk. 8 ß. paa Stiftets Kiøbstæder, som efter en af ham (Geheimeraad Juell) decideret og approberet Regning vare anvendte paa tvende Delinquent-Sagers Udsørelse i Sorø Bys.

Da de $\frac{2}{3}$ Dele af denne Summa, hvoraf Sorø Bys kun svarer $\frac{1}{3}$ Deel, skalde repareres paa Stiftets Kiøbstæder, saa formeente Stiftamtmanden, at han, i Følge Reskriptet af 23 Julii 1734, ikke kunde lade sig nøie med den ham tilsendte summariske Regning, men burde have speciel Regning, og revidere samt approbere samme, førend Ligningen skeede paa Stiftets Kiøbstæder, det han og ved Skrivelse havde tilkiendegivet Geheimeraad Juell, men af ham faaet til Svar, at det Modsatte suldte af Sorø Academies Fundages 4de Capitels 1ste Artikel, som befaler, at Sorø Bys skal henlægges under Ober-Hofmesteren, ligesom de andre Kiøbstæder under Stiftamtmanden.

I den Henseende Stiftamtmanden indfiller, om ikke Sorø Bys, for at undgaae saadan Collision, i Henseende til Delinquent-Omkostninger, maae blive adskilt fra de øvrige Stiftets Kiøbstæder; og i modsat Fald, forespørger sig, om han, efter en ham af Academiets Ober-Hofmester tilskillet summarisk Regning, over Byens Delinquent-Omkostninger, maae uden videre, reparere samme paa de ham allernaadigst anfortroede Kiøbstæder.

Tilligemed Ober-Hofmesteren Geheimeraad Juells Erklæring af 14 Decbr. 1758, som formener den af Stiftamtmanden foreslagne Separation at være ugiorlig, siden Sorø Bys, i saa Fald, og burde være frie for at tage Deel i Indqvarterings-Hjælpekat med videre, og at Quæstionen i det øvrige, er decideret ved Academiets Fundag; da han ikke fordrer speciel Beregning af Stiftamtmanden, i de Tilfælde, hvor et Delictum er begaaet i en af de andre Kiøbstæder, og Sorø Bys da maae betale sin Andeel af Omkostningerne.

* * * *

Reskriptet af 23 Julii 1734, som tillader, at de Omkostninger, der i en af Siellands Kiøbstæder etc. giorte paa en Delinquent-Sags Forsølgning, maae lignedes paa samtlige Stiftets Kiøbstæder, og tillige viser, i hvilket Forhold saadan Ligning bør skee, fastsætte derhos: at Ligningen, førend Pengene derefter indfordres, af Stiftamtmanden skal igiennemsees og approberes.

Grunden dertil holder jeg just ikke for at være den, at den Bye, hvor Delictum er begaaet, saavel som de Detientere der have forfulgt det, og aflægge Regning for Omkostningerne, høre under ham; men fornemmelig denne, at da Kiøbstædernes Forsvar, i Almindelighed, er Stiftamtmanden anfortroet, saa bør han og see derhen, at de ikke bebyrdes med at erstatte flere Omkostninger, end de virkelig ere forbundne til at betale, og at der blant Omkostningerne ikke anføres og godtgjøres andre, end de, som Reskriptet af 23 Julii 1734, Forordningen af 13 Januarii 1737, og adskillige andre specielle Anordninger tillade at maae godtgjøres.

Da her nu er en Regning paa Delinquent-Omkostninger, som skal lignedes paa samtlige Stiftets Kiøbstæder, saa er det klart, at Stiftamtmanden, i Følge det allegerede Reskript, ikke allene er besøiet, men og forbunden til at paastaae speciel Beregning derover, for at revidere og efter Omstændighederne rette eller approbere samme; og at han hverken kan eller bør lignede Omkostningerne paa Stiftets Kiøbstæder, førend han, ved at see den specielle Beregning, er bleven forvissat om, at samme i sig ere tilladelige, og i Følge af Forordningerne og Reskriptene af Kiøbstæderne bør godtgjøres.

Heraf sees, at Stiftamtmanden, Hr. Geheimeraad Scheel, ikke har begiert andet af Sorøe Academies Over-Hofmester, Hr. Geheimeraad Juel, end det han baade var berettiget, og efter hans Embeds Pligt forbunden til at paastaae.

Det Stiftamtmanden foreslaaer, at Sorøe Bye, i Henseende til Delinquent-Omkostninger, skulde adskilles fra Stiftets øvrige Kiøbstæder, kan jeg just ikke raade til, dog ikke af den Årsag, som Over-Hofmesteren, Hr. Geheimeraad Juel, i sin Erklæring anfører, nemlig, at Sorøe Bye i saa Fald og burde befries fra Indquarterings-Hjelpeskatten, hvilket visde forårsage, at Ligningen over samme maatte omgjøres. Thi Indquarterings-Hjelpeskatten har ikke den allermindste Forbindelse med Delinquent-Omkostninger, og er ikke at ansee som noget, den ene Kiøbstad i Stiftet betaler til den anden, for at komme dem til Hjelp i visse extraordinaire Udgifter, som den ved en eller anden særdeles Leiligh-

hed har været forbunden til at gjøre; men som noget enhver Kiøbstad, der ingen Indquartering haver, er forbunden til at betale, imod at være befriet fra at skaffe Quarterer for det Antal Ryttere, som den, efter Repartitionen over samtlige Rigets Kiøbstæder, kunde tilkomme. I den Henseende betales ei heller denne Hielpeskaf alletider til en anden Kiøbstad i samme Stift. (Thi Aalborg og visse andre Kiøbstæder i Jylland, betale Indquarterings-Hielpeskaf til Aflsens og nogle andre Kiøbstæder i Fyen.) Men den betales af den Kiøbstad, der er frie for Indquartering, til en anden Kiøbstad, som derimod skaffer Quarteer til et større Antal Cavallerie, end den, efter Repartitionen og dens Størrelse, kunde tilkomme. Det kan vel hælde sig, at Sorøe, ligesaavel som Helsingøer, Næstved og Roskilde *re.*, betaler Indquarterings-Hielpeskaf til Præstøe, Wordingborg, Næstved, eller en anden Kiøbstad her i Sieland; men Ursagen dertil er allene den, som forhen er meldt, og ikke den Forbindelse, Sorøe staaer i med de andre Kiøbstæder, for saavidt de ligge i et og det samme Stift.

Men det, som gjør, at jeg ikke tør raade til denne Separation, er, at da Sorøe ikkun er en liden og fattig Bye, saa vilde det blive alt for utaaaleligt for dens saa og fattige Borgere, om Omkostningerne skulde lignedes paa den allene, isald der eengang foresaldt en vidtløstlig Delinquent-Sag, hvor Omkostningerne beløbe sig til nogle 100 Rdr., hvilket dog lettelig kunde hælde, da de tvende Delinquenter, som have forarsaget disse Omkostninger, kun skal være domte til at miste deres Hud i Fængselet.

I saa Fald vilde Over-Hofmesteren, uden Tvivl, beraabe sig paa Borgerskabets Uformuenhed, og begiere, at de andre Kiøbstæder maatte komme denne fattige Bye til Hielp, og at den eengang skeete Separation igien maatte ophæves.

Eiden da saadan Separation ikke er tienlig, saa bliver der ei andet for, end at Beregningen over Sorøes saavelsom de andre Kiøbstæders Delinquent-Omkostninger maae af Stiftamtmanden revideres og approberes.

Men da Beregningen over disse Delingvent-Omkostninger i nærværende Tilfælde er af Over-Hofmesteren, Hr. Geheimeraad Juel, revideret og decideret, saa maae jeg tilstaae, at det kunde synes noget haardt og anstødeligt for ham, om den af ham deciderede Regning skulde paa nye af Stiftamtmanden revideres og approberes.

I den Henseende, og da Hr. Geheimeraad Juel paastaar herudi at have sine Formands Exempel for sig, skulde jeg formene, at det vel, for denne Gang, og uden Følge for Fremtiden, kunde derved have sit Forblivende, og saaledes allerunderdanigst indstiller, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Stiftamtmanden over Siellands-Stift, Hr. Geheimeraad Scheel: at da den in Qvæstione værende Regning skal af Over-Hofmesteren ved Sorøe Ridderlige Academie, Hr. Geheimeraad Juel være revideret og decideret, saa kan det, for denne Gang, derved have sit Forblivende, og dens Beløb 88 Rdr. 2 Mk. 8 s. af Stiftamtmanden, uden videre, lignes paa samtlige Ridsstæder. Men, naar saadant Tilfælde i Fremtiden, i Sorøe Bye maatte hænde, have vedkommende Betientere over de paa Sagen anvendte Omkostninger at indsende speciel Beregning til Stiftamtmanden, som, i Følge Reskriptet af 23 Julii 1734, bør igiennemsee og approberes den, førend Pengene derefter indfordres.

Da der af saadan allernaadigst Reskript maatte gaae Communication til Sorøe Academies Over-Hofmester, Hr. Geheimeraad Juel. Kiøbenhavn den 24 Febr. 1759.

Hervaa resolverede Cancellie-Collegium under 5 Martii 1759.

Expederes efter General-Proffureurens Erklæring.

1759 den 16 Martii, Kongelig Ordre til Geheimeraad Hr. Holger Scheel, og samme Dag Notis derom til Geheimeraad og Over-Hofmester Hr. L. Carl Juel.

LXXVI.

Erklæring over en Memorial fra Kammerherre Baron Wedel Jarlsberg af 7 Febr. 1759, hvorudi han forestiller, at, da han havde faaet Commissarier til at kiende og dømme imellem ham og Directeurene for det Jarlsbergske Solvhaltige Blyværk, angaaende nogle Penge, som Værket efter en Conventioen aarlig skulde betale til ham, og Commissionen var sat her i Kiøbenhavn, havde Værkets Directeur exciperet imod Commissions-Stedet, og paaskod, at Commissionen skulde forflyttes til Christiania i Norge, og det paa Grund af den almindelige Clausul, som indføres i alle Commissoriis, at Commissionen skulde holdes paa et for Parterne, og i Særdeleshed for de Indstævnte beleiligt Sted, da dog disse Penge, efter Conventioenen, skal betales i Kiøbenhavn, saa at Kiøbenhavn, i Følge deraf, er forum contractus, hvor Sagen efter Loven burde paatales og paadømmes.

I den Henseende, og da Baronen holder sig forbisset om, at Hensigten med denne Clausul ikke har været at betage ham, de ham efter Loven tilkommende remedia Juris, anholder han om en Forklaring over og Extensioen af Commissorium, hvorefter det maatte befales, at Commissionen her i Kiøbenhavn skal fremdeles holdes, og Sagen der paadømmes.

* * *

Hensigten med den Clausul, som i alle Commissoriis pleier at indrykkes, nemlig: at Commissarierne have at indkalde Parterne paa et, for dem, og i Særdeleshed, for den eller de Indstævnte, beleiligt Sted, har allene været denne, at en Sagvolder eller den Indstævnte ikke ved en Commission skulde betages det Beneficium, som Loven i Almindelighed giver ham, i almindelig Rettergang.

Lovens 1 Bogs 2 Cap. 3 Art. fastsætter: at ingen maae drages fra sit Bærning, undtagen i de Tilfælde, som herefter ommeldes, og den følgende fjerde Artikel tillægger: at det Ting, hvor alle og enhver skulle svare, er det Herreds- Virke eller Byeting, som de boe og holde Dug og Diss, eller sig opholde udi.

Dette er det Forum domicilii eller Forum competens commune generale, som i Almindelighed finder Sted i alle de Tilfælde, hvor Sagens Natur og Beskaffenhed, eller Personens Omstændigheder ikke virke en Undtagelse.

Eigesom den Sagsøgte overalt in Jure her mere begunstiges, end Sagsøgeren, saa er og det, Loven herudi fastsætter, fornemmelig skeet til Fordeel for den Indstævnte, som formodes bedst og med mindst Beføstning, at kunne forsvare sig for det Ting, som er ham nærmest, og hvor Omstændighederne ere ham best bekiendte.

Da det ofte hændte, naar den ene Part havde erhholdet Commissarier, at de da satte Commissionen langt borte og mange Mile fra det Sted, hvor den anden Part, eller den Indstævnte, opholdte sig, og nogle derudi vare gangne saavidt, saa de endog havde sat Commissionen i en anden Provinds, hvorover jævnlig indkom Klage; saa blev det eragtet fornødent at tillægge denne Clausul i alle Commissorier, for Deres ved at betage en Sagsøger, og de af ham erhvervede Commissarier, al Anledning til at chicanere den Indstævnte paa saadan Maade:

Heraf sees, at denne Clausul egentlig kun har sin Hensigt til de Tilfælde, hvortil Forum domicili i almindelig Rettergang burde finde Sted.

Nu er det bekiendt, at Loven har gjort adskillige Undtagelser fra dette Forum commune generale, og fastsat adskillige Fora specialia, saasom Forum rei sitæ, Forum administrationis vel rei gestæ; Forum contractus, Forum delicti, &c.; og at det i alle disse Tilfælde, ikke kommer an paa, hvor den Indstævnte boer eller opholder sig, men hvor Tingen, der trættes om, er beliggende, hvor en har havt en Administration under Hænder, hvor en Contract er sluttet og skal fuldbyrdes, hvor et Misgierning er begaaet &c.; thi der anses det Ting for beleiligt, hvor Sagen efter dens Natur og Beskaffenhed henhører, og Sagsolderen stiltiende har forbundet sig til at møde og lide Dom.

Naar derfor saadan en Sag affhandles for en Commission, kan den Indstævnte ikke, i Følge forbererte Clausul paastaae, at Commissionen just skal holdes paa det Sted, hvor han boer, eller hans Forum domicili er at finde; men han maae lade sig nøie, naar Commissionen sættes paa det Sted, hvor Sagen efter dens Natur og Beskaffenhed for almindelig Rettergang burde været afgjort.

Om nu den Sag, som Hr. Kammerherre Baron Wedel har anlagt, mod Patronerne og Directeurerne for det Jarlsbergiske Sølvhaltige Blye- og Kobber-Værk, er af den Veskaffenhed, at Forum contractus derudi kunde og burde finde Sted, og at den ved almindelig Rettergang herudi Kiøbenhavn burde været afgjort, det er noget, som jeg ikke er i Stand til at skionne om, fornemmelig jeg hverken har seet Conventionen eller Gieldsbrevet, ei heller er det Cancelliets Sag derpaa at kiende; men naar det først ved en autentique Fortolkning er fastsat, hvorledes denne Clausul er at forstaae, og hvorvidt den bør at udstrækkes, bliver det vedkommende Commissariers Sag, ved deres Kiendelse at fastsætte, hvad der i nærværende Tilfælde bør gielde eller ei.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt, ved en Extensions-Befaling, eller paa anden Maade, at fastsætte

At, da forberørte Clausul i alle Commissiorier, i Almindelighed, egentlig kun har sin Zensigt til de Tilfælde, hvor Forum domicili i almindelig Rettergang burde finde Sted, saa bør den i nærværende Tilfælde, ikke være hinderlig udi, at jo Sagen for Commissionen kan behandles og paakiendes paa det samme Sted, hvor den, efter dens Natur og Veskaffenhed, og i Sølge Loven, ved almindelig Rettergang, burde været anlagt og paadømt *). Kiøbenhavn den 28 Febr. 1759.

Herpaa resolverede Cancelliet under 5 Martii 1759.

Ordre til Commissarierne efter Erklæringen.

1759 den 23 Martij Kongelig Ordre til Commissarietene, Stifte-befallingsmand Oluf Borch de Schouboe og Justisraad Ancher Andreas von Suhm.

LXXVII

Erklæring over en Memorial fra Amtmanden over Kiøbenhavns Amt, Kammerherre Juel Wind af 27 Jan. 1759, derudi han foresliller, at den 16 Martii

*) Derester gif Reskript til Commissarietene.

Martii 1756 var en Delinquent, navnlig Ole Nielsen, for adskillige begangne Tyverier, arresteret paa Friderichsborg Amt, og der tiltalt indtil den 20 Junii, da Amtmanden Geheimeraad Gram tilskrev Amtmanden over Kiøbenhavn's Amt, Stiftamtmand Wiffen, at denne Delinquent burde ved Kiøbenhavn's Amt forfølges, siden han der havde forsvet de Tyverier, for hvilke han var hæftet; hvorpaa Stiftamtmand Wiffen og gav Ordre til hans Modtagelse og Forfølgelse.

Da denne Delinquent ikke vilde gaae til Bekiendelse, blev han hendsende til Inquisition's Commissionen, hvor Sagen, formedelst hans Haardnakenhed, temmelig længe havde henstaaet, saa at Acten først den 11 September 1758 var bleven Kammerherren tilsendt, da han ved sammes Estersyn havde af Delinquentens egen Bekiendelse erfaret det, som man ikke kunde slutte af det ved Friderichsborg holdte Forhør og førte Tingsvidne, nemlig, at Delinquenten var Kiøbenhavn's Amt uvedkommende, og at det sidste Tyverie, hvorfør han var bleven paagreben, var begaaet paa Friderichsborg Amt, hvorefter Kammerherren nogle Gange havde derom corresponderet med Geheimeraad Gram, og tillige tilkiendegivet ham, at Delinquenten selv for Retten havde erciperet Forum, og tilkiendegivet at Friderichsborg Birketing var det rette kompetente Forum, hvor han burde tiltales og lide Dom, hvilken hans Exception endnu hviler under Paakiendelse.

Men som Geheimeraad Gram bestændig vægrede sig ved at modtage ham, saa indstillir Kammerherre Juel, om ikke Delinquenten Ole Nielsen bør leveres til Friderichsborg Amt, og der modtages, for der at dommes og afstraffes; samt om ikke Friderichsborg Amt bør erstatte Kiøbenhavn's Amt alle de paa ham, indtil Afhentelsen skeer, anvendte Omkostninger.

Forordningen af 21 Maji 1751 fastsætter udtrykkelig, at om nogen begaaer Tyverier paa adskillige Steder, da bør han for dem alle, undet Eet, at tiltales, paa det Sted hvor han har begaaet det sidste Tyverie, som han bliver grebet for, og der lide Dom.

At den her in Quæstione vætende Delinquent Ole Nielsen har begaaet adskillige Tyverier, og paa adskillige Steder, det er in confessio, men hvor han egentlig har begaaet det sidste Tyverie, som han er bleven grebet for, derom har man ikke saadan tilstrækkelig Bispøed.

Udi det i Friderichsborg den 16 Martii 1756, strax efter hans Paagribelse, over ham holdte Forhør, hvor det burde været opløst, findes saa godt som intet derom.

Dette Forhør viser allene, at han har negtet alt, hvad han blev beskylt for, man melder ikke med mindste Ord, hvad det var, han var beskylt for, og endnu mindre, hvad han var paagreben for.

Hans Husfrue har, ved samme Forhør, gjort Forklaring om adskillige af ham begangne Tyverier; men er hverken spurgt eller har meldt noget om, hvad der har givet Anledning til hans Paagribelse, eller hvilket Tyverie han var paagrebet for.

Udi det den 20 April næstefter, ved Friderichsborgs Rytter-Districts Birketing, udi samme Sag førte Tings-Widne, finder man ligesaalidet nogen Underretning derom.

Altsaa har man herudi ingen anden Oplysning for sig, end den, Delinquentens eget Udsigende giver, som han den 9 Junii 1758 har gjort for Inquisitions-Commissionen i Stokhuset, deraf man erfarer, at der vel nogle Dage for Delinquentens Paagribelse var skeet en privat Mandspagning hos ham, i Anledning af et Tyverie, han havde begaaet paa Kiøbenhavns Amt, men at det og var forblevet derved, da intet af det Stiaalne fandtes hos ham; da detimod de tvende Tyverier, som forarsagede, at han saa Dage derefter blev paagreben og anholdet, vare begangne, det ene paa Friderichsborg, og det andet paa Kjøebilde Amt.

Eigesom det ikke lettelig var at udfinde, hvorfor Delinquenten herudi skal have fordulgt Sandhed, og forebragt Tingene anderledes, end den var foregaaet, saa faaer man og, i Mangel af anden Oplysning, antage denne hans Bekjendelse som rigtig, og overeenstemmende med Sandhed.

Skulde det hændelseviis træffe sig, at Friderichsborg Amt derved blev bebyrdet, og kom til at gjøre visse Omkostninger, som det burde være befriet for, da er det vedkommende Berientere der paa Amtet, deres egen Skyld, at de ikke have seet denne Post tilstrækkelig opløst, paa den Tid, da de baade burde søgt, og lettelig kunde faaet Oplysning derom.

Naar

Naar denne Delinquentens Bekiendelse sammenholdes med den aarførte Forordning, bliver det klart, at Kiøbenhavns Amt aldeles burde været forfåaenat for enten at besørge eller bekoste denne Delinquentes Forsøgning, og at samme derimod, med Rette, tilkom enten Frederichsborg og Nøeskilde eller begge Amter tillige.

At forrige Amtmand over Kiøbenhavns Amt har imodtaget denne Delinquent, her saameget mindre præjudicere Amtet, som han den Tid ikke havde Marsag at troe, at det forholdt sig anderledes, end ham fra Frederichsborg Amt blev berettet, og ikke forud kunde see, at Delinquenten for Inquisitionens-Commissionen skulde giøre en Bekiendelse, hvoraf man vilde erfare, at det forholdt sig anderledes.

At Delinquenten selv for Retten har exciperet Forum, og paastaet at blive dømt ved Frederichsborgs Rytterdistricts Birke-Ring, var vel i sig ikke meget at reflectere paa, siden Forum delicti commissi just ikke er fastsat til Fordeel for en Delinquent, og den allegerede Forordning ei heller har havt samme for Sine, men allene tilsigtet at bestemme, hvilket det rette Forum competens, og den rette vedkommende Jurisdiction i slige Tilfælde er, og derved at forebygge de Disputer, som tilforn jævnlig derover opkom. Men da Amtmanden over Kiøbenhavns Amt, paa Amtets Vegne, paastaer at blive befriet for denne Delinquentes Forsøgning, og derudi haver strictum jus og Forordningens udtrykkelige Bydende for sig, saa skienner jeg ei rettere, end at han derudi maae og bør finde Medhold.

Hvad de paa denne Delinquentes Forsøgning af Kiøbenhavns Amt allerede anvendte Omkostninger angaaer, da burde vel samme, stricto jure, af Frederichsborg Amt erstattes; men da man saalænge har været i Uvisshed om, hvor denne Delinquentes Forsøgning henhørte, og hvilket Amt den tilkom; Delinquenten og af Kiøbenhavns Amt uden Modsigelse, er bleven modtaget, og saalænge der forvaret, og det derhos maae tilstaaes, at et paa Kiøbenhavns Amt forøvet Tyverie, skiennt ikke umiddelbar, saa dog vel middelbar, kan have givet Anledning til Delinquentens

tens Paagribelse, saa synes Billighed at udfordre, at disse Omkostninger, som mueligt ville beløbe sig temmelig høit, blive lignede paa begge Amter.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Amtmanden over Friderichsborg Amt, Hr. Geheime-Conferensraad Gram: at han haver at modtage bemeldte Delinquent, og besørge, at Dom over ham bliver indhentet med videre, og at de Omkostninger, som af Kiøbenhavns Amt allerede ere anvendte paa denne Delinquentes Forfølgning og Varetægt, bør lignedes paa begge Amter, saaledes, at Kiøbenhavns Amt svarer Halvdelen og Friderichsborg Amt den anden halve Deel.

Da der af saadan allernaadigst Reskript maatte gaae Communication til Amtmanden over Kiøbenhavns Amt Hr. Kammerherre Juel Wind. Kiøbenhavn den 9 Martii 1759.

Cancelliet resolverede herpaa under 19 Martii 1759.

Expederes efter Erklæringen.

1759 den 14 April, Kongelig Ordre til Geheimeraad Hr. Friderich Carl von Gram, og Notis samme Dag til Kammerherre og Amtmand Baron Hr. Jens Juel Wind.

LXXVIII.

Erklæring over en Memorial af 12 Junii 1758, fra Sorenskriveren over Nedre-Tellemarkens Sorenskriverie Thomas von Westen Engelhardt, hvorudi han besværer sig over, at, da han havde forseglet efter en Barket's Arbejder ved det Ullefossiske Jernværk hans Hustru, havde Forvalteren ved Jernværket frataget hans Segl og anmasset sig Skiftet; i den Henseende han beder, at denne Forvalter maae blive tilholdet at holde sig fra dette og andre deslige Skifter. Tilligemed Amtmand Løvenhielms Erklæring af 21 August 1758, som allene melder, at Forvalteren har holdt sig berettiget til det Foretagne, i Følge den ham af Berg-Amtskriveren givne Commission til at forrette slige Skifter paa hans Vegne, og dernæst indsikker Sagen. **Saabelfsom Over-Berg-amtets**

amtets Erklæring af 11 October 1758, der gaaer ud paa, at alle slige Skifter tilkomme Ober Bergamtet, og beraabe sig i den Henseende paa Forordningen af 25 August 1687, dens 9 Artikel, og Forordningen af 9 Januarii 1736, dens 11 Artikel; ligesom de og formene derudi at have Praxis for sig.

* * *

Det kan ikke nægtes, at jo de i Ober-Bergamtets Erklæring allegerede Forordninger af 25 August 1687 og 9 Januarii 1736 synes at give Ober-Bergamtet, eller i dets Sted Bergamts-Skriveren, nogen Udgang til at forrette Skifter efter Betienterne og Arbejderne ved Proprietairernes Bergværker; dog maae det derhos tilstaaes, at disse Forordninger ikke ere derudi saa aldeles tydelige, og at det er uviist, enten Hensigten haver været, at alle saadanne Personer, for sig, skulde være privilegerede, og i alle personelle Sager sortere under dette Forum privilegiatum, nemlig Bergamtet, eller og man derved allene har havt til Hensigt, at Berg-Sager skulde være privilegerede, og at disse Personer altsaa allene i de Sager, der vedkom deres Embede og Forretninger, eller derned havde nogen Forbindelse, skulde sortere under Berg-Amtet, som det privilegerede Forum.

Udi første Tilfælde tilkommer det Bergamtet at forrette Skifterne efter dem, siden de, for deres Personer, have sorteret under dets Jurisdiction; men ikke udi sidste, siden de allene udi visse privilegerede Sager have sorteret under denne Jurisdiction, som den, der allene var berettiget at kiende og dømme i slige Sager.

Det kommer saaledes meget an paa, hvad Praxis hidindtil haver været, som den, der in dubio giver et rimeligt Argument ved at forholde Forordningerne og udlede deres Mening og Hensigt.

Men hvad Praxis angaaer, da finder jeg, at Supplicanten og Overs Bergamtet modsigge hinanden. Supplicanten beraaber sig paa, at saadanne Skifter altid tilforn af hans Formænd have været forrettede. Dette nægter Bergamtet, og vil bevise det Modsatte med den af forrige Bergamt-Skriver udgivne Attest og vedlagte Breve.

Vel synes det ikke meget rimeligt, at, naar En vilde søge en Bergamts-Betient eller Arbeider for nogle Rigsbaler, han maatte være ham skyldig, han da skulde være nødt til at anlægge Sag imod ham for Bergamts-Retten, som maaskee er 30 à 40 Mile eller længere borte fra det Sted, hvor de begge, Actor, saavelsom Reus, bce og opholde sig.

Det kan ei heller vel andet end medføre adskillige Useiligheder, om en Betient ved Over-Bergamtet, som er forbunden til der bestandig at opholde sig, skal allene være berettiget til at forrette alle de Skifter, der foresfalde efter Betienterne og Arbeiderne ved alle Proprietairernes Bergværker. Syndenfelds, i hvor langt samme end ere beliggende fra Over-Bergamtet.

De fleste af saadanne Skifter maae han nødvendig lade forrette ved en Commissionair, saadan, som han kan antræffe den der paa Stedet, og da har Publikum ofte kun slet Visshed om, at Indretningens Hensigt opnaaes, ved det, at umyndige og fraværende Arvingers Tare og Bedste taagtages, og at deres Arve-Midler sikkert og vel forvares.

Men med alt dette maae jeg tilstaae, at jeg ikke veed hvad og hvorsledes Praxis hidindtil har været, og ligesom jeg finder det heel ubilligt at Sorenfriverne skulde betages alle slige Skifter, fornemmelig efter saadanne, som vel have været i et Bergværks Arbeide, men derhos boet i deres egne eller andres Gaarde eller Huse, uden for Værkets Grund; saa holder jeg og for, at man bør være meget vaersom og vel underrettet, ferend man giver Anledning til, ved en Decision, at betage Bergamtet en Ret, som de have en Slags Adkomst til, og maaskee i lang Tid have været i roelig Besiddelse af.

I den Henseende, og da ingen bedre, end Hr. Vice-Statholderen kan vide eller saae at vide, hvad Praxis hidindtil overalt haver været; man ei heller meget kan forlade sig paa de indkomne Erklæringer, da Amtmandens saa godt som intet siger, og Over-Bergamtets, i visse Henseender, maae anses, som partiisk; hvortil kommer, at det, som denne Gang er hændet i et Sorenfriverie, kan siden ligesaa vel hændes i ethvert andet, hvor der ere Bergværker; saa skulde jeg indstille, om det ikke

maatte

maatte eragtes tiensligst, at Memorialen, saavel som de indkomne Erklæringer bleve hans Excellence Hr. Vice-Statholderen tilsendte, og ham tilskrevet, derover at indsende sin Betænkning. Kiebenhavn den 16 Martii 1759.

Herpaa resolvoerede Cancelliet under 2 April 1759.

Statholderen tilskrives efter General-Procureurens Erklæring, 1759 den 14 April, Geheimeraad Grev Holsteins Skrivelse til Geheimeraad og Vice-Statholder Benzou.

Denne Sag vil siden findes endelig afgjort i Aaret 1765.

LXXIX.

Erklæring over et Brev fra Stiftamtmand Rangou i Trundhjem til Hr. Geheimeraad Greve af Holstein af 21 October 1758, derudi han besværer sig over Fogden udi Strinde Fogderie Niels Colstrup, i Anledning af følgende Tilfælde. Udi Maj Maaned havde Bønderne til bemeldte Foged indbragt en Mandsperson navnlig Ole Larsen, og et Qvindemenneske Karen Amunds Datter, som i lang Tid havde omstrippet, og forøvet adskillige Tyverier. De bleve og arresterede hos Lehnsmanden, hvorfra Ole Larsen, strax derpaa, fik Leilighed at undvige, derom Fogden ikke, før nogle Uger efter, havde givet Stiftamtmanden Underretning. Strax derpaa blev Ole Larsen igien grebet i Stor- og Wærdahlens Fogderie, og indbragt til Byen, hvorfra han atter undvigte, men blev igien anholdt og sat i Arrest paa Raadstuen; hvilket Stiftamtmanden under 3 Julii havde tilskrevet Fogden, og derhos befalet ham at lade denne Ole Larsen afhente, samt actionere og paadsomme, og anordne dertil en Extra-Net. Af dette gjorde Fogden slet intet, men derimod tilskrev han Stiftamtmanden den 16 Julii, at han ikke kunde efterkomme bemeldte Ordre, siden Ole Larsen burde tiltales derudi Byen, efterdi han paa et Sted, under Byens territorium, havde begaaet det sidste Tyverie.

I den Henseende Stiftamtmanden begierer, at Fogden maae blive tilholdt at efterkomme hans Ordre, og paa egen Bekostning lade Ole Larsen afhente, og for det ordinaire Extra-Ting tiltale og paadsomme, samt for hans udoivste Opsætighed tilrettesættes.

Lilligemed Vice-Statholder Benzons Erklæring af 25 November 1758, derudi han melder, at Ole Larsen og Karen Amunds Datter allene, som

Løsgængere ere blevne arresterede udi Strindens Fogderie, og ikke for begangen Tyverie, da derimod Ole Larsen, efterat han var undviget, har forøvet Tyverie, saavel i et andet Fogderie, som under Trundhiems Byes Jurisdiction, hvoraf skyder, at det ikke tilfalder Fogden Colstrup at tiltale ham, men at det bør skee for Trundhiems Byes Jurisdiction.

* * *

Det synes, som det ikke har været Stiftamtmanden om at giere, saa tydelig, som skee kunde og burde, at fremsætte dette Tilfælde udi hans Forestilling. Han melder at denne Ole Larsen har været arresteret i Strindens Fogderie, efter at han i tvende Aar havde omstrippet, og paa adskillige Steder havde indbrudt, og begaaet Tyverie, samt at han holdtes mistænkt for et i Kirken paa Byenæsset i bemeldte Fogderie forøvet Tyverie; han melder siden, at denne Ole Larsen først var grebet paa Byenæsset i Strindens Fogderie, men ikke saavel bevogtet, at han jo var undveget, og derefter paa andre Steder havde forøvet Tyverier.

Man skulde heraf slutte, skiont Stiftamtmanden ikke har sagt det reent ud, at Ole Larsen var i Strindens Fogderie paagreben og anholdt for begangen Tyverie, men var udbrudt af Arresten, og derefter, paa andre Steder, paa nye havde stiaalet, indtil han atter var bleven paagreben.

I saa Fald var det Ret, at han burde tilbageleveres til det Sted, hvor han først havde været paagreben, og der, for samtlige Tyverier, under Eet tiltales og dømmes.

Men derimod sees man af Fogdens Skrivelse til Stiftamtmanden af 16 Julii 1758, som Stiftamtmanden selv haver fremlagt, at han tydelig har sagt Stiftamtmanden, at Ole Larsen, saavidt ham var bekendt, ingen Tyverie i Strindens Fogderie havde forøvet, og at han intet beviisligt hannem kunde paasige.

Deraf man da maage slutte, og kan desuden være vis paa, at det forholdes sig, som Hr. Vice-Statholder Benzou i hans Erklæring medder, nemlig, at Ole Larsen, saavelsom den med ham omstrippende Karen Amunds Datter allene, som Løsgængere, ere blevne paagrebne udi

Strin-

Strindens Fogderie, og at de udi Districtet i det øvrige ikke ere bekendte for at have begaaet noget Tyverie; men at Ole Larsen, efterat han der havde udbrudt af Arresten, paa andre Steder har stiaalet, og i saa Fald er det af Forordningen af 21 Maji 1751 i alle Maader klart, at det ikke tilfalder Fogden Colstrup, at tiltale ham og indhente Dom over ham, men vedkommende Betiente paa det Sted, hvor han har forøvet det sidste Tyverie, som han er grebet for.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om Stiftammand Rangou kunde tilskrides: At da Ole Larsen ikke skal være bekendt for at have begaaet noget Tyverie i Strindens Fogderie, men allene der, som Løsgænger, skal have været paagrebet og anholdet, saa kan Fogden i bemeldte Fogderie, Niels Colstrup, ikke tilpligtes at tiltale ham og indhente Dom over ham; men i Sølge Forordningen af 21 Maji 1751, dens 6 Art., tilfalder det vedkommende Betiente paa det Sted, hvor han har begaaet det sidste Tyverie, som han er bleven grebet for. Kiøbenhavn den 28 Martii 1759.

Herpaa resolverede Cancelliet under 2 April 1759.

Ordre herom efter General-Prokureurens Erklæring.

1759 den 14 April, Kongelig Ordre til Stiftammand Svidrich Rangou.

LXXX.

Erklæring over en Memorial fra de Tilforordnede i Ober-Bergamtet i Kongsborg af 20 December 1758, derudi de besvare sig over Jagt-Junker og Capitaine Schlangbusch, at de udi en Tyvsag, som de havde anlagt mod deres El. Svigerfaders, afgangne Berghauptmand Stuckenbrocks, Huusholderffe, paa adskillige Maader, baade fornærmet og besyldt Ober-Bergamtets Jurisdiction; i den Henseende de bede, da denne Tingsvidne-Sag allerede er indslæbnet for Høieste-Ret, at Hans Majestæt vilde tillegge General-Fiskalen Ordre at indtræde udi Sagen for Høieste-Ret, som Forsvar, og som Anbefalet tillige, at indslæbne de tvende Schlangbuscher med deres brugte Prokurator

kurator Leonhard Scheitlie, til at lide Frettesættelse og Dom, i Følge den derved affendte Tingsvidne-Act, og den af dem udi deres Afstigt giorte Re-
 cension og Paastand, saavel for deres Indgreb udi Jurisdictionen, som deres
 Beskyldninger mod Retten.

* * *

Da Over-Bergamtet formener sig, ved de tvende Schlangbus-
 schers Omgang og Forhold under denne Sag, paa mange Maader, at
 være fornærmet, og Sagen allerede er indstævnet for Høieste-Ret, hvor
 den findes under No. 116, udi Ordenen over de i dette Aar til Høiestes
 Ret indstævnte Sager; men det dog ikke kan cragtes, efter det man hid-
 indtil veed, at vedkomme General-Risikalen at indtræde udi Sagen for
 at tiltale Schlangbuscherne, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille,
 om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at tillægge en
 af Høieste-Rets Prokuratorer Ordre at møde udi Sagen for Høieste-Ret
 paa Over-Bergamts-Rettens Vegne, og, efter foregaaende Correspon-
 dence med dem, iagttage deres Partes, samt hvad der i den Henseende,
 paa deres Vegne, kunde være at giøre. Kiøbenhavn den 30 Martii 1759.

Cancelliet resolverede herpaa under 2 April 1759.

Erpederes efter Erklæringen og Notis heraf til Over-
 Bergamtet.

1759 den 14 April, Ordre til Høieste-Rets Prokurator Frides-
 rich Horn, og samme Dato Geheimeraad Grev Zolsteins Skrivelse
 til Over-Bergamtet.

LXXXI.

Erklæring over et Brev af 17 Februarii 1759 fra Amtmanden over Sta-
 vanger Amt, Hr. Kammerherre Tillisch, til Hr. Geheimeraad Greve af Zol-
 stein, hvorved han indsender et Tingsvidne-Forhør, angaaende et ungt Fruen-
 timmer, som selv frivillig havde bekiendt, at hun havde havt legemlig Om-
 gængelse med hendes egen kiædelige Fader; hvorhos han beder, at bemeldte
 Fruentimmers tvende ældre Søstre, som for nogle Aar siden vare reiste fra
 Faderen, og af hvilke den ene skal tiene i Kiøbenhavn, men den anden nær
 ved

ved Kjøbenhavn, maatte aflægge deres edelige Vidnesbyrd, og det derefter her skrevne Tingsvidne han vorde tilsendt.

Da de tvende, i Forestillingen navngivne, Fruentimmers Udfigende og Forklaring synes at behøves til Oplysning i denne skammelige Delinquent-Sag, saa vil det være fornødent, at de afhøres, og at deres Forklaring tilsendes Amtmanden, paa det Vedkommende deraf, under Sagens videre Drift, kunde betiene sig.

Men da saadan Examen, isald dens Gienstand blev bekiendt, uden Tvivl vilde geraade disse Fruentimmer til Forkleinesse og paaføre dem et Slags Varnngte, hvilket man saa meget mere bør undgaae, som de maaskee ere aldeles uskyldige, og efter al Anseende have forladt Faderens Huus, for ikke at være udsatte for hans grove Fristelser, saa ønskede jeg, at dette Forhør, saa meget mueligt afgik i al Stilhed.

I den Henseende er det og godt, at Amtmanden derom har henvendt sig til Cancelliet, hvis Sag det ikke egentlig er, da han ellers selv derom kunde corresponderet med vedkommende Overighed.

Hvad det angaaer, som Amtmanden begierer, at de maatte blive eedfæstede, da kan jeg ikke derudi være enig med ham, men holder for, at efter de allerede bekiendte Omstændigheder, og den Oplysning man hidindtil haver om Sagen, bør man for det første lade sig nøie med deres Forklaring, saadan som de træste sig til med Eed at bekræfte; dog uden enten at paastraae af dem eller at tillade dem at giøre Eed.

Efter slige Omstændigheder skulle jeg tænke, at denne dobbelte Hensigt bedst kunde opnaaes ved et Politie-Forhør.

Jeg skulde saaledes iindstille, om Extract af Anna Elisabeth Zolstres Udfigende kunde tilsendes Politimesteren i Kjøbenhavn og Amtmanden over Kjøbenhavns Amt, og de derhos tilskrives, den første selv, den anden ved vedkommende Rættens-Bevontte, at besørge disse tvende Fruentimmer i al Stilhed indkaldede for et Politie-Forhør, og der imodtage deres Udfigende, denne Sag, og deres Faders Opførsel angaaende,

samt hvorfor de hava forladt deres Faders Huus, og hvad de derom maae have talt med andre der paa Stedet, saaledes som de, naar det maatte forlanges, trostede sig til med Eed at bekræfte.

Da de derefter havde til Cancelliet at indsende Gienpart af saadant Forhør. Kiøbenhavn den 12 April 1759.

Herpaa resolverede Cancelliet under 23 April 1759:

Erpederes efter Erklæringen, dog at Udtoget in Originali tilsendes Politimesteren, som, naar han har brugt det, sender det til Amtmanden.

1759 den 5 Maji, Grev Holsteins Skrivelse til Statsraad og Politimester Erich Torm, den 26 Dito, Skrivelse til Kammerherre og Amtmand Genrich Wilhelm Tillisch.

LXXXII.

Erklæring over en Førefilling fra Stiftamtmanden i Sieland Hr. Geheimeraad Scheel af 12 Octob. 1758, derudi han foredrager, at en Procurator i store Hedings Nicolai Særtrup havde dristet sig til egenmægtig, allene i tvende Mandes Overværelse, at opbryde Kettens Segl, som vare satte for nogle Værelser i en, afsd. Mandes Gaard, og deraf at borttage et og andet under Foragipende, at det hørte ham til, og at det var Høsfogden bekendt.

Da nu Arvingerne, eller Creditorerne, yeppe ville forfølge Sagen, og Høsfogden ligeledes undslaaet sig derfor, af Fihgt for Omkostningerne, saa holder Stiftamtmanden sig forbinden til at lade Egen, for Kølgenes Skuld, paatale. Men da Stiftamtmanden ikke veed om denne Sag kan anses som en Delinquentsag, og i Følge deraf nyde Beneficium Pæpæritatis, og Omkostningerne ligned paa Almuen, saa begierer han i den Henseende Resolution, i Henhæng til denne og deslige Sager, som hetteffe Justitiens Paandhøvelse.

Det Deliktum, Procurator Særtrup har begået, er tildeels et privat, tildeels et publikum Deliktum.

For saavidt han har besat sig med en Størboe, og der skalter og valter efter egen Vilje, uden Kettens Middel's Overværelse, eller de

Bedfommendes Billie og Minde; haver han forseet sig imod Lovens 5 Bogs 2 Cap. 88 Art., og vedkommende Arvinger eller Creditorer ere derved blevne berettigede til at anlægge Sag imod ham, og gjøre saar dan Paastand over ham, som bemeldte Artikel medfører.

Men for saavidt han er gaaret ind i en forsegtet Sterboe; og den har opbrudt eller borttager Rottens Segl, haver han forseet sig imod Lovens 5 Bogs 2 Cap. 87 Art. og altsaa begaaet et publick Deliktum; hvilket vedkommende Øvrighed ei allene er berettiget, men og forbunden til at paatale, til Strafs Lidelse for den Skyldige.

Derfor nu vedkommende Arvinger, eller Creditorer, ikke paastaat sig ved dette Saxtrupps Forretgende at være fornærmede, men tilstaae, at de Sager, han af denne Sterboe haver udtaget, virkelig tilhørte ham, og altsaa ikke ville anlægge nogen Sag imod ham til Reparations Erholdelse, saa bortfalder vel derved det private Deliktum. Men, skint denne Omstændighed maaskee siden kunde anføres som en Grund til at formilde Straffen, saa er dog det publick Deliktum derved ikke enten ophævet eller forsonet, siden Loven ligesrem sætter Straf for den, der opbrøder eller borttager Seglene i en forsegtet Sterboe, og det uden nogen Henseende til enen han borttager noget af Sterboen eller ei, og enten det, han borttager, tilhører ham selv eller ei.

Jeg er saaledes ganske enig med Stiftammanden, Hr. Geheimers raad Scheel derudi, at den Inviolabilitet, som Rottens Segl bør have; og den Sikkerhed, som alle Vedkommende bør være forvissede om ders under og derved at kunne nyde, nødvendig udfordrer at dette Deliktum ikke saa løselig oversees, men i det mindste for Følgens Skyld, og i Henseende til det saadan Eftergiveness kunde drage efter sig, paatales.

Naar da denne Gierning skal, som et offentligt Deliktum af Øvrigheden, efter Embeds Pligt paatales, saa er det baade billigt og nødvendigt, at Sagen, saavel i Henseende til Beneficium Paupertatis, som i Henseende til Omkostningerne, behandles som en Delinquentssag.

Men at udstrække dette til alle deſſige Sager, ſom berøffe Juſtitiens Hæandhævelse, og derved giøre en Forandring i Forordningen af 13 Januarii 1747, det holder jeg af adſkillige Aarsager betænkelig.

Jeg ſkulde ſaaledes allerunderdanigſt indſtille, om det allernaadigſt maatte behage Deres Kongelig Majeſtæt at reſkribere til Stiftamtmanden Hr. Geheimeraad Scheel: At han haver at lade Prokuratoro Nicolay Saxtrup for den af ham forpvede Miſhandling tiltale, da Sagen; i Henſeende til Beneficium Paupertatis og Omkoſtningsgerne med videre, bør behandles ſom en Delinqventſag. Kiøbenhavn den 14 April 1759.

Herpaa reſolverede Cancelliet under 14 April 1759:

Ordre herom efter Erklæringen.

1759 den 4 Maji, Ordre til Geheimeraad og Stiftamtmand Hr. Solger Scheel.

LXXXIII.

Erklæring ober en Memorial af 22 Jan. 1759, fra Hr. Geheimeraad Thotets Forbalter ved Gaunſe, hvorudi han foreſtiller, at en Bonde, navnlig Peter Henrichſen Møller, ſom havde læſtet en Gaard paa Gaunſe Gods paa Livetid, havde derefter, uden at opſige eller forlade ſin Gaard, og uden at begiere ſit Hetskabs Fortov dertil, forpagtet Rønnebechſholmſ Hovedgaard paa 3 Aar, fra 1ſte Maji 1758 til 1ſte Maji 1761; paa hvilken Gaard han, ſiden den Tid, med Kone og Børn meſt havde opholdt ſig, undtagen at han nu og da, paa kort Tid, havde været paa ſin i Gæſte havende Gaard; da nu bemeldte Bondes Huſtrue den 20 Decbr. 1758 var paa Rønnebechſholm ved Døden aſgangen, havde Amtmanden ober Bordingborg Amt, Hr. Marſkalk Reizenſtein, foretaget ſig at holde Skifte efter hende, og var vedblevet ſamme, uanſeet Supplicanten havde tilkiendegivet ham, at den Afdødes Mand var Hæſtebonde paa Gaunſe Gods.

Lillegemed Amtmandens Hr. Marſkalk Reizenſteins Erklæring af 14 Febr. 1759, derudi han formener ſig at være berettiget til at forrette dette Skifte, i Henſeende til; at den Afdødes Mand beſtændig, ſiden han tiltraadede Forpagtingen, har med Huſtrue og Børn boet paa Rønnebechſholm, og der i alle

alle Henføender, holdt Dug og Diss; ligesom man og deraf maae slutte, at han har havt Husbondens, eller i det mindste Forbaltterens, Tilladelse til at indgaae denne Forpagtning.

* * *

Det disputeres ikke, at jo i Almindelighed en Amtmand er berettiget til at forrette Skifte efter en Forpagter, og en Proprietair eller Husbonde efter hans Fæstebonde, men det, som her spørges om, er, hvem det tilfalder at forrette Skiftet, naar det træffer sig, at en og den samme Person er tillige Forpagter og Fæstebonde.

Denne Qvæstion opløser sig igien i en anden, nemlig hvilken Egenkab der bør have Fortrinnet i at bestemme en Persons Status, enten den af Forpagter, eller den af Fæstebonde?

Et Fæstebrev er vel en Contract, men en saadan Contract, som umiddelbar vedrører dens Person, hvilken Fæstebrevet gives, og hans personlige Status; da han derved forbinder sig til at imodtage en Gaard, at holde den ved Hævd og Lige, at beholde den saalænge han lever, eller i det mindste ikke at opsigge den uden siellig Aarsag, at gjøre Wgt og Arbeide, at erkiende den anden for sin Husbonde, at være ham herig og Indig, med videre.

Allt dette virker en saadan Forbindelse imellem de tvende Contraherende, saa at den ene, ved denne Contract bliver den andens Husbonde og den anden derimod hans Fæstebonde, og just denne er det, som bestemmer den ene Contraherendes Status i det borgerlige Selskab, saa at saalænge denne Contract vedvarer, og ikke ophæves enten ved Parternes Samtykke, eller paa den Maade, som Loven befaler og tillader, saa bliver den ene Contraherendes Status denne, at han er og forbliver den andens Fæstebonde og Tiener.

En Forpagtnings-Contract derimod er en simpel Contract, som allene indeholder visse giensidige Præstationes Personales, og ikke rører enten den ene eller den anden Contraherendes personlige Stand, da den ene derved allene forbinder sig til, at overlade den anden en vis Gaard

eller Jord, paa visse i Contracten bestemte Aar, imod at den anden deraf betaler ham en vis bestemt aarlig Leis eller Afgift.

Det er klart, at af denne Contract ikke skyder nogen Subordination, eller særdeles Forbindelse mellem de contraherende Personer.

Eieren af Gaarden kan ikke derved blive Forpagterens Huusbonde, og Forpagteren bliver ei heller derved Eierens Tjener; men enhver af dem bliver allene forbunden til at præstere det, han ved Contracten har forpligtet sig til, og naar det er præstet, og Tiden, paa hvilken Contracten skyder, er til Ende, have de intet videre i den Hensende, med hinanden at bestille.

Utsaa kan denne Contract ikke bestemme nogen af de Contraherens des Status; men enhver af dem beholder, medens Contracten vedvarer, den samme, han havde tilforn, og førend Contracten blev indgaaet.

Er det en Officer eller anden militair Person, som forpagter en Gaard, da lader han derved ligesaaalidet af at være Militair, som ved at leie et Huus eller Gaard i en Kiøbstad. Er det en Geistlig, lader han derved ikke af at være Geistlig, og er det en Fæstebonde, lader han derved ikke af at være Fæstebonde.

Heraf lader den Qvæstion sig let afgjøre, enten den Egenffab af Fæstebonde, eller den af Forpagter bør have Fortriinet i at bestemme Ens Stand; da den første Benævnelse just har sin Grund i Ens Stand, og sigter til at betegne den Stand, En har, og ordentligviis beholder, saalænge han lever, da derimod den anden aldeles ingen Hensigt har til den Benævntes personlige Stand, men allene har sin Grund i en Contract, der sluttes for en vis Tid, ligesom den og ophører, saasnart samme Contract er til Ende.

Da nu den Ret at forrette Skifte, beroer paa den Afdødes personlige Stand, og det tilfalder den Jurisdiction eller Dyrighed at forrette Skiftet, som den Afdøde for sin Person har sorteret under; saa kan man igien heraf lettelig slutte, hvem det tilfalder at forrette Skifte efter en Fæstebonde, som tilfælde har været Forpagter : efter en Fæstebonde,

som

som for visse Aar har stuttet en Contract, hvorved han dog hverken har ladet af, eller kunnet lade af at være Fæstebonde.

Loven siger ikke, at Amtmanden skal forrette Skifte efter Forpagtere; men den fastsætter: at Øvrigheden og Rettens Middel, som Skifter skulle forestaae, er paa Landet Kongens Amtmand, nemlig: i Henseende til Skifter og Skifte-Forretninger er Amtmandens den almindelige Jurisdiction paa Landet, hvorfra alle de øvrige Jurisdictioner, i den Henseende kun ere Undtagelser.

Saadanne Jurisdictioner ere Provstens, i Henseende til Geistligheden, Regiments- og General-Auditeurens, i Henseende til de Militaire, og Husbondens i Henseende til hans Fæstebønder og Tjenere.

Saasnart Grunden til een af disse Undtagelser findes i den Afdødes Stand, saa tilfalder det vedkommende Jurisdiction at forrette Skiftet efter ham, og Amtmanden har intet med saadant Skifte at bestille, siden det ved Loven er undtaget. Men saasnart den Afdødes Stand og Forretning ikke giver Anledning til nogen saadan Undtagelse, saa behøver man ei videre, for at fastsætte, at Skiftet tilhører Amtmanden, siden alle de øvrige Skifter i Almindelighed tilfalde ham.

Da en Forpagter, som Forpagter, hverken er Geistlig, Militair eller Fæstebonde, saa tilfalder det i Almindelighed Amtmanden, (eller den, som har Amtmands Ret, nemlig en Greve eller Friherre) at forrette Skifte efter dem; ikke fordi de have været Forpagtere, men fordi de hverken have været Geistlige, Militaire eller Fæstebønder.

I den Henseende have og adskillige Reskripter, og i Særdeleshed Reskriptet af 24 Maji 1746 fastsat, at Amtmanden skal forrette Skifte efter Forpagtere, nemlig i de Tilfælde, hvor det haver været Dispute imellem Amtmanden og Proprietairerne, af hvilke nogle, skient uden al Grund, have paastaet, at de i Henseende til deres Forpagtere, vares at ansee som Husbønder, og at det altsaa, i Følge Loven tilfaldt dem, som Husbønder, at forrette Skifte efter bemeldte deres Forpagtere.

Saaledes indeholdes Grunden endog til disse Reskripter i det Princip, jeg tilførn. haver fastsat, nemlig, at en Forpagtings-Contract afdeles

deles ikke vedrører Eus Stand, men at den, som indgaaer en saadan Contract, ligefrem beholder den samme Stand, som han tilforn havde. Deraf skyder, at om den, som indgaaer en Forpagtnings-Contract, forhen forterede under Amtmandens Jurisdiction, som i Henseende til Eliseters Forvaltning er den almindelige Jurisdiction paa Landet, saa bliver han ved at indgaae en saadan Contract ikke undraget derfra; men dersom den, der indgaaer en Forpagtnings-Contract, haver sin egen særdeles Stand, i Følge hvilken, han er undragen fra den almindelige Jurisdiction og hører under en vis speciel Jurisdiction, saa bliver han og, efter at han har indgaaet Contracten, ved at høre under samme, og det tilfalder den at forrette Skiftet efter ham, naar han ved Døden afgaaer.

Dersom en Officeer, der staaer i virkelig Tjeneste, forpagter en Gaard og døer paa Gaarden, medens Forpagtningen vedvarer, da tilfalder det ikke Amtmanden, men den militaire Jurisdiction at forrette Skifte efter ham, og det, fordi han ikke forandrede sin Stand, -og ikke lod af at være Militair ved det, at han indgik en Forpagtnings-Contract.

Paa samme Maade og af samme Aarsag, tilfalder det og Herredes Provsten at forrette Skifte efter en Præst eller Degn, som har havt en Gaard i Forpagtning, og der er død, hvorhen Reskriptet af 12 April 1715 og kan refereres; og paa samme Grund maae det og tilfalde Husbonden at forrette Stifte efter en Fæstebonde, som uden at have opsagt eller forladt sin i Fæste havende Gaard, har forpagtet en Herregaard, og der ved Døden er afgangen; siden en Fæstebonde ligesaa lidet lader af at være Fæstebonde ved det at han forpagter en Gaard, som en Officeer derved lader af at være Militair, og en Præst at være Geistlig.

Da det nu tilfalder den samme at forrette Skifte efter en Kone, der døer i Mandens levende Live, som det havde tilfaldet at forrette Skifte efter Manden, om han var ved Døden afgangen; og det tilstaaes, at den in Qvæstione værende Peder Zentrichsen Møller, hvis Hustru er død, havde en Gaard i Fæste paa Gaunse Gods, førend han forpagtede Rønnebecksholm, og ikke siden den Tid enten har opsagt eller for-

ladt

ladt samme Bondegaard, men endnu har den i Fæste: saa Kionnes lettelig at det tilfalder hans Husbonde, som er Gaunses Eier, eller hans Guldmægtig, at forrette Skiftet efter hans afdøde Hustru.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hr. Geheimeraad og Amtmand von Reizenstein: At, da Peder Zentricksen Møller, hvis Zustrue ved Døden er afgangen, baade forhen haver haft og endnu haver en Bondegaard paa Gaunse Gods i Fæste, og altsaa endnu er en Fæstebonde der paa Godset, og ikke kan have ladet af at være det, ved det, at han paa nogle Aar sit Rønnebechsholm i Sørpagtning, saa tilfalder det, i Sølge Loven, hans Husbonde, som er Eieren af Gaunse, eller hans Guldmægtig, at forrette Skiftet efter bemeldte Peder Zentricksen Møllers ved Døden afgangne Zustrue. Da der af saadan allernaadigst Reskript maaffee kunde gaae Communication til Hr. Geheimeraad Thott. Kiøbenhavn den 21 April 1759.

Herpaa blev i Canceclie-Collegio den 2 Maji 1759 resolveret:

Ordre herom efter Erklæringen.

1759 den 12 Maji, Ordre til Geheimeraad og Amtmand Hr. Reizenstein, og samme Dag Notiz til Geheimeraad Hr. Otto Thott.

LXXXIV.

Erklæring over et Brev fra Kammer-Collegio til Brev Holstein af 9 Decbr. 1759, angaaende en Bonde paa Røtter Districtet i Fyen, navnlig Otto Nielsen, som, efter erholdt Beneficium Paupertatis, havde begyndt en Proces mod nogle andre Bønder paa samme Gods, angaaende nogen Jord, som af dem blev brugt, men han formeente at tilhøre hans i Fæste havende Gaard. Noget efter at Processen var begyndt, havde denne Otto Nielsens godvillig affaaet sin Gaard til en anden, som havde erklæret, at han var fornsiet med den Jord, der laae til Gaarden; hvorved Processen paa nogen Tid var standset, men siden var den dog af den beskikkede Actor, efter Otto Nielsens Paastand, forfuldt til Domis, og Dom derudi affagt den 22 December 1757, hvorved de

II. Deel.

U u u

andre

Andre Bønder i alle Maader vare feisindne for Otto Nielsens ubefæiede Tildle. Omvendt end den nye Fæster var fornsiet med denne Dom, og ikke forlangede at appellere den, saa havde dog Otto Nielsen begiert Acten beskrevet, i Følge hans Beneficium Paupertatis, for at indstævne Dommien for Høieste-Ret; og da Birkedommeren havde vægret sig ved at gibe ham den, som en ubedkommende Person, havde han derover klaget til Stiftamtmanden, som ikke vilde resolvere derudi, men lod det ankomme paa Birkedommeren.

Da nu dette Otto Nielsens Føretagende allene sigter til, at udmatte og foruroelige de andre Rytter-Bønder, som ingen Reparation kan vente sig af ham, der er aldeles Uvedhæftig, har i den Henseende Regiments-Skriveren foreskillet til Rytter-Sessionen, og den igien til Kammeret, at denne Otto Nielsen, ikke maatte tillades at fremture i sin Ondskab, eller at appellere, med mindre han stillede Caution for Omkostningerne, Rettens Gebyr, det stemplede Papir &c. Hvilken Sessionens Eragning Kammer-Collegium anbefaler, fornemmelig det af den medfuldte Dom sees, at Otto Nielsen i Hovedsagen har aabenbare Uret.

* * *

Uf den 22 Decbr. 1757 affagte Rytter-Districts Birketingss-Dom sees, at det forholder sig saaledes, som Regiments-Skriveren har andraget for Rytter-Sessionen, og Sessionens Deputerede igien have andraget det for Kammeret, nemlig, at Otto Nielsen tilligemed tvende andre Bønder have begyndt denne Sag, angaaende nogen Jord, som de formeente med Rette at burde tilligge deres i Færste havende Gaarde, og til dens Udførsel erhvervet allernaadigst Beneficium Paupertatis; at Otto Nielsen, saavel som den ene af de andre tvende, have, medens Processen stod for Birketinget, afftaaet deres Gaarde til andre; at disse nye Fæstere have erklæret, at de vare fornsiede med den Jord, de havde, og ikke forlangte nogen Proces; at den tredie, som beholdte sin Gaard, haver giort samme Erklæring; at Sagen derefter paa nogen Tid har hvilet, og er bleven anseet at være frafalden, men derpaa igien, efter Otto Nielsens Paastand, er bleven optagen, og af den beskillede Actor udsageret til Doms, samt Dom derudi affagt, og at ingen af alle de svrige, Otto Nielsen allene undtagen, forlange at appellere denne Dom.

Saa:

Saavidt man heraf kan slutte, er Otto Nielsen aldeles incompetent til, enten at begiere Dommen og Acten beskreven, i Følge det dem samtlige i Begyndelsen forundte Beneficium Paupertatis, eller til at indstævne Dommen for Høieste-Ret.

Otto Nielsen saavel som de øvrige have begyndt denne Sag, ikke for deres Person, men for saavidt de havde de Gaarde i Fæste, som den omtvistede og savnede Jord, efter deres Formening skulde ligge til. De have og i den Henseende, og paa den Grund, faaet Beneficium Paupertatis til denne Sags Udførsel, som ikke angik dem selv, men deres i Fæste havende Gaarde. Deraf følger, at saasnart de, med Vedkommendes Tilladelse, havde overladt og afstaaet disse Gaarde til andre, som derpaa havde faaet nyt Fæstebrev, saa vedkom Sagen ikke længere dem, men det var de nye Fæsteres og deres Husbonde's Sag, enten at vedblive og forfølge eller at frafalde Sagen. Og om end Sagen for den Instans, hvor den allerede var begyndt, medens de endnu havde Gaardene i Fæste, kan være udført i deres Navn; saa ser jeg dog ikke, at Otto Nielsen eller nogen af dem, der imidlertid have afstaaet deres Gaard, kan være berettiget til at appellere den Dom, som ved samme Instans er affagt, siden den Tid, at han forlod Gaarden, naar de, som nu for Tiden have Gaardene i Fæste, og deres Husbonde erklære, at de acquiescere ved Dommen og ikke forlange at appellere. Thi den, som vil appellere en Dom, maae dog endelig være istand til at vise, at Sagen, paa een eller anden Maade angaaer ham, og at han kan have nogen Fordeel ved, at Dommen underkendes. Men saadan Fordeel blev det Otto Nielsen tungt at vise, da det eneste, der trættes om, ikke tilfaldt ham, men en anden ham uvedkommende Person, ifald Dommen blev underkendt, og Sagen paa den anden Side vunden.

Dertil kommer endnu, at, naar de Data ere rigtige, som findes anførte i Birketings-Dommen, saa vilde det kun saare lidet nytte Otto Nielsen at appellere samme Dom, naar han og dertil var berettiget; thi den Gaard, Otto Nielsen har havt i Fæste, er befunden, i Henseende til Størrelsen og Maalet, at have al den Jord, som den efter

Landmaatningen tilkommer; og Otto Nielsen har ikke vidst at anvise de 14 Ager, som han formeente samme Gaard at være fravendte, ei heller har kunnet paavise nogen af de andre paagrændsende Bønder, som havde mere Jord, end ham med Rette tilkom.

Men med alt dette, og da Sagen beroer paa Lands Lov og Ret, og allerede ei alene er anhängig gjort, men og paadømt ved en ordentlig Ret, saa seer jeg ikke, at Cancelliet kan eller bør give sig af med, enten at forbyde Birke-Dommeren at give ham Acten beskreven, eller at forbyde Otto Nielsen at appellere.

Det faaer at være Birke-Dommerens Sag, om han vil give Otto Nielsen Acten beskreven eller ei, og om han i Følge det forundte Beneficium Paupertatis holder sig forbunden til, at gjøre det gratis eller ei.

Det faaer være vedkommende Parters Sag, at æske Caution af Otto Nielsen, isald han vil appellere; og det faaer iligemaade være deres Sag, isald han virkelig skulde indstævne, da at fremsætte exceptio Legitimationis vel Incompetentiæ mod ham for Høieste-Ret, og at paastaae ham med hans Stævning afsøist, som den, der intet har med Sagen at bestille.

Alt hvad Cancelliet herudi kan gjøre, det er, først at indhente Vedkommendes Erklæring derover, førend noget resolveres, isald der fra Otto Nielsen, enten skulde indkomme Begiering om Høieste-Rets Stævning, i Følge det forundte Beneficium Paupertatis, eller Klage over Birke-Dommeren, isald han nægtede at give ham Acten gratis beskreven.

Og dette er alt, hvad Kammer-Collegium efter mine Tanker, kan svares paa deres Skrivelse af 9de December 1758. Kiøbenhavn den 6 Maji 1759.

Herpaa resolverede Cancelliet under 26 Maji 1759:

Kammeret tilfrides efter Erklæringen.

1759 den 6 Junii, Geheimeraad Grev Zolsteins Skrivelse til de Deputerede for Financerne og Tilforordnede i Kammer-Collegio.

LXXXV.

Erklæring over en Memorial fra Borgrets-Præsident Truels Ortved af 4 April 1759, derudi han andrager, at, da den Kongelige Hoffkildrer og Professor ved Skildre-Academiet Carl Gustav Pilo, havde været stævnet for Borgretten, havde han exciperet Forum, og paaستااet, at Hofretten var hans Forum, hvilket Præsidenten formener at være urettelig, da han er virkelig Hoffkildrer, og derfor nyder Gage, og derimod kun har en Titel af Professor, hvilken Titel ikke kan undtage ham fra Borgrettens Jurisdiction, hvilken han tilføra som Hoffkildrer har sorteret under; beraaber sig i den Henseende, paa den Undtagelse eller Indskrænkning, som Lovens 1 Bog 2 Cap. 6 Art. tilføger, og paa et Reskript af 4 October 1728, som han har hørt, at Magistraten skal have, og hvorefter de, der bruge Borgerlig Røring, skalde blive ved at sortere under Byens Jurisdiction, omendskiant de faae een eller anden Titel i Rangen; begierer i den Henseende, allernaadigst Resolution, hvorefter han og Borgrettens Tilforordnede kunde vide at rette sig.

* * *

Saavidt jeg skinner, har den Exceptio Fori non competentis, som Professor Carl Gustav Pilo, ved Stævningens Forkyndelse, har fremsat, da han blev stævnet til at lide Dom for den Kongl. Borgret, sin gode Grund i Loven og den Kongl. Hofrets Instrux.

Det er bekiendt, at bemeldte Pilo for nogle Aar siden er beskillet til Professor ved det Kongl. Skildre-Bildhuggers og Bygnings-Academie paa Charlottenborg. Det er iligemaade bekiendt, at Hans Majeestet allernaadigst har forundt Professorerne ved bemeldte Academie Rang med virkelige Cancellieraader.

I Følge Fundaken for Skildre-Academiet ere Professorerne forbundne til visse Forretninger, og til at iagttage visse Pligter; hvoraf skyder, at Professor ved bemeldte Academie ikke er en blot Titel, men et Embede. Altsaa haver Professor Pilo ei allene en Titel, men et virkeligt Embede eller Tjeneste i Rangen. Om han derfor nyder Gage eller ei, gjør intet til Sagen, og kan ikke gjøre Embedet mere eller mindre virkeligt.

Naar nu hermed sammenholdes Lovens 1 Bogs 2 Cap. 6 Artikel, og Instructionen for den Kongl. Hofret, saa er det solekklart, at Professor Pilo forterer under Hofretten, og jeg veed ikke, hvad der kan have bestemt Præsident Ortvæd til, enten at tvivle, eller at gjøre allerunderdanigst Forespørgsel derom.

Det Reskript af 4 October 1728, som Præsident Ortvæd har hørt tale om, existerer virkelig og fastsætter, at de af Borgereskabet, som faae en Character, men dog blive ved at bruge borgerlig Næring, skulle, samme dem forundte Character uagter, blive ved at fortere under Byens Jurisdiction, saa længe de vedblive at bruge borgerlig Næring.

Dette Reskript følges daglig, og det er i Følge deraf, at de blant Borgereskabet, der have faaet en Titel af Agent, Justikraad eller Statsraad ic., men blive ved at bruge borgerlig Næring, i alle Maader fortere under Byens Jurisdiction, saa at Magistraten baade er berettiget til at paalegge dem Byens Onera og Bestillinger, og at forrette Skifte efter dem, uden at Hofretten derudi gier dem deres Competence stridig.

Det er og klart, at et saadant Reskript var ganske nødvendigt, siden de meest Formuende blant Borgereskabet, ellers lettelig ved at erholde en Character kunde blive unddragne fra Stadens Jurisdiction, og derved befriede fra at bære Byens Onera og at paatage sig de Bestillinger, som enhver blant Borgereskabet, imod den Frihed at bruge borgerlig Næring, er forbunden til gratis at forrette og betiene, imod at det bliver ham af Magistraten paalagt.

Men i nærværende Tilfælde, kan dette Reskript hverken finde Anvendelse, eller deraf drages nogen Følge; thi 1) vedkommer dette Reskript allene Stadens, og ikke Borgrettens Jurisdiction, og det gaaer ikke an, i de Tilfælde, hvor der er Collision med Hofretten, at slutte fra Stadens til Borgrettens Jurisdiction, siden der er et ganske andet Forhold imellem Hofretten og Borgretten, hvilke i visse Henseende, udgjøre een og den samme Jurisdiction, end imellem Hofrettens og Stadens Jurisdiction, hvilke i alle Maader ere adskilte, og, saa at sige, hinanden imodsatte. 2) Angaaer dette Reskript allene dem, som have faaet en

en Titel eller Character, men ikke dem, som have faaet et virkeligt Embede i Rangen, uanset de derefter maatte blive ved at bruge borgerlig Næring.

Saaledes, naar En af BorgerSkabet bliver Assessor i Hofretten, hvorpaa man har haft nogle Exempler, forterer han strax under Hofrettens Jurisdiction, omendskiønt han vedbliver sin forhen brugte borgerlige Næring, og jeg finder ikke, at Magistraten haver disputeret Hofretten saadanne Skifter.

Da jeg tilforn har viist, at Professor Pilo nu har et virkeligt Embede i Rangen, saa følger, at, om han tilforn, førend han blev Professor, ikke havde været Hoffkildrer, men allene Skildrer i Byen, og siden den Tid, ligesom tilforn, var bleven ved at skildre for dem, der forlangte det af ham, hvilket kan ansees som en borgerlig Næring, saa havde dog Magistraten ikke, i Følge Reskriptet af 4 October 1728, kunnet paaataa, at han fremdeles og siden den Tid, at han blev Professor, skulde blive ved at fortere under Stadens Jurisdiction; meget mindre kan Borgretten nu paaataa det, da den ikke haver saadant Reskript for sig, som Magistraten.

Den Undtagelse eller Indskrænkning, som Lovens 1ste Bogs 2 Cap. 6 Art. gjør, ved de Ord: Og ikke have sær Privilegier, eller nogen anden Bestilling, som staaer under anden Ret, og de til den vilde eller skulle svare, vedkommer aldeles ikke dette Tilfælde, men har efter mine Tanker, fornemmelig sin Hensigt til dem, der have en Bestilling i Rangen ved Universitetet, Søe: Staten, eller maaffee blant Geistligheden; thi de have vel en Bestilling i Rangen, men have derhos sær Privilegier, og kunde i Følge deraf henskylde sig under Consistorium, Admiralitets: Retten eller den geistlige Ret; have de og tillige flere Bestillinger i Rangen, som høre under forskjellige Jurisdictioner, da beroer det paa dem selv at vælge, hvilket Forum de ville svare for.

Dersom det med Professor Pilo forholdte sig saaledes, som Præsident Ortved synes at formene, nemlig, at han allene havde en Titel eller Character, men ikke noget virkelig Embede i Rangen, da kunde Præs-

Præsident Ortved have nogen Slags Anledning til at gjøre Forespørgsel, saavel i Henseende til ham, som til alle andre, der have et Embede uden for Rangen, hvilket de forrette, og hvoraf de ernære sig, men have en Titel eller Character, som er nævnet i Rang-Forordningen.

Da saadant et Embede, hvoraf En lever og ernærer sig, kan i Henseende til Borgretten anses for det samme, som borgerlig Næring, i Henseende til Byens Jurisdiction, saa kunde Præsident Ortved af Reskriptet af 4 October 1728 tage nogen Anledning til at begiere, at slige Betiente, saa længe de beholdte og forrettede det dem anfortroede Embede, maatte, uanset den dem forundte Character eller Titel, blive ved at fortere under Borgretten.

Det er vist, at Lovens 1 Bogs 2 Cap. 6 Art. har fornemmelig og maaskee næsten allene havt Hensigt til dem, der beklæde et virkeligt Embede i Rangen, og neppe villet tale om dem, der allene havde en Character eller Titel, uden at beklæde noget Embede i Rangen.

Blotte Characterer vare paa den Tid, da Loven udkom, kun lidet i Brug, og de nu brugelige Characterer, for saavidt deraf fandtes indførte i den da værende Rangforordning af 31 Decbr. 1680, betegnede da virkelige Embeder, og havde meest Hensyn til de adskillige da værende og noget forhen indrettede Collegier.

Det er og vist, som Præsident Ortved klager over, at Borgrettens Jurisdiction taber meget, og alt mere og mere indskrænkes derved, at det efterhaanden mere og mere er bleven Brug, at de, der døe i Kiøbenhavn, og have en Tjeneste uden Rangen, faae een eller anden Character, og derved unddrages fra Borgrettens og henlægges under Hofrettens Jurisdiction.

Men saa megen Føie, som Præsident Ortved og paa Borgrettens Vegne kunde have til at gjøre saadan allerunderdanigst Forestilling, som han her synes at sigte til, og saa megen Billighed, som derudi og kunde synes at være paa Borgrettens Side, saa vilde dog Tingene forefinde sin store Uanskelighed, og derimod vilde være adskilligt at indvende, saasom:

1) Er ei allene Loven, men og i Særdeleshed Instructionen for den Kongl. Hofret af 9 Maji 1749, dens klare Bogstav derimod. Bemeldte Instructions 5 Art. fastsætter udtrykkelig: At alle de med Characterer benaadede, som forrette noget Embede i Deres Majestæts Tjeneste, alle de Characteriserede, som ikke bruge borgerlig Næring, og alle de, ved Collegierne beskikkede Betiente, saa mange, som enten i Rangen nævnes, eller med Characterer ere benaadede &c. skulde svare til den Kongl. Hofret.

Heraf er det klart, at enhver, som har en Character og boer i Kiøbenhavn, enten han aldeles ingen Betiening har, eller og han har en Betiening uden Rangen, bør sortere under Hofretten.

Da nu Hofretten, i saa Fald, kom til at tage alt, hvad Borgretten vandt, saa er det ikke at tvivle paa, at jo Hofretten i alle Maader vilde sætte sig derimod, og derudi beraabe sig saavel paa Loven, som i Særdeleshed paa den dem allernaadigst forundte Instructions klare Bydende.

2) Har Borgretten derudi den bestandige Praxis imod sig; thi ligesom det af Loven er klart, at f. Ex. en Renteskriver, som Renteskriver, sorterer under Borgretten, saa har det aldrig været Tvivl om, at jo en Renteskriver, saasnart han fik en Character af Kammeraad eller Kammer-Assessor, burde sortere under Hofretten.

3) Vilde det efter nærværende Omstændigheder, naar man reent, abstraherede fra Characterer, ofte medføre Vanskelighed, at afgjøre, om et Embede var i Rangen eller ei? thi de gamle Embeds-Navne ere forvandlede til Characterer, og de Navne, som adskillige Embeder igien i den Sted have faaet, findes ikke i Rangforordningen. Saaledes betyder en Kammeraad nu ikke meer en Deputeret for Financerne eller i, Kammer-Collegium; en Admiralitetsraad betyder ikke mere en Deputeret i Admiralitets-Collegium, og en Commerceraad ikke en Deputeret i, Commerce-Collegium; derimod findes de Deputerede i disse og andre Collegier nu ikke mere anførte i Rangforordningen. Altsaa, naar de allene skulde sortere under Hofretten, som havde et virkeligt Embede i,

Rangen, og Rangforordningen derudi skulde være den eneste Kettesnoer, saa kunde det paastaaes om en Deputeret for Finankerne, der ingen anden Bestilling havde, at han ikke sorterede under Hofretten, men under Borgretten.

Dertil kommer, at det ofte er vanskeligt at sige, hvad der er Embede, og hvad der er blot Character, fornemmelig saa længe de i visse Collegier, ved at udgive Bestallinger paa visse Characterer, vedblive de samme Formularer, som have været brugelige paa den Tid, da disse Characterer vare virkelige Embeder.

Det er ikke længe siden, det endnu var Brug i Krigs-Cancelliet, naar f. Ex. en Bysfoged, Borgemeester eller Proprietair fik en Character af General-Auditeur, at der da blev sat i hans Bestalling, at han skulde have noie Indseende med de ham undergivne Auditører, med videre. En, der havde en saadan Bestalling at fremvise, kunde i Følge deraf paastaae, at han ikke havde en blot Character, men et Embede.

Endelig 4) Da Borgretten er en Underret, men Hofretten er en Overret, saa maae det ansees som et Privilegium, at sortere umiddelbar under Hofretten, og altsaa vilde det have Anseende af en Slags Degradation, om En, der havde sorteret umiddelbar under Hofretten, kom til at sortere under Borgretten.

Men dette kunde neppe undgaaes, naar alle de, som havde et Embede uden Rang, skulde høre under Borgretten, uden Henseende til, hvad Character de ellers maatte have.

Det træffer sig ofte, at den, der haver en endog anseelig Character, faaer et Embede uden Rang; saadan En har uden Modsigelse sorteret under Hofretten, saalænge han intet Embede havde, men allene en Character, han vilde da ansee det, som noget fornærmeligt og en Slags Degradation, om han, formedelst at han fik et saadant Embede, skulde sortere under Borgretten.

I Følge Foregaaende maae jeg tilstaae, at saa megen Frie, som Borgretten og har, til at besvære sig, og sga meget, som den og taber ved det, at de, der have Embeder uden Rang, faae en Character, saa

saar seer jeg dog ikke, at det kan hemmes, eller Borgretten, paa nogen rimelig Maade derimod beskyttes.

Men hvad det her værende Tilfælde og Professor Pilo i Særbesleshed angaaer, da, som det er viist at han ei allene haver en Titel, men og et Embede i Rangen, saar finder jeg ikke det allermindste derudi for Borgretten at sige, men tænkt, at Hofrettens Competence ligger tydelig for Dagen, ei allene i Hofrettens Instrux, men og i Loven selv; og i den Henseende skulde jeg allerunderdaniigst formeene, at herpaa ikke kan eller bør falde anden Resolution, end: at det forbliver ved Loven og Instructionen for den Kongl. Hofret. Kiøbenhavn den 13 Maji 1759.

Cancellet resolverede derpaa den 26 Maji 1759:

Forbliver ved Erklæringen, hvilket Præsidenten tilskriver.

1759 den 6 Junii, Geheimeraad Grev Zolsteins Skrivelse til Borgrets-Præsident Truels Ortvad.

LXXXVI.

Erklæring oder en Memorial fra Byefogden i Kiøbenhavn Justigraad Lassen og Byeskriver Birch af 30 Novbr. 1758, derudi de andrage, hvor stor Vanskelighed og Ubished det medfører, at Gaarde og Huse i Kiøbenhavn i deres Plante-Protocoller kun anføres under Eiernes Navne, hvilke ofte forandres, og ei engang allestider af dem vides; da Protocollerne derimod vilde blive langt tydeligere, fuldstændigere og tilforladeligere, naar de bleve indrettede efter Stadens 12 Qvarterer, og Gaarde, Huse og Grunde derudi anførte under den nye Matrikels Numere. I den Henseende de begiere, at alle de, der eie Gaarde, Huse eller Bygge-Pladser i Kiøbenhavn, maatte tilholdes efter Advarsel, at møde paa Byeskriver-Stuen med deres Skizzer og Adkomst-Breve, og der lade samme paatægne den nye Matrikels Numere. Derhos de indstille, om enhver, der saaledes blev opfaldet, maatte til at bestride Omkostningerne med de nye Protocollers Indretteise icke betale 24 Sk.

Lillige med Magistratens Erklæring af 18 December 1758, derudi de bifalde Forslaget og ansee det som nyttigt, men drage i Betænkning, derved at paalægge Indboanerne nogen nye Børde eller Udgift. I den Henseende de formeene: 1) At Staden, til hvis Nytte det skeer, kunde beseffte de nye Pro-

tocoller. 2) At alle de, der eie Huse og Gaarde, skulde paa deres Støder og Adkomstlade tegne den nye saavel som den gamle Matrikels Numere af Stads-Conducteuren, som skulde gjøre det uden Betaling. 3) At de dernæst efter Advarsel, maatte møde paa Byeskriver-Stuen, og der forevise disse af Stads-Conducteuren paategnede Støder ic. Da Byefogden og Byeskriveren skulde for egen Regning besørge det øvrige.

Da Magistraten bør og maae have den beste og sikkerste Kundskab om Borgerskabets Omstændigheder, om Stads-Conducteurens saavel som Byefogdens og Byeskriverens Embede og Pligter, om Stadens Inddeling i visse Qvarterer, og hver Qvarteers Inddeling i Huse, Gaarde og Grunde, under visse Numere, samt hvorvidt disse Numere ere og blive bestandige og uforanderlige, saa understaaer jeg mig ikke, at give Anledning til nogen Forandring udi det, som Magistraten, udi deres allerunderdanigste Erklæring, har bragt i Forslag.

For det øvrige maae jeg tilstaae, at jeg anseer dette Forslag for saa godt og nyttigt, saa jeg af Hjertet ønsker, at det ei allene snart maatte blive iværksat i Kjøbenhavn, men at det og efterhaanden maatte blive indført i de andre Steder udi Danmark, saavel udi Kjøbstæderne som paa Landet.

Efter den hos os værende i sig meget nypperlige Indretning, bør Pante-Protocollerne indeholde en Historia Immobilium, for saavidt angaaer, hvem der enten have eiet eller havt en Ret (Jus in re) i dem.

Uf en Pante-Protocol bør jeg alletider kunne erfare om enhver Gaard, Huus, Jord, Grund eller anden fast Eiendom, som sorterer derunder, hvem der enten eier, eller har eiet den? hvem der enten har havt en Pante-Rettighed eller anden saadan ligegyldende Rettighed i den?

Dertil udfordres, at ethvert Individuum blant Immobilia, f. Ex. Huus, Gaard, Grund ic. i Pante-Protocollen saaledes bestemmes og specificeres, saa det umulig kan forveksles med noget andet; thi derved bortfalder Nyttens af den hele Indretning.

Saalænge denne Bestemmelse og Designation allene skal berøe derpaa, at Eierne af slige Gaarde, Grunde ic. deres Navne anføres i Protocollet, og at Gaarden eller Grunden anføres under den Rubrique, som Eierens Navn, efter en alphabetisk eller anden Orden bør have; saa vil det medføre utallige Vanskeligheder; og være megen Uvisshed underkastet; da Eierne forandres, og de, saavel som deres Navne ofte ere ubekjendte for dem, der føre Pante-Protocolterne.

At betegne enhver Gaard, Huus eller Grund i en Riisbygd eller Landsbygd med sit eget individuelle Navn, og derved skille det fra alle andre, lader sig ikke gjøre af mange Aarsager; altsaa bliver der til at erholde den saa høit nødvendige Visshed og Bestandighed intet andet til overs, end at Byerne og Stæderne maae skielnes og betegnes ved særdeles Navne, som de allerede have; men Gaardene, Husene og Grundene i disse Byer og Stæder, maae betegnes og skielnes ved Tal og de Numere, som de eengang for alle faae, ved Stedets almindelige Inddeeling.

Hvor Stæderne ere store og vidtstrakte og daglig kunde blive forøgede og udvidede, kunne de igjen inddeles i Qvarterer, og hvert Qvarter have sine egne Numere.

Jeg vilde ønske, at man ved Landmaalingen havde givet hver Gaard, Huus eller Grund i en By, sit visse Numer i Forhold; enten til Byen eller til Sognet; og at det derhos var bleven forankaltet; at dette Numer altid skulde findes udhugget i den øverste Dørstolpe; eller paa et andet ligesaa beqvemt Sted, saa det aldrig kunde glemmes.

Paa den Maade kunde derom aldrig opkomme nogen Tvivl eller Uvisshed.

Nu derimod behøver man ofte ved adskillige Attester og Tingsvidner at bevise, at den Gaard i en Landsbygd, som nu beboes f. Ex. af Niels Pedersen, er den samme, som, da Landmaalingen skeede, blev beboet f. Ex. af Jens Larsen. Jo længere vi komme hen i Tiden fra Landmaalingen, jo vanskeliggere vil saadant Bevis blive, og jo nødvendiggere vil en Slags anden nye Indretning i den Henseende være.

J De smaa Kjøbstæder, som kun bestaae af et lidet eller maaendeligt Antal Huse og Gaarde, kunde Pante-Protocolterne gierns og uden stor Besværlighed holdes rigtige, paa den nu brugelige Maade, og vedkomende Eiere og Panthavere derved have Sikkerhed nok. Det samme kan og nogenledes siges om de Stæder paa Landet, hvor der næsten intet findes andet, end Herregaarde med deres underliggende Bøndergods.

Men om der paa eet eller andet Sted maatte være eller blive Mængde af Eiendoms-Bønder, da kunde en nye Foranstaltning der neppe ret længe undværes, og overalt vilde den have sin Rytte i de Eiendoms-Sager, hvor der til Oplysning behøves Udskrift af Landmaalingens-Matrikelen.

Da nu Kiøbenhavn er inddeelt i visse Qvarterer, og der over et hvert Qvarteer er forfattet en særskilt Matrikel, hvorudi hver Gaard, Huus og Grund har faaet sit bestandige og uforanderlige Numer, saa kan intet være bedre eller rimeligere, end at dette Numer, som en Character distinctivus paa ethvert Huus, Gaard eller Grund, lægges til Grund i Pante-Protocolterne, og altsaa har indføres i alle Udkomst- og Pante-Breve paa faste Eiendomme. Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille; om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Kiøbenhavns Magistrat efter Erklæringen. Da Magistraten vil selv besørge det Behøvende, ved en offentlig Placat, til alle Vedkommendes Efterretning, bekendtgjort. Kiøbenhavn den 26 Maji 1759.

Herpaa resolverede Cancelliet under 11 Julii 1759:

Expederes efter Magistratens Erklæring.

1759 den 27 Julii, Kongelig Befaling til Kiøbenhavns Magistrat.

LXXXVII.

En Relation til Hans Kongelig Majestæt i Anledning af en Befaling, som den 4 Febr. 1757 gik til Geheimeraad Greve af Holstein, Biskop Pontoppidan, Justisraad Buchwaldt, Livmedicus Berger, Doctor Jensenius, Hof-Chirurgus Wohlert og mig, at undersøge Doctor Oeders botaniske Plan,

og derefter indgive vores allerunderdanigste Betænkning. Efter at vi adskillige Gange havde været samlede i Commissionen og hver for sig havde givet sin Betænkning over enhver Post, hvilke Meninger syntes temmelig forskellige, og Commissionen derpaa en Tidlang havde ophørt, sagde Hans Excellence mig i Martii Maaned 1758, at der maatte en Ende derpaa, og bad mig igien nemløbe Papirerne, for at opsætte en Betænkning; derpaa jeg, efter Foregaaende Afraale med Hans Excellence, opfattede følgende Relation, som, efter at den af ham var approberet, blev i Commissionen oplæst for dem samtlige, da Bissop Pontoppidan erklærede og at ville underskrive den, og de øvrige, at være enige med den i alle Hovedposterne. Hvorpaa den blev reenskrevet og indgivet til Hans Majestæt, underskreven af Grev Holstein, Bissop Pontoppidan og mig. Concepten, som blev de øvrige udlaant, for at conferere den, ved deres Relation, blev mig først et Aar efter tilbageleveret, og da her indført.

Efterat vi havde bekommet Deres Kongelig Majestæts allernaadigste Befaling af 4 Febr. 1757, at undersøge Doctor Oeders botaniske Plan, med videre derhen hørende, og Udgivelsen af Flora Danica vedkommende, samt hvad derudi hidindtil var gjort, og hvorvidt dermed var gaaet frem? have vi ei allene nogle Gange været forsamlede i Commissionen, men og hver for sig giennemgaaet, saavel de samme Tid til Commissionen overleverede Dokumenter, som de siden, Tid efter anden, fra Doctor Oeder i Commissionen indleverede Skrifter; men derhos tilføjede erfarede, at de fleste blant de Quæstioner, som her ventileres, deres Decision, udfordrer saadan Kundskab og Indsigt i Botaniquen, som vi hverken besidde, eller kunne formodes at besidde; i den Henseende vi, saa meget mindre træste os til, derover at give nogen allerunderdanigst tilforladelig Betænkning, som vi finde, at de Medici og Botanici, der ere i Commissionen, saavel som andre, hvis viderur vi over en eller anden Post have indhentet, ikke just ere ganske enige udi deres Dom over samme Poster, da vi ikke understaae os, i en Sag, som vi ikke tilfulde indsee og begribe, at give den ene artis Periti Betænkning Fortrin for den anden.

Men,

Men, førend vi begiere os allerunderdanigst dispenserede fra dette Arbeide, til hvilket at forerette, der lev kan findes andre langt bekvemmere end vi, ville vi dog ikke undlade at give vores allerunderdanigste Tanker tilkiende over de Poster, som vi formene os nogenledes at være istand til at dømme om. Hvilken vores Betænkning vi dog gjerne underkæste andre Kyndigeres Overveielse og Rættelse.

Da det er afgjort, at Kobberne til Flora Danica skal udfomme Fasciculviis, 60 Stykker, eller flere aarlig, det og er klart, at der bør udfomme en Beskrivelse over alle de Urter og Planter, som i Kobber findes aftrykte, saavelsom en praktisk Afhandling om samme Urters og Planter Brug og Nytte; saa spørges der, paa hvad Maade, og i hvad Orden, disse Parter af Flora Danica bør udfomme, og følge paa hinanden? hvilket er den første Qvæstion, som fornemmelig synes at have givet Anledning til denne Commission.

Doctor Oeder er for, at Kobberne først Fasciculviis bør udfomme for sig allene, og naaar samtlige Kobberne saaledes ere udgivne, hvilket vil medtage endeel Aar, at der da først bør udfomme en systematisk Beskrivelse over samtlige Urter; hvorpaa endelig igjen, efter nogle Aars Forløb, bør følge den praktiske Afhandling om samme Urters og Planter Brug og Nytte.

Dette formener han og at komme overeens med den af ham foreslågne, og, efter hans Formening, allernaadigst approberede Plans 4de Artikel.

Derimod medføre de Doctor Oeder tillagte Ordres af 23 April og 22 Maji 1756, at med ethvert Fascicul af Kobberne tillige bør udfomme en Beskrivelse over de i samme forekommende og eftertrykte Urter og Planter; og at enten med hvert, eller i det mindste, med hvert andet Fascicul af Kobberne, bør udfomme den Deel af den praktiske Afhandling, som angaaer samme Urters Brug og Nytte.

Af den fra Doctor Oeder herover indkomne Erklæring have vi vel erfaret, at det, efter hans Maade at arbeide paa, og da han agter at indføre

indsøte et nyt Systema i Botaniquen, vil medføre nogen Vanskelighed for ham, om han med hvert Fascicul af Kobberer tillige skal udgive en Fortegnelse paa de derudi befindende Urter og Planter; men ikke desto mindre holde vi det for uomgiængelig nødvendigt til at befordre Verkets Afgang og Debit, som er det, man herudi fornemmelig bør see paa, da det er let at begribe, at de blotte Kobberer uden Beskrivelse, og uden Navne (thi Doctor Oeder vil ei eengang, at den afstrykte Urtes Navn skal findes paa Kobberet,) ikke vil finde ret mange Liebhabere, og der, efter al Anseelse, kun vilde være faa, som ville finde sig ubi aarlig at udbetale nogle Rixsdalere for Kobberer af Urter, hvis Navn og Beskrivelse, de først efter endeel Aars Forløb, skulde komme til at vide.

I den Henseende holde vi og for, at, om det skulde være umueligt, at Beskrivelsen kunde udkomme med hvert Fascicul af Kobberne, man da af tvende Onde maatte vælge det mindste, og hellere bie med at udgive Kobberne, indtil de saakelike vare blevne afstrykte, eller og den systematistiske Beskrivelse over Urterne i det mindste var bleven færdig, paa det saakelike Kobberer og den hele Beskrivelse saaledes paa eengang kunde udkomme, hvilket efter vores Formening, var bedre, end om Kobberne først Fasciculviis skulde udkomme, uden nogen Beskrivelse, hvilket maaskee i Besghindelsen, vilde affkræfte Kiøberne, og sætte Verket i et Slags Miscredit, som det siden sildig maatte reise sig af.

Men vi maae tilstaae, at vi ikke see nogen Umuelighed ubi, at en characteristisk Beskrivelse med hvert Fascicul af Kobberer udgives over de Planter, som samme Kobberer forestille; thi da det ikke kan feile, at jo Doctor Oeder ved hver Urter, han finder og lader aftegne, medens den endnu er frisk, for sig optegner Materialier til en saadan Beskrivelse; saa kan det ikke medføre saa stor Vanskelighed for ham saa betids at give Beskrivelsen, saa den tillige med Kobberet kan blive udgiven; ligesom Commissionen og, sørend Doctor Oeders sidste Reise til Norge, haver vrindret ham om, at han maatte indlevere characteristiske Beskrivelser over alle de Planter, han fandt, og agtede at lade tegne, som Norske Planter.

Utsaa bliver vores allerunderdanigste Tanker herom følgende:

At ligesom Kobberne til Flora Danica bør, efter vores Formening, udkomme in Folio, og hver Urt (de meget smaae undtagne) have sit eget særskilte Kobber, saa bør og, med hver Kobber, paa et eller tvende Blade, ligeledes in Folio, følge en kort, men nøiagtig Beskrivelse over Urten, i Henseende til alle dens Dele.

Foruden det, vi tilforn have erindret, at saadan Beskrivelse rimelig vil befordre Værkets Aftryk og tiltrække flere Liebhabere, saa vil den endnu have en dobbelt Nytte, nemlig a) de Subtilliteter, som ved Urternes fineste Dele kunde være at iagttage, men i Figurerne ikke saa tydelig lade sig udtrykke, kunde saaledes ved Ord tilkiendegives, og de Tvivl derved hæves, som ellers lettelig maatte opkomme, ved at sammenligne Urterne med Figurerne. b) De, som havde Lust til at gjøre praktiske Anmærkninger over Urterne, og indsende samme, og formodes allerede at være satte istand dertil, ved den forhen udkommende Indledning til Botaniquen, eller paa anden Maade, kunde saaledes vist vide, og bestemme, hvilke de Urter vare, hvorom de skrev.

Foruden Beskrivelsen over Urten og dens Dele i sig, maatte endnu under samme Rubrique, og paa samme Blad meldes: a) Stedet og Jordarten, hvor en Urt best vover. b) Tiden naar den blomstrer. c) Provincialnavnene paa Urten i Modersproget, og eet af de almindeligste Navne i andre bekiendte Sprog, s. Ex. Tydsk, Franssk, Latin, Engelsk &c. d) Et af de tienligste Danske Navne maatte fastsættes til Urten, isald noget godt fandtes, men i Mangel deraf maatte et nyt opfindes, og helst et saadant, som kunde give noget Begreb om nogen Urrens særdeles Egenskab. e) Var det godt, om de fornemmeste Forfatteres Navne paa saadan en Urt bleve anførte, og Steder tillige citerede, hvor de havde handlet derom, paa det enhver, efter hans Leilighed og Omstændigheder, kunde eftersee samme. f) Vilde det maaffee og have sin store Nytte, om her tillige kortelig og allene med et Par Ord blev meldt noget lidet om Urtenes hidindtil bemærkede Nytte, Skade eller andre særdeles Egenheder.

Eigesom disse ere vore Tanker, i Henseende til den Beskrivelse, der her følger med hver Fascicul af Kobber, saa maae vi derimod tilstaae, at hvad den practiske Deel angaaer, som skal vise Urternes Brug og Nytte, da skionne vi ikke, at det vil blive Doctor Oeder, eller nogen anden mueligt at levere saumme saa betids; at den kunde følge med hvert eller hvert andet Fascicul af Kobber, naar vi antage, at man saasnart mueligt, vil begynde med at udgive Kobberne Fasciculwiis.

Blant de mangfoldige Urter, som Doctor Oeder finder og lader afprøve, er der ikke $\frac{1}{20}$ Deel og maaskee neppe $\frac{1}{40}$ Deel, som ere Plantæ officinaræ, eller som man i paakommende Tilfælde allerede er vant til at betiene sig af, og om hvis Brug og Nytte saaledes noget tilførelseligt er bekiendt.

Alle de øvriges Brug og Nytte skal først opdages, og ved anstille Forsøg erfares.

De Forsøg, som det beroer paa enhver Kyndig, naar, og hvor han vil, at anstille; og, som snarest synes at vise en Urtes Virkning; Brug og Nytte, ere de Chymiske. Men alle de Medici, der ere i Commissionen, saavelsom andre, hvis Betænkning vi derover have indhentet, ere enige derudi, at disse chymiske Forsøg intet ere mindre, end tilførelselige, i at fastsætte en Urtes Brug og Nytte.

At udskrive, hvad andre Auctores derom have sagt, uden selv at undersøge det, det er ikke anstændigt, for saa prægtigt og Kongeligt et Værk; og vilde desuden være underkastet megen Uvisshed, Fare og Critique.

Utsaa bliver intet andet tilovers, end at Vedkommende, ved alle foreskaldende bekvemme Leiligheder maae betiene sig af Urterne, og anstille Forsøg, i Henseende til deres Virkninger, for derved endelig at komme til nogen Visshed om deres Brug og Nytte. Paa den Maade kan ofte lang Tid medgaae, inden man bliver tilfulde forvissat om en eneste Urtes Virkning og Nytte, deraf da let kan sluttes, hvor megen Tid der vilde behøves, inden man faaer saadan Visshed, i Henseende til mange Tusende Planter og Urter.

Men andet end det, som man, efter anstillede og gjentagne Forsøg og Erfaringer, er bleven tilfulde forvissat om, bør ikke i et saadant Værk, som Flora Danica, anbringes og udgives for en nye opfunden og tilførseladelig Sandhed.

Disse Betragtninger have bevæget os til at troe, at man ikke bør haste for meget med den practiske Deel af Flora Danica, men dertil give Bedkommende al den Tid, som de maatte eragtes at behøve.

Imidlertid er det vist, at Tiden meget kunde forkortes, ved det, at flere bequemme Personer tillige concurerede til denne practiske Deels Udarbeidelse.

I den Henseende var det godt, om ei allene Friderichs Hospitals Medicus Doctor Jensenius, men og andre duelige Practici bleve formaade at indgive deres, ved anstillede Forsøg, erhvervede Erfaringer til den practiske Deel.

Det kunde maaskee og have sin Nytte, om visse bequemme Personer bleve satte til at giøre chronologiske Extracter af de beste practiske Botanici, Journaler og Disputaer om Planternes Nytte. Da saadant kunde give Anledning til Forsøg, og man derhos fik at vide, hvad som allerede var bekiendt.

Men i hvor mange der end antages, til at give Materialier til denne practiske Deel, saa vil det dog uden Tvivl, være fornødent, at En bringer det i Orden, og udarbejder Texten, paa det samme oversalt kan være sig selv liig.

2.

Om de fleeste Ting i Doctor Oeders Udkast til et Reglement for Flora Danica, og de derudi anførte adskillige Dele, som skulle udgiøre samme, ere vi kun lidet istand til at dømme.

Efter vores Formening, ere de væsentlige Parter af Flora Danica følgende, og bør udkomme i følgende Orden:

- 1) En Indledning til Botaniquen, eller Kundskab om Urterne, som bør indeholde de første Grunde af Botaniquen, og være forfattet saaledes, at alle, endog Ustudevede, kunde læse og forstaae den,

og derved faae Smag paa Botaniqven, og Lyft til videre at dyrke den, ved at anstille Forsøg med Urterne ic. Saa bør de og derved sættes istand til at forstaae de øvrige Dele af Flora, og i Særdeleshed den derpaa følgende Beskrivelse over Urterne.

Dette Begreb viser, at denne Part bør være den allerførste, som kommer ud af Flora Danica (thi Kvortissement til Publicum ansee vi ikke som en Deel af Flora) og bør være bekendt, førend noget Fascicul af Kobberne med derhen hørende Beskrivelse udkommer.

Doctor Oeder har og foruden en Abhandlung von der Kräutern Kenntniß, til Commissionen indleveret et Stykke af en saadan Einleitung zur Kenntniß der Kräuter.

Saavidt vi deraf kunde skionne er den skreven i en systematisk Orden og philosophisk Smag; men vi vide ikke, hvorvidt den vil blive beqvem til at opnaae det, som dermed skal være den fornemteste Hensigt, nemlig, at endog ustuderede Folk derved kunde faae nogen Smag paa Botaniqven, og Lyft til videre at dyrke den. I det mindste synes Doctor Oeders Abhandlung aldeles ikke at være skiftet dertil, da den indeholder adskillige abstracte Begreber. I den Hensende holde vi ei heller for, at denne Abhandlung først bør udkomme, hvilket dog synes at være Doctor Oeders Hensigt, men formene at den forhen ommeldte Einleitung bør være den allerførste, da det siden kan berode paa Doctor Oeder, til de Studerendes Nytte at udgive hans Abhandlung, enten for sig, eller som en Fortale til een af de andre Parter af Flora Danica.

2) Kobberne selv, med de forhen omtalte korte Beskrivelser.

Vi formene, at alle Kobberne bør være in Folio, og at hver Ur, i Almindelighed, bør have sit Kobber, undtagen de meget smaae, af hvilke 2, 3 eller 4 kunde trykkes paa et foliant Blad; og at med hver Kobber, paa et eller tvende Blade, ligeledes in Folio, bør følge den forhen omtalte korte, men nøiagtige Beskrivelse.

3) En systematisk Beskrivelse over alle de Danske Urter, hvorudi de ansøres under deres viffe Classer, efter den af Autor fastsatte Mes-

Metode, og beskrives vidtløftigere og omstændeligere, end i den med Kobberne følgende korte Beskrivelse skeet er.

2. Hvad den methodiske Verzeichniß angaar, som Doctor Oeder melder om, da falder en Deel deraf bort naar den ommeldte korte Beskrivelse følger med Kobberne.

3. Forresten have vi antet imod, at en saadan kort methodisk Fortegnelse udfom, som henviste til den vidtløftigere og systematiske Beskrivelse, og kunde saame enten trykkes særskilt, eller som et Slags Register bag ved den systematiske Beskrivelse.

Da der vil gaae mange Aar med, inden alle Kobberne udkomme, saa er det ikke at tvivle paa, at denne systematiske Beskrivelse jo længe forhen kan blive færdig, og da have vi intet imod, at den, jo før jo heller udkommer, omendskjont alle Kobberne endnu ikke ere udkomne.

4. Den practiske Deel, som viser Planternes adskillige Brug og Nytt.

Vi have ei heller noget imod de adskillige af Doctor Oeder anførte Afhandlinger, hvilke alle bør ansees, som Parter af denne practiske Deel.

Vi have tilførn erindret, at man efter vores Formening, ikke bør haste for meget med samme. Imidlertid kunde det maaffæ, til noget at befordre den, være godt, om Doctor Oeder, paa sine Norske Reiser, lod samle nogen Mængde af de forekommende rareste Planter, paa det dermed i Tide kunde anstilles Forsøg.

Det kunde og, efter vore Tanker have sin store Nytte, om Doctor Oeder lod samle, samt imellem Papiir accurat indlegge at tørres 4 à 5 Exemplarer af de rareste Species, hvilke han lader aftegne, saa at deraf et eller tvende Exemplar til det botaniske Bibliothek, saavel som andre offentlige Bibliotheker kunde leveres, da saadanne Herbaria viva af rare Uretter agtes høit, og disse tørre Uretter ere, i Mangel af de friske, dei Nættensnore, hvorefter man allerstkeest kan domme om Planternes og Beskrivningernes Rigtighed.

Hvordis Doctor Oeder hidindtil er kommet med sine Anstalter og Opdagelser ved det botaniske Væsen, og hvordis samme kan eragtes til-

strakles

strækkelig i Forhold til Tiden, siden han dermed begyndte, ere vi ikke istand til at sige, eller med Visshed at domme noget om.

Vi vide ikke, hvor mange Urter Doctor Oeder hidindtil har fundet, og ladet aftegne, eller tænker at lade aftegne; langt mindre vide vi, hvor mange rare og usædvanlige, eller hidindtil ubekjendte Urter der ere iblant dem. Vi have ikke seet noget af Doctor Oeders Collectaneis, eller nogen Beskrivelse over de allerede aftegnede Urter. Vi tænke dog, at det ikke kan seile, at jo Doctor Oeder, naar han finder en Urte, fornemmelig om den er noget rar, strax, medens den endnu er frisk, for sig forfatter en saadan Beskrivelse.

Vi have udi Commissionen, som blev holden den 22 Martii 1757, strax forend Doctor Oeders sidste Afreise til Norge, erindret ham, at han maatte indlevere characteristiske Beskrivelser over alle de Planter, han fandt, og agtede at lade tegne, som Norske Planter.

Doctor Oeder haver udi hans Skrivelse til Commissionen af 4de November 1757, erindret det af ham derom givne Lovte, og end videre lovet at fyldestgjøre samme; men derhos haver han allene indsendt det forhen ommeldte Stykke, af hans *Einleitung*, saa Commissionen endnu ikke haver seet noget af hans Beskrivelser.

Imidlertid maag vi ikke forbigaae her at erindre, at de Medici og Botanici, som ere i Commissionen; og ere bedre istand til at sionns om Doctor Oeders Arbeide, end vi, halde for, at Doctor Oeder hidindtil har præsteret hvad af ham kunde forlanges, naar han allene tillige havde indleveret Beskrivelser over de Urter, han har ladet aftegne. Vi maag og tilstaae, at saadan Beskrivelse saavel over de Urter, der ere aftegnede, som de der skal aftegnes, er saa meget mere nødvendig; som vi ikke begribe andet, end at hele Værket i Mangel deraf vilde standske; isald Doctor Oeder kom noget til, da det derimod synes, at Arbeidet, endog i saadant Fald, af andre kunde fortsættes, naar man allene havde saadanne usigtige characteristiske Beskrivelser, som vare forfattede over enhver Plante, medens den endnu var frisk; og tillige havde de forhen ommeldte tørre Urter, hvoraf man i al Fald, kunde domme om disse Beskrivel-

Frivælsers Nøiagtighed og Rigtighed. Men ligesom vi ikke have seet nogen Beskrivelse, saa vide vi ei heller, om nogle saadanne tørre Urter ere indleværede.

Saa formenter og nogle, at Doctor Oeder hos gamle Bønderfolk og andre Indvaanere i Norge, mere burde erkjendiget sig om de i deres Egn fundne Planter's Navne, Brug og Nytte, da saadanne Underretninger, som Doctor Oeder ikke synes at have gjort saa meget af, ofte skal være af stor Betydning.

Vi troe gierne, at det forholder sig saaledes, men vi maae derhos tilstaae, at Doctor Oeder, som en Fremmed, der i Begyndelsen ei engang skal have forstaaet Sprogene, derved mueligt har forefunden langt mere Vanskelighed end nogen anden.

4.

Over Planen Litt. A. A. saavel som Doctor Oeders derover til Commissionen indgivne Betænkning, ere vi ikke istand til at domme, men overlade samme til de Herrer Medici og Botanici.

5.

Uf de fra Doctor Oeder til Commissionen indgivne Skrifter have vi Marsag at slutte, at han er en flittig og arbeidsom Mand og hurtig Skribent, men derhos maae vi dog tilstaae, at ifald det hele Arbeide, med at samle og beskrive Urterne; indrette den botaniske Have, og udarbeide de adskillige Dele til Flora Danica, med videre, skulde blive ham alene anfortroet, vi da befengte, at det vilde overgaae hans Kræfter; ligesom det og af Forøgenende lettelig erfares, at adskilligt udføres, der for ham, som en Fremmed, vil medføre langt større Vanskelighed, end for en Indfødt, som besad samme Kundskab og Indsigt i Botaniquen. I den Henseende skulde vi formenter, at det kunde have sin Nytte, og maaffee meget vilde befordre Værkets Fremgang og Paalidelighed, om dette Arbeide blev deelt iblant flere, saa at enhver paa tog sig det, han var meest oplagt til.

I saa Fald vide vi ingen bequemmere dertil at forestaae, end den for kort Tid siden fra Stokholm hjemkomne Doctor Georg Tycho Solm,

Solm, hvis Betænkning vi over een og anden blant foregaaende Poster have indhentet og fundet samme heel grundig og begribelig, eller og den med første udenlands fra forventende Alcanius, som og ex professo skal have lagt sig efter Botaniquen, hvilke begge, i Henseende til visse her henhørende Poster, have adskillige Fordele for Doctor Oeder.

Ligesom disse ere vore allerunderdanigste Tanker over de Poster, som vi formene os nogenledes, skönt langt fra ikke tilfulde, istand til at dømme om, saa skulde vi og allerunderdanigst formene, at hvad disse, saavelsom de øvrige Poster, hvilke vi aldeles ikke finde os istand til at dømme om, angaaer, da, saafremt samme ikke, ved den allerede allerede naadigst anordnede Direction, kunde afgjøres, saa vilde Collegium Medicum blive det beqvemeste og meest competente til at decidere derndi, eller give sin Betænkning derover, da alle de Medici, som have været i Denne Commission, og ere Lemmer af dette Collegium.

Os saaledes formode vi os allerunderdanigst, saavidt os har været mueligt, at have efterkommet Hans Kongl. Majestæts til os ergangne allernaadigste Befaling. Kiøbenhavn den April 1758.

LXXXVIII.

Et Brev, som jeg i August 1757, da det ved Placatet var bekendtgjort, at Hans Majestæts Gods i Ods-Herred skulde bortselges, skrev til en god Ven til Hove, som ofte havde talt med mig om den Nytt, der for det almindelige Bedste vil flyde deraf, om Hoverie efterhaanden kunde afskaffes, og Bønderne derfor befries, og Fæstebønder forvandles til Eiendomsbønder, samt hiist mig nogle af ham selv, i den Henseende opfatte Forslag.

* * *

Ved det, at jeg forgangen Vinter nogle Gange havde den Ære, at tale med Dem om visse oeconomiske Materier, havde jeg tilligemed den Fornøielse at bemærke, at vi meget godt komme overeens i Principia, saavel i Deconomien i Almindelighed, som i Henseende til dens Anvendelse paa vores Jordegods i Danmark i Særdeleshed.

Vi holde begge for, at man i Danmark, saa meget mueligt, burde stræbe efter at faae Eiendomsbønder isteden for Fæstebønder, og Friebønder isteden for Hoveriebønder.

Da jeg er af den Mening, at Eiendomsret har en utroselig stor Virkning hos en Bønde eller Jordbruger, og troer, at den Bønde, som medens han er Fæstebønde, neppe er istand til at betale sin aarlige Landgilde, derimod, naar han først er bleven Eiendomsbønde, bliver ei allene istand til aarlig at udbetale langt mere, men og desuden at samle Penge, saa har jeg ofte tænkt over, hvorledes man i Danmark skulde begynde det, for efterhaanden at faae alt flere og flere Eiendomsbønder.

Jeg har med en Slags Bedrøvelse bemærket, at man i de sidste Hundrede Aar, og længere, har i Danmark fulgt ganske andre Principia, end de forhen omtalte.

Man veed næsten ikke meer i Danmark af Eiendomsbønder at sige.

Der er i de sidste Hundrede Aar nogle Snese Herregaarde oprettede, hvoraf flyder, at nogle Hundrede Bønder eller Bønderfamilier ere udryddede, og nogle Tusende Friebønder giorte til Hoveriebønder.

At oprette en nye Herregaard, er, efter mine Tanker, det samme som blant endeel gode og velhavende Bønder eller Bøndefamilier, at udrydde $\frac{1}{2}$ Deel eller $\frac{1}{3}$ Deel, for at gjøre de øvrige $\frac{2}{3}$ Dele eller $\frac{2}{3}$ Dele til Stoddere.

Enhver maae tilstaae, at dette kun er slet Fordeel for Kongen og Landet.

Jeg sætter, at der i et vist Sogn ere 5 Landsbyer, udi hver Landsbye boer 10 velhavende og hoveriefrie Bønder; hver Bønde haver en Gaard paa 8 Tønder Hartkorn, hvilket i alt gjør 50 Bøndergaarde og 400 Tønder Hartkorn.

Jeg sætter end videre, at den Proprietair, der eier disse 5 Byer, faaer Lov at nedbryde den ene Bye, for deraf at oprette en Herregaard, til hvilken Bønderne i de andre 4 Byer maae gjøre Hoverie.

Her spørges, hvad bliver Virkningen af denne Forandring? Den falder let i Sinene.

De 10 Familier, som boede i den ene Bye, der legges øde, blive reent udryddede; thi skönt det hedder, at Proprietairen i den Sted skal opbygge Huse, saa veed man vel, hvorvidt det gaaer eller kan gaae, og efter 40 eller 50 Aars Forløb veed man neppe mere af at sige, at der har været saadan en Bondebye til. Men de øvrige 40 Bønder, som boe i de andre 4 Byer, og tilforn vare frie for Hovorie, men nu blive Hovoriebønder, blive ved denne Forandring efterhaanden ødelagte og tiggefærdige; altsaa har man, efter nogle Aars Forløb, isteden for 50 velhavende Bønder, 40 Stoddere, som endog have tabt alt Mod og Haab om nogensinde at komme sig, tilligemed den deraf flydende Lyst til at stræbe.

Vil man lade Tankerne løbe lidet længere om, og overveie, hvad Indflydelse saadan Forandring haver i de omkringliggende Kjøbstæders Velgaaende, Landets Folkemængde, Agerdyrkingens Forbedring, det Fattiges Væsen, visse Fabriquers og Manufacturers Vedligeholdelse ic., skal man endnu tydeligere indsee, hvor stort et Tab det er for Kongen, Landet og det almindelige Bedste.

Jeg indbilder mig at være overtydet om, at, isald en anden Plan i Danmark skal legges, og man med Liden vil vente, isteden for Fæstebønder, at faae Eiendomsbønder, og isteden for Hovoriebønder at faae frie Bønder, det da bliver Hans Majestæt selv, som dermed, paa sit eget Gods, maae giøre Begyndelse.

Jeg veed og, min Herre, at Deres Tanker gaae ud paa det samme, og at De haver tænkt paa de Midler, hvorved det kunde iværksættes.

Af Proprietairerne kan man ikke vente, at de dermed skulde begynde, da de fleste af dem ikke kunde giøre det, uden derved, i det mindste i Begyndelsen, at lide et anseeligt Tab.

Jeg har ofte fornsiet mig med at beregne, om en Proprietair, som eier en frie Herregaard, ikke med nogen Fordeel, eller i det mindste, uden stort Tab, skulde kunde lægge hans Hovedgaard ned, og derpaa i Forhold til dens Størrelse, sætte 6, 8 à 10 eller flere Bønder, som selv skulde drive Avlingen, og deraf betale ham en vis taalelig Afgifts

hvorimod de øvrige Bønder, som tilforn havde gjort Hoverie til Gaardens, skulde i den Sted, betale ham en vis Hoveriepenge, hvorved Bønderne sædvanligviis ere langt bedre tjente, end med at giøre Hoverie in Natura.

Men jeg har befundet, at naar de øvrige Bønder og betale 2 Rdr. for huer Lønde Hartkorn Hoveriepenge, og de Bønder, som ere satte paa Hovedgaarden, betale til Proprietairen 1) de Kongl. Skatter. 2) Alle trende Tiender. 3) Landgilde. 4) Hoveriepenge, saa kan han dog paa de fleste Steder, ikke faae den Summa ud, som Forpagtningen nu allene udgiør.

Dertil kommer endnu en anden Uleilighed, nemlig: at en Proprietair, i saa Fald, vilde være forbunden til at opsætte en 6, 8 à 10, eller flere nye Bøndergaarde paa hans Hovedgaards Laxt, hvilket vilde koste ham nogle Tusende Rigsdalere, en Summa, som enhver krymper sig ved at udgiøre, saalænge han ikke er forvissat om, at hans aarlige Indtægter derved kiendelig vilde tiltage; ligesom adskillige Proprietairer ei heller ere istand til at giøre saadant Forfsud.

Om man end kunde overbevise adskillige Proprietairer om, at saadan Indretning, sigtede til det almindelige Bedste, saa kan man dog ikke hos de fleste Folk vente at finde saadan Patriotisme, at de skulde findes villige til at giøre en Indretning, hvorved det almindelige Bedste vel blev befordret, men de selv aarlig, i det mindste i Begyndelsen, tabte nogle Hundrede Rigsdaler.

Derimod har jeg bemærket; at saadan Indretning; (som siden let kan drives videre, saaledes, at disse Bønder tilfids blive Eiendomsbønder,) paa Hans Majestæts eget Gods, ikke nær forefinder den Bærfrugtighed, som paa Proprietair-Godserne, og det fornemmelig af tvende Aarsager, nemlig: 1) Af et lige stort og lige godt Gods er det umueligt, at Hans Majestæt kan have de samme beholdne Indtægter, som en Proprietair, ligesom Hans Majestæt og, paa Betientere at underholde med videre, maae giøre langt større Beskostninger, end en Proprietair. Altsaa kunde det vel hændes sig, at hvor en Proprietair ved saadan Indretning

retning maatte tabe anseeligt, der vilde Hans Majestæt derved tabe saare lidet, eller slet intet, maaskee vel have nogen Fordeel. 2) Om Hans Majestæt og ved saadan Indretning tabte noget, for saavidt han er Proprietair eller Jordegods-Eier, saa vandt han det igien, mere end dobbelt, for saavidt han er Konge og Herre over hele Landet.

Kongen kan alletider staae ved at tabe 100 Rdr. i hans Indkomster, naar han allene kan være forvissed om, at Landet derved vinder 1000 Rdr., eller mere; thi baade er Landets Fordeel Kongens Fordeel, og omvendt er Kongens Fordeel Landets Fordeel, saa at Kongens og Landets virkelige Interesse ikke kan skilles ad; men, naar jeg og vil tage Kongens Fordeel ganske neigtigen, og sætte den imod Landets Fordeel, saa kan man dog altid være forvissed om, at, naar Landet aarlig vinder 1000 Rdr., vil deraf tilsidst langt over 100 Rdr. indflyde i Hans Majestæts Cassa.

Det er i den Henseende, at Kongen, ved det Jordegods han eier, kan endog med nogen Fordeel, beagnde een eller anden nyttig Indretning, som en anden Jordegods-Eier ikke, uden hans Skade, kunde sætte i Værk.

Men naar Kongen først har begyndt, og Tingen saaledes alt esters haanden mere og mere lettes og Indretningen jævnes, saa kan man vel vente, at adskillige Proprietairer efterhaanden vilde finde deres Regning ved at følge Kongens Exempel.

Dertil kommer, at vi have en Konge, som ved utallige Prøver haver viist, at intet ligger ham mere om Hjertet, end Landets Bedste og hans Undersaatteres Velgaaende, og, at han er særdis til, ei allene at tabe i sine Indtægter, men og at aabne sin egen Pung og udvælke anseelige Summer, saasnart han allene seer, at derved kan udvirkes noget Gødt til Landets og Undersaatternes almindelige Bedste.

Under saadan en Konge bør man ikke mistvivle om nogen god og nyttig Indretnings Iverksættelse. Der behøves kun, at Kongen bliver forvissed om, at en Indretning er gørlig og nyttig for. *Den Almindelige*

faa heed man, at han, uden Hensende til hvad det og kan koste, vil vide den iverksat og fuldført.

Disse Tanker, som jeg ofte pleier at beskæftige mig med, naar mine andre Forretninger tillade det, ere vaagnede hos mig ved den Anledning, at jeg har erfaret, at det er Hans Majestæts allernaadigste Hensigt at borte sælge Hans Gods i Ods Herred i Sieland.

Jeg maae tilstaae, at jeg ikke haver nogen særdeles og tilstrækkelig Kundskab om dette Godses Beskaffenhed, men efter det almindelige Begreb, jeg har gjort mig derom, har jeg holdt for, at det var et Gods, hvor der ganske beqvemmelig kunde gøres Forsøg med at forandre Fæstebønder til Eiendomsbønder. Alle der mødende Omstændigheder synes at hidrage til at lette og befordre saadan Indretning; saafom, at her ingen Hovedgaard er; at alle Bønderne ere frie for Hoverie, og foruden de aarlige Skatter, allene forbundne til at betale en ganske maadelig aarlig Landgilde i Korn eller Penge; at de fleeste blant disse Bønder skal være temmelig velhavende; at de ligge, saa at sige, for sig selv, og kun ganske faaæ Proprietair-Bønder ere blandede imellem dem; og endelig, at der til dette Gods er liden eller ingen Skov, med videre.

De særdeles Omstændigheder, som have bestemt Hans Majestæt til at sælge dette Gods, ere mig ubekjendte, saa jeg derfra i alle Maader maae abstrahere; jeg er og forvissat om, at de brave Mænd, som have hermed at bestille, og vide Omstændighederne med alt andet deraf dependerende, langt bedre, end jeg er istand til at sige det, udfinde, hvad der, i dette Tilfælde, er meest passeligt, nyttigt og tjenligt.

Men da De, min Herre, haver havt den Godhed for mig, at meddele mig Deres Tanker over visse Materier, som hermed staae i en temmelig Forbindelse, og jeg er ganske overbevist om Deres Indsigt og fornuftige Maade at tænke paa, saa finder jeg baade en stor Fornøielse, og en virkelig Nytté, i at underkaste disse mine Tanker, angaaende den Maade, paa hvilken dette, saavel som andet Hans Majestæts Gods, til største Fordeel for Kongen og Landet, kunde afhændes, Deres Bedømmelse og Rættelse.

Derfom

Derfom disse mine Tanker maae have den Lykke at bifalde Dem saa godt, som Deres Tanker over en anden hermed bestøgtet Materie bifalder mig, da bliver min Fornøielse dobbelt.

Maaden paa hvilken jeg ønskede, at dette Gods maatte blive solgt bestaaer kortelig derudi, at enhver Bonde skulde kobe sin nu i Fæste havende Gaard, og saaledes nyde den til Eiendom, dog paa de Vilkaar, at han deraf herefter skulde erlægge den samme aarlige Afgift, som hidindtil deraf er svaret.

Jeg mener, at dette kunde sættes i Værk, omtrent paa følgende Maade:

1) Da alt det, som nu aarlig svares af saadan en Bondeggaard, foruden Skatterne, bestaaer i Landgilden, som tildeels betales i Korn, tildeels i Penge, saa blev det vel best, at samme Landgilde efter en billig Takt paa Kornet, blev anslaaet til en vis Summa Penge, med mindre, man vilde sætse, at Kornet aarlig skulde betales efter Capitels Kjøbet.

2) Enhver Bondeggaard skulde sælges paa de Vilkaar, at dens Eiere deraf aarlig tik Hans Majestæts Cassa, foruden Skatterne, maatte erlægge saadan Summa Penge, som Landgilden var anslaget til; dog maatte denne Afgift ikke have Navn af Landgilde, siden det supponerer en Fæstebonde. NB. Paa den Maade tabte Hans Majestæt ikke det mindste i hans Indtægter, ved at afhænde dette Gods.

3) I det øvrige maatte enhver Gaard sælges med fuld Eiendomsret, saa at den, der købte den, derved blev berettiget til frit at disponere over den, ved at skide, sælge, pantsætte og afhænde den til hvem han vilde, som og til at dele en Gaard i tvende eller flere Gaarde, med videre. Efter hans Død maatte Gaarden, ligesom hans øvrige Midler og Effecter, gaae i Arv og Skifte, saa at den, der havde købt og eiede saadan en Gaard, i alle Maader var at ansee som en virkelig Selveier eller Eiendomsbonde, som det tilfalder Amtmanden at holde Skifte efter, naar han ved Døden afgaaer.

4) Enhver Gaard maatte først (fornemmelig i Begyndelsen) tilbødes den Bonde, som haver den i Fæste; og, naar han derpaa gjorde et

Skilles

ffikkelig, og efter Gaardens Godhed antagligt Bud, f. Ex. 10, 20 à 30 Rdr. for 1 Tønde Hartkorn, og tillige var istand til at præstere det, maatte den ham strax, uden videre Auction, tilslaaes. NB. Ved at sælge 1 Tønde Hartkorn paa flige Vilkaar, for 10, 20 eller 30 Rdr., blev den langt bedre solgt, end, ifald derfor blev betalt 60 à 70 Rdr., naar den blev solgt uden nogen Slags Vilkaar eller Forbeholdenhed. Ligesom det og er lettere for en Bønde at kiebe Gaarden, og anskaffe den Summa, der i første Tilfælde behøves, end den, der behøves i sidste.

5) Naar Jæstebonden selv ikke vilde gjøre noget antageligt Bud paa Gaarden, da maatte den stilles til offentlig Auction; dog synes der nogen Billighed udi, at Bønden, endog i dette Tilfælde, beholdt Forkjøbs Ret, saaledes, at det høieste Bud, som skeede paa Auctionen, blev hans, ifald han vilde og kunde præstere det.

6) Dersom en Bønde ikke var istand til at udbetale den hele Kiebesum, men allene $\frac{1}{3}$ Deel, $\frac{1}{2}$ Deel eller $\frac{2}{3}$ Dele deraf, da kunde det tillaaes ham, for det øvrige at pantsætte Gaarden, og, ifald han ikke hos andre kunde faae Penge, mod at give dem saadant Pant, mener jeg at Kammøret vel kunde inodtage hans Pante-Obligation.

7) Jagten, ifald den er af nogen Betydning, kunde Hans Majestæt forbeholde sig, dog, at det dermed blev saaledes indrettet, at Jagten og Dyrene ikke for meget hindrede Bønden, og lagde et Baand paa hans Bindffibeligbed.

I det øvrige kunde det, efter mine Tanker, med disse Selveierbønder og Bøndergaarde forholdes paa samme Maade, som med de Gaarde og Godser, der besiddes af en uprivilegeret, hvoraf følger, at Hans Majestæt blev forbeholden Herligheden af Sigt og Sagesald med videre.

Ligesom der, foruden Foregaaende, endnu vil blive adffilligt at indrette derved, naar dette skal sættes i Værk, saa kan det ei heller seile, at jo de, som Godset og Omstændighederne tilfulde ere bekiendte, herudi kunde gjøre een og anden nyttig Forandring, hvilket og kan være det samme, naar allene det Væsentlige bliver, som bestaaer derudi, at

Wen-

Bønderne faaer deres Gaarde til Eiendom, imod at de deraf aarlig betale den samme Afgift, som de tilforn have været vant til at erlægge.

Vel seer jeg forud, at der mod denne Indretning, kan gøres adskillige Indvendinger, men jeg tænker og, at de kan besvares saaledes:

1) Ere der adskillige, som mene, at naar der af en Bøndegaard skal herefter svares det samme, som tilforn, saa hverken vil Bonden, et heller kan han staae ved at betale noget derfor.

Jeg mener, at hvor det gaaer, kan man dermed gjøre et Forsøg; i Begyndelsen vil det maaffee forefinde nogen Vanskelighed, men siden naar nogle Bønder først have kiøbt deres Gaarde, og finde sig vel der ved, er der ingen Tvivl om, at jo de øvrige ville følge deres Exempel, og da gaaer det af sig selv.

Jeg tilstaaer, at en Proprietair, som vilde kiøbe saadan en Gaard, for at fæste den bort, ikke kunde staae ved, paa slige Vilkaar at betale ret meget derfor; men derimod holder jeg for, at Bonden selv, som besøer Gaarden, ikke allene kan staae ved at betale noget derfor, men og i saa Fald gjør et godt og fordelagtigt Kiøb.

Eiendomsret er et stort Ord, som haver større Virkning end de fleste foreskille sig. Jeg tænker, at om en Bønde nu kiøber sin Gaard paa 8 Edr. Hartforn for 1, 2 til 300 Rdr., og samme Gaard siden efter 20 à 30 Aars Forløb atter kommer paa Auction, der da vil blive betalt 4, 5 til 600 Rdr. derfor, og derover.

Man haver derpaa et levende Exempel paa Bornholm, hvor Hans Majestæt for en 12 til 16 Aar siden folgte eydeel Bøndergaarde, paa de Vilkaar, at deraf bestandig skulde svares det samme, som tilforn var svaret; ja endog, at der ved hver nye Beboers Tiltrædelse, skulde erlægges en Kiøndelse af 2 Rdr., isteden for Fæste. En vis brav Mand derfra Landet, som jeg for kort Tid siden har talt med, har sagt mig, at den Gaard, som den Tid blev solgt for 400 Rdr., løber, naar den nu kommer paa Auction, sædvanligviis i 1000 à 1200 Rdr. Dette er et siensfuligt Beviis paa, hvad Eiendomsret kan gjøre.

Jeg kan ikke indsee, hvorfor det, som er iværksat paa Bornholm, ikke og skulde kunde iværksættes i Danmark.

2) Just heraf tage andre et Argument mod denne Indretning, da de formene, at naar Kongen nu sælger en Gaard for 1 til 200 Rdr., og den samme Gaard, efter 20 à 30 Aars Forløb, sælges for 5 à 600 Rdr., saa er det et Beviis paa, at Kongen har tabt 3 à 400 Rdr. ved det, at han den Tid folgte den. Men de mærke ikke, hvorudi Grunden ligger til det, at Gaardens Priis, paa saa kort en Tid, er stegen saa høit, nemlig, i Bondens Eiendomsret. Om Kongen eller en Proprietair havde beholdt Gaarden i 40 Aar, saa var den derfor ikke blevet bedre, ei heller havde de havt flere Indtægter af den; men ved det, at Bonden har faaet Eiendomsret, har han i alle Maader søgt at forbedre Gaarden, vel vidende, at jo bedre Gaarden blev, jo større Fordeel var det for ham og hans Arvinger.

3) Spørges der, hvorledes det skal forholdes med Landmilitien, og hvorledes Landmilitien fra disse Selveier-Bøndergaarde skal blive rekruteret, svares: at hele Godset maae være inddeelt i visse Lægder, hvilket vel allerede er skeet; hver Lægd maae bestaae af visse Gaarde, og de Bønder, som udgjøre et Lægd, maae vide, hvad det er for en Karl, der gaaer Landsoldat for deres Lægd, og at de ere forbundne til at anskaffe en anden Karl i hans Sted, naar hans Tid er ude, eller han dør, eller i andre Maader bliver uduelig til at tiene. Jeg seer ikke, at Landmilitien kan bove noget, naar 4 eller 5 velhavende Selveiers Bønder stode til Ansvar for at anskaffe en Karl, til at enrøulles i paas kommende Tilfælde. Paa slige Godser var det let at gjøre saadan Anordning, at den ene Bønderkarl hellere vilde være Landsoldat, end den anden. Og disse villige Landsoldater, som selv tilbød sig at tiene, bleve efter al Anseende langt bedre Soldater end de andre, som maae tvinges dertil.

Dog maae jeg derhos tilstaae, at der i Begyndelsen mueligt kunde behøves nogen Anordning, i Henseende til det unge Mandskab, for at holde dem ved Godset; skjønt jeg tillige troer, at man ikke behøvede meget

get at frygte for, at Bønderkarlene skulde gaae bort fra saadant et Gods, hvor enhver Bønderkarl, rimeligviis, vil ansee det, som den største Lykke, han kunde vederfares, at han eengang i sin Tid, kunde komme til at besidde en Gaard, hvilket Ønske og Begierlighed vil være langt kraftigere til at holde det unge Mandskab ved Godset, end de skarpeste Love og Anordninger.

4) Indvendes herimod, da der tilforn have været adskillige Selveiers Bønder i Danmark, saa ere de fleeste af dem, efterhaanden blevene odelagte, og tilsidst blevene Fæstebønder, da svares: at, naar en Selveiers Bønde ligger midt imellem Proprietair-Bønder, og har paa alle Kanter Proprietairer om sig, som søge at faae ham til Fæstebonde, da er det ikke vel mueligt, at han kan holde sig; men en anden Sag er det, naar endeel Selveier-Bønder behoe et heelt District, og lidet eller intet have med de paagrændsende Proprietairer at bestille; thi da er det rimeligt, at de ikke allene begaae sig, men at de og, efterhaanden blive velhavende og rige Folk.

De øvrige Indvendinger, som herimod kunne gøres, formener jeg og, for saavidt min Indsigt herudi strækker sig, at være istand til at besvare.

Derimod er det klart, at der af saadan Indretning vilde stnde utallige vigtige og væsentlige Fordele for Kongen og Landet.

De kiendeligste Virkninger af denne Indretning, som enten strax, eller inden kort Tid vilde falde i Øinene, bleve følgende:

1) Sif Hans Majestæt derved strax en 50 à 60,000, og maaffee over 70,000 Rdr. i sin Cassa; og det, uden at tabe 1 $\frac{1}{2}$ i sine Indtægter. Evertimod bleve disse vislere og sivrere, end de vare tilforn, og de Omkostninger, der nu maae gøres paa at underholde Betientere, det kan have Indseende med Bonden ic., kunde spares; thi, efter denne Indretning, kunde disse Selveier-Bønder, ligesom andre, betale saavel deres aarlige Afgift, som deres Skatter i Amtstuen; saa, at om Hans Majestæt og for Tiden sif meget mindre, s. Ex. kun 20 à 30,000 Rdr. derfor, saa kunde og burde det dog ikke hindre Indretningen, siden alt det, der saaledes blev udbetalt, var at ansee som en reen og klar Gevinst.

2) Naar denne Indretning først var forsøgt med det Gods i Ods-Herred, hvor den, efter mine Tanker, lettest kan sættes i Værk, vilde Hans Majestæt uden Tvivl finde sin og Landets Regning ved at fortsætte paa samme Maade med de fleeste blant hans øvrige Godser, og da kunde Hans Majestæt derved faae nogle 100,000 Rdr. i sin Cassa, uden at han, eller hans Successorer, derved tabte det mindste i deres Indtægter, og uden at Kronens aarlige Indkomster derved i nogen Maade blive formindskede.

3) Da en Eiendomsbonde heel vel veed, at jo bedre hans Gaard bliver, jo rigere bliver han selv, og at Gaardens Forbedring er hans og hans Arvingers Fordeel, saa kunde det ikke feile, at jo disse Eiendomsbønder vilde paa alle muelige Maader søge at forbedre deres Gaarde.

De meest hurtige og vindskibelige iblant dem vilde dermed snart begynde at gaae de andre for med et godt Exempel, og de andre, som let mærkede, at det var deres egen Fordeel, vilde ikke være seene til at følge dem.

En Eiendoms-Bonde tænker derudi langt anderledes, end en Fæstebonde.

Det vilde saaledes ei vare længe, førend man i Ods-Herred fik at see, at de nu næsten unyttige Overdrev bleve indtagne, deelte og dyrkede; at Moradser bleve udtørrede og anvendte til Engbund, eller Agerjord; at Heeder og gamle Skovsteder bleve ryddede og dyrkede, med videre.

Jeg tænker, at inden 16 eller 20 Aar vare forbi, vilde man paa det hele District ikke finde en Plet unyttig Jord. Desuden vilde disse Selveierbønder gjøre sig Umage med at udfinde den Maade, paa hvilken den Jord, de allerede have i Brug, best og til størst Fordeel for dem kunde anvendes og dyrkes, enten ved at faae Korn, Kommen, Hør, Haamp, visse Jordfrugter, eller ved at plante Humle derudi ic.

Paa den Maade vilde Jordens Producter, paa dette Sted, inden kort Tid, blive mere end fordobbede, hvoraf vilde følge, at mere end dobbelt saa mange Mennesker deraf kunde føde og ernære sig.

4) Ligesom det af Foregaaende sees, at den samme Jord eller Grund vilde blive istand til at beskæftige, føde og ernære mere end dobbelt saa mange Menneſker, saa kunde det ei heller seile, at jo denne Indretning maatte blive særdeles fordeelagtig for Populationen og Indbyggernes Formerelse.

Naar en Bonde, som havde en Gaard paa 8 à 10 Tdr. Hartkorn, og 2 eller 3 Sønner eller Svigersønner, merkede at den Jord, han allene eiede, kunde beskæftige og ernære 2 eller 3 Familier, vilde han visselig dese sin Jord imellem dem, og enten søge at indrette hans Gaard til 2 eller 3 Familier, eller efterhaanden opbygge en nye Baa-ning for een af dem; og Børnene vilde vedblive paa samme Maade, saalænge de fandt, at deres Jord kunde taale at deles, og dog være i Stand til at beskæftige og ernære en Familie; jo mindre Jord en Familie fik, jo bedre blev den dyrket og anvendt, og jo mere fik Beboerne Leilighed til at vise deres Industrie.

Naar jeg sætter, at der nu paa dette Gods ere henimod 400 Familier, holder jeg mig forvissat om, at man inden 20 à 30 Aars Forløb der vilde tælle 800 à 1000 alle velhavende og tildeels rige Familier.

Hvor inderlig en Glæde og Fornøielse vilde det ikke være for vor dyrebare Konge, at der paa et Sted, og i et Hjørne af Landet, boede 800 à 1000 velhavende, og tildeels rige Familier, hvilke med deres Børn og Børnebørn i mange Leed daglig vilde velsigne og takke Kongen, som den der havde lagt Grundvolden til deres Mængde, Lykke, Velstand, Rigdom, Glæde og Frihed.

Aldrig kunde nogen Konge et smukkere Monument oprettes, end dette, som med Nette og Billighed kunde siges at være bygget i Under-saatternes Hjerter.

Foruden den Fordeel det i sig vilde være, paa et Sted i Landet at have frembragt en 800 à 1000 velhavende Familier, om hvilke man kunde vente, at de bestandig vilde formeres og tiltage, saavel i Mængde som Velstand, saa vilde Nyttens deraf og efterhaanden alt mere og mere falde til de omkringliggende Kjøbstæder; 800 à 1000 velhavende Fam-

lier paa Landet maatte i Kiøbstæden, i det mindste underholde 100 Familiier af Haandverksfolk, Kræmmere og andre. Kiøbstæderne maatte derved nødvendig forbedres og tiltage, hvorved Hans Majestæts Intrader af Told og Consumtion anseelig maatte forbedres.

Nyekiøbing i Ods-Herred er nu en liden og elendig Bye, som neppe fortjener Navn af Kiøbstad, og hvor en Byeskriver er færdig at tigge, og en Byefoged, skiont han tillige er Herredsfoged i Herredet, neppe kan leve. Men jeg tør noget nær sige, at 10 Aar efter, at denne Indretning var skeet, vilde Nyekiøbing blive en skikkelig og temmelig anseelig Bye, hvor en Byeskriver godt kunde leve, og en Byefoged, som tillige var Herredsfoged, vilde ansees at have en meget god Betiening. Om Nyekiøbing ikke vilde nød Fordelen af denne Indretning, saa vilde den derimod finde til Callundborg, Holbeck og andre paagrændsende Kiøbstæder.

6) Endelig det, som jeg anseer for den allerstørste Nytte af denne Indretning, er den gode Begyndelse, som dermed gøres, og det gode Exempel, som derved gives andre at efterfølge.

Naar Hans Majestæt saaledes begynder med hans Gods i Ods-Herred, og siden paa samme Maade vedbliver med endeel af hans øvrige Nyttergods, kan det ikke vel feile, at der jo efterhaanden blive Proprietairer, som følge Hans Majestæts Exempel, fornemmelig, naar de mærke, at det behager Kongen og ansees for en Fortieneste. Ved de Stræsegodsfer, som tilhøre offentlige Stiftelser, er det ligesaa let at iværksætte, som paa Hans Majestæts eget Gods. De Proprietairer, som have Stræsegods, som er frit for Hoverie, vilde lettelig paa et og andet Sted finde deres Regning ved at følge Kongens Exempel, og maaskee med Tidens Længde vilde det komme dertil, at adskillige Proprietairer, som havde Herregaarde, vilde finde deres Regning ved at inddele deres Hovedgaards Jord til adskillige enten Fæste- eller Eiendomsbønder, og derved at giøre deres Hoverie-Bønder først til frie Bønder og siden til saadanne Eiendomsbønder, som her ere omtalte.

Der kunde i den Henseende ophittes adskillige Contracter og Reservationer, som efter Omstændighederne og Ercedets Beskaffenhed, meget kunde lette saadan Indretning.

Saaledes vilde, efter mere end 100 Aars Forløb, Rytten heraf ret falde i Dinene, og mere vise sig og blive almindelig; og det vilde allestider, og i Eftertiden, være Udforsludt for vores nu regierende allernaadigste Konge, i vores Lands Historier at staae antegnet, som den, der uden at betage nogen sin Ret, ja, uden engang at befale noget, allene ved at gaae andre for med et prisværdigt Exempel, havde gjort Begyndelsen, og lagt Grundvolden til de Danske Bønders Velstand og Frihed.

Efterat jeg saaledes har viist nogle af de Fordele, som rimeligviis erholdes ved, at dette Gods sælges paa den af mig foreslaagne Maade; saa maane jeg og erindre lidet om de Virkninger, der nødvendig vilde flyde af, om dette Gods sælges paa en anden Maade, nemlig til Proprietairer, som faae Lov, deraf at oprette Herregaarde.

Saavidt jeg veed, udgier dette Gods henimod 3000 Edr. Hartkorn. Jeg sætter, at derpaa ere omtrent 400 Bønder og Bøndergaarde, og at enhver Bøndegaard omtrent er ansat for 8 Edr. Hartkorn. Jeg sætter end videre, at dette Gods bliver solgt til Proprietairer, som deraf oprette 4 Herregaarde, hver med 100 Edr. Hartkorn Hovedgaardts Lægt, og omtrent med 600 Edr. Hartkorn Bøndergods.

Heraf vilde flyde en anseelig Fordeel, nemlig, at Hans Majestæt derved strax kunde faae omtrent 200,000 Rdr. eller mere, i sin Cassé, isteden for en 60 eller 70,000 Rdr., som han i det høieste, kunde ventet at faae paa den anden Maade.

Naar Renten af denne Summa blev holdt imod de Indtægter, Hans Majestæt hidindtil har havt af dette Gods, kunde Fordelen ei andet, end synes anseelig, fornemmelig nu, da Renten bør og kan beregnes til 5 pro Cento; men vi bør baade ønske og vente, at den Tid og vil komme i Danmark, da Renter kan blive nedsatte, ei allene til 4, men og til 3 pro Cento, og i saa Fald vil Fordelen blive meget mindre.

Desuden troer jeg gjerne, at om det blev disse Bønder foreslaaet, som et Alternativ, at de enten skulde betale mere i Landgiilde, eller og bortfælges og blive Hoveriebønder, de da, uden at betænke sig, vilde vælge det Første, og hellere betale dobbelt, eller $\frac{1}{3}$ mere i Landgiilde, end paa saadan Maade bortfælges.

Men overalt er denne den eneste Fordeel, som kan erholdes, ved at bortfælde Godsset paa saadan Maade. Jeg overlader til dem, min Herre, selv at dømmе, hvorvidt samme kan veie op mod de ubehagelige Følger, som deraf nødvendig maae finde; saasom:

1) Taber Hans Majestat og Successor i Regieringen derved for altid de Indtægter, de af dette Gods have havt, og ifald Hovedgaardshartkornet sælges med Skattefrihed, saa tabes endnu Skatterne deraf.

2) Af de 400 Bøndefamilier, som antages at være paa dette Gods vil de 50, som have de Gaarde, der blive Hovedgaardstaxt, strax blive udryddede, og efter nogen Tids Forløb vil paa dette Gods ikke findes mere, end 350 Bønder og 4 Herregaarde.

3) De øvrige 350 Familier, som blive tilovers, og nu ere velhavende Folk, ville inden 12 à 16 Aars Forløb blive ødelagte; altsaa vilde der, paa dette Sted, hvor der nu ere 400 velhavende Familier, efter nogle Aars Forløb, kun findes 350 Stoddere, og paa dette Gods, hvor der nu er Mængde af Folk, vilde man, efter nogle Aars Forløb have Mangel paa ungt Mandskab.

Det er en almindelig Sætning, som næsten alle erfarne Landmænd tilstaae, at en frie og velhavende Bønde, naar han maae til at giøre Hoverie, bliver inden kort Tid ødelagt.

Grunden dertil er let at begribe. En Fæstebønde, som er frie for at giøre Hoverie, er at ansee, som Middelpunkten mellem en Hoveriebønde og en Selveiebønde.

Saadan en Bønde regieres af forskiellige og modsatte Sinds Begjærter. Paa den ene Side findes der hos ham en Lyst til at stræbe og samle noget, men denne Lyst svækkes ved en Slags Koldsindighed og Efterladenhed i at forbedre hans i Fæste havende Gaard, hvorpaa han
neppe

neppe anvender enten Tid og Arbeide, eller Omkostning, da han troer, at det ikke er ham selv og hans, men Fremmede, som deraf have Fordeelen. Gaaer saadan en Bønde hans Gaard til Eie, og bliver Selveierbonde, tager Lysten til at stræbe overhaands, og han anvender med Fornøielse, baade Tid og Omkostninger paa at forbedre Gaarden, siden han veed, at Gaardens Forbedring er hans og hans Arvingers Fordeel. Bliver han derimod Hovriebonde, falder Modet og Lysten til at stræbe ganske bort, og der bliver intet uden Efterladenhed, Træghed og Forsagthed tilbage.

Enhver skønner lettelig, naar en Bønde er i denne mellemste Forsætning, hvilket der da er størst Fordeel for Kongen og Landet, enten at bringe ham til det ene, eller til det andet extremum.

4) Bliver derved det Princip ganske kuldkastet: at man i Danmark, saa meget mueligt, bør stræbe efter, at faae frie Bønder isteden for Hovriebønder, og Selveierbønder isteden for Fæstebønder.

Hi, før end der er gjort et eneste Skridt til at indføre det, bliver derved gjort et vigtigt og ugienskaldeligt Skridt derimod. Jeg har tilforn erindret, at saalænge Kongen ikke begynder med at sættz denne Forandring i Værk, kan man ikke vente, at andre skulde begynde det.

Disse ere de første og umiddelbare Virkninger af denne Maade at sælge Godsset paa. De andre Virkninger, som igjen vilde stige af disse første, er De, min Herre, ligesaa godt og bedre end jeg, istand til at indsee og udfinde; altsaa vil jeg ikke opholde, enten Dem eller mig, med at fremsætte dem.

Til Slutning maae jeg gientage det, jeg tilforn har erindret, at de specielle Omstændigheder, som her ere for Haanden, ere mig ganske ubekjendte; da jeg vel begriber, at samme kunne være saaledes, at de Grundsatninger jeg har aabenbaret, og formener i Almindelighed at være rigtige, ikke i nærværende Tilfælde kunde finde Anvendelse.

LXXXIX.

Da jeg i Foraaret 1759, kom med bemeldte Ven i Tale om denne Materie og de Hindringer, der laae i Weien for saadant Forslag, samt hvorledes de kunde hæves, leverede han mig mit Brev tilbage, som jeg tilforn ikke havde Copie af, da jeg tilfagde følgende, og lod Copie af begge Dese her indføre, og derpaa leverede bemeldte Ven Brevet med dette Tillæg tilbage, da Hans Majestæt kom fra Holstein i Junii Maaned 1759.

* * *

Siden den Tid, at det Foregaaende blev skrevet, haver Hans Majestæts Gods i Ods-Herred været til offentlig Auction, og omendstønt enhver Bøndegaard for sig er bleven opraaft, saa skal dog neppe een eneste Bønde have gjort Bud paa hans Gaard.

Dette synes at vise, at foregaaende Forslag er aldeles uiværksætteligt, og det saa meget mere som der dog blant disse Bønder skal være adskillige velhavende og formuende, om hvilke man maae formode, at de dog vel endelig havde vidst at finde Udveie til Pengene.

Naar velhavende Fæstebønder ikke eengang ville giøre Bud paa deres Gaard, naar den opraaibes til offentlig Auction, saa synes det ikke rimeligt at giøre sig noget Haab om, at Fæstebønder eengang skulde kunne blive Eiendomsbønder.

Jeg maae herved i Forveien erindre, at disse Bøndergaarde i Ods-Herred ikke ere fattt til Auction paa de forhen af mig foreslagne Billaar, men paa det Billaar, at Kiøberne skulde have dem med fuld Eiendomsret, frie for Landgilde, og al anden Afgift, de Kongl. Skatter allene undtagne.

Uf saa godt Gods, som det i Ods-Herred skal være, kunde Hans Majestæt neppe paa slige Billaar sælge en Tønde Hartkorn, overhovedet for ringere end 50, 60 à 70 Rdr. eller mere, altsaa kunde en Gaard af 8 à 10 Edr. Hartkorn ikke sælges for ringere end 4, 5 à 600 Rdr.

Derimod paa den forhen foreslagne Maade kunde Hans Majestæt med stor Fordeel sælge en Tønde Hartkorn for 10 à 15 Rdr., og naar det

Det ikke kunde erholdes, kunde han sælge den for 5 à 10 Rdr., og det endda med Fordeel, siden alt, hvad der i det Tilfælde blev betalt, var at ansee som en reen Gevinst.

Altsaa kunde en Bondegaard af 8 à 10 Tdr. Hartkorn, paa denne Maade med Fordeel sælges for 60 à 80 Rdr., og naar det ikke kunde erholdes, da for 40 à 50 Rdr.

Det følger ikke, at fordi en Bonde ikke veed at tilveiebringe 4, 5 à 600 Rdr., han derfor ei heller er istand til at anskaffe 40 à 60 Rdr. Altsaa følger det ikke, at, fordi en Bonde ikke byder paa sin Gaard, naar den bliver oppraabt paa den ene Maade, at han da ei heller havde gjort Bud paa den, om den var bleven oppraabt paa den anden.

Men med alt dette, troer jeg dog ikke, at det er Hovedsagen, og holder ikke for, at Pengeangel har været enten det fornemteste eller det eneste, der har affrækket disse Bønder fra at giøre Bud paa deres Gaarde.

Da det i Almindelighed er rimeligt, at enhver hellere vil dependere af sig selv end af andre, og hellere dyrke og forbedre sin egen Jord, end en andens, og altsaa hellere være Eiendoms- end Fæstebonde, og man dog med Forundring har seet, at saa mange velhavende Bønder synes aldeles ei at have følt denne saa rimelige og saa naturlige Begierlighed, da ikke een eneste iblant dem har forlangt at blive Eiendomsbonde; saa har jeg gjort mig nogen Umage for at komme efter, hvad det egentlig maatte være, der har holdt dem tilbage fra at giøre Bud paa deres Gaarde, og saavidt jeg har kunnet erfare, er Hoved-Uarsagen den Tanke, Bønderne i Sieland i Almindelighed, og tildeels i de andre Provindsfer staae udi, at en Eiendoms- eller Selveierbondes Wilkaar ere endnu langt flettere, end en Fæstebondes.

Det, hvorpaa de grunde denne Tanke, er, at en Selveierbonde er ndsat for de paagrændsende Proprietairers, Kongelige Betienteres og andre Bedkommendes Chicaner, og ingen Forsvar haver, som han i slige Tilfælde, og mod saadanne Chicaner kan tage sin Tilflugt til, da det imod en Fæstebonde haver sin Husbonde, som han kan holde sig til, og

som for hans egen Fordeels Skyld, maae tage ham i Forsvar, som en Husbonds Fordeel ikke taaler, at hans Fæstebonde bliver ødelagt; men der er ingen, som staaer i saadant Forhold til en Eiendomsbonde; der kan vel være de, som finde en Slags Fordeel i, at han bliver ruineret, men der er neppe blant private Personer nogen, hvis særdeles og bestans dig Interesse udfordrer at see ham holdt i Stand.

En almindelig Tanke hos den gemene Mand haver en og den samme Virkning, enten den er vel eller ilde grundet.

Men hvad denne Tanke angaaer, da haver jeg tilforn viist, at den ikke er uden al Grund.

Man har i de sidste Hundrede Aar havt mangfoldige Exempler paa, at Eiendoms- og Selveierbønder ere blevne Fæste- og Hoveiebønder. Man kan noget nær være forvissat om, at det ikke er skeet med deres gode Villie, men, at de ikke have seet paa anden Maade at kunne underholde sig.

En Proprietair, som haver et anseeligt Gods, kan taale at anvende noget paa at forsvare sine Bønder, at forskaffe dem en eller anden Bequemmelighed, og at have vedkommende Regnskabs-Debitente og andre til Venner. En saadan Proprietair foranstalter, at alle hans Bønder levere deres Skatteform med videre paa eengang, og lader sin Foged følge med dem, for at iagttage deres Bedste ved Maalet, med videre. Naar han da i Forveien underretter Amtsforvalteren derom, bliver det strax imodtagen.

En Selveierbonde kan ikke taale at udgive ret meget; han kommer allene med hans Skatteform, og da kan det vel hændes sig, at han baade bliver temmelig længe opholdt, og ved Maalet, saavelsom i Henseende til Kornets Godhed fornærmet. Ved Konge- og Keiser og i andre slige Tilfælde trykkes og Selveierbønder ofte langt mere end Fæstebønder. En Herredsfoged formener sig og, at have langt større Ret over de første, end over de sidste, hvoraf følger, at, naar han føler Lust til at chicanere, og ikke af den høiere Øvrighed deesbedre paapasses, blive de første langt mere chicanerede end de sidste.

Det

Det kan vel og hælde sig, at Vedkommende i visse Tilfælde have fundet deres Regning ved at overdrive disse Ting og Exempler for den gemene Mand.

Vil man tænke paa efterhaanden alt mere og mere at faae Eiendoms- og Selveierbønders Antal formeret i Danmark, da maae man i Forveien, saavidt mueligt, søge at betage Bønderne i Almindelighed denne Tanke, og den deraf flydende Frygt for at blive det.

Det vil derved, saavidt jeg skiener, fornemmelig komme an paa tvende Ting, nemlig, at ophæve det, hvorudi Grunden indeholdes til denne almindelige Tanke, og det paa en Maade, som kan giøre Indtryk hos den gemene Mand, og dernæst at image det saaledes, at det og virkelig faldt den gemene Mand i Sinene, og hos ham gjorde det behøvende Indtryk, fornemmelig paa det Sted, hvor man først agtede at begynde saadan Indretning.

Da alt det, som hos Bønderne virker denne Frygt, i Almindelighed, opløser sig derudi, at de ingen Forsvar have, saa synes det første at kunne erholdes derved, at det blev en vis Kongl. Betient eller Dyrighedsperson, som dertil havde Myndighed nok, paalagt at være Eiendoms- og Selveierbønders Forsvar.

Det er klart, at dette ikke mere kommer overeens med nogens Embede, eller bequemmere af nogen kan forrettes, end af Amtmanden.

Det er og saa meget rimeligere, som en Amtmand virkelig haver Fordeel af, at der i de ham ansørgroede Amter ere mange Eiendoms- Bønder.

Jeg skulde saaledes formene, at det, ved en almindelig Forordning for Danmark, kunde fastsættes at Amtmændene skulde være de i deres Amter boende Eiendoms- og Selveierbønders Forsvar, som de, i alle paa kommende Tilfælde, og naar de formeente sig af nogen enten at være eller blive fornærmet, kunde og maatte henvende sig til, da Amtmændene og skulde søge, saavidt mueligt at forhielpe dem til deres Ret, og at vogte dem fra at lide Uret.

For at give dette desto større Eftertryk, tænker jeg, det kunde have sin Nytte, om man laante et Stykke af den Høfsteenske Lovkyndighed, og, for saavidt Eiendomsbønder angik, tilstod Amtmændene i Danmark den første Instans, saaledes, at ingen Sag mod en Eiendomsbonde, fornemmelig, naar den angik hans Gaard, Jord eller Grund, eller nogen dertil hørende Rettighed, maatte for nogen Ret antages til Paakiendelse, med mindre den først havde været hos Amtmanden, og af ham var vist derhen. Ligeledes maatte alle de, som formeente sig at have nogen lovlig Tiltale til en Eiendomsbonde, først med deres Klage melde sig hos Amtmanden, som, efter at han derover havde hørt Eiendomsbonden, skulde søge at forlige Sagen, og derefter først, naar Forlig forgieves var søgt, henvise den til Vedkommende; da Amtmanden derhos, ifald han fandt, at Eiendomsbonden skæde for nær, ei allene skulde beskikke ham et frit Forsvar for Retten, men og, ved hans Derom gjørende allerunds derdanigst Forestilling, søge at forhjælpe ham til Beneficium Paupertatis.

Det kunde maaskee og have sin Nytte, om Hans Mæjstat, isteden for, at han nu, ved ethvert Rytter-District, lønner en Regiments-Skriver eller tvende Forvaltere, hvis Bestillinger af sig selv bortfalde, naar samtlige Rytterbønder bleve Eiendomsbønder, da i den Sted, vilde tilstaae en bekiendt ærlig Prokurator, eller en anden fornustig og lovkjædig Mand, et lidet aarlig Salarium, imod at han, uden Betaling, skulde for Eiendomsbønderne i samme District, udføre alle de Sager, som ham af Amtmanden bleve anbefalede.

Naar saadan Foranstaltning først var foiet og offentlig bekiendtgiort, skulde jeg haabe, at den Tanke efterhaanden af sig selv vilde bortfalde, hvilken Bønderne nu i Almindelighed staae udi, at en Eiendomsbonde ingen Forsvar haver.

Dog holder jeg ikke for, at man ligefrem kunde eller burde lade det blive derved, men man maatte, fornemmelig i Begyndelsen, endnu betiene sig af andre Midler, for at blive forvissset om, at denne Foranstaltning gjorde det fornødne Indtryk hos Bønderne paa det Sted, hvor man agtede at begynde saadan Indretning, og at faae Bønderne til

at liope deres egne Gaarde, paa de Billaar; at det samme efterdags skulde soares af dem, som forhen var soaret, skjønt under et andet Navn.

Naar Hans Majestæt først allernaadigst havde resolveret, at med saadan Indretning skulde giores Begyndelse paa Hans Majestæts Ryttergods, og det paa eet vist Sted, s. Ex. Ods Herred i Siclland, Ryttergodset i Fyen, eller et andet Sted, som dertil maatte etages at være meest beqvemt, maatte de Personer, eller den Commission, som blev bestemt til at iværksætte og fuldføre det, først og fremfor alle Ting, see til at faae den Regimentskriver eller Forvalter paa deres Side, som tilforn havde havt Godset under Administration; thi ellers søger han paa utallige Maader, alt underhaanden at hindre Indretningen. I den Henseende maatte ham loves ei allene det samme, men og meget mere, end han tilforn havde havt, baade udi vis Løn og Sportler, hvilket han som en Pension skulde beholde, indtil han kunde blive forshyttet til noget andet passeligt Embede, som han selv maatte finde for godt at giøre Ansøgning om.

Desuden maatte ham og gives Løfte om en anseelig Belønning, naar Indretningen ved det ham forhen anfortroede Distrikt var iværksat, og han dertil havde bidraget saa meget som mueligt.

Det er bekiendt, hvor stærk et Herredømme en Præst paa Landet som oftest haver over hans Sognefolkes Tanker og Meninger, og hvor stor Indflydelse hans Ord og Tale haver i Bøndernes Tankemaade.

I den Henseende holder jeg for, at man paa det Sted, hvor man først vilde begynde en saadan Indretning, og maatte see til at faae Geistligheden eller Præsteskabet paa sin Side.

Dette vilde, efter mine Tanker, ikke forefinde megen Vanskelighed, naar man udsøgte een af de meest fornuftige og anseete blant Præsterne, og med ham overlagde og giennemgik Indretningen og dens nødvendige og rimelige Følger.

En fornuftig Præst vilde da ikke mangle at indsee det, som i sig er klart, nemlig at Indretningen nødvendig maatte blive til Præsternes Fordeel. Naar han derpaa ved alle forefaldende Leiligheder søgte at forklare det samme for sine Medcolleger, og at bibringe dem samme Mening,

(hvore

(hvortil han endog, ved Løfte om een eller anden Besønning maatte opmuntres,) stod man ei allene ingen Fare for at forefinde nogen Hindring fra den Kant af, eller at have Geistligheden imod sig, men den Tanke og Mening, som Præsterne saaledes viiste sig at være af, vilde og efterhaanden blive Bøndernes Mening i Almindelighed.

Naar en Commission først blev anordnet for at overveie og udføre en saadan Indretning, vilde den ikke mangle at udfinde adskillige andre og beqvemmere Midler, hvorved Indretningen selv kunde lattes, og de derved mødende Vanskeligheder, hvilke ikke alle kunde sees forud, lettelig høves.

En saadan Commission vilde og lettelig erfare og udfinde de Indretninger, som i den Henseende nødvendig maatte træffes.

Naar saadan Indretning først var fuldført paa eet Sted, maatte man lade nogen Tid gaae forbi, førend man dermed begyndte paa et andet Sted, for imidlertid desto bedre at erfare Virkningen deraf.

Siden vilde det forefinde langt mindre Vanskelighed paa andre Steder, og saa godt som falde af sig selv, naar Vedkommende først vare vantede dertil. Kjøbenhavn den Maji 1759.

XC.

Erklæring over en Memorial eller Brev til Grev Solstein af 16 December 1758, fra Amtmanden over Aggershuus Amt Kammerherre Storm, derudi han indberetter, at een og anden Betients Selvraadighed skal have givet Anledning til, at forrige Stiftamtmand Rappe omtrænt i Aaret 1744 er bleven reskriberet, hvorledes der med Fulde forholder. Men ligesom han ved Amtet ikke har bekommet Papirer uden fra 1751 af at regne, saa har dette Reskript ei heller paa Forespørgsel været at finde ved Stiftet. I den Henseende, han abbeder sig en vidimeret Copie deraf, for at kunne sætte en og anden Selvraadighed Grændser, og desbedre befordre Sagernes Endskab.

Tilligemed Vice-Statholder Benzons Erklæring af 3 Febr. 1759, derudi han indberetter, at man endelig ved Stiftet har fundet Reskriptet af 1 Maji 1744, som tillader afgangne Geheimeraad Rappe at dictere en taalelig Mulct for efterladne og skidseløse Betientere.

Derhos Vice-Statholderen indstiller, om ikke dette Reskript kunde gaae til alle Stiftamtmand og Amtmænd, enhver for sit District, og, at Muxten kunde Stedets Fattige tillægges.

* * *

Det forholder sig, som Hr. Vice-Statholder Benzou indberetter, et der den 1 Maj 1744 er gaaet et allernaadigst Reskript til da værende Stiftamtmand over Aggershuus Stift afgangne Geheimeraad Rappe, hvorved ham er tilladt, at dictere efterladne Veriente en saaelig Muxet, naar de ikke, til den forelagte Tid, forrettede deres Embeds-Pligt, og efterkom de Befalinger, som han dem efter sit Embeds Medfør tillagde, med mindre de indberettede deres lovlige Forfald.

Ligesom et enkelt Tilfælde, og en vis Verients Efterladenhed gav Anledning til dette Reskript, saa gik det og allene til Stiftamtmanden over Aggershuus Stift St. Geheimeraad Rappe, og ikke til de øvrige Stiftamtmand og Amtmænd i Norge, hvoraf man maae slutte, at Grunden dertil har været indholdet, ikke i en Stiftamtmands og Amtmands Embede, og den dermed forbundne Myndighed i Almindelighed, men i St. Geheimeraad Rappes personlige Egenskaber, den Fortroelighed, man har havt til hans Indsigt og Vaersomhed, og den Visshed man har havt om, at han ikke skulde misbruge den ham derved anfortroede Myndighed og saaledes give Anledning til Klager og Besværinger.

Omdenskiint jeg nu holder mig forvissat om, at Hr. Kammerherre Storm ligesaalidet skulde enten idebruge eller misbruge saadan Myndighed, saa tør jeg dog ikke give Anledning til, at et saadant Reskript og skulde gaae til ham. Thi da han er een af de yngste Amtmænd i Norge, saa kunde det derefter ikke vel negtes nogen anden Amtmand og endnu mindre nogen Stiftamtmand i Norge.

Men da man den Tid, Reskriptet i Aaret 1744 gik til afgangne Geheimeraad Rappe, ikke har fundet tienlig at lade det gaae til alle Stiftamtmand og Amtmænd, saa seer jeg ikke, hvorfor det nu mere end da skulde skee.

I den Tid, jeg har havt den Ære at forrette General-Prokureur-Embedet, har jeg havt adskillige Exempler paa, at Stiftamtmand eller Amtmand ere indkomne med Besværing over een eller anden dem sub-ordineret Betient, at han havde forfømt det, han burde giøre, viist sig gienstridig med de ham af dem tillagte Befalninger, med videre, i den Henseende de og have begiert, at han maatte blive irettesat, mulcteret ic., da det dog siden, ved Undersøgning er befunden, at samme Betient aldeles ikke havde forset sig, og ikke havde giort andet, end hvad han, i Følge Lov og Forordninger og hans Embeds-Pligt, kunde og burde giøre.

Dersom saadan en Stiftamtmand eller Amtmand havde have et saadant Reskript for sig, saa havde Betienten, efter al Anseende og Rime- lighed, havt en Mulct borte, sørend Sagen blev forestillet i Collegierne, og da vilde deraf fulgt en af tvende betydelige Uleiligheder, nemlig: enten maatte man i Collegierne videndes seet paa, at en Betient skeede aabenbare Uret, og maatte betale en Mulct, skient han aldeles ikke havde forset sig, hvilket kunde have slemme Følger, eller og man maatte gien- falde Stiftamtmandens og Amtmandens Resolution, og befale ham at tilbagelevere Betienten den Mulct, han havde dicteret ham, og han, ef- ter hans Resolution, havde maattet udbetale; hvorved Embedets Myndighed langt mere blev udsat, end det nu er, ved det, at de ikke have saadan Rettighed eller Myndighed.

Vores Statsforfatning synes at udfordre, at Øvrigheds- og Dommer- Embeder i alle Maader bør være adskilte, saa at en Øvrighed, som Øvrighed, ikke agerer Dommer, og at en Dommer, som Dommer, ikke agerer Øvrighed.

Det er Dommerens Sag at dictere Straf for Forføelser og Forbry- delser. Det er Øvrighedens Sag at befale, foranstalte og paasee, men ikke at paalægge Straf.

Øvrigheden, som Øvrighed, kan og bør sørge for, og see derhen, at det Onde bliver straffet; men Straffen bør bestemmes og paalægges ved Dommerens Kiendelse, eller i visse overordentlige Tilfælde, ved Deres Majestæts allernaadigste Resolution, efter Øvrighedens Foregaaende aller-
under-

underdanigste Forestilling, som forhen i vedkommende Collegier er tilbørlig overveiet.

Altsaa synes vores Statsforfatning ikke just at taale, og endnu mindre at medføre, at en Øvrigheds-Person bliver berettiget til at straffe eller paalægge Mulct ved en Resolution, som ikke staaer under nogen Over-Dommers Paakiendelse.

Stiftamtmænd og Amtmænd have ikke Aarsag til at klage over, at de jo, saavidt mueligt og rimeligt, blive understøttede i Collegierne; og, saalange de der understøttes, feiler det dem ikke for remedia coactiva.

En Stiftamtmand eller Amtmand, som forstaaer sit Embede, og iagttager dets Pligter, finder nok Raad til at holde de ham subordinates Betiente til at iagttage deres Embedes Pligter; men den, som ikke tilfulde forstaaer sit Embede, og indseer sammes Beskaffenhed og alt hvad samme medfører, bør man ikke lettelig tilstaae større Myndighed, end Embedet i sig haver og udkræver.

Just det, at en ung Stiftamtmand eller Amtmand, som ikke ret længe har været ved Embedet, og endnu ikke har havt Tid og Leilighed til at lære ret at kiende alle dem, han har med at bestille; det, siger jeg, at han formener sig beføiet til at begiere større Myndighed og flere remedia coactiva, bør opvække saa meget større Opmærksomhed, og giøre, at man er saa meget mere vaersom i at tilstaae ham det, han begierer. Det kan let hændes sig, naar saadan en Øvrigheds-person længere har været ved Embedet, og bedre har lært at bruge og betiene sig af den Myndighed, som Embedet virkelig medfører, at han da ikke forlanger flere eller nye Tvangsmidler.

Fornemmelig er denne Cautel, som oftest, nødvendig, i Henseende til dem, der nyelig ere udgangne fra Militair=Staten for at beklæde et civil Øvrigheds=Embede, siden de der ere vantte til en større og stærkere Subordination, end vores Forfatning i Civil=Staten vel kan taale.

Da det saaledes hverken er raadeligt eller nødvendigt, at dette Reskript bliver mere almindeligt, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om Vice=Stattholderen kunde tilskrives:

At, da Reskriptet af 1 Maji 1744 allene er gaaet til Stiftsamtmanden over Aggershuus Stift afgangne Geheimeraad Kappe og ikke til de øvrige Stiftamtmand eller Amtmænd i Norge, saa kan det ikke vedkomme dem, men det forbliver, hvad dem angaaer ved Lov og Forordninger, og de dem allernaadigst givne Instructioner. Kjøbenhavn den 2 Junii 1759.

I denne Sag resolverede Cancelliet under 11 Julii 1759:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

1759 den 21 Julii, Geheime-Conferensraad Grev Holssteins Skrivelse til Geheimeraad og Vice-Stattholder Benzon.

XCI.

Erklæring over en Memorial af 31 Julii 1758, fra Birkedommeren over Schanderborg Rytter-District Doctor Juris Frederich Carl Mancheberg, derudi han indberetter, at omendskint Schanderborg Bye, i Henseende til alle Actus Judiciales, ligger under Birketinget, saa har dog den Uorden indfæget sig, at ikke Birkedommeren, men Amtsforvalteren forretter Ekisterne i Byen, og ansees som Magistrat i Byen, undtagen hvad Politiet angaaer, som Birkedommeren har Indseende med. Da den forrige Amtsforvalter, som sagde sig derfor at have et Brev fra Kammeret, var en meget gammel Mand, og Supplicantens Bestalling intet taler om Byen, saa har han tiet dertil, saalænge han levede; men da han nu er død, begierer han, at denne Uorden maae blive hævet, og at han, som er Dommer i Byen og boer der, enten maae faae en Bestalling som Byefoged, da Forordningen af 28 Jan. 1682, Art. 2 fastsætter, at der skal være en Byefoged i Schanderup nu Schanderborg, eller og han maae faae en Ordre, at forrette og iagttage alt hvad Dyrigheden i lige smaae Kjøbstæder tilkommer.

Likligemed Kammerets Svar af 17 October 1728, paa Grev Holssteins Skrivelse til dem derom, som viser, at hverken Stiftamtmanden eller den gamle forhen værende Amtsforvalter have vidst af noget Dokument at sige, som skulde hiemele Amtsforvalteren disse Ekister med videre, men den sidste troede, at, da Byen fik Kjøbstæds Privilegier (hvorum Kammeret intet vøed) ere disse Forretninger henlagte til Amtstuen, siden Lehnsmændene ikke vilde have dermed at bestille, derved det da var forbleven, saa at Amtsforvalteren,

ren, som Magistrat, bestandig havde forestaaet Byens Forretninger, uden at Birkedommeren i nogen Maade havde givet sig af dermed, undtagen for saavidt, at han er Borgernes Dommer, siden Byen ingen særdeles Ret haver, men henhører under Birketinget. Derhos Kammeret indberetter, at Hans Majestæt i September har givet Amtsforvalter Tienesten til Kammerraad Wøldike, paa samme Vilkaar, som hans Formand den høvt haver, ligesom han og ved Skrivelse af 14 October har begiert, at ikke noget fra Tienesten maatte afgaae.

* * *

Hvorledes Indretningen er i Schanderborg, og hvad Adkomst Amtsforvalteren haver til at handle som Magistrat og forrette Skifterne der i Byen, det er jeg saa meget mindre istand til at sige, som jeg af Kammer-Collegii Skrivelse erfarer, at hverken Stiftamtmanden i Aarhus eller den gamle Amtsforvalter, som i saa mange Aar havde beklædt Embedet, have været istand til at fremvise nogen saadan Adkomst, eller vidst at sige, hvad det skulde være, og hvorudi den skulde bestaae, men at Amtsforvalteren selv har troet, at det var en Skik, som havde sin Grund i et Slags Aftale eller Aftaaelse fra Lehnsmanden, paa den Tid, da Schanderup Bye, som tilforn var en Landsbye, fik Kjøbstæds Privilegier, om hvilke Privilegier dog Kammer-Collegium er aldeles uvidende.

Det er klart, at naar Dvæstionen om Skifterne skal afgjøres efter Lov og Forordninger, og den i Følge deraf overalt i Riget værende Indretning og søiede Foranstaltning, saa kan det, hvad enten Schanderborg er Kjøbstad eller Landsbye, aldrig tilfalde Amtsforvalterne der at forrette Skifterne.

Derfor Schanderborg er en Kjøbstad, da tilfalder det efter Loven Øvrigheden, og, hvor ingen anden Øvrighed er, Byefogden, at forrette Skifterne. Da der ingen særskilt Byefoged er, men Birkedommeren over Rytter-Districtet er Dommer der paa Stedet, og Dommer i alle Borgerfæbets Sager; han og, efter det han andrager, der maae have Indseende med Politiet, saa er det klart, at ingen bør være nærmere til at anses for Byefoged og Øvrighed der paa Stedet, og det endog i Følge den bekiendte Regel: Qui habet onus, commodum etiam

habere debet, da Dommer-Embedet og Inspectionen med Politiet, kun give Forråd, Umage og Ansvar, men liden eller ingen Fordeel.

Er Schanderborg derimod en Landsbøye, da bestaaer den enten af Selveier- eller Fæstebønder. Bestaaer den af Selveierbønder, tilfalder det Ammanden at forrette Skifterne, men Herredsfogden eller Birkedommeren af forrette Auctionerne. Bestaaer den derimod af Fæstebønder, og samme tilhøre Deres Kongl. Majestæt, tilfalder det Regiments-Skriveren at forrette Skifterne i Birkedommernes Overværelse, som ber decidere paa de derved foresaldende Qvæstioner; men tilhøre disse Fæstebønder Proprietairer, tilfalder det Husbonden selv eller ved hans Fuldmægtig at forrette Skifterne. Men i ingen af alle disse Tilfælde, kan det tilfalde Amtsforvalteren at forrette Skifterne, med mindre han dertil haver en særdeles Udkomst og speciel Kongelig Bevilling.

At der ikke maae være nogen saadan særdeles Udkomst eller Kongl. Bevilling til, det slutter jeg ei allene af den gamle Amtsforvalters tilstaaede Uvidenhed derom, men og i Særdeleshed deraf, at Amtsforvalteren i Schanderborg allene faaer en Bestalling giennem Kammer-Collegium, som Amtsforvalter, men ikke nogen Bestalling giennem det Danske Cancellie, som Hovrigshed og Skifteforvalter i Byen. Da en Skifteforvalter, som Skifteforvalter, har Jurisdiction, og er berettiget til at paakiende de ved et Skifte foresaldende Qvæstioner og Disputer, ligesom det og beroer paa Vedkommende, at indstævne samme hans afsagte Kiendelser og Skifte-Decisioner for den competente Over-Ret, saa er det klart, at han derpaa bør have Bestalling giennem det Danske Cancellie, som det rette Justiz-Departement, da saadan Jurisdiction ikke kan forundes ham ved en Kammer-Bestalling, som allene berettiger ham til at imodtage og inddrive visse Contributioner og Oppebørseler, og derfor at afstægge Regusfab.

Om og naar Schanderup Bøye har faaet Kjøbstæds Privilegier, veed jeg ikke tilfulde; men, at den dog engang, og for temmelig lang Tid siden, maae have faaet dem, slutter jeg saavel af Forordningen af 28 Jan. 1628, der regner Schanderup blant Flekker, og fastsætter, at

der

der skal være en Høfeged, som af det, at Amtmanden og Regiments-Skriveren har tiet saa aldeles stille til, at Amtsforvalteren har forrettet Skifterne der i Byen.

Uden Tvivl har Amtsforvalterens Ret til at forrette Skifter allene sin Grund i en Sædvane, og denne Sædvane igien sin Grund derudi, at, da Byen først fik Kjøbstads Privilegier, har man holdt for, at den endelig maatte have sin egen Øvrighed, som boede i Byen, og, som det da har truffet sig, at Birkedommeren ikke boede der i Byen, men et andet Sted i Birket, men Amtsforvalteren derimod boede i Byen, saa er Amtsforvalteren, ved de øvrige Betienteres Estergivenhed, kommen i Besiddelse af at være Øvrighed og forrette Skifter der i Byen, men Borgerne ere bleve ved derefter, som tilforn, at lade deres Sager paadømme ved Birketinget.

Men, hvad enten Amtsforvalteren haver nogen lovsig Udkomst til at forrette disse Skifter eller ei, saa seer man dog, at de, i lang Tid, den ene efter den anden, have været i Besiddelse deraf, og det, uden at man tilforn har fornummet til nogen Klage eller Besværing derover, enten af Birkedommeren eller andre, hvilket man endog kan slutte af det, Birkedommeren selv tilstaaer, at der i hans Bestalling intet meldes om Schanderborg Bye, hvoraf man tillige kunde have nogen Anledning til at tvivle om, at Schanderborg virkelig er en Kjøbstad, siden der, i saa Fald, ingen er beskiftet til at være Dommer der, og man kan sige, at det er en selv tiltagen Jurisdiction, Birkedommeren udøver, ved at dømme i Borgerskabets Sager.

Man bør altsaa være vel forviffet om dette Steds Besskaffenhed og Omstændigheder, og i særdeleshed derom, at Amtsforvalteren ingen lovsig Udkomst eller Rettighed har til at forrette de det foresaldende Skifter, førend man betager ham det, hans Formænd i saa lang Tid have været i Besiddelse af.

Uf Memorialsen og de til Kammeret indsendte Erklæringer erfarer man vel, at Amtsforvalteren er vant til at forrette Skifterne, men man seer ikke, hvem der forretter de ved Skifterne og ellers i Byen foresaldende

dende Auctioner, hvem der fører Protocolen og forretter Skriveriet ved Skifterne, hvor disse Skifte-Decisioner indstævnes med videre; ja man har ei engang Visshed om, hvem der forretter Politimesters Embede, og har Inspection med Politiet i Byen, da Birkedommen vel, i hans Memorial andrager, at det er ham, men den gamle Amtsforvalter derimod til Stiftamtmanden har indberettet, at Amtsforvalteren stedse skal have været som Magistrat der i Byen og forestaaet alle Byens Forretninger ved Skifter og deslige, uden at Birkedommeren i mindste Maader har havt noget med Byen at bestille, undtagen for saavidt, at han er Borgernes competente Dommer.

Om alt dette maae man best kunde faae Underretning der paa Stedet.

Men da man ikke veed tilfulde, hvorvidt Schanderup eller Schanderborg er Kjøbstad, og hvorvidt den er Landsbye; men den forterer under Stiftamtmanden, for saavidt den er Kjøbstad, og under Amtmanden, for saavidt den er Landsbye; ligesom Amtsforvalteren og er Amtmanden subordineret, for saavidt han er Amtsforvalter, men Stiftamtmanden, for saavidt han er Øvrighed og Skifteforvalter i en Kjøbstad, og Birkedommeren paa samme Maade maae ansee Amtmanden for sin Øvrighed, for saavidt han er Birkedommer og Politimester paa Landet, men bør erkiende Stiftamtmanden i samme Qualitet, for saavidt han har Indseende med Politiet i en Kjøbstad, og demmer paa Borgerskabets Sager, saa tænker jeg, at det var best, at det gik til dem begge, Stiftamtmanden saavelsom Amtmanden.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille: om Stiftamtmanden over Aars Stift, saavelsom Amtmanden over Schanderborg Amt, kunde tilskrives: Begge tillige at undersøge og indberette, hvorledes Beskaffenheden er med Schanderborg; naar og hvorvidt den har været faaet Kjøbstads Privilegier; hvem der forretter Øvrigheds og hvem der forretter Politimesters Embede der i Byen; hvad Adkomst Amtsforvalteren har til at forrette Skifterne der i Byen; hvem der forretter de ved Skifterne og ellers der udi Byen forestaldende Auctioner; hvem der fører Protocolen ved Skifterne og giver

giver Skiftedebrevene beskrevne; hvor de af Skiftesforvalteren afsagte Skiftedecisioner, og de af Birkedommeren i Borgerstads Sager afsagte Domme pleie at indstævnes. Derefter de alt dette angaaende have at indgive deres alleunderdanigste Betænkning, hvoreledes dermed for Fremtiden best og rettest kan og bør forholdes. Kiøbenhavn den 5 Junii 1759.

Herpaa resolverede Cancelliet under 11 Julii 1759:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

1759 den 17 Julii, Geheimeraad Grev Holsteins Skrivelse til Stiftsbefalingsmand Schouboe og Kammerherre Woyda.

XCII.

Erklæring over en Memorial af 24 Januarii 1759, fra Provsten i Ransøe Herred i Sieland Mag. Lemvig, derudi han forestiller, at, da en gammel Præste-Enke fra Kallehange Ide Hedevig Møller, som for over 20 Aar siden, havde været Oldfrue ved Walløe Slot, men derfra var dimitteret, var død i Eigbye Kirkegade, hvor hun siden havde boet, havde han vel indfundet sig, for at forsegle, registrere og vurdere, men Forvalteren ved Walløe Stift havde derpaa anmasset sig Boen, og ladet lyse til Auction, hvilket Provsten, under vedborlig Reservation af sin Ret, havde maattet taale, for at ikke synes at tage sig selv til Kette; tillige med tvende Breve fra Hendes Durchlauchtig-hed Abbedissen af Walløe til Hr. Geheimeraad Grev af Holstein, derudi hun sender ham Forvalterens Deduction og Demonstration af hans Ret til at forrette dette Skifte, som gaaer ud paa: At lærde Folk allene og ikke deres Enker fortære under den geistlige Jurisdiction, og at Provsterne, i Folge 2 B. 16 Cap. 13 Art., allene bør forrette Skifte efter Præster og Skolebetiente. At den afdøde Præste-Enke havde været Oldfrue ved Walløe Slot og siden den Tid, at det blev Stift og hun derfra blev dimitteret, havt Pension først af Hendes Majestæt Enkedronningen, og siden af Post-Cassen, og havde boet i et Kæsthus paa Walløe Gods. At det, i Folge Reskriptet af 4 Junii 1725, tilfalder Regiments-Skriveren at forrette Skifte efter en geistlig Enke, som har søstet Gaard eller Hus paa Ryttergodset, og endelig: at Walløe Stift, som ikke allene er et Grevskab, men og desuden har store Privilegier, endelig maae staae i Parallel med Ryttergodset. Tillige med Biskop Harboes Er-

klæring af 21 Martii 1759, derudi han giendriver de af Forvalteren anførte Argumenter, og viser at det udspueteerlig tilfalder Provsten at forrette dette Skifte, som afgangne Biskop Hærleb og, i en Skrivelse til Provsten havde tilkiendegivet, efter hans Formening at tilkomme ham.

* * *

Ligesom jeg ofte tilforn haver tilkiendegivet, inden hvilke Grændser jeg ønskede, at den geistlige Jurisdiction var indskrænket, isald Indretningen nu først skulde skee, og denne Jurisdiction ikke allerede, ved saa mange solenne Privilegier, Reskripter og Forordninger, var saavidt udstrakt, som skeet er, saa har jeg og viist, at i de fleeste Disputer, som jævnlig reises om Skifter efter Præste- og andre Geistlige Enker, kan et almindeligt Princip gierne sættes til Grund for Decisionen, nemlig: at ligesom en Kone, medens Manden lever, og en Enke efter Mandens Død, i Almindelighed deeltager i Mandens Status et Forum, saa deeltager og en geistlig Enke i hendes afdøde Mandes Status et Forum, og bliver altsaa ved at høre under den geistlige Jurisdiction, saa længe hun ikke foretager sig noget, hvorvid hun forandrer sin Stand, og af sin egen Person eller Haandtering faaer en nye Stand; saasom naar hun, i en Kiebstæd, giver sig til at bruge borgerlig Næring, og altsaa bliver en Borger, eller paa Landet, fæster en Bondegaard eller Huus, og altsaa bliver en Fæstebonde der, hvad Skifte og Deling angaaer, hører under Husbondens Jurisdiction.

Naar dette anvendes paa nærværende Tilfælde tvivler jeg om, at Walløe Stift, eller dets Forvalter kan tilegne sig Skiftet efter dennes Præste-Enke, da det, hvorepaa Provsten grunder sin Paaastand, nemlig: at hun var en Præste Enke, er klart og af Forvalteren selv tilstaaet, da derimod det eneste, som kunde give Forvalteren nogen Udgang dertil, hverken er opløst eller beviist.

Derfom det var tilfulde beviist, at denne Præste-Enke, efter at hun lod af at være Oldfrue ved Walløe, havde havt et Huus eller Gaard paa Walløe Gods i Fæste paa de sædvanlige Witkaar, saa havde det, i Følge Loven, Forordningerne og det af Forvalteren allegerede Reskripte

af

af 4 Junii 1725, saavel som adskillige andre Reskripter, uden Modsigelse tilfaldet Walløe Herfskab eller deres Fuldmægtig at forrette Skiftet efter hende.

Ehi ligesom jeg udi alt det øvrige, bifalder Hr. Biskop Zarboes Slutning saavel som dens Præmisses, saa maae jeg derimod tilstaae, at jeg ikke er enig med ham derudi, at det foranførte Reskript allene skulde gielde om Ryttergodset, da det efter mine Tanker, og i Følge den forhen fastsatte Sæmning, er anvendeligt, ei allene paa alle Grevskaber og Frieherfskaber, men og paa ethvert Proprietair-Gods, da en Husbonde overalt, i Følge Loven, er berettiget til at forrette Skifte efter hans Fæstebonde og Tiener.

Men da det ikke er beviist, at den Afdøde har havt Huus eller Gaard i Fæste, saa kan man ikke formode det, da man in dubio altid bør antage det, som er mindst byrdefuldt, og i Følge deraf ikke, at En er eller haver været Fæstebonde.

Jeg slutter det og af det, at Forvalteren, som ellers har gjort sig Umage nok med at opsege Argumenter til at bestyrke sin Ret, kun har talt saa leselig derom, og allene ladet indskyde, at hun beboede et Fæstehuus paa Walløe Gods. At beboe et Fæstehuus er eet, og, at have det i Fæste, er et andet. En kan beboe et Fæstehuus, som Leier, have det pro Officio, have Beboelsen som et Jus precarium, og paa mange andre Maader, uden at have det i Fæste.

Jeg har nogle Gange tilforn erindret, at Proprietairerne og deres Fuldmægtige ofte forverle Fæste- og Leie-Contract, ved det, at de have nogle Ting tilfælles, da de dog, i Henseende til Virkning, ere meget forskiellige, ved det, at den ene, i alle Maader, vedrører den Contraherendes Stand og Person, men den anden aldeles ikke.

Desuden synes Forvalter Roestved at paastaae dette Skifte, ikke just saa meget som den, der er Fuldmægtig ved et Jordegods, og, i Følge deraf er berettiget til at forrette Skifte efter alle Godssets Fæstebønder og Tiener; men, som den, der er Fuldmægtig ved et Grevskab, der har Amtmands Rettighed, og, i Følge deraf, er paa Grevskabet

berettiget til at forrette alle de Skifter, som Amtmanden ellers, paa andre Godser forretter.

De øvrige Argumenter, som Forvalter Roested anbringer til at bestyrke sin Ret med, ere af Hr. Biskop Zarboe saavel og grundig giendrevne endog af Principia Juris, saa jeg ikke behøver at legge noget dertil.

At de geistlige Personer allene, og ikke deres Hustruer, Enker og Børn, skulde sortere under den geistlige Jurisdiction, og at Provsterne allene skulde forrette Skifte efter Præster og Skolebetiente, kan maaskee vel have været Lovens Hensigt, og jeg ønsker, at det var blevet derved; men den geistlige Jurisdiction er siden, ved adskillige Forordninger og Reskripter udvidet, og dens Competence saa tydelig fastsat, saa der nu ei længere kan være Spørgsmaal, om Provsten er competent til at forrette Skiftet efter en geistlig Enke, som er død i hans Herred.

Ved slike Disputer spørges der ikke om: hvad der var best, rimeligt og meest passeligt, men der spørges allene om, hvad der er anordnet og fastsat.

At den Afdøde engang tilforn, og siden hun blev Enke, har været i Tjeneste ved Walløe, som Oldfrue, kan saa meget mindre giøre noget til Sagen, som hun allerede for mange Aar siden havde forladt samme Tjeneste, og derefter, ligesom tilforn, har bestandig været at ansee, som en geistlig Enke.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille: om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hendes Durchlauchtighed Abbedissen af Walløe: At, da det tilfalder Herredsprovsten at forrette Skiftet efter afgangne Ide Zedevig Møller, som en Præste-Enke, saa haver Forvalteren ved Walløe Jens Roested til ham at overlevere samme Sterboe. Kiøbenhavn den 8 Junii 1759.

Herpaa resolverede Cancelliet under 18 Julii 1759:

Expederes efter General-Prokureurens Erklæring.

1759 den 3 August, Kongelig Ordre til Abbedissen paa Walløe Fyrstinden Frue Lovise Sophie Stridericke, samt Notis til Biskop Zarboe.

XCIII.

Erklæring over en Memorial af 23 December 1758, fra Bysfogden i Kiøbenhavn Justitiraad Lassen, hvorudi han klager over den Fornærmelse ham tilføies i hans Indkomster, ved det at Vedkommende holde sig, ved Forordningen af 5 April 1754, frietagne fra at efterkomme Reskriptet af 10 Febr. 1682, som fastsætter, at naar Bysfogden, Raadstueskriveren og andre, som ved Skifter pleie at være overværende, ikke dertil fordres formedelt confirmerede Testamenter og bevilgede Commissioner, skal dennem udi deres Beskillingers Rettighed intet derved afgaae. I den Henseende han begierer, at dette Reskript ved et nyt Reskript til ham maatte blive stadfæstet og sat i sin fulde Kraft. Tilligemed Magistratens Erklæring af 10 Jan. 1759, derudi de og klage over, at de fleste formuende Folk giøre Testamenter, da Arvingerne ikke ville betale noget Skiftesalarium, endskjønt Bevillingen af 20 Febr. 1682 udtrykkelig befaler det, og Magistraten holder for, at samme ikke er hævet ved Forordningen af 5 April 1754, og bestyrkes derudi ved den Raadstueskriveren meddeelte Resolution af 26 September 1754, (NB. denne Resolution gif i Folge min Erklæring af 5 Sept. 1754,) og begierer, i den Henseende det samme, som Bysfogden.

* * *

Det Bysfogden i Kiøbenhavn Justitiraad Lassen her gjør allerunderdanigst Ansøgning om, gaaer ud paa det samme, som det, hvorom fort efter at Forordningen af 5 April 1754 udgif, en allerunderdanigst Memorial af 20 Maji næst efter indkom fra Raadstueskriveren i Kiøbenhavn Justitiraad Lassen, hvorover jeg indgav min allerunderdanigste Erklæring af 6 September 1754, derefter bemeldte Justitiraad Lassen og den 26 Sept. næst efter blev tilskreven saaledes, som den ved Magistratens Erklæring lagte Copie udviser.

Til denne min allerunderdanigste Erklæring af 6 Sept. 1754 kan jeg saaledes her blot henholde mig, da det Spørgsmaal, som den Tid blev fremsat, gif ud paa det selv samme, som det her nu spørges om.

Jeg haver derudi viist:

1) At hverken Kiøbenhavns Magistrat og Bysfoged eller andre Skiftesforvaltere og Skifteskriverere have Aarsag til at besvære sig over Forordningen

ningen af 5 April 1754, da den ikke har betaget dem det allermindste af det, dem tilforn med Rette tilkom, men derimod givet dem Ret til at oppebære et og andet, som de tilforn ingen lovlig og tydelig Adkomst havde til, saa de enten maatte miste det, eller trætte sig det til, og tvinge Vedkommende til at betale det.

2) At, naar der er Qvæstion om den ordentlige Skifteforvalter haver noget Skiftesalarium i en Sterboe at paaftaae eller ei, bør den sidste Clausul i Lovens 5 Bog 2 Cap. 16 Art. alletider lægges til Grund for Decisionen, da samme indeholder et tydeligt Princip og en almindelig Regel, der har sin Grund i Indretningens Natur og Beskaffenhed, og den Hensigt, Lovgiveren dermed haver havt, og tydelig viser, naar og i hvilke Tilfælde Øvrigheden, som Skifteforvaltere, have noget med en Sterboe at bestille eller ei; da det forstaaer sig selv, at hvor Øvrigheden, i Følge Loven, ikke maae befatte sig med en Sterboe, uden de dertil requireres, der kan de ei heller, uden under samme Vilkaar, paaftaae noget Skiftesalarium.

3) At der ikke er nogen Slags Collision eller Modsigelse imellem berørte Lovens 5 Bog 2 Cap. 16 Art., og den Skifteforvalterne i Kjøbenhavn forundte Bevilling af 10 Februarii 1682; da det ellers forstaaer sig selv, ifald der var nogen saadan Collision, at Bevillingen, som ældre end Loven, burde vige for Loven, som yngre.

4) At Magistraten eller Skifteforvalterne og Skiftefriverne i Kjøbenhavn, ved Forordningen af 5 April 1754, ikke er betaget det allermindste af det, dem med Rette tilkom efter Bevillingen af 10 Februarii 1682. Jeg siger med Rette; thi det kan vel hændte sig at Skifteforvalterne ved Forordningen have mistet noget af det, de tilforn oppebar i Følge Bevillingen, men med Ret, og ved at fortolke Bevillingen anderledes, end den; i Følge Loven og Indretningens Hensigt, kan og bør fortolkes.

Bevillingen af 1682 er temmelig almindelig og just ikke af de tydeligste, men kan dog lettelig forklares i Overeenstemmelse med Loven, som allerede var færdig og leveret til Trykken, førend Bevillingen blev forundt.

Der:

Derimod, da Hensigten med Forordningen af 1754 har været, at forekomme alle de om Skiftesalarium daglig opkommende Disputer, fornemmelig i de Tilfælde, hvor der var Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe, eller Testamente, og derved indfatte Executores Testamenti, saa er dem og meget speciel, og viser ganske tydelig, hvad der i ethvert muelig Tilfælde bør finde Sted, og hvor Skifteforvalterne ere berettigede til at paastaae noget Skiftesalarium eller ei.

Det er saaledes heel vel mueligt, at Magistraten tilforn endog af Uvidenhed, kan have udstrakt Bevillingen til de Tilfælde, hvor den ikke burde finde Sted, og i summe Tilfælde kan have paastaet Skiftesalarium, hvilket Bedkommende og, tildeels af Tillid til Magistratens Ord og Forsklaring, have betalt. Men da det siden af Forordningen er erfaret, at der i slige Tilfælde ikke burde betales noget, saa have de Bedkommende og, fra den Tid af at regne, negtet at betale det.

Er det paa den Maade, at Skifteforvalterne er betaget noget ved Forordningen af 1754, da er det vel, og man har ikke nodig at være betænkt paa at rette det, men maae være fornøiet med, at Forordningen har ophævet en skadelig for det Almindelige behyrdende Misbrug.

Jeg skulde næsten tænke, at Bedkommende selv staae i nogen Tvivl om deres Rettighed, og om at de tilforn rettelig have forklaret Bevillingen af 1682, siden de hverken udi denne Memorial og derover indgivne Erklæring, eller udi den forrige af 10 Maji 1754, have tydelig villet nævne og specificere de Tilfælde, udi hvilke de formeente sig fornærmede, ved det at Forordningen havde betaget dem det, som dem tilkom efter Bevillingen.

Vel siger Magistraten udi deres over denne Memorial indhentede Erklæring, at de fleeste formuende Folk, som ikke have Børn, gjøre Testamenter; og i saa Fald vilde de Efterlevende, som arve, ikke bequemme dem til at betale Skiftesalarium. Men dette, som er saa almindelig sagt, kan ikke forenes med Forordningen af 1754, som udi dens første Artikel udtrykkelig fastsætter: At dersom nogen i sit Testamente, indfatter Executores Testamenti til at forrette Skiftet, da skal Rettens Middel

Middel ligesuldt nyde deres fulde Skifte- og Skriver-salarium, saafremt der blant den Afdødes Arvinger ere nogle Umyndige.

Derfom den, der gjør Testamente; ikke indfætter Executores Testamenti, da skal der jo ligesuldt skiftes og deles mellem de i Testamentet indsatte Arvinger; og da viser Loven, om det tilfalder Rettens Mittel at skifte og dele, eller om vedkommende Arvinger mellem sig kunde forrette det. I den Henseende har Forordningen ei heller meldt noget om dette Tilfælde, og altsaa kunde Skifteforvalterne ikke sige sig ved Forordningen at være fornærmede.

Derfom Executores Testamenti af Testator ere indsatte til at forrette Skiftet, og der blant Arvingerne ere nogle Umyndige, da siger Forordningen, at Rettens Mittel skal nyde deres fulde Salarium; og altsaa ere de ei heller i det Tilfælde fornærmede.

Der bliver saaledes kun et Tilfælde tilbage, nemlig: naar der vel ere indsatte Executores Testamenti, men alle Arvingerne ere myndige, og da siger saavel Lovens 5te Bogs 2det Cap. 16 Art. som Forordningen, at Rettens Mittel ikke skulle besatte sig med Boen, og altsaa ei heller have noget Salarium at paastaae, med mindre de dertil blive kaldede.

Altsaa kunde de ei heller, i dette Tilfælde sige sig at være fornærmede ved Forordningen, med mindre de ville antage, at de, i Følge Bevillingen af 1682, burde have deres fulde Skifte- og Skriver-salarium. endog i de Tilfælde, hvor Loven forbad dem at besatte sig med Boen; hvilket var urimeligt, da Bevillingens Hensigt allene haver været at befrie dem fra Fornærmelse, men ikke at tilvende dem en nye Fordeel imod Loven.

Altsaa, omendffiont man har seet tvende Memorialer og en Erklæring i denne Materie; som alle gaae ud paa at besvære sig over Fornærmelse, og at begiere Erstatning, saa veed man endnu ikke, hvilke de Tilfælde egentlig skulde være, i hvilke de formene sig at være fornærmede.

Derfom Supplicanterne og andre Vedkommende virkelig troe, at de ved Forordningen af 1754. ere fornærmede, da haver denne Tanke sin første Grund i tvende urigtige Meninger, nemlig: a) gjøre de sig et urigtigt

urigtigt Begreb om Lovgiverens Hensigt ved den Indretning med offentlig Skifte og Deling, og ville ikke troe, at den allene haver været, at see Umyndige og andre deslige betryggede fra Fornærmelse, men indbilde sig, at den fornemmelig haver været, at skaffe Rettens Middell og Øvrigheds Personer noget at leve af, eller rettere at sige, at paalægge Sterboer en Skat til at salarere dem, og slutte derefter af denne urigtige Mening, som af et fast og upaarviveligt Princip. b) Have de om det Ord: Arvinger, enten et urigtigt, eller et vaklende, eller aldeles ingen Begreb.

De ville ikke ved Arvinger forstaae dem, som virkelig arve; men de ville ei heller alletider derved forstaae dem, som det efter Loven kunde tilfalde at arve.

Derfom En, blant hvis Arvinger efter Loven, eller hæredes ab intestato, der ere nogle Umyndige, gjør et Testamente, og derved indsætter allene een eller flere myndige Personer til Arvinger, da ville de ikke ved Arvinger, forstaae dem, der virkelig arve, men dem, det efter Loven kunde tilfalde at arve. De slutte altsaa, at der blant den Afdødes Arvinger ere nogle Umyndige, og paastaae, i Følge deraf og i Overeenstemmelse med Bevillingen, at de bør have deres fulde Skifte- og Skriver-salarium, og det enten de kaldes til at forrette Skiftet eller ei. I den Henseende ere de ei heller fornøiede med, at Forordningen af 5 April 1754, just for at undgaae denne Tvetydighed, har betient sig af den Talemaade: derfom alle de, der virkelig arve den Afdøde, ere myndige, da skal Rettens Middell ikke have noget Skifte- eller Skriver-salarium af saadan Sterboe at fordre.

Derfom derimod En, hvis Arvinger efter Loven alle ere myndige, gjør et Testamente, og derved indsætter blant andre nogle Umyndige til Arvinger, da ere vedkommende Skifteforvaltere vel fornøiede med at kalde dem Arvinger, der virkelig arve, og, at de, i den Henseende, i Følge Forordningen, faae deres fulde Skifte- og Skriver-salarium udbetalt, endskjønt de ikke have noget med Skiftet at bestille, men samme forvaltes ved *Executores Testamenti*.

Da jeg nu i min forrige allerunderdanigste Erklæring over denne Materie af 6 Sept. 1754 tydelig haver viist, at der ved Arvinger ikke kan eller bør forstaaes andre, end de, der virkelig arve, enten det er i Følge af den almindelige Lov, eller af et Testamente, som en speciel Lov, saa skienes lettelig, at der ikke kan være noget at reflectere paa slige urigtige Slutninger, som drages af falske og vakkende Begreb.

Jeg skulde saaledes, da jeg ikke finder det allermindste for Ansægeningen at sige, allerunderdanigst indstille, om det ikke maatte behage Deres Kongl. Majestæt, at lade det have sit Forblivende ved Forordningen af 5 April 1754. Kiøbenhavn den 11 Junii 1759.

I Cancellie-Collegio blev derpaa resolveret den 19 Julii 1759: Supplikanten tilskrives efter General-Prokureurens Erklæring, 1759 den 28 Julii, Geheimeraad Grev Zolsteins Skrivelse til Kiøbenhavns Magistrat.

XCIV.

Erklæring i Anledning af et Pro-Memoria fra Kammeret af 7 Maji 1759, hvorved til Cancelliet blev remitteret visse Poster af et Forslag af 24 April 1759, fra Over-Hofmester Grev Stolberg og Amtmanden Etatsraad Dauw, angaaende 1) at overlade Bønderne paa Hirschholms Amt deres Gaarde til Eiendom. 2) At inddele Hoved- og Ladegaards Markerne til andre Gaarde og samme til Bebyggelse at afhænde. De Poster, som vare ti-fendte, bestode ndi: 1) At en Gield- og Pante-Protocol skulde indføres, hvilket Amtsforvalteren havde at holde. 2) Saadan Protocol skal holdes ved Amtstuen til Lettelse for dem, som enten ville laane noget paa deres Eiendomme, eller sælge og affaae samme; hvilket skal være enhver tilkadt, naar allene Herkæbers Rettighed forbeholdes. 3) At disse nye Beboere skulde fortære under Hirschholms Birketing.

* * *

Omendskient man i Almindelighed, for at give sin Betænkning over visse Poster af et Forslag, behøver at vide det Hele, og jeg i den Henseende vel havde ønsket, at have seet dette, saa tænker jeg dog, at jeg med temmelig Visshed kan give min Erklæring over de fra Kammeret tilsendte

sendte trende Poster af dette Forslag, sfiint jeg af Forslaget i sig ikke veed videre end det, som saa kortelig i Titelen af Kammerets Pro-Memoria anføres.

Hvad den første Post angaaer, da seer jeg af Titelen, at Bønderne skal overlades deres Gaarde til Eiendom; deraf slyder at de maae være berettigede til at sælge og pantsætte dem, og deraf følger igien, at der maae være en Skiede- og Pante-Protocol, hvorudi ei allene alle Skieder og Pante-Obligationer, men og alle Udlægs- og Indførsels-Forretninger og Eiendoms-Domme, og i Almindelighed, alle Documenter, som enten give en Adkomst til en fast Eiendom eller et Jus in re derudi skulle indføres. Jeg skulde og tænke, at der allerede forhen maae være saadan Pante-Protocol ved Hirschholms Amts Virkning, ligesaavel som ved andre Underretter, sfiint det derhos er rimeligt, at den hidindtil der ligesaalet er brugt, som der ellers er Leilighed til at bruge den ved de Virkeretter hvor hele Virket bestaaer af en Herregaard og dens underliggende Bøndergods, og samme er af den Beskaffenhed, at den ikke kan afhændes, Bøndergodset ei heller bortselges fra Herregaarden.

Det er saaledes baade nyttigt og aldeles nødvendigt, at der ved Hirschholms Amt ere Skiede- og Pante-Protocoller; og jeg kan, i den Henseende, ikke have noget ved Forslaget at erindre.

Men det, hvorudi jeg ikke kan være enig med Forslaget, i denne, saavel som i den følgende Post, er i Henseende til Stedet, hvor disse Protocoller skal holdes, og Personerne, af hvem de skal holdes. Forslaget vil, at de skal holdes ved Amtstuen og af Amtsfvalteren; da jeg derimod formener, at de nødvendig maae og bør holdes, ved Hirschholms Amts Virkning, og føres af Virkeskrivere tilligemed Virkedommeren, som begge derfor blive ansvarlige, og det, i Følge af Lovens 1ste Bogs 8 Cap. 4 Art., 5 Bogs 3 Cap. 28, 29 og 30 Art., 5 Bogs 7 Cap. 7 Art., og Forordningen om Pante-Bogers, og de deraf givende Extracters tilforladligere Indretning af 7 Febr. 1738.

Jeg har ikke seet Forslaget, og kan altsaa ikke vide, hvad for vigtige Grunde derudi maatte indeholdes til saadan Forandring. Jeg

veed ei heller, hvad speciel Indretning der er paa Hirschholms Amt, og om samme maatte giøre Forandringen nødvendig; men det veed jeg, at da den er imod Loven, saa kan den ikke finde Sted uden udtrykkelig Kongl. Dispensation, hvilken ei allene maatte lyfdes til Landstinget, men og maaffee til alle Vedkommendes Efterretning, ved en offentlig Forordning, eller i det mindste, ved en trykt Placat bekiendtgjøres.

Ehi alle Vedkommende vide nu af Loven, at Pante- og Adkomstbrevne skulde lyfdes og læses til Landstinget, om de angaae frit Jordegods eller en Herregaard med dens underliggende Bøndergods, men til det Herreds- eller Birketing, som Godsset ligger under, om de angaae ufrit Jordegods eller en Bøndegaard; altsaa vide de tillige, hvor de skulde søge Underretning, om et eller andet Slags Gods, hvorvidt det enten maatte være solgt eller behæftet.

Derfor dermed nu skulde forholdes anderledes paa Hirschholms Amt, og denne Underretning der skulde søges paa et andet Sted, saa maatte alle og enhver kunde vide det, da een, skient han boer langt derfra og i en anden Provinds, let kan komme i det Tilfælde, hvor det er ham om at giøre, at faae at vide, paa en authentique Maade, hvem der er Eier af den eller den Gaard og hvorvidt den er behæftet.

Uden saadan almindelig og authentique Bekiendtgjørelse, vilde Vedkommende aldrig, i flige Tilfælde, lade sig nøie med en Amtsforvalters Attest, eller fæste fuldkommen Troe dertil.

Men og saadan Kongl. allernaadigst Dispensation, som til denne Forandring vilde behøves, torde jeg neppe understaae mig allerunderdanigst at raade til, i Henseende til de Uleiligheder, som let deraf i Fremtiden kunde følge.

Et Skjæds- eller Pantebrevs Tinglysning er en Actus Jurisdictionis voluntariæ, som bør øves af den, der har Jurisdiction, men er derhos en meget høitidelig og vigtig Handling, hvorved, saavel som ved de deresfter expederede Attester, bør iagttages en særdeles Nøiagtighed, da deres paa ofte beroer heel meget, og undertiden en Mandts hele Belfært.

Det er ikke nok, at en Obligation eller et saadan Instrument stilles Dommeren eller Skrивeren i Haanden, og derpaa engang ved Leilighed, indføres i Protocolen, men dens Tinglysning og Protocollation kan, i Følge Lovens 1 B. 3 Cap. 7 Art., ikke foretages, uden paa en ordentlig, i Følge af Loven fastsat Tingdag, da den første offentlig maae læses for Rette, i Ting- eller Støffemændenes (som endog i paakommende Tilfælde, derom bør aflægge Vidnesbyrd,) og andres Overværelse; hvilket og af Skrивeren bør antegnes i den daglige Ting-Protocol, og af Dommeren tegnes paa Obligationen, som derefter leveres Skrивeren, for at indføres i Pante-Protocolen, hvilket han tegner derpaa, førend den tilbage leveres; ved Protocollationen bør Skrивeren tillige iagttage at tegne Instrumentet paa sine behørigte Steder i de holdende Register, paa det han derefter alletider kan være istand til, derom at udgive en rigtig og fuldstændig Attest. Med alt dette bør Dommeren have Indseende, og derfor tillige med Skrивeren, staae til Ansvar. Begaaes der af dem derudi den allermindste Forseelse eller Forsømmelse, som siden bliver af nogen Følge, da er derfor sat en overmaade haard Straf i Forordningen af 7 Febr. 1738, confereret med Lovens 1ste Bogs 8de Cap. 4de Art.

Inden hvilken Tid slige Instrumenter bør læses og protocolleres, og hvorledes Rette's Betiente have at forholde sig med videre, isald tvende Instrumenter, den samme Eiendom angaaende, paa en og den samme Tingdag anbydes til Læsning og Protocollering, det viser Lovens 5te Bogs 3die Cap. 28 og 29 Artikel.

Alle disse Formaliteter og Cauteler have en dobbelt Nytte og Hensigt; nemlig, 1) gjøre de det næsten umueligt, at der, ved slige Documenters Tinglysning kunde foregaae nogen dolus malus, eller En tjenes frem for en anden. 2) Betage de og Vedkommende al Slags Mistanke om, at noget saadant skulde kunne hændes, saa man i den Henseende næsten aldrig har mærket til nogen Klage eller Besværing, og end mindre til nogen Proces eller Dispute.

Disse Formaliteter kunde umuelig iagttages, og den derved forehavte Hensigt ligesaalidet opnaaes, naar Pante-Protocolen skulde holdes

Des ved Amtstuen og føres af Amtsforvalteren, som allene, paa enhver Tid, kom til at modtage de ham tilbudne Pante- og Udkomstbreve, efter hans Leilighed, vilde indføre dem i Protocolen, allene kom til at tegne paa dem, allene blev vidende og Vidne om Tiden, naar de vare indleverede, allene ved sin Protocol kunde bevise, naar de vare indførte, og hvilken af flere, der var først, og hvilken sidst indført.

Det Loven fastsætter i Henseende til Tiden, inden hvilken et saadant Instrument skal tinglyses, synes at ville blive uden nogen Virkning eller Nytte.

Det Loven kalder Løsning til Tinge eller Tinglysning, vilde reent bortfalde. Det vilde blive underligt, at see tegnet paa en Obligation, læst paa Amtstuen; hvor maaskee Amtsforvalteren allene var tilstede, og hvor ingen var tilladt at komme ind, uden den, der ville betale Penge eller andet. Protocollationen blev allene tilbage, og samme med de derved forefaldende Omstændigheder, i Henseende til Tiden med videre, saavel som de derefter expederede Attester, kom til at beroe paa En allene.

Amtsforvalteren maatte vel i den Henseende, som Skriver, underkaste sig Forordningen af 7 Febr. 1738, men jeg tvivler høilig om, at Amtmanden vilde paatage sig den Indseende og det Ansvar, som Dommeren derved er paalagt. Vilde han det ikke, som er meget rimeligt, saa faldt en stor Deel af den Sikkerhed og Tillid bort, som Publikum og Vedkommende i slige Tilfælde bør have.

Derfor det engang i Fremtiden træffede sig, at een eller anden formeente sig at være fornærmet, og der blev Dispute om Tiden, naar et eller flere Instrumenter havde været præsenterede og om en Attestes Nødtighed ic., da havde vel Amtsforvalteren Præsumtionen for sig, og det tilfaldt Vedkommende at bevise; men skönt han blev friesunden, kunde der dog let blive en Slags Mistanke og Uvished tilbage, som i Henseende til slige Actus Judiciales kan have meget onde Følger.

Ved saadan en Indretning bør bruges saa tilstrækkelig Forsigtighed, saa der ikke kan være mindste Sted for Mistanke om, at nogen skulde være fornærmet, eller een mere begunstiget end en anden, men, at Ved-

kom-

Kommende kunde have en fuldkommen Tillid: saavel til det, der foretøges, som til de Attester, derom udgives.

Loven og Forordningerne have, hvad denne Indretning angaaer, heel vel sørget derfor, og det er best, at lade det derved have sit Forblivende.

Det er ikke allene Pante: Skøde: Mageskifte: og Gavebreve paa faste Eiendomme, som bør tinglyses og protocolleres, men det er og Eiendoms: Domme, Udlægs: og Indførsels: Forretninger, og i Almindelighed alle Instrumenter, som enten give et Jus in re eller en Adkomst til en fast Eiendom. Disse Domme maatte ved Birketinget affiges; Udlægs: og Indførsels: Forretningerne maatte skee ved Birkedommeren. Det maatte da synes underligt, at saavel de første, som de sidste, ikke ved Birketinget, men ved Amtstuen skulde læses og protocolleres.

Loven har søgt saavidt mueligt, paa et vist Sted, at samle alt det, som angik een og den samme Eiendom, og det ved den Ret, som Eiendommen for sig forterede under; men her søgte man derimod at adsprede det.

Maaskee haver dette Forslag om at henlægge Pante: Protocollerne til Amtstuen, allene sin Grund i Uvidenhed om den hos os, i Almindelighed, værende Indretning. I saa Fald seer jeg heel vel, at jeg kunde spare endeel af Foregaaende, og at det havde været nok, at lade Bedkommende vide, at efter Loven og Forordningerne, skulde Pante: Protocollerne være ved Birketinget, og føres af Birkeskriveren under Birkedommerens Indsigt og begges Ansvar. Men da jeg ikke tilfulde har vidst, om der enten i een eller anden Post i Forslaget, eller i andre Omstændigheder maatte indeholdes noget, hvorfor man ønskede denne Forandring med Pante: Protocollerne, saa har jeg holdet mig forbunden til nogenledes at vise, hvad der fornemmelig maatte være derimod, paa det Bedkommende deraf kunde erfare, at i hvor vigtige de Argumenter end maatte være, som de havde for saadan Forandring, saa var den dog hverken at ønske eller at raade til, siden der allestider vare langt vigtigere Grunde derimod.

Hyvad der ellers ved disse Pante-Protocollers Indretning kan være at iagttage, i Følge Loven og Forordningerne, tænker jeg at Vedkommende, som Iværksættelsen af dette Forslag er anfortroet, vel af sig selv iagttage, og deriblant fornemmelig: at da disse Bønder skulle være Eiendomsbønder, hvoraf følger, at dem af Vedkommende maae gives Skjøder paa deres Gaarde og Grunde, saa bør disse Skjøder allerførst indføres i Pante-Protocollen, siden de blive at ansee, som Grundvolden til alle de Pante- og Adkomstbreve, som Efterdags af disse Eiere udgives, da disse sidste alleridder bør forklares af de første, og ikke maae eller kunne forstaaes anderledes, end i Overeenstemmelse dermed.

Harde jeg seet Forslaget selv, kunde jeg maaffec endnu havt et og andet at foreslaae til Iagttagelse for Vedkommende. Men i Mangel deraf har jeg ei videre ved de Cancelliet tilsendte Poster at erindre. Thi, hvad den tredie Post angaaer, da forstaaer det sig selv, at siden disse nye Besboere bør og holde Dug og Diss paa Hirschholms Amt, saa bør og Hirschholms Amts Dirkeing være deres rette Forum domicili eller Børning efter Loven. Kiøbenhavn den 16 Junii 1759.

Herpaa resolverede Cancelliet under 18 Junii 1759:

Greve Stolberg og Etatsraad Daurw tilskrives efter Erklæringen.

1759 den 4 Julii, Geheimeraad Grev Holsteins Skrivelse til Geheimeraad Greve Stolberg og Etatsraad Daurw.

XCV.

Erklæring over en Memorial af 29 October 1758, fra Bne- og Raadsstuefruer Jens Normand i Griderichshald, derudi han andrager, at siden Auctions-Forvalter Tienesten derudi Bnen ved Reskript af 14 October 1718 blev forundt Bysfogden og Byskriveren, have de bestandig conjunctim forrettet Embedet, og deelt Salarium, indtil for kort Tid siden, da Bysfogden Ries har ladet sig merke med, at Auctions-Forvalter Tienesten var hans og berøede allene paa ham, at Byskriveren kun tilkom det halve Salarium af det, der blev folgt, og derimod burde dele Skrivers Salarium med Bysfogden.

den. I den Henseende han begierer, at det, til at forekomme Dispute, maae fastsættes: At Byeskriveren tilligemed Byefogden maae under Eet udstøde Placater, og selv staae til Ansvar for Protocolen, og derfor oppebære det halve Salarium; men allene beholde, hvad der betales for Forretningens Beskrivelse. Tilligemed Vice-Statholderens Erklæring af 20 Jan. 1759, som gaaer ud paa, at de begge under Eet bør udstøde Placaterne, forrette Auctionerne, og derfor blive ansvarlige, og at det, som betales for Forretningens Beskrivelse, iligemaade bør komme til Deling mellem dem begge, imod at Byefogden bidrager sin Andeel til Protocolernes Anstæffelse, Skriver-Materialier og Skriverløn.

Derhos Vice-Statholderen indsender en ham fra Byefogden tilsendt Auctions-Forretning, til Beviis paa Byeskriverens meget utilladelige vidtøstige Skriven; og indstiller om Byeskriveren derfor, i Følge de Kongl. Anordninger, bør af Hissalen tiltales.

* * *

Efter mine Tanker kunde Byeskriver Normand gierne sparet denne Ansøgning, hvor han ikke synes selv tilfulde at vide, hvad det er han vil have.

Saavidt jeg skønner, er han ikke hidindtil betaget noget af det, han formener sig med Rette at tilkomme, men han frygter allene for saadan Fornærmelse; og overast gaaer det meest ud paa en point d'Honneur, nemlig, hvem der skal anses som Auctions-Forvalter, og hvem det tilkommer at underskrive Placaterne.

Da Hr. Geheimeraad og Vice-Statholder Benzou melder, at han over Byeskriverens Ansøgning har indhentet ei allene Byefogdens, men og andres Erklæring, og man deraf maae slutte, at det paa andre Steder i Norge, hvor der ikke er en særskilt Auctions-Directeur, forholdes sig efter hans Forslag; saa understaaer jeg mig ikke at give Anledning til nogen Forandring derudi, forneummelig det i sig, og i Henseende til Jndkomsternes Deelning er ganske billigt, skönt det vel synes, at deraf i Fremtiden kunde opkomme Trætte; men skulde allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hr. Vice-Statholder Benzou efter Erklæringen.

Hvad den Auctions = Forretning angaaer, som Bysfogden har indfendt til Vice = Statsholderen, og han igien til Cancelliet til Debits paa Byskriverens uforsvarlige Forhold ved at give slige Forretninger befreven, og hans alt for vidtløstige Skrivemaade, da er det vist nok, at han fortjener derfor at anses. Skrivningen er i sig, just ikke saa vidtløstig, som den ellers viser et nyt Paafund til at bedrage Folk paa, ved at levere og sælge dem reent Papiir, og dog lade dem betale for Skrivningen ligesaafuldt, som det virkelig var fuldfkrevet.

Det er let at begribe, at paa en Auctions = Catalogus maae Tingen, som skal bortsælges, dens Navn og Beskrivelse medtage langt mere Rum end enten Kjøberens Navn, som de fleste Tider kun bestaae af tvende Ord, eller Prisen, hvorfor det sælges, som kun udgjør 3, 4 à 5 Bogstaver eller Ciffres. Ikke destomindre har Byskriver Normand fundet for godt, ved denne Forretnings Beskrivelse, at bestemme langt mere Rum til Kjøberens Navn, end til det Solgtes Beskrivelse, og næsten ligesaa meget til Burderings = saavelsom til Auctionsprisen. Derved haver han opnaaet, at der paa hver Side rigtig nok ere 26 Linier i Følge Reglementet, men ligesom det kun er paa $\frac{1}{4}$ Deel eller $\frac{1}{7}$ Deel af Siden, saa indeholder enhver saadan Linie kun 3, 4 à 5 Bogstaver, paa den øvrige Deel af Siden ere der kun 4 à 5 Linier.

Byskriver Normand skeede just ikke Uret, om han derfor kom under Tilskaens Tiltale; men da der dog er noget for ham at sige, og Auctions = Forretninger just ikke kunde gives befreven paa den Maade, som andre Documenter, og de samme Regler derved iagttages, siden Numeret, Tingen, Burderingen, Kjøberens Navn og Auctionsprisen tillige og rubrikviis maae ansøres; der ei heller tilforn, i den Anledning, er klaget over ham, ligesom der ei heller i nærværende Tilfælde klages af dem, det egentlig vedkom, saa skulde jeg tænke, at han vel for denne første Gang, ved en Tilrettesættelse og taalelig Mulct kunde rettes og forbedres, fornemmelig hele Virkningen deraf, isald han blev tiltalt, dog vel tilsidst vilde blive, at han kom til at betale en Mulct, men at Pro-

cessen

ressen vilde koste ham 8 à 10 Gange saa meget, som Muelten beløb sig til; hvormed hverken han eller andre vare tjente.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille: om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hr. Vice-Statsholder Benzon: at han, i Anledning af den tilsendte Auctions-Forretning, haver at tilrettesætte Byes og Raadstuefriver Normand for hans vidtløftige og usorvarlige Skrivemaade, og at tilholde ham, for samme hans Forhold at betale i Mulct 10 Rdr. til Christiania Tugthuus, og 10 Rdr. til Justis-Cassen, med mindre han heller vil være Siskalens Tiltale underkastet.

Derhos Vice-Statholderen og haver at tilholde Byfogden i Friderichshald, at ligesom han tager Deel i Skriversalarium for Auctions-Forretninger, saa bør han og paaagte, at de gives forsvarlig beskrevne, uden at nogen derved kan klage sig at være fornærmet, og derfor tillige med Byeskriveren staae til Ansvar. Kiøbenhavn den 23 Junii 1759.

Cancelliet resolverede herpaa under 18 Julii 1759:

Ejpederes efter General-Prokureurens Erklæring.

1759 den 3 August, Kongelig Ordre til Geheimeraad og Vice-Statsholder Benzon.

XCVI.

Erklæring over en Memorial af 13 Martii 1759, fra Herredsfogden i Stevnø og Færø Herreder S. Ulsted og Herreds-Skriveren P. Wiimb, derudi de, som en Anmærkning til Lovens Forbedring, andrage, at omendskint Tinget der i Herrederne holdes engang om Ugen, saa falder der de fleste Tider intet at bestille. I den Henseende de indstille, om det ikke kunde være nok, at det blev holdt engang om Maanedens; hvorved Rettens Betiente, saavelsom Herredsbonderne kunde blive skaanede. Da Retten, i saa Fald maatte vedblive, om der vare Vidner at føre; en Sag kun optages 4 Uger til Doms, Dom i klare Sager strax affiges; men i andre til næste Tøgtedag; og endelig, naar en Sag hæftede, da Retten at sættes paa den forhen brugte ugentlige Tøgtedag. Derhos de endnu foreslaae nogle Pøster, saasom, at den der fremsætter en

Protest, som bliver underkiendt, skulde mulcteres paa 1 à 3 Mk., at naar der blev ført over 10 Vidner i en Sag, skulde der, for hver Vidne derover betales 24 Sk. til Justiz-Cassen, at der, for hver opsættelse over tvende, skulde betales 3 à 6 Mark. Tillige med Amtmandens Geheimeraad Reizensteins Erklæring af 2 Maji 1759, derudi han foreslaaer, til hvilke Eider Tingene kunde sættes der paa Amtet, isald Hans Majestæt maatte finde for godt at forandre Lovens 1 B. 3 Cap. 5 Art. derhen, at Herreds- og Birketingene kun skulde holdes engang hver 14de Dag.

Denne allerunderdanigste Ansøgning skal vel synes at indeholde Jagttogelser til Lovens Forbedring; men egentlig er Hensigten dermed kun denne, at Rettens-Betiente i Stevns og Farsø Herreder kunde have det noget mere mageligt, og ikke være forbundne til at holde Herredsting mere end cengang om Maaneden, isteden for at de nu, i Følge Lovens 1 B. 3 Cap. 5 Art. maae holde det engang om Ugen.

Alle de Motiver, de vide at anføre til denne Forandring bestaae derudi, at Herredsbonderne saavel som Rettens-Betiente derved bleve befriede fra endeel ufornodne Reiser og Sinkelse.

Hvad Rettens-Betiente, nemlig Herredsfogden og Herredsskriveren angaaer, da boe de gjerne nær ved Tinget; det er og rimeligt, at de boe der, siden det beroer paa dem selv at boe, hvor de ville i Herredet, og deres fleeste og fornemteste Forretninger falde ved Tinget, da de sjelden have anden Betiening. Udsaa vil det ikke sige meget, at de engang paa en vis Dag om Ugen, maae om Morgenens tidlig, forseie sig hen til Tinget, for efter $\frac{1}{4}$ Deel Times Forløb, at forlade det igjen, naar der ellers intet er at bestille. Have de andre Betieninger, som forbinde dem til at boe længere fra Tinget, da sætte samme dem og istand til at forrette Reisen med saa megen større Magelighed.

Hvad Herredsbonderne angaaer, da var det vist nok en stor Ulejlighed og Sinkelse for dem iblant dem, som boe langt fra Tinget, om de engang om Ugen, skulde reise nogle Mile frem og tilbage, for at møde ved Tinget, uden der at forrette noget.

Men dette er ei heller saa farligt, som det ved første Blickast lader.

Der ere, allestider, blant de nær ved Ringet boende Bønder, adskillige, som mod at nyde en ganske maadelig Doceur, gierne paatage sig for andre at være Stokkemænd.

Med dem pleie de langt fra Ringet boende, naar det tilfalder dem, at være Stokkemænd, at accordere; og dem kommer det ikke an paa engang om Ugen, at gaae en halv eller heel Fierdingvei frem og tilbage.

Utsaa ere de Motiver, som Supplicanterne have vidst at anbringe, just ikke meget vigtige, eller af den Betydning, at de skulde kunne bestemme nogen til at falde paa at gjøre Forandring i det, som Loven, i Almindelighed for hele Riget har fastsat, og som vores nuværende Lovtügen har taget af vore ældre Love, saa at dets Nytte, Bequemmelighed og Overeenstemmelse med Landets Beskaffenhed, ved umindelig Brug og Sædvane er stadfæstet.

De, som have forfattet Lovene eller havt dermed at bestille, have heel vel indseet, hvor nyttigt og nødvendigt det var, at de ordinaire Underretter i Kjøbstæden, saavel som paa Landet, bleve satte saa ofte, som Landets Beskaffenhed og Inddeling i Herreder og Virkker, kunde taale det. Samme kan, Gud ske Lov taale, at de sættes engang om Ugen her i Landet. Jeg vil gierne troe, at dersom det allene havde beroet paa magelige Herredsfogder og Herredsskrivere, de da kun vare blevne satte engang om Maaneden. Men jeg holder mig og forvissat om, at de snart vare komne til at gjøre det om igien.

Det er en stor Bequemmelighed for den, der haver Fordegods Administration eller andre slige Ting under Hænderne, at han paa en Tid af 8 à 10 Dage kan faae Stævning udtagen, forkyndt og affhiemlet, Sagen anhängig gjort og givet Saggivelse, Vidner indstævnte og afhørte, Forelængelse udstædt og forkyndt, Mænd opkrævede og udmeldte til at forrette Syn, Grandfking, Besigtelse med videre, deres Forretning affhiemlet, Skieder, Pantebreve og andre saadanne Dokumenter tinglyste og protocollerede, med videre.

Hvor megen Uleilighed vilde det ikke være med sig, om alt saadant kun engang om Maanedn kunde foretages; og den mindste Udsættelse allestider forvolde en Maanedn Ophold.

Supplicanterne have selv indseet endeel af de Uleiligheder, som deres Forslag vilde medføre; og sagt saa godt som mueligt, at dække dem.

I den Henseende have de og fundet, at den af dem foreslagne Regel ikke kunde blive uden Undtagelse; men, at det dog undertiden, (nemlig, saa ofte Retteus Betiente fandt det for godt,) vilde være fornødent, at Tinget blev holdt engang om Ugen.

Omiendskiant Bne- Herreds- og Virketing efter Loven, bør holdes engang om Ugen, saa har dog Lovgiveren fundet, at Extrating og Giesteret, i adskillige Tilfælde var nødvendig. Hvor ofte vilde det ikke behøves, naar Retteus kun skulde sættes engang om Maanedn.

Jeg tænker, at jeg ikke behøver videre at vise dette Forslags Urimeslighed og Egennyttighed, men skulde forneene, at derpaa ei er at reflectere.

Hvad angaar de trende sidste Poster, hvilke Supplicanterne foreslaae, som tjenlige Midler til Proecessens Forkortelse, da, skönt Retteus Betientes Fordeel og Magelighed derved ei heller er sat tilside, saa kan det dog ikke nægtes, at jo den første og fornemmelig den tredie Post (thi den anden er urimelig paa den Maade, som den er foreslaaet,) kunde synes at fortjene nogen Slags Opmærksomhed.

Det er vist, at derved i Rettergangen forekommer nogen Misbrug.

Det var temmelig let at raade Bod derpaa, saavelsom paa andre Mangler i vores Rettergangsmaade, dersom man hos os overalt kunde formode fornuftige og lovkundige Dommere, der havde tilstrækkelig Indsigt i vores Lovkundighed og dens Sammenhæng.

Men det vil endnu være noget, førend man i Danmark kan lægge denne Formodning til Grund for en Lov eller Anordning, Rettergangsmaaden angaaende; og imidlertid maae man tage Følk, saadanne, som de ere, og ikke som de burde være.

Ligesom Supplicanterne ikke have indseet den rette Grund til den Mangel og Misbrug, de klage over; saa ere og de af dem derimod foreslagne

flagne Midler kun lidet passelige, uden for saavidt de allerede ere tilladte, og endnu mindre tilstrækkelige.

Imidlertid har jeg ikke noget imod, at denne Memorial, i Henseende til disse sidste Vøster, blev sendt til Lov-Commissionen, for der at henlægges ved de fra de øvrige Rettens-Betiente indkomne Anmærkninger til Lovens Forbedring. Kiøbenhavn den 29 Junii 1759.

Herraa resolverede Cancelliet under 22 August 1759 saaledes: "

Med Tingets Holdelse forbliver det herefter som tilforn, det øvrige remitteres til Lov-Commissionen.

1759 den 30 August, Geheimeraad Grev Solstrøms Skrivelse til Commissarierne ved Lovens Revision.

XCVII.

Erklæring over en Memorial af 8 Sept. 1758, fra en Bonde i Hoff Sogn i Norge Peder Arnasson, som forestiller, at, da han for nogle Aar siden, havde kjøbt en liden Gaard kaldet Butteberg, hvorpaa boede en Mand, navnlig, Thron Olsen, som ingen Bøgel eller Livskæste havde, men lod Husene forfalde, lod han ham udsige, men tillod ham dog, efter hans Begiering, at forblive i 3 Aar, imod at han imidlertid skulde istandsætte Husene, og derefter uden Modsigelse, og uden at paastaae Vederlag derfor, gikte.

Da Supplicanten derefter har maattet anslægge Sag mod Thron Olsen til Udfastelse, gaaer han fra Foreningen og exciperer mod de Vidner, Supplicanten derom har villet føre, paa Grund af Lovens 1 B. 13 Cap. 23 Art. I den Henseende han begierer, at det maae være ham tilladt, efter de 6 tillige indleverede Dvæstioner, at føre de Vidner, som vare ved Foreningen, og hørte hvad der blev vedtaget; uden at den alleregiede Lovens Artikel derudi maae være ham hinderlig. Tilligemed Amtmand Colletts Erklæring af 7de Febr. 1759, som mener, at det vel kan forholde sig, som Supplicanten an- drager, og at han ikke paa anden Maade, kan bevise Foreningen; men mener derhos, at, da Foreningen var af den Betydning, kunde han vel ladet den skriftlig forfatte, hvilket baade han og adskillige andre lade være, for ikke at betale det stæmpede Papiir, som dertil maatte forbruges. Indstiller i den Henseende, hvad Hans Majestæt allernaadigst maatte finde for godt, derpaa at resovere.

Det

Det, Supplicanten gjør allerunderdanigst Ansøgning om, er, at det maae være ham tilladt, ved Vidner at bevise en mundtlig Afstale, som for nogle Aar siden, skal være indgaaet imellem ham og hans Contrapart Thron Olsen. Det, som forbinder ham til, derpaa at søge en speciel Bevilling, er Norske Lovs 1 B. 13 Cap. 23 Art., som fastsætter: at efter Mars Forsøb, maae ingen Vidne føres paa hvis nogen af andens Mund hørt haver.

Om denne Artikels Mening og Forstaelse, have hidindtil været ulige Meninger.

Ved en vel skrevet, og for endeel Aar siden under Sl. Etatsraad Sjiers Præsidium, paa det øverste Auditorium her ved Universitetet offentlig forsvaret inaugural Disputatz, har man af Ordenes Bemærkelse, samt Lovens Analogie og Sammenhæng, søgt ved adskillige Argumenter, at bevise, at Lovgiverens Hensigt, ved denne Artikel, aldrig har været at tale om alle Ord, eller alt hvad En kan have hørt af en anden, i Almindelighed, men allene om Skielsord eller Paasagn i Særdeleshed.

Til de i sig gode Argumenter, som udi samme Disputatz anføres til at bevise denne Sætning, kunde maaskee endnu lægges følgende tvendes nemlig:

1) Denne saavel som den foregaaende Artikel findes ikke i vore ældre Love, og kunne altsaa ikke deraf være tagne. Det er derfor rimeligt, det de maae være tagne af vore Naboers Love, og i Særdeleshed af Jus Romanum, Saxonicum eller Lubecense.

Alt hvad man finder i disse Love, som dertil kunde give Anledning, er det de fastsætte: quod Actio Injuriarum Verbalium tollatur præscriptione anni computandi a tempore scientiæ.

Dette haver sin gode Grund og meget nyttige Hensigt.

Ligesom Actiones Injuriarum saavel civile som criminelle nødvendig maae tillades i en Stat som et Gierde om enhver Borgers gode Navn og Rygte, saa ere de derimod blant alle de meest forhadte, da deraf gierne reiser sig de allervidtløftigste og meest fortrædelige Processer, der

fæde

føde den stærke Bitterhed og Fiendskab, og derved fielden paa den anden Side enten tilsigtes eller opnaaes noget virkelig Gødt, da den, som med Foragt beegner det, en anden kan have sagt om ham, de fleste Tider, vinder derved, i alle Henseender, mere end den, som i Anledning deraf anlægger Sag.

I den Henseende have Lovene, som paa den ene Side nødvendig maatte tillade disse Sagsmaal, paa den anden Side søgt saavidt mueligt at undertrykke dem, og i Følge deraf indskrænket dem til kortere Tid, end de fleste andre.

Dette synes vore Lovgivere at have indseet, og i den Henseende, have de ei allene antaget, men og paa visse Maader udvidet det, som Jus Romanum derudi fastsætter.

Da vores Lov ikke hændelig er vant til at præscribere Actioner inden en vis Tid, (ligesom den i Almindelighed ikke skielner og benævner dem) saa har den derimod, i dette Tilfælde præscriberet Beviset, som er Grunden til Actionen, og uden hvilket den ikke kan finde Sted.

Heraf kan man forstaae Danske Lovs 1 Bogs 13 Cap. 21 Art., som fastsætter: At den, der vil føre Vidne paa, hvis en anden sagt haver, han skal gjøre det paa fjerst Jod og til første Ting, som han kan give lovlige Kald og Varsel til, efter at han om saadan Paasagn er videndes vorden; med Tillæg: At Vidne paa Ens Mund ellers ikke skulle gielde imod hans Benægtelse.

At denne Artikel taler om Skieldsord, det viser saavel de øvrige derudi brugte Talemaader, som i særdeleshed det Ord, Paasagn.

Hermed præscriberes Actio injuriarum verbalium, i visse Henseende, inden en saare kort Tid, som regnes fra den Tid, at den Fornærmede har faaet Kundskab om Skieldsordene, da han strax derpaa, og saa snart mueligt, bør begynde Sag, ved at stævne til Vidners Forelse.

Eder han den Tid gaac forbi, er det ham vel ikke ved denne Artikel forbuden, siden at føre Vidner; men disse Vidner nytte ham ikke mod den andens Benægtelse, saa at, om han og ved nok saa mange Vidner beviser Skieldsordene, behøve de andre kun at benægte dem, og

at erklære, at han ikke haver talt saadanne Ord, hvorefter Vidnerne ikke mere ansees eller gielde.

Men dersom injuriens ikke vil giøre saadan Declaration, saa kan injuriatus, i Følge af disse Vidner, anlægge Sag imod ham og faae Dom over ham.

Da denne Artikel saaledes ikke aldeles hæver Actio injuriarum, ei heller ligesvem forbyder, efter den derudi ommeldte Tids Forløb, at føre Vidner derom, saa er den følgende 22 Art. derudi gaaet videre, og har aldeles forbudt, at efter Mars Forløb maae ingen Vidne føres paa hvis nogen af andens Mund hørt haver.

Dette Aar beregnes rettest fra den Tid af, at Skieldsordene ere talte, og ikke fra den Tid af, at injuriatus har faaet Kundskab derom.

Naar denne Tid er forbi, behøver injuriens ikke at giøre nogen Declaration eller at benægte Vidnernes Udsigende, men han har allene at excipere imod deres Førelse, og, om han end ikke gior det, understaace Dommeren sig dog ikke at modtage dem, eller at tillade dem at føres; saa at, fra den Tid af, eller efter et Mars Forløb, kan Actio injuriarum verbalium hos os ansees at være aldeles præscriberet, siden Skieldsordene efter den Tid, ei mere kunne eller maae bevises.

Naar dette Foregaaende antages at være ratio Legis, og den rette Anledning til disse tvende Artikler i vores Danske og Norske Lov, saa er det klart, at Hensigten dermed allene har været at tale om Skieldsord, og ikke om andre Ord i Almindelighed.

2) Det, som skal have været Ratio Legis, naar man antager, at denne 22 Artikel bør forstaaes om alle Ord i Almindelighed, gielder i en langt høiere og stærkere Grad om Skieldsord, end om andre Ord.

Denne Ratio maae, i saa Fald, nødvendig have været, at da blotte Ord, som engang høres, lettelig glemmes, saa har Loven ikke villet tillade, at saavel Vidnernes Samvittighed, som Parternes Ret skalde blive sat i Bøve ved det, at de, der engang havde hørt saadanne Ord, efter lang Tids Forløb, skalde giøre eedelig Forklaring derom, da de maaskee indbildte sig at erindre dem, skjønt de virkelig havde glemt dem.

Denne

Denne Ratio giælder fornemmelig, i Henseende til Skiedsbord, hvor det Væsentlige i den Handling, der skal vidnes om, allene bestaaer i de blotte Ord, saa at et Vidne, der haver glemt dem, bliver ganske uæstret retteligt, og det omendskjant han, isteden for de Ord, der virkelig ere brugte, sætter andre, som kunde synes at være ligegyldende.

Derfom tvende Personer have hørt En skjælde en anden for en Besdrager, og En af dem, naar han siden efter nogen Tids Forløb, skal vidne derom, sætter det Ord Skjelm, kan der ikke reflecteres paa hans Vidnesbyrd, siden han har glemt det Væsentlige, han skulde vidne om.

En ganske anden Sag er det derimod med de Ord, som allene sigte til at betegne en vis Gierning, og at vise, af hvilket Slags den var; naar et Vidne der ret erindrer Gierningen, følge Ordene saa godt som af sig selv, og om han isteden for de Ord, der virkelig ere brugte, sætter andre, som paa samme Maade betegne den samme Gierning, bliver hans Vidnesbyrd derfor ikke mindre paalideligt.

Er En nærværende, og seer En levere en anden noget, og hører ham derhos sige, at han giver ham det, er det nok, at han erindrer, at denne Gierning var en Gave; og om han siden, naar han skal vidne derom, isteden for give, sætter skænke, forære, overlade uden Betalning eller Nederlag, svækker det ikke, i mindste Maade, hans Vidnesbyrd.

Slige og adskillige andre Gierninger kunne ikke betegnes og specificeres uden ved Ord.

Naar En leverer en anden noget, er Gierningen i sig den samme, enten det er til Foræring, til Laans, til Læie, til Forvaring, eller som noget, han havde kjebt, eller byttet sig til ic. De Ord, som bruges til at ledsage Gierningen, vise egentlig, til hvilket Slags Gierningen henhører; og den, som erindrer det, og i Følge deraf gjør sig et vist Begreb om Gierningen, kan han sige, Ordene for intet.

Derfom En viser en anden et vist Sted eller Mærke, og siger ham derhos, at det er et Mærkeskiel, og han siden, efter lang Tids Forløb, skal vidne derom, kan det være nok, at han erindrer Stedet, og at det

blev ham viist som et Markesfiel; og det kan forresten være tigegebdigt, om han husker de egentlige Ord, som derved bleve brugte eller ei.

Samme Besskaffenhed har det og omtrent med de Ord, som kun indeholde en Fortælling af noget, der er passeret.

I alle slike Tilfælde behøver En ikke at behyrde sin Hukommelse med de blotte Ord, men han haver en Sierning at fæste sine Tanker til, og naar han erindrer samme, husker han derved Ordene, saavidt som behøves.

Altsaa, naar denne og antages at være den rette Ratio Legis, saa kan dog dermed heel vel bestaae, at det efter Aars Forløb er forbudet at føre Vidner paa Skieldsbord, omendsskiønt det, endog efter saadan Tids Forløb ikke er forbudet at føre Vidner paa andre Ord i Almindelighed.

Til disse tvende Argumenter kunde maaffee endnu legges et tredie, taget deraf, at i adskillige Eiendoms- Odels- Aastads- og Markesfiels Eager, vilde de fleeste Vidners Udfigende blive til saare liden eller ingen Efterretning, dersom der ikke blev reflecteret paa det, de vidne sig, for lang Tid siden, at have hørt af andre.

I Følge af Foregaaende og adskillige andre Grunde, holder jeg det for ganske rimeligt, at Lovgiverens Hensigt med Danske Lovs 1 Bog 13 Cap. 22 Art. og Norske Lovs 1 Bog 13 Cap. 23 Art. allene har været at tale om Injurix verbalis, Paasagn eller Skieldsbord, og ikke om alle Ord, eller alt hvis En kan have hørt af en anden, i Almindelighed.

Men med alt dette maae jeg dog tilstaae, at den anden Mening om denne Artikels Forstaaelse, ei allene, saa godt som bestandig og almindelig in Praxi har været fulgt og antaget, men og haver en Slags autentisk Fortolkning for sig i Forordningen af 5 Martii 1734, hvis 3die Artikel synes at sætte denne Mening forud.

Derhos maae jeg iligemaade tilstaae, at om denne sidste og antagne Mening endog maatte være den urette, saa veed jeg dog ikke, at denne Feiltagelse; om det og er een, hidindtil har forarsaget nogen merkelig Ueilighed; men derimod har den, paa den anden Side, havt en ganske god og nyttig Virkning, nemlig: da Folk have staaet i den Tanke, at

det

det ikke var tilladt at føre Vidner paa Ord efter Mars Forløb, saa have de derved seet sig saa meget mere forbundne til, at lade alle Contracter og Foreninger skriftlig forfatte, hvormed de her i Landene ere, paa en temmelig kort Tid, kunne mere i Bane, end man vel forud skulde have formodet.

Dette er det, Amtmanden i sin Erklæring haver havt for Sine, og som haver gjort, at han just ikke meget har heldet for Ansøgningen, da han har troet, at slige Bevillinger styrkede den gemene Mand i den Tanke, at de vel kunne lade det blive ved mundtlig Aftale i Vidners Paahør, og ikke behøve at lade Foreninger skriftlig forfatte.

Det er og vist, at denne Ratio decidendi fortjener nogen Opmærksomhed.

Men, naar derimod betragtes:

1) At det, i Følge Foregaaende er heel uvist, om det og virkelig har været Lovgiverens Hensigt at forbyde det, som Supplicanten gjør allerunderdanigst Ansøgning om, og det altsaa tillige er uvist, om han de Jure dertil behøvede nogen Bevilling.

2) At det, der er gjort mundtlig Aftale om, just ikke var en Eiendom eller en Ting af stor Betydning, men allene en Tilladelse at beholde en Bondegaard paa en vis Tid, mod at svare den sædvanlige Afgift deraf.

3) At Virkningen af denne Aftale ikke skulde vare uden i 3 Aar; saa man i begge Henseende ikke kan saa meget undre over, at de ikke have eragtet det nødvendigt derover at lade forfatte en skriftlig Contract.

4) Naar det forholder sig, som Supplicanten andrager, handler hans Contrapart mala fide, og vil gaae fra rene Ord og Aftale, stolende paa, at de ikke kan bevises.

Udi saadant bør den gemene Mand ikke tienst, da det hedder Jura dolo non patrocinantur; men de bør saa meget mueligt vænnes til at gaae bona fide tilverks, fornemmelig i Contracter. Det kan altsaa, endog i den Henseende, have sin Nytte, at denne Aftale og Omgangen dermed bliver ved Vidner oplyst.

5) De herhos følgende Qvæstioner, som Supplicanten begierer Tilladelse til at forelægge Vidnerne, ere aldeles ikke capriciøse, have ikke den allermindste Hensigt til Skielsord, angaae ikke blotte Ord, men meest saadanne Ord, som betegne en Gierning, og hvilke Vidnerne, for saavidt behøves til at aflægge Vidnesbyrd, ligesaa let kunde erindre, som det de paa samme Tid havde seet; jeg ei heller seer at saadan Bevilling kan være af nogen ubehagelig Følge, da det er let at begribe, at enhver, som indseer det, hellere anvender nogle Skilling eller Mark, paa at lade en Contract skrive, end udsætter sig med megen Fare, Omkostning og Tidspilde, at søge en Bevilling, som han ei engang er vis paa at erholde.

Saa skionner jeg ei rettere, end at Supplicanten i alle Maader haver Villighed og maaffee tillige striktum Jus for sig; og skulde i den Henseende allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at bevilge Ansøgningen. Kiøbenhavn den 5 Julii 1759.

Herpaa resolverede Cancelliet under 22 August 1759:

Bevilges.

1759 den 7 Sept. Kongelig Ordre til Cancellieraad Sommerfeldt, som constitueret Amtmand over Opplands Amt.

XCVIII.

Erklæring over en Memorial af 6 April 1759, fra Wimmestofte Klosters Curatorer Hr. Geheimeraad Linstow og Hr. Kammerherre Baron Wedel; derudi de foreskille, at Amtmanden over Bordingborg og Trøggevælde Amt Hr. Geheimeraad Reitzenstein, ved en vis Anledning, har af dem begjert Copie af Klosters Privilegier, Skifterne angaaende, da han, saakremit ingen special Privilegium fandtes; forværende sig berettiget til at forrette de ved Klosteret foreskaldende Skifter. Derhos de melde: at i Privilegierne intet tales om Skifter, at derom ei heller hiindtil har været Dispute, da Directionen for Klosteret, upaaanket af Amtmændene, have forrettet dem.

Da nu Hans Majestæt har lodet, i Særdeleshed at besygte dette Kloster, og dem, saavel ved Privilegierne af 20 Junii 1755, som i Særdeleshed ved Reskriptet

Skriptet af 12 December 1755, er forundt en ganske udstrakt Auctions Rettighed saa begiere de, for at undgaae Disputer, at Hans Majestæt vil forunde en allernaadigst Bevilling paa, at Klosterets Ret til at forrette Skifter skal gaae ligesaa vidt, som den dermed ellers i Almindelighed forbundne Auctions Rettighed; saa at Klosteret maae være berettiget ved Curatores at forrette de paa Wemmelstøfte Kloster, dets Hovedgaard Wemmelstøfte og Højstrup; samt de derpaa og vedliggende Huse, forefaldende Skifter; og at ingen anden Jurisdiction dermed maae give sig af.

Bed de Wemmelstøfte Kloster allernaadigst forundte Privilegier, saavel som de siden derom udkomne Reskripter, har Klosteret eller dets Curatores langt fra ikke erhholdet nogen saa udstrakt Skifte-Rettighed, som Curatorerne her allerunderdanigst begiere.

Privilegierne af 20 Junii 1737, saavidt samme mig ere bekiendte, og efter Curatorernes egen Tilstaelse, melde ikke det allermindste om Skifte. De give ei heller med nogen Tøddel tilkiende, eller nogen Slags Anledning til at slutte, enten at Wemmelstøfte er oprettet til Grevskab eller Frieherreskab, eller at Klosteret skulde være benaadet med grevelige eller friehertlige Privilegier; thi i saa Fald kunde Curatorerne, paa Klosterets Vegne paastaae, at det tilfaldt dem at forrette alle de Skifter der paa Godset, som det ellers paa Landet, og paa Proprietairgodserne tilfalder Amtmanden at forvalte; da en Greve eller Frieherre, paa hans Grevskab eller Frieherreskab udøver Amtmands Embede og Rettighed, saa at Amtmanden der aldeles intet har at bestille.

Reskriptet af 12 December 1755 taler allene om Auctioner og med der ligesaa lidet, som Privilegierne, om Skifter.

Altsaa har Wemmelstøfte Kloster, og dets Curatorer hidindtil ingen anden Udkomst til Skifte-Rettighed, end den enhver Proprietair har paa hans Gods, hvilken allene strækker sig til Godsets Bønder og Tjenere, hvis Husbonde Proprietairen med Rette kan siges at være, men ikke til Forpagtere, Haandværksfolk eller andre saadanne, som ere indkomne paa Godset, og opholde sig der og ernære sig paa een eller anden lovsig Maade, uden enten at have Huus eller Gaard i Fæste.

J Følge deraf kunde Wemmeltofte Klosters Curatores ikke paastaae sig berettigede til at forrette de ved Klosteret foresaldende Skifter, enten efter Kloster-Froekenerne eller Klosterets Betiente, eller andre sig der opholdende og Godset uveklommende Personer.

Hr. Geheimeraad og Amtmand Reizenstein haver saaledes været heel vel besøiet til at erklære, at naar Klosteret ikke havde før Privilegier, i Henseende til Skifterne, formeente han sig berettiget til at forrette de ved Klosteret foresaldende Skifter, med andre derhen hørende Forretninger.

Jeg maae og tilstaae, at naar hidindtil intet var foregaaet, som dertil kunde give Anledning, saa havde jeg ikke understaaet mig at raade Deres Kongl. Majestæt til, allernaadigst at tilstaae Klosteret og Curatorerne een saa udstrakt Skifte-Rettighed, som de her begiere, men havde holdt for, at det høieste, dem burde forundes, var Ret til at forrette Skifte efter Kloster-Froekenerne og deres Tjende, da jeg tænker, at man fra en almindelig Indretning, ikke lettelig bør giøre anden Undtagelse, end den, som enten Nødvendighed eller en stor Nytte og Fordeel udfordrer.

Men med alt dette, maae jeg dog og tilstaae, at de Herrer Curatores for Wemmeltofte Kloster, af det, som allerede forhen er fastsat, have havt temmelig god Anledning til at giøre saadan allerunderdanigst Ansøgning, om en saa vidtloftig Skifte-Rettighed, som skeet er.

Foruden det at Klosterets Privilegier give Klosteret og dets Curatorer en speciel Udgang til Deres Kongl. Majestæt, og et særdeles Haab om at blive begunstigede udi alt, hvad de, til Klosterets Fordeel, med Billighed, kunde have at foredrage, saa fastsætter bemeldte Privilegiens 47de Artikel udtrykkelig: At det skal være Priorinden og Curatorerne tilladt, de ved Klosteret foresaldende Auctioner, ved en af Klosterets Betiente, eller anden dertil beqvem Person, at lade forrette.

Da denne Auctions Rettighed var temmelig indskrænket, og neppe kunde strække sig videre, end til Kloster-Froekenerne og deres Tjende, og de til Klosteret, som Kloster, henhørende Betiente; men aldeles ikke til For-

Forpagtere eller andre, som boede paa Gaardene, uden at have noget med Klosteret at bestille, saa er den, ved Reskriptet af 12 Decbr. 1755, temmelig udvidet, saa den nu synes at strække sig til alle de Auctioner, som foresalde paa Hovedgaardene Bømmelstose og Højstrøg, og deres Grunde.

Nu er det vel vist, at den Ret at forrette Skifter, og den at forrette Auctioner just ikke allestænder ere forbundne, hvilket de Herrer Curatorer synes at formene, men at disse Rettigheder, som oftest tilkomme forskjellige Personer. Men det er derimod og vist, at den Question, hvem det tilfalder at forrette et Skifte, og den, hvem det tilfalder at forrette de, derved foresaldende Auctioner (sornemmelig over Mobilia, men Auctioner over Immobilia kan her neppe være eller blive Spørgsmaal om,) gierne hænge af hinanden, saaledes, at naar den ene er afgjort, falder den anden af sig selv.

Naar man veed, at det tilfalder den geistlige eller militaire Jurisdiction at forrette et vist Skifte, saa veed man tillige, at det tilfalder den samme at forrette de, ved samme Skifte, foresaldende Auctioner over Meubler og Løsøre.

Ved Forordningen om Auctions Verket af 4 Martii 1690 er det fastsat, at det tilkommer Herreds- og Birkfogderne tillige med Herreds- og Birkeskriverne at forrette de paa Landet foresaldende Auctioner.

Da Bømmelstose Kloster ikke haver sit eget Birk, tilfaldt det i Følge denne Forordning Herredsfogden og Herredsskriveren at forrette de saavel paa Gaardene, som paa Godserne foresaldende Auctioner.

Ved adskillige Reskripter er det iligemaade fastsat, at hvor Amtmanden forretter Skiftet, der skal Herredsfogderne forrette de ved Skiftet foresaldende Auctioner.

Derfor nu Amtmanden kom til at forrette de ved Klosteret og paa Gaardene foresaldende Skifter, saa kunde der neppe udfindes nogen tilstrækkelig Grund til det. Privilegierne, saavelsom Reskriptet befale, at Auctionerne ikke skulle forrettes ved Herredsbetiente, men ved Klosters egne Betiente, som Priorinden og Curatorerne dertil antage; tvært-

imod vilde Oftertiden, uden Tvivl, falde paa at troe, at det var gaaet ud over den svageste, og at Amtmanden mod Klosters Curatorer havde forsvaret sin Rettighed til at forrette Skifterne, da derimod Herredsbe-
tientene havde været alt for afmægtige til, imod dem, at forsvare deres
Rettighed til Auctionerne.

Men naar Curatorerne blive berettigede til, at lade Skifterne for-
valte ved En dertil af dem beskiftet Betient, ligesaavel som de allerede
have saadan Rettighed, i Henseende til Auctionerne, saa bliver der, hvor
det og gaaer, en Overeenstemmelse imellem det, som er anordnet og fast-
sat, for saavidt dette Kloster angaaer, og alt hvad derom kan siges, er
at ligesom Deres Kongl. Majestæts Høifstfælige Hr. Fader Heiloblig Shu-
kommelse har værdiget at forfikkre denne Stiftelse, i Henseende til dens
høie Stifter, om sin høie og besynderlige Beskyttelse, saa har og saavel
han, som Deres Kongl. Majestæt selv allernaadigst benaadet den med
sær og vigtige Privilegier.

Jeg skienner saaledes ei rettere, end, at ligesom det, der allerede
forhen er passeret, har givet Curatorerne for Wemmelstofts Kloster god
Anledning til denne deres allerunderdanigste Ansøgning, og det saa meget
mere, som de, bestandig og upaaanket af alle og enhver, skal have væ-
ret i Besiddelse af denne Skifte-Rettighed, saa findes og derudi saa-
danne Grunde, som synes at kunne bevæge Deres Kongl. Majestæt til,
allernaadigst at bevilge Ansøgningen, da det, i det øvrige, er en Sag,
som blot og allene beroer paa Deres Majestæts Naade.

Og da denne Skifte-Rettighed, som i saa Fald, bliver Klosteret
forundt, har sin Grund i den dem allerede forundte Auctions Rettig-
hed, saa synes det og rimeligt, at den ene Rettighed udstrækkes ligesaa
vidt, og ei videre end den anden. Kiøbenhavn den 8 Julii 1759.

Paa Cancelliets Forestilling herom, blev i Geheim-Conseillet af
Hans Majestæt den 31 August 1759 resolveret:

Bevilges efter Erklæringen.

1759 den 7de Sept. Kongelig Ordre til Geheimeraad og Amtmand von Reizenstein, samt Rorik derom til Geheimeraad Linstow og Kammerherre Wedel, som Curatores for Wemmelstoske Jomfrue-Kloster.

XCIX.

Erklæring over en Memorial af 8 Febr. 1759, fra Stiftamtmanden i Alsborg Hr. Geheimeraad Baron Goltz, derudi han forestiller, at, da Cancellieraad Ermandingers Enke havde erhholdet Kongelig Bevilling af 22 Julii 1757, at hendes Datters Mand Jess Dyttschow, til Skifte at requirere og Arv at oppebære skulle være umyndig, hans Livstid, og hendes Datter ligesaa, saa længe samme Mand levede; havde Frue Ermandinger den 8 September næst efter indbyrdes afhandlet Skifte med dem, angaaende deres Fædrene-Arv, og til ham, som Skifteforfalter i Amtet, indsendt Skiftetbrevet med Skifte- og Skriverfalarium, samt stillet ham, som Overformynder, Forsikring for denne Fædrene-Arv. Derpaa, da Frue Ermandinger i Aaret 1758, vilde indlade sig i Wgteskab med Hr. Obriste Gobe, foretog hun sig en nye Skifte- Behandling med hendes Datters Mand om den Arv, Datteren ved Moderens Død, efter hende kunde tilkomme. Denne Skifte-Foreening blev Stiftamtmanden anmodet med sin Vaategning at stadfæste, hvilket han og gjorde, derefter da derpaa blev erhholdet Kongl. Confirmation. Da Stiftamtmanden deraf, imod Formodning, ikke blev givet nogen Communication af Enkefruen, havde han siden tilskrevet hende og Mand Obriste Gobe: at Moderne: Skiftets Behandling med den umyndig gjorde Jess Dyttschow, ligesaaavel som Fædrene: Skiftet, burde anføres i Amtets Skifte-Protocol til vedkommende Arvingers Efterretning og Embedets Sikkerhed, og sølgelig Skifte- og Skriverfalarium ham betales. Derpaa Obriste Gobe havde svaret, at Dyttschow endelig maatte være myndig, siden Stiftamtmanden intet havde med hans Moderne-Arv eller dens Administration at bestille, og ikke stod til Ansvar derfor. I den henseende Stiftamtmanden begierer, at Obriste Gobe og Frue maae befales, at forevise ham den confimerede Skifte-Foreening in Originali, og deraf at meddele ham en verificeret Gienpart til Indlemmelse udi Amtets Skifte-Protocol, og derved tillige erlægge det af Stiftamtmanden paaskaaede Skifte- og Skriverfalarium i alt 100 Rdr.

For saavidt jeg skønner, maae jeg allernaadigst tilstaae, at Hr. Geheimeraad og Stiftamtmand Baron Zolck ikke haver Jus strictum, og endnu mindre Billighed for sig, i denne Ansøgning, som, hvordan man end vender den, gaaer nd paa, at han vil have Skifte- og Skriver-salarium for et Skifte efter en Kone, som endnu lever, og for en Forening, som er indgaaet imellem tvende myndige Personer, hvorved den ene har renunceret paa den Arv, han kunde tilfalde efter den anden og derfor givet Afkald, imod at han strax og paa engang er udbetalt en vis Summa, hvilken Forening og af deres Kongl. Majestæt allernaadigst er confirmeret.

Da afgangne Cancellieraad Ermandinger ved Døden afgik, efterladende sig en eneste umyndig Datter, og hans Enke fik allernaadigst Bevilling paa at sidde i uskiftet Boe og at skifte med Samfrænder, var hun, i Følge Forordningen af 5 April 1754, dens anden Art., forbunden til Stiftamtmanden, som Skifteforvalter, at betale een til Boens Besøb forholdsmæssig Recognition. At denne Recognition maae være betalt, derom kan ikke være Tvivl, siden Stiftamtmanden ikke besværet sig over dens Udeblivelse.

Da denne Frue Ermandingers eneste Datter derefter indlod sig i Egtteskab med Jess Dyrshov, hervede det, i Følge den allegerede Artikkel, paa Enkefruen og hendes Svigersøn, imellem sig at skifte og dele, uden at samme Forretning i nogen Maade vedkom Stiftamtmanden, som Skifteforvalter, eller at han derfor kunde paastaae noget Skifte- eller Skriver-salarium.

Da Enkefruen, imod hvis Billie, og uden hvis Vidende dette Egtteskab var indgaaet, derpaa erholdt Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Bevilling af 22 Juli 1757, at hun fremdeles ubehindret af hendes Datter og Datters Mand maatte blive siddende i uskiftet Boe, og naar Skifte engang blev holdet, efter hendes Død eller i levende Live, at den Arv da, som i saa Fald kunde tilfalde hendes Datter, skulde indtages under Stedets Dyrrigheds Overformynderskab, ligesom andre Umyndiges Midler, og der forblive, saalænge Jess Dyrshov levede, og han

og Hustru imidlertid at nyde de aarlige Renter, uden at blive Capitalem raadig: og hun siden, kort efter at hun havde erhholdet denne Bevilling, fik i Sinde at skifte med hendes Datter, og tillægge hende noget vist ubi Fæderne=Arv, da var det baade billigt og overeenstemmende med den allegerede Forordning, at Amtmanden, som Skifteforvalter, for dette Skifte, skjønt han ikke blev requireret til at forrette det, fik sit fulde Skifte- og Skriversalarium, siden Jess Dyrtschow, for saavidt Arvens Oppebørsel og Administration angik, var at ansee som umyndig, i Følge Bevillingen, og der for Arven burde stilles Sikkerhed til Amtmanden, som Øvrighed og Overformynder, der for samme in subsidium, skulde være ansvarlig.

Dette Skifte- og Skriversalarium tilstaaer Stiftamtmanden at have faaet. Utsaa har han faaet Salarium for Skiftet efter afgangne Cancelliraad Ermandinger. Og det har han faaet i Anledning af Bevillingen af 22 Julii 1757; thi dersom den ikke havde været til, kunde Frue Ermandinger, med hendes Datter og Svigersøn, skiftet og delet mellem sig, uden at samme Forretning, i nogen Naade, havde vedkommet den ordinaire Skifteforvalter, eller at han derfor kunde paastaet noget Skifte= Salarium.

Spørges der da hvad det er for et Skifte, Stiftamtmanden endnu paastaar Salarium for, da er det for Skiftet efter den endnu levende Frue Ermandinger eller rettere Frue Zobe.

Anledningen dertil er, at ligesom Frue Ermandinger, kort efter at Bevillingen af 22 Julii 1757 var erhholdt, renuncerede paa den Ret, hun derved havde faaet til at sidde i uskiftet Boe, og tillagde hendes Datter noget vist i Fæderne=Arv, saa fik hun end videre Aaret derefter i Sinde, at indgaae en Forening med hendes Datter og Datters Mand, om Datterens Moderne=Arv, og overlod dem en Gaard med underliggende Bøndergods til frie Disposition og med fuld Eiendomsret, imod at de gave fuldkommen Afkald for samme Moderne=Arv.

Og da Jess Dyrtschow, i Følge den forrige Bevilling, ikke maatte være raadig over hans Kones enten Fæderne= eller Moderne=Arv, saa

blev i den Aaledning, og paa det samme i Henseende til Moderne-Arven maatte vorde ophævet, paa denne nye Forening søgt og erhholdet Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Confirmation af 11 August 1758.

Denne Forening anseer Stiftamtmanden som et Skifte, hvortil Foreningen og, i sig, giver god Aaledning, og da han derhos anseer Jess Dytschow som umyndig, saa formener han, at her er et Skifte mellem umyndige Arvinger, hvoraf ham altsaa tilkommer Skiftesalarium.

Det er klart, at ved Bevillingen af 22 Julii er Jess Dytschow ikke gjort umyndig, men ham er allene betaget den Ret, Loven ellers gav ham, som Mand og Voets Børge, at administrere og disponere over hans Kones enten Fædrenes eller Moderne-Arv; i det øvrige forblev han, efter, som før den Tid, en myndig Mand, der var habilis til, valide at contrahere, saavel med hans Kones Moder, som andre. Han kunde ikke paastaae af hans Kones Moder, at hun skulde skifte; han kunde ei heller modtage Arven og valide qvittere derfor; men, naar hun vilde skifte, kunde han møde ved Skiftet, og iagttage hans Kones Lærv og Bedste, og erklære, hvad han var fornøiet med, og hvad han havde noget imod.

Det er iligemaade klart, at, ligesom Bevillingen af 1757 var erhholdet af Moderen Frue Ermandinger, og til Fordeel for hende, som den Tid var den Fornærmede, saa var hun og egentlig den, som deraf havde erhvervet en Rettighed. Der kunde altsaa ikke være Tvivl om, at, naar hun havde begiert samme Bevilling, enten ganske eller tildeels ophævet, det da og var bleven hende tilstaaet.

Dersom Frue Ermandinger i Aaret 1758 havde begiert, at Bevillingen af 1757 maatte vorde ophævet i Henseende til hendes Datters Moderne-Arv, og Jess Dytschow derover tilstaaes frie Naadighed, da var derudi ikke gjort mindste Vanskelighed. Isteden for at sege saadan speciel Bevilling, have de begiert Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Confirmation paa den sluttede Forening, som uden saadan Confirmation eller en foregaaende Bevilling ikke kunde bestaae, ei heller det af Jess Dytschow givne Afkald være af nogen Kraft.

Med denne Confirmation er Bevillingen af 22 Julii 1757 ophævet; i Henseende til Møderne=Arven og Jess Dyttschovs Naadighed derfor; da den derimod endnu bestaaer i Henseende til Fæderne=Arven, som Jess Dyttschov ikke maae faae i Hænder, eller raade over.

Vil derfor Stiftamtmanden ansee denne Forening og Forretning, som et Skifte, maae han ansee det som et Skifte, myndige Folk imellem sig have foretaget og fuldført, uden dertil at kalde nogen ordentlig Skifteforvalter.

Førend Deres Majestæts allernaadigste Confirmation blev erhholdt, var der ikke noget Skifte holdet. Ivertimod, dersom denne Confirmation ikke var bleven bevilget, var den hele Forening af sig selv gaaet tilbage og bortfaldet, ligesaa fuldt, som der aldrig havde været noget saadant til; da man nok kan være vis paa, at Frue Ermandinger ikke havde givet Jess Dyttschov Skiade paa Ravnstrup Gaard og Gods, saalænge hun saae, at han ikke var istand til, derimod at give hende et lovligt Afkald for hans Kones Møderne=Arv. Men da denne Confirmation paa Foreningen først var erhholdt, og Jess Dyttschov, som en myndig Mand, derved var sat istand til at give et lovligt og goldigt Afkald for hans Kones Møderne=Arv, meddeelte Frue Ermandinger ham Skiade paa bemeldte Gaard og Gods, med videre, imod at han gav hende et saadant Afkald. Og derudi bestaaer Skiftet, isald noget her er holdt, og altsaa er det forrettet og fuldført af myndige Arvinger paa begge Sider; hvoraf skyder, at Stiftamtmanden, som Skifteforvalter, ikke havde noget med dette Skifte at bestille, saa længe han ikke blev kaldet dertil, og han altsaa ei heller, paa andet Wilkaar, var berettiget til derfor at paastaae noget Skiftesalarium. Vil Stiftamtmanden sige, at Jess Dyttschov ikke var myndig til at Skifte og give Afkald, førend den Kongl. Confirmation var erhholdt, da svares: at der ei heller, førend samme var erhholdt, er forrettet eller fuldført noget Skifte.

Men bestemt at tale, er det ikke et Skifte her er holdt, omendeffient Bedkommende selv have kaldet det saaledes, thi Skifte finder egentlig ikke Sted, førend efter dens Død, hvis Gods der Skiftes og deles; men

men det er et Pactum successorium og, in specie, et Pactum Hæreditatis renunciativum, der er indgaaet, da Jess Dytshovs Kone, mod at erholde en vis Summa, har renunceret paa den Arv, hende i Fremtid den kunde tilfalde efter hendes Moder.

Saadanne Pacta successoria, enten de ere Hæreditatis Conservativa, Dispositiva, Acquisitiva eller Renunciativa, kunne ikke indgaaes, uden af myndige Folk, og behøve desuden, saafremt de ellers indeholde noget, der er imod eller uden for Loven, til desto større Sikkerhed, at stadfæstes ved Deres Majestæts Confirmation, men de ere ikke Skiftes, og, fordi der indgaaes et Pactum successorium om Ens Efterladenskab, derfor skiftes der ikke efter ham; tværtimod, naar saadan En engang ved Døden afgaaer, og der da skal skiftes efter ham, bliver et saadant Pactum successorium, saafremt det er lovligt og gyldigt, ligesom ellers et Testamente, at anses som en speciel Lov, hvilken Vedkommende skulde holde sig efterrettelig ved at skifte og dele.

Fordi der er indgaaet et Pactum successorium i Henseende til Jess Dytshovs Kones Moderne Arv, Derfor er der ikke skiftet efter hendes endnu levende Moder, og fordi Datteren haver renunceret paa at arve hendes Moder, derfor bliver Moderen ikke, naar hun engang ved Døden afgaaer, uden Arvinger; men der ville alletider indfinde sig Hæredes, ex Testamento eller ab Intestato, blant hvilke der maae skiftes og deles.

Derfor der da, blant disse Arvinger findes nogle Umyndige, tilfalder det vedkommende Amtmand eller Øvrighed at forrette Skiftet efter hende, og derfor at oppebære sit Skiftesalarium.

Men, naar han kan komme til at forricne og oppebære dette Salarium efter hendes Død, saa er det klart, at han ikke kan paaatae og oppebære det, saa længe hun lever, da det ikke gaar an, at der tvende Gange skal betales Salarium for Skiftet efter een og den samme Kone, een gang medens hun lever, og en anden Gang, efter hendes Død.

Det er vist, at Stiftamtmanden har paategnet Foreningen, da den blev indsendt til Deres Majestæts Confirmation; men denne Paategning kan ei heller give ham nogen Ret til at paaatae noget Skiftesalarium,

da man let begriber, hvad samme vil sige, og hvad dertil kan have givet Anledning, nemlig: Vedkommende have ventet, at Ansøgningen vilde komme til Stiftamtmandens Erklæring, og i den Henseende, og for at spare Tiden, have da søgt i Forveien at faae Stiftamtmandens Paategning, som gjorde hans Erklæring unødvendig.

Forresten maae jeg tilstaae, at jeg ikke indseer, hvad dette Decrement vedkommier Stiftamtmanden, som Skifteforvalter, eller hvorfor det, nu for Tiden, skulde indføres i Amtets Skifte-Protocol, da det ikke angaaer Jeff Dytschovs Kones Bæderne-Aro, som staaer blant Amtets Umyndiges Midler, og Stiftamtmanden er til subsidial Ansvar for, og det ingen Nød haver, at det jo vel bliver Stiftamtmanden foreviist, naar det Tilfælde engang maatte indtræffe, at han enten kom til at forrette Skifte efter Frue Ermandinger, eller ved anden Leilighed, maatte holde sig det efterretteligt.

Som jeg saaledes ikke finder det allermindste for Ansøgningen i nogen Maade at sige, men troer, at et uret Begreb om den sluttede Forening, har bragt den brave og redelige Hr. Geheimeraad Zolck til at giere saadan Forestilling, der vel og meest angaaer hans Juldmægtiges Fordeel, til hvem han maaskee har overladt alle slige Accidentier, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om Hr. Geheimeraad og Stiftamtmand Zolck kunde tilskrives:

At da han tilstaaer, at have faaet Skifte- og Skriversalarium for Skiftet efter afgangne Cancellieraad Ermandinger, hvis Enke endnu lever og har indladt sig i andet Ægteskab, hvoraf flyder, at der ikke kan være holdet Skifte efter hende, ligesom Foreningen af 11 August 1758 ei heller er noget Skifte, men et af myndige Folk indgaaet og af Deres Majestæt allernaadigst confirmeret Pactum successorium, som for Tiden, og saalænge hun endnu lever, er Skifteforvalteren aldeles uvedkommeude, saa sees ikke, at hun i den Henseende, kan tilpligtes at erlægge noget videre. Kjøbenhavn den 13 Julii 1759.

Hervaa resolverede Cancelliet under 22 August 1759:
Ejpederes efter Erklæringen.

1759 den 8 September, Geheimeraad Grev Holsteins Ekrivelse
til Geheimeraad Baron Zolck.

C.

Erklæring over en Memorial fra endeel Probster i Aarhus Stift, som nu
værende Directeurer for Stiftets Geistlige Enke-Casse, af 13 Decbr. 1758,
derudi de andrage, at da en Bondekarl af Cancelliraad Steensens Gods,
havde besvangret et Qvindemenneske af Landsdommer Schinckels Gods i
Almind Præstegaard, hvor de begge tiente, havde deres Husbonder oppebaa-
ret Bøderne af dem, i Følge 6—13—1, dog med Afklingning, Karlens til 4
Slettedaler og hendes til 2 Slettedaler, hvilket Supplicanterne formene at
være lige imod 2—11—16; som tillægger fattige Præste-Enter lige Bøder.
I den Henseende de begiere, at Hans Majestat vilde befale disse tvende Pro-
prietairer, til Enke-Cassen, uden nogen Afkortning, at udbetale de Bøder,
som disse tvende Personer, efter Loven ere ifaldne, mod Regres til de Skyl-
dige; da Enke-Cassen ellers maae tabe sin Ret, siden den ikke, i dette og an-
dre flige Tilfælde, kan taale at udføre Proces mod saa mange forskellige
Personer. Tillige med Stiftamtmandens og Biskopens Erklæring af 13 Febr.
1759, derudi de anbefale Ansøgningen og formene, at Enke-Cassens Sag
er reen, og dens Ret uimodsigelig efter Lovens 2—11—16. saavel til Mand-
personens, som i Særdeleshed til Qvindemenneskets Bøder.

* * *

Da Lovens 6 Bogs 13 Cap. 1 Art. fastsætter, at hvo nogen
Qvindesperson beligger, skal bøde til sit Herfskab fire og tyve Lod Sølv
og Qvindesfolket tolv Lod Sølv, saa haver dette givet Anledning til at
spørge: hvem der bør forstaaes ved Herfskab, og om det er Personernes
Herfskab, der have begaaet dette Delictum, eller Stedets Herfskab, hvor
det er begaaet, der er berettiget til at oppebære disse Bøder.

I hvorledes denne Qvæstion end i nærværende Tilfælde afgjøres,
saa haver Landsdommer Schinckel dog alletider Uret i det, at han af
Qvindemennesket Anne Spensdatter har, efter foregaaende Afkling-
ning

ning oppebaaret de Veiermaalsbøder, hun var forfalden udi, fordi hun havde ladet sig besvangre.

Thi, da det tilstaaes, at denne Anne Sørensdatter tierte i Almind Præstegaard den Tid, hun lod sig besvangre, saa var det klart, at Bøderne tilhørte fattige Præste: Enker, i Følge Lovens 2 Bogs 11 Cap. 16 Art., som udtrykkelig befaler: at de Veiermaals: Bøder ic. hvilke der kan falde paa Præstegaardenes Grund, og skulle udgives af deres Tienestefolk og Tjende, skulde gives til fattige Præste: Enker, i hoo og Jus Patronatus til Kirkerne haver. Derimod bestod den eneste Udkomst, som Landsdommer Schinckel kunde have til disse Bøder, udi det, at han formeente sig at være hendes Husbonde, hvilken Formening i sig er ganske urigtig, da hun ikke tierte paa hans Gods, men i Præste: Gaarden, og Proprietairens Ret til dem, som fødes og opfødes paa deres Gods allene strækker sig til Mandkønnet, men ikke til Qvindkønnet, hvilket baade kan erfares af alle de derom udgangne Forordninger, og skyder af Grunden til denne Rettighed.

Den eneste Grund til den Ret, som Proprietairerne have til dem, der fødes og opfødes paa deres Gods, indeholdes i den Forbindelighed, der ligger paa Proprietairerne til at rekrutere Landmilitien, (da Bønderne i Danmark, forresten nu ere overalt frie Folk, siden den gamle vornede Rettighed er ophævet;) thi da enhver Proprietair, i Forhold til hans Godses Størrelse, er forbunden til at skaffe et vist Antal Landsoldater, og i deres Sted, at anskaffe andre, naar de have udtient deres Tid, eller af anden Narfag gaae ud; saa var det og fornødent, at han maatte have Ret til at holde det unge Mandskab ved Godsset, paa det, at han i sige Tilfælde, og til saadan Rekrutering, kunde have Folk at tage af. I den Henseende begynder og Proprietairernes Ret til det unge Mandskab fra den Tid af, at de indføres i Reserva:Rullen.

Men, da der til Landsoldater allene maae præsenteres Mandfolk og ikke Fruentimmer, saa er det klart, at den Ret, som haver sin hele Grund i den Forbindelighed, der paaligger Proprietairerne, til at rekrutere Landmilitien, allene bør og maae strække sig til Mandkønnet, og ikke

til Qvindeskjennet, som ikke kan forbindes til at blive ved Godset, og hvis Husbonde eller Herfskab en Proprietair lader af at være, saasnart de gaae ud af hans Gods; og opholde sig eller tiene paa et andet Sted.

Da det nu tilstaaes, at Anne Sørenns Datter, paa den Tid, da hun blev besvangret, ikke tiente paa Landsdommer Schinckels Gods, men i Almind Præstegaard, saa kunde Landsdommer Schinckel ingenlunde ansees at være hendes Husbond eller Herfskab, men det var den, som hun tiente, eller den, som havde Hertligheden til Stedet, hvor hun tiente; altsaa var han, i alle Maander og i alle Henseende, aldeles uberegtiget til, enten at oppebære Bøder af hende, eller at gjøre Aftingning med hende derom.

Dette burde Landsdommer Schinckel, som beklæder et vigtigt Justits-Embede have vidst; og, i den Henseende, kan jeg ikke sige, at han hvede Uret, om han efter Ansøgningen, blev Enke-Cassen ansvarlig for de heele Leiermaals-Bøder, som Anne Sørenns Datter var forfalden udi, siden han ikke burde have givet sig af med, at accordere og give Afslag paa en andens Begne, uden dertil at have nogen Fuldmagt.

Men, med alt dette kan jeg dog ikke raade til, at Landsdommer Schinckel, ved Kongl. Befaling skulde blive tilpligtet, af disse Bøder at betale mere, end han virkelig har oppebaaret, og det af tvende Marsager, nemlig:

1) Er det let at begribe, at en fattig Bondevige, som maae ernære sig ved sit Arbeide, og hvis heele Eiendom og Formue bestaaer i de saa Klæder, hun haver, maae blive endnu fattigere og mere nødlidende, naar hendes Svangerskab og paafølgende Barselseng betager hende Leilighed til at fortiene saa meget, som tilforn, og hun desuden faaer et spædt Barn at ernære, passe og forsørge.

Wil den, som er berettiget til at oppebære Bøderne, i dette Tilfælde, fratage hende de saa Klæder hun haver, eller hendes heele Formue, for deraf, saavidt de kunne tilstrække, at gjøre sig betalt for Bøderne, da er det en overmaade stor Ubarmhertighed, saavel mod det arme Qvindemenneske, som mod Publikum, da det let kan flyde af saadan

dan haard Omgang, at ei allene Barnet, af Mangel paa Forsorg, men og maaskee Moderen selv af Armod omkomme.

Den Mangel, vi i Danmark have paa Folk, og de mange Exempel der daglig haves paa, at flige Qvindfolk afdive deres Foster, hvorved Staten, de fleeste Tider, mister tvende Borgere, vise noksom Vigtigheden af dette Argument, og hvor nødvendigt det, som oftest er, at Lovens Strengthed i Udøvelsen noget formildes.

Jeg anser det altsaa, som en god Gierning, naar den, der er berettiget til at oppebære Bøderne, lader saadant et uhyverdigg Qvindes menneske slippe med det lidet, hun, uden at udsætte sig selv og Barnet, kan nogenledes taale at betale; og altsaa anser jeg det tillige som en god Gierning af Landsdommer Schinckel, naar han stod i den Tanke, at Bøderne tilhørte ham, at han da har ladet sig nøie med 8 Mark, som nok var alt hvad hun kunde taale at udbetale.

Jeg vilde nødigt, at han skulde straffes for denne i sig gode Gierning, ved at tvinges til at udbetale det, som han ikke har oppebaaret, men af en vel anvendt Medlidenhed har estergivet.

2) Denne Sag henhører i sig, og efter sin Natur, for Lands Lov og Ret. Dersom den til Fordeel for Enke-Cassen skal afgjøres ved en Kongl. Resolution, maaske samme være saaledes, at den, som derved tilpligtes at betale noget, ikke skal have mindste Anledning til at sige, at han havde sluppet bedre, om han havde faaet Lands Lov og Ret, hvilket enhver i flige Tilfælde, er berettiget til at paaataa.

Det er ustridigt, at Landsdommer Schinckel aldeles ingen Ret eller Adkomst haver havt til at oppebære disse Bøder, hvortil flyder, at han igjen ber udbetale det, han har oppebaaret, til dem, som det med Rette tilkom, og altsaa kan Landsdommer Schinckel ingenlunde anses at være fornærmet ved en Resolution, som forpligter ham dertil. Men det er ikke ligesaa ustridigt, at Landsdommer Schinckel, ved endelig Dom vilde blive tilfunden at være ansvarlig for hele Bøderne, og altsaa tillige at udbetale det, han ikke havde oppebaaret. Det kunde vel hende sig, at Enke-Cassen ei erholdt videre, end at han skulde udbetale de 8 Mk.

han havde modtaget, og den af ham, som uvedkommende og uberettiget skeete Aftingning, være uefterrettelig, og Enke-Cassen, samme uagtet, forbeholdes sin Ret til Qvindemennesket for det øvrige af Bøderne. Og alisaa bør Resolutionen, efter mine Tanker, ei heller indeholde videre. Jeg skulde saaledes, hvad denne Post angaaer, allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Landsdommer Schinckel: At, da han haver været aldeles uberettiget, til enten at oppebære Leiermaals-Bøder af Qvindemennesket, Anne Søren Datter, som den Tid, da hun blev besvangret, ikke tiende paa hans Gods, men i Almind Præstegaard, eller til at gjøre Aftingning med hende, og det derimod af Lovens 2 B. 11 Cap. 16 Art. er klart, at disse Bøder burde gives til fattige Præste-Enker, saa haver han til Enke-Cassens Directeurer at udbetale de af bemeldte Qvindemenneske urettelig oppebaarne Bøder; ligesom Enke-Cassen, og reserveres sin Ret til Qvindemennesket Anne Søren Datter selv, for det øvrige af Bøderne, uden den af ham skeete Aftingning derudi bør være dem hinderlig. Derefter der af saadan allernaadigst Reskript maatte gaae Communication til Stiftammanden og Biskopen.

Hvad derimod den Dispute angaaer, som Enke-Cassen har med Cancellieraad Steensen til Aunsberg, da troer jeg nok, at Enke-Cassen vinder Sagen, ifald det kommer til Proces, men det maae derhos dog tilstaaes, at der er endeel for Steensen at sige.

Det nægtes ikke, at jo Bondekarlen Christen Jacobsen, som har begaaet dette Leiermaal, tilhørte Aunsberg Gods, og med Cancellieraad Steensens Tilladelse tiende i Almind Præstegaard; alisaa kan det ikke nægtes, at jo Cancellieraad Steensen, endog paa den Tid, da Leiermaalet blev begaaet, var denne Christian Jacobsens Husbonde, eller Herfskab. Naar dette sættes forud, saa haver han et vigtigt Argument for sig, i Lovens 6 Bogs 13 Cap. 1 Art., som udtrykkelig befaler, at, hvo nogen Qvindes-Person beligger, skal bøde, NB. til sit Herfskab, Fire og Tyve Lod Sølv.

Af det Loven her fastsætter, at han skal betale dem til sit Herskab, maae man slutte, at ved Herskab, her bør forstaaes Personens og ikke Stedets Herskab.

Forresten vilde det maaffee, af Loven selv, være vanskeligt nok at udfinde, hvem der, efter dens Hensigt bør, i slike Tilfælde, ansees for Herskab, og det i Henseende til, at Omstændighederne dermed ere mægtig forandrede siden den Tid, at Loven kom ud.

Da Loven gik ud, vare der tvende Slags Bønder, nemlig Borneede og frie Folk.

Borneede herte altid til det Gods, som de vare fødte paa, og Eierren af samme Gods blev bestandig ved at være deres Herskab eller Husbonde, hvad enten de tiente og opholdte sig der paa Godset, eller uden for, saalænge de ikke præscriberede deres Frihed.

Hvad disse Borneede angik, da tvivler jeg ikke om, at Lovens Hensigt jo har været, at Eierren af det Gods, de tilhørte, som deres Husbonde eller Herskab, alletider, i hvor de end opholdte sig, naar de begik Leiermaal, skulde være berettiget til at straffe dem, ved at kræve og oppebære Leiermaals-Bøder af dem.

Frie Folk derimod kunde ikke siges at tilhøre noget vist Gods, siden de ikke vare forbundne til at blive der, hvor de vare fødte eller komne til en vis Alder, men kunde gaae, hvor de vilde, saalænge de ikke havde fæstet Huus eller Gaard; altsaa kunde ingen siges at være deres Husbonde eller Herskab, uden den de tiente, eller den, som havde Herligheden til det Sted, hvor de tiente eller opholdte sig. Hvoraf synes der, at ingen anden end han kunde være berettiget til at kræve og oppebære Leiermaals-Bøder af dem.

Til hvilket af disse tvende Slags Folk, Borneede eller frie Folk, vores nærværende Bønder bør henføres, efter at dem, ved Landmilitien, og i Henseende til dens Rekrutering, er paalagt et temmeligt Baand, og samme Baand siden ved andre Anledninger og i andre Tilfælde, er saaledes strammet, saa der ikke er bleven ret meget tilovers af den gamle Frihed, og den nu værende Kettighed, i Henseende til dens Virkning, ikke

ikke giver den gamle vordede Nøttighed meget, skjønt dog noget efter; det trøster jeg mig ikke til, ligesom at afgjøre.

Staae vore nu værende Bønder, i Henseende til det Forhold, der er imellem dem, og deres Husbonde eller Herffkab, i dette Tilfælde, i Parallel med de gamle Vordede, saa kan det ikke nægtes, at jo Lovens 6te Bogs 13de Cap. 1ste Art. giver et ganske vigtigt og antageligt Argument for Cancellieraad Steensen. Staae de derimod i dette Tilfælde, i Parallel med de gamle frie Bønder, saa er der ikke det allermindeste for ham at sige.

Men i hvorledes Lovens 6te Bogs 13de Cap. 1ste Art. endog forklares, og i hvor meget den og maatte ansees, at være for Cancellieraad Steensens Paastrand; saa synes dog 2den Bogs 11te Cap. 16de Art., i Følge den bekiendte Regel: *Specialiora derogant generalioribus*, derudi at have gjort nogen Undtagelse, da denne Artikel er saa speciel, og afgjør den her eksisterende Qvæstion saa tydelig til Fordeel for Enke-Cassen, saa derimod ikke vel kan være noget at indvende.

Qvæstionen er her, hvem de Veiermaals-Bøder skal tilhøre, som en Præstes Tjenestekarl maae udbetale formedelst et Veiermaal, som han har begaaet i den Tid, da han var i Præstens Tjeneste; og den alledgede Lovens Artikel siger udtrykkelig: at de Veiermaals-Bøder, der kan falde paa Præstegaardenes Grund, og skulle udgives af deres Tjenestefolk og Ljende, skal gives til fattige Præste-Enker.

Jeg seer ikke, at noget specielt Tilfælde kan være tydeligere bestemt.

At det og virkelig har været Lovgiverens Hensigt ved denne 2 Bogs 11 Cap. 16 Art. at gjøre Undtagelse fra den almindelige Regel, som indeholdes i 6 Bogs 13 Cap. 1 Art., det kunde man maafføe, med nogen Slags Rimelighed slutte af den Clausul, som i bemeldte 2 B. 11 Cap. 16 Art. tillægges: *I hvo og Jus Patronatus til Kirkerne haver.*

Jeg seer ikke at Jus Patronatus til Kirken vedkommer denne Materie eller slige Bøder, uden for saavidt, at den, der haver det, formodes tillige at have Herligheden til Præstegaarden, og i Følge deraf at kunne ansees som Stedets Herffkab.

Altsaa

Altsaa synes denne Clausul at ville sige, at omendskiont en anden som Stedets Hørsfab, i Sølge Lovens 6 Bogs 13 Cap. 1 Art. og andre Artikler i Loven, maatte synes berettiget til de Leiermaals og andre Bøder, som kunde falde paa Præstegaardenes Grund, og blive udbetalte af deres Tjenestefolk, saa skulde de dog gives til fattige Præste: Enker.

Lovens almindelige Bydende, i dens 6 Bogs 13 Cap. 1 Art. synes altsaa ikke at kunne være Adkomst nok for et Hørsfab til at paastaae de Bøder, som Lovens 2 B. 13 Cap. 16 Art., i et vist bestemt speciel Tilfælde, tillægger fattige Præste: Enker.

Jeg holder mig saaledes forvissat om, at ifald det kommer til Proces, vil Enke: Cassen vinde, og Cancellieraad Steensen tabe Sagen.

Men med alt dette, og da der dog er noget for Cancellieraad Steensen at sige, tør jeg ikke raade til, at Sagen ligefrem ved en Kongl. Resolution skulde afgjeres, og Cancellieraad Steensen derved imod hans Villie betages Lands Lov og Ret, ifald han agtede at henschyde sig derunder, siden saadant altid er forhadet og af et ondt Exempel, og ikke uden sær vigtige Marsager bør finde Sted.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om Stiftamtmanden og Biskopen i Mars kunde tilskrives: At de havde at indhente Cancellieraad Steenses positive Erklæring, om han godvillig og uden videre Videlsfrighed ville til den geistlige Enke: Cassen i Mars hus Stift udbetale de Leiermaals Bøder, han havde oppebaaret af Christen Jacobsen, hvilke i Sølge Lovens 2 B. 11 Cap. 16 Art. dens klare og udtrykkelige Bydende, tilhørte samme Cassen, da det derved maatte have sit forblivende; siden Vedkommende i modsat Fald saae sig forbundne til, ved Proces at indtale Enke: Cassens Ret, og derunder at paastaae, at Cancellieraaden skulde være Enke: Cassen ansvarlig til de samtlige Bøder, som Christen Jacobsen var forfalden udi.

Skulde Cancellieraad Steensen da ikke modtage dette Tilbud, og Directeurerne paa Enke: Cassens Vegne saaledes blive nødte til at begynde Proces, kunde de, efter Stiftamtmandens og Bi-

Skovens derom gisrende allerunderdanigste Forestilling, gjøre sig Saab om at nyde allernaadigst Beneficium Paupertatis og frie Procurator. Kiøbenhavn den 18 Julii 1759.

Cancelliet resolverede herpaa den 29 August 1759:

Ejpederes efter Erklæringen; dog at det, om Enke-Cassens Næts Reservation til Qvinden udelades.

1759 den 8 Sept. Geheimeraad Grev Holsteins Skrivelse til Stiftbefalingsmand Schouboe og Biskop Zygom.

CI.

Erklæring over en Memorial af 22 December 1758 fra Kiøbenhavns Magistrat, derudi de andrage, at der ofte til dem er indkommen Klage, over Birkedommeren paa gammel Amager Jens Nicolay Schmidt, der tillige er Procurator her i Staden, fra Folk, der af ham, som Procurator vare fornærmede; men at de nu maae besvære sig over hans Forhold i hans Dommer-Embede, da det af et, til Skifte-Retten indleveret, og med Supplikten følgende Amager Birketings Vidne erfares, hvorledes en Kandestøber Svend, der havde anmeldt sig, som Creditor i et Sterboe her i Byen, havde med sig udtaget tvende Qvindemennesker her fra Byen til Laarnebye Birketing, hvor de den 1 Sept. 1758, uden noget Kald eller Varsel enten fra Skifte-Retten eller den Afvædes Arvinger, ere under Eet tagne i Sed, og tilstødte at aflægge Vidne om Fordringens Rigtighed, hvorefter Creditor endog selv er bleven tilladt derom at gjøre eedelig Forklaring. Da de nu eragte det at være af en farlig Følge, om Folk, paa saadan Maade, skulde kunne tilføie sig et Tingsvidne, saa indfille de, om derved noget videre skal foretages.

* * *

Birkedommer Schmidts Forhold ved dette Tingsvidnes Ferelse med videre, har været saa lovstridigt, partistift og formasteligt, saa det vilde være af den allerfarligste Følge, om han ikke derfor blev anseet og straffet, da det saa høitideligen i Cancelliet er anmeldet, og ved det indsendte Tingsvidne saa tilstrækkelig er beviist.

At han haver tilladt Vidner at føres angaaende en Giedsfordring som den for Retten mødende Søren Niuus formeenste sig at have i en Sterboe,

Sterboe, og det uden at nogen af de Paagiældende dertil var stævnet, eller vidste noget deraf, derved haver han aabnbare handlet lige imod Lovens Bydende i 1 Bogs 4 Cap. 1 Art., som udtrykkelig befaler: At ingen Vidnesbyrd maae feres, eller Tingsvidne udstædes til Ting, uden den, hvis Guds, Væe eller Liv det paagielder, er lovligen dertil kaldet, eller er selv til Bedermaalsting, og ikke undskylder sig, at han ikke har faaet lovlig Kald og Varsel.

Derfom de Paagiældende havde været stævnedes og ikke vare mødte, havde det været deres egen Sag.

Derfom nogle af dem havde været stævnedes og andre ikke, havde det været deres Sag, som vare stævnedes, at excipere mod Stævneaalet og paastaae, at de andre og burde stævnes.

Men, da slet ingen var stævnet enten til at høre Vidner eller til at lide Dom, og aldeles intet Stævnemaal var udtaget, saa der ikke var nogen, som kunde excipere, saa var det Dommerens Sag, at holde sig Lovens Bydende efterrettelig, og at paasce, at samme, ved den ham anfortroede Ret, ikke blev aabnbare overtraadt, og det saa meget mere, som han af det, Vidnerne skulde giere Forklaring om, nemlig, om en Fordring i en Sterboe, strax kunde erfare, at det var en Sag, som umiddelbar angik andre og deres Guds, Eiendom og Rettigheder.

Naar man betragter, at hverken Sagen eller Vidnerne forterede under Taarnebye Birketing, hvor disse, i alle Henseende, villige Vidner ere ferte, saa giver det saa meget stærkere Formodning og snart fuldkommen Visshed om en Collision imellem Actor og Dommeren; thi omendskjønt Vidner kunne feres baade for et uveblommende Ting, som ikke er deres rette Værneting, og uden foregaaende Stævnemaal, for saavidt dem selv angaaer, saa bør dog Dommeren alletider meest iagttage sig ved slige Vidners Førelse, som vise saadan overmaade stor Føielighed, der gierne virker en Præsumption imod dem, at de, saavidt dem er mueligt, holder for den, der fører dem.

Naar man betragter, at den hele Fordring, hvorfor disse Ophævelser bleve giorte, kun beløb sig til 8 Rdr. 1 Mk. 4 S., saa maae man

man slutte, at Birkedommer Schmidt ikke er meget vanskelig eller kostbar i at vise sine gode Venner saadan Føielighed, paa Lovens og Rettens Bekostning.

Men omendskiønt Birkedommer Schmidts Forhold, ved disse Vidners Førelse, har i alle Maader været partist og lovstridigt, saa er det dog ikke den største Forseelse eller Forgribelse, han herved har begaaet; men samme bestaaer derudi, at han har tilladt Sagsøgeren selv at aflægge Ed, ei allene, uden foregaaende Dom, end lige endelig og inappellable Dom, men og uden foregaaende Stævningemaal eller Sagsgivelse, og det for en aldeles uvedkommende Ret.

Den Ed, som Søren Muus for Laarnehøje Birketing har aflagt, er en Eigtelses-Ed, eller Juramentum suppletorium, hvorved han har villet udfylde det allerede om hans Fordrings Rigtighed førte Beviis.

Saadan Eigtelses-Ed, staaer i visse Henseende i parallel med, og sættes i visse Henseende imod Benegtelses-Ed eller Juramentum Purgatorium, hvorved den Sagsøgte befrier sig for den Præsumption, som Actors Beviis har virket imod ham.

Ligesom det førte Beviis og øvrige Omstændigheder ere forskellige, saa beroer det paa Dommeren ved endelig Dom i Sagen at paalægge enten den ene eller den anden af disse Eeder, og i Almindelighed er, efter vores Lov, Eigtelses-Ed kun et Remedium subsidiarium, som tilledes Sagsøgeren, naar den Sogte ikke har villet aflægge Juramentum Purgatorium, som han ved Dommen var paalagt og tilladt.

Det er om disse Eigtelses- og Benegtelses-Eeder, Lovens i Bogs 14 Cap. 4 Art. fastsætter: at ingen maae giøre dem, førend hannem af Dommeren tilstædes eller paalægges.

Det er klart, at ved Dommeren her ikke kan eller bør forståes andre end den, som det tilfalder at domme i den Sag, der ved Ed skal afgjøres.

Ingen anden Dommer kan, i saadan en Sag tilstæde eller paalægge Eigtelses- eller Benegtelses-Ed, ligesom ingen anden, i Henseende til samme Sag er at ansee som Dommer.

Disse Eeder, nemlig Sigtelses- og Benægtelses-Eed, ere Jura-menta litis deciforia eller saadanne Eeder, som reent giøre Ende paa den Sag, i hvilken de aflægges, eller paa den Dvæstion, som der sværges om. Deraf flyder, at saalænge det endnu er tilladt, at procedere og at ventilere samme Dvæstion enten for den samme eller for en anden Ret, saa gaaer det ikke an at tilståde og modtage nogen Eed.

Saalænge det er mig tilladt at paaståae af en anden, at han er mig en vis Sum Penge skyldig, og derom at procedere med ham, saa gaaer det ikke an at modtage hans Benægtelses-Eed; thi, naar samme først var aflagt, kunde Overdommeren ikke siden dømme ham til at betale Pengene, uden tillige, at kende ham at være Meeneder og at have aflagt en falsk Eed. Det samme er det og omtrent med Sigtelses-Eed, som desuden ordentligviis, kun paalægges in subsidium, og, naar Benægtelses-Eed, for en eller anden Marsags Skyld, ikke kan finde Sted.

Da det tilforn undertiden hendte, at een eller anden Underdommer, ved en urigtig Forklaring af Loven, formeente sig berettiget til at imodtage, og virkelig imodtog Sigtelses- eller Benægtelses-Eed, ikke førend Dom var gaaet, (thi saa forvoven veed jeg ikke, at nogen, uden Virke-dommer Schmidt, haver været,) men strax efter at Dom var gaaet, som tilflogtede Vedkommende at aflægge den, omendskjønt samme Dom endnu stod under Appell, hvilket forarsagede adskillige Uleiligheder, og blant andre, fornemmelig den, som i Forordningen selv allegeres, nemlig: at Rettens frie og ubehindrede Løb derved blev hindret, og Vedkommende beskaaret den lovlige Indsigelse, de kunde have imod saadanne Eeders Antagelse, hvilket alt flyder af det, jeg tilforn har erindret, at saadanne Eeder giøre reent Ende paa Sagen, og altsaa ikke kunne eller burde antages, saalænge det endnu er tilladt at procedere og ventilere Dvæstionen for Retten, saa har Forordningen af 5 November 1723, til at forebygge alle sliige Uleiligheder, udtrykkelig befalet og fastsat: at, omendskjønt En er dømt til at aflægge Sigtelses- eller Benægtelses-Eed, saa maae dog ingen Dommer, som staaer under Appell, underståae sig

den at imodtage, saalænge Contraparten derimod protesterer, eller erklærer sig at ville appellere.

Heraf følger: at førend Eigtelses- eller Benægtelses-Eed af nogen Dommer kan eller maae imodtages, skal der: 1) være en Dom affagt, som tilpligter den Sværgende at aflægge saadan Eed, og foreskriver Formular til Eeden. 2) Skal den paagieldende Contrapart være nærværende eller stævnet til at høre Eeden. 3) Skal samme Contrapart enten udtrykkelig eller stiltiende have erklæret, at han er fornoiet med, at Eeden aflægges, eller i Mangel deraf, maae den affagte Dom enten efter dens Natur og Beskaffenhed være inappellable, eller og fatalia Appellationis maae være udløbue. Fattes noget af alt dette, maae Dommeren, i Følge denne Forordning, som i alle Maader er grundet i Eedens Natur og Beskaffenhed, ikke understaae sig at modtage den.

Men dette har ikke hindret Birkedommer Schmidt, han har været ulige mere end det, som denne Forordning forbyder enhver Dommer at understaae sig.

Forordningen forbyder at modtage Eigtelses- eller Benægtelses-Eed, saalænge den affagte Dom staaer under Appel, men han har modtaget Eed, forinden at der nogensinde var tænkt paa at affige nogen Dom. Forordningen vil, at den paagieldende Contrapart, skal være nærværende ved Eedens Aflæggelse, eller stævnet til at høre den, og enten være fornoiet med, at den aflægges, eller i det mindste ikke protestere derimod; men Birkedommer Schmidt har imodtaget Eigtelses-Eed, uden at den paagieldende Contrapart har vidst det allermindste deraf, eller nogensinde kunnet drømme om, at noget saadant foregik.

Loven saavel som Forordningen vil, at saadan Eed, efter foregaaende lovlig Stævnemaal, skal aflægges enten for den Ret, hvor Dommen er affagt, eller for den Sværgendes rette Børneting, saafremt disse tvende Retter ikke ere een og den samme; men Birkedommer Schmidt har modtaget Søren Muses Eigtelses-Eed, uden noget foregaaende Stævnemaal, for en Ret, som ikke var hans Børneting, og hvor Hovedsagen

vedsagen aldrig havde enten været, eller kunnet være, enten paastavnet eller ventileret.

Det er ikke mueligt at opregne alle de Anomalier, som af dette Birkedommer Schmidts Forhold kan udledes.

Jeg kender ikke Birkedommer Schmidt, og veed ikke, hvorvidt hans Kyndighed eller Uvidenhed strækker sig; men da jeg umuelig kan finde Grunden til hans Forhold i en fuldkommen Uvidenhed om Lovens og Forordningens Vdydende og de allerførste Principia i vores Lovkyndighed, saa maae jeg søge dem tildeels i hans forvovne Dumdriftighed, tildeels derudi, at han har været bestukken.

Magistraten formener, at det ville være af en meget farlig Følge, om det skulde blive tilladt eller komme i Brug, paa saadan Maade at kunne tilsnige sig et Tingsvidne ved et uvedkommende Ting.

Det er sandt; men der er dog et Remedium derimod, nemlig: at saadant et Tingsvidne ikke kan gielde imod den, som ikke er stævnet til at høre det.

Men det vilde endnu være af en farligere Følge, om det skulde blive Brug, at En saaledes kunde tilsnige sig at aflægge Sigtelses- eller Benegtelses=Ced for en uvedkommende Ret, uden den paaagieldende Contraparts Vidende, og forinden der var gaaet nogen Dom i Sagen.

Thi skönt saadan Ced vel ikke kunde præjudicere den, som ikke havde været stævnet til at høre den, men havde været aldeles uvidende om, at den var aflagt, saa fulgte dog deraf adskillige andre Uleiligheder, saasom, at saadan Ced dog alletider laae der; at Dommeren dog lettelig heldede til at reflectere noget derpaa, fornemmelig han ikke kunde dømme den, der havde aflagt Benegtelses=Ced, uden tillige, i det mindste stiltiende at erklære den aflagte Ced at være falsk, og ham selv at være Meeneder; han ei heller kunde frifinde den, hvis Contrapart havde aflagt Sigtelses=Ced, uden de fleste Tider at laste en Slags Mistanke paa den aflagte Ced; hvortil endelig kommer det, som den allegerede Forordning af 5 November 1723 selv melder, at den har villet forebygge, nemlig: den Forargelse, som foraarstages ved Guds Navns Misbrug.

Det

Det er saaledes ganske nødvendigt endog for Følgernes Skyld, og til Exempel for Fremtiden, at Birkedommer Schmidt, for hans herved udviste dumdriftige Partiffhed bliver tiltalt og straffet, hvilket ikke kan skee under Eet med Hovedsagen; thi foruden det, at samme skal paakjendes af Skifteretten her i Kiøbenhavn, som ikke kan kjende paa Birkedommer Schmidts Forhold i hans Dommer-Embede, saa er det ganske rimeligt, da Summen der paastaaes, er saa liden, at Eagen ei heller gaaer videre, men at Arvingerne acquiescere derved, isald Esterboen bliver dømt til at betale, og at Sagsøgeren iligemaade acquiescerer, isald Skifteretten frifinder Esterboen, hvilket Birkedommer Schmidt, saafremt han ellers veed, hvad der er Andraget, vel og vilde finde sin Fordeel ved at raade ham til, ja maaskee til reent at frafalde Fordringen, uden engang at paastaae Dom.

Utsaa maae der andrages en særskilt Action imod Birkedommer Schmidt; og i den Henseende skulde jeg allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at tillægge General-Giftalen Ordre, i Anledning af det herhos følgende Tingsvidue, som maae ham tilsendes, at tiltale Birkedommer Schmidt til Strafs Bidelse, for hans derudinden brugte Forhold.

Thi saa lidet, som jeg ellers er for fiscalske Actioner, hvor det, som dermed tilsigtes, paa en anden og lemsfældigere Maade kan opnaaes, saa seer jeg ikke, at saadan Action er upassende, i nærværende Tilfælde, hvor Lovens og Forordningernes, og den derved, til Efterretning for Dommere i Særdeleshed, foreskrevne Kettergangs-Maadens Haandhævelse og Hsiagtelse, og den Sikkerhed enhver Borger, hvis Gods, Ære eller Liv eftertrages, derved bør have, synes nødvendig at udføres det. Kiøbenhavn den 21 Julii 1759.

Herpaa resolverede Cancelliet under 29 August 1759:

Expederes efter Erklæringen.

1759 den 7 Sept. Kongelig Ordre til Cancelliraad og General-Giftal Sonne.

CII.

Erklæring over en Memorial af 22 Novbr. 1758, fra Bysfogden og Byskrivervén i Skielshor, derudi de besvare sig over Sognepræsten derudi Byen Hr. Peder Stris, som tillige er Provst i Herredet, at han hos en Præste-Enke Madame Ascanii, som er forrige Bysfogeds Datter, og fra et andet Herred er flyttet der til Byen, ikke allene har holdt Auction, saavel over hendes andre Effecter som over hendes Jorder der i Marken til Borsels-gelse, men og nu tilfaldt, imod deres Protest, havde holdt Auction over de denne Enke tilhørende Jorder i Byens Mark til Bortleie, da de dog for-mene 1) at denne Præste-Enke, som er kommen fra et andet Herred er gaaet ud af den geistlige Stand. 2) At, naar huu og var Geistlig, saa tilkom det ikke Provsten at foretage andre Auctioner, end de, som foresaldt paa Skifter efter hende, men ikke i levende Live. 3) At, hvor det gik, kunde det ikke tilfalde ham, at holde Auction over Jorder til Bortleie. Tillige med Scift-amtmandens og Biskopens Erklæring af 9 Febr. 1759, derudi de giendrive Supplicanternes Argumenter, og vise, at Provsten har i alle Maader, i Folge de derom værende Reskripter, været berettiget til de af ham holdte Auctioner.

* * *

Jeg vilde af Hjertet ønske, at jeg i Overeenstemmelse med de alle-rede værende Anordninger og Reskripter, kunde erklære til Fordeel for disse Supplicantere, som ganske vist have for sig ei allene den største Vil-lighed, men og de rigtigste Slutninger, som snart umiddelbar flyde af de meest almindelige Principia Juris.

Jeg har ofte tilforn viist, at efter de Principis, hvorpaa vores saag-velsom adskillige andre borgerlige Love ere grundede, bør Immobilia, for-nemmelig, for saavidt Actus Jurisdictionis angaaer, ikke bedømmes af den Person, de tilhøre, men af det Sted, hvor de ere besiggende.

Grunden dertil og Sytten deraf, er let at begribe, da den første daglig forandres, men det sidste bliver derimod altid eet og det samme.

En Gaard eller Grund kan i Dag tilhøre en Civil, i Morgen en Geistlig og Overmorgen en Militair, men den bliver dog altid, og uden nogen Henseende til alle disse Forandringer med Eiermændene, besiggende

paa et og det samme Sted, i et og det samme Herred, Birk, Sogn og Bys.

Naar deres Kongl. Majestæt allernaadigst beskifter En til Herredsfoged i et eller flere Herreder, eller til Bysfoged i en vis By, faaer han allene og med alle andre ordinaire Dommeres Udelukkelse, derved, i Følge Lovens 1 Bogs 2 Cap. 18 Art., Jurisdiction eller Ret til at kiende og dømme paa alle de Tretter, som opkomme om Huse, Eiendomme, Jorde eller Grunde, som i samme Herred, Birk eller By ere beliggende.

Ved Forordningerne om Auctioner af 1690 og 1693 ere disse Betsrenterets Ret til at forrette Auctioner, hvilken Ret og i sig indeholder en Jurisdiction, udstrakt ligesaavidt som deres Jurisdiction, eller Ret til at kiende og dømme i det øvrige.

Utsaa ligesaa vis, som en Bys- eller Herredsfoged er paa, at den Gaard, Grund eller anden fast Eiendom, som ligger i Bysen eller Herredet, ikke kan flyttes et andet Steds hen uden for Bysen eller Herredet, ligesaa vis burde han og være paa, at ingen anden ordinair Dommer kunde komme til at dømme paa en Trette, om saadan Gaard eller Eiendom, og ingen anden Auctions-Forvalter komme til at forrette en Auction, hvorved saadan Gaard eller Eiendom blev overdraget til en anden.

Derfor man bestandig og uden nogen Undtagelse, havde fuldt disse Grundsætninger, havde man været frie for de mange Qvæstioner og Disputer, som nu jævnlig opkomme mellem de adskillige Jurisdictioner, angaaende Auctioner over Immobilia.

Hvad Jurisdictionen i sig, eller Ret til at kiende og dømme i sigs Sager angaaer, da finder jeg ikke, at der, i Henseende til samme, er skeet nogen synderlig Forandring eller Undtagelse, thi, naar Trette reises om en fast Eiendom, bliver den altid forhandlet og paakiendt for den Ret, som Eiendommen hører under, og det, hvad enten den tilhører en Civil, Militair eller Geistlig.

Men, naar en saadan Eiendom, som tilhører en Geistlig eller Militair, ved offentlig Auction skal sælges til en anden, kommer saavel den mili-

militaire som den geistlige Jurisdiction, og paastaer at forrette Auctionien, og have udi visse Tilfælde, derudi fundet Bisfal.

Ursagen til denne Forskiel, kan jeg ikke finde at være anden, end denne, at der, ved at demme, er liden eller ingen Fordeel, men temmelig Fare og Umage, da der, derimod, ved at forrette en Auction er liden eller ingen Fare og Umage, men de fleeste Tider, temmelig god Fordeel.

I den Henseende have de ordinaire Rettens Betiente, uden noget Sverdsflag, beholdt det første, men derimod mistet endeel af det sidste.

Jeg har ofte tilforn viist, at den geistlige Jurisdiction (hvormed den Militaire i visse Henseende kan staae i Parallel,) tildeels ved en ugrundet Praxis, tildeels ved visse fordeelagtige Reskripter, er udstrakt langt videre, end Lovens Hensigt har været.

Da de geistlige Jurisdictioner først, ved Anledning af de dem anfortroede Skifter, og vare komne i Besiddelse af at forrette de, ved Skifterne foresaldende Auctioner, blev det paa adskillige Steder Praxis, at de og forrettede slige Auctioner over Jordegods og faste Eiendomme, som tilhørte en afdød geistlig Mands Sterboe. Dette ansaae de civile Betiente, af Uvidenhed om deres egen Ret og de Grunde, hvorpaa den var bygget, i lang Tid med Ligegyldighed.

Men da derom endelig blev Dispute, blev derpaa raadet Bod ved Reskriptet af 28 December 1736, som er grundet i de forhen ommeldte almindelige og faste Principier, og fastsætter, at Auctioner over Immobilia tilkomme Rettens Betiente, i hvis Herred eller Birk de ere beliggende.

Det havde været godt, om det var forblevet ved dette Reskript, men Reskriptet af 6 Martii 1739 gjorde derudi en Undtagelse ved det, at det tillod de geistlige Jurisdictioner at forrette Auctioner over Kjøbsstæd-Huse, Gaarde og Eiendomme, som tilhørte Geistlige.

Dette Reskript, som uden Tvivl har sin Grund i en urigtig Fortolkning og Anvendelse af Lovens 5te Bogs 3die Cap. 4de Art., er det, der har forarsaget de fleeste, siden den Tid, og endnu daglig opkommende Klager og Besværginger.

Det er bekiendt, at de fleeste Bysfogder og Byskriverere i de smaae Kjøbstæder have faare lidet at leve af.

Da en saadan Bysfoged veed, at han er Auctions-Forvalter i Bysen, og at det tilfalder ham at kiende og dømme paa alle de Tretter, som opkomme om Huse, Gaarde og Eiendomme der i Bysen, saa kan det ei vel andet end smerte ham, at see en Hærreds-Propst at auctionere slige Eiendomme, og ved sit Hammerslag at kiende og dømme, at den Eiendom skal tilhøre den Person, og derefter at udstæde Auctions-Skiøde til ham, fornemmelig der, ved saadan Auctions-Forretning ofte, paa en halv Time, uden nogen syndelig Fare eller Møie, fortienes mere, end Bysfogden i et halvt Aar kan fortiene, ved at dømme i 10 à 20 Sager, hvor han baade maae have Umage med at concipere Dommen, og siden derfor staae til Ansvar.

Det er og vist, som Supplicanterne melde, at dersom det enten i Skielskier eller en anden Iden Kjøbstad tráf sig, at de fleeste eller alle Huse, Gaarde og Eiendomme kom til at tilhøre Geistlige eller Militaire, saa var Bysfogdens og Byskriverens Auctions-Forvalter Embede derved saa godt som ophævet, og dem reent betaget.

Men med alt dette havet Reskriptet af 6 Martii 1739 og er nu over 20 Aar gammel, og de geistlige Jurisdictioner have overalt imidlertid rettet sig derefter, og ere saaledes i en temmelig langvarig Besiddelse af den dem derved tilstaaede Auctions-Rettighed.

Jeg understaaer mig altsaa ikke at raade enten til sammes Ophævelse, eller til at giere nogen kiendelig Forandring og Indskrænkelse derudi, da hele Geistligheden derover vilde besvare sig og ansee det som et Indgreb udi deres Privilegier.

Agten beraf, om dette Reskript og blev ophævet, blev ei heller ret stor, i Henseende til vor Lovkyndighed og dens Overeenstemmelse, siden det dog neppe blev mueligt tillige at faae ophævet, enten den hele Wirkning, som dette Reskript havet, eller de øvrige Afvigelser fra de almindelige Grundsaetninger, som i dette Tilfælde ved andre foregaaende Reskriptter, ere fastsatte.

En Virkning af Reskriptet af 1739 har blant andet været, at de militaire Jurisdictioner have paastaet den samme Auctions-Rettighed, og da den ikke vel kunde nægtes dem, saalænge de geistlige havde den; er den dem høitideligen tilstaaet ved Forordningen af 16 Junii 1752.

Udi Norge havde de militaire Jurisdictioner længe forhen, og ved Reskripter af 1730 og 1733, faaet een endnu langt mere udstrakt Rettighed til at forrette Auctioner.

At derudi ikke for Tiden kan ventes nogen Forandring, det veed jeg af Erfarenhed.

Utsaa, naar og Reskriptet af 6 Martii 1739 blev ophævet, saa var vor Lovkyndighed i denne Materie derved kun lidet forbedret, og man kom dog ikke til de, med sig selv, udi alt overeensstemmende, og faste Regler, som umiddelbar skyde af de forhen ommeldte almindelige og uimodsigelige Principia Juris.

Det eneste man herudi kan giøre sig Haab om, er efter mine Tanker, at naar man ved den nye Lovs Forfatning, kommer til denne Materie, Jurisdictionernes rette Grændser da overalt paa een og den samme Maade fastsættes saaledes, som det kan bestaae baade med sig selv og med vores Lovs almindelige Principis.

Jeg tænker og, at for saavidt den geistlige Jurisdiction angaaer; vil denne Forandring ikke forefinde saa overmaade stor Bauskelighed, men at man efter nogen foregaaende Correspondence med Stiftamtmandene og Biskopperne vel vil bringe de fornemteste blant Geistligheden til selv og paa visse rimelige Vilkaar, at samtykke i den dem anfortroede Jurisdictionens Indskrænkning, og det saa meget hellere, som det overhoved er vist, at den dem anfortroede, og i visse Henseende saa udstrakt Jurisdiction, de fleeste Tider forarsager den geistlige Øvrighed langt mere og større Udgift, Fare, Møie, Fortrød og Tidsspilde, end den liden dermed følgende Fordeel kan opveie.

Men i Henseende til de militaire Jurisdictioner, vil det uden Tvivl blive vanskeliggere at faae Tingen saaledes jævnet. Dog maae og faaer det være, saastremt vi ellers ville vente at faae en Lov, det skal være

sig selv lig, og blive bedre, eller i det mindste ligesaa god, og ikke stætere end den vi nu have, da det er vist, at vores nuværende Lov, i denne Materie, ikke er forbedret, men snarere gjort ufiendelig og forvirret, ved de siden udkomne Forordninger og Reskripter.

Naar da Reskriptet af 6 Martii 1739 skal lægges til Grund for denne Qvæstions Decision, saa maae jeg tilstaae, at jeg ikke finder noget for Supplicanterne at sige; thi hvad de af dem anførte Argumenter angaaer, at denne Enke allerede havde skiftet efter sin Mand, og altsaa var gaaet ud af den geistlige Stand, at hendes afdøde Mand havde boet i et andet Herred, at hun efter hans Død, var flyttet derfra til Skielshier, hvor hendes Fader var Bysfoged, at hun efter samme hendes Fader, og ikke efter hendes Mand, havde arvet de ved Auction bortsolgte Eiendomme, at disse Eiendomme ikke tilhørte en geistlig Esterboe, men en levende Kone, at de tildeels vare satte til Auction, ikke til Bortfølgelse, men allene til Bortleie paa visse Aar &c., da ere alle disse Argumenter af Stiftamtmanden og Biskopen udi deres Erklæring saa syndigen giendrevne, saa jeg ikke har noget dertil at lægge. Og saaledes skienner jeg ikke, at der ved Ansøgningen er noget at gjøre.

Men da Supplicanterne have den største Villighed for sig, og have, naar man abstraherer fra Reskriptet af 6 Martii 1739, havt meget god Anledning til at indgive denne allerunderdanigste Ansøgning, som og er af den Bessæffenhed, at dens Indhold, ved den nye Lovs Forfættelse, bør komme i Betragtning og Dverveielse, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille: om Memorialen kunde tilsendes Lov-Commissionen, ikke for at give deres Erklæring derover, men til Jagttagelse i Fremtiden, naar den Materie ved den nye Lovs Forfatning forekommer. Da Resolutioenen paa Memorialen derefter muelige kunde blive: udsættet; hvilket dog var nogen mere Trøst for Supplicanterne, end om den blev reent afslagen. Kiøbenhavn den 24 Julii 1759.

Herpaa resolverede Cancelliet under 29 August 1759.

Ved Ansøgningen er intet at gjøre, og remitteres Memorialen ved Skrivelse til Lov-Commissionen efter Erklæringen.

1759 den 15 September, Geheimeraad Grev Holsteins Skrivelse til Commissarierne ved Lovens Revision.

CIII.

Erar til Hans H. G. Excellence Hr. Geheimeraad Greve af Holstein paa hans Skrivelse til mig af 5 Julii 1759, hvorved han sender mig 1) en Dom, som den 14 Maji 1759 er affaagt af Christiansands Magistrat, i Anledning af Reskripterne af 23 Febr. og 9 Martii 1759 (see No. 72.) over den Qvæstion, om den Engelske Prise, som den Franske Caper Duc d'Harcourt havde opbragt til Christiansand, var gjort nærmere eller længere, end en Lydsk Miiil fra Landet, hvilken Dom fastsætter, at denne Prise er gjort længere, end en Lydsk eller Søemiil fra det faste Land; men sætter til Slutning in suspenso, om denne Miiil bør regnes fra det faste Land, da det er over en Miiil, eller fra de uden for i Søen liggende Skær. 2) De toende Raadmænds Notum, som ikke havde været enige med Dommen, men formeenste, at denne Søemiil burde beregnes fra de saa kaldede Gaase- eller Ballerfiær, som ligger $\frac{1}{2}$ Miiil uden for det faste Land, hvilket de tænke at komme overens med den sædvanlige Forstaaelse af det Ord Ryst, og i Folge deraf slutte, at denne Prise er gjort nærmere end en Søemiil ved Kysten, og udi Lodsernes almindelige Farvand. 3) Den Franske Ambassadeurs Præsident Ogiers Memoire, af 29 Junii og hans Skrivelse til Grev Holstein af 4 Julii, derudi han begierer, at Vedkommende i Christiansand maatte tillægges Ordre, hvorefter den Franske Caper-Capitain, i Folge bemeldte Dom, maatte handthaves udi hans frie Eiendom af denne Prise; og derover tillades frit at raade. I den Henseende Hans Excellence Hr. Grev Holstein forlanger min Betænkning: Om den, i det Kongl. Reskript af 23 Febr. 1759 bestemte Søemiil, bør beregnes fra det faste Land, eller fra de derved liggende Skær og Udlandter.

* * *

Den Qvæstion, hvorover jeg nu er befalet at give min Betænkning, har ikke den allermindste Forbindelse med den, hvorover jeg, i Begyndelsen af dette Aar, indgav min Erklæring til det Kongl. Geheimeraad, skjønt een og den samme opbragte Prise har givet Anledning til begge.

Den

Den Tid var Spørgsmaalet om Jurisdictionernes Competence og rette Grændser, og hvorvidt de, af Hans Majestæt ansatte Jurisdictioner burde give sig af med at kiende, enten paa Prisisens Besskaffenhed og Frastand tillige, eller paa denne sidste allene, naar det traf sig, at en Fransk Capet havde opbragt en Engelsk Prise, eller en Engelsk Capet en Fransk Prise i en Havn i Norge, og Skipperen paa Prisen paastod, at den var giort nærmere ved Landet, end de af Hans Kongl. Majestæt derom udstødte Befalinger og Reskripter tillode?

Her derimod spørges, om den Miil fra Kysterne, hvilken Reskriptet af 7 Maji 1756 fastsætter, som en Neutralitets-Termin, og Reskriptet af 23 Februarii h. a. videre bestemmer, i Henseende til dens Udstrækning bør beregnes fra det faste Land, eller fra de uden for det faste Land liggende Skær.

Hvad denne Quæstion i Almindelighed angaaer, da maae jeg tilstaae, at jeg ikke er istand til, derover at give nogen tilforladelig Betsænkning.

Jeg har ikke et noksom bestemt Begreb om det, som de i Norge, saavel i Almindelighed, som i eet og andet Tilfælde i Særdeleshed, kalde Skær. Jeg veed ikke hvorledes de, saavel uden for Christianssand, som adskillige andre Steder paa Vestkanten i Norge, sig befindende Skær og Klipper ere beskafne. Endnu veed jeg mindre, hvorledes Besskaffenheden med de, i de tvende Raadmænds Votum allegerede Gaas- eller Waller-Skær ere, som skal ligge $\frac{1}{4}$ Deel Miil fra det faste Land, og hvorfra disse Raadmænd ville regne den i Reskripterne af 1756 og 1759 fastsatte Miil.

Forresten tvivler jeg paa, at denne Quæstion, under Eet kan besvares, og, at nogen almindelig Regel, i den Henseende, kan fastsættes.

Det gaaer neppe an allestider, at beregne Afstanden fra det faste Land, fornemmelig, naar det faste Land sættes imod een der uden for liggende temmelig stor Æ, som er af den Besskaffenhed, at den kunde besæfies; thi der bør denne Spæmiil regnes fra samme Æs, og ikke fra det faste Lands Kyster.

Derfom

Derfor der kort fra Landet findes en lang og vidtskiftig Kiæde, paa nogle Miles Afstand af sammenhængende Skær, der ligesom udgiere et Hulværk for det faste Land, da kunde der og være nogen Slags Nøiemilighed udi, at denne Søemiil regnedes fra disse Skær, og ikke fra det faste Land, skjønt derimod og kunde være adskilligt at indvende.

Om flige Skær er det, uden Tvivl, Forordningen af 19 Martii 1689 taler, naar den først melder: at endeel Capere skal have understaaet sig Skibe, inden Skærene og Klipperne i Norge at boertage, og derefter forbyder fremmede Capere, at angribe noget Skib udi Havnene eller under Landet. Det har den Tid været forbuden fremmede Capere; at opbringe noget Skib inden Skærene, men ikke paa nogen vis Afstand uden for dem. Det synes ligesom inden Skærene og under Landet, her sættes i Parallel. Er det saa, da kan Afstanden fra Landet ikke vel regnes fra Skærene.

Men hvor der, paa et vist Sted, noget fra Landet, allene ligge nogle saa Skær, der gaaer det neppe an at ansee dem som Kyster, og derfra at ville beregne denne Søemiil, fornemmelig, naar de ikke ere af den Besskaffenhed, at derpaa vel kunde anlægges nogen Fæstning. Thi flige Skær kan ligesaa vel ligge nogle Mile, som en Fierdingvei ude i Søen, og da er det klart, at de ikke kunne ansees som Landets Kyster.

I det mindste seer jeg ikke, at enten det Ord: Kyster, (Cotes ou rivage de la Mer,) eller det Ord: fra Landet, som Beskriptionerne betiener sig af, kan give mindste Anledning til saadan en Fortolkning.

Det gaaer saaledes neppe an herudi, at fastsætte noget i Usmindelighed, men ifald nogen Regel skal udfindes, maae man først vide Besskaffenheden med Stedernes og Skærenes Besskaffenhed, da Reglen derefter maae indrettes.

At det ellers ikke tilforn har været nogen ret bekiendt eller almindelig Mening i Christiansand, at disse Skær kunde ansees som Kyster, og denne Miil derfra beregnes, det slutter jeg af de tvende Domme, som Bysfogden udi Christiansand tilforn udi denne Sag har affagt, udi hvilke, saavidt jeg erindrer, det allene gøres til Døestion, om

der ved den Miil, som Reskriptet af 7 Maji 1756 fastsætter, bør forstaaes en Norstk Miil, eller en Søemiil, hvilken sidste kommer overeens med den Lydske Miil, og udgjør $\frac{1}{17}$ Deel af en Grad.

Udi sidste Tilfælde er det bestandig antaget for afgjort, at denue Prisen, i Følge Bidnernes Udsigende, var gjort længere end en Miil fra Kysterne, men udi første Tilfælde nærmere end en Miil derved.

Denne Forudsætning havde ikke været rigtig, naar Milen skulde regnes fra Gaase- og Baller-Skærene; thi da havde Prisen, i begge Tilfælde, og i hvad for en Miil, Reskriptet end taler om, været gjort nærmere end en Miil ved Landet eller Kysterne.

Udi den første Dom, som Byfogden afsagde, giver han vel tilkiende, at der, efter hans Tanker, bør ved denne Miil, forstaaes en Norstk Miil, men h. viser dog Sagen, til endelig Paakendelse, til det Franske Admiralitet.

Denne Dom var grundet paa nogle rigtige, og nogle urigtige Sætninger.

Da Sagen var fra Raadstuen hienviist til Byfogden, og han der paa andem Gang maatte dømme derudi, satte han forud, at der ved den Miil, som Reskriptet af 1756 taler om, burde forstaaes en Norstk Miil, og i Følge deraf sluttede, at Prisen var gjort nærmere, end en Miil ved Landet, og altsaa burde løsgives.

Hadde Byfogden havt nogen Kundskab eller Tanke om, at Afstanden eller Milen burde eller kunde beregnes fra Gaase- og Baller-Skærene, da tænker jeg, at han i det mindste, i denne sidste Dom, havde tillige ladet denne Ratio decidendi indløbe, da den bestyrkede hans Slutning.

Jeg haver udi denne Sag læst en Hoben Aetor og Documenter, men jeg erindrer ikke tilførn at have fundet noget Spor til denne Dvæstion, om denne Miil skulde beregnes fra det faste Land, eller fra de der uden for liggende Gaase- og Baller-Skæer.

Hvad det er der har bestemt Magistraten til at lade noget indløbe i deres Dom til Stemmningen, denne Dvæstion angaaende, kan jeg ikke sige, jeg tænker det er de tvende afvigende Raadmands Votum, som de derved

derved have vilket giendrive, dog ved jeg et heller, om derom kan være meldt noget udi de til Raadsmænd indgivne Indlæg, hvilke jeg ikke har seet.

Overalt holder jeg for, at denne Qvæstion ikke vedkommer Indholden af den Franſke Ambassadeurs Hr. Præsident Ogiers Memorial og Skrivelse, men at det derudi Foretagne heel vel kan afgjøres, og derpaa resolveres uafhængigen af denne Qvæstions Decision.

Det er tilforn afgjort, at der paa en opbragt Prises Besskaffenhed ikke skal kiendes i Norge, men ved den af Capereus Souverain dertil bestemte Jurisdiction, og at vedkommende Jurisdictione i Norge allene have at kiende paa den Qvæstion, om en Prise er gjort nærmere eller længere end en Miil fra Landet.

Bed Reskriptet af 9 Martii h. a. er Magistraten i Christianssand besælet, endelig og uden videre Appel, at kiende paa den Qvæstion: om denne Prise var opbragt længere end en Miil fra Landet, eller nærmere, og det uden at give sig af med at kiende paa Prisens Besskaffenhed.

Denne Befaling har Magistraten efterkommet ved den af dem den 14 Maji h. a. affagte Dom, hvorved de have erklæret, at denne Prise er gjort en Søemiil eller noget mere end en Søemiil fra Landet.

Altsaa haver den Franſke Caper en inappellable Dom for, at den af ham opbragte Prise er gjort uden for den Afstand, inden hvilken det, efter Reskripterne af 7 Maji 1756 og 23 Februarii f. A. er forbudt at opbringe nogen.

At de tvende Raadmænd ikke have været enige med denne Dom, kan ligesaa lidet giøre noget til Sagen, som det kan giøre noget til at svække en Høieste-Rets Dom, at blant 9 Assessorer eller Dommere, 5 allene havde være enige i Dommen, og de andre 4 været af anden Mening.

Pluraliteten har i slige Tilfælde, den samme Krafte og Virkning, som Unanimitas, og det er den, som har Dommen for sig, nok at han har en inappellable Dom, og det vedkommer ham ikke, enten mange eller saa have været enige i samme.

Det er vist, at denne Dom eller Kiendelse ikke er af de tydeligste, og at den sidste Clausul, i visse Henseende gjør det til en uendelig Dom; men naar jeg skal ansee den som en Kiendelse, kan jeg dog ikke forstaae den anderledes, end at de bestemt have erklæret, at Prisen var gjort over en Søemiil fra det faste Land, med Tillæg, at som Reskripterne af 7 Maji 1786 og 23 Februarii 1759 ikke meldte noget om, at denne Miil skulde beregnes fra de ude i Søen liggende Skær, saa fandt de sig ikke beseiede til at regne den, uden fra det faste Land.

Paa den Maade har og Stiftamtmanden forstaaet Magistratens Dom, for saavidt jeg kan erindre af hans derom til Cancelliet indsendte og i Cancellie-Collegio, for nogen Tid siden refererede Skrivelse.

Derfor Magistraten havde fundet, at de ikke kunde affige nogen endelig Kiendelse paa den dem anbefalede Qvæstion, forinden denne præliminaire Qvæstion ved et Kongl. Reskript var afgjort, saa burde de i Forveien, og førend de dømte, have begjært en saadan authentisk Fortolkning.

Men da de, uden at forlange saadant, have fundet sig noksom oplyste og beseiede til at kiende og dømme, saa faaer det nu have sit Forblivende ved den af dem affagte inappellable Dom eller Kiendelse; og hvad der endog fastsættes i Henseende til det Sted, hvorfra denne Søemiil skal beregnes, faaer allene at giælde for Fremtiden, og kan ikke forandre den allerede forhen affagte endelige Dom.

Jeg troer og, at isald det mod Formodning, blev fastsat, at denne Søemiil skulde beregnes fra de, uden for det faste Land liggende Skær, i Almindelighed, og fra Gaase- og Baller-Skær i Særdeleshed, saa vilde man blive meget forlegen med at anvende det, i nærværende Tilfælde; thi enten Magistraten blev befaleet at dømme om igjen, eller det blev Vedkommende tilladt, at appellere Magistratens Dom ind for Overhofretten, hvorved Reskriptet af 9 Martii h. a. blev tilintetgjort, for saavidt det befaler Magistraten at kiende uden Apel, saa kunde man derved let paadrage sig megen Fortrædelighed.

Da nu den eneste Grund til det, at den Franske Caper hidindtil har været formeent at disponere over den af ham opbragte Prise, indeholdes derudi,

derudi, at det ikke var afgjort, om samme Pris var opbragt inden den ved Reskripterne af 1756 og 1759 fastsatte Afstand, thi i det øvrige har han en Fransk Admiraltets-Dom for sig, og han nu i denne Henseende, har en inappellable Dom for sig, saa seer jeg ikke, at der er noget videre, som derudi kan eller bør være hinderligt.

Jeg skulde saaledes formene, at der, i Overeenstemmelse med den Franske Ambassadeurs Hr. Præsident Ogiers Memoire, vel kunde gaae Ordre til Stiftamtmanden i Christiansand: At den skeete Inhibition, hvorved det var den Franske Armateur forbuden at sælge eller bortføre, den af ham opbragte Engelske Pris, skulde være ophævet, og det, i Følge de erhvervede Domme, være bemeldte Armateur tilladt frit at disponere over samme af ham opbragte Pris.

Derhos jeg dog tillige skulde indstille, om det maatte eragtes nødvendigt i Forveien derom at correspondere med det Lydske Cancellie, for at erfare, om de derfra maatte have noget derved at erindre.

Skulde man derefter, og naar Æggen Sag først var afgjort, dog holde det for nyttigt eller nødvendigt, at den Quæstion om Stedet, hvorfra denne Søemiil burde beregnes, blev afgjort, og samme Sted saaledes bestemt, saa derom ikke kunde være tvende Meninger; da skulde jeg i saa Fald raade, først og i Forveien at tilskrive saavel Vice-Statsholderen, som Stiftamtmandene i Christiansand og Bergen at indberette: om de eragtede, at Reskripterne af 7 Maji 1756 og 23 Februarii 1759 behøvede nogen næiere Forklaring, og om det var nødvendigt ved et nyt Reskript at bestemme Stedet, hvorfra denne Søemiil skulde beregnes enten fra det faste Land, eller fra de uden for Landet i Søen liggende Skær, og hvad de i saa Fald, efter Stedernes Beskaffenhed, maatte finde at være meest rimeligt og rettest. Kiøbenhavn den 9 Julii 1759.

Herpaa blev resolveret i Cancelliet den 18 Julii 1759:

Expederes i Aft efter General-Prokureurens Erklæring.

I hvis Følge Reskript blev udfærdiget under 27 Julii 1759 til Stiftbefalingsmand Adeler.

CIV.

Erklæring over en Memorial af 17 Junii 1758, fra Amtmanden over St. Croix Commandeur Capitain Nicolay Holst, derudi han besvarer sig over General-Gouverneuren Baron Præck, at, da han havde begiert en Person, navnlig Laurberg (der skal staae i Tieneste som Secretair hos Baron Præck,) arresteret og anlagt Sag imod ham, fordi han havde grovt begejnet og angrebet Holst i hans Embede, havde Baron Præck ladet Holstes Fuldmægtig Prokurator Schmidt arrestere og sætte paa Castellet, i Anledning af det Stævne-maal, hvilket han, som Holstes Fuldmægtig, og efter Holstes Ordre, havde udtaget mod bemeldte Laurberg, hvorved Præck havde fundet sig fornærmet. Da Holst nu ikke har et Menneske, der kan forrette noget for ham, saa begier han, at hans Fuldmægtig maae forundes Frihed, ved Commissarier at indhente Reparation hos Baron Præck, og at en Kongl. Commission maae anordnes til at undersøge Baron Præcks Forhold og Regiering, samt, at han Holst maae blive aflost. Tilligemed et Brev fra Baron Præck til Grev Holstein af 16 Junii, derudi han anmelder Marsagen, hvorfor han har ladet denne Prokurator Christian Schmidt arrestere, da han ikke vilde tilbagekalde de Ord udi Stævne-maalet, som Baronen fandt sig fornærmet ved, og det ikke var hans Leilighed at begynde Proces mod saadan en Person. Tilligemed et andet Brev fra Dito til Dito af 29 Junii 1758, derudi han indberetter, at bemeldte Schmidt, i Betragtning af adskilliges Forbøn for ham, er den 24 Junii løsladet af Arresten, sender Copie af en Dom, hvorved General-Gouverneuren er forbeholdt hans lovlige Tiltale til ham, men beder, at han ved Kongl. Resolution, maae tilpligtes, at giøre Afbigt for hans grove Skrimermaade, og igienkalde samme, som usandsfærdig.

* * *

Jeg maae allerunderdanigst tilstaae, at jeg ikke, uden en Slags Bevægelse og inderlig Bedrøvelse, har kunnet læse disse vidtstøftige Memorialer, Klager og Relationer fra de Deres Majestæt tilhørende amerikanske Eilænder, og deraf erfare, hvorledes Omstændighederne og Omgangen er der paa Stedet.

Her er saa at sige en nye Colonie, hvor alle Ørighedspersoner og Kongelige Betientere, fornemmelig i Begyndelsen, med fælleds Kræfter burde arbeide paa og stræbe at befordre, saavel Coloniernes egen Flor og Vel-

Velstand, som og fornemmelig, at de kunde blive til Nytte og Fordeel for Fæderne-Landet, hvilket er den priisværdige og ret landsfaderlige Hensigt, som Deres Kongl. Majestæt har havt ved at anlægge disse Colonier, endog paa temmelig byrdefulde Vilkaar, for Deres Majestæts egen Cassé.

Gud give, at alle de, der have noget paa disse Eilande at sige, visde daglig, og i alle deres Gierninger, have denne Deres Majestæts saa gødelige og vise Hensigt for Sinene, og vel betænke, ved alt hvad de foretog sig, at det var deres Skyldighed og Pligt mod Gud, deres Majestæt og Fædernelandet, saa meget dem var mueligt, at bidrage til at opnaae samme.

Men det er beklageligt at erfare, at den Tid, som saavel og nyttig derpaa kunde og burde anvendes, den anvende endog de høieste Øvrighedspersoner, der burde holde andre dertil, og gaae dem for med et godt Exempel, paa at opvirre og drille hinanden.

Dette allene synes næsten at betage alt Haab om en lykkelig Fremgang, da deraf følger, at hvad den ene foreslaaer og vil have frem, det søger den anden, uden Henseende til, enten det i sig er godt eller ei, at hindre, hvoraf atter maae sthyde, at ingen god Indretning, der paa Stedet, kan iværksættes og vedligeholdes.

Det, som fornemmelig skal bidrage til en Colonies Opkomst, Flor og Velstand, og den deraf skydende Nytte og Fordeel for Fædernelandet, er, at den mere og mere befolkes, og dens Indvaaneres Antal alt mere og mere tiltager, ved hvilket, at de, der eengang have nedsat sig, finde deres Regning ved at blive der, og at andre, fra andre Steder, finde deres Fordeel ved at flytte derhen.

Det, som frem for alle andre Ting, beforder denne Hensigt, er, at Ret og Retfærdighed haandhæves og upartisk og uden Persons Ansæelse udddeles, at Handelen og Agerdyrkningen opelskes, at enhver ved sin ærlige Haandtering og Næringsbrug beffærmes, at samtlige Indvaanere nyde den allerstørste og fuldkomneste Sikkerhed, i Henseende til deres Hære, Liv og Gods, og alt hvad dem med Rette tilhører, at den Rinsgere

gere og Afmægtigere ikke er udsat for den Størres og Mægtigeres Fornærmelse og Overlast, at Misgjæringer straffes, og den almindelige Sikkerhed og Roelighed derved stadfæstes, men, at ingen enten straffes, eller betages noget af det, han har en fuldkommen Ret til, uden at han, i Forveien har havt Lov og fuldkommen Frihed til at forsvare sig, og er bleven demt dertil, ved en Kiendelse af upartiske Folk, som ingen Forbindelse staae udi enten med Sagsøgeren eller med Sagvolderen, enten med Anklageren eller den Anklagede.

Jeg tør sige, at der ikke var Land og ikke Provinds i Amerika, hvor Indvaanerne, med større Feie, kunde haabe at nyde alle disse Fordele, end de paa Deres Majestæt tilhørende Eilande, naar de Love, dem ere givne, og den Plan, som ved Indretningen er lagt, næiagtigen bleve fulgte.

Ved Forordningen af 31 Martii 1755 er den Danske Lov og Ret der høitideligen indført, en Lov, som af alle erkjendes for at være den korteste, tydeligste, mildeste, og for menige Mand meest fordeeligste i hele Europa.

Indretningen er der den samme som i Danmark og Norge, hvor alle saavel Indfødte som Fremmede, hvilke derom have nogen Kundskab eenstemmig tilstaae, at Undersaatterne leve under den mildeste og meest faderlige Regiering, og derhos i Henseende til deres Væ, Liv og Gods og alt hvad de have en fuldkommen Ret til, nyde den største Sikkerhed og Roelighed, og tillige den største Frihed, for saavidt samme kan være dem nyttig, som nogen Nation i Verden.

Der er paa ethvert af disse Eilande en Underdommer, som alle Vedkommende kunde frembringe og forklare deres Klager og Besværinges for, og derudi vente en Kiendelse. Der er en Overdommer, som de kunde indstævne Underdommerens Dom for, isald de formene sig derved at være fornærmede.

Er Sagen af nogen Bigtighed, kunde de endnu indstævne Overdommerens Dom for Høieste Ret her i Kiøbenhavn; en Ret, som jeg er vis paa staaer i al den Credit og Anseelse paa disse Eilande, som nogen

noget; af de saa kaldte Cours Souveraines kan have i noget Land i Europa.

Der ere og Øvrighedspersoner, men hvis Embede der, ligesom her, er adskilt fra Dommer-Embedet, saa at de, som Øvrighedspersoner, ikke bør give sig af med at kiende og domme, men allene for saavidt de ere Dommere, og i den Henseende staae under deres Dørdommere.

Der er og en General-Gouverneur, hvis Embede omtrent kan staae ved Siden af en Stiftamtmands i Danmark og Norge, og naar han veed, hvorudi samme bestaaer, og hvilke de ham paaliggende Pligter ere, kan det tiene ham til en bestandig Regel og Rettefnor, somielden eller aldrig skal feile.

Han bør i Følge deraf, have Indseende med de ham subordinerede Betiente, at de forrette deres Embede og fuldestgiøre de Pligter, som samme medfører. Han bør have Over-Opsigt med, at Deres Majestæts Lov, Forordninger og andre specielle Befalinger efterleves; at god Etik og Orden vedligeholdes, og de sig Tid efter anden, indsnigende skadelige Misbrug og Uordener affkaffes og hævnes.

Han bør overveie og foreslaae, saamt efter erhholdet Approbation ioverksætte; hvad han finder at være tieligt for det almindelige Bedste, med videre.

Han bør og bære Omsorg for, at Mishandlinger og Misgjerninger straffes, men han bør ikke selv paalægge Straf; thi det er i Almindelighed Dommerens og ikke Øvrighedsens Sag; og overalt maae han vel tage sig vare for at decidere eller resolve i det; som allene beroer paa Lands Lov og Ret; og hører eller kan komme til at høre under Dommereens Paakiendelse.

Bed at decidere eller give Resolution i flige Tilfælde, tiltager han sig en Jurisdiction, som han ikke er anfortroet, og udsætter desuden sig selv og sit Embedes Ansæelse og Myndighed.

Saa længe han allene handler som Øvrighed, og allene giver sig af med sine Øvrigheds Forretninger, kan der ikke føres Klage eller Besværing over ham, uden for Deres Majestæt selv, og i de høie Colles-

gier, og det er Sikkerhed nok for Undersaatterne, i den Henseende, at denne Wei staaer dem aaben for. Men saasnart han handler som Dommet, maae der kunde føres Klage over ham for Overdommeren, og han bør der staae til Ansvar.

Denne Adskillelse af Øvrigheds- og Dommer-Embete, og de Grændser, som derved ere satte for de høie Øvrigheds Personers Magt og Myndighed, er det allerstærkeste Bulværk for Undersaatternes Sikkerhed, i Henseende til deres Ære, Liv, Gods og Eiendom, da de, i Følge deraf, ikke ere udsatte, enten for en haard og ukindig Øvrigheds eller en giældende og egenlystigt Fuldmægtigs Fornærmelse og Overlast, men ere forvissede om, at dem ikke kan betages det mindste af det, de have en fuldkommen Ret til, uden en foregaaende Kiendelse af Dommeren, som de ere berettigede til at paaklage og indstævne for Over-Dommeren og saa fremdeles.

Det er og, i den Henseende, at de Feit, som derudi begaaes af høie Øvrigheds Personer, fornemmelig, naar de gientages, efter foregaaende Advarsel, saa meget mindre bør oversees, som de tildeels kunde faae Grunden til den overmaade store Agt, den hos os varende Regjerings Mildhed og Undersaatternes dermed forbundne Lyfsalighed og Sikkerhed staae ndi, saavel hos Indvaanerne selv, som hos fremmede Nationer.

Jeg veed ikke, hvorvidt Hr. Baron Præst har iagttaget og fyldstgjort de positive Pligter, om hvilke jeg tilforn haver meldet, at de paa ligge en Stifamtmands Almændelighed, og ham, som General-Gouverneur over en nye Colonie i Særdeleshed; hvor det gaaer, har jeg ikke allermindste Tvivl om hans Nedelighed og gode Hensigt. Men, at han ikke har iagttaget de private Pligter og afholdt sig fra at deidere paa de Voster, der ikke vedkom ham, som Øvrighed at resolvere ndi, men hørte under Dommerens Paaktiendelse, det erfarer jeg af disse Memorialer og af hans egen Tilstaelse, som viser, at han har foretaget sig at paalægge Straf, endog i de Sager, som angik ham selv, og hvor han allene var den Fornærmede. Han har ikke allene paalaagt temmelig anseelige Buleter, men han har og paalaagt Posna corporis afflictiva; thi hvad

skal jeg kalde Arrest andet, naar den ikke skeer, for at anholde og forvare den, der har Præsumptionen imod sig, at han vil undoige, men efter Behag paalægges af Øvrigheden, uden at der gøres mindste Ansalt til at forfølge den, eller til at anlægge Sag imod den Arresterede.

Derfom General-Gouverneuren havde fundet sig fornærmet ved Prækurator Schmidts Skrivemaade, og formeente, at han desaarfag var berettiget til at paaatae ham afstraffet, kunde han ladet ham tiltale og indhente Dom over ham.

Han havde derudi den Fordeel, at der paa Landet er en Advocatus Regius, som han kunde beordre at tiltale ham og udføre Sagen mod ham. Men at han selv tager sig til Rette, ved at tilsidefatte de i Loven fastsatte og anordnede Midler, og selv paalægger Straf i sin egen Sag, det kan umuelig finde Bifald.

Saadan Omgang er af saa meget farligere Folge, som den haver Anseende af en Slags Boldsomhed, og let kan give saavel de nye Indvaanere selv, som Fremmede, et gaaffte andet Begreb om Indretningen der paa Landet og Regieringsformen, end den virkelig forciener, da de maaskee tillægge Indretningen de Feil, som allene have deres Grund i dens Udøvelse og Detientenes Uvidenhed om deres Rettigheder og Pligter, eller Ulyst til at opfylde dem.

Jeg veed ikke, hvorledes denne Johan Christian Schmidts Opførsel, i det øvrige haver været. Hvorvidt General-Gouverneuren har Marsag til at finde sig fornærmet, vedkommer mig ikke at dømme om, siden det er en Sag, som beroer og bør beroe paa Lands Lov og Ret; men at han er bleven fornærmet ved det, at General-Gouverneuren har ladet ham arrestere, uden at anlægge Sag imod ham, og uagtet den for ham tilbudne Caution, og i den Henseende er berettiget til at søge og paaatae Erstatning af ham, det er ustridigt.

Hvorvidt Commandeurcapitain og Amtmand Zolst har været berettiget til at anholde de Hr. Schuster tilhørende 5 Drehoveder og 9 Eder. Sukker, det skal bedømmes af den ham fra Kammer-Collegio derom tillagte Ordre, og vedkommer mig ikke; dog vil jeg gierne troe, at den

Bitterhed og Partiseiend, man merker at regiere der paa Landet; og kan have haft nogen Indflydelse paa denne Gierning, og den derved brugte Strengthed. Men hvor det og gaar, er Amtmanden fornærmet ved det, at General-Gouverneuren har, uden videre, ladet hans Procurator og Fuldmægtig arrestere, for hans Skrivemaade udi et, paa Amtmandens Vegne, og efter hans Ordre, udtagne Stævnemaal, som han, i alle Maaeder, vedkiendte sig, og det uafseet, at Amtmanden, for samme sin Fuldmægtig, tilbød sin Caution.

Med alt dette seer jeg dog ikke, at der ved Commandeurencapitain og Amtmand Zolstes Ansøgning af 17 Junii 1758 bliver andet at giere, end at den henvises til Lands Lov og Ret.

Det han derudi begierer er. 1) At hans Fuldmægtig Schmitz maae løslades af Arresten. At dette allerede, for lang Tid siden er skeet, det seer man af General-Gouverneurens Skrivelse af 29 Junii 1758. 2) At hans Fuldmægtig maae forundes Frihed, ved Commissarier at indhente Reparation hos General-Gouverneuren. Dette kunde medføre nogen Billighed; men han foreslaaer ingen Commissarier, og det synes just ikke at være en Sag, hvorudi befalede Commissarier finde Sted. 3) At en Kongl. Commission maatte anordnes til at undersøge General-Gouverneurens Forhold. Om saadan Commission engang i Fremtiden maatte eragtes nødvendig, vilde vel derom i Forveien corresponderes med Kammer-Collegium, og overalt vilde det, paa dette Sted, være vanskeligt at finde Folk, hvilke en saadan Commission kunde anfortroes.

Jeg seer saaledes ikke, at der paa denne Ansøgning kan falde anden Resolution, end, at det forbliver ved Lands Lov og Ret. Med mindre, tillige skulde tillægges. At Commissarier efter derom givende Ansøgning og Forslag kunde ventes at blive bevilgede.

Hvad Hr. Conferensraad og General-Gouverneur Baron Prøcks tvende Memorialer af 16 og 29 Junii 1758 angaaer, da seer jeg ei heller, at derpaa kan falde anden Resolution, end at det forbliver ved Lands Lov og Ret, med mindre det maatte eragtes tienligt, for, ved den

Unled.

Udsledning; saa uformærkt at tillægge General Gouverneuren en Slags Forholds Ordre, at han blev tilstrevet omtrænt af følgende Indhold:

At hans Forhold med at lade Prokurator Johan Christian Schmidt arrestere, fordi han formeente sig fornærmet ved den af Schmidt brugte Skrivemaade, i en Scævning han havde udtaget paa Commandeurcaptain og Amtmand Zolstes Vegne, og efter hans Begiering, aldeles ikke kan bifaldes, da Arrest paa Person allene er at anse som et Middel, hvorved den, der tiltales, kan anholdes og forvares, naar han haver Præsumptionen imod sig, at han vil undvige, og derved enten betage andre den Ret, de have til ham, eller unddrage sig fra den Straf, han ved en forsvet Misgierning, har fortient, men General: Gouverneuren derimod har, i hans egen Sag, paalagt Arrest, som en Straf for sig, og det uden at gjøre mindste Anstalt til at lade Arresten forfølge, og den Arresterede tiltale og indhente Dom over ham, hvilket strider imod Hans Kongl. Majestæts aller-naadigste Zensigt, som er: at hans Undersaatter ikke maae straffes, uden efter foregaaende Lovmaal og Dom, hvoraf de Kunde erfare, at de have fortient den Straf, dem paalægges. I Sølge deraf burde General: Gouverneuren, naar han formeente sig berettiget til at paastaae Prokurator Schmidt for hans Skrivemaade affstråffet, ladet ham tiltale og indhente Dom over ham til Strafs Lidelse. Men han burde saa meget mere taget sig vare for, selv at dømme og strax at lade sin Dom erqverre, som han er Øvrighed og ikke Dommer, og altsaa, i Almindelighed, bør afholde sig fra at resolve eller decidere i de Sager, som beroe paa Lands Lov og Ret, der ikke maae negtes nogen, og fortære, eller Kunde komme til at fortære under Dommerens Paakjendelse.

Svad angaar General: Gouverneurens Tiltale til Prokurator Schmidt for hans Skrivemaade, samt bemeldte Schmidts saavel som Commandeurcaptain og Amtmand Zolstes formeent-

lige Contra-Præsentationer til General-Gouverneuren, da har det dermed sit Forblivende ved Lands Lov og Ret.

Jeg tænker, at en saadan Skrivelse vilde indeholde visse Sandheder, som ikke synes at være General-Gouverneuren alt for vel bekendte, og om hvilke man, i det mindste ikke mærker, at han haver saadan levende Kundskab, som daglig skulde gjøre Indtryk og vise sig i hans Gierninger, uden hvilket dog den blotte Kundskab kun lidet nytter. Kjøbenhavn den 30 Julii 1759.

Herpaa resolverede Cancellie-Collegio den 5 September 1759:

General-Gouverneuren tilskrives efter Erklæringen.

1759 den 15 Sept. Geheimeraad Brev Holsteins Skrivelse til Conferensraad og General-Gouverneur Baron von Præck.

CV.

Erklæring over endel andre Memorialer fra ommeldte Eilande, nemlig: 1) et Brev til Brev Holstein fra Kammerraad Haagensen af 14 Junii 1758, derudi han beraaber sig paa et foregaaende Brev; klager i Almindelighed over General-Gouverneurens, men især over Landsdommer Laurbergs Ungang, og sender nogle Bilager til Beviis derpaa. 2) Et Brev fra Landsdommer Laurberg og Assessor Noth til Dito af 17 Junii 1758, derudi de indberette hvorfor de have afvist Kammerraad Haagensen fra Landstings-Retten, om endstønt han foreviiste Hans Højrevelige Excellences Skrivelse, at der, i det Kongelig Beheime-Conseil, var falden Resolution, at han kunde procedere derpaa Landet, og at samme Resolution var General-Gouverneuren tilsendt. 3) Et Brev fra Landsdommeren allene til Brev Holstein af 21 Junii 1758, angaaende det samme, derudi han fornemmelig beraaber sig paa, at Geheim-Conseils Resolution ikke var Retten communiceret, og ikke blev af Haagensen produceret. Og nok en Skrivelse det samme angaaende af 27 Junii 1758.

* * *

Disse Memorialer ere omtrent af samme Beskaffenhed, sem de forrige, og afgive, desværre, et nyt Beviis paa den forhen ommeldte Ungang paa disse Eilande; men det der egentlig spørges om, eller klages over, er dog af den Natur, at det henhører under Lands Lov og Ret.

Da

Da Kammerraad Zaagensen havde Bestalling eller Bevilling paa, at gaae i Rette for alle Over- og Under- Retter i Danmark og Norge, og forhen, i Compagniets Tid, havde været Jiffal, og tillige gaaet i Rette for andre, paa disse Eilande, saa var det en stor Chicaner af General-Gouverneuren og det Secrete-Raad, at de ikke i det mindste, tillode ham at blive ved at gaae i Rette som Procurator for andre, indtil herfra kunde indløbe Resolution eller Forklaring paa den ham forundte Bevilling. Ei allene Billighed og Rimelighed, men og Forordningen af 31 Martii 1755, dens 13de Artikel syntes at forbinde dem dertil.

Det er saa ubehageligt at see, naar der, hvor det gaaer, er lige god Adgang til at soie En, uden andres Fornærmelse, og til at chicanere ham, at en hei Dyrigheds Person da i Henseende til en ham sub-ordineret Patient, hellere udvælger det sidste, end det første.

Men det er en overmaade dristig og grov Næsviished af Landsdommer Laurberg, at han har understaaet sig at afvise denne Kammerraad Zaagensen fra Landsstings-Retten, og forbudet ham at gaae i Rette for en Mand, hvis Dokumenter han havde i Hænderne, efter at Zaagensen i Retten havde foreviist Hans Høiærværdige Excellences Hr. Geheimeraad i Conseillet og Over-Secretairer i det Danske Cancellie Hr. Greve Zolsteins Skrivelse, at der i det Kongl. Geheime-Conseil var falden Resolution, at Zaagensen kunde gaae i Rette der paa Landet, og at samme Resolution var General-Gouverneuren tilsendt.

Det er en elendig Undskyldning, han anfører, at der tilforn var afsagt en Kiendelse, derpaa faldt en Resolution af General-Gouverneuren, og i Følge deraf atter faldt en Eragtning, og at den allegerede Geheime-Conseils Resolution ikke var Retten communiceret eller af Zaagensen produceret.

Det allermindste, Landsdommeren derved havde fortient, var en stærk Trettesættelse med Advarsel for Fremtiden. Men ligesom Landsdommeren selv henskyder sig under Lands Lov og Ret, saa tænker jeg og, at, saavel Kammerraad Zaagensen, som hans Principal Captain Lorenz Nissen ikke vilde forsamme at paatale dette Landsdommerens Forhold,
naar

nåar Sagen engang kommer for Høieste-Ret, hvor det ganske vist vil blive anseet, og i den Henseende faaer det vel med denne Frettesættelse indtil videre henstaae, og indtil man faaer at see, hvad der bliver af Hovedsagen, paa det han ikke skulde synes tvende Gange at blive straffet for een og den samme Forseelse.

Hvad angaaer de Disputer, der ere mellem bemeldte Capitain og Assessor i Landstingsretten, Lorents Nissen, paa den ene, og Landsdommeren, saavelsom General-Gouverneuren, paa den anden Side, da synes de allerede, at være anhangiggjorte for Retten.

Da det, at være Assessor i Landstingsretten, er en Byrde, som paalægges en formuende Borger, med hans Villie, saa burde Dyrtigheden, saa meget mueligt, søge at lette Vedkommende denne Byrde, og med største Bøjselighed og Vaersomhed gaae frem imod dem, naar de formeentes eller beskylldes for at have forsemt samme deres Embede, men jeg finder derimod, at denne Lorents Nissen for en formeentlig Forsømmelse, som dog, efter det af ham allegerede, syntes heel vel at kunne undskyldes, er taget paa saa haard og gevorben en Fod, som det neppe hadde været tilladt at tage en ordinair Dommer eller Kongl. Berient paa, der for sit Embede og Arbeide havde et tilstrækkeligt Salarium.

Men da herom ei heller, nu for Tiden, kan være Dvæstion, saa skulde jeg allerunderdanigst formene, at der paa disse Memorialer ikke kan falde anden Resolution, end at det fordliver ved Lands Lov og Ret. Kjøbenhavn den 2 August 1759.

Herpaa resolverede Cancellie-Collegio under 5 September 1759:

Forbliver ved Lands Lov og Ret.

1759 den 27 October, Geheimeraad Grev Holsteins Skrivelse til Conferensraad og General-Gouverneur Baron von Precht, at meddele nærmere Underretning om det udstedte Commissorium i en Sag imod Kammeraad Zaagensen.

CVI.

Erklæring ober en Memorial til Kammeret (hvorfra den var remitteret til Cancelliet,) af 19 Jan. 1759 og en anden af 27 October 1758, fra Etatsraad

raad og Amtmand Sauch, hvorved han indsender trende Domme, som ved trende adskilte Retter vare affagte over Bønder og Huusmænd der i Amtet, der efter Amtmandens Ordre vare tilstalte, fordi de havde slaet Klittetag og hjemført samme til deres Huse, hvor det ved Inquisition var forefundet. I Folge den første Dom affagt ved Hillersløv-Hundborg Herredsting den 31 Jan. 1758, vare de Skyldige dømt til Bøder, efter deres Formue, til Justig-Cassen, hver Gaardmand til 2 Rdr., hver Huusmand til 1 Rdr. og 35 Fiskere og Sæ-Limiter til at betale een for alle 17 Rdr. 3 Mk. og desuden til at betale noget vist i Processens Omkostning. Ved den anden den 3 Febr. 1758 ved Haffing Røvs Herred, og den tredje den 10 Dito ved Landrup Birk affagt Dom, ere de Skyldige dømt til at miste deres Hud og betale noget vist i Omkostninger. Tilligemed Kammer-Advocatens Betænkning derover til Kammeret af 3 Jan. 1758, derudi han indfiller: Om de Skyldige, siden Dommene have overslaet fatalia, kunde for denne Gang slippe med at betale en Mulct; Forordningen af 25 Novbr. 1720 for Bornholm extenderes til Danmark, og herredsfogden, ved Hillersløv-Hundborg Herredsting, Commerceraad Lybeker, saavelsom de tvende Proprietairer Krigsraad Clementin og Jens Wahre paalægges en vilkaarlig Mulct. Derefter Amtmanden, i den senere Memorial til Kammeret, havde foreslaaet, hvorledes disse Bønder kunde taale at mulcteres, og hvorledes Mulcterne og Omkostningerne derefter kunde deles mellem de tvende Dommere (da den 3die, Lybeker, ikke bør nyde noget) og de tvende af ham bestikkede Actores.

* * *

Ligesom det er sikkert, at ingen af de trende Dommere, der have affagt de herhos følgende Domme, haver i sin Dom usigtigen fulgt Loven, og overalt holdt sig dens Bydende efterrettelig, saa er det derimod vist, at Herredsfogden i Hillersløv-Hundborg Herreder Commerceraad Lybeker endnu mere, end de øvrige, haver afveget deraf, da de tvende andre Dommere allene have forsømt at kiende paa Tviæld og Tviægiæld og Hovedlods Forbrændelse, men han har og forbigaaet at tilfinde den Straf, som Lovens 6—17—29 confereret med 6—17—32 udtrykkelig sætter for saadan Misgierning, og i dens Sted, sat en anden liden og arbitrair Mulct.

Jeg maae tilstaae, at ligesom jeg ikke har seet eller været paa de Steder, hvor dette Klittetag eller Marehalm vover, saa er jeg ei heller tilfulde underrettet om dets Beskaffenhed; forresten kan jeg ikke sige andet, end at, saavidt jeg skinner, ere de, af bemeldte Herredsfoged Lybeker anførte Argumenter, hvilke han har lagt til Grund for de af ham giorte Distinctioner, og den derefter paalagte Straf, just ikke ganske urimelige eller af de allerfletteste.

Men hvor det gaaer, da denne Dom allerede for lang Tid siden, og længe før end den blev indleveret i Cancelliet, har overstaaet *calalia Appellationis*, saa kan jeg ikke raade til, at Deres Kongelig Majestæt, enten ved at forhøje Bøderne, eller paa nogen anden Maade, skulde skierpe den; men, da den ikke mere kan appelleres, faaer det og, i Henseende til den paalagte Straf, have sit Forblivende, da jeg ikke finder Sagen af den Bigtighed, at der just paa Dommen skulde gives Opreisning og Ordre til at indstævne den, hvoraf den visseste Virkning desuden vilde blive, som Kammer-Advocaten rettelig har erindret, at Sagen ei endnu i lang Tid vilde faae Ende.

At paalægge Straf, saavel som at skierpe den eengang paalagte Straf, det maae i slige Tilfælde, være Lovens og Dommerens Sag, af hvilke den første taler ved den sidste; men fra Deres Majestæt selv maae derimod, i samme Tilfælde, intet umiddelbar komme, uden idel Naade og Gødbhed.

Naar en Dom i en Criminel-Sag bliver Deres Kongl. Majestæt allerunderdanigst foresillet, maae det være enten til Approbation eller til Straffens Formildelse. Skal den derimod skierpes, maae Skierpselsen komme fra Loven og Overdommeren.

Jeg skulde altsaa formene, at det for denne Gang, ved den af Herredsfogden i Hillerslev-Hundborg Hertedet, den 31 Januarii 1758 affagte Dom kunde have sit Forblivende.

Naar det forbliver ved denne Dom, saa flyder deraf, at den Straf af at miste Huden i Fængselet, som er paalagt ved de andre tvende Domme, den ved Hassing Nevs Herredsting af 3 Febr. 1758, og den

ved Tandrup Birketing den 10de næst efter, maae forandres til en Penges mulct, siden det ikke gaaer an, at blant de samme Bønder, som boe ved Siden af hinanden, og have begaaet en og den samme Forseelse, nogle skulde miste deres Hud, og andre slippe med en liden Pengemulct.

Jeg skulde altsaa allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt derhen at formilde disse tvende Domme: At de 7 Bønder, som ved Zassung Revs Herredsting den 3 Febr. 1758, og de 5 Bønder, som iligemaade ved Tandrup Birketing den 10de næst efter ere dømte til at miste deres Hud i Sængselet, bleve i den Sted, benaadede med at betale en Mulct til Justiz-Cassen, hver for sig, af 2 Rdr. (Hvilkken Mulct just er den samme, som den de 12 Bønder eller Gaardmand i Hillerslev Hundborg Herreder, ved den forrige Dom af 31 Jan. ere dømte til at betale til Justiz-Cassen.)

Ligesom disse Bøder ved Dom og Kongl. Resolution ere henlagte til Justiz-Cassen, saa er det og billigt, at de dertil udredes og betales, og ikke til nogen anden Brug anvendes.

Hvad derimod angaaer de 72 Rdr. 56 $\frac{1}{2}$ Omkostninger, som de Skyldige ved alle Retterne, ere dømte til at betale, da er det og billigt, at de anvendes til den Brug, hvortil de, ved de affagte Domme ere bestemte, og i den Henseende skulde jeg indstille, om Amtmanden Etatsraad. Zauch kunde tilskrives: At af disse 72 Rdr. 56 $\frac{1}{2}$, maatte, for saavidt de kunne tilstrække, udredes og godtgjøres de, af de tvende Dommere, de tvende Actores eller andre Vedkommende, paa Sagen billig anvendte Omkostninger eller udlagte Penge; derover de havde at indgive deres Regning til Amtmanden, som samme maatte revidere og approbere, og derefter pro rata, tillægge dem Betaling af disse Penge, for saavidt deraf maatte indkomme, og de kunde tilstrække.

Hvad endelig det angaaer, hvilket Amtmanden, saavelsom Kammeradvocaten foreslaaer, at ligesom Straffen for dette Delictum allerede, ved Forordningen af 25 Nov. 1720, er, for saavidt Bornholm angaaer,

Skierpet derhen, at de Skyldige, foruden den i Loven paalagte Straf, skulde straffes med at arbejde i Jern paa 2 à 3 Aar, saa skulde den og ved en nye Forordning paa samme Maade skierpes for Danmark, da kan jeg ikke derudi være enig med dem, og det af følgende Aarsager.

1) Er jeg ikke af den Tanke, at Straffens Skierpelse just allestider er et bekvemt Middel til at hindre et Delictum, og dets i Evangsgaaende; thi foruden det, at Folk efterhaanden vænne sig ligesaa vel til en haardere, som til en mildere Straf, og at de fleeste synde, i den Tanke, at det ikke skal blive aabenbaret eller dem overbevist; saa gjør just Straffens Skierpelse og Haardhed, at den saa meget desto snarere bliver eftergivet, og at Vedkommende gjøre sig saa meget vissere Haab om Formildelse, og det fornemmelig under saa naadig og mild en Regiering, som vi have den Lykke at leve under.

En taalelig Straf, som stricte, og uden nogen Indvending bliver exequeret, saa ofte Delictum er tilfulde beviist, har, efter mine Tanker, den allerbedste og sikreste Virkning.

Dette Delictum er af det Slags, som vanskelig dolges naar det ikke mangler paa Opsyn, og let kan overbevises Vedkommende, naar man hos dem forefinder det bortførte Klittetag og Marehalm.

Naar derfor vedkommende Øvrighed anvender den tilbørlige Flid paa at efterforske om denne Misgjerning, og lade de skyldig befundne uden Anseelse tiltale, er jeg vis paa, at den i Loven fastsatte Straf skal være mere, end tilstrækkelig nok til at hæmme den.

2) Om man og eengang maatte finde for godt at skierpe Straffen for denne Misgjerning, saa veed jeg dog ikke, om det nu er passeligt. Man haver her trende Domme for sig, assagte af trende forskiellige Dommere, paa de Steder, hvor dette Delictum lettest kan forøves og er meest skadeligt. Af disse trende Dommere haver den ene, som man ellers af hans Dom erfarer, ikke at være uvittig, ikke eragtet forsvarlig at følge Lovens Strengbed, men har, i Henseende til Straffens Haardbed, fundet sig forbunden til at vige noget derfra, og at paalægge en extraordinair Straf; de andre Dommere have vel villet følge Lovens

For-

Forsskrift, men have dog i noget, afveget derfra, og fundet sig befriede til at estergive noget af den Straf, som Loven fastsætter, saa at samme ikke, i al dens Udstrækning er fulgt.

Omstændighederne ere saadanne, at de uden Tvivl, ville bestemme Deres Kongl. Majestæt til allernaadigst at approbere den mildeste blant disse trende Domme, og derefter at formilde de tvende øvrige.

Det vilde da kun synes lidet passende, at skærpe den i Loven fastsatte Straf, strax efter, at det er eragtet tienligt i et enkelt Tilfælde at dispensere derudi og at formilde den.

3) Maae man i Danmark, være heel vaersom udi at paalægge den Straf af Fæstnings-Arbejde, som de fleeste Tider gaaer mere ud over dens Husbonde, der har forseet sig, end over ham selv.

Derfom saadan Straf i nærværende Tilfælde skulde været anvendt, kunde det nok hændet sig, at de tvende Proprietairer, nemlig Eiereren af Nørtorp og Eiereren af Nørhaagaard derved havde været ødelagte.

Jeg er vis paa, at denne Omstændighed havde i saa Fald bevæget Deres Kongl. Majestæt til at estergive de Skyldige Straffen. Men jeg har tilforn erindret, at Straffens Skierpelse, naar den giver Anledning til dens Formildelse, og endnu mere, naar den gjør den saa godt som nødvendig, er mere skadelig end gavnlig.

4) Forordningen for Bornholm af 25 November 1720 synes fornemmelig kun at have sin Hensigt til dem, der oprykke det saa kaldede Marrehalm, og ikke egentlig at tale om dem, der allene afflaae det. Det kan hændes sig, at denne Forsskiel er heel vel grundet.

Jeg erindrer mig, for lang Tid siden, at have hørt af en gammel Proprietair, der havde et anseeligt Gods i og om ved Klitten, at den, der oprykkede Marrehalm, var et skadeligt Menneske og en Landsforræder, der ikke kunde straffes haardt nok, da derimod den, som allene afflog det, gjorde mere Gavn end Skade, siden Marrehalmen derefter voxede stærkere og mere bandt sig sammen.

I den Henseende, han og havde noie Indseende med hans Bønder, at de ikke oprykkede Marrehalm, og isald han fandt, at nogen af dem

havde gjort det, var han selv den første til at lade dem tistale og afstraffe; derimod han tilstod, at han ikke allene for sin Part overfaae med, at de affloge det, men og var fornøiet med, at de antog denne hans Stiltienhed, som en Slags Tilladelse.

Jeg veed ikke, hvorvidt dette haver sin gode Grund eller ei, og undrer over, at jeg ikke finder det mindste derom i Herredsfoged Lybeters Dom, hvor han dog synes at have indladt sig i dette Marrethalmis ic. adskillige Natur og Veskaffenhed; men jeg kan heel vel begribe, at naar det og forholdt sig saaledes, saa kunde Danstke Lov dog havt god Grund til, under samme Straf at forbyde at afflaae og at oprykke Marrethalm, nemlig: paa det at det ene, isald det var tilladt, ikke skulde give Anledning til ustraffet at øve det andet.

Jeg tænker saaledes, at det, hvor det og gaaer, for Tiden vel kan have sit Forblivende ved den i Loven fastsatte Straf.

Da Herredsfoged Lybeters Dom for lang Tid siden har overstaet fatalia Appellationis, saa havde han, om der og blev givet Opreisning paa Dommen, neppe i Følge Lovens i Bogs 6 Cap. 14 Art. nødigt at frygte for nogen Mulet af Overdommeren, meget mindre bør han vente den herfra.

Hvorfor de tvende Proprietairer Krigsraad Clementin til Nørtorp og Jens Wahre til Nørhaagaard skulde mulciteres, seer jeg ikke, da de allene have søgt at forsvare, og saavidt mueligt at redde Deres Bønder.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Statsraad og Amtmand Zauch, i Overeenstemmelse med Foregaaende.

Men, paa det vedkommende Dommere ikke skulde tænke, at det var dem tilladt at frietage fra den for dette Delictum i Loven fastsatte Straf, og at menig Mand ikke af dette skulde tage Anledning til, at giøre sig Haab om Straffens Formildelse, naar de begib dette, i sig høist skadelige og farlige Delictum, saa skulde jeg endnu allerunderdanigst indstille, om dette Reskript kunde clausuleres saaledes:

J svrigt have vedkommende Øvrighedspersoner og Retsbetiente, at have nøie Indseende med, at intet saadant mod Lovens Bydende foretages, og at de, som sig derimod forsee, vorde tilbørlig afstraffede, saa have og vedkommende Dommere, naar slige Sager maatte forekomme, nsiagtigen at holde sig Lovens Bydende efterretlig udi 6 Bogs 17 Cap. 29 Art., confereret med den 32te og følgende, saavel som i Særdeleshed, med den 39 Art. i samme Capitel. Kjøbenhavn den 5 August 1759.

Herpaa blev af Hans Majestæt i Geheime-Conseillet den 21 September 1759 resolveret:

Approberes efter General-Prokureurens Erklæring, dog at samtlige Dommere pro meliori informatione enhver af dem betaler 5 Rdr. til de Fattige.

1759 den 28 September, Kongelig Ordre til Statsraad og Amtmand Fridrich Zauch.

CVII.

Erklæring over en Forestilling af 27 Jan. 1759 fra Hr. Geheimeraad og Vice-Stattholder Benzon, derudi han anmelder, at Krigs-Bogholderen Jurisgraad Bukiar, som af Vice-Borgemeester General-Auditeur Piper var angivet for at have modtaget ulovlig Rente; havde for Vice-Stattholderen andraget, hvorledes bemeldte Piper i Aaret 1750 var i en Sag mellem ham og Politie-Guldmægtigen Lewenberg, dømt til at betale sine Voldsbøder, trende 40 Lod Sølv, foruden andre Bøder, hvilke Bøder ikke vare betalte, skjønt Dommen ikke var bleven underkiendt.

Dette haver Piper tilskaaet, da Vice-Stattholderen indhæntede hans Erklæring, saasom Sagen, efter at Dommen var indskævnet for Over-Hofretten blev forligt, og Stævningen paategnet tilbage leveret, og da ingen havde krævet Bøderne af ham, havde han ei heller udbetalt dem, formenende, at det forblev ved Forliget, er dog villig at udbetale dem, om det skal være. I den Henseende Vice-Stattholderen indstillir: 1) Da heraf sees, at de Bøder, som ved Commissions-Domme tilfindes offentlige Caffer, set kunde blive inddrævede, ved det, at ingen faaer Underretning derom, om det da ikke var godt, at alle Commissarier og Extradommere bleve befalede, naar deres

deres Forretning var til Ende, at indseere deres Protocol med hertil hørende Documenter, samt en Designation over de ved Doummen kaldne Bøder, til Stiftamtmanden for at forbares i Skiftets Arkiv eller Comptoir. 2) Hvorledes med Borgemeester Piper skal forholdes, og hvortledes han uden for Bøderne skal ansees, da han er fældet i saadanne Bøder, at han efter Loven, ei burde betient sit Embede, for Sagen var afgjort.

* * *

Det er klart af Norske Lovs 1 Bogs 22 Cap. 8 Art., at General = Auditeur og Borgemeester Piper, ved det af ham, med hans Contrapart, indgangne Forlig, ikke er bleven befriet for at betale de Bøder, som han ved den assagte Dom var dømt til at erlægge, for saavidt samme kunde tilfalde Deres Majestæt eller Christiania Byes Sigt og Sagesalds = Cassé.

Bemeldte Artikel fastsætter udtrykkelig, at dersom den Forurettede enten lader sin Sag upaataalt, eller, efter at han har reist Sag, forliger sig med sin Vederpart før Dom gangen er, da bør dog Kongen eller Husbonden have deres Bøder i de Sager, som Bøder vedhænge. Bør nu Kongen eller Husbonden ligesuldt have deres Bøder, naar Sagen forliges, førend Dom gangen er, saa bør de meget mere have dem, naar Sagen forliges, efter at der er gaaet Dom, som tilfinder dem samme, da det forstaaer sig selv, at den Forurettede, ved at indgaae Forliig, allene kan frafalde den Rettighed, han selv har erhvervet ved den ergangne Dom, men ikke den, som andre derved have faaet.

Utsaa er General = Auditeur og Borgemeester Piper endnu forbunden til at betale den Andeel af de idømte Bøder, som i Følge Norske Lovs 1 Bogs 22 Cap. 4de og 5de Art. kunde tilfalde Deres Majestæts Cassé.

Men naar han og betaler disse Bøder, saa seer jeg ikke, at det i det øvrige, kan tages ham saa saare ilde op eller at det bør saa meget gravere ham, at han ikke tilforn har betalt dem, saalænge ingen befindes nogensinde at have krævet dem af ham. Meget mindre finder jeg, at Norske Lovs 1 Bogs 22 Cap. 13, 14 eller 52 Art., i dette Tilfælde,

og i Henseende til Borgemester Piper, kan eller bör finde Anvendelse, siden disse Artikler dog vel i det mindste synes at forudsætte, at en Dom forkyndes og Betaling derefter fordres. Nu er vel denne Dom ham, kort efter at den var affagt, forkyndt, men han har og strax udtaget Stævning til Over-Hofretten, hvorved Dommens Kraft og Virkning, saa at sigé blev standset. Denne Stævning har han ikke frasaldet, førend den Forurettede, ved det indgangne Forliig, tillige frasaldt Dømmen, og siden den Tid har ingen meldt sig hos ham om Bøderne, saa at om de skulde været betalte, maatte han have gjort det af egen Drift. Men da Voldsbøder efter vores Lov, omendskjønt de ikke ere Mulctæ infamantes, dog drage noget efter sig, som omtrænt kan staae ved Siden af levis notæ macula, saa synes det bekiendte Axioma: Propriam turpitudinem nemo relevare tenetur; her at kunde anvendes til Borgemester Pipers Undskyldning.

Da nu Borgemester Piper beklæder et Övrigheds- og Dommers Embede, og det let kunde have adskillige fortrædelige Følger, om andre skulde være istand til at bebreide ham, at han ei allene i lang Tid havde været ugild til at staae i Rette, men at han endog havde været at ansee, som en fredløs Mand, saa skulde jeg holde det for billigt og tientligt, at han imod at betale Bøderne, blev derfor paa en Slags Maade betragget, og det saa meget mere, som den hele Sag, hvorfor han er dømt, synes allene at reise sig af en Slags Overrølse, hvortil der nok paa Contrapartens Side, er givet nogen Aaledning. Og i den Henseende skulde allerunderdanigst indstille: om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hr. Geheimeraad og Vice-Stattholder Benson: At, naar Borgemester Piper betaler de, ved bemeldte Dom, idømte offentlige Bøder, bør hverken Sagen, som førstesten ved Forliig er afgjort, eller samme Dom i det övrige, komme ham til nogen Fornærmelse.

Det Vice-Stattholderen erindrer, at Bøder, som ved Commissions-Domme, tilkjendes Deres Majestæts eller andre offentlige Casser, let af Uvidenhed, og uden nogens Skyld kunde blive uindkrævede, det

har man her et Deviis paa, da disse Bøder neppe nogenstunde være blevne enten krævede, eller betalte, dersom ikke en uvedkommende Person, drevet af privat Had, havde opkøst sig selv til Riffal over, og Inquiretur imod Borgmester Piper.

Det Middels-Vice-Statholderen derimod foreslæger, nemlig, at alle Commissariet og Extra-Dømmere skulde indlevere deres Protocol og Forretning til Stiftamtmanden for at forvares i Archivet, er alt for overflødig, og kunde forresten vel have sin store Nytte og synes høel billigt; men vilde, fornemmelig i Begyndelsen, forefinde endesl. Vanskelighed.

Til at opnaae den Hensigt, her er Question om, og forekomme den forhen ommeldte Misbrug; kunde det være alt nok, at Stiftamtmanden fik Gienpart af de Domslutninger, hvorved nogen var dømt til at betale flige Bøder. Og i den Henseende, skint dette Tilfælde vel høel sieldig eksisterer, veed jeg dog ikke, i det øvrige, noget imod, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt ved en allernaadigst Forordning at fastsætte: At, naar nogen, ved en Commissions-Dom bliver dømt til at betale Bøder, som ganske eller tildeels, kunde tilfalde enten Deres Majestæt eller nogen anden offentlig Casse; da have Commissarierne, saasnart Dommen er affagt, under deres Hænder at indsende en Gienpart af Domslutningen, saavel som en Designation over Bøderne, til Stiftamtmanden, paa det ham derefter kan vide at besørge Bøderne inddrevne; saasnart Dommen ikke for høiere Ret maatte blive indstævnet; og der underkiendt eller forandret. Kjøbenhavn den 9 August 1759.

Cancelliet resolverede herpaa under 12 September 1759:

Expederes efter Erklæringen.

1759 den 21 Septbr. Kongelig Ordre til Geheimeraad og Vice-Statholder Hr. Jacob Benzon.

CVIII.

Erklæring over en Memorial fra Brageruds og Strømsø Byens Borgere af 23 Julii 1757, derudi de berøbe sig paa en Memorial af 21 Maji, de forhen

forhen havde indgivet tillige med et Forslag til deres Privilegiers Forbedring, hvilket de forsikre at ville blive til disse tvende Steders Opkomst, der nu paa en Tidlang ere komne meget tilbage. De bede derfor nu igien, at dette Forslag maae komme til deres foresatte Høiigheds Erklæring, da de ere forvissede om, at enhver Post skal findes billig. Forslaget bestod af 18 temmelig vidtloftige Artikler. Tillige med Vice-Stattholder Benzons Erklæring over dette Forslag af 16 December 1758, hvorudi han medder om adskillige, som derudi efter hans Mening, burde forandres ved den 2, 5, 7, 9, 12, 13, 14, 15de og 16de Post, særdeles i Henseende til de mange Eeder de foreslaae, at de skulde aflægge, som beskyles for at have handlet mod Privilegierne.

Jeg maae allerunderdanigst tilstaae, at det Ord: Privilegier for den eller den Kjøbstad, i Almindelighed, forekommer mig meget mistænkeligt, men altermest, naar Forslaget dertil kommer fra de nuværende Borgere i samme Kjøbstad, eller de Fornemteste iblant dem.

Det er let at begribe af den menige Mands Maade at tænke paa hos os, at det, som er en Kjøbstads virkelige og sande Fordeel, og i sig sigter til dens Flor og Velstand, aldeles ikke kommer overeens med det, som samme Kjøbstads nuværende Jndvaanere, være sig Kjøbmænd eller Haandværkere, indbilde sig at være til deres Nytte og Fordeel.

En Kjøbstads Flor og Velstand bestaaer udi Mængden af vindskibe- lige Jndvaanere; at der er Mængde af Kjøbmænd og Handlende, saa at Kappelsst bringer dem til at udfinde nye Handelsgrene, og nye Maasder at affætte Landets Producter paa, ved derfor at tilbytte sig andre Wahre, som de enten i Landet selv, eller paa andre Steder, igien og paa samme Maade vide at affætte; at der iligemaade er Mængde af alle Slags Haandværkere, fornemmelig af dem, som forarbejde Landets egne og rane Producter, at Mængden og Kappelssten driver dem til at være arbejdssomme og flittige, og til at tænke paa, hvorledes den ene kan give bedre Kjøb og skaffe bedre Arbeide end den anden, saa at den herte Priis og Arbeiders Godhed forvissir dem om, ei allene, at intet

fremmet Arbeide kan blive affat i Byen eller derom liggende District, men og, at deres Arbeide kan med Fordeel blive affat til andre Steder.

Disse ere de beste Monopolier, som Folk erhverve sig selv ved Arbeidsomhed og Sparommelighed, hvoraf flyder, at de kunne give bedre Kiøb, og derhos dog skaffe ligesaa godt og bedre Arbeide end andre.

Naar dette lægges til Grund, saa skienner jeg ei rettere, end at de beste Privilegier; nogen Kiøbstad kunde og burde ønske sig, blev kortelig: At det skulde være alle og enhver tilladt der at nedsette sig, og paa lovlig Maade ernære sig, som han best vidste og kunde.

Men naar man betragter, hvad de for Tiden værende Indvaanere i en Kiøbstad eller de Fornemteste blant dem, næsten overalt indbilde sig at være til deres Fordeel, da kommer der noget ganske andet ud.

De fornemteste Indvaanere i en Kiøbstad, ere gierne Kiøbmænd eller Handlende.

Disse sætte deres Fordeel udi, at der kun bliver saare faae af dem, saa de desbedre kunne stifte Hovederne sammen og sætte en vis Priis for det, der skal kjøbes, saavel som det, der skal sælges; at det i den Henseende, gøres overmaade vanskeligt for alle andre at blive Kiøbmænd eller at faae Lov til at handle; at denne Vanskelighed allene noget formindskes til Fordeel for deres Børn og Descendenter; for derved at skaffe dem et Middel til at holde alle andre ude fra at handle; at de, som unders staae sig at drive nogen Slags Handel, uden forhen at have overstridet alle disse Vanskeligheder, og derefter at være antagne blant Kiøbmændenes Tal, blive haardt straffede; at de som boe enten i Byen, eller paa Landet nær omkring Byen, blive nødte til der at kjøbe, hvad de behøve til deres Huusholdning og Haandterings Fortsættelse, omend skient de paa andre Steder kunde faae det for lettere Kiøb; at de iligemaade paa en Slags Maade blive nødte til der at sælge deres Producter, omend skient de, paa andre Steder kunde faae dem bedre betalte &c.

Haandværks-Mesterne efterligne derudi Kiøbmændene, og sætte deres Fordeel udi, at der i ethvert Laug, kun blive saare faa Mesters, paa det

det de desbedre kunde gjøre Aftale og sætte Priis paa deres Arbeide; at det for enhver, i hvor godt han end forstaaer Haandværket, bliver meget vanskeligt at komme i Lauget; at denne Vanskelighed allene indskrænkes til Fordeel for Mesternes Børn; at enhver, som uden at være i Lauget, understaar sig at paatage sig noget Arbeide, i hvor godt han end gjør det, bliver straffet og forbudet at afgive sig dermed; at de der hoo i Byen eller der omkring blive nødte til at komme til dem, naar de ville have noget gjort, og betale dem derfor, hvad de forlange og have aftalt, omendskiont de enten paa andre Steder, eller paa samme Sted, hos En uden for Lauget, kunde faae bedre Arbeide for lettere Priis &c.

Alt dette sigter til at erholde Monopolier, hvilke ikke erhverves ved de Arbeidendes Flid og Sparsommelighed, hvoraf flyder, at de kunne give bedre Vahre, og arbejde for bedre Kjøb, men ved en blot udvortes Tvang, som gjør andre fortrædelige og mistrøstige, og er høist skadelig saavel for Landet, som for Byen selv, hvis Flør og Velfstand udfordrer Mængde af Borgere og Indvaanere, da derimod slige Privilegier aabenbar sigte til at hindre, at der ikke skal blive mange Borgere eller Indvaanere.

Den Tanke, jeg saaledes haver om slige Privilegier og Forslag i Almindelighed, har vel hos mig forarsaget nogen Fordømme imod dette Forslag, endog førind jeg læste det; men efter at jeg har læst det, har jeg mærket, at jeg i det mindste denne Gang ikke har taget fejl i disse mine Tanker, og at Borgerne i Dragernes- og Strømsøe ikke tænke anderledes end Borgerne i de fleeste andre Kjøbstæder her i Nigern.

De fleeste Artikler i dette Forslag og i Sædeleshed den 13de saavel som den 11te og 12te kunde derpaa tiene til Devis, da de alle sigte til at bestemme og indskrænke Folkets Næringsmaade, og om mueligt at udtælle samme i Lod og Qvintin.

Det hedder i Memorialen, at dette Forslag vil useitbarlig blive til disse tvende Steders Opkomst; men den visseste Virkning, som man forud kan see det vilde have, blev uden Tvivl, at der aldrig kunde blive ret mange Borgere paa nogen af Stederne, fornemmelig naar det af Byes

sigdom; og de 6 Mand paa det ene, men de 4 paa det andet Sted, ved Paaaliedt Skibde afgjøres, om En maatte antages til Borger, være sig som Kjøbmand, Høler eller Haandværksmand ic. eller ei. I det mindste vilde deres Antal, som fik Lov at handle, efterhaanden blive alt mindre og mindre. Men hvor der kun ere meget faa Handlende i en Kjøbs Sted, der kan der neppe være ret mange Haandværkere.

Maar alt det, som sigter til at formindske Borgernes Antal, at indskrænke Handelen, og at indskrænke Næringsmaaden for alle og enhver af disse Privilegier udgaaer, saa bliver der kun faare lidet tilbage, og dette Videt have de allerede ved Lov og Forordning.

At det øvrige have de forhen erhholdet mere end de vel burde, saavel ved de forgdgaende Byens forundte Privilegier, som ved Handels-Forordningen af 4 August 1742, hvilke og tildeels ere grundede paa de Grundsaetninger, at det skal bestemmes og fassættes, hvad enhver maade foretage sig, og at En ikke maae afgive sig med flere Ting vilkørlig. Da Borgerne i Byernes og Strømsøe saaledes allerede have der, som er godt og nyttigt i disse Privilegier, og det øvrige allene sigter til de nu værende Borgeres indbildte, men ikke til Byens virkelige og sande Fordeel; saa skulde jeg allerunderdånigst formene: at det kunde have sit Forblivende ved Lov, Forordninger og de disse tvende Byer allerede forhen allermaadigst forundte Privilegier. Kjøbenhavn den 12 August 1759.

Herpaa resolverte Cancelliet under 12 September 1759:

Forbliver ved General-Prokureurens Erklæring.

Findes henlagt iblant de afflagne.

CIX.

Om til Kammeret paa deres Skrivelse til General-Prokureuren af 9 Julii 1759, denudi de berette, at da en og anden, fornemmelig Syndenfelds i Norge i mange Aar skal have brugt og henpttet sig af de Kongelig afsøgte Almindinger, og deres Skove, ved Saug-Tammer Hugstes Tilforhandling, hvopved den Kongelige Cassé og er betaget den Recognition, som den efter Skatte-

Skatteforordningen, af sigte i Almindingsskibene. Kjøpen kommer tilkommer, saa vilde Bedkommende, paagjet Naadig Deres Misbrug, paagaar, at de efter Loven, ved Hævdbrug, derpaa have faaet Eiendomme, og paa samme Grund, saavelsom fordi de, efter 1667 Mars Matricul, og Lovens 3—12—3 have, udi disse Almindinger havt Sætere og Fædrist, befindes de endog at have bortsolgt sigte Almindinger og deres Skibe fra Gaardene udi sig selv, uden at de, i de indgivne Skieder have anført anden Udkomst, end Hævdbrug for sig og Forsædere, samt at Almindingerne, under deres Gaards Skuld have henført. Derpaa de anføre et Exempel af en Bonde, der upelig har bortsolgt tvende Partier af en saadan Almindingsskib til tvende Kjøbmand, og forbeholdt sig den tredje til sin Gaard.

Derhos Kammer Collegium tilkendegiver sin Formenting, at ingen for medessit Misbrug, eller fordi de imod Lovens Bødenis, have hugget i sigte Skibe, som tilhøre Kongen, kan ved Hævdbrug faae Erstatning imod Hans Majestæt eller over det, Hans Majestæt tilhører. Men ikke desto mindre udbede de sig dog General Prokureurens Betænkning, hvordan han formener, at Norske Lovs Anordning herudi rettest var at forstaae, og den i saa Naade derover behøvende nærmere Kongl. allernaadigste Forklaring maatte være at bekendtgjøre. Derhos de og melde, at Bedkommende, som ved Hævdbrug, tilholde sig Eiendomme til Almindingsskibene, ikke besfræ vilke affaae uden Præces. I den Henseende de ønske med allerførste at faae denne Betænkning

For saavidt jeg skienner, kommer det, huovover jeg, i Besøge Deres Excellences og høistærede Herrers Skrivelse af 9 Julii haver at giøre min Betænkning, egentlig an paa følgende tvende almindelige Hoveda Questioner, nemlig:

1) Om Hævd i og for sig er en lovlig og sikker Udkomst, som ikke bør vige for andre ældre Udkomster, saa at den, der har faaet Hævd paa en Ting, i Folge deraf, og uden anden Udkomst at fremvise, ikke frit raade over den, og sælge eller paa anden Maade, afhænde den, til hvem han vil?

2) Om saadan Hævd og kan giælde imod Hans Majestæt, og i Henseende til Hans Majestæts Almindinger og Almindingsskibe udi Norge:

1. Hvad det specielle Tilfælde og den saa kaldte Augustsbergets Skov angaaer, hvorom meddes ubi deres Excellentes og Heistorede Herrers Skrivelse, og finder jeg mig ikke istand til derom at sige noget, eller derover at give nogen tilforladelig Betænkning, da det i det korte Species facti, som bemeldte Skrivelse indeholder, ikke har været mueligt at anføre og bestemme alle de Omstændigheder, som dog maatte være bekendte, førend man kunde sige sin Mening om Sagen og dens Beskaffenhed.

2. Saaledes veed jeg ikke, hvorlænge Ole Grinder og de forrige Eiere af Gaarden Grinder have været i Besiddelse af denne Skov, minde, veed jeg, hvilken Begyndelse denne deres Besiddelse haver havt, og af hvad Beskaffenhed den haver været. Jeg veed ikke om de i Begyndelsen, allene have haft Sætere der i Skoven, og siden Tid efter anden have begyndt at hugge og fremdrive Tommerlast; om de i Begyndelsen have haft Tilladelse til at hugge og af det sældte og fremdrevne Tommer da have erlagt den Afgift, som Skatteforordningens 6 Cap. 2 Art. paabøder; naar og ved hvad Anledning denne Afgift har onbert; om det nogensteds af Fogden eller andre, paa Hans Majestæts Vegne, har været dem forbuden at hugge i disse Skove; om saadant Forbud er forfulgt og hvad de dertil have svaret; om de samme uagtet, ere vedværende offentlig, og uden at undsøe sig for nogen, at hugge i Skovene; om Eierne af Gaarden Grinder nogensteds have forbudt andre at hugge i disse Skove; om de hvois forfulgt saadant Forbud, og derpaa indhæntet Dom; om denne Skov, ved Arveskifter eller andre Slige Leiligheder, er anseet som noget, der tilhørte Gaarden Grinder ic.

3. Alle disse og mange andre Omstændigheder ere muelige, og det kan ikke vel sattes, at jo endeel af dem vilde blive oplyste under Sagen.

4. Saalænge man derom intet veed, end Aler fra, kan man ikke give nogen tilforladelig Betænkning over Sagen.

5. Jo større og stærkere Virkning Hævd haver, jo mere vætsom bør man gaae fram i at istaans nogen det, og jo bedre bør man i Forveien, være forræstet om, at alle de Requisita ere der, som fordres til at ud-

gjøre et lovlig Hævd, saasom: at der er *Possessio civilis continua, et non interrupta, non precaria, non clandestina, nec violenta &c.* Og udi Særdeleshed, her derved vel iagttages det bekjendte Axioma: *tantum præscriptum quantum possessum*; og En ikke tilstaaes Hævd over videre, end det, han virkelig bestandig haver været i Besiddelse af.

Dersom En i lang Tid bestandig haver Sætter i en Skov, kan han derved faae Hævd paa Græsgangen; men deraf følger ikke, at han har faaet Hævd paa Træerne eller den Rettighed at hugge i Skoven. Dersom han i lang Tid, jævnlig hugger i Skoven, kan han derved faae Hævd paa denne Rettighed; men deraf følger endnu ikke, at han privative har erhvervet en udelukkende Eiendomsret, og er berettiget til at formene alle andre at hugge i samme Skov.

Dersom En, efter dertil givne Tilladelse, enten græsser sine Creaturer paa et vist Sted, eller hugger i en vis Skov, da hoor ofte og bestandig han end, i Følge den ham engang givne Tilladelse, gientager samme Gierninger, saa kan det ikke virke nogen Hævd for ham, siden det allene er et *Jus Precarium* han udøver, og en *Possessio Precaria* han er udi. Men dersom den givne Tilladelse ophører eller tilbagekaldes, eller han forbydes oftere at gientage disse Gierninger, og han, saadan Gienkaldelse eller Forbud uanseet, dog bliver ved, offentlig og jævnlig eller bestandig at gientage dem, da lader hans Besiddelse af, fra den Tid af at regne, at være precair, og kan tieue ham til at faae Hævd paa Rettigheden.

Der kunne saaledes være mangfoldige Omstændigheder, hvilke i den Materie om Hævd forandre Status controversiæ, og hvilke man ikke kan vide af en kort og almindelig Fortælling, men først, naar man har læst Aeterne, eller i det mindste en tilstrækkelig Species facti, eller og hørt Sagen agere.

Overalt slutter jeg af Deres Excellences og Høifæredede Herrers Skrivelse, at denne Sag, uden Tvivl kommer til Proces, og neppe bliver afgjort uden ved en Høieste-Rettes Dom, hvor jeg tillige med andre, maae sidde og denme i Sagen, og just i den Henseende maae jeg være

faa meget mere vaersom udi at dømme derom i Forveien, da jeg ikke engang tilviffie kan vide hvad Mening jeg selv, og endnu mindre hvad Mening andre maatte blive af, og allermindst hvad Udfald Sagen vil faae.

Jeg holder mig saaledes allene ved de tvende forhen fremsatte almindelige Qvæstioner, uden at have nogen Hensigt til et eller andet vist enkelt Tilfælde. Og da synes den første blant disse tvende Qvæstioner let at besvare og afgjøre efter Danske Lovs 5te Bogs 5te Cap. 1ste Art. og Norske Lovs 5te B. 5te Cap. 3die Art., hvilke tvende Artikler udtrykkelig og eenstemmig fastsætte: At, hvis Guds og Eiendom nogen haver havt i Haand og Hævd i tyve Aar ulast og uliært til Ting, det beholder han uden anden Adkomst at fremvise, angerløst og uafvundet ic.

Dersom nu den, der i tyve Aar har havt en Eiendom i Haand og Hævd, beholder den uden anden Adkomst at fremvise, saa følger, at de 20 Aars roelige Besiddelse maae være hans eneste Adkomst til samme Eiendom.

Dersom han, i Kraft af samme Adkomst, beholder Eiendommen angerløst og uafvundet, saa at ingen anden kan vinde den fra ham, saa følger, at han ved samme Adkomst har erhvervet fuld Eiendomsret derover. Men naar han i Kraft af denne Adkomst, har erhvervet fuld Eiendomsret over en Ting, saa kan han og i Følge deraf frit raade over Tingen, ved at bortskienke, bortselge og afhænde den, enten ganske eller tildeels, til hvem han vil, og paa hvilke Vilkaar han lyster; thi alle disse Handlinger ere Virkninger af Eiendom, og den Rettighed at udøve dem er en naturlig og nødvendig Følge af Eiendomsret.

Jeg skønner saaledes ei rettere, end at denne Artikel, i Danske og Norske Lov tydelig nok afgjør, at 20 Aars Hævd, i og for sig, er en god, sikker og lovlig Adkomst, som ikke behøver eller forudsætter nogen anden Adkomst, ei heller bør vige for nogen anden Adkomst, men har i alle Maader den samme Virkning og Kraft, som den allerbedste og sikreste Adkomst kan have.

Det, som man saaledes tydelig erfarer af Lovens og denne Artikels rene Ord og klare Bogstav, bliver man endnu mere overbevist om, naar

naar man bemærker, at Lovgiveren ved den Talemaade: uden anden Adkomst at fremvise, nødvendig maae have haft en vis bestemt Hensigt.

Ehi da denne 5 Bogs 5 Cap. 1 Art. i vores Danske Lov er taget af Christian den 3dies Reccesses 50 Art., saa er samme ligefrem og næsten Ord til andet, indført i vores nuværende Lov, saaledes som den fandtes i bemeldte Reces, undtagen, at der er sleet NB. tvende smaae Tillæg; nemlig a) ved de Ord Ulast og Ukiærrt, er tillagt det Ord til Ting; b) ved de Ord, det beholder han, er tillagt den Periode uden anden Adkomst at fremvise.

Man kan være forvissat om, at intet af disse tvende Tillæg er sleet uden god og tilstrækkelig Grund.

Hvorfor det første Tillæg er sleet, er let at begribe; nemlig for at afgjøre en Qvæstion; som tilforn jævnlig opkom, og hvortil Anledning var tagen af den romerske Ret: om der til at afbryde Hævd, eller den Besiddelse, hvorved Hævd blev erhvervet, behøvedes Interpellatio judicialis, eller om Interpellatio extrajudicialis kunde være nok. Af det Ord, til Ting, som her er tillagt i denne Artikel, flyder, at den første behøves, saa at det, til at hindre En fra at faae Hævd paa min Ting ikke er nok, at jeg taler til ham derom i andres Paahør, sender Bud til ham, eller skriver ham til, at han maae lade være at bruge den Ting, som hører mig til, men dersom han ikke vil lade af at bruge den, maae jeg tage Stævning ud imod ham, eller giøre Forbud og forfølge det til Ting.

Hvorfor det andet Tillæg er sleet af de Ord: uden anden Adkomst at fremvise, er iligemaade let at begribe af følgende.

Førend Christian den 3dies Reces kom ud i Aaret 1558, var man i Danmark vant til det gamle 3 Mars eller 3de Vintres Hævd, om hvilken det Indske Lovs 1 Bogs 41 og følgende Capitler, saavelsom de andre gamle Danske Love jævnlig tale, og hvoraf vi endnu have adskillige Spor i vores Danske Lov.

Ligesom Tiden, der udfordredes til at faae denne tredje Vintres Hævd, kun var saare kort, saa var denné Hævds Virkning og kun liden, da

det ei allene forudsatte lovlig Adkomst, men og maatte vige for anden ældre Adkomst, og egentlig i sig, ikke var at ansee, som en Adkomst til en Ting, men sitarere, som en Adgang til at faae Adkomst derpaa, ved Dom eller Laasebrev, efter at alle Bedkommende vare stævnedes og ingen havde havt noget Lovgylldigt derimod at indvende.

Efter at nu denne nye eller 20 Aars Hævd, som vi havde laant af den Romerske Ret, var indført ved Christian den 3diés Reces, saa vilde Bedkommende derpaa anvende det, de vare vant til, og som havde gieldet, i Henseende til den gamle 3 Aars Hævd, hvilken endnu vedvarede tillige med den nye, og ikke var affkaffet ved Recessen. Altsaa paastode de, at denne 20 Aars Hævd ikke kunde gielde uden lovlig Adkomst, og burde vige for anden Adkomst.

For at afgjøre denne Qvæstion og forekomme de deraf stændende Disputer, har Lovgiveren fundet for godt i Loven ved denne Artikel, at tillægge de Ord: uden anden Adkomst at fremvise.

Man maae og tilstaae, at disse Ord ere saa tydelige, og saa aldeles afgjøre Qvæstionen, saa man ikke burde vente, at denne mere kunde opkastes, og endnu mindre, at derom, isald den blev opkasted, kunde være tvende Meninger.

Loven siger tydeligt, at den, der har havt en Eiendom udi 20 Aars roelig Besiddelse, beholder den, uden anden Adkomst at fremvise, hvor skulde man da vente, at nogen kunde falde paa at antage, at han ber fremvise anden Adkomst, og han i Mangel deraf, bør miste den, isald der kommer en anden og viser Adkomst?

Men just det, at der endnu ere ulige Meninger om denne Qvæstion, viser hvor vanskeligt det er, reent og i Henseende til dens hele Virkning, at faae en Lov ophævet, eller saa at sige forglemt, naar samme Lov har givet Anledning til et Axioma Juridicum, og dette igjen er bleven til et Dedsprog blant menig Mand.

Den Talemaade: Hævd maae vige for Adkomst, har i 3 til 400 Aar og indtil for et Par Hundrede Aar siden, været et ganske rigtig Axioma Juridicum her i Riget, som havde sit gode Grund i Rigets

da værende Love, og var i alle Maader anvendeligt paa det ved samme Love fastsatte Hævd.

Efter at Christian den 3dies Neces for omtrent 200 Aar siden, var udkommen, lod denne Talemaade vel ikke aldeles af at være et Axioma Juridicum eller Regula Juris, men maatte anvendes med Værdsommelighed, siden den allene gjeldte i Henseende til den gamle 3 Aars Hævd, som ikke var affkaffet, men ikke i Henseende til den nye 20 Aars Hævd, som ved bemeldte Neces var indført.

Men efter at vores Lov var udkommen, og samme næsten gandske havde affkaffet den gamle 3 Aars Hævd, og allene vedbeholdt og fastsat den 20 Aars Hævd, saa kunde denne Talemaade ikke længere anses, som en Regula Juris, og endnu mindre, som et Axioma Juridicum, da dens Indhold ikke var anvendelig paa den eneste Hævd, som i Loven var tilladt.

Men derfor har det ikke ladet af at være et Ordsprog, og da det er hændt, at adskillige have hørt dette Ordsprog ofte igientage, førend de nogensinde havde seet eller læst Loven, og siden indtagne af denne forudfattede Mening have læst Loven selv, saa ere de aldrig komne i med at tvivle om dets Rigtighed.

Dette anseer jeg, som Marsagen til, at man undertiden hører dette Ordsprog gientage og anføre som en Regula Juris, endog af dem, som mere end engang have læst vores Lov igiennem, og have god Indsigt i dens Sammenhæng, da jeg dog tør sige, at denne foregionne Regula Juris ikke haver den allermindste Grund i Loven, uden maaffee i en urigtig Fortolkning og Forstaaelse af Danffe Lovs 5te Bogs 5te Cap. 3die Art. og Norffe Lovs 5te B. 5te Cap. 5te Artikel; hvilken urigtige Fortolkning igjen kommer deraf, at man ikke iagtager de adskillige Bemærkelser, som det Ord: Hævd haver, saavel i vore nuværende som ældre Love.

Det Ord Hævd betynder egentlig en Tings Besiddelse, og i den Mening tages det gierne i vore Love, naar det hedder: at være i eens Hævd, at have i Hævd, at have i Haand og Hævd, at have i Hævd

og havendes Værgæ ic. Det betyder og Usucapio eller den Adkomst man haver til en Ting, ved dens roelige Besiddelse i 20 Aar, og i den Mening tages det gjerne i vore Love, naar det hedder: at faae Hævd paa en Ting, at fange Hævd, eller at have Hævd paa noget.

Endelig betyder det og en Tings Vedligeholdelse eller noget mere end en blot Vedligeholdelse, saasom en Tings Præydelse eller Forbedring, og i den Mening tages det gjerne, naar det hedder at holde en Ting ved Hævd.

Udi Titelen til 5te Bogs 5te Capitel betyder Hævd Usucapio, og den Titel om Hævd, vil sige det samme, som de Usucapione. Derimod strax i bemeldte Capitelts første Artikel betyder Hævd Besiddelse, og naar det hedder: Hvis Gods og Eiendom nogen haver havt i Gaand og Hævd, da vil det ikke sige andet, end, hvis Gods og Eiendom nogen haver havt i Besiddelse.

Na fastsætter 5 Bogs 5 Cap. 3 Art. (eller 5 Art. i Norske Lov) Haver nogen Eiendom i Gaand og havendes Værgæ, og anden Mand siger den sin at være, da er den, som i Hævd haver, i hvor faae Aar det er, ikke pligtig til at føre sin Adkomst tilstæde, med mindre den, som søger Eiendommen fører sine Beviisninger frem, hvormed han Eiendommen vil vinde.

De som ikke have iagttaget, at det Ord Hævd, i vores Lov tages i adskillige Meninger, men slutter, at det her i denne Artikel, ligesaavel som in rubro Capitis, maatte betyde Usucapio, have deraf infereret, at Hævd allene virker en Præsumption, i Følge hvilken En beholder Tingen, saa længe ingen anden bevise sin Adkomst dertil, men naar en anden har fremført og beviist sin Adkomst til Tingen, da maae Usucapiens og bevise sin nyere og bedre Adkomst dertil, eller og miste den, uden at hans 20 Aars roelige Besiddelse eller Hævd derudi kan komme ham til Hielp, hvilket alt kommer ud paa det samme, som den forhen ommeldte Talemaade: Hævd maae vige for Adkomst.

Men ligesom det er forunderligt, at nogen har kunnet falde paa at antage, at ved den Hævd, som i denne Artikel ommeldes, skulde foreslaaes

staaes 20 Aars Hævd, da Loven selv udtrykkelig tillægger: i hvor faa Aar det er, og derved viser, at denne Artikels Bestemmelse gielder om enhver Besiddelse, enten den har været et heelt Aar, halvt Aar, fjerding Aar eller kortere Tid, saa er det og af Lovens Analogie og Sammenhæng og alle Omstændigheder soleklart, at der ved det Ord Hævd, i denne Artikel, ikke kan forstaaes andet, end en blot Besiddelse, uden nogen Henseende til Tiden, hvilken den haver vedvaret langt eller kort. Og i saa Fald, vil denne Artikel ikke sige andet, end det, som de fleeste og noget nær alle Love ere enige udi, nemlig: at den, der har en Ting i Besiddelse, har Præsuntionen for sig, at han besidder den med Rette, og i Følge deraf, ikke er forbunden til at vise sin Adkomst, omendskjønt en anden kommer og paastaar, at samme Ting hører ham til, men derimod er det den andens Sag at fremsøre og godtgjøre den Adkomst, han formener sig dertil at have, og naar det er skeet, da er det først Besidderens Sag, at vise sin Adkomst, eller at frembringe sine Exceptioner til at kuldkaste den andens Beviis.

Naar dette er den rette Forstaaelse af denne Artikel, som det visse- lig er, saa følger deraf ikke det mindste, som enten kunde svække eller formindstke Hævds Kraft og Virkning efter vores Danske og Norske Lov. Meget mindre gaar det an i denne Artikel, at søge Grunden til den forhen ommeldte og opdigtede Regula Juris: Hævd bør vige for Adkomst, da denne Artikel aldeles ikke taler om 20 Aars Hævd, eller om den Hævd, der i sig er en lovlig Adkomst, men allene om en blot Besiddelse og dens Kraft og Virkning in Jure, hvilken er den samme efter vores Lov, som efter Jus Romanum og de fleeste bekiendte borgerlige Love.

Efter at jeg saaledes af vores Danske og Norske Lov selv haver viist, at Hævd for sig er en god og sikker Adkomst, der ikke behøver eller forudsætter anden Adkomst, ei heller bør vige for saadan, saa tænker jeg, at jeg ikke behøver at tage min Tilflugt til Naturettens Grundsætninger, eller til de Grunde, som Hævd (eller Adkomst til en Ting, ved at besidde den i lang Tid,) haver i samme, Folkeretten, og den almindelige

lige Ret, skönt de alle bidrage til at stadfæste og bestyrke samme Mening og at vise dens Billighed, saavelsom dens Nytte og Nødvendighed.

Den Grund, som Hævd haver i Naturens Lov, er derelictio præsumpta tillige med det bekiendte Axioma: Res nullius cedunt occupanti; hvilket bestaaer derudi, at naar En udi lang Tid bruger den andens Ting, og Eieren tier stille dertil, da præsumeres han at have derelinqueret samme Ting og ikke mere at skiette derom, da den derimod, som en Ting, der tilhørte slet ingen, er bemægtiget af den anden, som imidlertid har brugt den.

Uf denne Grund skyder, at efter Naturens Lov, har En ligesaa god Udkomst til den Ting, han har faaet Hævd paa, og besidder den med ligesaa god og fuld Eiendomsret, som En besidder den Ting, han har bemægtiget sig, da den tilforn tilhørte slet ingen, og var Res Nullius.

Heraf lader sig tillige den Qvæstion besvare: hvorvidt det gaaer an at faae Hævd paa Misbrug, naar man ellers ved Misbrug (som er et meget ubestemt Ord) forstaaer enhver utilladelig Gierning, da enhver Hævd, som oftest i Begyndelsen forudsætter een eller flere saadanne Gierninger.

Det er ustridigt, at en i sig utilladelig Handling ikke kan blive tilladelig ved det, at den nogle Gange igientages, og at Tiden før sig, ikke kan giøre nogen Forandring i en Giernings Moralitet, men at det, som var Uret i Gaaer, er det og i Dag, og bliver det tillige i Morgen; men ligesom det er vist, at den, der bruger en andens Ting imod Eieren Billie, begaaer derudi en utilladelig Gierning, saa er det og vist, at naar han i lang Tid vedbliver bestandig at bruge den, og Eieren da, i Følge Loven, ved hans Stiltienhed, præsumeres at have erklæret, at han ikke skiotter om Tingen, men har forladt den, hvorimod den anden ved sin Brug, har bemægtiget sig den, saa bruger han tilsidst ikke længere en andens, men sin egen Ting, og altsaa er hans Gierning ei længere utilladelig.

Foruden den Grund, som Hævd har i Naturens Ret, har den endnu en anden og nye Grund i Folkeretten og den almindelige Ret, som før

foknemmelig sigter til at vise Hævd's store Nytte og uundgaelige Nødvendighed. Denne Grund er det in Jure Gentium noksom bekendte Principium: Certitudo dominiorum, som bestaaer derudi, at En kan være forvissat om, at den Eiendom, som han selv eller hans Forfædre og Forgængere i meget lang Tid have havt, den tilhører ham med Rette, saa at han ikke behøver at staae i daglig Frygt for, at nogen skulde fravinde ham den, omendskjønt de gamle Skieder og Adkomster, som hans Forfædre eller Antecessorer have havt derpaa, maatte være ødelagte, opbrændte, eller paa anden Maade bortkomne.

Denne Hensigt, som i den Borgerlige Stand er af saa stor Nødvendighed til at vedligeholde den indvortes Roelighed og Sikkerhed, kan neppe opnaaes, uden ved Hævd, og opnaaes ikke ved den Hævd, hvortil man udfordrer lovlig Adkomst, og om hvilken man antager, at den maae vige for anden Adkomst.

Vi have i disse Riger (undtagen i det ene Tilfælde, hvorom siden skal meldes) kun et eneste Slags Hævd, nemlig 20 Aars Hævd.

I Tydskland og andre Steder, hvor de rette sig efter Jus Romanum, eller de deraf afledte Love, gaaer det gierne an at fordre Jus Titulus til Usucapio & Præscriptio longi temporis, eller 3, 10 og 20 Aars Hævd; siden de desuden have Præscriptio longissimi temporis og Præscriptio immemorialis, hvor intet saadant fordres. Utsaa omendskjønt En ikke er saa aldeles vis i sin Sag, naar han alene i 10 eller 20 Aar har besiddet en Eiendom, saa erholder han dog tilfulde, og i alle Maader saadan Visshed, naar han har havt den i roelig og bestandig Besiddelse i 30, 40, 50 Aar eller i Mand's Minde.

Derimod, da vi i Danmark kun have den eneste 20 Aars Hævd, saa følger, at hvad 20 Aars roelig Besiddelse, hos os ikke kan virke, det kan et eller flere Hundrede Aars Besiddelse ei heller udvirke.

Utsaa naar man antager, at til 20 Aars Hævd behøves lovlig Adkomst, og at den i Mangel deraf, maae vige for anden lovlig Adkomst, saa følger af denne Sætning, at om En besidder en Eiendom, som han kan bevise, enten at hans Forfædre for ham have besiddet over Hund-

drede Aar, eller og, at han haver kjøbt af en anden, hvis Forfædre eller Forgiængere havde besiddet den over Hundrede Aar, og der kommer en Persona Moralis, et Kloster, Universitet, eller anden offentlig Stiftelse, og med gamle, men authentique Documenter beviser, at samme Eiendom, for over 200 Aar siden, haver tilhørt dem, saa kan de paa denne Grund, fravinde Besidderen Eiendommen, saafremt han ikke er istand til at oplyse og bevise, hvorledes den, paa lovlig Maade er fra samme Stiftelse, i de ældre Tider, kommen til hans Forfædre eller Formænd.

Naar man forestiller sig, hvor let og paa hvor mange Maader gamle Breve og Adkomster kunde bortkomme, saa indseer man tillige, hvor farlig saadan Meening er for den almindelige Sikkerhed og Noelighed, og i hvor høi en Grad, den kuldkaster Eiendommens Sikkerhed, som just er det, den almindelige Ret sigter til ved Hævd.

Vil man sige, at den, der er i forommeldte Tilfælde, saa at han selv og hans Forfædre eller Formænd over Hundrede Aar have besiddet en Eiendom, aldrig kan have Mangel paa Adkomst dertil, siden der nødvendig maae være enten gamle Skieder, eller Urve=Skifter og Lodsdeler, som hiemle ham Eiendommen og vise hans Adkomst dertil; da svares, at naar man i den Materie om Hævd, taler om Adkomst, da forstaaer man altid derved Justus Titulus eller lovlig Adkomst, det er, saadan Adkomst, hvorved Tingene paa lovlig Maade, er overdraget til mig af den, som virkelig eiede den, thi om En, som selv ikke eier en Ting, giver mig et Skiede derpaa, da er saadant Skiede ikke nogen Adkomst for mig.

Dette have vore gamle Love og iagttaget, i Henseende til de gamle 3 Aars Hævd; thi derfor hedder det saavel i den Indske Lov, som for næmmelig i Eric's Haandfæstning Art. 29: at ingen kan faae lovlig Skiede uden af den rette Eier, siden Hævd uden lovlig Adkomst ikke gielder.

Naar derfor En, paa Grund af en ældgammel Adkomst, vil fravinde mig en Eiendom, kan det, under denne Hypothes ikke hjælpe mig, at jeg fremlægger en andens Skiede, hvorved han har overdraget Eiendommen

dommen til mig, thi han exciperer strår, at jeg skal bevise, at den som udgav Skjødet var selv rette Eier af samme Eiendom. Fremlægger jeg endnu tredie Mands eller forrige Eiers Skjøde til ham, gientager han atter den samme Exception, og saaledes kan han holde det med mig, indtil jeg viser lovlig Skjøde eller Adkomst fra den Persona Physica eller Moralis, som han selv forestiller, og hvis Ret han vil indtale.

Da nu dette, de fleeste Tider, er umueligt, og det vel overgaaer mennefskelig Forsigtighed, at tage saadanne Præcautioner, hvorved man kunde blive aldeles forvisset om, at gamle Skjøder og Adkomster aldrig kunde bortkomme, saa bliver der neppe andet tilovers, til at sætte Undersaatterne i Sikkerhed, og at stadfæste Certitudo dominiorum, end at roelig Besiddelse i den Tid, som Loven udkræver, maae for sig være at ansee som en god Adkomst, i Følge af hvilken Besidderen kan være forvisset om, at ingen kan fravinde ham den Eiendom, som han er istand til at bevise, at han i saa lang Tid, har havt i roelig Besiddelse, eller at Hævd for sig maae være god Adkomst.

Jeg tænker, at jeg ikke behøver vidtøstligere at bevise, at Hævd, efter vores Danske og Norske Lov, er og nødvendig maae være en god og sikker Adkomst, som ikke just forudsætter og udfordrer anden Adkomst ei heller bør vige for saadan, da jeg endog holder mig forvisset om, at de, der ere af anden Mening, ikke tilfulde indsee de farlige Følger, som deraf kan flyde.

Hvad den anden Hoved-Quæstions første Membrum angaaer, nemlig: om saadan Hævd og kan gielde imod Hans Majestæt, da understaaer jeg mig ikke, enten at bekræfte eller nægte samme, siden vore Love ikke tale det allermindste derom.

Vel synes denne Lovens Stiltienhed at være et Argument for den bekræftende Mening. Men det er og vist, at naar 20 Aars Hævd skulde gielde imod Hans Majestæt og det Almindelige, og det traf sig, at en egenyttig eller skadesløs Betient, som havde et vidtøstigt offentligt Gods under Administration, forblev en 30 eller 40 Aar eller længere i saadan Tjeneste, saa kunde det let hændes ved en saadan Betients Egen-

nyttighed eller Stødesløshed, at en anden imidlertid sit Hævd paa adskillige Godset tilhørende og endeel af dets bedste Herligheder, hvilket vilde være af en farlig Følge.

Men hvad denne Ouestiones andet Membrum angaaer, som egentlig er det, der hører herhen, nemlig: Om saadan Hævd og kan gielde, i Henseende til Hans Majestæts Alminding i Norge? da synes samme tydelig besvaret i Norske Lovs 3die Bogs 12te Cap. 2den Artikel, som lyder: Sigter Kongens Foged nogen at have taget noget fra Kongens Alminding, og det bevises, at det er Tredive Aar siden, det er skilt fra Alminding, da være den, som det haver, for denne Sag angerløs.

Derfor Kongens Foged taber Sagen, naar han paa Kongens Begne anlegger Sag mod nogen, for at søge det, den samme har taget fra Kongens Alminding, og den anden derimod friesindes for hans Tiltale, naar han beviser, at det er 30 Aar siden, det blev skilt fra Almindingen; saa følger, at de 30 Aars roelige Besiddelse af samme Stykke, som Besidderen og hans Formand have været udi, maae tiene ham til lovlig Udkomst derpaa.

Derfor denne Udkomst er tilstrækkelig nok til at forsvare ham mod Kongens, som forrige Eiers Tiltale; saa maae den og kunne forsvare ham mod alle andre; altsaa maae han, ved samme Udkomst, have erhvervet fuld Eiendomsret over det fra Almindingen skilte Stykke, hvoraf atter flyder, at han efter Behag kan disponere derover, ved at bortstienke, forbytte, bortselge, eller paa anden Maade afhænde det ganske eller tildeels til hvem han vil, og paa hvad Maade han vil.

Dette er det eneste Tilfælde i hegge Rigers Lov, hvor der til at faae Hævd paa en Eiendom, fordres længere Tid end 20 Aar, da man for det øvrige, i disse Riger ikke veed af andet, end den bekendte og forhen ommeldte 20 Aars Hævd at si.

Denne 30 Aars Hævd er taget af den gamle Norske Lov, som ikke vidste meget af Hævd at si, undtagen i Henseende til Døds-Gods, hvilket

hvilket blev den Families eller Ets Odel og Eiendom, som havde havt det i roelig Besiddelse i 30 Aar (see Odels-Valken Cap. I og 12).

Da den 20 Aars Hævd, som i Danmark var indført ved Christian den 3dies Noces, blev ved Kong Christian den 5tes Norske Lov indført i Norge og anvendt saavel paa Odels-Gods, som al anden Eiendom, saa beholdte de den gamle Norske 30 Aars Hævd allene i Henseende til Kongens Alminding.

Dette viser, at Lovgiveren haver indseet paa den ene Side, at det var ubilligt, om Folk i lige saa kort Tid skulde kunne faae Hævd paa Kongens Alminding, som paa private Folkes Eiendomme, og paa den anden Side, at det efter Norges Besskaffenhed vilde være af en farlig Følge, om aldeles ingen Hævd skulde kunde falde paa Kongens Alminding, siden deraf vilde flyde, at de fleeste, om ikke alle Gaard-Eiere i Norge maatte leve i en bestandig Frygt og Tvivl om deres Eiendommes Visshed, da de ikke kunde vide, om der blant deres Gaards Tillæg var noget, som i forrige Tider, var taget eller kommet fra Kongens Alminding, og som i Fremtiden kunde blive dem fravundet, enten fordi de ingen Kongl. Adkomst eller Skiede havde eller havde havt dertil, eller fordi de Skieder og Adkomster, de eller deres Formænd i saa Fald havde havt, vare bortkomne, hvilket alt ligefrem strider imod certitudo dominiorum, som den Grund, Hævd haver i den almindelige Ret, og desuden haver utallige onde og for Landets Forbedring, skadelige Følger.

Dette haver bevæget Lovgiveren til at gaae en Middelvei, og at undtage Kongens Alminding fra den almindelige 20 Aars Hævd, men tillige, i Henseende til samme Alminding, at tillade og fastsætte en længere eller 30 Aars Hævd.

Deraf flyder at 30 Aars Hævd, i Henseende til Kongens Alminding, har den samme Kraft og Virkning, som 20 Aars Hævd, i Henseende til andre private Eiendomme.

Jeg anseer det, som en stor og væsentlig Fordeel for Norges Rige, og som et ubedrageligt Beviis paa Lovgiverens Wiisdom, Godhed, og dybe Indsigt, at denne Artikel er indført og staaer i den Norske Lov.

Man forestille sig, isald denne Artikel i Norske Lov ikke var til, hvad følger det da vilde have, isald et høilovligt Kammer-Collegium fandt tienligt, at tilveiebringe en Commission, som skulde undersøge, hvad der i forrige Tider var kommet fra Kongens Alminding i Norge, og for hvilken det skulde indtales fra alle dem, som ikke vare istand til, derpaa at forevise Kongl. Skæder og Adkomster.

Jeg tænker, at der paa Landet i Norge, fornemmelig Syndenfeldts, kun ere saa Gaarde af nogen Betydning, som jo have store og anseelige Stykker, der i forrige Tider, ere komne fra Hans Majestæts Alminding. De nuværende Behoere og Besiddere have betalt disse Stykker ligesaa dyrt, som det øvrige af Eiendommen, og have ikke havt nogen Deel udi, at de i forrige Tider, ere tagne fra Hans Majestæts Alminding. Ikke destomindre vilde de, skjønt Uskyldige, ved saadan Forandring, ei allene tabe anseeligt, men og, for største Deel, blive ødelagte.

Wilde de nuværende Besiddere igien søge deres Skades Erstatning hos deres Hiemmes-Mænd, Med-Arvinger og andre Vedkommende, og saa fremdeles, da maatte deraf nødvendig flyde utallige Processer, hvoraf den visseste Virkning vilde blive, at den ene ødelagde den anden, uden at nogen af dem derved blev beriget.

Jeg er vis paa, at ved en saadan Forandring, der billig kunde kaldes en Revolution i Norge, vilde Hans Majestæts Undersaatter tabe over hundrede Gange mere, end Hans Majestæt nogensinde derved kunde vinde.

Jeg troer ikke, at saadant kunde ansees at være til Hans Majestæts virkelige Fordeel.

Til alt dette kan man vel svare: Qvi Jure suo utitur, akeri injuriam non infert; men jeg tænker, at der blant dem, der saaledes bruge de fra Hans Majestæts Alminding fraskilte Stykker, ere adskillige, hvis Formænd i de ældre Tider, dertil kan have havt mundtlig Tilladelse, andre, som have havt skriftlig Tilladelse dertil, Skæder og Adkomster derpaa, som ved Tidens Længde ere bortkomne og reent forglemte.

Disse deres Vilkaar ville ved saadan Begivenhed ikke blive bedre end de andres, som aldrig have havt nogen Adkomst eller Tilladelse. Thi enten Ens Formænd aldrig have havt Kongl. Skøde og Adkomst, eller og de have havt dem, men de ere bortekomne, saa det nu ikke mere kan bevises, saa kommer det ud paa et og det samme, og de ere begge lige ilde faren, naar lang Tids roelig Besiddelse ikke længere maae gielde.

Hvor lykkelig er Norge ikke, og hvor høit have dens Indvaanere ikke Marsag til at prise deres Lovgiveres Wiisdom og Godhed, der ved en Artikel i den Norske Lov, har, saa at sige, borte givet sin egen Ret, og derved betrygget dem imod en saa farlig Revolution.

Da jeg anseer det, som en stor Fordeel for Norge, at denne Artikel, nemlig 3 Bogs 12 Cap. 2 Art., findes i den Norske Lov, saa kan jeg umuelig raade til dens Forandring, saalænge den yderste Nødvendighed ikke udfordrer det, og den ikke er det eneste Middel til at opnaae en i sig nyttig og nødvendig Hensigt.

Det er klart, at en nye Lov (thi hvad enten man kalder det Forandring eller Forklaring, saa bliver det dog alletider i sig en nye Lov, fornemmelig den Lov, vi have, i den Henseende, er tydelig nok, og ikke behøver nye Forklaring,) ikke kunde gielde for den forbigangne, men allene for den følgende Tid.

Naar man i Anledning af det, som forhen er meldt, forestiller sig, hvad deraf kunde fulgt, om denne Artikel ikke havde været indført i Norske Lov, saa kan man deraf nogenledes slutte, hvad Virkning det mueligt, i Fremtiden og om 2 à 300 Aar kunde have, om den nu blev forandret og ophævet. Maaskee kunde denne Virkning blive saadan, at man hos Efterkommerne kun vilde fortiene liden Tak dermed.

At de, der Efterdags indtog noget af Kongens Almindings Skove, levede i bestandig Frygt for at miste det, og at deres Efterkommere eller Eftermænd engang i Fremtiden virkelig kom til at miste det, det kunde just ikke skee, da de ikke kunde siges derved at blive forurettede, naar Loven allerede forhen havde været forandret.

Dog vilde det have den Virkning, at saadanne ikke paa nogen Maade, gjorde sig Umage med at vedligeholde eller forbedre Skoven; men snarere saae til, jo før jo hellere reent at borthugge og ødelægge den.

Men det, som bliver Hoved-Questionen, er i Henseende til dem, der nu eller herefter maatte faae Kongelige Skieder og Adkomster, hvorledes man skulde forhindre, at ikke adskillige blant deres Efterkommere og Eftermænd, om nogle Hundrede Aar, naar disse Skieder og Adkomster vare bortkomne og forglemte, skulde komme til at miste saadan dem engang tilskjødte Almindings Skov, paa den Grund, at de ikke kunde fremvise Kongelige Skieder og Adkomster, ei heller bevise, at deres Formænd nogensinde havde havt dem.

Naar man paa den ene Side, ved Lovens Forandring, betager Folk den Sikkerhed og Visshed de nu have, ved deres lange og roelige Bestodelse, saa maae man paa den anden Side ved andre Midler, forskeffe dem en ligesaa tilforladelig Sikkerhed og Visshed, der ligesaaletid kan briste.

Eleer det ikke, er Loven uretfærdig, og maae nødvendig have utal- lige skadelige Følger.

Certitudo dominiorum er et stort Ord, og har ikke uden Aarsag været antaget, som et vigtigt og nimodsigeligt Princip i den almindelige Ret.

Det er vist, at der nu ere langt flere og flere Midler bekiendte til at gjemme gamle Skieder og Adkomstbreve, end de som man i de ældre Tider har vidst af at sige.

Men, ligesom en Pante-Protokol lettelig i paakommende ulgkkelige Tilfælde kan blive opbrændt, saa lærer og Erfarenhed, at den kan blive bortstiaalen, forældet, lemlæstet, Blade afstøven ic.

De offentlige Archiver synes at være mindre Fare underkastede og holdes nu i bedre Stand og Orden, end tilførn.

Men det er saa tungt, naar En, hvis Velsærd det maaskee er om at gjøre, skal nødes til at søge den eneste Oplysning, der kan redde ham, enten hos Uvedkommende, som aldeles ingen Andet have i Sagens Ud- fald, eller mueligt hos hans Contrapart.

Det

Det kan hælde sig, at de, der skulde skaffe Underretning om slige gamle Documenter, ikke vide at finde dem. Det er og uueligt, at de ikke ville give sig den Umage, at opse de dem.

Exempla sunt odiosa; dog fattes de vel ikke.

Det, som for Tiden, og efter nu værende Omstændigheder, aldeles ingen Betænkning har, kan dog for Fremtiden være at befrygte, ligesom det i ferrige Tider har fundet Sted.

Jeg skulde og tænke, at der, uden at tage sin Tilflugt til een saa slibrig Forandring i en ældgammel Lov, kunde udfindes saadanne Midler, hvorved det tilstrækkelig kunde forebygges, at private Folk ikke Eftersdags kunde faae Hævd paa Kongens Almindings-Skove.

Jeg taler om Kongens Almindings-Skove, som skal og maae beholdes; thi hvad Kongens Alminding i det øvrige angaaer, da tænker jeg, at der just ikke er meget Dødt udi, at en privat Mand indtager et Stykke deraf, for at dyrke og beboe det. Jeg veed og, at saadan Tiladelse ikke nægtes den, som begierer det.

Jeg begriber heel vel, at meget og ofte kan foregaae i Norge, uden at Kammer-Collegium er istand til altid at faae det at vide. Men jeg skulde dog mene, at et i sig utilladeligt Foretagende mod Kongens Almindings-Skove, ikke kunde begyndes, og i 30 Aar bestandig og offentlig fortsættes, uden at Kammer-Collegium een eneste Gang kunde faae Underretning derom, og at det dog maatte være uueligt for bemeldte engang i 30 Aar, for Ex. hver 15de, 20de eller 25de Aar, at faae en sikker og tilforladelig Efterretning om den Tilstand, som Kongens beste Almindings-Skove befandtes udi.

Skulde den Tid af 30 Aar synes for kort, da har jeg intet imod, at Loven i den Henseende ved en Forordning forandres, og at der, isteden for 30 Aar, sættes 40, 50 eller 60 Aar.

Zhi det kommer just ikke saa meget derpaa an, om Tiden er kortere eller længere, naar allene en vis Tid er fastsat, efter hvis Forløb, enhver, i Henseende til hans Eiendom, kan have den tilforladelige Sik-

kerhed og Visshed, som Certitudo dominiorum udfordrer, og uden hvilken den indvortes Noelighed ikke kan ret stadfæstes og bestaae.

Skulde man ikke paa saadan eller anden Maade kunde blive nogenledes forviffet om Kongens Almindings=Ekoves Conservation, da kan jeg ikke være imod en Forandring i Loven, naar det Høiloolige Kammer-Collegium tillige veed at udfinde saadanne Forsigtighedsregler, hvorved det blev gjort plad umueligt, naar En først eengang havde faaet Kongl. Skiøde og Udkomst paa en saadan Almindings=Ekov, at hans Eftermænd, som besadde samme enten ganske eller tildeels, da ikke i Fremtiden og om nogle Hundrede Aar, naar Skiøderne og Udkomsterne vare bortkomne og forglemte, skulde komme til at miste den, paa den Grund, at de allene havde Hævd paa Eiendommen, og ikke vare istand til, enten at fremvise Kongl. Skiøder og Udkomster derpaa, eller tilfulde, at bevise, at deres Formænd eengang have havt saadanne.

Desuden vilde det, for at hindre, at den Uvisshed, som saadan Lov medførte, ikke skulde strække sig til private Eiendomme, og saaledes udbrede sig over hele Riget, i saa Fald være ganske nødvendig, at i Forebeien, ved offentlig Tryk blev bekendtgjort en fuldstændig Specification og tydelig Beskrivelse over alle de Almindings=Ekove og deres Strækninger, som Hans Majestæt endnu havde sig forbeholden, og som under den nye Lov skulde være indbegrebne; thi uden saadant kunde den nye Lov lettelig have den Virkning, at en Particulier ofte blev hindret fra at købe en Eiendom af en anden, af Frygt for, at derunder maatte være noget, som hørte til Kongens Alminding.

Saadan Designation og Beskrivelse vilde maaskee forudsætte en foregaaende Opmaalings=Forretning.

Men da denne Forandring i Loven, endog naar alle slige Forsigtighedsregler bleve tagne, vilde have adskillige skadelige og ubehagelige Virkninger, saa ansæede jeg, at man ikke tog sin Tilflugt dertil, førend alle andre Midler forgieves vare forsøgte, og man tilfulde var forviffet om, at dette var det eneste Middel, hvorved den tilsigtede Hensigt kunde opnaaes.

Dette

Dette er, hvad jeg har holdt mig forbunden til Giensoar at melde paa deres Excellences og Heistarede Herrers meget Vrede af 9 Julii. Kiøbenhavn den 21 August 1759.

Denne Sag er af Råmmeret henlagt.

CX.

Erklæring over en Skrivelse af 31 Julii 1758, fra General:Gouverneuren Conferensraad Prøck til Geheimeraad Grebe af Holstein, derudi han melder, at da Kammerraad Saagensen havde udi Landstings Retten beskjyldt Landsdommer Laurberg for Partifshed og Egennytte, og derefter erholdet Commissarier, samt udtaget Stævning imod ham, for at besife det, havde han ved tvende gientagne Memorialer til General:Gouverneuren paaftaaet, at han, i Folge Lovens 3—4—4, skulde suspendere Landsdommeren fra at forrette hans Embede, til Sagens Uddrag, hvilket General:Gouverneuren af adskillige Aarsager, som i Brevet anføres, og i Særdeleshed, at han ikke vidste at faae en Sætte:Landsdommer, som ikke paa samme Maade, skulde blive behandlet af Kammerraad Saagensen, har nægtet. Og da General:Gouverneuren ikke tvivler om, at Saagensen herover vil indkomme med Klage, saa beder han, at hans Forhold derudi maae blive billiget, og udi dette Tilfælde skee en Undtagelse udi den allegerede Lovens Artikel. Endelig melder General:Gouverneuren noget om Saagensens Exceptioner mod Contra:Commissarierne og om en Extensions Befalning, han har forlangt.

* * *

For saavidt jeg skinner, har General:Gouverneuren Hr. Conferensraad og Baron Prøck havt Ret udi, at han ikke efter Kammerraad Saagensens gientagne Paaftand har villet suspendere Landsdommer Laurberg fra at forrette hans Landsdommer Embede, indtil det var fældet Dom i Sagen mellem ham og Saagensen.

Kammerraad Saagensen har for Landstinget beskjyldt Landsdommeren for at være partifsk og egennyttig. De Grunde, han haver havt til at gjøre slige Beskjyldninger synes heel svage.

Det stærke Gravamen, han haver havt imod Landsdommeren, bestaaer derudi, at han haver forbudt Saagensen at gaae i Rette i Lands-

tinget, omendsskiont han var tilfulde forviffet om, at der var falden Resolution, hvorved det var ham tilladt.

Om Landsdommerens Opførsel derudi har jeg tilforn meldt, at den var impertinent, og at han fortjener derfor, ved endelig Dom ubi Sagen, at blive straffet.

Men denne Forførelse var dog ikke af det Slags, som angik Landsdommerens Ære eller gode Navn og Rygte.

De øvrige Gravamina bestaaer omtrent derudi, at han ikke har vilket vige sit Sæde i tvende Sager, hvor Zaagensen havde exciperet imod ham, som den Sagerne paagjeldede, og at han ved sine Eragninger har nægtet de af Zaagensen frembragte Exceptioner Bisfald.

Enhver skionner lettelig, at disse Gravamina kunde og burde været ventilerede og paakiendte tilligemed og under de Sager, i hvilke de vare passerede.

Spørges der nu, hvorfor Kammerrad Zaagensen har giort en særskilt Sag deraf, og søgt Commissarier, samt udtaget Stævnamaal til dens Paakiendelse, da sees kiendelig, at Aarsagen allene haver været, at han, i Anledning deraf, og i Følge af Lovens 3 Bogs 4 Cap. 4 Art. kunde paastaae Landsdommeren suspenderet fra at forrette hans Embede, saalænge Sagen vedvarede.

Man merker og, at dersom Zaagensen havde naaet sin Hensigt derudi, havde han nok hittet paa saaledes at forhale Sagen, saa at Landsdommeren ikke i nogle Aar, var kommen til at forrette hans Embede, naar Zaagensen ellers var bleven i Landet.

Lovens 3die Bogs 4de Cap. 4de Art. confereret med 1ste B. 5te Cap. 1ste og 2den Artikel har, efter mine Tanker, fornemmelig sin Hensigt til de Tilfælde, hvor en Øvrigheds Person eller Dommer beskjyldes og tiltales for at have begaaet et Factum infamans, eller en saadan Gjerning, som, isald den bliver ham overbevist, medfører, at han skal dømmes til at være mindre Mand; saasom Tyverie, Ran, Jalfk ic.

Saalænge saadan en Action varer, udfordrer Embedets Værdighed, at den, der beskjyldes og tiltales, ikke maae forrette det.

Men

Men fordi En finder for godt, at kalde en Dommers Forhold partiff og egennyttigt, fordi han har Driftighed nok til at lade samme sin Beskyldning indføre i Protocolten, og siden at begynde en Sag, for at bevise det, derfor bør en Dommer ikke strax suspenderes og forbydes at forrette sit Embede.

Det kommer an paa den Gierning, som En beskyldes for at have begaaet, og dens Besskaffenhed og Wirkning i Lov og Ret, og ikke paa de Epitheta, som en anden behager at tillægge en saadan Gierning.

Slige Epitheta kunne i det høieste kun anses for blotte og løse Beskyldninger.

Skulde saadant finde Bisfald, da berode det paa enhver slet Procurator eller anden Person, som intet havde at vove, at saae en Dørigheds Person eller Dommer suspenderet, og i lang Tid, om ikke bestandig, hindret fra at forrette sit Embede, uden at han derfor til Slutning kunde vente nogen tilstrækkelig Reparation.

Det berode paa andre, som vel ønskede, men ikke selv turde vove det, at saae det sat i Verk ved saadan en Person.

Overalt var Kammerraad Zaagensen aldeles incompetent til at paastaae Landsdommeren suspenderet.

Det eneste ham tilkom, var at indberette til General-Gouverneuren, hvad der var foregaaet, og derefter tilkom det General-Gouverneuren selv deraf at skønne, hvorvidt han i Følge Loven var berettiget eller forbunden til, at suspendere Landsdommeren eller ei.

Det kunde og burde være Kammerraad Zaagensen, som en privat Person, ligemeget, enten Landsdommer Laurberg eller en anden forrettede Landsdommer-Embedet paa St. Croix. Det høieste han, i saa Fald, kunde paastaae, var, at Landsdommer Laurberg, som hans Uven, ikke burde domme i de Sager, ham angik.

Det synes og, at Kammerraad Zaagensen selv har begrebet, eller af andre erfaret, at han ikke var grundet i den Paastand, han havde gjort om Landsdommerens Suspension, da jeg ikke veed, at der fra ham er indkommen nogen saadan Klage, som General-Gouverneurenformoder.

I den Henseende kunde og denne Memorial, som sætter saadan Klage forud, ligesvem henlægges.

Men da General-Gouverneuren synes at staae i den Tanke, at han virkelig har handlet imod Loven, og han til at undskyde samme sit Forhold anfører adskillige Argumenter, blant hvilke nogle ere ret gode, men derhos saadanne, som han efter mine Tanker, ikke behøvede at tage sin Tilflugt til, da han efter Loven ikke var forbunden, eller beføiet til at suspendere Landsdommeren, saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om General-Gouverneuren kunde tilskrives:

At, ligesom Kammerraad Zaagensen var aldeles incompetent til at paastaae Landsdommer Laurberg suspenderet, da altsaadet, som ham kunde tilkomme, var at indberette, hvad som var passeret, og derefter at overlade til General-Gouverneuren, hvorvidt han i Anledning af Lovens 3die Bogs 4 Cap. 4 Art. confereret med Lovens 1 Bogs 5 Cap. 1 og 2 Art., maatte finde sig beføiet eller forbunden til at suspendere Landsdommeren, saa finder man og, at General-Gouverneuren har giort heel vel, at han ikke paa saa svag en Grund som de Characterer, hvilke Kammerraad Zaagensen har fundet for godt at tillægge Landsdommerens Forhold, har stredet til saadan Suspension. Kiøbenhavn den 24 August 1759.

Herpaa blev resolveret i Cancellie-Collegio den 5 og 19 September 1759:

General-Gouverneuren tilskrives efter Erklæringen.

1759 den 17 November, Geheime-Conferenstraad von Zolsteins Skrivelse til Conferenstraad og General-Gouverneur Baron von Præst.

CXI.

Erklæring ober en Memorial fra Kiøbenhavns Magistrat af 29 Maj 1759, hvorved de andrage, at da Forpagteren paa Bistrup Gaard, havde ladet en Auction over nogle Creature forrette ved Birkedommeren; havde Herredsbetjentene i Repre-Herred protesteret derimod; hvorfor Magistraten, i Anledning

ledning af Forordningen af 16 Junii 1752 dens 3die Artikel, overseeres Virkedommer Coegli Memorial af 9. Maji 1759, derudi han beraaber sig paa Reskriptet af 14 August 1753, paa en Resolution af 6 August 1756, angaaende de Auctionen efter Hendes Høie Raade paa Sieffelsfeldt, og paa et Reskript af 23 Aug. 1706, og derefter ubbeder sig Kongl. Resolution; tilligemed Stiftamtmandens Geheimeraad Scheels Erklæring af 18 Julii 1759 der gaaer ud paa, at Herreds: Betientene bør forrette Auctionen, og Herreds: Betientenes Erklæring af 20 Junii 1759, derudi de beraabe sig paa den bestandige Proxis, endog ved dette Virk, paa Auctions: Forordningen af 19 Decbr. 1693, Art. 16, og paa en Høieste: Rets Dom i lige Tilfælde af 7 November 1747.

* * *

Det er paa Grund af den 3 Art. i Forordningen af 16 Junii 1752, at Magistraten i Kiøbenhavn begierer Deres Kongl. Majestæts allernaadigste Resolution over denne Lvæstion.

Men det er af bemeldte Forordnings rubrum, saavelsom dens Indhold, klart, at denne Artikel allene taler om de Disputer Auctioner angaaende, som maatte opkomme mellem Militaire Auctionsforvaltere, paa den ene, og Civile eller Geistlige paa den anden Side; thi da disse ikke erkiende een og den samme Øvrighed, og ikke sortere under een og den samme Jurisdiction, ei heller under et og det samme Departement, saa kunne de mellem dem opkommende Disputer ikke beqvemmelig ved Lands Lov og Ret eller ordinair Rettergang paakiendes, men maae i den Henseende, og for at undgaae de dermed følgende fortrædelige Videlsæftigheder, brevi manu, ved en Kongl. Resolution, afgjøres.

Derimod er her Dispute om en Auction mellem tvende civile Auctionsforvaltere, som begge sortere under een og den samme Overret, saa at Disputen magelig ved Lands Lov og Ret kan afgjøres.

Det kan ikke nægtes, at der jo er endeel for Virkedommeren at sige, Naar man vilde lægge til Grund for Decisionen enten Herreds- og Virkerets Besskaffenhed og Forskiel, eller det Princip, som Stiftamtmanden antager, nemlig: at Virke: Betienternes Rettighed, til at forrette Auctioner, strækker sig ligesaa vidt, som den dem anfortroeds Jurisdiction,

da

Da troer jeg, at Decisionen vilde udfalde i Faveur af Birkedommeren, siden enhver, som boer i et Birk, er efter mine Tanker forbunden til at sortere under Birketretten, og det enten han er Birkherrens Bønde og Tiener eller ei.

Decimod synes Forordningen af 19 Decemb. 1693 mere at være for Herreds-Bettienternes Paastrand.

Disse beraabe sig og i deres Brev til Stiftamtmanden paa, at de ere i Besiddelse af at forrette sige Auktioner endog paa samme Sted, at Birkedommeren nogle Gange derom har opløstet Dispute, men altid frafaldet Sagen, uden at oppebie Dom, at der i lige Tilfælde skal være falden en Høieste-Rets Dom, som bifalder deres Paastrand.

De give dermed tilkiende, at de holde sig forvissat om at vinde Sagen, isald det kom til Proces, hvoraf flyder, at de vilde formene sig fornærmede derved, isald den blev afgjort ved en Kongl. Resolution, og samme ikke blev til deres Fordeel.

Da nu denne Dispute er af den Beskaffenhed, at den magelig kan afgjøres ved Lands Lov og Ret, ligesaadanne Disputer paa samme Sted befindes tilforn paa den Maade at være afgjorte, og den ene af Parterne synes under visse Vilkaar her at ønske det samme, saa skal jeg allerunderdanigst indstille: om Sagen ikke kunde henvises til Lands Lov og Ret. Kiøbenhavn den 28 August 1759.

Cancellie-Collegium resolverede herpaa under 3 October 1759:

Henvises til Lands Lov og Ret, hvilket Magistraten tilskrides.
1759 den 13 October, Ditto Skrivelse til Over-Præsident, Borgemeester og Raad i Kiøbenhavn.

CXII.

Erklæring over et Brev af 19 Julii 1759 fra Conferensraad Ahrenstorf, som nyelig forhen var beskikket til Landsdommer i Jylland, og at tage Sæde i Landstinget efter sin Rang, til Brev Holstein, derudi han, i Anledning af Anordningen for Landstingene af 23 Jan. 1739, forespørger sig: 1) I Anledning af den 2den Artikel om Tiden, til hvilken Retten skal sættes, da det
der.

derimod er bleven Mode ved Jyllands Landsting, at Retten ikke sættes før Klokken 11, om han, efter hans Station, kan tilkomme nogen Forandring derudi at foretage, eller om han kan lade det derved forblive? 2) I Henseende til den 14de Artikel, om hans Votum bør gjøre Udslaget, naar der ere vota paria? 3) I Anledning af den 17de og 22de Artikel, om han ikke bør være befriet for de, derudi anbefalede Extracters og Attesters Udskælfelse, saavel som for Regnskabets Eftersyn over de Penge, som indkomme til Landstingshuset.

* * *

Det er vist, som Hr. Conferensraad Ahrenstorf melder, at, i Følge Anordningen for Landstingene af 23 Jan. 1739 dens 2den Art. og Lovens 1ste Bogs 3 Cap. 6 Art., burde Landstinget sættes om Sommeren Klokken 7 og om Vinteren Klokken 8 Elet.

Det er altsaa baade imod Loven og Anordningen, om det forholder sig, som Conferensraaden beretter, ved Jyllands Landsting, at Retten ikke sættes før end Klokken 11.

Dette uanset skulde jeg dog ikke raade, enten at sende Conferensraadens Skrivelse til de øvrige Landsdommeres Erklæring, for at erfare, om de tilstode det, og, hvad de, i saa Fald, havde til deres Undskyldning at anbringe, eller, uden saadan foregaaende Erklæring, derom nu for Tiden at tillægge Landsdommeren nogen nye Ordre, da det kun vilde virke Uenskab, isald de øvrige Landsdommere fik en Ordre, som i sig indeholdte en Slags Trettesættelse, og de siden fik at vide, at deres nye Collega dertil havde givet Anledning ved en Forestilling, som havde nogen Anseende af en Angivelse.

Da Hr. Conferensraad Ahrenstorf hidindtil ikke har besøgt Landstinget som Landsdommer, og altsaa ikke har havt Leilighed til at undersøtte sig om Omstændighederne og Marsagen til dette Landsdommerens Forhold, saa kan det vel og hende sig, at Følgen deraf just ikke er saa farlig, som han synes at tænke, da han mener, at det er til Skade og Tids Spilde for saa mange Bedkommende, og at hver Session derover meestendeels vedvarer 5 til 6 Dage.

Det er bekiendt og følger af Fornødenhed, at i den Tid, som løber imellem, at et Landsting holdes, maae Landsdommerne mellem sig omfende Acterne i de Sager, som ved det sidst holdte Landsting til Doms ere optagne, da enhver af Acterne gjør sin Extract, og forfatter sit Votum; men, naar de siden samles til Landstinget, maae de conferere deres Vota sammen, for at udfinde Pluraliteten, og derefter at opsætte Dommen, hvilket og kan og maae medtage endeel Tid. Dersom nu Landsdommerne, førend de om Formiddagen Kloffen 11 møde paa Landstinget, have været samlede enten hos den ene eller den anden iblant dem, og der anvendt nogle Timer paa at conferere Vota, udfinde Pluraliteten og opsætte Dommen, saa at de, strax de komme til Landstinget, ere istand til at oplæse den, saa handle de vel derved imod Anordningens 14de Artikel, som udtrykkelig befaler, at denne Samling skal skee paa Landstingshuset og ingen anden Steds, men man kan dog ikke sige, at dette just er til Skade og Penges Spilde for Bedkommende.

Om det nu forholder sig saaledes eller ei, veed jeg ikke, men Hr. Conferensraad Ahrenstorf er istand til at faae det at vide, naar han nogle Gange, som Landsdommer har besøgt Landstinget.

Det kan og hændes sig, og er rimeligt, at saasnart Conferensraad Ahrenstorf taler derom med de øvrige Landsdommere, og beraaber sig paa Anordningen, han da finder dem ganske villige til at forandre denne mod Anordningen stridende Skik.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst formene, at Hr. Conferensraad Ahrenstorf, paa denne første Post i hans Skrivelste, kunde svares: At, naar han nogle Gange har besøgt Landstinget, og havt Leilighed til at underrette sig om Beskaffenheden og Omstændighederne, kan han enten i Forening med de øvrige Landsdommere, eller for sig, indberette, hvad han formener at behøve Forandring, eller at burde hemmes, og ikke paa anden Maade end ved en nye Kongl. Ordre kan iværksættes.

J Henseende til de tvende sidste Poster i H. Conferensraad Ahrenstorfs Skrivelste, da har det, saavidt jeg veed, i de Collegier og Retter,

ter, hvor nogle nyde Løn og andre tiene paa Avance, og de, som nyde Løn, kaldes virkelige, men de andre kaldes vice, alletider været Brug, at Vedkommende i Collegio eller Retten, tage Sæde, ikke efter deres Rang, men efter deres Orden og Senium.

Det samme synes og Anordningen for Landstingene af 23 Jan. 1739 at antage, da den ofte nævner de virkelige Landsdommere, og der ved alletider forstaaer dem, som nyde Løn; ligesom den 18 Art. og fastsætter, at naar Landstingskriveren maac udgaae, skal den yngste Landsdommer forrette hans Embede, hvilken altsaa anseer den yngste og nærværende Landsdommer, som Synonima. Dette har og i Almindelighed den Fordeel, at Senium i Embedet er en vis og uforanderlig Egenkab, thi dersom jeg i Dag, har tient 10 Aar længere end en anden, saa kan han ikke i Morgen have tient længere end jeg, da derimod Rang er aldeles vilkaarlig og foranderlig, da den, som i Dag har Rang efter mig, kan i Morgen have Rang for mig.

Det er altsaa en speciel Kongl. Naade, at Deres Kongl. Majestæt allernaadigst har bevilget Hr. Conferensraad Ahrenstorf, som en aldrende Mand af en anseelig Character, der længe har sat i Høiestet, at tage Sæde i Landstinget, efter hans Rang og Character, og det vil atter ankomme paa Deres Majestæts Naade, hvorvidt Følgen deraf skal strække sig.

I øvrigt, da jeg ved den øverste Landsdommer ikke vel kan forstaae andre, end den, der blant Landsdommerne sidder øverst i Landstinget, saa maac jeg tilstaae, at jeg holder det for meest rimeligt, at alt det bør gielde i Henseende til Hr. Conferensraad Ahrenstorf, som Anordningen fastsætter, i Henseende til den øverste Landsdommer i Besynderlighed, saasom: At hans Mening eller Votum skal gielde, naar der ere lige Meninger, at han efter Pluraliteten forfatter Dommen, naar han er af lige Mening med den, at han for Retten offentlig oplæser den ic.

Svad derimod det angaaer, som Anordningen i Særdeleshed og allene paalægger de virkelige Landsdommere, saasom: at udstæde Extracter og Attester angaaende Skieders, Pantebrevs og andre slige Dokumenters

ters Tinglysning eller Udsettelse, og derfor at staae til Ansvar, og at holde rigtig Regnskab over de Penge, som til Landstingshusenes Vedligeholdelse allernaadigst ere henlagte, da, som det, efter mine Tanker er klart, at ved virkelige Landsdommere bør i Anordningen allene (forstaaes de, som nyde den til Landsdommer-Embedet henlagte Løn, og Hr. Conferensraad Ahrenstorf ikke er blant deres Tal, saa skulde jeg allerunderdanigst formene, at han for disse Forretninger og det dermed følgende Ansvar, bør være fritaget. Kiøbenhavn den 1 September 1759.

Herpaa resolverede Cancelliet under 19 September 1759:

Supplicanten tilskrives i alt efter Erklæringen.

Hvorefter er udfærdiget en Skrivelse til Conferensraad Ahrenstorf af 29 September 1759.

CXIII.

Erklæring over en Memorial af 8 April 1758, fra Carl Friderich Weyle Landfoged og Byeskriver paa St. Jean, som var beskiftet til Byefoged og Byeskriver i Friderichstad paa St. Croix, derudi han forestiller, at Deelningen paa St. Croix er skeet heel ulige, da Byefogden i Christianstad har over $\frac{2}{3}$ Dele af Landet, og desuden Byen, hvor alle velhavende Folk boe, saa at alle Skifterne tilfalde ham; begierer derfor, 1) at det maae tilfalde den at forrette Skifterne, under hvis Jurisdiction den Afdødes Plantager ligge, omendskjønt den Afdøde havde holdt Dug og Dist et andet Sted. 2) at han maae nyde Expectance paa Byefogeds og Byeskriver-Tjenesten i Christianstad, eller ifald den skulde blive deelt, da paa Byeskriver-Tjenesten allene. 3) I Mangel af Foregaaende, at han da maae nyde Bestalling og Confirmation paa den Tjeneste han haver. Tilslige med General-Gouverneurens Erklæring af 12 Martii 1759, som omtrent er enig med den første Post i Ansøgningen, at Skifterne efter dem, der eiede Plantager, skulde forrettes af den Jurisdiction, den Afdødes Plantager laae under, og, naar han havde havt Plantager paa begge Steder, da af den Jurisdiction, hvor de fornemteste og meest dyrkede Plantager med Hovedbygningen laae, og mener derpaa, at det andet kan udsættes til Vacance skeer. Saavel som over en senere Memorial fra bemeldte Weyle af 21 Maji 1759, derudi han reent frasiger sig denne Byefogeds-Tjeneste.

Det

Det er vist, som General-Gouverneuren melder, at Deelnin-
gen af St. Croix mellem de tvende Byefogder og Byeskrivere i Chri-
stiansstad og Friderichsstad ikke kunde skee i tvende nogenledes lige Dele,
men maatte skee saaledes, at Byeskriver Zeffelberg, der tilforn var
Byeskriver over hele Landet, kunde være tient med, i den Sted, at
blive Byefoged og Byeskriver over en Deel deraf, hvoraf nødvendig
fulgte, at han maatte faae meget mere, end Halvdelen af Landet, siden
det er let at begribe, at en Skrivers Accidentier derpaa Stedet maae
være langt større, end Dommerens.

Hvad Skifterne angaaer, da var det vel best og beqvemest til at
forekomme Disputer, at den samme almindelige Indretning kunde iværk-
sættes paa disse Eilande, som her i Rigerne, saa at det altid skulde
tilfalde den Øvrighed at forrette Skiftet, under hvis Jurisdiction den
Afdøde for sin Person havde hørt, og i hvis District han havde boet
og holdt Dug og Disk.

Men det er og vist, som General-Gouverneuren melder, at paa
den Maade, vil for Tiden kun saare faa Skifter falde i Byefogdens
Lod i Friderichsstad, og hans Embede vil overalt blive saare flet af
Indkomster.

Vel bliver der, i saa Fald, en Slags Indkomst tilovers for denne
Byefoged, som General-Gouverneuren ikke synes at have lagt Mærke
til, nemlig ved Auctioner. Thi naar dermed forholdes efter Reskriptet
af 10 August 1753, saa tilfalder det altid Byefogden i Friderichsstad,
at forrette Auctionerne over de Plantager, som ligge i Friderichsstads
District, og det omendfkiønt Skiftet forrettes af en anden. Og da Sla-
verne kunne ansees som et Inventarium eller Besætning ved den Plans-
tage, hvor de arbeide, saa skulde jeg holde for, at naar Slaverne bleve
bortsolgte tillige med Plantagen, saa burde den forrette Auctionen over
Slaverne, som det tilfaldt at forrette Auctionen over Plantagen.

Men jeg maae tilstaae, at denne Indkomst saa meget mindre vil blive klækkelig, som de fleeste Plantager der bortsalges ved privat Mellemhandling og ikke paa offentlig Auction.

Da nu Supplicanten ikke vil modtage Embedet paa siige Villaar, det og er billigt, at han, som en Tidlang har sat i et andet Embede der paa Eilandene, bør finde nogen Forbedring og Fordeel ved sin Forflyttelse, saa bliver der vel ei andet for, ifald han skulde faae Embedet, end at der med Skifterne maae forholdes efter General-Gouverneurens Forslag, som i Henseende til Indkomsterne og deres Deelning er ganske billig, skjønt jeg forud seer, at det let kan foraarsage adskillig Bryderie saavel i Henseende til Auctioner over Mobilia, som fornemmelig derved, at den fornemmeste Deel af Skiftet best kan forrettes i det Huus eller paa det Sted, hvor den Afdøde har boet, saasom den Afdødes Comtoir, Regnskabs- og Hovedbøger med derhen hørende Papirer, og Dokumenter der rimeligviis findes.

Dg i den Henseende skulde jeg allerunderdanigst formene, at denne Indretning med Skifterne ei burde fastsættes at skulle vedvare længere, end Supplicanten bliver ved Bysfoged og Byskriver Embedet i Friderichsstad.

Men da jeg nu erfarer af en nyere Memorial fra Supplicanten af 21 Maji 1759, som just i disse Dage er indleveret i Cancelliet, at han reent frasiger sig dette Embede, og derimod begierer allernaadigst Confirmation paa det Embede, han hidindtil haver havt, som Landsfoged og Byskriver paa St. Jean, hvilken Begiering vel og bliver ham allernaadigst tilstaaet, og den Ratio, som var tagen af hans Omstændigheder, saaledes bortfalder; saa skulde jeg formene, at det var best, at der ser fra skeede saadan Indretning med Skifterne og Auctionerne paa disse Eilande, som bestandig kunde vedvare, og som kom overcens med den her i Rigerne værende.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hr. Conferensraad

raad og General Gouverneur Baron Præck: At med Skifterne der paa Lander skal forholdes paa samme Maade, som her i Rixgerne, saa at det altid tilfalder den Øvrighed at forrette Skiftet, under hvis Jurisdiction den Aføde for sin Person, har forteret, samt boet og holdt Dug og Dist, eller opholdt sig.

Men hvad de ved Skifterne og ellers forefaldende Auctioner angaaer, da skal dermed forholdes efter Reskriptet, af 10 August 1753, (hvoraf en Gienpart maatte General-Gouverneuren tilskickes) og da de ved een eller anden Plantage værende Slaver kunde ansæes som et Inventarium eller Besætning til Plantagen, saa skal og i de Tilfælde, hvor en Plantage tillige med Slaverne under eet, paa offentlig Auction bortselges, den samme forrette Auctionen over Slaverne, som det efter Reskriptet tilfalder, at forrette Auctionen over Plantagen.

Da Bysfoged- og Byskriver-Embedet i Triderichstad, efter denne Indretning, vil fornemmelig i Begyndelsen, blive af saare maadelige Indkomster, saa kunde det maaskee være at befrygte, at man dertil neppe vilde finde et beqvemt Subject, helst paa dette Sted, hvor det til lange fordeelagtigere Betieninger ofte har været heel vanskeligt at faae dets lige Folk.

Men just det, at jeg har vist en Person, som efter mine Tanker, og saa vidt mig er bekiendt, synes ganske beqvem dertil, har giort, at jeg med saa meget større Tillid, har foreslaaget foregaaende Indretning.

Samme Person er en indfødt Engelsmand, navnlig John Cooper, som just i den Hensigt, at nedfætte sig paa St. Croix, hvor hans Broder allerede var boesat, har opholdt sig her ved Universitetet i tvende Aar, saavel for at erhverve fuldkommen Færdighed i det Danske Sprog, som for at faae Kundskab og Indsigt i den Danske Lov og Ret og dens Sammenhæng.

Han skal og efter Professor Obelizes Vidnesbyrd, i begge Dele have giort meget god Fremgang, ligesom han og i denne Maaned agter at tage offentlig Juridisk Examen.

Han

Han havde tænkt endnu nogen Tid at opholde sig her, men da hans Broder, som eiede anseelige Plantager paa St. Croix, just er død, og har indsat denne til Formynder for hans Børn, samt derfor skal have tillagt ham 1000 Rdr. aarlig, saa maae han nu, med de først borte gaaende Skibe reise derover.

Da denne John Cooper først talte med mig for nogle Uger siden og sagde mig, at han vel havde Lyst til at have nogen Forretning der paa Stedet, hvorved han kunde have Leilighed at practicere det, han her havde lært, opmuntrede jeg ham til at søge om at blive Vice-Landsdommer paa St. Croix (som jeg meget ønskede, at man ved Leilighed, kunde faae en beqvem Person, der for det første, vilde tiene uden Løn) hvilket han og syntes at finde Lyst til; men han kom siden til mig og sagde, at han af adskillige Aarsager ikke kunde være tient dermed, men var bedre tient med at blive Bysfoged og Byskriver i Friderichstad, hvor hans El. Broders Plantager vare beliggende, hvorpaa jeg da og har opmuntret ham til at søge dette Embede.

Da baade General-Gouverneuren og andre ofte have tilkiendegivet, at det var meget at ønske, at de som bleve anbragte ved offentlige Bestieneringer der paa Stedet, forstode Engelsk, saa tænker jeg, at dette i nærværende Tilfælde kan ansees for en god Acquisition.

Jeg skalde og mene, at det kunde afgive et godt Exempel for andre, naar de saae, at en Engellmand, som tilfulde havde det Danske Sprog inde, og havde, her ved Universitetet, med Glid lagt sig efter den Danske Lovkyndighed, blev ligesaa fuldt, som han kunde være en Indfødt, strax aflagt med et i sig ærefuldt Embede, som dog gjør langt større Indtækt hos en Engellmand, end hos en Dansk.

Jeg tvivler ikke om, at hans Ansøgning om dette Embede jo allerede er indleveret i Cancelliet, og altsaa bliver man, hvor det gaaer, ikke forlegen for at faae en beqvem Person dertil.

Endelig kunde General-Gouverneuren tillige tilskrives, at, naar Bysfoged-Embedet i Christiansstad maatte blive vacant, havde han at gjøre Foresøgning, hvorledes Landet enten kunde blive ligere deelt mellem

de tvende Bysfogder, eller og, om der for det første i Christiansstad kunde blive en særskilt Bysfoged og Byskriver, samt om det kunde mages derhen, at den førstes Indkomster ikke bleve flettere, end den sidstes, da man ikke gierne saae disse tvende Embeder forbundne, naar den yderste Nødvendighed ikke udfordrede det.

Cancelliet resolverede herpaa under 19 September 1759 saaledes:

Indstilles til Hans Majestæt efter General-Prokureurens Erklæring.

Og i Conseillet paa Fredensborg blev af Hans Majestæt den 28 September næstefter resolveret:

Approberes.

1759 den 19 October, Kongelig Ordre til Conferensraad General-Gouverneur Baron von Prøck.

CXIV.

Erklæring over et Brev til Geheimeraad Grev Holstein af 1 Sept. 1758, fra Conferensraad og General-Gouverneur Baron Prøck, hvorudi han anfører Marsagen, hvorfor han udi en Sag, som han tillige med det Secrete-Raad, havde ladet anlægge imod Kammerraad Keymert Haagensen, havde beskiftet Commissarier, nemlig, at Haagensen, som en Secrete-Raad's Person, forterede i første Instans under Landstinget, at den da værende interim's Landsdommer Schuster var een af de beskylde Personer, at Assessorerne i Retten tildeels ikke vare Lovkyndige, tildeels ikke forstode det Danske Sprog. Saa anfører han og Marsagen, hvorfor han eragter det fornødent, at General-Gouverneuren maae udsæde Commissarier i de Tilfælde, hvor Loven tillader dem, saavel som Contra-Commissarier, Extentions-Beslutninger og Prolongations Bevillinger, saafremt Indvaanerne derpaa Landet ikke skulde være reent undtagne fra dette Beneficium Legis, haabes derfor, at det han har foretaget, bliver bifaldet, og at det bliver ham tilladt Efterdags at udsæde siige Bevillinger i de Tilfælde, hvor Loven tillader det.

* * *

Hvorledes det end paa de Amerikanske Eilande indrettes med Commissariers og Contra-Commissariers, saavel som Extensions-Befalningers og Prolongations-Bevillingers Expedition, saa synes det, at deraf altid vil flyde nogen Uleilighed. At forbinde Vedkommende til at indlevere deres Ansøgning derom til Cancelliet i Kiøbenhavn, og derfra oppebie Resolution og Expedition, det synes noget vidtseftigt, og er i Henseende til visse blant disse Bevillinger ugjærligt. Dersom General-Gouverneuren faaer en udstrakt Fuldmagt til at expedere Commissarier, frygter jeg, at deraf med Tiden vil flyde, at de fleeste Sager der ville blive behandlede og paadømte af Commissarier, og faa eller ingen af nogen Betydenhed ved de ordinaire Retter, alt til Omkostning og Penges Spilde for vedkommende Parter. General-Gouverneuren vilde i saa Fald, neppe understaae sig at negte nogen Commissarier, som derom gjorde Ansøgning. Det er bekiendt, at disse Eilande, og i særdeleshed Eilandet St. Croix meest bestaaer af tvende Partier, blant hvilke de ordinaire Dommere gierne ansees at høre enten til det ene eller til det andet.

Det vilde saaledes neppe feile i nogen Sag af Betydenhed, at jo enten den ene eller den anden Part ansaae Dommeren som mistænkelig. Naar de først engang vare komne i Vane med at begiere og erholde Commissarier, vilde den Part, som var misfornøiet med Dommeren, neppe mangle at gjøre saadan Begiering, hvorved han, efter deres Naade at tænke, og efter Landets Omstændigheder, saa godt som forbandt sin Contrapart til at begiere Contra-Commissarier. Det er derfor godt, at man saa meget mueligt, søger at forebygge, at de ikke komme i Vane med at begiere Commissarier, og at lade deres Sager ved dem behandle og paadømme. Det kunde i den Henseende have sin Nytte, at Vedkommende, som endelig vilde have Commissarier, bleve forbundne til at gjøre Ansøgning derom giennem Cancelliet i Kiøbenhavn. Jeg seer ei heller at derved kan voves ret meget, da Commissarier ikke synes at være synderlig nyttige eller nødvendige.

Den

Den Aarsag ophører der paa Stedet, hvorfor Loven har tilladt dem, og de som oftest pleie at bevilges her i Landet. Denne bestaaer fornemmelig derudi, at ofte ere 3 à 4 eller flere Personer, som sortere under adskillige Jurisdictioner, paa een eller anden Slags Maade indviklede i en og den samme Sag. I det Tilfælde maae deraf slyde 3, 4 eller flere Sager, naar Sagen ved ordinair Rettergang skal behandles. Derimod kan den under Eet afgjøres ved en Commission. Hvad derimod disse Tilfælde angaaer, da er der paa St. Thomas og St. Jean kun een eneste, og paa St. Croix kun tvende ordinaire Jurisdictioner, altsaa synes det ikke, at dette Tilfælde der ret ofte kan møde.

Hvad derimod angaaer Contra-Commissarier, saavelsom de Extensions-Befalninger, der ofte tilfide med Contra-Commissarier pleie at begieres til samtlige Commissarier, om at paakiende samme Parts af Hovedsagen lovlig slydende Contra-Pretensioner, da gaaer det ikke an, at en Commission, som allerede er begyndt, derefter skulde opholdes et Aar eller $\frac{1}{2}$ Aar, ligesom deraf og ville slyde, at den Tid, der i Commissario sættes, inden hvilken Contra-Commissarier bør begieres, saavelsom den, inden hvilken Commissionen bør tilendebringes, af sig selv maatte bortfalde.

Det vil altsaa være nødvendigt, at General-Gouverneuren bliver bemyndiget til at bevilge slige Contra-Commissarier og at expedere slige Extensions-Befalninger.

Samme Beskaffenhed har det og med Prolongations-Bevillinger, hvilke saa meget mindre her kunde ansøges, som den Tid i hvilken Commissionen begieres prolongeret, alletider maatte være udelebet længe førend Prolongations-Bevillingen kunde indlebe.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til General-Gouverneuren Hr. Conferensraad Baron Prøck:

At, da Commissariatet ikke eragtes at være af nogen synderlig Nytte eller Nødvendighed paa disse Lillande, hvor den Grund
U u u u 2
synes

synes at ophøre, der som oftest gior, at de her i Landet maae bevilges, nemlig at flere Personer, som sortere under forskjellige Jurisdictioner, udi een og den samme Sag ere indviklede, saa at den ved ordinair Rettergang, vilde føde adskillige og flere Sager af sig, i den Sted, at den, for en Commission, under Let kan afgiores, saa have de paa disse Lillande, som ønske at faae deres Sager for en Commission behandlede og paadømte, derom at giorre allerunderdanigst Ansøgning hos Deres Kongl. Majestæt og at besørge samme i det Danske Cancellie indleveret, hvort giennem de efter Omstændighederne kunne vente allernaadigst Resolution og Expedition.

Men naar een Part saaledes maatte have erholdet Hoved-Commissarier, og Contraparten da efter den ham, i Hoved-Commissorio givne Tilladelse, forlanger Contra-Commissarier, skal det være General-Gouverneuren tilladt, efter derom stæete Ansøgning, saavel at bevilge samme, som ifald det maatte forlanges, at udstæde Extensions-Befalning til samelige Commissarier om at paakiende samme Parts, af Hovedsagen lovlig flydende Contra-Prætensioner.

Iligemaade skal det være General-Gouverneuren tilladt at tilstaae og expedere Prolongations-Bevilling, efter Commissariernes Ansøgning, naar han maatte finde, at det har været dem umueligt, inden den i Commissorio foreskrevne Tid, at bringe Commissionen til Ende.

I alle slike Tilfælde have Vedkommende for saadanne Contra-Commissarier, Extensions-Befalninger og Prolongations-Bevillinger, at erlægge og betale det samme, som derfor betales her i Cancelliet, hvorover General-Gouverneuren haver at holde rigtig Regning, og ved Leilighed remittere Regningen saavel som det for Expeditionerne Indkomne, til det Konglige Danske Cancellie.

Naar dette er fastsat, kunne Commissoria til disse Eilande expederes paa samme Maade, som de her i Rigerne, allene, at de ikke bevilges uden i de Tilfælde, hvor Supplicanten anfører en gyldig Grund, deraf man kan erfare, at Sagen ikke beqvemmelig til Ting kan orddeeles og paakiendes, og der i Commissorio tillægges hos eller af General-Gouverneuren, naar det hedder, at de, inden 3 Uger have at begiere Contra-Commissarier.

Hvad det Commissorium angaaer, som General-Gouverneuren, paa egen Haand og uden foregaaende Tilladelse, haver udstød, da maae jeg vel tilstaae:

1) At han ikke dertil har havt mindste Anledning af det Reskript, som udi Aaret 1756 gik til ham, i Anledning af min allerunderdanigste Erklæring af 28 September 1756, over General-Gouverneurens Forestilling af 29 Maji 1756, siden samme udtrykkelig befaler, at isald der maatte være andre Bevillinger eller Dispensationer, som derpaa Landet maatte være brugelige og nødvendige, og hvorved der kunde være periculum in mora, da haver han saadant at indberette, og in specie melde, hvilke disse Bevillinger og Dispensationer ere, da han videre skal vende tillagt Ordre, hvorledes han dermed haver at forholde sig. Men dette uanset, haver han, uden nogen saadan foregaaende Indberetning og Forestilling, paa egen Haand expederet Commissorium.

2) Ere de Marsager, som han til saadant hans Foretagende udi denne sin Forestilling anfører, kun svage, og bortfalde, saasnart man svarer ham, at han isteden for, paa egen Haand, at anordne Commissarier, kunde constitueret een af de anbefalede Commissarier, til at besøge Landsdommers Sæde, og forrette hans Embede i denne Sag.

3) Er den Erklæring, som General-Gouverneuren mod Slutningen af denne Forestilling anbringer, noget vel dristig skrevet, da han dermed synes at ville sige, at han holder sig berettiget til at overskride Kongl. Befalninger, naar han troer eller holder for, at samme ikke ere anvendelige paa disse Eilande, eller at deraf vilde flyde noget Fornærmeligt. Fornærmelig kunde Følgen deraf blive farlig, naar han, i Anvæn-

dessen ei brugte mere Forsigtighed, men paa saa svage Grunde, som denne Gang ere brugte, og i Begyndelsen af Forestillingen ere anførte, vilde holde sig berettiget til at overskride en Kongl. Befalning; thi i saa Fald, kunde man aldrig være forvissat om nogen Kongl. Befalnings Efterlevelse der i Landet.

Men ligesom jeg troer, at dette maaskee er noget stærkere sagt, end meent, saa er det og aldeles nødvendigt, at General-Gouverneuren forsvares i hans Embedes Myndighed, og at man saa meget mueligt undgaaer, at stille samme blot.

I den Henseende, og naar der forresten ikke maatte være noget mod dette Commissorium, (som jeg ikke har seet, ligesom jeg ei heller veed de øvrige Omstændigheder derved eller videre, end jeg af denne Forestilling har kunnet erfare,) saa skulde jeg allerunderdanigst indstille, om General-Gouverneuren endnu kunde tilskrives eller reskriberes: At det, for denne Gang, kan have sit Forblivende ved det af ham udstædte Commissorium. Men i det øvrige haver han, i de Tilfælde, hvor den ordinaire Dommer maatte være indviklet i en Sag, efter derom indhentet Forklaring, og paa Vedkommendes Begiering, at constituere en Sættedommer, til at behandle Sagen, samt kiende og dømme derudi, saa at Commissariet just ikke i den Henseende behøves. Saa haver han og nøiagtigen at efterleve de ham tillagte Kongelige Befalninger. Men isald han, ved een eller anden ham tillagt Ordre, maatte, i Henseende til de, der værende, og her mueligt ubekiendte særdeles Omstændigheder, have noget at erindre, haver han saadant strax at indbesrette, for derpaa at erholde alernaadigst Resolution, uden imidlertid at foretage sig noget, som kunde anses at stride derimod.

Endelig da General-Gouverneuren melder, at alle Secretærs Raads Personer bør, i første Instans svare for Landstings-Retten, og mig ikke er bekiendt, hvad Adkomst de dertil have, og hvorvidt samme gaaer, da jeg ikke vel kan troe, at det, hvor det gaaer, strækker sig videre, end til Embeds-Sager; saa skulde jeg, saafremt man ingen Underretning

derom haver i Cancelliet, indstille, om General-Gouverneuren kunde tilskrives at indberette samme. Kiebenhavn den 11 September 1759.

Herpaa blev resolveret i Cancellie-Collegio den 3 October 1759: Expederes efter General-Profureurens Erklæring.

1759 den 19 October, Kongelig Ordre til bemelte Baron Præs.

CXV.

Erklæring over en Skrivelse af 20 October 1758, fra General-Gouverneur Baron Præs til Grev Holstein, derudi han klager over adskillige Kongelige Betienteres og andres Modsvilighed og Forsømmelse i at indsende de Erklæringer, han over et eller andet fordrer af dem, begierer i den Henseende en Kongl. Resolution, at enhver Betient eller anden, hvis Erklæring han fordrede, skulde paa Et. Croix inden 8 Dage, og paa de andre tvende Vær, inden 14 Dage, tilstille ham den, eller godtgjøre hvad der hadde hindret ham, under 20 Rdr. Mulct, og for hver Uge, de udeblive over den Tid, at bede 4 Rdr. alt til Stedets Hospital.

* * *

Vel begierer General-Gouverneuren Hr. Conferensraad Præs ikke Tilladelse selv efter eget Lykke at mulctere dem, som for længe udeblive med de af dem fordrede Erklæringer, men allene, at det ved en Kongl. Resolution, eengang for alle maatte fastsættes, hvad enhver, i saa Fald, skulde betale i Mulct. Dog vilde Virkningen deraf omtrent blive den samme, som om det ligestrem beroede paa General-Gouverneuren, da det dog allene beroede paa hans Declaration, om en var for sildig indkommen med hans Erklæring eller ei.

Jeg har tilforn ved en anden Leilighed viist, at man, efter vores Statsforfatning, bør være vaersom udi, at tilstaae de høie Øvrigheds Personer saadan Myndighed, fornemmelig, naar de selv begiere den, siden just det samme Motiv, som bestemmer dem til at ønske den, let kan gjøre, at de ikke bruge den saa nødvendige Vaersomhed i at udøve den.

Det, som og i dette Tilfælde har forarsaget nogen Opmærksomhed hos mig, er, at General-Gouverneurens Forslag og Begiering er vel stærk,

stærk, og noget overdreven, saavel i Henseende til Personerne, som i Henseende til Tiden.

Han vil, at en Erklæring skal indleveres, paa St. Croix, inden 8 Dage, og paa de andre Eilande inden 14 Dage, efter at de ere fordrede, og det under en temmelig Mulct. Der ere mangfoldige Tilfælde, hvor det ikke er mueligt, og andre, hvor det ikke er nyttigt eller nødvendigt.

Ofte haver en Betient andre Forretninger, som ikke, uden større Uleilighed, kunde eller burde udsættes paa nogle Dage; ofte fordres hans Erklæring paa eengang over adskillige Ting, (hvilket let maae kunde hende paa disse Eilande, hvor de ikke have anden Post, end de ankommende og bortgaaende Coffardie-Skibe;) ofte maae han, for at give en suldstændig og tilforladelig Erklæring, søge Underretning hos andre; ofte tage Udskrift af Ting-Protocollen, Skiftebreve ic. der forudsætter, at han først conciperer og siden reenskriver Erklæringen og maaskee tager Copie deraf.

Det var ubilligt, naar En efter 14 Dages eller 3 Ugers Forløb, var istand til at indsende en saadan Erklæring, at han da forhen, og inden 8 Dages Forløb, skulde være forbunden til vidtløftig og saaledes, at det kunde tilfredstilke General-Gouverneuren, at indberette og oplyse, hvorfor han ikke tidligere dermed kunde blive færdig, da saadan Demonstration maaskee vilde koste ham mere Umage og medtage mere Tid, end Erklæringen selv.

Alle sige Betragtninger maae iagttages, ferend man kan beskylde nogen for Modvillighed eller Forsømmelse, fordi han ikke saa strax indkommer med en af ham requireret Erklæring. Altsaa gaaer det ikke an, at fastsætte een og den samme visse Termin for alle og enhver i Almindelighed.

En saa kort Termin, som 8 Dage, vilde og ofte give Anledning til Disputer om Tiden, naar et Brev eller Ordre var dem overleveret, som skulde erklære.

J Henfende til Personerne, vil General-Gouverneuren, at denne Resolution skal være almindelig for alle og enhver, Kongelige Betiente saavel som andre.

Blant de Kongl. Betiente ere der nogle, saasom Amtmand, Gouverneur eller Kommandant, hvis Embeder ei vel taale, at de strax skulde betale en Mulct af 20 Rdr., fordi de ikke til en bestemt Dag eller Tid indkomme med een af dem forlangt Erklæring til General-Gouverneuren.

Men hvor det gaaer, saa burde saadan Anordning dog aldrig strække sig videre, end til Betientere, og ikke andre private Personer, som ikke have noget Embede.

Det er sielden, at General-Gouverneuren behøver umiddelbar at indhente saadanne Folkes Erklæring, men det skeer gjerne giennem den dem nærmest foresatte Øvrighed.

Saadan en Mand kan man ikke tage det ilde op, om han ikke selv er istand til at forfatte den af ham æskede Erklæring, men derover maae konsulere en anden, og lade det ankomme paa ham.

Desuden angaaer saadanne Erklæringer gjerne deres egne Sager og Forretninger, og i de Tilfælde, er det dem sædvanlig selv om at giøre, at anbringe, hvad der er for dem at sige, saa at man ikke behøver at tvinge dem dertil ved en Mulct.

Giøre de det ikke, haver man som oftest et andet Middel imod dem, nemlig: at man antager, at der er intet for dem at sige.

Men det er en anden Sag med Kongl. Betiente, hvis Erklæringer ofte forlanges i tredie Mands, og dem uvedkommende Folkes Sager, og hvis Embede det er, at forskaffe og give saadan Underretning.

Ligesom det nu af Foregaaende sees, at General-Gouverneurens Forslag ikke vel ligesvem kan bifaldes, saa skulde jeg og mene, at det, han dermed tilsigter og noget mere, kunde paa en bequimmere og mindre anstødelig Maade opnaaes, naar de der værende Betiente bleve forvissede om, at deres Forhold og udiviiste Gliid eller Forsømmelse i deres Embede, blev paa vedkommende Steder upartiff indberettet, og de derhos erfarede, at derpaa ved foresaldende Leilighed blev reflecteret.

Ved Straf kan man tvinge Følsk til at giøre deres Embede; i det høieste upaaklageligt; men vil man, at de skulle giøre det godt og roess værdigt, maae man mage, at de derved see en Slags Belønning.

Ved Straf kunne de Kongl. Betiente bringes til at indgive de af dem æffede Erklæringes til en vis Tid og Lime, men vil man at de skulle indgive efterrettelige, fuldstændige og tilforladelige Betænkninger, maae der, de fleeste Tider, være nogen Belønning i Vente.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille: om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Hr. Conferensraad og General: Gouverneur Baron Præst:

At han haver at indberette, hvilke de Kongl. Betiente ere, som hidindtil have viist sig modtvillige eller efterladne i at indlevere de dem, over et eller andet, Deres Majestæts Tieneste angaaende, affordrede Erklæringes. Saa haver han og Efters dags aarlig, og ved hvert Aars Udgang, at indsende en Fortegnelse over de derpaa Zilandene værende Betiente tillige med en Kort Betænkning over enhvers Forhold i hans Embede, hvorvidt samme maatte være enten roessværdigt eller upaaklageligt, eller og i hvilken Henseende, derpaa maatte være noget at udsætte.

Naar da General: Gouverneuren tilkiendegiver alle Vedkommende, at ham er tillagt saadan Ordre, vil man haabe, at det skal frembringe den tilsigtede Virkning, og at Mulet eller andet Tvangsmiddel ikke i den Henseende skal blive nødvendigt.
Kjøbenhavn den 14 September 1759.

Herpaa resolverede Cancelliet under 3 October 1759.

Ordre herom efter Erklæringen.

1759 den 19 Octob. Kongelig Ordre til bemeldte Baron Præst.

CXVI.

Erklæring over en Memorial fra Oberformynderne ndi Naalborg af 23 Juli 1759, derudi de beklage de flette og vanskelige Tider, og begiere 1) at, naar

en Formynder gjør Opbud, eller gaaer fallit, de Umyndiges Midler da maae have samme Prioritet i Fallit: eller Opbudsboen, som de i Følge Lovens 5te Bogh 14 Cap. 37 Art. bør nyde efter død Mand ved Arvs og Gieldts Fragaaelse. 2) At Arrester, som ere giorte i slige Boer, sørend Overformynderne fik det at vide, ikke maae præjudicere dem, eller betage de Umyndiges Fordring deres Prioritet. Tillige med Magistratens Erklæring af 15 Augusti, derudi de anbefaler Ansøgningens første Post, og tale intet om den anden, og Stiftammandens Erklæring af 20 August 1759, som formener, at hvad den første Post angaaer, have Overformynderne Medhold af Loven, og i Henseende til den anden Post indstiller: om Umyndiges Midler og maae Fortøds udredes af Børgens Boe, som med Arrest bliver angrebet, siden Overformynderne i den Henseende staae stor Fare.

* * *

Hvad det første angaaer, hvorom Overformynderne udi Aalborg gjøre allerunderdanigst Ansøgning, nemlig at Umyndiges Midler maae have den samme Prioritet i Børgens Boe, naar han gjør Opbud eller gaaer fallit, som naar han døer, og der bliver Arvs og Gieldts Fragaaelse efter ham, da have de derudi Lovens klare Ord og Bydende for sig, og jeg maae tilstaae, at jeg neppe kunde begribe, hvad der havde givet dem Anledning til saadan Ansøgning, dersom jeg ikke af Magistratens Erklæring havde erfaret, at de og staae i den Tanke, at der i den Henseende, behøves en nye Lov eller en Bevilling.

Lovens 5—14—37 Artikel viser i Almindelighed, hvorledes og i hvilken Orden Udlæg skal skee til vedkommende Creditorer, i de Tilfælde, hvor der er concursus Creditorum.

Det er saa meget mere underligt, at Magistraten i Aalborg har kunnet falde paa at troe, at denne Lovens Disposition allene skulde finde Sted ved Arvs og Gieldts Fragaaelse, og ikke i Fallit- og Opbudsboer, da der er concursus Creditorum i det ene Tilfælde ligesaa vel som i det andet, og Ratio altsaa er den samme, hvortil kommer, at Lovens 5 B. 14 Cap. 43 Art. ved at tale om Opbud, udtrykkelig viser hen til det, som tilførn er fastsat ved Arvs og Gieldts Fragaaelse.

Jeg ønskede og at vide, efter hvilken Lov, Magistraten i Aalborg, saavel som andre Skifterforvaltere, vilde rette sig, ved at gjøre Udlæg til Creditorerne i en Fallit- eller Opbudssboe, naar de formene, at Lovens 5 Bogs 14 Cap. 37 Art. der ikke er anvendelig.

Der bliver neppe andet tilovers, end at Vedkommende faae Udlæg ligesom man under dem til.

Jeg skulde altsaa, hvad denne Post angaaer, allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Stiftamtmanden i Aalborg Hr. Geheimeraad Baron Zolt: At, da Lovens 5 Bogs 14 Cap. 37 Art. indeholder en almindelig Regel, hvorefter alle Vedkommende bør rette sig, ved at gjøre Udlæg i alle de Tilfælde, hvor der er concursus Creditorum, hvad enten det er i en Sterboe efter død Mand, ved Arvs og Gieldes Fragaaelse, eller efter levende Mand i en Fallit- eller Opbudssboe, hvilket end ydermere kan erfares af den følgende 43 Artikel, i bemeldte Bog og Capitel; saa behøve Overformynderne i Aalborg ikke i den Henseende nogen speciel Bevilling, siden de have Lovens klare Bydende for sig, udi det, hvorom de i denne Post, gjøre allerunderdanigst Ansøgning.

Det andet, som Overformynderne i Aalborg begiere, gaaer det ud paa, at de Arreste, som skee i slige Fallit- og Opbudssboer, ikke maae hindre de Umyndiges Fordringer.

Det er vist, at Overformynderne derved lettelig kunde løbe nogen Fare.

Det er let at begribe, at de ofte maae betroe en eller anden Formynderskabet, som just ikke er istand til at stille Hypothek derfor. De maae lade sig noie med, at saadan En har Kramvahre og andre Effekter, som ikke ere behæftede.

De synes og derved at kunne være betryggede, i Henseende til den Prioritets-Act, som Umyndiges Midler have hos Børgen og i hans Bøe. Men træffer det sig, at saadan En bliver overfaldet af hans Creditorer, og hans Effekter belægges med Arrest, maae de Umundige

dige nødvendig komme til kort, isald de, der have gjort Arresterne, skulde være prioriterede til at nyde deres Betalning af de arresterede Effecter, for saavidt de kunne tilstrække.

Denne Mening er saavel i Aalborg, som paa adskillige andre Steder indført ved Praxis, men jeg haver tilforn og i Særdeleshed i min allerunderdanigste Erklæring af 23 Maji 1757 over Oeconomie-Collegii Skrivelse af 7 Maji 1757, og Grossererne her i Kiøbenhavn deres Memorialer af 22 December 1756 og 29 Martii 1757, allerunderdanigst viist, at denne Mening paa den ene Side, strider imod Lovgiverens Hensigt og Lovens rette Forstaaelse, og paa den anden Side er intet mindre end fordeelagtig for Creditens Vedligeholdelse og Handelens Flor og Fremme.

Jeg havde og saamme Tid gjort allerunderdanigst Forslag til et Reskript, hvilket vel i sig kun angik de Amerikanske Eilande, men hvis almindelige Præmisses vare saaledes indrettede, at Vedkommende deraf leetelig kunde erfare, hvorledes Loven var at forstaae i den Materie om Arrester. Men disse bleve noget forandrede, da Reskriptet siden kom ud, efter Lov-Commissionens Forslag, hvorved denne Hensigt ikke tilfulde blev opnaaet.

Da det egentlig kun er i Fallitboer, hvor den Collision mellem Umyndiges Fordringer og Arrester, som her klages over, kan finde Sted, saa skulde man tænke, at Overformynderne, i den Henseende vare noksom betryggede ved Forordningen af 28 December 1702, hvis anden Artikel udtrykkelig fastsætter at ingen Arrest ic., hvorpaa ei Dom, førend Falliten undvigte, salden er, skal nyde nogen særdeles Prioritet, de andre Medcreditorer til Naakdeel.

Men da denne Forordning synes at serudsætte, at een ikke kan anses som fallit, førend han er undvigt, saa have Vedkommende i de Ord, førend Falliten undvigte, søgt og sandet en Anledning til at eludere Forordningens Hensigt, ved det at de, naar de lade en Debtors Gods arrestere, tillige gjøre Arrest paa hans Person, og lade ham henseette og holde i Forvaring, saa han ikke kan undvige, indtil de have faaet Dom

paa deres Arrest, da de derefter paastaae, at, som de have faaet Dom paa deres Arrest, førend Falliten undvigte, saa bør de og nihde Prioritet i de arresterede Effecter, uden at den ansførte Forordning derudi bør eller kan være dem hinderlig.

Da det nu er klart, at saadant allene skeer in fraudem Legis, og at Forordningen ved de Ord: førend Falliten undvigte, ikke har vilde det sige andet, end førend det kom til Concurus, eller førend Debitor blev fallit; ligesom det og forstaaer sig selv, at den strax, ipso facto, er fallit, som med Arrest bliver angrebet af sine Creditorer, og ikke er istand til at reede for sig, enten ved at betale, eller ved at stille Sikkerhed, hvad enten han selv stikende, ved at undvige, eller udtrykkelig, ved Skrivelse til Øvrigheden, eller og hans Creditorer erklærer det, saa skulde jeg endnu allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt, for at betage Vedkommende Anledning til flige Paafund in fraudem Legis, og åt forskaffe Overformynderne, hvis Fare desuden er stor nok, den dem efter Loven tilkommende Sikkerhed og Tryghed, at clausulere bemeldte Reskript til Stiftsammanden saaledes:

Og hvad Arrester angaaer, da kunne de ikke hindre Umyndiges Fordringer i Værgens Boe, naar de ikke ved Dom ere stadfæstede og kiendte lovlige, førend det kom til Concurus, hvad enten Concurusen flyder deraf, at Debitor undvigte, og derved selv stikende erklærede sig fallit, eller og deraf, at een eller flere blant hans Creditorer have erklæret ham fallit og begiert af Øvrigheden, at de vilde antage sig hans Boe. Ligesom det og i de Tilfælde, hvor en Værg, som sidder inde med hans Myndingers Midler, uden at have stilt Sikkerhed derfor, bliver af hans Creditorer overfaldet og angrebet med Arrest og ikke kan reede for sig, skal være vedkommende Overformynderne tilladt, at paastaae Concurus og at fordre af Øvrigheden, at de ville antage sig en saadan uvederhæftig Værges Boe med videre.

Kjøbenhavn den 19 September 1759.

Herpaa resolverede Cancelliet under 10 October 1759:

Indstilles til Hans Majestæt, om ikke herom en Forordning maatte udgaae efter General-Prokureurens Erklæring i den anden Post og Stiftbefalingsmanden reskriberes efter den første Post.

Derefter behagede Hans Majestæt i Conseillet paa Fredensborg den 19 October 1759, at resolve sig saaledes:

Cancellie-Collegii Betænkning approberes.

Efter General-Prokureurens senere Forestilling blev dog dette expederet ved et Reskript.

1760 den 18 Jan. Kongelig Ordre til Geheimeraad og Stiftbefalingsmand Baron Iver Zolck.

CXVII.

Erklæring over en Memorial af 18 Maji 1759, fra Vice-Borgemeester Danert Sasmer i Bergen, som i Folge hans Bestalling, burde trædet til Borgemeester Løn og Indkomster, efter Borgemeester Joermænd, som døde i Aaret 1756, men havde ikke faaet Tilladelse at tiltræde Embedet, eller oppebære Indkomsterne, formeddelt adskillige Bemyndigelser, ham vare tilkagte, og Sager, som vare reiste imod ham med videre. I den Henseende han nu fremlægger Copie af Høieste-Rets Dom, og, som han formener, at i Folge deraf intet videre hæfter paa ham, begierer han Tilladelse at tiltræde Embedet, og at forde Regnskab og hæve Indkomsterne fra hans Formand's Død af at regne.

Saa vel som en anden Memorial fra den samme af 18 Julii, hvorudi han igjentager Foregaaende, indstiller, hvad Fyldestgjørelse han bør have, og tilbyder et Marmor-Brud, isteden for de 2000 Rdr. han, efter hans Bestalling, skulde erlægge, før end han tiltræde Embedet. Tilsvarende Stiftsamtmand Cirignons Erklæring af 10 Julii 1755, derndt han viser: at de Sasmer tilkagte Bemyndigelser, ved de affagte Dømmie, langt snarere ere stadfæstede, end ophævede; saafom han, i den Sag mod Johan Christie havde fremlagt og betient sig af et Afregnings-Bevijs under Christies Haand, som Christie havde erklæret at være falsk og gjort af ham selv, og ved Høieste-Rets Dom var det kiendt at være uæsterretteligt. I den anden Sag var han dømt til at gjøre Bepfogden Afbigt og betale Omkostninger, da han havde bemyndiget ham for falsk Vidne, og Daff derfor havde anlagt Sag imod ham

og sat i Rette paa ham, efter Lovens 6—21—2 og 7; og derhos beder, at Byen og Mandstuen maae blive fri for denne slette uværdige Mand; og Interims-Justitiarii Stagraad Salsens Erklæring af 27 August 1759, som og gaar ud paa, at de affagte Domme, af foranferte Marsager, ikke kunde tiene ham til Recommendation til at blive indsat i Borgemeister-Embedet.

* * *

Ligesom det er vist, at Supplicanten i Følge hans Bestalling, har været berettiget til at tiltræde og nyde Borgemeister-Embedet og Indkomster efter afgangne Borgemeister Joermands Død, imod at han erlagde de 2000 Rdr., og at han ikke, ved nogen af de over ham affagte Domme, er dømt fra samme eller kiendt uværdig til at beklæde det, da det dog synes, at et saadant lovlig erhvervet Jus Quæsitum ikke burde betages nogen, uden efter foregaaende Lovmaal og Dom; saa er det og derimod ligesaavist, paa den anden Side, at omendskient der, i de mod Supplicanten anlagte private Sager, ikke er skeet nogen Paastand over ham til Embedets Forbrudelse, og derpaa saaledes ei heller er bleven kiendt og dømt, saa hviler der dog i Følge de tillagte Beskyldninger, som ved de affagte Domme synes at være billigede og stadfæstede, saa danne Ting paa ham, som efter Loven ikke kunne bestaae med Dvirgheds- og Dommer-Embedets Værdighed, saa jeg i den Henseende ikke undrer over, at Strifamtmanden er saa meget imod, at han igien skulde komme til Embedet.

Det vil altsaa videre overveies, hvilket der efter Omstændighederne maatte eragtes at være det beste Middel til at komme ud af denne Sag, enten:

1) At der mod Supplicanten anlægges en offentlig Action, for at faae den Dvæstion paakiendt: om han, i Følge de ham tillagte Beskyldninger og derpaa affagte Domme, kan beklæde et Dvirgheds- og Dommer-Embedet, eller bør have samme forbrudt? eller og:

2) Om han strar uden videre kunde sættes fra Embedet, imod at den, som i hans Sted tiltraade Borgemeister Løn og Indkomster, blev forpligtet aarlig til ham at udbetale 150 à 200 Rdr., eller omtrent saa meget,

meget, som Halvdelen af Indkomsterne kunde anses at beløbe sig til, hvormed der, paa samme Maade, skulde forholdes, saa længe han levede, saa at den, der formedest hans Ufsættelse med Løn, altid skulde betale ham det.

Da Supplicanten vel er en flet Mand, men derhos en fattig Mand, der sidder med mange Børn, og har erhvervet denne Expectance Titulo oneroso, siden han i Følge deraf har i endeel Aar maattet udbetale 100 Rdr. aarlig, uden selv at nyde noget, saa kunde der synes at være nogen Billighed i dette sidste Forslag, siden det, han i saa Fald med, kunde anses som en Slags Gængæld, dersom han ikke maatte eragtes værdig til en Pension.

Maaskee kunde Supplicanten tillades af disse tvende at udvælge, hvilket han vilde.

Udi sidste Tilfælde, kunde de 100 Rdr. til Catecheten for de trende forbigangne Aar, saafremt de ikke ere betalte, tages af de i samme Tid, faldne Indkomster, og det øvrige, indtil Resolutionens Datum, deeles imellem Supplicanten og den, som traade til Løn. Men hvorfra disse 100 Rdr. i Fremtiden skulde komme, veed jeg ikke. Kjøbenhavn den 24 Sept. 1759.

Herpaa resolverede Cancelliet under 11 October 1759:

Indstilles til Hans Majestæt, om ikke Fasmer maae have Halget efter General-Prokureurens Erklæring, og ifald han vælger det sidste, at da den succederende Borgemeister paalægges aarlig at betale 100 Rdr. til Fasmer og 100 Rdr. til Catecheten.

Derefter resolverede Hans Majestæt den 19 October 1759:

Approberes; de 100 Rdr. kan lægges paa Nye-Kirkens vacant værende Pastorat.

1759 den 26 October, Kongelig Ordre til Biskop Ole Tideman i Bergen.

CXVIII.

Erklæring over en Memorial af 31 August 1759, fra Amtmanden over Frøderichsborg og Eronborg Amter Geheime Conferensraad Gram, derudi han forestiller: At udi et Kammerie, som den 25te Jan. h. a. var begyndt udi Marquetenterens Hus ved Kredensborg og siden fortsat uden for, var en Bondekarl Jens Jensen af Rybroe bleven slagen saaledes, at han Morgenen derpaa døde, og skal for sin Død have sagt, at Material-Kudskene havde tilføiet ham hans Skade, derpaa 4 af disse Material-Kudske (og deriblandt Svend Thoersen) vare arresterede, men paa deres Koners Ansøgning, hvorudi de foregave, at deres Mand den bevidste Aften ikke engang havde seet, mindre rørt den Afsøde, havde Hans Majestæt under 6 April allernaadigst bevilget, at de maatte nyde Hans Majestæts frie og sikker Leide og Beskiermelse, og være frie for Arrest, saalænge Sagen stod under Behandling, dog, at de skulde møde for Retten, samt lide og undgielde efter Loven; hvorpaa de af Arresten bleve relaxerede. Siden har den beskikkede Actor indberettet, at trende Tydske Landsoldater (som dog selv have været med i Kammeriet) have for Commissionen vidnet, at de saae, at Materialkudsk Svend Thoersen slog den afsøde Jens Jensen med noget, han havde i sin Haand, saa han derved strax saldt til Jorden, klagede sig ynkelig, og bad, at han maatte beholde Livet, hvilket alt Svend Thoersen benægter. I den Henseende Amtmanden indstiller: hvad enten det allernaadigst maatte behage Hans Majestæt at gjøre nogen Forandring i Bevillingen af 6 April, i Henseende til Svend Thoersen, til Sikkerhed for hans Person's Tilstædeblivelse, da han nu in specie bliver sigtet som Drabsmand, eller og det med ham, ligesom med de øvrige Materialkudske, skal fremdeles forblive efter Bevillingen, indtil Sagens Uddrag; tillige med Actors Førefilling til Amtmanden, og en Udskrift af Protocollen.

Bel synes Lovens i B. 13 Cap. 17 Art., at give en velgrundet Exception mod de trende Vidner, hvis Udsigende graverer Svend Thoersen, som de, der selv have været med i den Gierning, hvorefter de vidne. Men foruden det, at den foregaaende 16 Art. tydelig viser, at i saadanne Sager som denne, bør flige Vidner dog høres, hvoraf stunder, at de ikke ere testes absolutè inhabiles, men at deres Vidnesbyrd, i det mindste

mindste efter Omstændighederne, virker en stærk Præsumption, saa frygter jeg, at naar Sagen bliver ret undersøgt, kunde disse Vidner ei engang siges, at have været med i den Gierning, hvorom de egentlig og in specie skulde vidne, eller at være testet, enten inhabiles eller suspecti.

Saavidt jeg af den herhos følgende Udskrift af Protocollen kan erfare, har der først været et Klammerie og Slagsmaal i Marquetentens Huus, men da samme var til Ende, og Bedkommende adskilte og tildeels bortgaaene, have de tvende blant disse Vidner forfulgt og overfaldet Niels Jensen i Roland og givet ham nogle Hug, og Materialkudskjen Svend Thoersen har derimod paa et andet Sted, antruffet og overfaldet den afdøde Jens Jensen, og slaget ham saaledes, at han derved strax faldt til Jorden og bad ynkelig for sig, at han maatte beholde Livet.

Om denne sidste Gierning er det egentlig disse Landsoldater vidne, og udi den kan man ikke egentlig sige, at de have været med.

Lovens 6 Bo:js 12 Cap., gier tydelig Forskiel paa et fortsat, og et tilsendbragt og atter oprippet Slagsmaal, og anseer dem, som adskilte Handlinger.

Omstændighederne synes ei heller at bidrage til at gjøre disse Landsoldaters Vidnesbyrd mistænkeligt eller at kaste Mistanke paa dem, at de skulde søge at gravere en anden, for at frie sig selv.

Det Udfigende og Forklaring, den Afdøde skal have gjort førend hans Død, graverer allene Materialkudskjene, blant hvis Antal disse Vidner ikke ere. Udi Commissorio, og den derefter udtagne Hoved: Stævning, ere allene de tvende af disse Vidner anførte blant dem, der kunde falde Mistanke paa i Henseende til dette Drab, og ikke den tredie, altsaa kan samme ikke give nogen Exception imod ham.

For Commissionen findes ei heller noget at være passeret eller ud-sagt, som i nogen Maade kunde gravere enten den ene eller den anden blant dem. I den Henseende er og, i Continuations: Stævningen, Svend Thoersen allene og in specie sigtet som Drabsmand.

Her er saaledes et Corpus Delicti, eller et dødt Menneske, som paa en voldsom Maade er kommen af Dage; her ere trende testes oculati, som eenstemmig vidne, at de saae, at Svend Thoersen slog samme nu døde Person saaledes, at han derved faldt til Jorden og bad ynkelig for sig, at han maatte beholde Livet; dette skæde om Aftien, da han, om Morgenen derpaa skal være død; man merker ikke til, at nogen anden har slaget eller ilde medhandlet ham, end denne Svend Thoersen; om han er død af de Slag, han saaledes havde saaget, eller om der haver været nogen anden Årsag til hans Død, det maae Obductions-Forsretninger vise; Bedkommende, som have seet den, synes at antage det første. De Exceptioner, som Defensor haver anbragt mod disse Vidner, efter at han havde hørt deres Udsigende, synes ikke at være meget vigtige.

Med alt dette, gaaer Svend Thoersen, som er saa stærk graveret, ledig og løs, og haver Frihed, hvad Dødsstraf han vil, at undvige. Jeg tænker, at det skæer, inden der bliver silt Ordre til hans Anholdelse.

At En, som af Overivelse har begaaet et Drab, undkommer, er vel ikke i sig et af de største Onde, men Regjeringen maae ikke ansees at have nogen Deel derudi, siden sigt let kan trække til Følge.

Der er ingen Tvivl om, at jo denne Svend Thoersen, i Følge Loven, allerede forhen, og i det seeneeste, saasomt disse Vidners Forklæring var hørt, burde været anholdet. Men det kommer allene an paa, hvorledes Deres Majestæt vil, at den af Deres Majestæt forundte aller-naadigste Bevilling af 6 April h. a. skal fortolkes.

Egentlig er saamme Bevilling ikke en salvus Conductus, siden salvus Conductus fornemmelig har sin Grund i Exceptio loci non tuti, og pleier (særdeles i de Tilfælde, hvor der ikke kan tages mod Caution) allene at forundes den, som er undvigt eller ligger i Skjul, og paastaar at være istand til at oplyse Sagen og bevise sin Uskyldighed, men at han ikke tør møde for Retten, af Frygt for at blive anholdet, og begierer i den Henseende Tilladelse, frit og ubehindret; og uden nogen Frygt for Anholdelse, enten at reise frem og tilbage til og fra Retten, eller at opholde sig i Landet og paa Stedet, saa længe Processen varer.

Her

Her derimod er en Person, som aldrig har været undvigte, ei heller ligget i Skul, men derimod, strax efter at Sierningen var skeet, har været anholdet, og tillige med de andre Materialkudske forvaret, og først er kommen paa frie Fod, i Følge den dem samtlige allernaadigst forundte Bevilling.

Premisserne i Bevillingen synes at vise, hvad det er, der fornemmelig har bestemt Deres Kongl. Majestæt til allernaadigst at forunde den, nemlig den Declaration, de anholdte Materialkudskes Hustruer paa deres Mands Vegne have gjort, at de ikke havde seet, mindre rørt den Af-døde, hvoraf fulgte, at de vare aldeles uskyldige i det forøvede Drab.

Da dette, for saavidt man hidindtil har kunnet erfare, forholder sig saaledes rigtig i Henseende til de trende Materialkudske, saa er det billigt, at de og fremdeles nyde den Frihed, som samme allernaadigste Bevilling forunder dem. Men da denue Declarations Urigtighed, for saavidt Svend Thoersen angaaer, er ved trende Vidner beviist, saa synes det ikke at han længere bør nyde godt af samme allernaadigste Bevilling.

Det vil altsaa ankomme paa Deres Majestæts allernaadigste Velbehag, om denne Bevilling, foregaaende uanseet, endnu og fremdeles indtil Sagen er paadømt, skal vedvare for Svend Thoersen. Thi i modsat Fald maae Vedkommende reskriveres, strax at lade ham anholde og forvare indtil Sagens Uddrag. Kjøbenhavn den 28 Sept. 1759.

Herpaa resolverede Cancellie-Collegium under 17 October 1759:

Indstilles til Hans Majestæt, om ikke Svend Thoersen, som den der efter allerstørste Formodning har været den Afdødes Banemand, strax bør anholdes og indtil Sagens endelige Ud- drag forvares, naattet den ergangne Kongl. Bevilling.

Derefter resolverede Hans Majestæt under 26 October 1759:

Cancellie-Collegii Betænkning approberes.

1759 den 2 November, Kongelig Befaling til Gehejmraad og Amtmand Gram.

CXIX.

Erklæring over en Memorial af 23 Martii 1759, fra Sognepræsten i Schib-tved Hr. Albrecht Lassen og Kirke Tieren Nicolai Rommedal, hvorudi de besøge sig over Amtmand Fleischer, at han har gjort en particulier Sag, som de havde med Bønderne om Tienden, til en Justis-Sag, og derudi anordnet Extra-Ting, hvilket de ansee, som en Siengjeldelse for 24 §. han havde faaet af hver Gaard. Tillige med Amtmandens Erklæring af 30 Junii, som erklærer denne Beskyldning og Sierning for nedrig, og begierer Memorialen udleveret, samt Beneficium Paupertatis, for at anlægge Sag mod Hr. Lassen, melder ellers, at Almuen meget fortrædides af Tiendetagerne, og begierer, at Kongetienden udi ethvert Sogn maatte ansættes til noget vist og bestandigt, og Vice-Statholderens Erklæring af 4 August, som mener, at Sagen mellem Tiendetagerne og Almuen var en particulier Sag, og veed ikke noget til Oplysning om de 24 §. af hver Gaard.

* * *

I Henseende til Indholden af disse Memorialer og Erklæringer, kan jeg ikke andet end i alle Maader være enig med Hr. Geheimeraad og Vice-Statholder Benzons Erklæring.

Hvad det angaaer, som Amtmanden begierer, at Kongetienden af hvert Sogn i hans Amt maatte reguleres til noget vist og bestandigt, da har jeg tilforn erindret, det jeg vel ønskede, at det med Tiendens Oppbeholdelse saavel i Danmark som i Norge, kunde sættes paa en anden Fod, saaledes at denne Afgift ikke bestandig skulde være et Baand paa Landmandens Vindskibelighed, og at den, som havde Lust til at gjøre Beskøftning paa at rydde en Skov, optage en Heede, udtørre en Morads eller Mose &c., ikke skulde afskrækkes ved det, at saasnart han saae nogen Nytte deraf, skulde en anden, som aldeles ingen Deel havde taget i Arbeidet og Omkostningerne, tage en Tiendedeel af Frugterne.

Jeg troer, at det i Henseende til Agerdyrkingen og dens Flor og Fremgang kunde have en meget god og hyppelig Virkning, fornemmelig i Norge, om det kunde bringes derhen at enhver Gaard blev sat for en vis og bestandig aarlig Afgift af Tiende, som altid skulde være den samme,

samme, hvad enten der blev pløiet, saaet og indhøstet mere eller mindre, og af hvad Slags det end maatte være.

Men saadant kan endnu for Tiden regnes inter pia desideria, da det forudsætter en almindelig Indretning, som igien sætter en og anden Foranstaltning og dens Iværksættelse forud.

Hvad det angaaer, som Præsten Hr. Albrecht Lassen saa incidens ter beskylder Ammanden for, at han skulde have lade sig betale 24 R . af en fuld Gaard, og af de mindre i Forhold dertil, som ved tvende Mand i Præstegieldet Collectviis skulde være bleven indsamlet, da, som han ikke derpaa anfører det mindste Beviis, og Ammanden erklærer saavel Beskyldningen som Gierningen, isald den var passeret, at være nedrig, saa bliver derpaa saa meget mindre at reflectere, som det ikke er nogen blant Almuen, eller nogen blant dem, der skal have betalt disse 24 R ., der andrager det og klager derover, men allene en Uvedkommende, nemlig Præsten. Men at Præstens originale Memorial skulde Ammanden udleveres, og han i Følge deraf, tillades at anlægge Sag imod Præsten, samt i den Henseende tilstaaes Beneficium Paupertatis, det kan jeg just ikke raade til, da det kun vilde foraarsage nye Vidtløstighed, og ikke vel synes at kunde bestaae med Lovens 1 B . 26 Cap. 3 Art., med mindre denne Beskyldning maatte eragtes at være af det Slags, som den følgende fjerde Artikel taler om. Kiebenhavn den 30 Sept. 1759.

Herpaa blev i Cancellie-Collegio den 17 October 1759 resolveret:
Vice-Statholderen tilskrives efter begge Erklæringer.

1759 den 3 November, Geheimeraad Grev Holsteins Skrivelse til Geheimeraad og Vice-Statholder Benzou.

CXX.

Erklæring over en Memorial af 18 Junii 1759, fra Kammer-Advocaten Cancellieraad Sonne, som foresiller, at han, efter Kammer-Collegii Ordre havde undersøgt Omgangen med en Vexel, som af en Jøde Salomon Samson Fürst de Verona var præsenteret en Mand her i Byen i Betalning, og var dateret Hamborg, men trasseret, accepteret og endofferet under fingerede Navne,

Navne, og af Personer, som ikke ere til, samt ladet bemeldte Jøde arretere. Under Sagens Examination ved et Politie-Forbør, havde en Sukker-Raffinadeur her af Staden indleveret tvende andre Vexler, som bemeldte Jøde havde givet ham i Betalning for Sukker, en accepteret af Inspecteur Rothvidts Søn og en anden af Urtekammer Sievert Titken, som i det øvrige og vare urigtige og af Jøden og Acceptanterne fabriquerede, hvilket var bleven opløst, da Kammer-Advocaten havde ladet Omgangen dermed, under samme Forbør undersøge, hvilket han derefter havde indberettet til Kammeret, men faaet til Svar, at det vedkom Cancelliet, i Følge Forordningen af 14 Maji 1754. Da nu slige Sager, i Følge denne Forordning, skulde afhandles og paakiendes af Politimester, men Forordningen egentlig kun taler om Vexel-Obligationer, saa indstiller Kammer-Advocaten, da de skyldige Personer høre under forskellige Fora, om Politimester maatte befales Sagen, imod alle Vedkommende at afhandle og paakiende, eller og, at Byfogden og Borgrets-Præsidenten maatte befales, som Commissarier, samme at behandle og paadømme.

* * *

Vel er det ikke stricte efter vores Lov et Crimen falsi, som denne Jøde og de med ham implicerede, eller af ham forførte Personer have begaaet, da de ikke have skrevet bekiendte og endnu levende Personers Hænder efter, som kunde anlægge Sag imod dem og giøre Paastand over dem, efter Lovens 6 B. 18 Cap. 6 Art. men have ladet sig nøie med at skrive ubekiendte og opdigtede Personers Navne paa og under de af dem forfærdigede Vexler; men hvor det gaaer, er det dog alletider et Slags Falff, der saa meget mindre kan eller bør taales som det svækker den almindelige Credit, er skadelig og fornærmelig for Handelen, og ved at kaste en Mistanke paa accepterede Vexler, hindrer det frie Lob og den Tillid og Credit, de ellers bør have; ligesom dette Deliktum og, der hidindtil har været ubekiendt hos os, og i den Henseende ikke egentlig nævnes i vore Love, paa andre Steder, hvor Handelen blomstrer, er bleven anseet at være af en farlig Følge, og af samme Aarsag, haardtlig straffet, skjønt derhos og maae siges, at der have været Omstændigheder, som meget have aggraveret Misgjerningen.

Det er vel vist, at En ved at imodtage en accepteret Brev, fornemmelig seer paa den eller de ham bekendte Personer, hvis Navne han finder derunder; men naar han tillige finder adskillige andre Personers Navne derpaa, bestyrker det dog noget Brevens Credit hos ham, da han in dubio antager, at de eller nogle blant dem dog vel maae være vederhæftige, og aldrig falder paa at tænke, at de ere alle opdigtede Personer.

Det er derfor nødvendigt, at denne Omgang, da den nu første Gang hos os er opdaget og vel ikke tilforn har fundet Sted, bliver gaaet i Fødselen, ved det, at Vedkommende som derudi have været skyldige, blive efter Omstændighederne, og Forsøelsens eller Forsørelsens Besskaffenhed, anseets og straffede.

Denne Omgang har just ikke saa megen Forbindelse med Forordningen af 26 Novemb. 1731, siden det ikke egentlig er Defraudationen af det stemplede Papiir, som udgier det skadelige og utilladelige derudi; men den kommer nærmere til Forordningen af 14 Maji 1754, for saavidt, at her formodes paa den ene Side et ungt eller uerfaren Menneske, som, for at faae Credit og reede Penge, er istand til at giøre hvad det skal være, og paa den anden Side en Opfiuder af slige Paasund, som for sin egen Fordeels Skyld, og for selv at vinde derved, lærer den anden saadanne Kunst, og bringer ham til at tage Deel derudi, skient han tilsidst tager Skade derved. I den Henseende synes og disse Brever nogenledes at kunne hensees til de Gieldsbreve, om hvilke bemeldte Forordnings 4 Art. taler, skient her kommer endnu en anden og nye bedragelig Omgang til, ved at skrive opdigtede Personers Navne, som bemeldte Artikel ikke forudsætter.

Da nu bemeldte Forordnings 8 Art. fastsætter, at slige Sager skulle behandles, som Politiesager, og det træffer sig her, at de, der udi denne Omgang ere implicerede, høre under adskillige Jurisdictioner, og en Commission mueligt vilde foraarsage Omkostninger, hvilke jeg ikke vel seer, hvor skulde komme fra, da Jedem skal være rigesfærdig, saa skulde jeg holde det for det beste Middel, om det allernaadigst maatte behage

Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Politimesteren: At han havde at afhandle og paakiende Sagen mod alle Bedkommende. Kiøbenhavn den 3 October 1759.

Herpaa resoloverede Cancelliet under 31 October 1759:

Ordre herom efter Erklæringen og Notis deraf til Kammer-Advocaten.

1759 den 9 November, Kongelig Ordre til Etatsraad og Politimester Torm, samt Notis til Cancellieraad og General-Risikaf Sonne.

CXXI.

Erklæring over tvende Memorialer af 14 Junii og 10 September 1759 fra Christian sands Magistrat, angaaende adskillige Disputer, som ved Skifternes Behandling ere forefaldne mellem dem og Byeskriver Tyrholm, der tillige er Auctions-Directeur, nemlig:

1) Naar Auction over Løse skal holdes i en Sterboe, paastaar Byeskriveren, at Bedkommende skulde tage og betale en Udskrift af Registeringen, som Auctions-Directeuren kan bruge ved Auctionen, men Magistraten vil, at Original Registerings-Forretningen skal uden Betalning leveres Auctions-Directeuren, som derudi tegner Kiøberens Ravn og Auctions-Prisen.

2) Paastaar Byeskriveren, at Obligationer og andre Beviser for Gield, som bliver udbetalt, skal indføres i Skiftebrevet, men Magistraten vil allene have Summen og Creditors Ravn indført.

3) Vil Magistraten give Auctions-Directeuren Udslag i Auctions-Rescancer, for hans Auctions-Salaris.

4) Paastaar Byeskriveren hver Gang i Ort 16 s. for at skrive Placater, hvorved Arvinger, Credit og Debitorer indkaldes til Skiftesamlinger, og at lade samme opslaae paa Kirkedørene. Tillige med Byeskriver Tyrholms Erklæring til Stiftsammand Udeler af 4 August, hvorudi han temmelig godt oplyser sin Ret, og den ham af Magistraten tilføiede Fornærmelse i alle Posterne, og Vice-Stattholder Benzons Erklæring af 1 Sept. derudi han i alle 4 Poster bifalder Byeskriverens Paastand.

For saavidt jeg skionner, er Hr. Geheimeraad og Vice-Stattholder Benzons Erklæring, som i alle 4 Poster bifalder Byeskriver og Auctions-

Auctions-Directeur Tyrholms Paastrand, aldeles grundet i Ret og Billighed.

Den tredje Post, som bestaaer derudi, at Magistraten vil udlægge Auctions-Directeuren hans Auctions-Salarium i Auctions-Restancer, er en blot Chicane af Magistraten, som nok misunder Byskriveren, hvis Embede desuden skal være det beste derudi Byen, at han tillige skal være Auctions-Directeur, hvilket Embede ellers i Almindelighed, og paa andre Steder, ikke er forbundet med Byskriver, men med Bysfoged Embedet, hvilket og kommer overeens med Auctions-Forordningen.

Vilde man spørge Magistraten, om de vare fornøiede med, at deres Skiftesalarium blev dem udlagt i slike Auctions-Restancer, er jeg vis paa, at de svarede nei; men Auctions-Salarium er ligesaa vel prioriteret, som Skiftesalarium.

Denne Chicane er saa meget større, som det er bekendt, at der ved alle slike Auctioner er en Indcassator, som mod at nyde en vis pro Cento forbinder sig til at indcassere og inddrive Auctions-Pengene, og at indlevere samme i Sterboen; altsaa behøver Skiftesforvalteren ikke at give Creditorerne Udlæg i Auctions Restancerne hos vedkommende Kjøbere, hvilket Creditorerne ei heller ere forbundne til at være fornøiede med, men de bør enten annamme Pengene af Cassereren, og derpaa udbetale dem til Creditorerne, eller og give Creditorerne Udlæg i Auctions-Pengene, som staae hos Cassereren, og han bør svare til.

At saadån Casserer og haver været antaget og salareret ved denne Auction, sees af Skiftetrevet.

Ligesom man af denne Post seer, hvorledes Magistraten er stemt mod Byskriveren, saa kan man og deraf nogenledes begribe de øvrige Poster.

Dersom Magistraten i den første Post havde paastraaet, at Byskriveren kun skulde nyde 24 s. for Arket i Betalning, for den Udskrift, han af Registrings-Forretningen maae give til Auctions-Directeuren, for at betiene sig af ved Auctionen, da havde denne deres Paastrand havt noget Anseende af Rimelighed og Billighed; men, da det er bekendt, at Skifteskriveren som oftest i den Protocol, han fører ved

Skifter, antager de registrerede Effecter tillige med Burderingen, saa er det ubilligt, saavel i Henseende til Skiftefriveren, som Auctions-Directeuren, og fornærmeligt for begge at paastaae, at den første Skulde udlevere sin Protocol eller originale Forretning, og den sidste derudi, ved hvert Stykke, tegne Kieberens Navn og Auctions-Prisen, med videre, som ved Auctionen maatte foresalde.

Det som i Almindelighed er Ret, maae og være Ret i Christianssand, og kan ikke blive Uret ved det, at det træffer sig, at een og den samme Person er Skiftefriver og Auctions-Directeur.

Hvad den 4de Post angaaer, da haver Dyeffriveren derudi Praxis for sig, og saa længe det bliver derpaa Stedet ved den Brug, at Creditorerne til Skiftets Holdelse indkaldes ved Placater, som opslaaes paa Kirkedørene, saa finder jeg ikke noget ubilligt ndi, at Dyeffriveren her-efter, ligesom hidindtil, for at skrive slige Placater og besørge dem opslagne paa Kirkedørene, nyder 1 Ort 16 s. eller 2 Mk. 8 s. Danffe.

Den anden Post er den vigtigste blant dem alle; og dersom man ikke af de andre Poster erfarede, at Magistraten vare for at chicanere Dyeffriveren, saa burde man troe, at deres Hensigt hermed var ganske god, og at de allene søgte, efter deres Embeds-Pligt, at giøre Skiftesbrevet saa kort, som mueligt, for derved at spare vedkommende Sterboer og Arvinger for ufornødne Omkostninger.

Dersom der i den Henseende i Christianssand bruges for megen Indskrænkning, da frygter jeg, at der mange andre Steder gaaes for vidt, hvor Skifteforvalterne ere Skiftefriveren behjælpelige udi, at trække Skiftesbrevet saa langt ud som mueligt, ved at indføre derudi alt hvad som der nogenledes kan finde Sted, skiont det langt fra ikke behøves til Efterretning og Oplysning for Fremtiden.

For saavidt synes Skifteforvalterne i Christianssand, deres Hensigt at være ganske god, men det maae dog derhos tilstaaes, at de ere gangne for vidt, og ikke have forestilt sig, hvad et Skiftesbrev egentlig er, og hvortil det skal tiene.

Et Skiftesbrev er Skifteforvalternes Forretnings Beskrivelse.

Skifte-

Skifteforvalternes Forretning bestaaer egentlig derudi, at de antage sig den Afsdødes Boe og Efterladenskab, og dele samme mellem hans Arvinger (eller Creditorer i visse Tilfælde).

Førend de kunde dele Boen, maae de udbetale den Afsdødes Gield, siden det allene er det Overtfyndende eller Beholdningen, som de skulle og kunne dele mellem Arvingerne.

Ved at udbetale Gielden, maae de ikke handle vilkaarlig og udbetale, hvad dem godt synes, men de skulle holde sig Lovens efterrettelig, og intet udbetale, uden til dem, som paa lovlig Maade bevise sig at have det til gode.

Ved at give Forretningen beffreven, maae de iagttage, at et saadant Skiftet brev skal i Fremtiden tiene til Efterretning for Vedkommende, paa den Tid, umyndige og fraværende Arvinger, som deraf maae kunne erfare, at Skifteforvalterne have holdt sig Lovens Blydende efterrettelig, og ikke udbetalt anden Gield, end den vedkommende Creditorer have været istand til at bevise.

Deraf skyder, at de af den Afsdøde udgione Gieldsbreve og andre Beviser for den Gield, som af Skifteforvalterne udbetales, maae i Skiftet brevet indføres, siden de umyndige og fraværende Arvinger deraf siden kunde erfare, hvad Caussa debendi, eller Grunden til Gielden har været, og hvoraf den har reist sig, hvad Bevis Creditor har havt derfor, og hvad Udgang Skifteforvalterne have havt til at betale den. Men om alt dette kunne de ikke have den mindste Oplysning af Skiftet brevet, naar derudi allene meldes Summen, der er udbetalt, og Creditor, til hvem den er udbetalt.

Det er og saa meget mere nødvendigt, at slige Beviser og Gieldsbreve i Skiftet brevet indføres, som den eneste Uleilighed, deraf skyder, bestaaer derudi, at Skiftet brevet bliver nogle Aar vidtlesrigere, men dets Udelukkelse let paa den anden Side kunde give Aaledning til en og anden Collusion mellem Skifteforvalterne og de sig anmeldende Creditorer, som vidste, at de just ikke behøvede at beviise deres Fordring, naar kun Skifteforvalteren var dem gunstig.

Thi naa en Skifteforvalter ei behøvede at anføre videre i Skiftebrevet, end at saadan Summa var udbetalt til den Mand, uden at melde, hvorfor og ex quo capite, saa hervede det omtrent paa Skiftesforvalteren selv, hvad og hvor meget, han vilde udbetale til en Creditor, som havde anmeldt sig, fornemmelig i de Tilfælde, hvor alle Arvinger ere umyndige, og der enten stet ingen mødet paa deres Vegne ved Skiftet, eller kun en Tilsyns-Værg, som af Skifteforvalteren selv er bestiftet.

Det er bekendt nok, at Skifteforvalterne paa adskillige Steder, ere noget vel eftergivende i at godtgjøre de Fordringer, som indgives efter død Mand. Det er ikke fornødent, at høre dem det endnu lettere.

I den Henseende maae Arvinger, i Almindelighed, gierne udbetale nogle Rigsdalere mere for et Skiftebrev, imod at de derudi finde tilstrækkelig Forklaring over den Gield, som af den Afdøde var gjort og paa Skiftet er udbetalt.

Jeg skulde saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt at reskribere til Vice-Stattholderen eller Stiftamtmanden udi Christianssand, udi samtlige Postter, efter Hr. Geheimmeraad og Vice-Stattholder Benzon's og min foregaaende Erklæring, og udi den anden Post in specie: At ligesom det er Skifteforvalternes Pligt, at see derhen, at Skiftebrevet ikke uden Fornødenhed gøres videløstigt, til Beldstning for Arvingerne, saa bør de og iagttage, at et Skiftebrev er et Dokument, hvoraf vedkommende Arvinger, som have været umyndige eller fraværende, i Fremtiden maae kunne erfare, at Skifteforvalterne have holdt sig Lovens Bydende efterrettelig, saavel i det øvrige, som ved at ikke udbetale Gield, uden til de Creditorer, som lovlig have beviist sig at have det til gode, de krævede. Hvoraf følger, at de af den Afdøde udgivne Gieldsbreve og andre Beviser for den Gield, som af Skifteforvalterne udbetales, bør i Skiftebrevet indføres. Kjøbenhavn den 12 October 1759.

Paa denne Sag resolverede Cancelliet den 31 October 1759:

Ordre til Vice-Statholderen efter General-Prokureurens Erklæring.

1759 den 16 November, Kongelig Ordre til Stiftbefalingsmand Hr. Friderich Adeler.

CXXII.

Erklæring over en Memorial fra Amtmand Samner i Hindmarken af 30 April 1759, hvorudi han forespørger sig.

1) Naar flere have haft løsgættig Omgængelse med et besvangret Qvindemenneske, og hun for Retten udtegger dem, om de da samtlige skulde betale Bøder og staae aabenbare Skifte, eller den allene, som befindes at være rette Barnefader?

2) Om de, der bevises at have haft løsgættig Omgængelse, men hvor ingen Riendsgierning er, bør straffes paa samme Maade, eller med arbitrair Straf. Tilslige med Hr. Vice-Statholder Benzons og Biskop Tannes stads Erklæring af 18 August 1759, som gaaer ud paa, at al løsgættig Omgængelse, som kan bevises, bør straffes efter 6—13—1 Art., hvad enten der kommer Barnefødsel til eller et.

* * *

Det Argument, som Vice-Statholderen og Hr. Biskop Tannes stad have taget deraf, at Lovens 6 Bogs 13 Cap. 1 Art. betiener sig af det Ord, beligge, og ikke af det Ord besvangre, er ikke omni exceptione majus, da det Ord besvangre, er et nyt Dansk Ord, som har en tydsk Oprindelse, og vel forekommer i de nyere Forordninger, men neppe findes i Loven, og endnu mindre i ældre Love. Derimod ere de gamle Danske Ord, som forekomme i de ældre Love, at beligge, at besove, (og i visse Tilfælde, at Krænke) hvilke Ord egentlig ere synonyma med at besvangre, skiont deres Bemærkelse og undertiden kan være noget mere udstrakt. Det beligge, som forekommer i 6 B. 13 Cap. 1 Art, kan saa meget mindre sættes mod, besvangre, som det samme Ord i den følgende 2, 4 eller 5 Art., ikke kan eller vil siges andet, end at besvangre, og sættes imod at leve et lefsærdig Levnet, som forekommer i den

den tredie Art., og at have legemlig Umgængelse, som forekommer i den 7 Art. Saaledes seer man og, at naar Lovens 6—13—9 Art., taler om Qvindfolk, som trende Gange har ladet sig beligge, saa forklarer Forordningen af 19 Martii 1751 det om Qvindfolk, som trende Gange have avlet Barn i Løsagtighed.

Det andet Argument for deres Mening, som de tage deraf, at Sunden er lige stor for Gud, og at Barnefødselen, som for sig betragtet er en Guds Betsignelse, ikke kan giere Gierningen værre eller mere strafværdig, er ganske rigtigt, og giælder in foro Poli, men kan neppe lægges til Grund ved at fortolke de borgerlige Love.

Disse bedømme en Gierning efter dens Forhold til det borgerlige Selskab, og den Indflydelse den haver derudi.

Da deres store Princip er, at de menneskelige Handlinger kunde let bringes til Ende (ut exitum habeant negotia humana) og at Processer og Trætter maae forkortes og formindskes, saa kunne de ikke antage uden sikkre, og let beviislige Omstændigheder.

I den Henseende straffe de ei heller den onde Hensigt og Begierlighed, som dog for Guds og Samvittighedens Domstoel, fornemmelig udgier det syndige i Gierningen, endog efter Naturens Lov.

Løsagtighed for sig er ikke blant de Misgierninger, som forstyrrer den borgerlige Sikkerhed og Roelighed, men kan dog ikke taales ustraffede i en Stat, i Henseende til adskillige skadelige Følger, som deraf lettelig kunde stude.

At et Mandfolk og Qvindemenneske have havt lefsærdig Umgængelse med hinanden, og virkelig fuldført det, (thi Hensigten allene straffes, hvor det gaaer, ikke) er heel vanskeligt at bevise. Eiger og tilstaaer Qvindfolket det, da troes hun ikke, saafremt Mandspersonen negter det, men hun skal bevise det, i Følge Lovens 6te Bogs 13de Cap. 6te Art. og isald hun ikke kan det, straffes ikke han, men hun straffes, som Løgner.

Paa samme Maade forholdes det og, efter den følgende 7de Artikel, om Mandspersonen aabenbaerer og tilstaaer det, og Qvindfolket negter det,

det, da Mandspersonen og i saa Fald, og saastremt han ikke kan bevise det, straffes som Løgner.

Disse tvende Artikler vise tydelig Lovgiverens Hensigt, at Vedkommende i dette Tilfælde, og saalænge ingen Kiendsgierning er, skulde tie med sig selv, og enhver tage sig vare for at aabenbare saavel sin egen, som en andens Skam. Det kan altsaa umuelig have været Lovgiverens Hensigt, at Vorigheden og Fogden i dette Tilfælde skulde undersøge, om en saadan Gierning var begaaet, og tiltale Vedkommende til at lide Straf.

At Fogderne, der som oftest, ikke ere nær saa grænseende, naar en anden grovere Misgierning formodes at være begaaet, vise saadan Vorighed i at anstille Undersøgning i Henseende til disse stupra simplicia, (thi her tales ikke om stupra qualificata, Lenocinia &c.) Det har allene sin Grund i den Deel af Petermaals-Boderne, dem er tillagt, en Indkomst, som jeg vilde ønske dem eengang for alle var betaget, (skönt det og er vist, at de fleeste af dem ikke kunde taale at miste noget,) i Henseende til den meget Misbrug det medfører, og de mange onde Følger det haver.

Undertiden kommer og en overdreven Nidkierhed hos Præsterne Fogderne derudi til Hielp.

Derimod, naar et Qvindfolk faaer et Barn uden for Egtteskab, saa ligger Stuprum conlummatum, uden videre Undersøgning, klart for Dagen, og ligesom det er aabenbart, at Moderen har begaaet denne Synd, saa er det vist, at Barnet maae have en Fader, og at han tillige med Moderen, har været deelagtig i samme.

Ligesom ingen bedre, end Moderen kan vide, hvem Faderen er, saa lader Loven det og ankomme paa hendes Udfigende, og hendes Erklæring viker saadan Præsumption mod den, hun udlægger til Barnefader, saa han i Kraft deraf antages at være det, med mindre han freelægger sig det med sin Sed, og derved kuldkaster denne Præsumption, der saaledes staaer ved Siden, af probatio semiplena; alt i Følge Lovens 6te Bogs 13de Cap. 5te Artikel.

Det vedkommer Fogden, som skal inddrøve Veiermaals-Bøderne, allene at spørge, eller af Præsten at lade sig underrette om, hvem hendes Børnefader er, og ikke hvem hun ellers maatte have bedrevet Uugt med. Udlægges hun flere som Børnefader, og tilstaaer, at hun ikke veed, hvilke den iblant dem, der er den rette, da gielder det samme om enhver af dem.

Denne 5 Art. i Lovens 6 Bogs 13 Cap. confeserat med den følgende 6te og 7de Art., viser tydelig, hvor stor Forskiel Lovens gjør paa Løssagtighed, hvorpaa følger Besvangrelse, og den hvor ingen Kiendsgierning findes, ikke fordi Synden i det ene Tilfælde er større end i det andet, men fordi Bevist i sidste Tilfælde er vanskeligere, og Gierningen mindre aabenbar, vis og bekiendt.

Jeg skulle saaledes allerunderdanigst indstille, om det allernaadigst maatte behage Deres Kongl. Majestæt, at reskribere til Amtmanden i Finmarken:

At den i Lovens 6 Bogs 13 Cap. 1 Art. pacterede Straf ikke er anvendelig uden paa det Uvindsfolk, som er besvangret, og den eller de Mandfolk, hvilke hun udlægges som Børnefader, og ikke med deres Fed kunde værge sig derfor; ligesom det ei heller tilkommer Fogden at anlægge Sag til Strafs Lidelse for Løssagtighed mod andre, uden i de Tilfælde, hvor Lovens udtrykkelig befaler det, eller sætter Straf derfor.

Men, da Amtmanden her gjør Forespørgsel om Lovens Forstaaelse, i et Tilfælde, hvor den er temmelig tydelig, naar allene Vedkommende ikke, enten af en blind Midkiærlighed, eller for deres egen Fordeels Skyld, vilke gaae uden for den, og i et vist Tilfælde, hvor det var Dommerens Sag, at kiende og dømme saaledes, som han agtede at til- og forsvare; saa paa det at Amtmanden ikke skulle komme i Bane med, at giere Spørgsmaal om Lovens Forstaaelse paa Dommerens Vegne, og for at sige dem, hvorledes de skulle dømme, saa skulle jeg endnu allerunderdanigst indstille, om forebemeldte allernaadigste Reskript til Amtmanden, kunde clausuleres saaledes:

I det svigtte er det vedkommende Dommers Sag, i denne og andre slige Tilfælde at vide og forstaae Loven, og derefter at kiende og dømme saaledes, som han agter at til og forsvare. Kjøbenhavn den 21 October 1759.

Cancelliet resolvede i denne Sag den 12 November 1759:

Ordre herom efter General-Prokureurens Erklæring.

1759 den 30 November, Kongelig Ordre til Amtmand Gunder Sammer.

CXXIII.

Svar til Kammer-Collegium paa Deres Skrivelse af 3 October 1759, derudi de indberette, at i Følge Placaten af 8 December 1733, var det alle Saug-Eiere forbuden at skiare over de paa Saugene besitgede Qvanta, under Saugens saavel som det skaarne Lommers Forbrydelse.

Da det nu i Aaret 1755 var bleven angivet, at en Saugbruger havde skaaret Bord 2 à 3 Tommer tykke, uden at reducere dem til det ordinaire Maal, nemlig 1½ Tomme, og derved ei allene opertraadt Placaten, men og defrauderet Hans Majestæt saavel i Saugmester Skatten, der beløber 48 S. af Tusinde Bord, som maaste, i Henseende til Tienden af samme Bord; saa havde Hans Majestæt anordnet Commissarier til at undersøge og paakiende Sagen, hvilke og havde dømt, at den Skyldige skulde have sine tvende ziende Saug med deres Qvanta forbrudt, samt både saa meget, som tvende andre af ham brugte og i Forpagtning havde Sauger bleve vurderede for. Denne Dom havde den Skyldige appelleret for Over-Hofretten, men, som Angiveren formener, at den burde indstævnes for Kammer-Retten, saa under Kammeret sig General-Prokureurens Betænkning derover, hvilket der er det retteste.

Endnu beretter Kammer-Collegium, at en af Kongens Fogder i Norge var bleven angivet og tiltalt, fordi han ikke til Indtægt havde beregnet den paabudne Recognition af det Tammer, som hugges i Hans Majestæts Almindingsskove, førend nogle Aar efter, at han derfor var angivet, saavel som fordi han havde angrebet de Kongl. Almindinger med ulovlig Hugst, hvorfor han og ved en Commission er dømt, hvilken Dom de og anse at vide, om der appelleres for Over-Hofretten, eller Kammer-Retten.

Det er i vores Danske Lovkyndighed ~~da~~ af de vanskelige Quaestio-
ner, at bestemme hvilke Sager, der henhænger for Kammerretten eller ei.

Det, som foraarstager denne Vanskelighed, er, at Danske Lovs 1
Bogs 2 Cap. 5 Art. derom taler saa meget ubestemt, naar den siger:
alle Sager, Kongens Indkomster angaaende, skulde lige for
Kongens Kammer-Collegio indkomme.

Det er klart, at naar disse Ord skulde tages i den meest alminde-
lige og udstrakte Mening, som Ordenes Bemærkelse nogenledes kunde
taale, saa at man ved Kongens Indkomster forstode alt det, som
angik Hans Majestæts Fordeel, saa vilde en stor Deel af de Sager,
som nu aarlig indkomme for Høieste-Ret, derimod blive anseete at hen-
høre for Kammer-Retten, og Kammer-Advokaten kunde, qva Kammer-
Advokat, aldrig komme til at agere nogen Sag for Høieste-Ret, siden
han ikke befales at udføre andre Sager, end de, som paa een eller anden
Slags Maade, angaae Hans Majestæts Fordeel. Heraf viser dog den
bestændige Praxis det Modsatte.

Naar en eller anden Artikel i Loven synes uforstaaelig, ubestemt
eller tvetydig, pleier man ofte at kunne udfinde dens rette Mening, ved
at gaae til Kilden, eller de Steder i de gamle Love, hvoraf samme Ar-
tikel mærkes at være tagen.

Oprindelsen til denne Artikel, søger man forgieves i Landets ældre
Love, som ikke have vidst af nogen Kammerret at sig. Men derimod
finder man den i høilovlig Ihukommelse Kong Frederich den 3dies Fors-
ordning af 30 December 1660 om alle Slags Indkomsters Oppebørsel,
med videre.

Ligesom denne Forordning er den, der i disse Riger først har ind-
ført en Kammerret, og altsaa kan ansees som den første Fundah for Kam-
mer-Retten saavel som Kammer-Collegium, saa kan man neppe tvivle
om, at jo det, som i vores Danske Lov saa kortelig anføres om Kam-
mer-Retten, og de derhen hørende Sager, deraf er tagen.

Naar dette sættes forud, kan man af bemeldte Forordning (fornem-
melig naar den confereres med den nu værende og ældre Kammerrets-Ord-
ning)

ning) temmelig tydelig begribe, hvad vores Lovgiver har villet sige med Sager, Kongens Indkomster angaaende, og hvorvidt han har villet, at Kammer-Rettens Jurisdiction skulde strække sig.

Den første Artikel i bemeldte Forordning taler om alle dem, som af Hans Majestæt have været betroet og anbefalet Penge, eller nogen Slags Indkomst, at oppebære og administrere, ved hvad Anledning det og være maatte, være sig i Kraft af en Forlehuing, af et Embede eller Betiening, af en Contract, eller paa anden Maade, og endnu ikke havde gjort Rigtighed, og foreskriver dem, en vis Tid, inden hvilken de havde, saavel at indgive Regnskab, som at indlevere Beholdningen. Den anden Artikel sætter Straf for dem, som derudi maatte findes forsemmelige; og derpaa taler den 3die Artikel, om Kammer-Retten eller Kammer-Collegii-Ret paa følgende Maade: at udi vores Kammer-Collegio, som vi her udi vores Kongelige Residencestad Kjøbenhavn haver oprettet, skal herefter alle saadanne (NB. som forhen ere ommeldte) Sager, vore Rigers Intrader angaaende, immediate foretages, sluttigen forhøres, og uden nogen Ophold, endeligen afhandles, hvorfra og ingen, af hvad Stand han og er, og enten han er Zovedmand eller Forlover, skal i de Sager, som vores Indkomst angaaer, sig undslaae, eller mod denne vores Forordning, flyde sig til sit Værneting &c.

Naar man confererer disse Ord i denne Forordnings 3die Artikel med Danske Lovs 1ste Bogs 2det Capitels 5te Artikel, kan man neppe tvivle om, at denne sidste Artikel jo er tagen af den første; men, naar dette staer fast, kan der ei heller være Tvivl om, at jo ved de Sager, Kongens Indkomster angaaende, som nævnes i Danske Lovs 1ste Bogs 2det Cap. 5te Art., bør forstaaes det samme, som ved alle saadanne Sager, vore Rigers Intrader angaaende, hvilke nævnes i den anførte Forordnings 3die Artikel.

Da nu det Ord saadanne, som i Forordningen tillægges, tydelig viser, at ved disse Sager ikke kan eller bør forstaaes andre, end de, som i Forordningens 2de foregaaende Artikler vare omtalte og beskrevne;

maa følges deraf, at ved Sager; Kongens Indkomster angaaende, i Lovens 1. B. 2 Cap. 5. Art. ikke kan det for forstaaes andre, end de Sager, som anlægges mod Regnskabs-Beholdere og andre, som staae for Kongl. Opbeholdere; tillige med deres Forlovere, till' at giøre Rigtighed for Kongens Indkomster, som de have opbehaeret, og at disse Sager altsaa, i Følge Lovgivnings-Hensigt, ere de eneste, som bør ligesom Kammer-Collegii eller Kammer-Retten indkomme, og udi hvilke der ikke er Bedkommende tilladt at stybe sig til sine Værreter.

Det, som saaledes findes af Lovens Analogie, og tydelig erfares af den ældre Lov, hvoraf denne nyere Lov klarlig sees at være taget, kan endnu bestyrkes ved adskillige andre, og i særdeleshed ved følgende Argumenter, saasom:

1) Saavel ved den ældre Kammerrets-Ordning af 30 Julii 1684) hvilkelen er udfommen omrent paa samme Tid, som Danske og Nørffe Lov, nemlig noget efter den ene, og noget før den anden, og om hvis Dyretidsstaaelse med bemeldte Loves man saaledes ikke kan tvivle, samt ved den nyere Kammerrets-Ordning af 18 Martii 1720. Udi begge disse Kammerrets-Ordninger, handler det første Capitel om Henselskammer-Sager. Men, naar samme efterses, finder man tydelig, at der ikke forudsættes andre Sager at henhøre for Kammer-Retten, end de, som kan henføres under den forhen omtalt bemeldte Rubrikke.

2) Bestyres det samme og ved Forordningen om Told-Confiscations-Sager af 7 Maji 1701.

Ingen kan nægte, at jo Told-Confiscations-Sager angaae Hans Majestæts Fordeel, og altsaa blivde disse Sager, i Følge Lovens og henhøre for Kammer-Retten, isald den også forhen anførte Lovens Artikel ved Sager; Kongens Indkomster angaaende, havde forstaaet alle de Sager, som betraf Hans Majestæts Fordeel. Men, ligesom det er bekendt, at disse Sager, først ved Forordningen af 7de Maji 1701, ere henlagte under Kammer-Retten, sad tilstaaes det og i bemeldte Forordning, at disse Sager forhen, og i Følge

Told-Ordinansen, have været paadømte og appellerede af og for de ordinære Under- og Over-Dommere, hvoraf da flyder, at de hversken i Følge Loven eller i Følge den ældre Kammerrets-Ordning, have været ansætte for Sager, Kongens Indkomster angaaende, eller saadanne Sager, som skulde paadømmes af Kammer-Retten.

3) Udi den anførte Forordning af 30 December 1660, hvilken jeg anseer som en Fundam. for Kammer-Retten, melder høilovlig Indkomstmæsse Kong Fridrich den 2die, at han derudi har fulgt andre Landes og Rigers berømmelige Statuta, og i den Henseende, kan man, i at forklare det, som her være Mgt. hos os, og tage et rimeligt Argument af det, som paa andre Steder er brugeligt; men naar man derom lader sig underrette; troer jeg, at man skal finde, at paa de fleste Steder, har Kammer-Collegium, eller Camera Principis, aldeles ingen Jurisdictio contentiosa; ligesom en Fremmed og i den Henseende, haver anseet det, som noget sælsomt i Danmark, at Kammer- eller Finances-Collegium der havde en saadan Jurisdiction, og demte endog uden Appel (vide letters sur le Dannemark p. 28.) Men paa de Steder, hvor Camera Principis haver Jurisdictio contentiosa, eller Rettighed at kiende og dømme, der strækker den sig dog neppe længere, end til Magtstabs-Bevægte, og de som staae for Oppebørseler, og deres Embedes Forpæmninger. Altsaa, da vores Kammer-Ret er indrettet efter andr. Rigers og Landes Exempel, saa kan man nogenledes slutte, at dens Jurisdiction ei heller hos os bør strække sig længere.

4) Flyder det samme og af det, som i Almindelighed er Grunden til, at visse Sager, frem for andre ere privilegerede.

5) Aarsagen, hvorfor eet eller andet Slags Sager ere privilegerede, og undtagne fra de ordinære Retter, og derimod bør paadømmes for deres egen dertil in specie anordnede Ret, er i Almindelighed denne: at deres Paakiendelse udfordrer en speciel Kundskab, som enhver Justitiarius i Almindelighed, ikke just kan formodes at have.

Saaledes ere geistlige Sager privilegerede, og bør paabømmes af Provste-Retten og Provstemødet, fordi deres Paakiendelse ydfordrer en speciel Kundskab om Kirkeoven og Ritualen.

Krigs eller militaire Sager ere privilegerede, fordi deres Paakiendelse forudsætter en speciel Kundskab om Krigs-Retten.

Paa samme Maade ere og Kammerfager, eller Sager Kongens Indkomster angaaende, privilegerede, fordi deres Paakiendelse fordrer en speciel Kundskab om Kammerrets-Ordnningen.

Skjønt nu denne Grund ikke er af de allerstærkeste, da en anden Jurist, skjønt han ikke sidder i Kammer-Collegium, dog haade kan og bør vide og forstaae Kammerrets-Ordnningen; saa kan man dog deraf slutte, at ved de Kammerfager, eller Sager Kongens Indkomster angaaende, som ere privilegerede og bør paakiendes af Kammer-Retten, ikke bør forstaaes andre end de, som maae afgjøres og paakiendes af og efter Kammerrets-Ordnningen.

Naar man da efterseer Kammerrets-Ordnningen, finder man derudi, hvad Regnskabs-Betiente, og de, som staae for Kongl. Oppebørseler, deres Pligter og Forretninger ere, hvorledes og til hvad Tid de skulle aflægge deres Regnskaber, og hvad de derved have at iagttage, hvad Caution de skulle stille, og hvorvidt en Cautionistes Forbindelighed strækker sig, med videre. Men deraf kan man ingenlunde erfare, om en Skov eller anden Eiendom tilhører Hans Majestæt eller ei? om en Skovhugst eller anden Brug, er ulovlig, eller ei? samt hvad Straf derfor er sat i første Tilfælde? men alt saadant skal afgjøres efter Landets almindelige Lov, og derhen hørende Forordninger.

Altsaa ophører i Henseende til disse sidste Sager, aldeles den Aarsag, hvorfor visse Sager bør indkomme for Kammer-Retten, og ikke paakiendes ved de ordinaire Retter.

- 5) Naar en imod hans Villie, skal drages fra hans egentlige Børnering og sammes Over-Ret hen for en anden, ham ellers uvedkommende

mende Ret, maae dertil alletider være en Aarsag, som har sin Grund i Personens eget udtrykkelige eller siltiende Samtykke, hvorved han har renunceret paa hans rette Værneting.

Naar En modtager en Regnskabs-Betiening, renuncerer han derved, ipso facto, paa sit Værneting, og underkaster sig Kammer-Rettens Kiendelse i alle de Sager, som angaaer hans Embedes Forretninger.

Naar En forpagter nogle af hans Majestæts Indkomster, og derom slutter en Contract med Kammer-Collegium, underkaster han sig derved Kammer-Rettens Kiendelse udi alle de Sager, som anlægges imod ham til Contractens Fyldestgjørelse og Rigtigheds Afreggelse. Jeg siger til Contractens Fyldestgjørelse; thi ifald Disputen allene er om Contractens Forstaaelse, holder jeg ikke for, at Sagen henhører for Kammer-Retten, men anseer det som uanfærdigt for Kammer-Collegium at domme deri.

Naar En indgaaer Caution for en Regnskabs-Betient, eller anden som staaer for Oppebørsel, sætter han sig derved i Hovedmandens Sted, for saavidt det subsidiale Ansvar angaaer, og underkaster sig saaledes den samme Jurisdiction, som Hovedmanden burde fortære under.

Utsaa kan man i alle disse Tilfælde begribe, hvorfor disse Personer i disse Sager, fortære under Kammer-Retten, og ifald de ville henvende sig under deres Værneting, kan dem kortelig svares, at de selv, ved deres egen Gierning, have i Følge Loven renunceret derpaa.

Derimod af det, at En hugger Tommer paa en vis Maade, eller i en vis Slov, kan man ikke begribe, at han skal høre under Kammer-Retten, ei heller kan man sige, at han derved har renunceret paa sit Værneting.

Utsaa maae man være meget vaerksom udi at trække saadan En, imod hans Billie, fra hans rette Værneting og rette Over-Dommere, da dette er et Beneficium, som Kongen saa høitideligen i Loven har tilstaaet alle sine Underfaatter, og som de i Almindelighed ere saa

meget smme over, fornemmelig man ikke bør søge at betage dem denne Følelse, men heller at nære den, da det i sig er vel, og kan have mange gode Virkninger, at de i Almindelighed, have saadan Fortroelighed til de Dommere, og saadan Tanke om deres Actfindighed, som Kongen har sat til at kiende og dømme i de Sager, der angaae deres Velfærd, Ære, Liv og Gods. Fornemmelig er det ønskeligt, at de have saadan Tillid til de Dommere, som dømme først og uden Appel i disse Sager, og hvis Domme de ikke paa nogen Maade, kunde vente at faae forandrede.

I Kraft af foransførte Argumenter holder jeg mig beskiert til at slutte: at ved de Sager Kongens Indkomster angaaende, som i Følge Lovens 1ste Bogs 2det Cap. 5te Artikel, bør indkomme for Kongens Kammer-Collegium, ikke kan eller bør forstaaes andrø, end de Sager, som anlægges mod Regnskabs-Betiente og dem, som staae for Kongelige Oppebørseler, være sig i Kraft af en dem forundt Forlehuuing, et dem anfortroet Embede, en med dem sluttet Contract, eller paa anden Maade Hovedmænd, saavelsom Forlovere, til at giøre Rigtighed for Kongens Indkomster, som de have oppebaaret, eller skulde have oppebaaret, og bør giøre Rigtighed for.

Naar nu dette anvendes paa de tvende her in Qvæstione værende Sager, skionne Deres Excellence og Høistærede Herrer selv lettelig, at samme ikke kan eller bør indkomme for Kammer-Netten, men maae forfølges og paaakiendes for vedkommende Sagvølderes rette Værneting og Over-Net, under hvilken de selv henskylde sig og protestere imod at drages derfra.

Thi hvad den første Sag angaaer, da er det ikke en Kongelig Betient, men en privat Person der tiltales, for en af ham forøvet Gjerning.

Og i Henseende til den anden Sag, da er det vel en Regnskabs-Betient, som tiltales, men skiont jeg ikke af det, som Deres Excellence og Høistærede Herrer saa kortelig har anført, kan giøre mig et fuldstændigt og tydeligt Begreb om denne Sag, saa seer jeg dog kettelig, at Hoved-Qvæstionen derudi vil blive: om han haver begaaet den Skov-
hugt,

hugst, som han beffyltes for? og om samme haver været ulovlig? hvilke tvende Qvæstioner, den ene facti, og den anden juris, saa meget mindre kunne henhøre for Kammer-Retten, som de ikke angaae hans Embeds-Forretninger, da det ikke vedkom hans Embede at hugge i Kongens Almindings-Stove.

Desuden finder jeg, at begge disse Sager allerede forhen ere af Commissarier paadømte.

I Følge af Lovens 1 B. 2 Cap. 5 Art. er Kammer-Retten i de Sager, som der bør indkomme, første og sidste Instans, saa at ligesom ingen anden Over-Dommer kan kiende paa Kammer-Rettens Domme, saa kan ei heller Kammer-Retten i disse Sager kiende paa en Dom, som af en anden Dommer er affagt.

Derimod i Told-Confiscations Sager er Kammer-Retten i Følge Forordningen af 7 Maji 1701 anden Instans, for hvilken Under-Dommerens Dom bør indstævnes.

Udi disse Sager gaaer det altsaa maaffee vel an, at Kammer-Collegium, isteden for at lade Sagen paaklende af den ordinaire Under-Dommer, gjør Forslag paa Commissarier, og at Sagen derpaa, efterat den af dem er paadømt, appelleres for Kammer-Retten, siden den dog i disse Sager er anden og sidste Instans.

Men udi andre Sager, veed jeg ikke, om det lader sig gjøre og kan ansees overeenstemmende med Loven, at Kammer-Retten foretager sig at kiende enten paa en ordinair Dommers eller paa Commissariers Dom; i det mindste maatte man tilstaae dem, at deres Exception var velgrundet, isald de paastode, at de ikke kunde ansee Kammer-Retten for deres Over-Dommer.

Da nu de tvende her in Qvæstione værende Sager, allerede ere paadømte af Commissarier, og ingenlunde kunde ansees for Told-Confiscations Sager, saa synes det, at Kammer-Retten endog i den Henseende, er uberettiget til at kiende og dømme paa dem, da den eneste Ret, for hvilken Commissariers Domme kan indstævnes, er i Danmark Høiester-Ret, og i Norge Over-Hofretten. Dog maae jeg derhos tilstaae, at

jeg just ikke anseer denne Marsag for den allervigtigste, fornemmelig saalænge de forrige Dommere eller Commissarierne, ikke selv excipere Forum eller vægte sig ved at lade deres Dom komme under Kammer-Rettens Paaskiendelse.

Endelig maae jeg til Slutning i Almindelighed erindre, at, naar der er mindste Tvivl om en Sag hører for Kammer-Retten, eller ei, og den Paagiældende henschyder sig under sit Børneting, og vedkommende Over-Ret, da bør Kammer-Collegium, efter mine Tanker, ikke lettelig paastaae, at Sagen skal indkomme for Kammer-Retten, og der paaskiendes.

Marsagen dertil er, at Kammer-Collegium neppe i saa Fald kan anføre nogen rimelig og antagelig Grund til saadan deres Paastand, da det derimod ikke feiler den Paagiældende for ganske gode og antagelige Argumenter.

Det eneste, som Kammer-Collegium, i saa Fald kan beraabe sig paa, er, at slike Sager ikke taale saadan Ophold, som den sædvanlige vidtløftige Rettergang ofte forarsager, og at Hans Majestæts Fordeel vilde lide derunder, ifald det skulde vare forlænge, inden saadanne Sager bleve bragte til Ende.

Men, skjønt dette legges til Grund for Kammer-Collegii Jurisdiction, i Forordningen af 30 December 1660, saa faaer man dog neppe, nu om Dage, nogen til at troe, at Kammer-Retten er den Ret, hvor Sagerne snarest blive expederede, og ved Dom afgjorte. Allermindst gaaer det an, at beraabe sig derpaa, naar Kammer-Retten kommer i Collision med Over-Hofretten og Høieste-Ret, om hvilke Retter her allene er Spørgsmaal, da det er en Commissions-Dom, der skal paaskiendes.

Naar en Sag kommer for Over-Hofretten, og i Særdeleshed for Høieste-Ret, kan det vare nogle Dage, inden den bliver udageret, og, naar den er udageret, kan det neppe vare over nogle Timer, inden den bliver paadømt.

Derimod viser Erfarenhed, at, naar en Sag kommer for Kammer-Retten, kan det vel vare nogle Maaneder, og maaskee over Aar og Dag,

Dag, inden den bliver optagen til Doms, og derefter kan det maa skee vare ligesaa længe, inden Dom bliver affagt.

Der haves vel neppe noget Exempel paa, at en liden Sag er for Kammer-Retten afgjort i kortere Tid, end en vidløftig Sag for Høieste-Ret. Derimod er det maa skee ofte hendet, at en Sag har staaet for Kammer-Retten, medens en anden er paadømt ei allene af Over-Hofretten og Høieste-Ret, men og af andre Retter.

Det, som saaledes kommer overeens med Erfarenhed, har og sin gode Grund i begge Collegiers Indretning og Beskaffenhed.

Over-Hofrettens og Høieste-Rettes eneste og Hovedsag, er at kende og domme paa de Sager, som indkomme for dem. Derimod har Kammer-Collegium utallige andre Forretninger, hvilke kun lade dem liden Tid tilovers til at giennemgaae Dokumenterne, og overveie Quaestionerne i de Sager, som indkomme for Kammer-Retten.

Men hvor det gaaer, kan Kammer-Collegium ikke bruge det Argument af hastigere Expedition, enten imod Over-Hofretten eller imod Høieste-Ret.

Men naar dette skulde legges til Grund, og der virkelig skulde være periculum in mora, kunde Kammer-Collegium, med langt større Føie, magte det derhen, at saadan en Sag gif den ene Instans, nemlig Over-Hofretten forbi, og at Commissions-Dommen blev indstævnet lige for Høieste-Ret.

Skjønt dette er noget, som jeg ikke vilde raade til, saakænge den yderste Fornødenhed ikke udkrævede det.

Naar det da sættes forud, at en Sag ikke bliver snarere bragt til Ende, ved det, at den indkommer for Kammer-Retten, saa seer jeg ikke, paa hvad Grund, Kammer-Collegium kunde paastaae, at den hellere i sidste Instans burde paadømmes af Kammer-Retten end af Høieste-Ret; thi jeg er vis paa, at Kammer-Collegium ikke vil sige, at fordi de selv have foranstaltet Actionen, og selv beordret Kammer-Advocaten at tiltale den Skyldige, derfor vilde de og selv domme i Sagen; og jeg er endnu vissere paa, at Kammer-Collegium aldrig vilde bruge noget Ar-

gument, som kunde have allermindste Skin af at vise nogen Slags Mistroer til Høieste-Ret, ligesom det og stod ilde til i Landet, om saadan Mistroer skulde have den allermindste Grund.

Derimod kan den Paagielbende, som henschyder sig under sit Bærning, og exciperer mod Kammer-Retten, i alle slige Tilfælde, anføre mange rimelige Argumenter paa sin Side.

Paastaar han det Beneficium, som Kongen i Lovens 1ste Bogs 2det Capitels 3die Artikel har givet alle sine Undersaatter, da gjør han ei andet, end det Loven tillader ham.

Siger han, at han anseer Kammer-Collegium, i visse Henseender, som Actor i Sagen, og at han, af samme Aarsag ikke kan antage dem som upartiske Dommere, da synes saadant og at medføre en Slags Rimelighed.

Siger han, at det er ham om at gjøre, jo fer jo heller, at faae sin Sag bragt til Ende, og at han i den Henseende hellere vil have den ind for Over-Hofretten eller Høieste-Ret, hvor den kan ventes hastig at blive afgjort, end for Kammer-Retten, hvor den i lang Tid kan henseaae, da haver han derudi Villighed og Erfarenhed for sig.

Siger han endelig, at som han er forviffet om hans Ufkyldighed, saa ansker han intet hellere, end at alle Sagens Omstændigheder maae blive nøie undersøgt og overveiede, og Sagen derefter paademt af kyndige og udi slige Ting erfarne Folk, og at han saavelsom andre, i Almindelighed, for saavidt have større Tillid til Høieste-Ret, end til Kammer-Retten, da er Præsumptionen og for det, han i saa Fald paastaar; thi ligesom jeg-tilforn har erindret, at det er Høieste-Rettes eneste Forretning at kiende og domme i de der forekommende Sager, efterat de have ladet sig Omstændighederne tydelig foredrage, og Documenterne forelæse og nøie overveiet alt, hvad der kan siges pro & contra, i Henseende til alle under Sagen forekommende Qvæstioner, da derimod dette kun udgjør en saare liden Andeel af deres Forretning, som sidde i Kammer-Collegio, saa er det og klart, at de, der sidde i Høieste-Ret, maae anseer det som en Hoved-Sag, at erhverve sig og besidde den Kundskab og Erfaren-
dighed,

dighed, som dette Slags Forretninger udfordrer, da derimod de, som sidde i Kammer-Collegio, neppe og i det Høieste kun ansee det, som en Bisag. Jeg taler om Kammer-Collegium in abstracto, og saaledes som det i Almindelighed kan supponeres at være, men ikke saadan, som det nu for Tiden er. Thi det træffer sig ikke alletider, at en af de største, fornuftigste og lærdeste Jurister i Landet er Præsæs i Kammeret, og at der desuden i Kammer-Collegium sidde adskillige, om hvis Indsigt i Lov og Ret ingen kan tvivle. Saadant hender eengang og undertiden, men ikke altid, og kan altsaa ikke lægges til Grund for en almindelig Regel.

Altsaa, naar der og var nogen Anledning til at paastaae, at disse Sager skulde indkomme for Kammer-Retten, som der dog, efter mine Tanker, og i Folge Foregaaende ikke er, saa vilde jeg dog ikke raade, deres Excellence og Høistærede Herrert til at giøre en Paastand, som de neppe kunde understøtte med nogen rimelig og antagelig Grund, naar de tiltalte Personer henskjode sig under deres Værneting og exciperede mod Kammer-Retten.

Dette er hvad jeg har holdt mig forbunden at melde til Gienfvar, paa deres Excellences og Høistærede Herrers Skrivelse af 3 October h. a. Kiøbenhavn den 24 November 1759.

Herom findes ingen endelig Resolution ved Rente-Kammeret.

CXXIV.

Svar til Hr. Geheimeraad Breve af Solstein paa hans Skrivelse af 27 October 1759, hvorudi han beretter, at da General-Prokureurens Erklæring (see No. 116.) paa den fra Overformynderne i Aalborg indgivne Memorial var bleven Hans Majestæt allerunderdanigst refereret, havde Hans Majestæt allernaadigst resolveret, at der skulde udgaae en Forordning efter den 2den Post i bemeldte Erklæring, angaaende Arresten ikke at kunne præjudicere Unyndiges Fordringer i Børgens Bøe, naar de ikke ved Dom vare stadfæstede og kjendte lovlige, førend det kom til Concur, med videre. I den Henseende Hans Høigrevelige Excellence anmoder General-Prokureuren om, at forfatte et Udkast til saadan Forordning paa nærmere Kongelig Approbation.

Da Hans Kongl. Majestæt allernaadigst har fundet for godt at der skulde udgaae en Forordning i Anledning af den anden Post i min allerunderdanigste Erklæring af 19 Sept. h. a. over Dverformynderne i Aalborg deres Memorial af 23 Julii, og Deres Høigrovelige Excellence i den Henseende har befalet mig at forfatte et Udkast til en saadan Forordning paa nærmere Kongl. Approbation, saa ville deres Høigrovelige Excellence, førend et saadan Udkast forfattes, gunstigt tillade mig at erindre: At det Forslag til et allernaadigst Reskript, som indeholdes i bemeldte min allerunderdanigste Erklæring, allene er indrettet til at afgjøre det specielle Tilfælde, som Dverformynderne i Aalborg i deres Memorial havde fremsat, og hvorover jeg var befalet at give min Betænkning.

Den anden Post i bemeldte Forslag indeholder egentlig kun tvende Forslag, nemlig 1) at Arresten ikke kunde præjudicere Umyndiges Fordringer, naar de ikke ved Dom vare confirmerede, førend det kom til Concurs; 2) at, naar en Formynder, som sidder inde med hans Mynnings Midler, uden at have stilt Sikkerhed derfor, bliver angrebet med Arrest, skal det være Dverformynderne tilladt, at erklære ham fallit, og at paastaae Concurs.

Den Marsag, som saa incidenter anføres til begge Sætninger, viser, at det, som er en Dverformynder tilladt, og bør tilstaaes enhver anden Creditor, saa at Concurs ikke allene kan reise sig deraf, at en Debitor undviger, men og deraf, at een eller flere blant hans Creditorer erklære ham fallit.

Det første blant disse Forslag indeholdes tydelig i Forordningen af 28 December 1702 dens 2den Artikel, som siger endnu langt mere, og fastsætter det saamme, i Henseende til alle Creditorer, som her kun anvendes paa Umyndiges Fordringer.

Det andet Forslag indeholdes just ikke tydelig, saavidt mig er bekendt, i nogen af vore Love eller Forordninger, men synes at følge af Fallits og Concursets Natur og Beskaffenhed, ligesom det og tildeels in Praxi er antaget, da man endog her i Kiøbenhavn har Exempler paa,

at een Creditor i sige Tilfælde har erklæret en Debitor fallit, og at det derved er kommet til Concurs.

Jeg frygter i den Henseende for, at en saadan Forordning, som blev opsat efter den anden Post i bemeldte min allerunderdanigste Erklæring, vilde synes paa den ene Side, at sige saare lidet eller intet Nytt, og paa den anden Side, være alt for speciel. Da den egentlig kun afgjør den Qvæstion, som kan opkomme imellem dem, der have gjort Arrest, og dem, der bør vaage for Umyndiges Midler, men ikke den, som kan reise sig imellem dem, der have gjort Arrest, og andre Creditorer, skjønt Arrestens Virkning i det ene Tilfælde, maae være den samme, som i det andet.

Desuden er dette noget, som vedkommer Concurs- og Fallitboer, hvorved endnu adskillige andre Ting kunde være at erindre og foranstalte, naar en Forordning derom skulde udgaae, dertil jeg og har samlet adskilligt, men ikke hidindtil havt Tid og Leilighed til, enten at completere det, eller at bringe det i Orden.

Endelig haver jeg udi min allerunderdanigste Erklæring af 23 Maji 1757, over General- Landets Deconomie og Commerce- Collegii Skrivelse af 7 ejusdem og den dermed fulgte Memorial fra Grossererne her i Byen af 22 Decemb. 1756, anført de Aarsager, hvorfor jeg hellere ønskede, at det, som i Henseende til Lovens rette Forstaaelse, i den Materie om Arresten, maatte blive fastsat, først ved et og andet specielt Reskript blev bekendtgjort, førend derom udkom en almindelig Forordning.

I den Henseende maae jeg og underdanigst tilstaae, at jeg i nærværende Tilfælde, hellere ønskede, at der nu strax for Tiden, maatte gaae et allernaadigst Reskript til Stiftamtmanden i Aalborg, efter mit allerunderdanigste Forslag udi min Erklæring af 19 September h. a., og at det med en Forordning blev udsat indtil videre, at visse andre Poster tilfælde kunde iagttages og bekendtgjøres, til at have en og anden, nu ved Fallit- og Opbudsboer i Evang gaaende Misbrug.

Men skulde det, dette uanset, være Hans Majestæts allernaadigste Willie, at der nu strax i denne Materie skulde udgaae en allernaadigst Forordning, da ønskede jeg hellere, at det maatte vord mig allernaadigst tilladt derudi at lægge til Grund min Conclussion udi bemeldte min allerunderdanigste Erklæring af 23 Maji 1757, siden samme er mere almindelig, og ikke indskrænket til saa specielt et Tilfælde, som det der blev ventileret udi min senere allerunderdanigste Erklæring af 19 September h. a. Kiøbenhavn den 22 December 1759.

Denne Sag blev da afgjort ved en Kongelig Ordre til Geheimesraad Baron Zolch af 18 Jan. 1760.

